

Journal of MCU

Peace

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

E-ISSN : 2539-6765

Studies

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3
(พฤษภาคม 2566)

Vol.11 No.3
(May 2023)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2566)

Vol. 11 No. 3 (May 2023)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญกร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพล
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัญญา เคนาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์
มหาวิทยาลัยมหิดล

● Executive Editor

Prof.Dr. Phrakrupaladpannavoravat
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Dr.Phrahruvinaithonsuriya suriyo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phra Pramote Vadakovid
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom
Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana
Mahidol University

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chalat Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phramaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุตองค์ความรู้จาก
บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน

หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2566) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อาศัยอย่างอารยชนยิ่งๆ ขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระครูปลัดปัญญาวรรณ, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า

บทบรรณาธิการ	(5)

บทความวิจัย: Research Articles

Auditory Perception Modes and Effects on Meditation: Case Study of Thai Cooking Sounds.....	824-832
<i>Martsamrit Pasupa, Eakachat Joneurairatana and Sone Simatrung</i>	
Female Roles in Peace Building of Aceh, Indonesia for acclimating in Deep South of Thailand.....	833-847
<i>Apinya Tissamana</i>	

บทความวิจัย: Research Articles

การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชน: Research and Development of a Volunteer Network in the Community to Promote Health in the Vulnerable.....	848-861
<i>นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, เรียงวิทย์ นิลโคตร และ ชาตรี ลุนดำ:</i>	
<i>Nipawan Charoenlak, Reongwit NilKote and Chatree Lundam</i>	
การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีป๋วย): Lanna Women's Communication for Empowerment in Ritual Media to Worship Ancestral Spirits (Phi Pu Ya).....	862-877
<i>ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร และ ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร:</i>	
<i>Tippatoo Kitsuntorn and Tikamporn Eiamrerai</i>	

เรื่อง	หน้า
ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมผ่านมุมมองของกลุ่ม หญิงรักหญิงในสังคมไทย: Human Security in Rights, Fairness and Equality through the Perspectives of Lesbians in Thai Society.....	878-887
ธำปณี โปร่งรัมย์ และ สุวิชา เป้าอารีย์: <i>Thapanee Prongratsamee and Suvicha Paoaree</i>	
แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามหลักสูตรปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1: Guidelines of Development for Educational Management according to the Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560 of Chonglom Suksun School Group under the Kamphaeng Phet Primary Education Service Area Office 1.....	888-902
สุกัญญา แก้วสุชา และ ภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล: <i>Sukanya Kaewsukha and Poompipat Rukponmongko</i>	
การพัฒนาทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมความ เชื่อ ประเพณี และศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่นผ่านภาษาอังกฤษ: Development of English Skill with Communications on Relations of Traditions, Rites and Believes from Local Literature	903-913
กรรณิกา นาคพันธ์ แก้วสมุทร: <i>Kannika Nakphan Kaewsamut</i>	
การสร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์: ระเบียบวิธีทฤษฎีสถานราก: Constructing Appropriate Leadership Models for the Abbot In Sangha Administration: Grounded Theory Approach.....	914-928
พระมหาวิเชษฐ์ สุวฑฒโน (ศรีพรหม) และ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต: <i>Phramaha Wichet Suwattano (Sriprom)</i> <i>and Phichai Ratnatilaka Na Bhuket</i>	

เรื่อง	หน้า
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา: A Study of Academic Achievement and Reasoning Skills in Using of Information Technology Safely of Primary 4 Student's Science and Technology Subject by Learning Management in A Case Study.....	929-939
อนุภัทร เชื้อยงฟู, สุพจน์ เกิดสุวรรณ, และ วลัยพรรณ บุญมี: <i>Anupat Siangfu, Suphot Koedsuwan, and Walaipan Boonmee</i>	
การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6: Instructional with the Project-Based Learning on Achievement and Scientific Mind of Students Grade 6.....	940-950
ปทุมพร สระทองอินทร์, ทองปาน บุญกุศล และสุพจน์ เกิดสุวรรณ: <i>Patoomporn Srathongin, Thongpan Boonkusol and Supod Guadsuwan</i>	
รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: The Causal Relationship Model for the Whole School Approach of Schools in the Office of the Basic Education Commission.....	951-964
อรรถพงษ์ อินตะวงศ์, อนุชา กอนพ่วง, ปกรณ์ ประจันบาน และ ชีรศักดิ์ อุบไมยอริชัย: <i>Attapong Intawong, Anucha Kornpuang, Pakorn Prachanban and Thirasak Uppamaiathichai</i>	
ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญาเพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6: The Developing Results of Learning Model Management Based on Cognitive Development Theory to Enhance Mathematical Problem Solving Abilities for Grade 6 Students.....	965-977
กาญจนา นิลนวล และ มนตรี วงษ์สะพาน: <i>Kanjana Ninnuau and Montree Wongsaphan</i>	

เรื่อง	หน้า
อัตลักษณ์ความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN) จากทัศนะของสื่อมวลชน ไทย: Belief Identities of 9 ASEAN Member States from Viewpoints of Thai Media.....	978-992
อุบลวรรณ สวนมาลี และ สิริวรรณ นันทจันทูล: <i>Ubolwan Suanmalee and Siriwan Nantachantoon</i>	
ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและกระบวนการพัฒนาความงอกงามแห่งตน ของกลุ่มธรรมยาตรา: Experiences of Connectedness to Nature and Personal Growth Development Process of Dhammayatra Group.....	993-1004
สรชา ตานานุวัฒน์ และ วีรวรรณ วีระพงษ์: <i>Soracha Tananuwat and Teerawan Teerapong</i>	
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศจังหวัดนนทบุรี: The Administrative Model Compulsory Education for Excellence in Nonthaburi Province.....	1005-1015
ศรณี คุปติปัทมกุล และ ชุตินา มุสิกานนท์: <i>Sorane Kuptipathamakul and Chutima Musikanon</i>	
ศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ: วิเคราะห์ตามทัศนะของกลุ่มผู้ผลิตในระบบอุตสาหกรรมตามแนวดิ่ง: Competitiveness of The Herb and Food Industry Cluster, Amnat Charoen: Analysis from The Outlook of Producer in A Vertical Industrial System.....	1016-1029
นลินี ทองประเสริฐ, กิตติมา จิ่งสุวดี, ปิยกนิษฐ์ โชติวนิช, อัยรดา พรเจริญ และ อโณทัย หาระสาร: <i>Nalinee Thongprasert, Kittima Cheungsuvadee, Piyakanit Chotivanich, Irada Phorncharoen and Anothai Harasarn</i>	
รูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร: The Pattern and Content of Tham Khwan Ritual Text of Thai and Khmer.....	1030-1043
ศุภชัย จังศิริวิทยากร และ นิตยา วรรณกิตร์: <i>Supachai Jangsirivittayakorn and Nittaya Wannakit</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี: Curriculum Development Model to Enhance the Standard Competency of Occupation by Tripartite Career Standard Cooperation.....	1044-1055
จิรพัล บทดมตย์, พิลิฐ เมธภักทร และ ไพโรจน์ สติรยากร: <i>Jeeraphat Botmat, Pisit Methapatara and Pairote Stirayakorn</i>	
แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระ ราชูปถัมภ์: The Guidelines of Learning Management in the New Normal of Wat Mai Krong Thong School under the Royal Patronage.....	1056-1067
พระมหาพชรพล พชรเมโธ (พื่นบาท): <i>Phramaha Phacharaphol (Phuenbath)</i>	
การพัฒนาแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิด สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา: The Development of Learning and Teaching Model of Vocational Education for Promoting Creativity in Problem Solving.....	1068-1081
นฤมล ธัญญะประเสริฐศิริ, ไพโรจน์ สติรยากร และ พิลิฐ เมธภักทร: <i>Naruemon Thanyaprasertsiri, Pirote Stirayakorn and Pisit Methapatra</i>	
กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการ ตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร: Strategy for Traffic Management of Police Stations under Kamphaeng Phet Provincial Police Division.....	1082-1096
วีระศักดิ์ สุ่นสา, สุนทรี ดวงทิพย์ และ รัชนี นิธากร: <i>Weerasak Soonsa, Soontree Duangthip and Ratchanee Nithakorn</i>	
เบิ่งฟ้อนซ้องทรายมูล: นาฏยศิลป์สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการผลิตซ้องชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านทรายมูล จ.อุบลราชธานี: Boeng Fon Khong Sai Moon: Creative Dance from the Wisdom of Gong Production of OTOP Nawatwithi Tourism Community of Ban Sai Moon, Ubon Ratchathani Province.....	1097-1108
วรangkha วุฒิชัย, จักรวาล วงศ์มณี, ณณฐ วิโย และ ปิ่นมณี สารมัย: <i>Warangkha Wutthichuay, Jakawan Wongmanee, Nanot Wiyo and Pinmanee Saramai</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองเต้ จังหวัดสุพรรณบุรี: Khok Nong Na Santi Suksa Water Management Model through Buddhist Peaceful Means by Ban Nong Tae, Suphanburi Province.....	1109-1125
จุฑาทิพ ทองสุก และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปัญญา: <i>Chutatip Tongsook, and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
พัฒนาฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน: Develop a Digital Database for Management towards the Buddhist Zero Waste Community under the Concept of Circular Economy...	1126-1142
อรชร ไกรจักร์, พระมหาวัชรธรรม ญาณกิตติ และ พระมหานิธิทัศน์ ญาณลัทธิติ: <i>Orachorn Kraichakr, Phramaha Warantorn Yanakitti and Phramaha Nitithat Yanasitthi</i>	
รูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี: A Model of Developing an Ideal Leader Coach in Peace by Buddhist Peaceful Means	1143-1159
ชญาภา กาญจนทวีวัฒน์: <i>Chyapa Kanjanataweewat</i>	
รูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี: A Conciliator Development Model in Model Criminal Cases by Buddhist Peaceful Means.....	1160-1171
อภิณะภา ไส้ไหม, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ อุดุลย์ ชันทอง: <i>Apinada Saimai, Phra Pramote Vadakovido and Adul Khunthong</i>	
แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี: Guideline for the Development of Sustainable Integrated Creative Tourism Potential in Suphan Buri Province, Thailand.....	1172-1183
จิตรารณณ์ เถรวัตถ์, พยอมน ธรรมบุตร, เสรี วงษ์มณฑา และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์: <i>Jittraporn Therawat, Payom Dhamabutra, Seri Wongmonta and Kanapa Pongponrat</i>	

เรื่อง	หน้า
ความสุขในพุทธปรัชญากับปรัชญากระบวนการทรรศน์: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และ วิชา: Happiness in Buddhist Philosophy and Philosophy of Paradigm: An Analytic, Appreciative and Applicative Study.....	1184-1193
จักรพงษ์ ทิพสุนะ: <i>Jakkapong Thipsungnoen</i>	
รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียน ประถมศึกษา: Blended Supervision Model to Enhance Active Learning Management of Primary School Teachers.....	1194-1205
เวียงชัย แสงทอง, นเรศ ชันชะรี และ ชวนคิด มะเสนา:	
<i>Wiangchai Saengthong, Naret Kuntharee and Chuankid Masena</i>	
ผลการทดลองใช้นวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วน ภูมิภาค: The Tryout Results of Innovative Forensic Medicine Program in Road Traffic Accidents in the Region.....	1206-1218
อนุพงษ์ พูลพร, ณรงค์ กุลนิต, ณรงค์ สัจจวาระนที และ วัชรพงษ์ คำหล้า:	
<i>Anuphong Phunpron, Narong Kulnides, Narong Songwaranatee and Watcharapong Kumla</i>	

บทความวิชาการ : Articles

การศึกษาอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าและมาตรฐานการพัฒนาวัด กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ: The Study of Spatial Identity of Forests Temples and Temple Development Standards of Buddhist Monastery Department, National Office of Buddhism.....	1219-1232
กชพร วงษาเนา และ วัฒนพันธุ์ คุรุทะเสน:	
<i>Kotchaphorn Wongsanao and Watanapun Krutasaen</i>	

เรื่อง	หน้า
พุทธธรรมากับการบริหารจัดการทางการเมืองในสังคมไทย: Buddhist Governance and Political Management in Thai Society.....	1233-1244
พระศิลาศักดิ์ สุเมธ (บุญทอง), สุธัทน์ ประทุมแก้ว และ 3 ณัฐนาถ ศรีเลิศ: <i>Phra Silasak Sumato (buntong), Suthat Pratoomkaew and Natthanart Srilert</i>	
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ประนีประนอมที่ใช้สัพพริธรรม: Dispute Resolution by Mediator with Sappurisa-Dhamma.....	1245-1254
พิชัย โชติชัยพร: <i>Pichai Chotechaiporn</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Auditory Perception Modes and Effects on Meditation: Case Study of Thai Cooking Sounds*

¹Martsamrit Pasupa, Eakachat Joneurairatana and Sone Simatrung

Silapakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Martsamrit@gmail.com

Abstract

Meditation is a method that effectively helps relieve stress. However, a distracted mind can hinder the meditation practice. Therefore, sounds play a significant role in human behavior, and each individual's perception can create different feelings or environments. So far, there are no fixed rules or guidelines on such creations or sound selection to support meditation. With this in mind, the aim of this research is 1) to study the significance of sound in meditation, 2) to analyze the factors of sound in meditation, 3) to present efficient sound modes for meditation using the components of Thai cooking sounds case study, and 4) to provide efficient meditation sound modes for testing and qualitative assessment by collecting data of the Top Ten Thai food as ranked by BBC Good Food.

The research findings revealed: 1) Auditory perception modes during meditation differed from regular auditory perception, which is primarily supported by visual data. During meditation, practitioners close their eyes to eliminate data or stimuli; however, auditory data cannot be completely eliminated. 2) Sounds also aid meditators in visualizing more easily, making them a key factor in meditation. 3) Regarding efficient sound modes for meditation, the analysis of twenty sound samples showed that the most effective ones contain speeds or rhythms between 50 - 60 bpm, with keynote sound components below 200hz. It is advisable to avoid sound bandwidths between 300 – 1000 Hz, as sounds in this range are well perceived and can stimulate complex data processing and thinking, which should be essentially avoided. 4) The effects of the sound modes which were tested sound components of Thai cooking, and qualitative assessment through sample tests confirmed that these sounds can be used and support meditation.

Keywords: Auditory Perception; Modes; Effects; Meditation; Thai Cooking Sounds

Introduction

Due to ongoing world rapid changes, both in terms of technological development that has caused a change in various areas such as education, economy, politics, and the society; along with conflicts and competitions, all humanity has to struggle for survival, causing them

---

*Received November 20, 2021; Revised May 9, 2023; Accepted May 9, 2023

not to have time to talk with their family members. But worse, the COVID-19 outbreak, and the international disease control measures led to mandatory self-quarantine, causing a lack of sociability. Or the economic effects that caused unemployment overnight. These all cause an ongoing increase in stress and a larger number of patients with depressive disorder.

Stress is an emotion, and a feeling of being pressed. Cumulative stress can affect daily life, e.g., insomnia, anxiety, introversion, or depressive disorder. In the worst case, it causes emotional disorders, pessimism, and behavioral change that finally affect daily life. There are several methods of stress relief such as mindfulness activities, e.g., watching movies, listening to music, or cooking. Thailand is currently developing guidelines on alternative treatment for depressive disorder or “Mindfulness based therapy and counselling.” It is to use Buddhist psychology that mainly focuses on meditation and mindfulness for therapy by concluding and changing religious doctrines into simple psychological languages by Wongpiromsan (2000), Chief Advisor at Department of Mental Health.

Meditation is one method proposed for enhanced depressive disorder relief, by practicing mental and physical meditation under calm and stress relieving conditions bringing mental balance and physical well-being. However, anxiety caused by internal or external factors is a key obstacle to meditation.

Sounds are energy; they can be heard constantly in our daily life. Although we cannot see them, we can feel them (LaBelle, 2015). Sounds are a key part of human perception; they can show or create feelings and emotions. There is no wonder why they always used in all types of media, i.e., movies, animations, exhibition, or even user interface on mobile phones and websites for storytelling that finally leads to metaphors or signs that create contexts and stories in our mind as per the receivers’ ideas (Emmerson, 1986).

When referring to the perception of Gibson (1987), that stated the brain will interpret or refer to what it obtains, and that data must contain basis or knowledge of a certain issue. Therefore, this research exemplified sounds that were widely known among people of all genders and ages, i.e., the stories of sounds used in cooking. Apart from our familiarity with Thai food, it is also regarded as one of the key identities to show Thainess to the world.

ASMR is a neural perception responding to auditory perception when we feel relieved or relaxed after hearing and listening. Those sounds can be whispered or thunderous. Most are natural sounds. The ones commonly found are cooking sounds, rain sounds, sea sounds, or natural repeated rhythms. ASMR is abbreviated from autonomous sensory meridian response. The research article of Giulia Poerio states that ASMR in her experiment helped reduce the heart rate and also helped the samples feel relieved and calm (Poerio, 2016).

Mental relief can help meditation efficiently because meditation cannot be done with an anxious mind. Therefore, atmosphere sounds partly help imagination and meditation (Guided Meditation). Those sounds valuably support effective meditation.

Meditation by visualization is a method that makes meditators think about different relieving environments and situations. Sensory stimuli can be used, e.g., odors, images, touches, or sounds as aforementioned. Therefore, the researcher was interested to study efficient auditory perception modes on meditation; and to into present the efficient modes of meditation.

Objectives of the research

1. To study the significance of sounds in meditation.
2. To analyze the factors of sounds in meditation.
3. To present efficient sound modes on meditation by using the sound components of Thai cooking case study.
4. To bring efficient sound modes to meditation for testing and qualitative assessment.

Research Methodology

For the methodology in this research, besides academic papers, ideas from related works, and theories, qualitative research was used where the data was obtained by surgery and a field study with in-depth interviews with the samples by using purposive sampling as per the following six steps.

Step 1: This research studied related theories and research papers by analyzing and synthesizing factors that focused on significance and the factors of sounds affecting meditation.

Step 2: Conducted documentary research of the theory of sounds, auditory perception behavior, and related works.

Step 3: Analyzed popular sound samples currently used for meditation, referred from the set of top twenty meditation sounds, as ranked by Spotify.com.

Step 4: Collected sound samples from Thai cooking, referred from the Top Ten Thai Foods as ranked by BBC Good Food. Then, analyzed and separated the components by sound recording. Each step was divided into each minor component for the convenient steps of device creation and methodology, i.e., sound testers such as package software for sound analysis, frequency measurement device, and sound components for physical differentiation (Pitch, timbre, intensity, and duration) and component differentiation, referred from the theory of soundscape.

Step 5: Created workpieces to measure the effects of the sound modes. This step was an experiment to bring the sound modes obtained from Step 4 for creating six auditory artworks.

Step 6: Concluded and presented the results as a qualitative assessment from in-depth interviews and observation of the visitors.

Research results

According to the study of the factors and effects of sounds on meditation, the results concluded under the objectives:

Objective 1: The study on the theory of perception and significance of sounds in meditation related to responsiveness of all entities around humans by the five senses, e.g., eyes, ears, nose, tongue, and skin. All data obtained were processed and analyzed by the brain into a certain meaningful thing (Emmerson, 1986). Basically, meditation should be done in an airy space. Meditators ought to sit in a cross-legged position, with hands placed over each other, eyes closed, and regular breathing, while other senses are controlled by meditation principles. Eyes must be closed to block viewing. Therefore, sounds are the key data perceived by the brain.

Objective 2: Basic meditation principles mainly give precedence to mindfulness without anxiety. Therefore, heard stimuli must be removed for efficient meditation. According to the examples of cooking sounds based on the theory of soundscape (Southworth, 1969), sound components can be divided into three parts:

1. Keynote sounds: Sounds that happen all the time and continuously in that certain space. They can be predicted, with steady rhythms, e.g., the sound of boiling water, the sound of oil in a pan, the sound of steam, the sound of gas, or the sound of burning coals.

2. Sound signals: The sound of a turning point in a certain situation, in a certain space, e.g., chopping, cutting, or putting ingredients into a pan.

3. Sound marks: A unique sound in a certain space, e.g., the sound of a mortar for papaya salad, the sound of grating coconut, or the sound of cracking chicken skin by using heat.

If considering the theory of soundscape, sound signals are the variable that brings stimuli and causes data processing by brain. It is a key part to make visualized stories clear and can be continued.

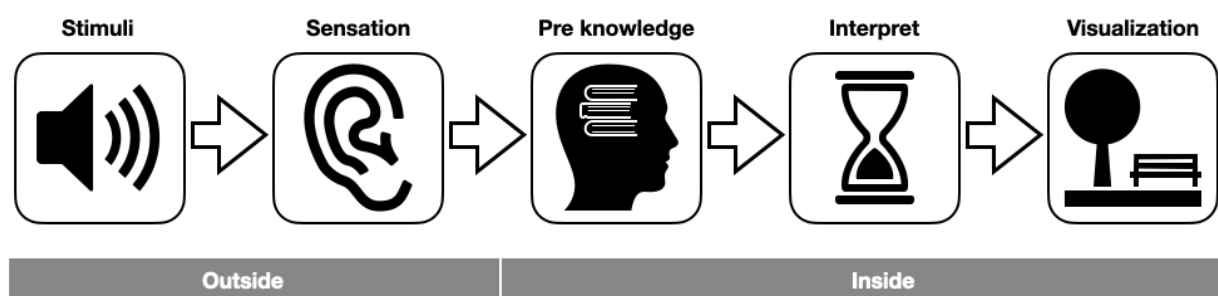
Objective 3: According to the analysis of the top twenty meditation sounds, their physical features were analyzed as follows. It was found that the mean speed and length of the workpieces was 189.55 seconds or 3.18 minutes, respectively. The mean of sound speed, referred from speed counting the music rhythms was 57.4 BpM. Note, the bandwidths of 300-1000hz were softer than others. The bandwidths below 200hz were frequently used, were most prominent, and were heard more clearly. For the sounds analyzed by the researcher, most contained various pitches. However, the most common pitches were low bandwidths around 200hz or lower, which were played continuously or nonstop for the whole workpieces. As for timbre, if analyzing by listening to the sound samples, they did not cause ear pain but were rather smooth and mainly the sounds from distant tones. Their pitches were not much different, with few bandwidths over 1000hz and usually functioned as interconnections. As for the duration, keynote sounds in most workpieces were long, usually gentle, and could be

predicted. New sounds gradually got louder or faded, leading to the length of those new sounds of around 3-5 seconds.

Objective 4: After obtaining efficient sound modes for meditation, the researcher created a set of workpieces under the ideas and sound modes of the sounds that the target group used to experience, i.e., a set of Thai cooking sounds, turned into the auditory art called “The Symphony of Thai Cooking,” exhibited for one week in the Art Gallery at Ban Chao Phraya. According to the experiment, it was found that 80% of the visitors could listen to the workpieces from the start to finish and 75% of them understood the meaning of each certain sound. Five percent understood they were cooking sounds but were not sure about their meanings. The rest, 20% provided answers and suggestions from the listening visit: 1) They were under uncomfortable postures while listening. 2) There were incoming calls or disturbances from other visitors. 3) They were not familiar with the cooking sounds.

Therefore, it can be concluded that the visitors who could not listen to the workpieces until conclusion were disturbed by other uncontrollable perceptions or were inexperienced in Thai cooking sound. According to the interviews with 80% of the visitors who could listen until the end, along with the assessment by interview conducted by artistic and music experts, the following suggestions were gained: 1) The exhibition and the ideas used were interesting and could be applied in real situations. However, the variables should be controlled more during the presentation. For example, the exhibition area should be restricted to prevent disturbances from other factors, e.g., visitors’ voices or the sounds of vehicles on the road.

The new body of knowledge

Auditory Perception Modes During Meditation

According to the above diagram, it can be seen that the external factors or sounds from various components were transferred to the ears and processed by the brain that referred to previous knowledge and experiences of the receivers for further interpretation, visualization, or meaning transfer.

Efficient auditory perception modes on meditation

According to the research on efficient sound modes for meditation, it was found that they were not fixed. However, some interesting notes and modes were found and can be applied for ideas to choose or create meditation sounds.

1. Sound repetition: If compared with music theories, it relates to rhythms or beats of general music. We can find examples of repeated sounds, as aforementioned, in the nature, e.g., the sound of the sea, the sound of rain, or the sound of the wind. If compared with the experiment in the case study, it can be exemplified as the sound of boiling water, the sound of burning coals, or the sound of oil in a pan. These sounds are basically repeated, with certain rhythms, and usually found in keynote sounds. They are predictable factors or stimuli and are significant for feelings and mind of meditators as references for focusing on their breath and the flow of visualization.

2. Sound marks: Or any sounds of which the origin can be recognized, for example, cooking sounds, e.g., mixing ingredients and papaya in a mortar for papaya salad, the sound of peeling shrimps; the sound of boiling water for spicy prawn soup; or the sound of crackling chicken skin.

3. Sound signals: These sounds are basically the key meditation sounds, and partly help create the sequence of a situation and perception of visualization in meditation. In other words, they are the sound of a situation in a certain space, e.g., the sound of putting ingredients into a pan or the sound of uncapping condiments; with the notices and factors as follows.

Pitch

There are no fixed rules of high and low pitches. Even so, moderate and high bandwidths are mostly avoided.

Timbre

As aforementioned, timbre should be smooth, and does neither cause ear pain nor annoyance.

Intensity

It is about low pressure or dynamic of workpieces that should not be too wide and should not cause much fright while listening. According to the statistics obtained, the values were different but not over 10 db.

Duration

The length of sounds hugely affects listening. For example, sounds that gradually get louder will bring better anticipation to meditators.

There are many types of meditation practices in to Buddhism, two of them are Samatha (Tranquil) and Vipassana (Insight) meditation. While sound can be used in both practices as a supportive tool for developing concentration, mindfulness, and insight. However, the way sound is used varies based on the focus and purpose of the meditation. Samatha meditation places emphasis on developing concentration through the use of sound and

visualization as a focal point to bring the mind into a state of stillness and calm. Vipassana meditation.

Discussion

From the research result of the 1 objective, it was found that sounds were the key factor and affected meditation, because the perceptions of the meditator were limited. As a result, perception channels from the ears were the key variable for data processing by the brain.

From the research result of the 2 objective, it was found that the factor and sound components based on the theory of Southworth (1969) revealed sound signals as the key part causing stimuli. The components causing changed situations were stimuli for data processing by the brain. If there are too many factors or if it cannot communicate indeed, there may be obstacles for meditation. Another noted element was the sequence of sounds was another factor that music composers should give precedence to create understanding for visualization. If they cannot make meditators understand confusion or questions may happen during meditation.

From the research result of the 3 objective, it was found that efficient sound modes for meditation can be new knowledge and guidelines for interested persons or those who would like to choose or create new meditation sounds. They can also be alternatives or guidelines for sound composers or meditation media creators.

Last, From the research result of the 4 objective, apart from the experiment that met the objectives, suggestions were also provided by the experts and observation by the researcher. It was found that the sound components of Thai cooking obtained by field survey and data collection are not only for meditation sound creation, but the sound components can also be used for further development of other media. For example, they can be brought to support movies about Thai food or activities to publicize Thai identities and culture in the world.

Conclusions

According to the research, it was found that efficient sound modes for meditation included these factors of sounds, i.e., pitch, timbre, intensity, and duration based on the criteria aforementioned.

As for the components and storytelling, the overall visualization for meditation keynote sounds, sound signals, and sound marks. Keynote sounds were the key component for perception and visualization of where meditators themselves at that moment were, supported by sound marks to strengthen visualization, along with sound signals to proceed with visualized situations.

Suggestions

According to the results, suggestions were provided by the researcher as follows.

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that sounds were significant for meditation, because general meditation principles actually require limitation of almost total perception, except for the ears and nose that cannot be fully limited. Auditory perception can rely on earpieces or loudspeakers to remove those stimuli. Unfortunately, the odor perception cannot be set. However, common meditators usually avoid disturbing and undesirable odors.

From the research result of the 2nd objective, it was found that for the factors of meditation sounds, if those sounds were not too intense and could be predicted in a certain place or environment, they would neither disturb nor reduce meditation efficiency. However, what to be avoided were sounds that would change the current situation.

From the research result of the 3rd objective, it was found that efficient sound modes for meditation must contain sound speeds between 50 - 60 bpm. Keynote sound components should be below 200hz. Bandwidths between 300 - 1000hz should be avoided, because it is basically well perceived by human ears and quite undesirable.

According to the research on the last objective of testing efficient sound modes for meditation and qualitative assessment, it was found that the visitors understood the workpieces and provided good suggestions. However, they were disturbed by external and uncontrollable stimuli due to limitations, i.e., research budget and limitations of the gallery.

2. The suggestions for future research

2.1 Parts of the research answers were obtained by related theories, research papers, statistics, and results or previous research papers. If possible, future studies should be conducted with more specific samples.

2.2 For clearer results, the experiment should be conducted with sound components in other modes.

2.3 The sample size should be increased. Apart from feelings, in-depth interviews should also include gender, age, and occupation of the samples.

References

- Arnheim, R. (1969). *Visual Thinking*. Berkeley: University of California Press.
- Emmerson, S. (1986). *The Language Electroacoustic Music*. London: Palgrave Macmillan Limited.
- Gibbs, T. (2007). *The Fundamentals of Sonic Art & Sound Design*. Lausanne: AVA Academia.
- Gibson, J. J. (1987). *The Ecological Approach to Visual Perception*. New York: Psychology Press.

- Kemper, K. J. et al. (2015). Are Mindfulness & Self-Compassion Associated with Sleep & Resilience In Health Professionals? *The Journal of Alternative & Complementary Medicine*, 21(8), 496-503.
- LaBelle, B. (2015). *Background Noise: Perspectives on Sound Art*. (2nd ed). London: Bloomsbury Academic.
- Leeds, J. (2010). *The Power of Sound*. Rochester, Vt.: Healing Arts Press.
- Moore, A. (2016). *Sonic Art*. (1st ed.). New York: Routledge.
- Mount, A. (2010). *Laughter Over Tears: John Cage, Experimental Art Music, And Popular Television*. *Andre Mount Researchblog*. Retrieved June 2, 2020, from <http://researchblog.andremount.net/?p=505>
- Onge, D. S. (2017). *The Better-Than-Takeout Thai Cookbook: Favourite Thai Food Recipes Made at Home*. Berkeley, CA: Rockridge Press.
- Schafer, R. (2011). *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*. Rochester, Vt.: Destiny Books, Features of the Soundscape.
- Southworth, M. (1969). The Sonic Environment of Cities. *Environment and Behavior*, 1(1), 19-22.
- Wongpiromsarn, Y. (2016). *Mindfulness-based Therapy & Counseling (MBTC) Manual*. Bangkok: Beyond Publishing Co., Ltd.

Female Roles in Peace Building of Aceh, Indonesia for Acclimating in Deep South of Thailand*

Apinya Tissamana

King Prajadhipok Institute, Thailand.

Corresponding Author's Email: apinya@kpi.ac.th

Abstract

This study aims at analyze the roles of women in Asia in the resolving violence and conflicts through the peace process. This qualitative research aims to raise awareness and provide policy proposals to the government and related organizations. The empirical data is utilized to gain insights into the operations and collaborations among women's organizations and peace networks in addressing political and gender-based violence. In order to access the peace process, the researcher includes a case study that involves gathering information through document analysis and interviews in the field, focusing on the experiences, knowledge, and capabilities of women from 7-8 organizations who serve as leaders in the peace process in Indonesia. The case study specifically examines women's involvement in peace operations in Aceh Province between October 2016 and May 2017. The study revealed that women are significantly affected by violence as victims of war and insurgency involving weapons. As a result of these losses, there is a unification among women who have lost family members or have been otherwise affected by the violence. These women also consider the broader consequences of violence, such as its prevalence in conflict areas where women bear the burden of managing both household and social responsibilities.

Therefore, this research has made a suggestion to establish a female group aimed at resolving conflicts within families in conflict areas, both on a large scale and at the societal level. These activities can be conducted within social groups that collectively acknowledge the problems, taking into account various social factors such as politics, environment, culture, belief systems, religions, and interpretations of ethnicity. The types of conflicts explored in this study highlight the roles and participation of women in the peace process within Aceh Province, Indonesia. In this article, a comparison is made between the roles of women in Aceh and those in the Deep South of Thailand in order to identify similarities and differences.

Keywords: Peace Building; Female Roles; Violence; Aceh; Indonesia

---

*Received August 21, 2020; Revised March 23, 2021; Accepted June 12, 2021

Introduction

A case study of the peace-building process through female roles in the midst of the conflict and unrest in Aceh Province, Indonesia lasted for 30 years between 1976 and 2005. This case study in Aceh shows three important periods in peace movement through female roles: 1) before the peace agreement, 2) during the process of peace agreement, and 3) after the peace agreement to the current status where women are working for peace in Aceh Province. All the three periods illustrate the roles of women in the groups and their characteristics. Although the political conflict and violence with the use of weapons has ended, the gender-based violence still exists such as the interpretation of Islamic principles and some certain religious restrictions on women's participation in political activities.

The three ongoing phases of the peace negotiation were in the form of formal and informal dialogues. The armed conflicts ended through a peace negotiation with the Indonesian government in 2005 through representatives from the Aceh independence movement or Gerakan Aceh Merdeka: GAM, founded in 1976. In the negotiation, Shadia Marhaban was the only woman as a peace negotiator in GAM. Before and after the negotiation, there are many organizations in the workforce for peace founded by women in Aceh proposing peace to the military system and armed operation and bringing new perspectives in raising the value of human beings with race and gender equality as the main direction of women's peace movement in Aceh.

Driving peace by women in Aceh is a very interesting case study. In addition to the outstanding roles of women participating at the peace negotiation and the impact on the process of driving peace after the peace agreement, various groups of Aceh women for peace still continue their work to end violence and proactively create expansive change. During the gradual withdrawal from the area after the peace negotiations, the focuses are on education and research such as providing training in the peace process as well as roles in the political system such as representatives in the Human Rights Commission and a volunteer network. Their work especially women's activities financially supported by International NGOs and related organizations.

Objectives of the research

To analyzing the female roles in Asia in the resolutions of the violence and conflicts through the peace process.

Research methodology

In the first six to eight months of conducting the study, the researcher gathered relevant information both from documents and field work. Knowledge from academic textbooks, articles, reports and other documents of the peace-making organizations were collected to learn on conflict management and the roles of women in peace building in Aceh

Province, Indonesia and Pakistan. Basic understandings of the violence in the social context, culture, politics, economy, belief and history are included in the study.

The researcher has collected data through in-depth interviews. The main respondents were women who played a role in peace-making processes in both countries. The method to select the respondents was through the academic networks and those who are working in the field of women's rights. The respondents provided the information according to their work goals. For educational tools, the research team designed topic-oriented questions for informal discussions. The unstructured interviews with the respondents consisted of the scope of their roles, experiences, concepts, strategies, obstacles, and working models for peace-building as well as how to empower women through the state policy in Aceh, Indonesia, and that of Pakistan. A total of 12 respondents from Aceh, Indonesia, and key points were also included in the following interviews.

Research results

The study of peace building processes by women in the midst of violence in Asia: a case study in Aceh Indonesia reveals that Aceh Province is diverse in people and cultures because the province is a port of trade, maritime allowing the people to adopt the cultures, religions, and beliefs from various groups. Islam as one of religions has been introduced in this area and Java since the 13th Buddhist Century. The religion has been playing an important role in laying the foundations in Aceh including the form of government. The regulations and requirements in Aceh are found by many scholars that Aceh is considered "Mecca's verandah / serembi Mekkah", a resting place for pilgrims, students of the religion, and religious scholars who wished to travel to Makkah, Saudi Arabia, an initial area of a center for Islamic studies, and a center of international trade in Southeast Asia (Andrew, 2013; Reid, 1969).

Aceh's history before and after the colonies was compiled. The status of Aceh in the pre-colonial era was tied to the monarchy. In other words, Aceh Dar al-Salam was the leader at that time. From the 16th to 17th century, Aceh fought against Portuguese domination. After 30 years of War (1873-1903), the Dutch troops occupied Aceh (Reid 1969). However, the Aceh nationalist group commented that the Dutch never completely occupied Aceh with the guerrilla warfare. In 1942, Japan took over Aceh, Indonesia, resulted in the return of Dutch to Indonesia to declare the colonial rules. Until the end of World War II in 1949, the era of Indonesian nationalism, there was a war for independence from the Dutch. Most fighting areas were in Java with a support from Aceh. At that time, the Aceh people saw the violence of the social revolution led by the religious ulama who expelled the ulee baling (Zeccola, 2007).

The fight between Aceh and the Indonesia government occurred twice during the time. Bowen (1989) explained through the historical view that Aceh was related to the expansion of the first wave of Islamization (1953-1959). When the Dutch signed Aceh to be part of Indonesia without considering people's needs, it led to the independence movement in 1953.

The history in this era was filled with struggles to establish the Darul al-Islam. The purpose was to protect the religious state from those who rejected to keep the precepts such as alcohol drinking and gambling, those with the belief in communism, and those with the belief in the Hindu-Javanese tradition. Followed by the 2nd battle (1976-2005), Hasan di Tiro was an important leader to pave the way for Islamic fighting to protect Aceh from multiple occupations and became an important stimulation of the spirit and prestige of the Aceh people (Tiro, 1984; Reid, 2007).

In addition to Aceh's religious identity as the elite of "Mecca's verandah / serambi Mekkah Makkah, Aceh is also known as the city of Tanah Rencong / Land of the Dagger, or the weapon of the Aceh people. According to Jacqueline Siapno's work (2002), the speech of Megawati Sukarmoputri on 30 July 1999 (The Jakarta Post 1999) and Prof. M. Hasbi Amiruddin on glorifying heroes and heroines pointed out the tradition of glorifying the fighters to pass on the ideas to the following generations in the form of storytelling and lullabies, Zeccolo (2007). The discussion of the Aceh cultural identity in the lullabies from mothers will keep pushing the young to have the spirit of fighters to protect their homeland.

According to the Islamic practices under the Shari'ah Law among the Aceh people, Thipphimol (2017) explained that the practices reflected strictness of the law. Islam has been firmly settled in Aceh considered the center of Islam and Islamic education to be expanded to other places In Southeast Asia. Due to the Shari'ah Law, Aceh was portrayed as a devout Muslim conceptually linking to the war between Aceh and the Dutch colony (1873-1914). During the colonial period, Aceh was one of the last areas successfully controlled by the Dutch in 1913. The *ulama* played the main roles in fighting against the Dutch who were considered as pagans.

Aceh Province has been the only province in Indonesia not completely under the Islamic law since 2001. The Shari'ah Law in Aceh is like the representative of Islam in the most common form. In particular, the entry into the world of women and alternative sex is clearly associated with penalties. Thipphimon (2017) suggested that for the Aceh people it is impossible to clearly go against the use of Shari'ah Laws in Aceh because for Muslims the Shari'ah Law is the law of God or a good and correct way of life. The Shari'ah Law has been in Aceh since 2001 consisting of 4 main areas as follows:

1. Dress Code under the Law No. 11, 2002, regarding the principles and symbols of Islam (Ibadah, Aqidahdan Syi'ar Islam).
2. Consumption of Alcoholic Beverages Under the Law No. 12, 2003 (Qanun Khamar)
3. Gambling Law Under the Law No. 13, 2003 (Qanun Maisir [Judi])
4. Sexual Misconduct Under the Law No. 14, 2003 (Qanun Khalwat [Mesum])

The Aceh Local Council passed the draft of the Islamic Penal Code in September, 2014, and became effective in October, 2015. In addition to the original law in the four mentioned areas, Islamic Criminal Law included the provisions of offenses against Islamic Law on

outlawed sexual relations (zina) such as having sexual relations with people who are not husbands and wives, rapes, accusation of others on committing sexual offenses (qadzaf), and same-sex sexual relations (liwath and musahaqah) (Thippimon, 2017). The information was derived from the field study and Yusni Saby, a religious scholar in Aceh working in the ulama network of women involving in the activities for the rights, gender equality and peace building. The conclusion is that people in society should understand Shari'ahh according to the religious principles of Muslim and integrate them to the opinions and rulings of thinkers and religious gurus (Fiqh). The integration to the legal and enforceable context in Aceh according to the religion was full of flaws caused by human's interpretation resulting in negative reflections from Shari'ah causing prejudice in the image of violence. The problems were from the limitations in accessing the context and understanding the root of Shari'ah's intent.

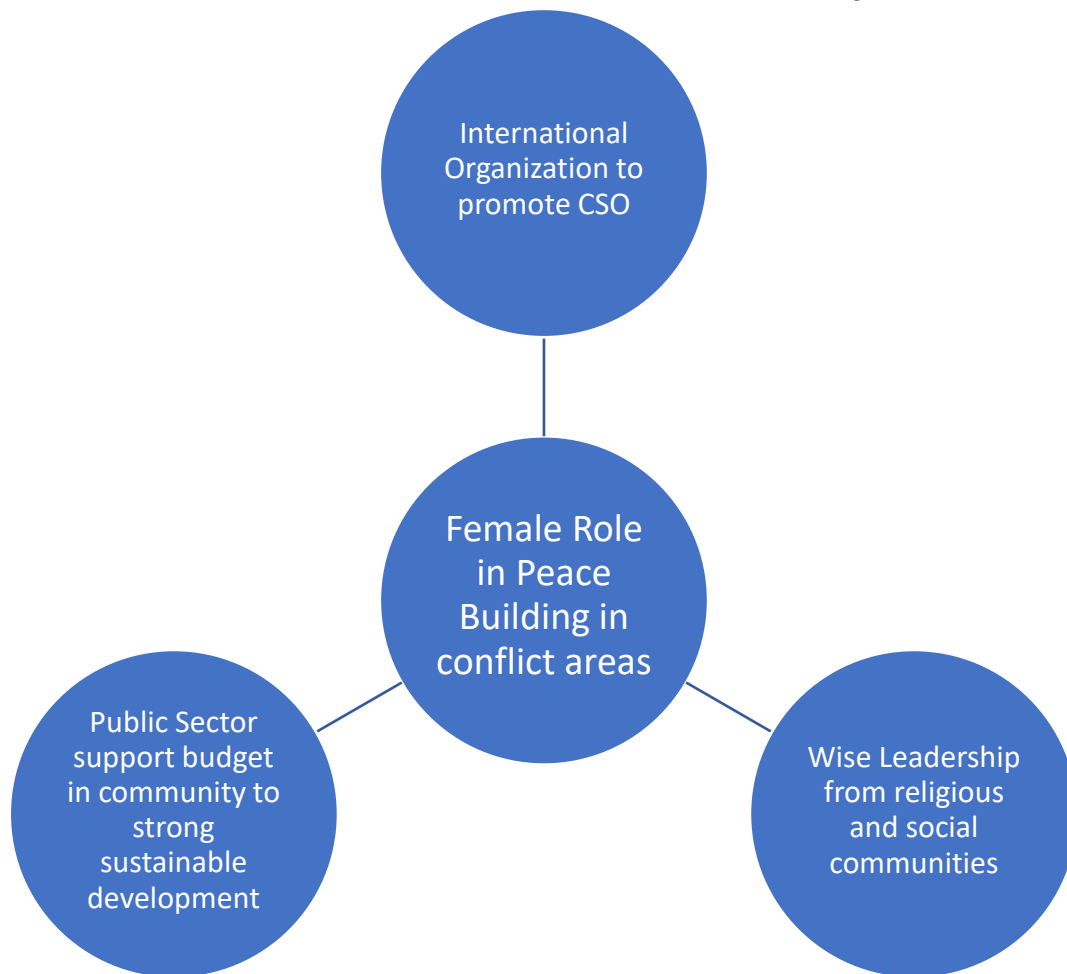
It can be said that the peace building process in the conflicts through women's roles in Aceh Province, Indonesia, included the struggles of equality and rights. Despite the end of the war, the inequality of rights and freedoms is still visible. Therefore, women in peace building must continue to unite the positive spirits of women for their rights and peace.

The finding found that the female role will promote peace building in violence area and they support civil societies for creating peace actives an open space in political and economic conflict for creating peace in conflict area between in conflict and post –conflict situation.

The new body of knowledge

The new body of knowledge of research is the model of women and peace building from comparative 2 countries Thailand and Indonesia (Aceh Province). This model of women and peace building are collaboration of women's power from many organizations such as public sectors, civil societies and individual human rights defenders. From Aceh and Deep south model, we found that the role of CSO to promote peace building to be strong in varieties of dimension such as economical dimension, political dimension, social and environmental dimensions and religious dimension.

Model of Female Roles in Peace building

Discussion of research results

The study of peace building process in Aceh Province, Indonesia, suggested the following drives to solve problems of violence and build peace in the southern border provinces in comparison with the process of peace building and supporting factors for women in peace building in Aceh Province.

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
1. Current Network of Peace Building (2017)	Civil Society Organizations	Civil Society Organizations

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
2. Current Conflicts (2017)	The insurgency between the GAM group and the Indonesian government did not occur any more after the Helsinki Peace Agreement in 2005. However, women are still facing social crimes such as domestic violence, political violence, enforcement of Shari'ah Law, and even violence caused by economic problems.	The unrest is continuing while the women in the midst of conflicts are affected both physically and mentally. The violence women are facing may be caused by social and economic problems at a structural level.
3. Women's Movement for Peace	Initially, women in Aceh were strengthened by the founding of Balai Syura Ureung Inong Aceh: BSUIA with a focus on gender equality in Aceh with the support from international organizations, attracting more members in various cities to involve in as volunteers, academics, activists, influencers, and religious specialists. -BSUIA formed the Acehnese Women's Conference called "Acehnese Women's Conference/ Duek Pakat Inong". In 2005, the drive to call for women's involvement in the peace and security policy and law were victims of violence such as those without a marriage license resulting the unrecognized status by law during the unrest. - BSUIA focuses on building peace and security and drives women to	Initiatives of women's civil society groups in the southern border provinces to work collaboratively allow women to free themselves from being victims of violence caused by the unrest or social and cultural events. The actions of these women cause joint activities in reducing violence such as "With Heart Group" who is driving safety for inmates and their family members especially women and children in Songkla Province, and "We Peace Group" who is working to help women and children affected by violations of rights, physical and mental

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
	receive their political rights. BSUIA supports women who are victims of war and violence to get justice while ensuring the use of Shari'ahh to empower women rather than destroying their status and dignity especially the Criminal Code / Qanun Jinayat in the Rape Act for Women. In summary, driving the work model of the Aceh Women Civil Society Organizations and Network such as Flower Aceh is to help heal and enhance women's capabilities in various areas. Another group is LINA (Liga Inong Aceh / Women's League) with the aim to empower women in creating peace and restoring women's rights after the conflict or unrest.	issues, and the judicial process with no regards to people's perspectives and understandings in gender differences. Some members are friends and volunteers working to end violence towards women and children in the three southern border provinces by focusing on the participation among women, children, and those affected by violence in the three southern border provinces. Nowadays, a group of women is established as a civil society organization in the southern border provinces where two religions, Buddhism and Muslim, harmoniously exist. Peace Agenda of Women (PAOW) currently drives peace and solves issues in the area with the campaigns on "Public Areas with Safety" targeting 4 main locations: markets, religious sanctuary, roads, and schools.

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
		However, the network of PAOW in the southern border provinces is unconsolidated to be flexible in dealing with the urgent issues in that context. The operation may not truly reflect the voice of women in the community.
4. Support for Women's Peace Building Process	- Foreign Fund - Domestic Fund - State and City Financial Support - Women's Capacity of Peace Building - International and Local Networks	- Foreign Fund - Domestic Fund - State and City Financial Support - Women's Capacity of Peace Building - International and Local Networks
5. Open Political Platform	<u>Before the Peace Agreement in Aceh</u> President Susilo Bambang Yudhoyono acted as a key contributor to the peace-building initiatives in Aceh. He is not only a representative of the "Dove" military in the Indonesian army, but he is also the representative of the "Dove" politics with the purpose to end the unrest through the negotiations.	The political platform of the southern border provinces is not open yet because of the military control in the area. The start of the negotiation for peace is still far-fetched (2018). The government is concentrating on the national administration. The problems in the southern border provinces seem to be resolved

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
	<u>After the Peace Agreement</u> Aceh Province consists of the local political party, and the local people can participate in the local governance. When Aceh announced the Shari'ah Law as always demanded by the people in Aceh Province. Although the administration is under the Indonesia government, the agreement is accepted on details such as local political parties in the electoral process and the governor selected through the Independent Selecting Commission established specially for Aceh Province. On the other hand, the current politicians with ruling power in Aceh are in the GAM formerly fighting the Indonesian government. Their images in the war are abandoned and changed to the roles of local government administrators. The access to power through elections allows them to be assessed. Currently, the public is allowed to assess the government operations. The civil society organizations in Aceh are monitoring the work of local governments with transparency in various areas.	simultaneously, but there is no real capacity to drive peace. The central government is prudent to make decisions or start any movement. If the political platform is reluctant to be established, the solutions in the southern border provinces may not be as effective as they should be.

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
6. Public Decision	Before the peace agreement, no decision was made by the people in Aceh at all. One thing attracting all parties to participate in the peace negotiations more quickly was the tsunami on December 26, 2004. All the parties were aware of the need to accelerate the rehabilitation of Aceh with the assistance from many international organizations, driving the conflicts in Aceh to open to the negotiation platform easily.	In the southern border provinces, there have been "Public Decision-Making and Public Surveys" or "Peace Survey" to examine the proposals and concerns of the local people. Peace Survey is considered an effort to form collaborations in the area. Peace Survey in the southern border provinces and Patani is derived from the experience in Northern Ireland in trying to involve all the parties or sectors of the conflict. However, in the survey questions, there is only one question related to genders: "Do you think a man or a woman does a better job as a political, economic, and peace leader?" (Peace Survey 2: 74) The survey found that most opinions toward male or female leaders of peace-building had no difference (43.6%). However, the opinions

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
		were different when referring to political and economic leadership where men were considered better in the role. The peace survey was initiated by 15 networks and organizations at both local and international level.
7. Mediator	-The former Finnish president, Martin Ahasari, was a supporter or a "mediator" of peace negotiations. He was equipped with the skills in negotiation and accepted in society. He played a very important role in many negotiations including disputes in Africa and Europe. His roles as a mediator in the negotiations followed the principle that "the final agreement must be unanimous." This meant that no party was allowed to declare its own victory while negotiations were in progress. In addition, all the parties were forbidden to release any information to the media in order to avoid any political issue in Indonesia before reaching the agreement. That was the reason why the negotiation took place in Helsinki, Finland.	The formal and actual negotiations have not happened yet. At this time, the government led by General Prayut Chan-o-cha is not comfortable to run any operation in addition to the lack of sufficient power to drive peace negotiation. Therefore, it is impossible to hold a peace negotiation at the national level now. However, the peace process in the area has been driven for more than 10 years by the local civil society and organizations with support of international organizations. It is still unclear that

Peace building through Women's Roles in Aceh and the Southern Border Provinces of Thailand	Aceh	Southern Border Provinces of Thailand
		mediators in peace negotiations come from the local or international sector, but there are efforts by ASEAN countries such as Malaysia to reach and facilitate the negotiation.
8. Building a positive peace in the area	- The area is in the process of creating a positive peace after the unrest.	- The area is in the midst of conflicts simultaneously driven with negative peace and positive peace.

Conclusion

The conclusion of this research tries to examine the female role for peacebuilding in conflict areas. The effective adaptation from women is “from victim to victor” impact to strong communities in Aceh and Deep South of Thailand. Women’s groups and Deep South civil society organizations have been studying the peace process in neighboring countries, such as in Mindanao, the Philippines, and in Aceh, Indonesia. The women in Deep South of Thailand exempt to push gender equality in public policy and create female peace dialogue facilitators for peace process in deep south of Thailand insurgency. The power of women participation on peace process is crucial for drive gender, peace and security policy in deep south areas and drive policy form high level in national level however, in the grassroot communities we found the gaps and misinterpretation in peace process.

Suggestions

From the result of research, the researcher has the suggestions as follow:

1. The suggestions from the research

From the research result of the objective, it was found that the government must prioritize the operations to support the peace building processes with budgets, personnel, and knowledge. Moreover, the connected ideas among conservative communities and universal

mechanisms will help empower women. Experience in the conflict areas and developed countries as well as success of an implementation with women's participation in the peace building process will be emphasized by the civil society organizations and non-government organizations with the relevant skills and understanding of the operations because they efficiently work closely with the community.

Therefore, the related institute should apply as follow:

(1) The government should establish a working system and set up a joint operating area with the private and public sectors to create learning, knowledge sharing, and analysis of issues in order to find directions for solving the unrest along with collaboration. The review shows the significant obstacles to change the structure of the culture, belief, tradition, and the justice process in the country to drive women for peace building and security progress.

(2) The government should establish a forum to consistently promote the presentation and expression among the networks of private organizations and people in the area to drive the actions continuously. The government should involve extensive organizations in the discussion to share their views during the drafting process of the policy. The agencies considered as the civil networks, academics, and activists for a woman's rights such as Insan Foundation Trust Pakistan and Flower Aceh group in Aceh Province use the concept of religious interpretation to support the practices of enhancing gender equality and encouraging people of all genders. All races should have access to education, and they should be allowed organize activities to support a woman's roles at the community level in the process of peace building. These groups of women believe that the interpretation of the religious principles must not only be conducive to the power of men or religious leaders, but it must lead to the roles of women, children, and people with different beliefs and ethnic groups as well.

2. The suggestions for the future research

The future research should involve the following issue:

Next research will be focused on implementation with women's participation in the peace building process in Deep south of Thailand. Moreover, the many sectors should establish a forum to consistently promote the presentation and expression among the networks of private organizations and people in the area to drive the actions continuously. The government must examine if the national action plans and policies are consistent with the UN's mechanisms and the resolutions developed by the community. The combination between the community level and the international level can help women gain access to relevant political power, services, and rights. For example, the United Nations Security Council Resolution (UNSCR 1325) on women, peace, and security (WPS) prioritizes the female roles in a war, conflict, and violence, which can be applied in the context of Southern Thailand.

References

- Bowen, J. (1989). "Narrative Form and Political Incorporation: Changing Uses of History in Aceh, Indonesia". *Comparative Studies in Society and History*, 31(4), 671-693.
- Tippimol, O. (2007). Shari'ah Law with Aceh Women: Marginal of Marginal. *Journal of History*, 4(1), 114-163.
- Reid, A. (1969). *The Contest for North Sumatra: Atjeh, the Netherlands, and Britain, 1858-1898*. Kuala Lumpur: University of Malaya Press.
- Siapno, A. J. (2001). *Gender, Nationalism, and the Ambiguity of Female Agency in Aceh, Indonesia and East Timor*. In Waller, M. and Rycenga, J. eds. *Frontline Feminisms: Women, War, and Resistance*. New York: Routledge.
- Siapno, A. J. (2002). *Gender, Islam, Nationalism and the State in Aceh: The Paradox of Power, Co-optation and Resistance*. New York: Routledge Curzon.
- Tiro, H. (1984). *The Price of Freedom: The Unfinished Diary*. Norsborg: Information Department, National Liberation Front Aceh Sumatra.
- Tornquist, O., Prasetyo, A. S., & Birks, T. (2010). *Aceh: The Role of Democracy for Peace and Reconstruction*. Yogyakarta: PCD.
- Zeccola, G. P. (2007). "Whose Human Rights? Field Notes on Locals and International NGOs Perspectives to Conflict Relief in Aceh, 1998-2007". in Alistair D. B. Cook. *Culture, Identity and Religion in Southeast Asia*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพ กลุ่มเปราะบางในชุมชน*

Research and Development of a Volunteer Network in the Community to Promote Health in the Vulnerable

¹นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, ²เริงวิชัย นิลโคตร และ ³ชาตรี ลุนดำ
¹Nipawan Charoenlak, ²Reongwit Nilkote and ³Chatree Lundam

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³นักวิชาการอิสระ

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand.

²Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand.

³Independent Scholar, Thailand.

²Corresponding Author's Email: mong_rnk@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ทัศนคติของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบาง และ 2) พัฒนาแนวทางการเสริมศักยภาพและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาดูแลกลุ่มเปราะบาง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครงเป็นเครื่องมือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นประชาชนในพื้นที่ตำบลบางช้างเหนือ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามด้านพฤติกรรมสุขภาพ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทัศนคติของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” โดยมีวัดบางช้างเหนือเป็นศูนย์กลางการประสานงาน การมีกลุ่มจิตอาสาที่เข้มแข็งในชุมชน การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี และกิจกรรมที่ต่อเนื่อง 2) การเสริมศักยภาพเครือข่ายจิตอาสาดูแลกลุ่มเปราะบางพบว่าความจำเป็นด้านการเสริมสร้างสุขภาพและการจัดการตนเองของกลุ่มเปราะบาง ครอบครัว และผู้เกี่ยวข้องในชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.09) องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยการพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชนคือศักยภาพของชุมชนมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ : จิตอาสา; สร้างเสริมสุขภาพ; กลุ่มเปราะบาง

Abstract

The objectives of this research was: 1) to analyze the community's potential to health promotion of the vulnerable group; and 2) to develop guidelines for enhancing and develop a network of volunteers to care for the vulnerable groups. This research applied mixed methods approach consisting of two steps. In the first step, qualitative research was conducted through group discussions and in-depth interviews with a targeted selection of 30 individuals, which was analyzed through content analysis. In the second step, a quantitative research approach was employed. The study focuses on a sample group of 400 individuals residing in the Bang Chang Nuea sub-district. The research instrument used was a 5-point Likert scale health behavior questionnaire. The questionnaire demonstrated a high reliability coefficient of 0.98. The statistical analysis methods included mean and standard deviation.

The research findings revealed that: 1) The potential resources of the community in promoting the health of vulnerable groups consist of the following elements: participatory management through the collaboration of "house, temple, school" (Bowon) with Bang Chang Nuea Temple as the central coordinating hub, the presence of strong volunteer groups within the community, effective network management, and continuous activities. 2) The enhancement of the volunteer network for taking care of vulnerable groups revealed the significance of the need for health promotion and self-management among the vulnerable groups, their families, and relevant individuals in the community as a whole, which is rated highly (mean = 4.04, S.D. = 0.09). The research findings emphasize the importance of community capacity in fostering sustainable health promotion for vulnerable groups in the community.

Keywords: Volunteer; Health Promotion; Vulnerable

บทนำ

สถานการณ์ทางสุขภาพและคุณภาพชีวิตอันเป็นผลสืบเนื่องจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์การแพทย์ การสร้างเสริมสุขภาพ ความรู้ และความตระหนักรู้ในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองให้กับประชาชน รวมทั้งแนวโน้มการดูแลสุขภาพที่ดีขึ้นได้ส่งผลให้ประชากรโลกที่มีอายุมากกว่า 60 ปีมีอัตราสูงขึ้น (Department of Mental Health, 2019) จากการศึกษาพบว่ามีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุจาก ค.ศ.1905 จากร้อยละ 8.9 เป็นร้อยละ 16.6 ใน ค.ศ.2025 โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอเมริกาเหนือ และยุโรป มีประชากรที่อายุมากกว่า 60 ปีสูงสุดคือ ค.ศ.1950 เฉลี่ยจากร้อยละ 12 เป็นร้อยละ 24 ใน ค.ศ.2025 และสำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ พ.ศ.2548 และกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2564 ซึ่งหมายถึงการเป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่าใน พ.ศ.2574 สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสูงสุด จะมีผู้สูงอายุมากกว่า ร้อยละ 28 ของประชากร (Department of Older Persons, 2019) ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Completely Aged Society) และมีแนวโน้มของวัยแรงงานจะมีอัตราส่วนลดลงประกอบกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามสถานการณ์โลก ทำให้

กลุ่มประชากรที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นนั้นมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการและจำเป็นที่เกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การที่ผู้สูงอายุและผู้เปราะบางจะต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น และต้องเป็นภาระของรัฐบาลที่จะต้องเข้ามาดูแลมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาครัฐได้ตระหนักถึงสถานการณ์ดังกล่าวจึงเห็นได้จากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุไว้ กล่าวคือ มาตรา 10 (4) สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน มาตรา 10 (5) ร่วมมือและประสานงานกับราชการบริหารส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนองค์กรอื่นในการจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม การสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (Sasat, 2012) การดูแลกลุ่มเปราะบางในสังคมไทยจึงมีความสำคัญที่หลายภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือและหาแนวทางในการดูแลอย่างครบวงจร เช่น ภาครัฐจำเป็นต้องมีการเพิ่มอัตราการผลิตบุคลากรทางสุขภาพ การจัดบริการทางสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีความเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ หนุนเสริมให้ชุมชนได้พัฒนาระบบการสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุในระดับครอบครัวและชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดระบบการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในและภายนอกชุมชน

สถานการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการให้ความสำคัญกับกระบวนการทัศน์ทางสุขภาพแนวใหม่ที่เป็นสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ (ปัญญา) อย่างเป็นองค์รวมนั้นจะต้องเป็นความรับผิดชอบของทุกคนจึงจะสามารถรองรับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ในทุกวันนี้ได้ โดยเฉพาะสถานการณ์ที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเผยแพร่แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพให้เป็นที่เข้าใจอย่างกว้างขวางในทุกวงการและทุกระดับ รวมทั้งประชาชนและสื่อมวลชนด้วยวิธีการต่างๆ จนเกิดความแจ่มชัดว่ากระบวนการสร้างเสริมสุขภาพก็คือกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชนทั้งมวล ไม่ได้จำกัดอยู่ในเรื่องการแพทย์และสาธารณสุขเท่านั้น การสร้างเสริมสุขภาพในกระบวนการที่จะเพิ่มความสามารถของคนในการควบคุมดูแลและพัฒนาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้นในการที่จะบรรลุสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนต้องสามารถที่จะบ่งบอกและตระหนักถึงความมุ่งมาดปรารถนาของตนเองที่สนองตอบความต้องการต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทุกคนทุกกลุ่มอายุ ไม่เจ็บป่วยและมีสุขภาพดี เป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลที่ต้องใช้งบประมาณมหาศาล (Thientaworn, 2012) แนวทางดังกล่าวนี้เองสอดคล้องกับ Yuthavong (2015) ได้กล่าวถึงการดูแลสุขภาพแนวใหม่ว่าต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ภายในหมายถึงเรื่องของการอยู่ดีกินดี เป็นการอยู่อย่างพอดี อยู่ในที่สงบ มีการดูแลตัวเองอย่างดี ในระบบสุขภาพมิติใหม่นั้นต้องเอาระบบสุขภาพมาผสมกับระบบที่ใหญ่กว่า นั่นคือระบบสุขภาวะ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน คือ ปัจเจกบุคคลคือตัวเราเอง และสภาพแวดล้อมมีภาครัฐเข้ามาช่วย รัฐต้องให้ระบบบริการสุขภาพที่ดี รวมถึงต้องมีนโยบายสาธารณะที่ดีด้วย การบูรณาการการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชนจึงมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าผู้ดูแลจะเป็นบุตร หลาน เครือญาติ สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุเอง หรือแม้แต่บุคลากรทางสาธารณสุขที่เข้าไปดูแลผู้สูงอายุในระดับชุมชน จำต้องเห็นภาพของการเชื่อมโยง ประเด็นเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะระยะยาวในการดูแลผู้สูงอายุและเป็นการเพิ่มสุขภาวะที่ดี (Well-being) ให้กับผู้สูงอายุในบั้นปลายได้

ดังนั้น สังคมไทยพร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องการจัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม การบูรณาการศาสตร์ที่หลากหลายโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน รวมไปถึงการส่งเสริมบทบาทครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางในชุมชนซึ่งถือว่าเป็นทุนศักยภาพที่สำคัญของชุมชน (Social Capital) เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและจำเป็นอย่างยิ่งกับสภาพสังคมวัฒนธรรมในภาพรวม

เน้นการมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานบริการทางสุขภาพ องค์กรชุมชน และองค์กรอื่นๆ โดยมีองค์กรภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรในการทำงาน และส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นมาตรการช่วยเหลือ เพื่อให้ชุมชนและครอบครัวทำหน้าที่ให้การดูแล และช่วยเหลือผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี เพื่อรองรับปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

บทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดีจากการศึกษาโครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชน” ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมีต้นทุนประสบการณ์จากวัด ชุมชนในพื้นที่ รวมถึงเครือข่ายการทำงานด้านสุขภาพและวิชาการในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองใหม่ เครือข่ายสุขภาพอำเภอสามพราน มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มูลนิธิปณสูข มหาวิทยาลัยคริสเตียน เป็นต้น และกลไกในการเชื่อมประสาน พัฒนา และหนุนเสริมการทำงานมาโดยตลอดคือองค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ ส่งผลให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทุนศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบาง
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมศักยภาพและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาดูแลกลุ่มเปราะบาง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชน” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการเก็บแบบสอบถามและการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ได้ผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนสาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ MU-SSIRB 2019/059 (1B) ลงวันที่ 19 กรกฎาคม 2562 มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา (Documentary Research) ได้แก่ บริบทของพื้นที่ศึกษาทั้งด้านข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลสุขภาพ ต้นทุนด้านการสร้างเสริมสุขภาพในพื้นที่ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ แนวคิดจิตอาสา แนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดที่เกี่ยวกับผู้เปราะบาง ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษานี้สามารถตอบวัตถุประสงค์และคำถามของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คนที่เป็นกลุ่มจิตอาสา ซึ่งทำงานด้านจิตอาสาอยู่ในชุมชน จาก 6 ชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ 1.ต้องเป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่ตำบลคลองใหม่ 2. มีประสบการณ์การทำงานด้านจิตอาสาอย่างน้อย 5 ปี และ 3. เป็นผู้ยินดีให้ข้อมูลทั้งระหว่างการวิจัยและหลังการวิจัยเพื่อสอบถามข้อมูลให้ครบถ้วนและเป็นจริงที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษาคือประชาชนในพื้นที่ตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามด้านพฤติกรรมสุขภาพ มาตราส่วนประมาณค่า

5 ระดับ (Rating Scale) จากมากที่สุดไปถึน้อยที่สุด (Krejcie, and Morgan, 1970) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในพื้นที่ เช่น ข้อมูลโครงการส่งเสริมสุขภาพ รายงานการเยี่ยมบ้าน เป็นต้น จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ทศกัยภาพของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบาง ผลการวิจัยพบว่า

1.1 บริบทของพื้นที่ สภาพพื้นที่ที่ศึกษาคือตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีคลองธรรมชาติและคลองที่ขุดเพื่อการเกษตร ด้านทิศเหนือติดกับอำเภอนครชัยศรี ทิศใต้ติดกับตำบลบางช้าง ทิศตะวันออกติดกับ 3 ตำบลคือตำบลท่าตลาด ตำบลสามพราณ ตำบลหอมเกร็ด และตำบลยายชา ส่วนทิศตะวันตกติดกับตำบลคลองจินดา มีพื้นที่ 12.50 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่รับผิดชอบในการดูแลทั้งหมด 5 หมู่บ้านตั้งแต่หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 5 ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบางพระ หมู่ที่ 2 บ้านคลองใหม่ หมู่ที่ 3 บ้านคลองใหม่ หมู่ที่ 4 บ้านดอนทอง หมู่ที่ 5 บ้านคลองใหม่ หมู่ที่ 6 บ้านสะแกเล็ก ซึ่งอยู่ในการดูแลของเทศบาลตำบลสามพราณ ปีพุทธศักราช 2562 จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,571 ครัวเรือน มีประชากรจำนวน 9,050 คน เป็นชายจำนวน 4,442 คน หญิงจำนวน 4,628 คน ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชเศรษฐกิจได้แก่ ฝรั่ง ชมพู่ กลัวย กลัวยไม้ และรับจ้างทั่วไป ในโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 22 แห่ง “วัดบางช้างเหนือ” เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 4 แห่ง โรงเรียนมัธยมเอกชนขนาดใหญ่ 1 แห่ง คือโรงเรียนนาคประสิทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งวิชาการที่สำคัญแห่งหนึ่งในพื้นที่ในการทำกิจกรรมทั้งระดับชุมชน อำเภอ และระดับประเทศ ด้านงานสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองใหม่ เป็นศูนย์กลางในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้กับประชาชน และมีโรงพยาบาลสามพราณ เป็นโรงพยาบาลชุมชนของอำเภอ พื้นที่มีกลุ่มประชาคมที่เป็นต้นทุนสำคัญการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ประกอบด้วย กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มอาสาสมัครป้องกันพลเรือน กลุ่มพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาวสวนกลัวยไม้ และกลุ่มจิตอาสา ลักษณะของชุมชนเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท (Semi-Urban, Semi-Rural Society) มีความเป็นสังคมและวัฒนธรรมแบบเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษที่ตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพมายาวนาน และเป็นชุมชนเมืองด้วยปัจจัยโครงสร้างพื้นที่ (Infra-Structure) ที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดด้วยสภาพพื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตอุตสาหกรรมและศูนย์ราชการสำคัญๆ จึงส่งผลให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.2 พัฒนาการกลุ่มจิตอาสาเพื่อดูแลกลุ่มเปราะบางในชุมชน

1.2.1 จุดเริ่มต้นของเครือข่ายจิตอาสาวัดบางช้างเหนือ พบว่าเกิดจากการริเริ่มของพระเดช-พระคุณหลวงพ่พระพิพัฒนศึกษากร เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันที่ดำริถึงแนวทางการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนจากประสบการณ์ที่ได้นำพาญาติธรรมไปบริจาคสิ่งของแก่ประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากในช่วง พ.ศ. 2547-2548 และเห็นว่าควรมีการพัฒนาการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ให้เป็นระบบ ประกอบกับแกนนำชุมชนมีความศรัทธาในวัตรปฏิบัติของเจ้าอาวาสเป็นทุนเดิมอยู่แล้วและมุ่งมั่นที่จะดูแลชุมชนให้รอบด้านทุกมิติ จึงได้มีการพัฒนาโครงการจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางขึ้นมา

1.2.2 โครงสร้างและการดำเนินกิจกรรมจิตอาสา ภายหลังคณะสงฆ์ได้หารือกับแกนนำและผู้เกี่ยวข้อง และได้จัดตั้งเป็นกลุ่มจิตอาสาในปี พ.ศ. 2549 มีโครงสร้างประกอบด้วย 3 ระดับด้วยกัน ส่วนที่ 1 ประธานที่ปรึกษา พระพิพัฒนศึกษากร เป็นประธานที่ปรึกษาให้กับกลุ่ม ส่วนที่ 2 ที่ปรึกษาคณะทำงาน ได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ คณะสงฆ์วัดบางช้างเหนือทั้งหมด กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และ ส่วนที่ 3 คณะทำงานจิตอาสา แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ตัวแทนของคณะสงฆ์ จะมีพระภิกษุซึ่งเป็นตัวแทนคณะสงฆ์ของวัดบางช้างเหนือจำนวน 1 รูป มีหน้าที่ประสานงานกับคณะสงฆ์ในการจัดเตรียมสิ่งของอุปโภคและบริโภคเบื้องต้นที่ประชาชนได้มาบริจาค และมาทำทาน (สังฆทาน) เพื่อแยกแยะให้เป็นสัดส่วน และจัดเตรียมเป็นชุดเพื่อให้สะดวกต่อความจำเป็นและการส่งต่อให้กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ส่วนที่ 2 ตัวแทนชุมชน เป็นอาสาสมัครที่มาจากส่วนท้องถิ่น (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน) และท้องถิ่น (ประธานชุมชน) จำนวน 10 คน ส่วนที่ 3 อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นผู้ทำหน้าที่ในชุมชนเดิมอยู่แล้ว จำนวน 10 คน มีหน้าที่ในการจัดสรรหาสิ่งของที่จำเป็นต่อการอุปโภคและบริโภค คณะทำงานทั้งหมดจะเป็นผู้ที่คุ้นเคยพื้นที่ ทำงานชุมชนหลายบทบาท และมีคุณลักษณะพิเศษคือ ชอบช่วยเหลือคนอื่น เสียสละ ทำงานต่อเนื่อง เห็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม ทั้งหมดเป็นคุณสมบัติพื้นฐานหรือเป็นเกณฑ์ตั้งต้นในการเชิญชวนมาทำงาน ดังการสนทนากลุ่ม “คนทำงานจริงๆ จะเห็นกันเองว่าใครเป็นใคร ทำงานไปเราก็จะรู้ว่าคนไหนใช่ไม่ใช่ คนไหนทำได้หรือทำไม่ได้จะรู้กัน คนที่ทำงานได้เราก็จะชวนกันมา” (สนทนากลุ่ม, 25 ตุลาคม 2562) นอกจากนี้ เครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ พัฒนาสังคมและมนุษยจังหวัดนครปฐม มูลนิธิปณสูท โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้ง 6 หมู่ และผู้นำชุมชนในการสนับสนุนและให้ความร่วมมือด้านต่างๆ การจัดโครงสร้างกลุ่มในช่วงต้นจะเป็นลักษณะอาศัย “ความร่วมมือ” หรือ “การร่วมด้วยช่วยกัน” มุ่งการทำงานอาสามากกว่าการทำงานตามคำสั่ง การคัดเลือกกลุ่มจะพิจารณาจากความพร้อมและพื้นฐานจากความคุ้นเคยกันในเบื้องต้นของคณะทำงานซึ่งมีประสบการณ์ร่วมกันในการกิจต่างๆ ในชุมชนและเป็นที่รับรู้กันระหว่างคนทำงาน การทำงานจะดำเนินการเป็นวงจรปฏิบัติหมุนเวียนประจำทุกเดือน และเป็นที่รับทราบโดยทั่วไปว่าจะต้องเตรียมตัวเพื่อลงพื้นที่เยี่ยมบ้านอย่างไรบ้าง หากคณะทำงานคนในหมู่ไม่สามารถจะลงพื้นที่ได้จะต้องมีคณะทำงานจากหมู่อื่นเข้ามาทดแทนเพื่อให้สามารถลงพื้นที่ได้ตามกำหนดวันและเวลา นอกจากนี้แล้วยังมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้กับเครือข่าย เช่น มูลนิธิปณสูท ตัวแทนของพัฒนาสังคมและมนุษยจังหวัด นักวิจัยหรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่เพื่อร่วมลงพื้นที่การเยี่ยมบ้านในแต่ละครั้ง กระบวนการทำงานสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 1

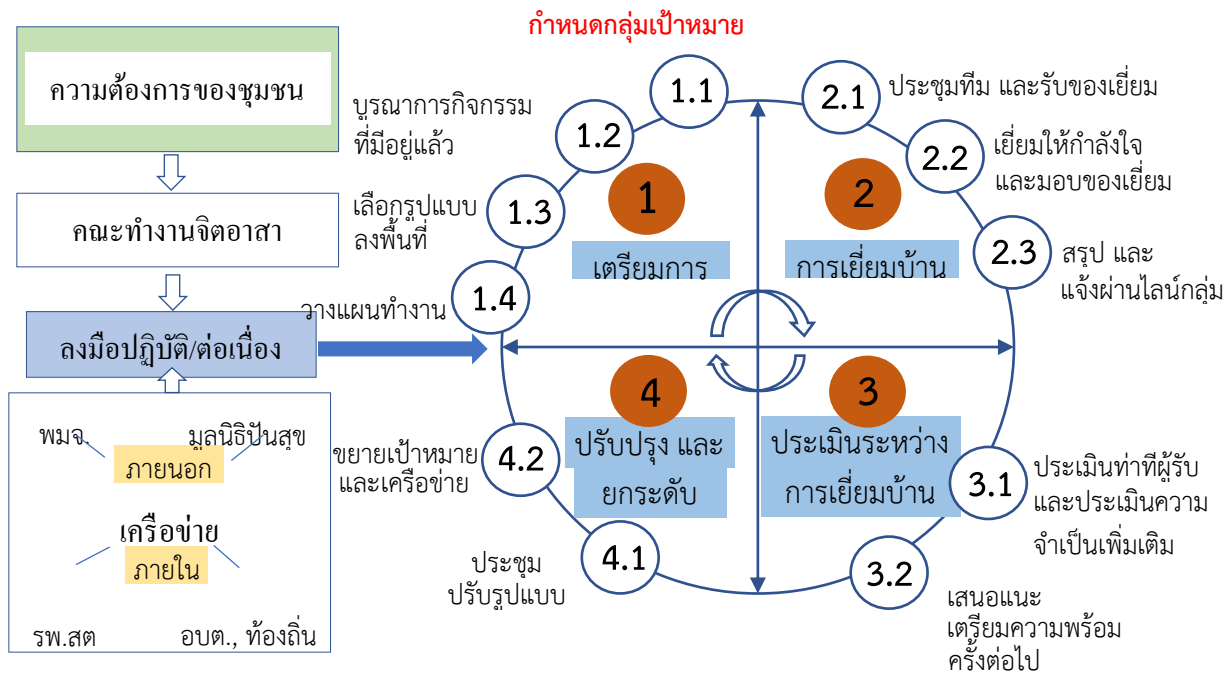

Figure 1: Shows the Working Process Cycle of the Volunteer Working Group at Wat Bang Chang Nuea. (Source: Summary of Lessons and Developed by the Research Team)

จากภาพประกอบที่ 1 กระบวนการทำงานเริ่มจาก ขั้นตอนการเตรียมการ เป็นการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบาง เน้นช่วยเหลือผู้อยู่ในพื้นที่ตำบลคลองใหม่ มีการกำหนดเกณฑ์เบื้องต้นคือ ต้องเป็นผู้ที่เดือดร้อนจริง ปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 และคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีแนวโน้มที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือ โดยคณะกรรมการบูรณาการกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว เช่น การลงพื้นที่สำรวจชุมชนของกลุ่ม อสม. การประชุมประจำเดือนในทุกวันที่ 11 ของแต่ละเดือนในช่วงเช้า ในเวลา 08.00 น. ซึ่งหลังการประชุมจะมีการพูดคุยการลงพื้นที่ การออกแบบการเยี่ยมบ้าน และการวางแผนการเยี่ยมเยือนครั้งต่อไป ขั้นตอนการเยี่ยมบ้าน คณะทำงานทั้ง 6 หมู่บ้านจะหารือเป็นกลุ่มย่อยและกำหนดจุดที่จะเยี่ยมบ้านในแต่ละครั้ง จากนั้นจะรับของเยี่ยมซึ่งทางคณะสงฆ์ได้จัดเตรียมไว้ให้ ระหว่างการเยี่ยมบ้านจะให้ความสำคัญกับการให้กำลังใจ สอบถามความจำเป็นเพิ่มเติม รวมถึงสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมรายบุคคลเพื่อประเมินความช่วยเหลือในแต่ละครั้ง โดยแต่ละจุดจะใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที และคณะกรรมการจิตอาสาจะเก็บภาพเพื่อเป็นการบันทึกกิจกรรมเยี่ยมบ้านในแต่ละครั้งส่งไปยังกลุ่มไลน์ (LINE) ส่วนกลางเพื่อแจ้งกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ขั้นตอนการประเมินระหว่างการเยี่ยมบ้าน เป้าหมายที่สำคัญคือการมุ่งให้ความช่วยเหลือให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง และกลุ่มเปราะบางได้รับการช่วยเหลือที่ต้องการจริงๆ ใช้วิธีการสังเกตการณ์ และสนทนาให้กำลังใจ ขั้นตอนการปรับปรุงและการยกระดับการทำงาน หลังคณะกรรมการ จิตอาสาลงพื้นที่แต่ละครั้ง กิจกรรมต่างๆ จะถูกส่งเพื่อแจ้งข่าวสารให้กลุ่มทราบผ่านไลน์ (LINE) มีการประเมินกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการเยี่ยมบ้าน รวมถึงการยกระดับการช่วยเหลือในแต่ละครั้ง โดยจะมีพูดคุยและนำเสนอเพื่อสรุปภาพรวมอีกครั้งในการประชุมทุกวันที่ 11 ของแต่ละเดือน การทำงานมีรูปแบบเป็นไปตามธรรมชาติ ยืดหยุ่น และให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนไปพร้อมๆ กัน ดังการสนทนาสะท้อนว่า “ส่วนมากเรารู้กันอยู่ครับ แต่ละคนสวทหมายหลายใบกัน

ต้องทำให้พร้อมๆ กัน จะได้ไม่เหนียวหลายรอบ” (สนทนากลุ่ม, 25 ตุลาคม 2562) คณะทำงานจิตอาสาจึงต้องบูรณาการกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสมทั้งด้านกำลังคน ค่าใช้จ่าย สิ่งของเครื่องเย็บให้เกิดประโยชน์ที่สุดในคราวเดียวกัน และมีการพูดคุยเพื่อนำปัญหาต่างๆ ระหว่างการทำงานมาหารือแก้ไขการทำงานครั้งต่อไป

1.2.3 ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน จากการสนทนากลุ่มสรุปพบเห็นว่า จำนวนประชากรกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะผู้สูงอายุเริ่มมีมากขึ้นทุกปี แต่คณะทำงานยังไม่สามารถจะดูแลกลุ่มเปราะบางให้ได้ครอบคลุมได้ทั้งหมดเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ด้านงบประมาณในการช่วยเหลือในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ เช่น ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบาง รถเข็นสำหรับผู้ป่วยเตียงสำหรับผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น

1.3 ปัจจัยความสำเร็จและการเชื่อมโยงการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบาง จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ตำบลคลองใหม่มีทุนศักยภาพซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” ที่สะท้อนให้เห็นชัดคือบทบาทของวัดและคณะสงฆ์ที่เอื้อต่อการทำงานจิตอาสา การเป็นศูนย์กลางของชุมชนของวัด และความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพิพัฒนศึกษากรที่ดำรงอยู่ในวัตรปฏิบัติที่งดงาม ประยุกต์หลักธรรมเข้ากับวิธีการทำงานอาสาของชุมชนในสถานการณ์จริง และตรงกับความต้องการของชุมชน อีกทั้งความร่วมมือของคณะสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญทำให้กิจกรรมมีความต่อเนื่อง 2) การมีกลุ่มจิตอาสาที่เข้มแข็ง พื้นฐานที่เป็นต้นทุนด้านบุคลากรทำงานจิตอาสาของตำบลคลองใหม่คือการมีกลุ่มทำงานประชาคมในพื้นที่เป็นทุนเดิม ได้แก่ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มอาสาสมัครป้องกันพลเรือน กลุ่มพิทักษ์รักษาสงแวดล้อม กลุ่มเกษตรกร กลุ่มชาวสวนกล้วยไม้ เป็นต้น ได้เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลให้กลุ่มจิตอาสาที่เข้มแข็ง มีความยืดหยุ่นต่อการทำงาน เชื่อมประสานต่อเนื่อง รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบต่างๆ ให้เกิดความเหมาะสม 3) การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี นอกจากจะมีโครงสร้างการทำงานจิตอาสาที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ มารวมอยู่ในโครงสร้าง การมีเครือข่ายที่ดีทั้งระดับพื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ที่คอยสนับสนุนเจ้าหน้าที่ และงบประมาณบางส่วนที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนกิจกรรม ผู้นำชุมชนทั้งจากส่วนท้องถิ่น และท้องที่มาร่วมเป็นคณะทำงาน เครือข่ายภายในได้แก่ พัฒนาสังคมและมนุษยจังหวัดนครปฐม ที่ติดตามและคอยช่วยเหลือด้านต่างๆ ภายใต้ภารกิจของหน่วยงานและมูลนิธิปณสูข ซึ่งเป็นมูลนิธิการกุศลร่วมจัดสรรสิ่งของในการเย็บบ้าน ทั้งหมดเป็นการประสานงานและบริหารจัดการที่มีวัดบางช้างเหนือเป็นศูนย์กลาง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดคือการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ ทั้งด้านคนที่มาร่วมดำเนินการ งบประมาณสนับสนุนเต็มเต็มเมื่อสิ่งของไม่เพียงพอที่จะบริจาค และ 4) การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ระยะเวลาที่ดำเนินการต่อเนื่องถึง 3 ปี (2558 – 2562) กิจกรรมการเย็บบ้านทุกเดือน รวมถึงกิจกรรมอบรมและพัฒนาจิตอาสาในพื้นที่ทั้งจากหน่วยงานในพื้นที่ และเครือข่ายภายนอกพื้นที่ได้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จเชิงประจักษ์ เกิดกลไกการทำงานที่ชัดเจน สร้างความไว้วางใจให้กับกลุ่มเป้าหมายและครอบครัว นอกจากนี้แล้วยังได้เป็นกลุ่มจิตอาสาต้นแบบที่เป็นกรณีศึกษาต้นแบบให้พื้นที่อื่นๆ ได้เรียนรู้เพื่อขยายผลตามศักยภาพบริบทพื้นที่ตนเอง

สรุปได้ว่า กระบวนการสร้างเสริมสุขภาพของกลุ่มจิตอาสาที่สะท้อนให้เห็นคือการมุ่งพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางโดยประสานการมีส่วนร่วมทุกส่วน การออกแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมเพื่อให้บรรลุการมีสุขภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และความรู้สุขภาพ สามารถสรุปการเชื่อมโยงตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงทุนศักยภาพของชุมชน

ทุนศักยภาพของชุมชน	บทบาทและความสำคัญ	มิติการสร้างเสริมสุขภาพ
การบริหารแบบมีส่วนร่วม “บ้าน วัด โรงเรียน”	➢ วัดเป็นศูนย์กลาง ความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพระสงฆ์ ➢ การประยุกต์หลักธรรมการทำงาน ➢ สอดคล้องสถานการณ์จริง และตรงกับความต้องการของชุมชน	เพิ่มศักยภาพการจัดการตนเอง และการดูแลสุขภาพของชุมชน สร้างการเชื่อมโยงบุคคล ครอบครัว บ้าน ชุมชน โรงเรียน วัด เป็นต้น และมุ่งให้ชุมชนมีสุขภาวะที่ดี
คณะทำงานจิตอาสาที่เข้มแข็ง	➢ มีความหลากหลาย ➢ ยึดหยุ่น และเชื่อมประสานชุมชน ➢ บูรณาการกิจกรรมแบบ Win-Win	เกิดกลุ่มจิตอาสาทำงานสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน และเชื่อมสัมพันธ์ ปัจจัยกำหนดสุขภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมที่เน้นการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมในชุมชนและภาคีเกี่ยวข้อง
การบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี	➢ เกิดเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ➢ เกิดการระดมทรัพยากรที่จำเป็น	สร้างความเสมอภาคการเข้าถึงการดูแลสุขภาพด้วยชุมชนท้องถิ่น และชุมชนจัดการตนเอง
การมีกิจกรรมต่อเนื่อง	➢ เกิดกลไกการทำงานที่เป็นรูปธรรม ➢ ชุมชนมีความไว้วางใจ ➢ เป็นต้นแบบเครือข่ายอื่นๆ	

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเสริมศักยภาพและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาดูแลกลุ่มเปราะบาง

1) พฤติกรรมและการดูแลสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส ของกระทรวงสาธารณสุข ผลการศึกษา พบว่าระดับความเชื่อมโยงรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่สูงที่สุดคือความมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของกลุ่มเปราะบางในชุมชน ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.19) รองลงมาคือความรอบรู้สื่อและสารสนเทศ ด้านสร้างเสริมสุขภาพในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.20) น้อยที่สุดคือ การเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการสร้างเสริมสุขภาพ ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.16) และภาพรวมของพฤติกรรมและการดูแลสุขภาพของกลุ่มเปราะบางตามหลัก 3 อ 2 ส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.09) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงพฤติกรรมและการดูแลสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส ของประชาชนในพื้นที่

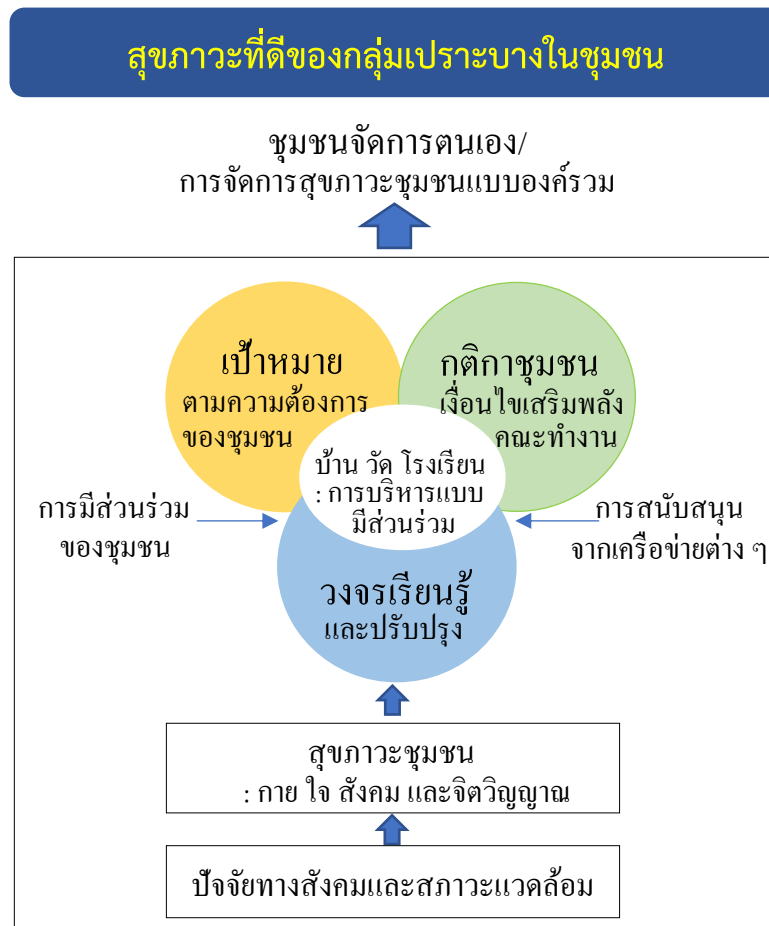
พฤติกรรมและการดูแลสุขภาพ	n = 400		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การรับรู้และเข้าถึงข้อมูลด้านการสร้างเสริมสุขภาพ			
1. เมื่อต้องการข้อมูลสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส ท่านสามารถหาข้อมูลได้	4.27	.44	มาก
2. ท่านสามารถสอบถามข้อมูลด้านสุขภาพของท่านจากเจ้าหน้าที่ได้สะดวก	4.00	.00	มาก
3. ท่านสามารถค้นหาข้อมูลทางสุขภาพใหม่ๆ และทันต่อสถานการณ์	3.47	.49	ปานกลาง
4. ท่านสามารถตรวจสอบข้อมูลสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติตน และยืนยันความเข้าใจของตนเองจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้	3.07	.26	ปานกลาง
5. แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของท่าน มีความน่าเชื่อถือ และท่านมั่นใจ	4.00	.00	มาก
สรุปผลรายด้าน	3.76	.14	มาก
การเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการสร้างเสริมสุขภาพ			
6. ท่านให้ความสำคัญกับปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารในแต่ละวัน เพื่อเกิดประโยชน์ต่อสุขภาพของท่าน	4.00	.00	มาก
7. ในรอบสัปดาห์ท่านมีการวางแผนในการออกกำลังกาย และได้ทำตามแผน	3.23	.42	ปานกลาง

พฤติกรรมและการดูแลสุขภาพ	n = 400		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
8. ทุกครั้งที่เกิดความเครียดท่านมีวิธีการจัดการความเครียดได้	4.24	.43	มาก
9. ท่านมักจะทบทวนการดูแลสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส อยู่ตลอดเวลา	3.20	.40	ปานกลาง
10. ท่านปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อการดูแลสุขภาพตาม 3อ 2ส	3.91	.28	มาก
สรุปรวมรายด้าน	3.71	.16	มาก
ความรอบรู้และสารสนเทศด้านสร้างเสริมสุขภาพในชีวิตประจำวัน			
11. ชุมชนของท่านมีเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครสาธารณสุขให้คำแนะนำการสร้างเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส	4.16	.37	มาก
12. ท่านสามารถแนะนำหลัก 3อ 2ส ให้กับสมาชิกในครอบครัวของท่านได้	3.87	.32	มาก
13. การปฏิบัติตามหลัก 3อ 2ส สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้นได้	4.30	.46	มาก
14. การสูบบุหรี่/ยาเส้น หรือ สูดควันบุหรี่/ยาเส้นเป็นจุดเริ่มของยาเสพติด	4.76	.42	มากที่สุด
15. การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มีผลต่อการทำให้สุขภาพไม่ดี	4.48	.50	มากที่สุด
สรุปรวมรายด้าน	4.31	.20	มาก
ความมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของกลุ่มเปราะบางในชุมชน			
16. คณะทำงานจิตอาสาช่วยให้แบ่งเบาภาระให้กับครอบครัวผู้เปราะบางในชุมชนได้เป็นอย่างดี	4.65	.47	มากที่สุด
17. การเยี่ยมบ้านผู้เปราะบางเป็นการสร้างกำลังใจครอบครัวและชุมชน	4.26	.44	มาก
18. ความร่วมมือแบบ “บวร” เป็นแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพที่ดี	4.66	.47	มากที่สุด
19. เมื่อต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพท่านสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่โดยสะดวกและรวดเร็ว	3.97	.44	มาก
20. เมื่อชุมชนต้องการความช่วยเหลือท่านมียินดีให้ความร่วมมือทุกครั้ง	4.26	.44	มาก
สรุปรวมรายด้าน	4.36	.19	มาก
ภาพรวมทุกด้าน	4.04	.09	มาก

2) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชนดูแลกลุ่มผู้เปราะบาง จากการศึกษาสามารถแนวทางการพัฒนาเครือข่ายจิตอาสา ประกอบด้วย (1) กำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จากการศึกษาจะเห็นถึงการริเริ่มและก่อตั้งคณะทำงานที่มุ่งเป้าหมายเพื่อให้ความอยู่ดีกินดี (Community Well-being) ของชุมชนซึ่งเจ้าอาวาสและคณะทำงานได้กำหนดเป็นเป้าหมายร่วมกัน และสอดคล้องกับความต้องการชุมชนนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี (2) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม “บ้าน วัด โรงเรียน” เป็นการนำเอาปัจจัยทางสังคมที่กำหนดสุขภาพ (Social Determinants of Health) มาบูรณาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้กับชุมชน คำว่า “บ้าน” มีความหมายครอบคลุมถึงสมาชิกของชุมชน ครอบครัว ภาคประชาสังคม และกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนคำว่า “วัด” มีความหมายครอบคลุมถึงศาสนสถานสำคัญๆ ของแต่ละชุมชนหรือแต่ละศาสนา กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถบูรณาการเข้ากับการกิจของวัดหรือของชุมชนย่อมนำไปสู่ความไว้วางใจและความร่วมมือเป็นอย่างดี และประการสุดท้ายคือ “โรงเรียน” ซึ่งมีหมายถึงสถานศึกษาในชุมชน ปัจจุบันคำว่า “บวร” มีหมายถึงหน่วยงานหรือองค์กร “ภาครัฐ” การบริหารในรูปแบบ “บวร” เป็นหลักการบริหารทุนทางสังคมในการขับเคลื่อนงานจิตอาสาในระดับพื้นที่ได้ (3) กติกาและเงื่อนไขเสริมพลังคณะทำงาน จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดกติกาและเงื่อนไขของกลุ่ม เช่น เงื่อนไขของผู้จะได้รับการเยี่ยมเยียนและรับสิ่งของจะต้องเป็นผู้มีหลักเบญจศีล คือ การไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่ลักขโมย เป็นต้น และคณะทำงานกำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นผู้เสียสละเวลา

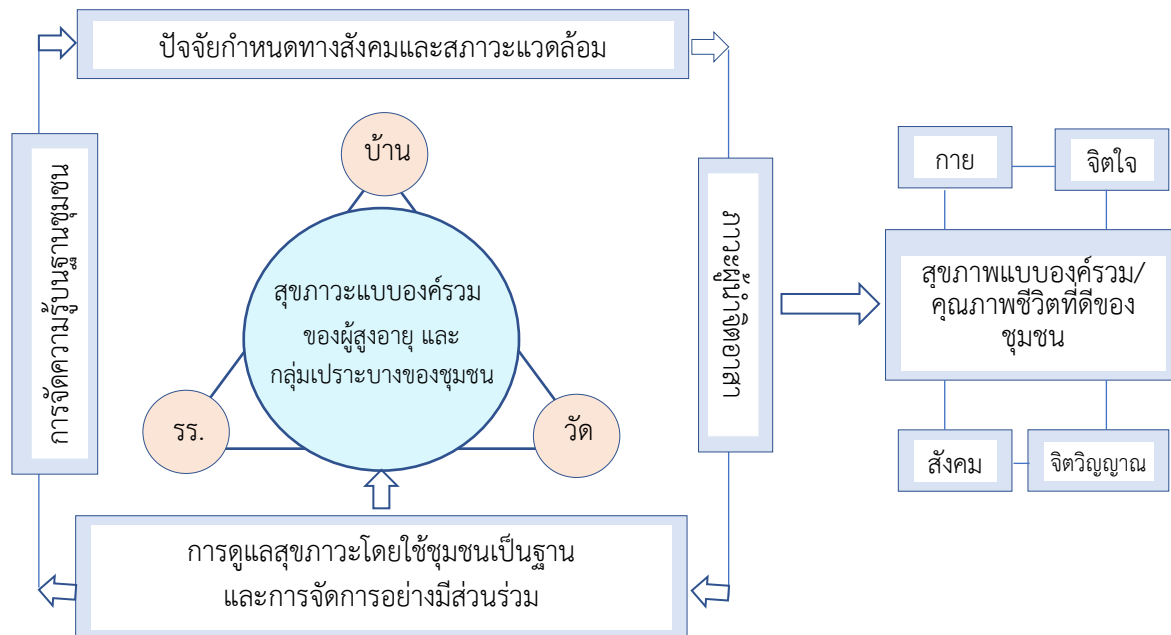
ต้องมีการสื่อสารเชิงบวกเพื่อสร้างกำลังใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น และทำงานต่อเนื่องและเสมอต้นเสมอปลาย เป็นต้น (4) สร้างวงจรการเรียนรู้และปรับปรุง จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นรูปแบบของวงจรเรียนรู้และปรับปรุงยกระดับผ่านการบูรณาการกิจกรรมจิตอาสาเข้ากับภาระงานอื่นๆ กล่าวคือ ใช้วาระการประชุมประจำเดือนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในช่วงเช้าของทุกวันที่ 11 ของเดือนเป็นช่วงเวลาของการประเมินการทำงานและพูดคุยยกระดับกิจกรรมให้ดียิ่งๆ ขึ้น อีกทั้งเป็นช่วงเวลาให้กับเครือข่ายอื่นๆ ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย สามารถสรุปได้ ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ 3 มิติ คือ 1. สุขภาวะแบบองค์รวมของกลุ่มเปราะบาง เกิดจากการบูรณาการศาสตร์ (Multiple Disciplinary Approach) ที่นำไปสู่การสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) และคุณภาพชีวิต (Quality of Life) สำหรับกลุ่มเปราะบางอย่างยั่งยืนได้ 2. กลไกการบริหารจัดการเพื่อไปสู่การสร้างสุขภาวะชุมชน ต้องใช้ชุมชนเป็นฐานและการจัดการอย่างมีส่วนร่วมเป็นจุดเริ่ม คำนึงถึงปัจจัยกำหนดทางสังคมและสภาวะแวดล้อม และภาวะผู้นำจิตอาสา เป็นปัจจัยหนุนเสริมที่จะนำการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย จากการศึกษาจะเห็นว่รูปแบบการสร้างองค์ความรู้และพลังการทำงานสร้างเสริมสุขภาพแบบผู้นำจิตอาสา (Volunteer Leadership) ไม่เจาะจงว่าเป็นใคร แต่เป็นการมุ่งหมายเดียวกันคือสุขภาวะที่ดีของชุมชน และ 3. พลังการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาด้านชุมชน ต้นทุนของชุมชนแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” เป็นต้นทุนทางสังคมในบริบทชุมชนของประเทศไทยยังมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นรูปแบบการจัดการความรู้บนฐานชุมชนเป็นตัวตั้ง (Area-Based

Knowledge and Research Management) เพื่อให้เกิดปัญญาจากบทเรียนการปฏิบัติและนำไปสู่การยกระดับการส่งเสริมสุขภาพให้กับชุมชนกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสุขภาวะที่ดีครอบคลุมทั้งมิติ กาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่จริงของชุมชน ดังภาพแผนภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าทุนศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางประกอบด้วย ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” คือ การเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน มีการประยุกต์หลักธรรมกับสถานการณ์จริง ด้านกลุ่มจิตอาสาที่เข้มแข็ง พบว่ากลุ่มทำงานประชาคมในชุมชนเป็นปัจจัยส่งผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ยึดหยุ่นต่อการทำงาน ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี การมีเครือข่ายที่ดีส่งผลให้การประสานงานและบริหารจัดการนำไปสู่ผลลัพธ์คือการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ ทั้งด้าน คน เงิน ของ และเครือข่าย และด้านการมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดกลไกที่ชัดเจน สร้างความไว้วางใจกับชุมชน และเป็นกลุ่มได้เป็นจิตอาสาต้นแบบ สอดคล้องกับ Srasom (2017) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในรูปแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” พบว่าองค์ประกอบสำคัญคือ 1) การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติผู้ที่มีบารมีหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการตามความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน และ 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร ส่วนปัจจัยความสำเร็จพบว่าจะต้องตั้งอยู่บนฐานมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน และเป็นความต้องการชุมชน สอดคล้องกับ Phra Watthaya Thitisampanno (2017) ได้ศึกษาความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียนในการพัฒนาสังคม อำเภอมหาสารคาม จังหวัดสระบุรี พบว่าการประยุกต์ใช้ความร่วมมือ บ้าน วัด โรงเรียน มาใช้ในการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการของคนในท้องถิ่น มีการนำองค์กรและสถาบันหลักมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 3 สถาบัน คือ สถาบันการปกครอง คือ บ้าน สถาบันศาสนา คือ วัด และสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน เป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน และพบว่าเป็นการประยุกต์การดำเนินการ

ตามกระบวนการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทรัพยากรบุคคลโดยใช้รูปแบบการศึกษา อบรม และพัฒนา เป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบางในชุมชนผ่านพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของประชาชนตามหลัก 3อ 2ส พบว่าทุนศักยภาพของชุมชนมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมภาวะชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้ สอดคล้องกับ Hanklang (2019) ได้ศึกษา กลุ่มเปราะบางในชุมชนเพื่อสุขภาพที่ยั่งยืนพบว่า การดูแลสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชนมีความสำคัญและจำต้อง มีแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพคุ้มค่าตั้งแต่เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยระบุปัญหาและความต้องการ การใช้การสื่อสารกับทีมสุขภาพ และ ผู้มีส่วนได้เสีย และการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เป็นแนวทางการให้บริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพคุ้มค่า และสอดคล้องกับ Kanyakan, Kosalvittr and Bunyanirawat (2019) ได้ศึกษาถึงรูปแบบการดูแลระยะยาวแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึง อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าสถานการณ์ผู้สูงอายุจำนวน 316 คน มีผู้สูงอายุที่ไม่ได้อยู่ลำพัง 305 คน (95.52 %) อาศัยอยู่ตามลำพังจำนวน 11 คน (3.48 %) ผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัวจำนวน 292 คน (92.41 %) เป็นบุตรของผู้สูงอายุ จำนวน 288 คน (91.14 %) เป็นผู้ดูแลกิจวัตรประจำวันจำนวน 312 คน (98.73 %) รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนระยะยาวประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ/ผู้ดูแล การดูแลต่อเนื่อง การบริการเชิงรุก การบริการในสถานพยาบาล การสร้างเครือข่าย/สร้างการมีส่วนร่วม และการรับข้อมูล/ให้คำปรึกษา จะเห็นได้ว่าการสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางนั้น การบูรณาการความจำเป็นด้านต่างๆ ต้องให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

สรุป

สถานการณ์ของสังคมไทยและโลกเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แบบ (Aged Society) ในอนาคต แนวคิด “บ้าน วัด โรงเรียน” ยังเป็นทุนทางสังคมที่ดีในการพัฒนาสุขภาพชุมชน นอกจากนี้แล้ว การเปิดกว้างและเสริมศักยภาพชุมชนด้วยแนวทางใหม่ๆ โดย การบูรณาการศาสตร์ที่เหมาะสม การมุ่งเป้าหมายที่ตรงความต้องการ และออกแบบการสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) บนฐานความรู้ของชุมชนจะเป็นการสร้างเสริมสุขภาพบนฐานปัญญาปฏิบัติของชุมชนอย่างแท้จริง นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนได้ ดังนั้นการพัฒนาจิตอาสาในชุมชนจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนได้ดูแลซึ่งกันและกันได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” นับว่าเป็นทุนศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) หน่วยงานระดับพื้นที่ต้องศึกษาและให้ความสำคัญกับทุนศักยภาพเพื่อให้สามารถสร้างเสริมสุขภาพตรงความต้องการของชุมชนที่สุดแนวทางการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางในระดับชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าระดับความเชื่อมโยงรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และทุนศักยภาพของชุมชนมีจำเป็นต่อการสร้างเสริมสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาและประยุกต์ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

2) ต้องมีการบูรณาการศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางสู่การพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการใหม่ๆ ในการพัฒนาสู่มิติสุขภาวะด้านอื่นๆ ให้รอบด้านที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพให้ครอบคลุมทุกกลุ่มในชุมชน

2.2 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาเสริมศักยภาพกลุ่มจิตอาสาและเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้สามารถจัดการสุขภาพตนเองได้และเตรียมความพร้อมสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ

References

- Department of Mental Health. (2019). *Thailand's Step forward to the 'Aging Society' Perfectly*. Retrieved September 29, 2019, from <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30476>
- Hanklang, S. (2019). Care for Frail Older People in Community for Sustainability of Well-Being. *APHEIT Journal of Nursing and Health*, 1(1), 1-17.
- Kanyakan, K., Kosalvit, T., & Bunyanirawat, N. (2019). Integrated Community-Based Long Term Care Model Using Community Participation for Dependent Elders at Dongbang Promoting Hospital in Mueang District, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 17(1), 1-20.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Ministry of Social Development and Human Security, Department of Older Persons. (2019). *Measures to Drive the National Agenda on Aging Society (Revised Edition)*. (2nd ed). Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Phra Watthaya Thitisampanno. (2017). Cooperation of Village, Temple and School in Social Development Viharnadeng District, Saraburi Province. *Journal of MCU Social Development (JMSD)*, 2(3), 86-102.
- Sasat, S. (2012). *Elderly Care Assistant: Formal Caregiver and Guidelines for Educational Quality Assurance in Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Srasom, N. (2017). *The Participatory on "Ban Wat Rongrean Management" of Buddhist Monastic School under the Bangkok Metropolitan Administration*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Nakhonpathom.
- Thientaworn, V. (2012). *New Health Promotion Textbook*. (2nd ed.). Bangkok: Office of Printing Works, Veterans Affairs Organization.
- Yuthavong, Y. (2015). *Health and Life System Reform, Democratic Consciousness Reform*. Nonthaburi Province: Decemberry Company Limited.

การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจ ในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า)*

Lanna Women's Communication for Empowerment in Ritual Media to Worship Ancestral Spirits (Phi Pu Ya)

¹ทิพย์พู่ กฤษสุนทร และ ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร

¹Tippatoo Kitsuntorn and Tikamporn Eiamrerai

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Business, Economic and Communications, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tippatooenews@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ด้วยการศึกษาปฏิบัติการเชิงอำนาจของผู้หญิงล้านนาผ่านการสื่อสารที่วางแผนไว้ให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ภาคสนามแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ภาคตัดขวางเพื่ออธิบายการสื่อสารเสริมสร้างอำนาจเฉพาะในสภาพการณ์ปัจจุบัน และนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นการสื่อสาร ผู้หญิงล้านนาทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสาร ตัวเนื้อหาสาร ตัวสื่อบุคคล และผู้รับสารในเวลาเดียวกัน กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ การมีหลากหลายโฉมหน้า การทำงานได้หลายระดับของการสื่อสาร ความสามารถเชื่อมร้อยคนในชุมชน บทบาททางสังคม สถานภาพทางสังคม และการสั่งสมทุนด้านต่างๆ กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสาร ได้แก่ ความสามารถทางการสื่อสาร (ความรู้ในบริบทชุมชน และการวิเคราะห์ผู้รับสาร) ทักษะในการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (การเลือกใช้สื่อแบบประสานสื่อเก่าและสื่อใหม่ และการเลือกใช้เนื้อหาสาร) กลยุทธ์ในการสื่อสาร (การประกอบสร้าง การรื้อถอนความหมาย การสร้างความหมายใหม่ การเล่าเรื่อง การผสมผสานความรู้เก่าและใหม่ และการใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน) กลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร ตั้งแต่อำนาจเหนือ อำนาจสู่การกระทำใหม่ อำนาจร่วม และอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล จึงจำเป็นต้องทำให้ครบทุกคุณลักษณะตามการจัดแบ่งกลุ่มเพื่อให้ยังคงรักษารฐานอำนาจไว้ได้

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจ; การสื่อสารของผู้หญิง; ผู้หญิงล้านนา; สื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า)

Abstract

The objective of this research is to analyze the communication of Lanna women in relation to the empowerment of authority through ritual communication with the ancestral spirits (Phi Pu Ya). The study aims to examine the exercise of power by Lanna women through planned communication strategies to achieve their goals. Qualitative research methods are employed, including in-depth interviews and participatory field observations. Data is collected and analyzed through a cross-sectional analysis to explain the specific communication strategies used to enhance and empower authority in the current context. Additionally, the research presents descriptive research data.

The research findings revealed that the communication of Lanna women regarding the empowerment of authority through ritual communication with the ancestral spirits (Phi Pu Ya) consists of four groups. The first group is the communication group, where Lanna women simultaneously act as message senders, content carriers, personal mediators, and message receivers. The second group encompasses distinctive characteristics, including adaptability and flexibility according to situations, diverse facial expressions, multitasking in communication, the ability to connect people within the community, social roles, social status, and various forms of support. The third group focuses on communication competencies, such as knowledge of the community context and recipient analysis, as well as the communication skills of Lanna women, including the selection of traditional and modern media, and the choice of content. The fourth group involves communication strategies, such as construction, deconstruction of meanings, creating new meanings, storytelling, blending old and new knowledge, and utilizing current events. These strategies correspond to different types of authority used in communication, ranging from superior authority, authority in action, collaborative authority, and internal authority derived from personal attributes. It is therefore necessary to ensure the presence of all these characteristics in each group division to maintain the foundation of authority.

Keywords: Communication for Empowerment; Women's Communication; Lanna Women; Ritual Media to Worship Ancestral Spirits (Phi Pu Ya)

บทนำ

ด้วยสังคมล้านนาเป็นดินแดนที่ให้ความสำคัญกับการสืบเชื้อสายทางสายแม่ (Matriarchal) ผนวกกับโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นของการนับถือความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) เป็นกลไกที่คอยควบคุมความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงและชาย ทำให้ผู้หญิงล้านนามีบทบาทการเป็นผู้นำในระบบเศรษฐกิจของครัวเรือนและเครือญาติ ทั้งมิติการเป็นผู้ผลิตทางการเกษตร การประกอบกิจการค้า ผู้ควบคุมรายรับรายจ่าย ไปจนถึงบทบาทการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมและการสืบทอดความเชื่อของชุมชน ขณะที่ Aksrondit (2009) อธิบายว่า ในความเชื่อล้านนาที่มีต่อบรรพบุรุษของตนภายหลังการล่วงลับดับสูญไปแล้วในช่วง 4-5 ชั่วโมงขึ้นไปจะกลายสถานะเป็นผีปู่ย่าที่จะทำหน้าที่ดูแลปกป้องคุ้มครองลูกหลาน สมาชิก

ครอบครัวและสายตระกูลให้ดำเนินชีวิตอยู่ในบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมล้านนา หากละเมิดข้อปฏิบัติที่เรียกว่า “การผิดผี” จำเป็นต้องแก้ไขด้วยการประกอบพิธีกรรมขอขมาที่เรียกกันว่า “เสียผี” นอกจากนี้ยังกำหนดพื้นที่ของพิธีกรรมให้อยู่ภายในบ้านของลูกสาวคนโตของตระกูลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า “เก๊าผี” สำหรับบนหิ้งของผีปู่ย่าจะประกอบด้วยขันตั้ง สวยดอก (การใช้ใบตองหรือกระดาษม้วนขดเป็นกรวยเพื่อใส่ดอกไม้ธูปเทียน) เป็นเครื่องสักการะที่จะมีการเปลี่ยนทุกรอบปี ในช่วงการเลี้ยงผีประจำปี (เดือน 9 เหนือตามปฏิทินล้านนา) Thammathi (2011) เพิ่มเติมว่า การสืบทอดพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษล้านนา (ผีปู่ย่า) ได้กำหนดให้ลูกสาวคนโตเป็นผู้นำของวงศ์ตระกูล (เก๊าผี) ในการประกอบพิธีกรรมและลูกสาวคนเล็กของตระกูลจะทำหน้าที่เป็นม้าขี่ (ร่างทรง) ให้วิญญาณบรรพบุรุษประทับร่าง ดังนั้น การที่ผู้หญิงล้านนาทำหน้าที่เป็นแกนกลางของครัวเรือนได้สะท้อนให้เห็นมิติของอำนาจที่เกิดขึ้นราวกับธรรมชาติผ่านบทบาทและสถานภาพการสืบสายตระกูลทางสายแม่ที่มาจากกลไกความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ที่กำกับและหล่อหลอมอยู่เบื้องหลัง จึงส่งผลทำให้ผู้หญิงล้านนามีอำนาจในการจัดการกับสิ่งต่างๆ ในครอบครัว เช่น การขัดแย้งกันทางมรดกในสายตระกูล ฯลฯ เพราะสามารถแสดงเจตจำนงของบรรพบุรุษได้ โดยผ่านการเข้าทรงระหว่างประกอบพิธีกรรม ลักษณะเช่นนี้เสมือนเป็นการใช้อำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within) ด้วยการสวมรอยอำนาจเหนือ (Power over) ซึ่งเป็นการใช้ช่องโหว่จากอำนาจที่ถูกกำหนดมาจากโครงสร้างสังคมล้านนาที่เอื้อให้ผู้หญิงล้านนาได้เสริมสร้างอำนาจ และพลิกบทบาทให้สมาชิกในตระกูลตกเป็นรอง ขณะที่ผู้หญิงล้านนาคือผู้กุมอำนาจผ่านการเป็นผู้นำ ด้วยเหตุนี้ การใช้อำนาจของผู้หญิงล้านนาจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผูกพันทางสายโลหิต ความเชื่อ และความศรัทธาในผีปู่ย่าเดียวกัน ขณะที่การศึกษาครั้งนี้สนใจการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนาแล้วนั้น การทำความเข้าใจพื้นที่การสื่อสารอย่างสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) จึงเป็นสิ่งที่มิอาจมองข้ามไปได้เลย ผู้วิจัยอาศัยจุดยืนของนักทฤษฎีการสื่อสารในการเข้าสู่ปัญหาของพิธีกรรม เพราะฉะนั้น พิธีกรรมจึงมีฐานะเป็นรูปแบบการสื่อสารชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นเฉพาะที่ (Locally-based) ทำหน้าที่เชื่อมโยงโลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred World) กับโลกสามัญ (Secular World) เข้าหากัน จึงทำให้ผู้หญิงล้านนาสามารถปรากฏตัวล้นไหลไปมาระหว่างพื้นที่การสื่อสารทั้งสองโลกได้ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่การสื่อสารที่ถักทอความสัมพันธ์แบบสามมิติระหว่างมนุษย์-สิ่งของ-สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ประกอบกับการเป็นพื้นที่ผลิตความเชื่อที่ค่อนข้างเปิดโอกาสให้ผู้หญิงล้านนาเข้าไปครอบครองได้ง่ายกว่า ด้วยรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้หญิงล้านนาในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร (Communicator) ที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะการเป็นผู้นำของวงศ์ตระกูล (เก๊าผี) ในการประกอบพิธีกรรม หรือการเป็นม้าขี่ (ร่างทรง) แต่สามารถมีส่วนร่วมในหลากหลายระดับ ได้แก่ ฝ่ายสนับสนุนระหว่างประกอบพิธีกรรม ฝ่ายผู้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธี และฝ่ายจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ดังที่ Wongthet (2006) กล่าวว่า การแบ่งพื้นที่อำนาจ (Space and Power) ทางวัฒนธรรมของหญิงและชายที่กำหนดให้ผู้ชายมีบทบาทสัมพันธ์กับศาสนา ขณะที่ผู้หญิงจะอุทิศตัวไปมีส่วนร่วมในความเชื่อพื้นเมือง สื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) จึงเป็นพื้นที่อันชอบธรรมที่ผู้หญิงล้านนาจะสำแดงอำนาจออกมาได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ดี แม้พื้นที่สื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงล้านนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจ ผลิตซ้ำ และต่อรองกับสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการใช้อำนาจของการเป็นเพศศักดิ์สิทธิ์จากความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) เพื่อยกฐานะและสถานภาพก็ตาม ทว่าการที่ผู้หญิงล้านนาจะรักษาและครอบครองเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียวคงเป็นไปได้ยากแล้ว ดังที่ Tisdung (2016) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ด้วยระบบผีบรรพบุรุษที่ให้ความสำคัญกับสายตระกูลทางแม่จึงไม่ยากนักที่ทำให้พิธีกรรมผีปู่ย่ารับเอาเพศอื่นเข้ามาแทนที่ เช่นหากในสายตระกูลทางแม่ไม่มีลูกผู้หญิงเลย เพศอื่นๆ หรือเพศที่สามสามารถใช้

การสืบสายทางแม่มาสร้างความชอบธรรมในการสืบทอดได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การปรับเปลี่ยนผู้ประกอบพิธีกรรมหลักในยุคปัจจุบันนี้สามารถเป็นใคร เพศไหนก็ได้ เพียงแค่เป็นผู้สืบเชื้อสายตระกูลทางฝ่ายแม่เท่านั้น มิติของอำนาจผ่านสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างวิญญาณบรรพบุรุษที่เคยเป็นของผู้หญิงล้านนาราวกับธรรมชาติน่าจะไม่ใช่ อีกต่อไปแล้ว ประกอบกับสภาพของตัวสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) หดตัวลงและเริ่มสูญหายไป จากชุมชนอาจส่งผลให้บทบาท สถานภาพ และพื้นที่การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาลดลงตามลำดับ เช่น งานวิจัยของ Thongthirakul (2007) ที่ศึกษาบทบาทหน้าที่จากอดีตสู่ปัจจุบันหลังจากรื้อฟื้นตัวสื่อพิธีกรรมและกระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผีปู่ย่า ซึ่งเป็นผลพวงมาสู่การลดทอนอำนาจของผู้หญิงล้านนาในพื้นที่โลกศักดิ์สิทธิ์อย่างพิธีกรรมแบบเดิมอีกด้วย ขณะที่อีกด้านผู้หญิงล้านนากลับไม่ได้นิ่งเฉย แต่ขยับขยายไปสู่พื้นที่การสื่อสารในรูปแบบใหม่ ดังที่ Chaisompan (2002) พบว่า ผู้หญิงล้านนาได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทตามลักษณะสังคมสมัยใหม่จากการเป็นเพียงแม่เรือน/แม่หลวง/แม่ของลูก มาสู่การเป็นวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน/ครูภูมิปัญญา

หากพิจารณาสื่อพิธีกรรมพื้นบ้าน (Folk Ritual Media) เป็นพื้นที่การสื่อสารชนิดหนึ่งจำเป็นต้องมี องค์ประกอบการสื่อสารให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ผู้ส่งสาร (Sender-S) อาทิ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้จัดเตรียม สิ่งของประกอบพิธีกรรม หรือสมาชิกที่เข้าร่วมพิธีกรรม เนื้อหาหรือสาร (Message-M) เป้าหมายของการ ประกอบพิธีกรรมที่ขึ้นอยู่กับวาระต่างๆ ที่ต้องการสื่อสาร ได้แก่ การขอขมา การบอกกล่าว การขอพร หรือ การเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ช่องทางหรือพื้นที่การสื่อสาร (Channel-C) อย่างเช่นการเซ่นไหว้ หรือวัตถุสิ่งของที่ใช้ ประกอบพิธีกรรม และผู้รับสาร (Receiver-R) คือ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมจึงจะสามารถ สร้างความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หรือคนทุกๆ กลุ่มในชุมชนร่วมกัน ได้ (Hinviman, 2013) นอกจากนี้การสื่อสารยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจที่อยู่ในความสัมพันธ์ของการ สื่อสาร Melkote (2015) เสนอว่า การศึกษาการสื่อสารจำเป็นต้องขยับขยายมุมมองให้กว้างขวางขึ้น โดยมอง ว่าการสื่อสารเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ เป็นเรื่องของอำนาจการเมือง และเป็นเรื่องของวัฒนธรรม โดยเฉพาะ แง่มุมที่ถือว่าการสื่อสารเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจนั้นเป็นมุมมองที่สอดคล้องกับบริบทใหม่ของสังคมแห่ง ข่าวสารและความรู้เป็นอย่างยิ่ง Foucault (1980) กล่าวว่า อำนาจนั้นดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมเสมอ ไม่มีผู้ใดหลุดพ้นหรือหลีกเลี่ยงไปจากเรื่องอำนาจเช่นเดียวกับเรื่องการสื่อสารได้ หากไม่ดำรงอยู่ในฐานะ “ผู้ใช้ อำนาจ” ก็คงดำรงอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกใช้อำนาจ” Kaewthep (2017) เพิ่มเติมว่า ในโลกพิธีกรรมเป็นพื้นที่การ สื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงล้านนาได้ผลิตซ้ำเพื่อต่อรองกับกลุ่มคนต่างๆ โดยใช้การสื่อสารเพื่อเสริมสร้าง อำนาจ (Empowerment) อันจะแสดงให้เห็นความหลากหลาย ซับซ้อน และความขัดแย้งระหว่างอำนาจกับ ความรู้ชุดต่างๆ รวมทั้งเป็นพื้นที่การสื่อสารให้คนที่ด้อยอำนาจจากการกำหนดของสังคมสามารถแสดงถึงพลัง ในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในสังคม ในแบบฉบับของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมพลังที่ใช้อำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within) ผ่านการประกอบพิธีกรรม และอำนาจเหนือ (Power over) ผ่านบทบาทและสถานภาพ ที่ได้รับจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างวิญญาณบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) อาจเป็นเพียงแคใบเบิกทางและไม่เพียงพอ ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่ปัจจัยต่างๆ ได้ถาโถมเข้ามา พร้อมกับเพศอื่นๆ ที่สามารถฉกฉวยอำนาจผ่านความเชื่อ การบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และการสืบสายฝ่ายทางแม่ที่เคยเป็นของผู้หญิงล้านนา หากเป็นเช่นนั้น ผู้หญิง ล้านนาต้องมีกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองและเสริมสร้างอำนาจอย่างไร ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการ ปฏิบัติการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนาในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ผ่านองค์ประกอบการสื่อสาร ตั้งแต่ผู้ส่งสาร (Sender-S) เนื้อหาสาร (Message-M) พื้นที่การสื่อสาร

(Channel-C) และผู้รับสาร (Receiver-R) คุณลักษณะเฉพาะของผู้หญิงล้านนา และสมรรถนะทางการสื่อสาร รวมทั้งประเภทของอำนาจที่พวกเธอได้เลือกสรรมาต่อกรในพื้นที่การสื่อสารแห่งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ กลุ่มสาขาวิชา วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร หมายเลขโครงการ P2-0232/2563 วันที่ 9 กันยายน 2563 และรับรองต่อเนื่องครั้งที่ 1 วันที่ 9 กันยายน 2564 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ศึกษาการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนาที่ปรากฏในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ 1) แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพิธีกรรมพื้นบ้าน 2) แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนา 3) แนวคิดเรื่องทุนของ Bourdieu (1986) และ 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับผู้หญิงกับการเสริมสร้างอำนาจในพื้นที่พิธีกรรม และพื้นที่อื่นๆ ทั้งในสาขาสังคมวิทยาและสาขาการสื่อสาร งานวิจัยเกี่ยวกับผู้หญิงล้านนา งานวิจัยเกี่ยวกับพิธีกรรมล้านนาเพื่อบูชาบรรพบุรุษต่างๆ และนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ลงพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญด้านต่างๆ ของล้านนาจากอดีตสู่ปัจจุบันทำให้เห็นร่องรอยของบริบททางประวัติศาสตร์จากยุคอดีตที่ส่งผลมาสู่สภาพการณ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนาในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นบริบทชุมชนที่มีลักษณะซ้อนทับระหว่างชุมชนแบบชนบท แบบเมือง และแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่การประกอบพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และการปรากฏตัวของผู้หญิงล้านนาในพื้นที่การสื่อสารโลกความเป็นจริงในชีวิตประจำวันที่หลากหลาย ทั้งอาณาเขตบริเวณครัวเรือน ภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ชุมชนแบบชนบท ได้แก่ อำเภอพร้าว อำเภอแม่แตง อำเภอแม่ฮ่อน และอำเภอดอยหล่อ ชุมชนแบบเมือง ได้แก่ อำเภอเมือง และชุมชนแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ได้แก่ อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง และอำเภอสันทราย (ดำเนินการลงพื้นที่ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน ดังต่อไปนี้

1) ผู้หญิงล้านนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้สัมผัสกับพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ (1) เกณฑ์การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และสามารถขยายการสื่อสารไปสู่พื้นที่โลกความเป็นจริงในชีวิตประจำวันกับการเสริมสร้างอำนาจในฐานะผู้ส่งสาร (Sender) จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้หญิงล้านนาที่มีบทบาทเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม (เจ้าผี) และม้าขี่ (ร่างทรง) ผู้หญิงล้านนาที่มีบทบาทเป็นฝ่ายสนับสนุนระหว่างประกอบพิธีกรรม ผู้หญิงล้านนาที่มีบทบาทเป็นฝ่ายผู้จัดเตรียมวัสดุในการประกอบพิธีกรรม และผู้หญิงล้านนาที่มีบทบาทเป็นฝ่ายจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม (2) เกณฑ์เรื่องอายุที่ต่างกันและประสบการณ์ในการเข้าร่วมพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ในฐานะผู้รับสาร (Receiver) จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้หญิงล้านนาวัยสูงอายุหรืออาวุโส (อายุ 60 ปีขึ้นไป) คือ กลุ่มที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ในอดีต ผู้หญิงล้านนาวัยกลางคน (ผู้ใหญ่) (อายุ 30-

59 ปี) คือ กลุ่มที่ประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ในยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านของตัวสื่อ ผู้หญิงล้านนาวัยรุ่นและวัยเด็ก (อายุ 15-29 ปี) กลุ่มที่มีประสบการณ์หรือไม่มีประสบการณ์ตรงกับสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) แต่อาจจะได้รับการถ่ายทอด หล่อหลอม และเรียนรู้จากบุคคลในครอบครัว หรือสถาบันทางสังคมต่างๆ และผู้หญิงที่มีบทบาทเป็นผู้เข้าร่วมหรือผู้รับสารภายนอก (Outsider)

2) ผู้ชายและเพศที่สาม จำนวน 4 คน เป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่พิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) เพื่อให้เห็นการปรับเปลี่ยนการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสภาพการณ์ปัจจุบัน

3) นักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และสนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยและทำงานด้านพิธีกรรมล้านนาศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีข้อคำถามปลายเปิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติชีวิต ประสบการณ์ บุคลิกภาพ ศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ความสามารถทางการสื่อสาร ทักษะในการสื่อสาร กลยุทธ์ในการสื่อสาร บทบาท สถานภาพ การสั่งสมทุนด้านต่างๆ ความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่พิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และพื้นที่ในชีวิตประจำวันของผู้หญิงล้านนาเข้าไปทำการสื่อสาร โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ไม่ถามซ้ำ ตามประเด็นข้อคำถาม โดยมุ่งได้ความถูกต้องและตรงประเด็นของข้อมูล รวมทั้งผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว โดยผู้วิจัยใช้การจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียงเป็นอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล

2) การสังเกตการณ์ภาคสนามแบบมีส่วนร่วม (Participation Field Observation) ด้วยตนเองของผู้วิจัย เพื่อศึกษาปรากฏการณ์และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) โดยมีกรอบในการสังเกต คือ (1) คุณลักษณะการสื่อสารที่ผู้หญิงล้านนาแสดงออก ได้แก่ บุคลิกภาพ กริยาท่าทาง คำพูด น้ำเสียง การแต่งกาย การใช้ภาษา ศักยภาพในการพัฒนาตนเอง สถานภาพทางสังคม บทบาท และหน้าที่ทางสังคม (2) พฤติกรรมทางการสื่อสารที่แสดงออก (3) สถานที่และช่วงเวลาในการสื่อสาร ทั้งในพื้นที่โลกศักดิ์สิทธิ์อย่างพิธีกรรมคือ ช่วงเวลาปกติตามประเพณีระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี (เดือน 9 เหนือตามปฏิทินล้านนา) ช่วงเวลาพิเศษ เช่น การแต่งงาน (การใส่ผี-บ้านผู้หญิง หรือการขอยผี-บ้านผู้ชาย) และการขึ้นบ้านใหม่ และพื้นที่โลกความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของผู้หญิงเข้าไปทำการสื่อสาร เช่น พื้นที่ในการประกอบอาชีพ การเมืองท้องถิ่น การช่วยเหลือสังคม ฯลฯ โดยผู้วิจัยใช้การจดบันทึกและเครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหวในการบันทึกข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดรหัสเพื่อให้เป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้แก่ กลุ่มผู้หญิงล้านนาในฐานะผู้ส่งสาร (Sender) จำนวน 12 คน กำหนดรหัสเป็น WS กลุ่มผู้หญิงล้านนาในฐานะผู้รับสาร (Receiver) จำนวน 12 คน กำหนดรหัสเป็น WR กลุ่มผู้ชายและเพศที่สาม กำหนดรหัสเป็น ML จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญล้านนาศึกษา กำหนดรหัสเป็น SP จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของผู้หญิงเพื่อเสริมสร้างอำนาจและสื่อพิธีกรรมพื้นบ้านล้านนา ได้แก่ การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาในสื่อพิธีกรรม (S-M-C-R) คุณลักษณะเฉพาะของผู้หญิงล้านนา และสมรรถนะทางการสื่อสารในการเสริมสร้างอำนาจ รวมทั้งประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงล้านนาใช้ในการสื่อสารเพื่อสรุปเป็นข้อมูล และนำมาประกอบการอธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ลงในแบบตารางบันทึกข้อมูล

2) วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ประกอบไปด้วย กลุ่มแรก การสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (S-M-C-R) กลุ่มที่สอง คุณลักษณะของผู้หญิงล้านนา บทบาททางสังคม สถานภาพทางสังคม และการสั่งสมทุนด้านต่างๆ กลุ่มที่สาม ความสามารถทางการสื่อสาร ทักษะในการสื่อสาร และกลยุทธ์ในการสื่อสาร กลุ่มที่สี่ ประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงล้านนาใช้ทำการสื่อสาร

3) ผู้วิจัยทำการติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้หญิงล้านนา ผู้ชายและเพศที่สาม รวมทั้งนักวิชาการ เพื่อชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดหมายวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ และเดินทางไปเก็บข้อมูล ทำการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการลงสังเกตการณ์ภาคสนามด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้อธิบายคำถามและวิธีการตอบแบบสัมภาษณ์ก่อนเริ่มต้นทำการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตการณ์ภาคสนามแบบมีส่วนร่วม (Participation Field Observation) โดยใช้การวิเคราะห์ภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Study) เพื่อให้เห็นร่องรอยจากอดีตที่ส่งผลต่อสภาพการณ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนาในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) (1) ถอดเทปเสียงสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (2) การลดทอนข้อมูล ด้วยการสังเคราะห์คำตอบจากการสัมภาษณ์ให้เหลือเพียงประเด็นสำคัญของการวิจัย (3) การจัดระเบียบข้อมูลที่ได้มาเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์การวิเคราะห์และเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ (4) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้วยการนำข้อมูลย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนตรวจสอบความถูกต้อง (Cross-Check) (5) นำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วมาวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ เรียบเรียงผลการวิจัย และนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

2) การสังเกตการณ์ภาคสนามแบบมีส่วนร่วม (Participation Field Observation) (1) ด้วยการเฝ้าดูอย่างเอาใจใส่และใช้เทคนิคการเงี่ยหูฟังระหว่างผู้หญิงล้านนาทำการสื่อสาร ทั้งในพื้นที่พิธีกรรมและพื้นที่ในชีวิตประจำวัน (2) ถอดภาพเคลื่อนไหวระหว่างทำการสื่อสาร (3) การจัดระเบียบข้อมูลที่ได้มาเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์การวิเคราะห์และเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ (4) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้วยการนำข้อมูลจากภาพย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคน และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับการสังเกตการณ์ภาคสนามมาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (Cross-Check) (5) นำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วมาวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ เรียบเรียงผลการวิจัย และนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบตัวเล่มวิทยานิพนธ์ และบทความวิจัยในวารสารวิชาการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์และจัดลำดับเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคุณลักษณะ อันประกอบด้วย 4 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นองค์ประกอบของการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (S-M-C-R) กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงล้านนา กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาในการเสริมสร้างอำนาจ และกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงล้านนาใช้ทำการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า

1) กลุ่มแรกเป็นการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (Lanna Women's Communication) พิจารณาตามองค์ประกอบของการสื่อสาร (S-M-C-R) ในการปฏิบัติการผ่านกระบวนการสื่อสารของพื้นที่ในโลกศักดิ์สิทธิ์อย่างสื่อ

พิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และขยายยาสู่พื้นที่ในโลกชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ผู้ส่งสาร (Sender-S) อาทิ การเป็นผู้นำของวงศ์ตระกูล (เจ้าผี) ผู้ประกอบพิธีกรรม (ม้าขี่หรือร่างทรง) ผู้จัดเตรียมสิ่งของประกอบพิธีกรรม รวมทั้งการทำงานในชีวิตประจำวันอย่างการประกอบอาชีพและการทำงานเพื่อสังคม ตัวเนื้อหาสาระและเป้าหมาย (Message-M) ขึ้นอยู่กับวาระต่างๆ ที่ต้องการสื่อสาร ได้แก่ การขอขมา การบอกกล่าว การขอพร การเป็นที่พึ่งทางจิตใจ การทำมาหากิน หรือการช่วยเหลือสังคม แก่ผู้รับสาร (Receiver-R) คือผู้เข้าร่วมพิธีกรรม วิญญาณบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงาน ด้วยวิธีการเช่นไหว้ การเข้าทรง การลงพื้นที่ การประชุม หรือการอบรม ผ่านพื้นที่การสื่อสาร (Channel-C) ในพิธีกรรม วัตถุประสงค์ของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม และพื้นที่ในชีวิตประจำวัน ทั้งในบริเวณภายในครัวเรือน ภายในชุมชน และภายนอกชุมชน

2) กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงล้านนาในการเสริมสร้างอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในการทำการสื่อสาร ประกอบด้วย (1) ความสามารถในการยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ (Flexibility) จากคุณสมบัติอันโดดเด่นที่สุดของผู้หญิงล้านนาด้วยธรรมชาติของ “ความเป็นมนุษย์” ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ไม่ยากนัก เช่นกรณีการสืบทอดการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม (เจ้าผี) (Sender-S) คนต่อไปที่ในอดีตต้องเป็นลูกสาวที่สืบทอดสายตระกูลฝ่ายแม่เท่านั้น แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่บางสายตระกูลฝ่ายแม่กลับไม่มีลูกผู้หญิงเลย การเลือกสืบทอดผ่านผู้ชายเพศที่สามลูกเขย หรือลูกสะใภ้ถือเป็นการยืดหยุ่นไปตามบริบทที่เกิดขึ้นจริงเสมือนเป็นตัวเลือกเสริมในการแสวงหาบุคคลที่จะมาสืบทอดบนการเปิดโอกาสและเงื่อนไขที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อยังคงรักษาการสืบทอดต่อไปได้ (2) การมีหลากหลายโฉมหน้า (Multifaceted Media) ผู้หญิงล้านนาสามารถสร้างแปลงโฉมหน้าที่สลับไปมาระหว่างตำแหน่งต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการเลือกทำการสื่อสารได้หลากหลายช่องทางการสื่อสาร ดังกรณีของผู้หญิงล้านนาที่ดำรงสถานะการเป็นผู้นำของสายตระกูล (เจ้าผี) ในการประกอบพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และสามารถทำหน้าที่เป็นม้าขี่ (ร่างทรง) ในพิธีกรรมการพ่อนผีเจ้านายด้วย รวมทั้งยังเนรมิตเงินที่ได้จากการพ่อนผีเจ้านายในการดำเนินกิจกรรมการทำนุบำรุงพุทธศาสนาเพื่อสร้างบุญและการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี (3) การทำงานได้หลายระดับของการสื่อสาร คือ ผู้หญิงล้านนาสามารถทำการสื่อสารทั้งในระดับภายในตัวเอง (Intrapersonal Communication) ผ่านการบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือการภาวนา ในระหว่างการประกอบพิธี ระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ผ่านการพูดคุยกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมและผู้ทำงานร่วมในพื้นที่ชีวิตประจำวัน ระดับการสื่อสารในกลุ่ม (Group Communication) ผ่านการพูดคุยกับลูกหลานและเครือญาติในกลุ่มผีตระกูลเดียวกัน ระดับการสื่อสารในองค์กรหรือเครือข่าย (Organization Communication) อย่างการประชุมกลุ่มในระดับชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐ ระดับการสื่อสารสาธารณะ (Public Communication) อย่างการที่ผู้หญิงล้านนาไปการออกบูธ OTOP ใส่อั่วของกลุ่มสตรีชุมชนในงานฤดูหนาวและอิมแพคเมืองทองธานี และระดับการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) ที่มีสื่อมวลชนอย่างรายการโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมาทำข่าวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ความสามารถเชื่อมร้อยคนในชุมชน ผู้หญิงล้านนามีความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้รับรู้ปัญหาความต้องการ และความคุ้นเคยที่มีรสนิยมเดียวกับชุมชน เวลาทำกิจกรรมคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่าย รวมทั้งความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประวัติความเป็นมาและความผูกพันที่มีระยะเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ (5) บทบาททางสังคมจากภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำของผู้หญิงล้านนา ตั้งแต่บทบาทที่สังคมล้านนากำหนด ได้แก่ บทบาทการเป็นผู้นำและผู้เข้าร่วมด้านการประกอบพิธีกรรม และบทบาทการเป็นผู้นำในการจัดการช่วยเหลือจนเจือครอบครัว รวมทั้งบทบาทที่เกิดจากศักยภาพของตัวผู้หญิงล้านนาเอง ได้แก่ บทบาทการเป็นวิทยากรและครูภูมิปัญญา บทบาทการทำงานช่วยเหลือสังคม บทบาทการทำธุรกิจและประกอบอาชีพ บทบาทการเป็นนางงาม หรือบทบาทการเมืองท้องถิ่น (6) สถานภาพทางสังคมจากตำแหน่งหน้าที่ที่ถูกต้อง

ในโครงสร้างสังคม ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของการสื่อสาร อย่างเช่นในสังคมล้านนาที่มีการมอบหมายสถานภาพ (Status Conferral) ให้กับผู้หญิงล้านนาในการประกอบพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และดูแลจัดการสิ่งต่างๆ ในครอบครัวและสายตระกูลก็เสมือนได้รับลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาทั่วไป (7) ทุนที่ผู้หญิงล้านนาสั่งสม (Capital) ตามข้อเสนอของ Bourdieu (1986) คือ การปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคมผ่านการสะสม แลกเปลี่ยน ขยายทุน และถ่ายโอนไปมา จากการวิเคราะห์ท่วงท่าเฉพาะของรูปแบบการสั่งสมทุนของผู้หญิงล้านนาในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) โดยเริ่มจากการสะสมทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ตั้งแต่ Embodied Form ได้แก่ การเสริมสร้างสมรรถนะด้านวัฒนธรรมของปัจเจกบุคคล ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทักษะคติ บุคลิกภาพเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และองค์ความรู้ของการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม รวมทั้งการขยายเส้นขอบฟ้าอย่างการนำองค์ความรู้สมัยใหม่มาเพิ่มพูนศักยภาพให้กับตัวเองและเผยแพร่ชุดความรู้ในแบบฉบับของผู้หญิง จากนั้นผู้หญิงล้านนาได้ใช้ Objectified Form คือทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของวัตถุอย่างความรู้ในการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้ ความหมายของสิ่งของที่ประกอบพิธี ข้อห้ามในพิธีกรรม หรือความรู้ในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ และ Institutionalized Form ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน เช่น การเข้าไปทำงานกับเครือข่ายสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานภาครัฐ พร้อมๆ กับการสร้างและสะสมทุนทางสังคม (Social Capital) อย่างเช่น การสร้างเครือข่ายกลุ่มที่เป็นแม่ชี (ร่างทรง) ของการพ่อนผีเจ้านาย หรือการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้หญิงล้านนาผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุและการทำกิจกรรมร่วมกับนักวิชาการในท้องถิ่นเพื่อสั่งสมทำให้เกิดทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) คือการมีชื่อเสียง การได้รับการยอมรับจากบุคคล ชุมชน และสังคม รวมทั้งการนำไปสู่กระบวนการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของตัวผู้หญิงล้านนาเองและครอบครัว

3) กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาในการเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ความสามารถทางการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาที่ต้องใช้ (1.1) ความรู้เกี่ยวกับบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างกรณีของผู้นำในการประกอบพิธีกรรม (เจ้าผี) นอกจากจะใช้องค์ความรู้เดิมเกี่ยวกับพิธีกรรมที่ตนเองเชี่ยวชาญอยู่แล้ว ยังได้มีการเติมความรู้แบบสมัยใหม่อย่างการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการประสานงาน การประชุมวางแผน การพูดคุยระหว่างสมาชิก รวมทั้งการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน (1.2) ความสามารถในการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) และเป้าหมายของการสื่อสาร ด้วยการที่ไม่มานั่งเสียเวลาตั้งคำถามกับลูกหลานว่า “ลูกหลานจะเชื่อเรื่องผีปู่ย่าหรือเคารพบรรพบุรุษและตัวเองอยู่หรือไม่” แต่ผู้หญิงล้านนาได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารจากการสั่งการให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามผ่านความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ที่เป็นกลไกควบคุมลูกหลานมาสู่การปรึกษาหารือร่วมหาทางออกผ่านการเป็นผู้ช่วยเหลือลูกหลานในกลุ่มผีสายตระกูลเดียวกัน รวมทั้งคนในชุมชน (2) ทักษะในการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (2.1) การเลือกใช้สื่อแบบประสานสื่อเก่าและสื่อใหม่ เช่น การใช้สื่อดั้งเดิมอย่างสื่อพิธีกรรมพื้นบ้านผ่านการประกอบพิธีกรรม และสื่อสมัยใหม่อย่างการโทรศัพท์ สื่อสังคมออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก และไลน์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกหลานในกลุ่มผีเดียวกัน และการใช้สื่อเฉพาะกิจอย่างป้ายไวนิล การลงข่าวในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การถ่ายทำรายการในสื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ต่างๆ ฯลฯ (2.2) การเลือกใช้เนื้อหาสาระ อย่างเช่น การประชาสัมพันธ์ร้านอาหารของตัวเองไปพร้อมๆ กับการเปิดตัวแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของชุมชน การคิดค้นสินค้าที่มีความแปลกใหม่เพื่อดึงดูดความสนใจจากสื่อมวลชนและภาครัฐ หรือการใช้ภาพบุคคลที่มีชื่อเสียงที่เคยมาใช้บริการร้านของตนมาเผยแพร่เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในการประชาสัมพันธ์ (3) กลยุทธ์ในการสื่อสาร (3.1) กลยุทธ์การประกอบสร้าง การร้อยถนอความหมาย และการสร้างความหมายใหม่ ด้วยการที่ผู้หญิงล้านนาได้ใช้ความรู้ในแบบฉบับของผู้หญิงมาสร้างความหมายใหม่ให้กับ

สถานที่ (บ้านแก๊สเดิม) ผ่านตำแหน่งที่ตั้งของหิ้งผิ้วยา ไปพร้อมๆ กับการสื่อสารด้วยการผลิตความหมายใหม่ในการเข้าไปนิยามตัวตนให้แก่ตัวผู้หญิงลำนนาว่าเป็นพื้นที่ของเพศศักดิ์สิทธิ์ ในแง่นี้อ่านาจของ “ผิ้วยา” จึงทำหน้าที่เสริมอำนาจให้กับผู้หญิงลำนนาอย่างชอบธรรม (3.2) กลยุทธ์การเล่าเรื่อง การที่ผู้หญิงลำนนามักจะพำรสอนกับเด็กซำๆ ว่า “มีปูย่าตายายมาเกิดเป็นตัวพวกเขาด้วยสัญลักษณ์เชิงประจักษ์ผ่านร่องรอยของปานดำ หรือตำหนิต่างๆ ในร่างกาย” ซึ่งเสมือนเป็นการผลิตซ้ำผ่านอุดมการณ์ความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผิ้วยา) ที่ติดตังผ่านมโนทัศน์ จิตสำนึก และการขัดเกลาทางสังคมแบบไม่รู้ตัว ทำให้คนในสังคมลำนนาสามารถรับรู้ ยอมรับ เชื่อฟัง และให้ความเคารพนับถือที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตได้อย่างเป็นอัตโนมัติ (3.3) การผสมผสานความรู้เก่าและใหม่ ผู้หญิงลำนนามีการโยกย้ายพื้นที่การสื่อสารไปสู่พื้นที่สมัยใหม่ เช่นกรณีการเข้าร่วมโครงการของสถาบันการศึกษาท้องถิ่นในการเป็นปราชญ์ชาวบ้านส่งเสริมภูมิปัญญา จำเป็นต้องใช้ความรู้ที่หลากหลาย อาทิ การดัดแปลงความรู้เดิมมาใช้ใหม่อย่างความรู้ในการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องเช่นไห หรือความรู้ในงานฝีมือหัตถกรรมของลำนนา และการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ๆ อาทิ การสื่อสารเพื่อประสานช่องว่างระหว่างวัยในการทำงานกับเด็กรุ่นใหม่อย่างนักศึกษา (3.4) การใช้เหตุการณ์ปัจจุบันอย่างกรณีการเกิดโรคระบาดของเชื้อโควิด-19 ก็มีทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมในช่วงภาวะวิกฤติมากยิ่งขึ้น

4) กลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงลำนนาใช้ทำการสื่อสาร สำหรับประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงลำนนาใช้ทำการสื่อสาร ตั้งแต่ (1) อำนาจเหนือ (Power over) เป็นอำนาจจากการควบคุมที่ฝ่ายหนึ่งมีเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง การที่ผู้หญิงลำนนาใช้แหล่งอำนาจที่ตนมีอยู่ ซึ่งเป็นอำนาจที่อยู่ในความเข้าใจของคนทั่วไป เช่น การเป็นเพศศักดิ์สิทธิ์ บทบาทและสถานภาพสูงในสังคมที่สืบทอดทางฝ่ายแม่ภายใต้การกำกับของความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผิ้วยา) หรือบทบาทจากการพัฒนาศักยภาพและขยายไปสู่พื้นที่การสื่อสารสมัยใหม่แบบสาธารณะ เช่น บทบาทนักการเมืองท้องถิ่น บทบาทการทำงานช่วยเหลือสังคม บทบาทการเป็นครูภูมิปัญญา บทบาทการประกอบอาชีพ ฯลฯ และการแบ่งพื้นที่อำนาจทางวัฒนธรรมหว่างหญิงชาย (2) อำนาจสู่การกระทำใหม่ (Power to) เป็นอำนาจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแบบค่อยเป็นค่อยไป และปราศจากการครอบงำกดขี่ อย่างเช่น การแทรกตัวของผู้หญิงลำนนาเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาสตรี การทำงานการเมืองท้องถิ่น การทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ หรือการเข้าร่วมทำงานวิชาการกับสถาบันการศึกษา ในการผลักดันหรือเปิดโอกาสเพื่อที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ของตัวเธอเองได้ (3) อำนาจร่วม (Power with) เป็นอำนาจที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่าย โดยการนำเอาแหล่งอำนาจที่ตนมีอยู่ เพื่อมาแลกเปลี่ยน ปรีกษาหารือ ช่วยเหลือเกื้อกูล สนับสนุน อย่างเช่น การรวมกลุ่มของเครือข่ายแม่ชี (ร่างทรง) การรวมกลุ่มของการเป็นครูภูมิปัญญา การทำหัตถกรรมท้องถิ่น และการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องเช่นไห หรือการรวมกลุ่มในโรงเรียนผู้สูงอายุ (4) อำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within) เป็นอำนาจที่เกิดจากความเข้มแข็งฝ่ายจิตวิญญาณและสามารถเป็นพลังจิตพลังใจให้แก่ผู้อื่น เฉกเช่นอำนาจของผู้หญิงลำนนาที่เกิดในระหว่างประกอบพิธีกรรมที่สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับผู้เข้าร่วมได้ การประสบความสำเร็จก็จะเกิดความอหังการ หรือการเป็นวิทยากรอบรมภูมิปัญญาที่ทำงานกับนักวิชาการก็ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง

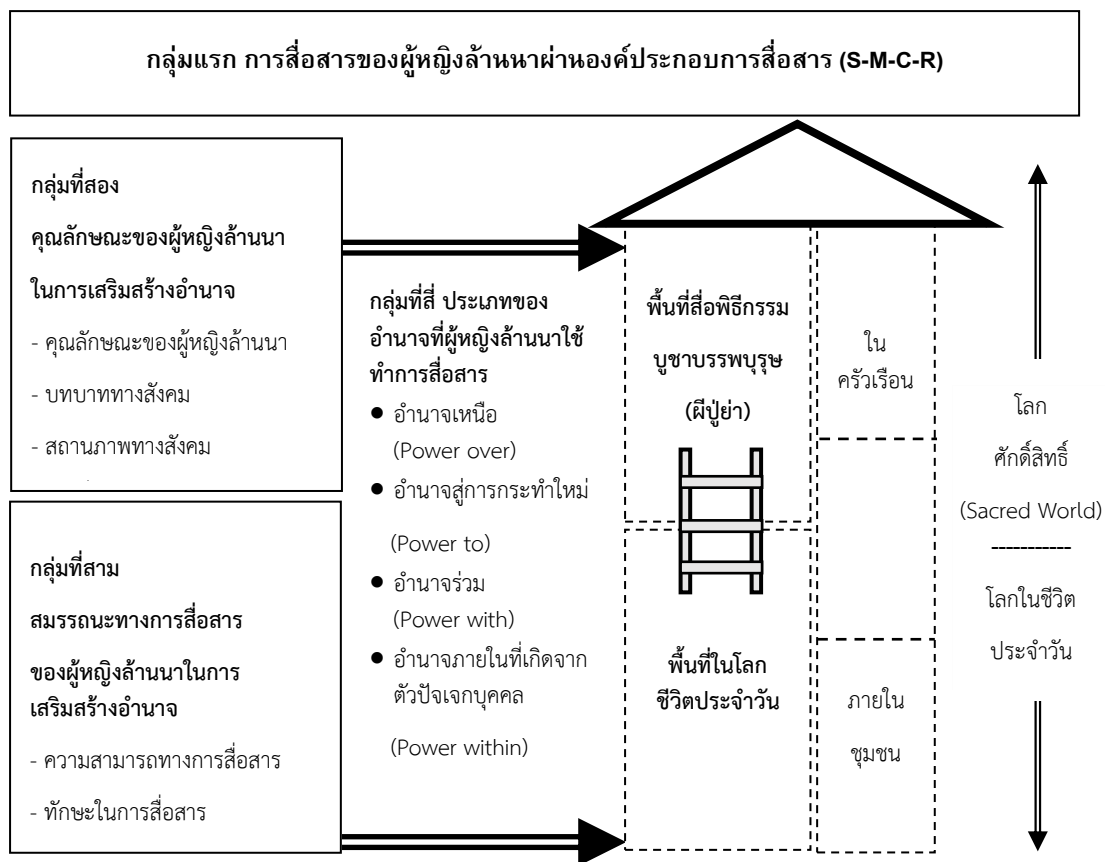
องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสื่อสารของผู้หญิงลำนนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผิ้วยา) ที่ต้องใช้คุณลักษณะตามการจัดแบ่งกลุ่มเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปฏิบัติการทางการสื่อสาร ประกอบไปด้วย กลุ่มแรกเป็นการสื่อสารของผู้หญิงลำนนาผ่านองค์ประกอบ การสื่อสารทั้ง 4 ด้าน ตั้งแต่ผู้ส่งสาร (Sender-S) เนื้อหาสาร (Message-M) พื้นที่การสื่อสาร (Channel-C)

และผู้รับสาร (Receiver-R) กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงล้านนาในการเสริมสร้างอำนาจ คือ คุณลักษณะเฉพาะของผู้หญิงล้านนา บทบาททางสังคม สถานภาพทางสังคม และการสั่งสมทุนด้านต่างๆ กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาในการเสริมสร้างอำนาจ คือ ความสามารถทางการสื่อสาร ทักษะในการสื่อสาร และกลยุทธ์ในการสื่อสาร และกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงล้านนาใช้ทำการสื่อสาร คือ อำนาจเหนือ (Power over) อำนาจสู่การกระทำใหม่ (Power to) อำนาจร่วม (Power with) และอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within)

ดังนั้น การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจจึงจำเป็นต้องทำให้ครบทุกคุณลักษณะตามการจัดแบ่งกลุ่มในข้างต้น ผ่านพื้นที่การสื่อสารในโลกศักดิ์สิทธิ์อย่างพิธีกรรมและพื้นที่โลกความจริงในชีวิตประจำวัน ทั้งอาณาเขตบริเวณในครัวเรือน ภายนอกชุมชน และภายนอกชุมชนเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติการทางสื่อสารตามที่วางแผนและบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ ดังแผนภาพแสดงการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) นี้

Picture 1: The New Body Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต่อการเสริมสร้างอำนาจจากสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) พบว่า 1) กลุ่มแรกเป็นการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาต้องทำให้ครบทั้งองค์ประกอบการสื่อสาร โดยเริ่มตั้งแต่ผู้ส่งสาร (Sender-S) เนื้อหาสารและเป้าหมาย (Message-M) แก่ผู้รับสาร (Receiver-R) ผ่านพื้นที่การสื่อสาร (Channel-C) ทั้งนี้เป็นเพราะคุณลักษณะพิเศษอันเป็นผลจากการกำกับของความเชื่อการบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ทำให้ผู้หญิงล้านนาสามารถปรากฏตัวในพื้นที่การสื่อสาร

ทั้งในโลกศักดิ์สิทธิ์อย่างพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และโลกความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ทั้งอาณาเขตภายในครอบครัว ภายในชุมชน และยังขยายออกมาสู่อาณาเขตภายนอกชุมชนได้หลากหลายช่องทาง การสื่อสาร (Channel) มีลักษณะเส้นไหลเชื่อมโยงไปมาถึงกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Durkheim (1964) ที่ว่ามนุษย์แวดล้อมด้วยสองโลกคือ โลกศักดิ์สิทธิ์หรือโลกแห่งพิธีกรรม (Sacred World) และโลกสามัญหรือโลกความเป็นจริง (Profane World) ที่มีความเชื่อมร้อยกันระหว่างสองโลกนี้ด้วยรูปแบบกิจกรรมและปฏิบัติการทางสังคม เช่นกรณีของผู้หญิงล้านนาที่เป็นแม่ชี (ร่างทรง) ของผีปู่ย่ามีการโยกความรู้เดิมเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมมาสู่พื้นที่การสื่อสารในโลกวิชาการเพื่อเพิ่มพูนทักษะให้กับตัวเองและการกอบกู้อำนาจให้กลับมาดังเดิม ดังคำสัมภาษณ์

“ตอนนี้แม่กำลังทำงานโครงการ 1 ตำบล 1 มหาลัย ในส่วนของปราชญ์ชาวบ้าน ทำร่วมกับเด็กรุ่นใหม่ แม่จะรับหน้าที่เป็นวิทยากรสอนในกิจกรรมต่างๆ ส่วนการถ่ายรูป และงานคอมพิวเตอร์ เด็กจะเก่ง แต่แม่ก็อยากทำเป็น เลยให้เด็กๆ ช่วยสอนทำ ก็ม่วน (สนุก) ดิฉันะ” (WS07, 2010)

นอกจากนี้ ยังมีข้อค้นพบสำคัญอีกประการก็คือ ด้วยตัวบุคคลอย่างผู้หญิงล้านนาที่ในมิติการสื่อสารสามารถดำรงตำแหน่งเป็นสื่อบุคคลและเป็นสื่อชนิดเดียวที่มีความเป็นมนุษย์เท่านั้น จึงทำให้ผู้หญิงล้านนาสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสาร (Sender) ตัวเนื้อหาสาร (Message) ตัวสื่อบุคคล (Personal Media/Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ไปในเวลาเดียวกันด้วย

2) กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงล้านนาในการเสริมสร้างอำนาจ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในการทำการสื่อสาร ประกอบด้วย (1) ความสามารถในการยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ (Flexibility) บนการเปิดโอกาสและเงื่อนไขที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อยังคงรักษาการสืบทอดตัวพิธีกรรมต่อไปได้ (2) การมีหลากหลายโฉมหน้า (Multifaceted Media) (3) การทำงานได้หลายระดับของการสื่อสาร (4) ความสามารถเชื่อมร้อยคนในชุมชน (5) บทบาททางสังคม (6) สถานภาพทางสังคม เช่นกรณีของผู้หญิงล้านนาที่ดำรงสถานะอันหลากหลายทำให้การสื่อสารต้องมีหลากหลายโฉมหน้า ดังคำสัมภาษณ์

“แม่เป็นแก้วผีของปู่ย่าตระกูลแม่ เพราะยายไม่ยอมรับเลยมาตกที่แม่แทน และแม่ก็รับขันครูด้วย เลยเป็นแม่ชี (ร่างทรง) พ่อขุนวัง เจ้ายอดศึก กุมารทอง ส่วนอาชีพหลักเป็นเซฟเลี้ยงดูลูกสองคนมานะ อาหารไทย จีนยุโรป เคยไปเป็นเซฟที่เขมรด้วย” (WS03, 2010)

ทั้งนี้เพราะตัวแปรเรื่องคุณลักษณะเฉพาะของผู้หญิงล้านนาที่จะกระทำการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลนั้นๆ สามารถที่จะเสริมพลังความเข้มแข็งผ่านการใช้ระดับของการสื่อสารที่หลากหลายได้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ Tippalert (2005) กล่าวว่า คุณลักษณะของบุคคลที่จะกระทำการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจในบริบทชุมชนสมัยใหม่ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น ต้องมีคุณสมบัติที่มากกว่าผู้กระทำการสื่อสารแบบส่งข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงบทบาทการเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ ผู้แปลงเนื้อหาสาร และเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารให้กับคนในชุมชนที่ต้องประสานวิธีการสื่อสารแบบเก่าและแบบใหม่ไปพร้อมกัน (7) ทุนที่ผู้หญิงล้านนาสั่งสม (Capital) โดยเริ่มจากการสะสมทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) และทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ทั้งนี้เพราะผู้หญิงล้านนาพยายามพกพาทุนที่ตัวเองมีไปแลกเปลี่ยน สะสม และขยายให้เป็นทุนอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อใช้ในการเป็นต้นทุนในการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจให้กับตัวเอง ดังที่ Bourdieu (1986) เสนอว่า มนุษย์จำเป็นต้องมีกระบวนการสะสม แลกเปลี่ยน และขยายทุน โดยเฉพาะทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปมาซึ่งกันและกันได้ ทุนเหล่านี้ปฏิบัติการอยู่ในชีวิตประจำวันผ่านการทำงานของสถาบันและกลไกต่างๆ ของสังคม เช่น ครอบครัว

โรงเรียน ความเชื่อของชุมชน ฯลฯ และยังเป็นเครื่องมือในการสะสมทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ด้วย

3) กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสารของผู้หญิงลำนานาในการเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ความสามารถทางการสื่อสารของผู้หญิงลำนานา (2) ทักษะในการสื่อสารของผู้หญิงลำนานา (3) กลยุทธ์ในการสื่อสาร เปรียบเช่นผู้หญิงลำนานาที่ได้ใช้ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) มาสร้างความหมายใหม่ให้กับสถานที่ (บ้านเก่าผีเดิม) ผ่านตำแหน่งที่ตั้งของหิ้งหรือห่อผีปู่ย่า ซึ่งเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) และได้เข้าไปนิยามตัวตนให้แก่ตัวผู้หญิงลำนานาเอง ในแง่อำนาจของ “ผี” จึงทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำและให้การรับรองอำนาจของผู้หญิงลำนานาที่ขอบธรรม ดังคำสัมภาษณ์

“แม่ไม่ได้รู้ (พูด) ร่างทรงบอก เป็น (ผีปู่ย่า) อยู่ที่นี่มัน (สบาย) ให้ไปไหนไม่ไป (จะอยู่บ้านนี้) เป็นอยู่มาเมิน (นาน) หิ้งอยู่ที่นี่ (แม่ใช้นิ้วชี้ไปตำแหน่งหิ้งผีปู่ย่าเดิม) เลยทำเป็นห้องให้ผีปู่ย่าจากห้องนอนเก่าของแม่มูล (เก่าผีคนเดิม)” (WS08, Interview, May 19, 2010)

ทั้งนี้เป็นเพราะศักยภาพของผู้หญิงลำนานาในการบริหารจัดการความรู้ด้านการสื่อสารที่หลากหลาย แม้ว่าในชีวิตจริงผู้หญิงลำนานาจะมีประสบการณ์และสั่งสมองค์ความรู้มาอย่างยาวนาน แต่ไม่ได้นิ่งเฉยกลับพยายามขยับขยายเส้นขอบฟ้าทางความรู้ และความคิด รวมทั้งการสร้างชุดความรู้การสื่อสารในแบบฉบับของผู้หญิงลำนานามาเพิ่มพูนในการกอบกู้และเสริมสร้างอำนาจให้กับตัวเอง ดังที่ Mekrugawanich Kampe (2004) พบว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้หญิงก้าวเข้ามาสู่ตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ในสังคมและยังเป็นกลไกธำรงรักษาอำนาจนั้นเอาไว้ แม้แต่ผู้หญิงทุกๆ ไป การสื่อสารก็ยังเป็นช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากรที่เป็นผลประโยชน์สำหรับผู้หญิงเอง และมีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งแก่ผู้หญิงได้ถึงสามมิติ มิติแรกเป็นการช่วยเสริมขยายเส้นทางปัญญาให้แก่ผู้หญิง คือเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ มิติที่สอง การสื่อสารช่วยสร้างพื้นที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ผู้หญิงที่มีข้อมูลความรู้ว่าอำนาจหน้าที่ของตัวเธอมีอะไรบ้าง เมื่อเวลาจะสื่อสารผู้หญิงก็สามารถสร้างเวทีให้กับตนเอง หรือร่วมแสดงความคิดเห็นได้ ส่วนมิติสุดท้ายการสื่อสารจะเป็นตัวเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร

4) กลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ผู้หญิงลำนานาใช้ทำการสื่อสาร ตั้งแต่การใช้อำนาจเหนือ (Power over) อำนาจสู่การกระทำใหม่ (Power to) อำนาจร่วม (Power with) และอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้หญิงลำนานาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการมีอำนาจเหนือ (Power over) แต่ยังสัมพันธ์ถึงอำนาจที่จะกระทำใหม่ (Power to) อำนาจร่วม (Power with) และอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power from within) ซึ่งอำนาจเหล่านี้ไม่มีขอบเขตจำกัดและสามารถพัฒนาขึ้นไปได้เรื่อยๆ โดยไม่จำเป็นต้องไปลดทอนอำนาจอื่นๆ ดังที่ Rowlands (1998); Melkote, and Steeves (2015) ได้ขยายแนวคิดของอำนาจที่ดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ของการสื่อสาร โดยได้แยกแยะประเภทของอำนาจที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสื่อสารประเภทและระดับต่างๆ ว่ามีอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ อำนาจเหนือ (Power over) อำนาจสู่การกระทำใหม่ (Power to) อำนาจร่วม (Power with) และอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within) ดังกรณีของผู้หญิงลำนานาที่ไม่ได้พึ่งพิงเฉพาะอำนาจเหนือ แต่ได้ขยายไปใช้อำนาจร่วม (Power with) อย่างการแสวงหาเครือข่ายเพื่อขยายเส้นขอบฟ้าจนก่อเกิดเป็นอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power within) เช่น ความมั่นใจ ฯลฯ ดังคำสัมภาษณ์

“ป่าให้ความช่วยเหลือหมดนะ หน่วยงานต่างๆ เสมอ ทางจังหวัดมีหลายหน่วยงานนะ เช่น สภาอุตสาหกรรม พาณิชย์จังหวัด เกษตรจังหวัด พัฒนาความมั่นคง (พช.) ททท. ภาคเหนือ วิ่งมาหาเราเอง อย่างการเป็นเหรียญของ OTOP จะลาออกหลายครั้งแล้ว อยากให้คนอื่นเข้ามาทำบ้าง ตอนนั้นก็ไปเป็น

ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีดอยหล่อ จะทำอะไรบ้างก็ต้องถามตัวเอง เชื้อมัน คิดว่าเราบริหารจัดการได้ พอมีความมั่นใจก็เดินต่อทำต่อไป ป้าบอกตัวเองว่า “เราเป็นผู้หญิงเก่งมาก” สามปีป้าบอกว่าป้าเป็นผู้หญิงหลักแต่ตอนนี้เป็นหลักที่โดนเผา (หัวเราะ)” (WS06, 2010)

ขณะที่ Starhawk (1987) นักเคลื่อนไหวสตรีนิยมแบบจิตวิญญาณที่ให้ความเห็นว่า กระบวนทัศน์การมองโลกแบบแยกส่วนมีผลทำให้มนุษย์ไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ เช่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สัตว์ และมนุษย์ด้วยกันเอง รวมทั้งทำให้มนุษย์ไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโลก ซึ่งมีเพียงอำนาจเหนือที่เป็นแกนกลางของโลกทัศน์ และเสนอเพิ่มเติมว่า ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันนี้ไม่ได้มีเฉพาะรูปแบบอำนาจเหนือ (Power over) เท่านั้น แต่ยังมีอำนาจภายใน (Power within) ที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล หรือกลุ่มคนด้วย

สรุป

จากการศึกษาการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) สรุปว่า สื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) เป็นพื้นที่การสื่อสารที่มีลักษณะอันโดดเด่นเกิดจากการแบ่งพื้นที่อำนาจทางวัฒนธรรม (Space and Power) ระหว่างหญิงและชายของสังคมล้านนาภายใต้กลไกความเชื่อของการบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ที่หล่อเลี้ยงอยู่เบื้องหลัง จึงก่อให้เกิดอำนาจในสองด้านคือ ด้านแรกเป็นอำนาจที่มาจากภายนอก ได้แก่ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของล้านนา หรือความสัมพันธ์ระหว่างเพศภาวะ รวมทั้งปัจจัยภายนอกที่เข้ามาในสังคมล้านนาที่เป็นตัวเข้าไปกำหนด และอีกด้านเป็นอำนาจจากภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (ผู้หญิงล้านนา) สร้างขึ้นเอง อย่างความมั่นอกมั่นใจ การขยายเส้นขอบฟ้าทางความรู้และความคิด หรือการสร้างและเผยแพร่ความรู้แบบฉบับของผู้หญิงล้านนา ดังนั้น การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจจำเป็นต้องใช้ทั้งอำนาจที่มาจากภายนอกผสมผสานกับอำนาจที่มาจากภายในตัวเอง โดยผ่านคุณลักษณะทางการสื่อสารตามการจัดแบ่งกลุ่มเพื่อเสริมสร้างอำนาจที่ประกอบไปด้วย องค์ประกอบของการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (S-M-C-R) คุณลักษณะของผู้หญิงล้านนา สมรรถนะทางการสื่อสาร และประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร

ยิ่งไปกว่านั้น การเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงล้านนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการมีอำนาจเหนือ (Power over) ซึ่งเป็นรูปแบบอำนาจในการควบคุมสิ่งต่างๆ แต่ยังสัมพันธ์ถึงอำนาจที่จะกระทำใหม่ (Power to) อำนาจร่วม (Power with) และอำนาจภายในที่เกิดจากตัวปัจเจกบุคคล (Power from within) ดังนั้น การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจจึงมีลักษณะของที่มาแตกต่างกันและเป็นไปได้ในหลากหลายวิธีการอย่างเป็นพลวัต (Dynamic) ขบวนการ (Process) ที่เกิดจากการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหยิบบันทึกให้แก่นกันได้ จำเป็นต้องสร้างขึ้นด้วยตัวผู้หญิงล้านนาเอง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มเพื่อที่จะนำไปสู่การพึ่งพาตัวเองได้ การเพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากร การใช้ชีวิตอย่างที่ต้องการ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามมาด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากการวิเคราะห์การสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ก่อให้เกิดชุดความรู้เรื่องการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจ อันประกอบไปด้วย 4 กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นองค์ประกอบของการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา

(S-M-C-R) กลุ่มที่สองเป็นคุณลักษณะของผู้หญิงล้านนา กลุ่มที่สามเป็นสมรรถนะทางการสื่อสาร และกลุ่มที่สี่เป็นประเภทของอำนาจที่ใช้ทำการสื่อสาร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำชุดความรู้เรื่องการสื่อสารดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางการสื่อสารของผู้หญิงล้านนา (Empowerment) ผ่านการขยายผลไปสู่ผู้หญิงล้านนาและผู้หญิงกลุ่มอื่นๆ ในรูปแบบของการคืนข้อมูล หรือการจัดทำเป็นคู่มือเผยแพร่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาด้วยการนำชุดความรู้เรื่องการสื่อสารของผู้หญิงล้านนาเพื่อเสริมสร้างอำนาจในสื่อพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ไปปรับใช้และขยายผลในการศึกษาผู้หญิงกลุ่มอื่น หรือผู้หญิงในพื้นที่ต่างๆ จะช่วยให้งานวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงได้ข้อสรุปที่เป็นองค์ความรู้ในระดับกว้างต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอำนาจของผู้หญิงแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้ผลักดันบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงในประเด็นต่างๆ ทางสังคมให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

References

- Aksrondit, T. (2009). *Spiritual Dance Rituals: Reflections on Social Bargaining Power Phenomenon*. Chiang Mai: Tarnpanya Company.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital" in *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood.
- Chaisompan, S. (2002). *Women's Roles in the Transmission of Beliefs and Rituals in Northern Communities*. (Master's Thesis). Graduate School: Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Durkheim, E. (1964). *The Elementary Forms of the Religious Life*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- Foucault, M. (1980). *Power Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*. New York: Pantheon Books.
- Hinviman, S. (2013). *A Knowledge Synthesis of Ritual Media and the Development of Local Community*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Kaewthep, K. (2017). *Tools for Community Culture and Media Education Rituals*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre Printing.
- Mekrugsawanich Kampe, O. (2004). *The Role of Communication in Contributing to the Empowerment of Women Local Governance*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Melkote, S. R., & Steeves, H. L. (2015). *Communication for Development Theory and Practice for Empowerment and Social Justice*. (3rd ed.). New Delhi: Sage Publications.
- Starhawk. (1987). *Truth or Dare: Encounters with Power, Authority and Mystery*. San Francisco: Harper & Row.
- Thammathi, S. (2011). *Spiritual in The Belief of Lanna*. Chiang Mai: Rom Phayom Printing.
- Thongthirakul, N. (2007). *Community Communication Process in Maintaining Traditional Worship of "Phi Poo Ya" in Workaew Sab District, Hangchat, Lampang Province*. (Master's Thesis). Faculty of Communication Arts: Chulalongkorn University. Bangkok.

- Tippalert, A. (2005). *Personal Media Communication Competence and Community Empowerment for Development*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Tisdung, K. (2016). *Borderland and Diversity of Belief Systems: Contested Sacred Space and Symbolic Domination*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Wongthet, P. (2006). *Gender in Southeast Asia*. Bangkok: Ruenkaew Printing.

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย*

Human Security in Rights, Fairness and Equality through the Perspectives of Lesbians in Thai Society

¹ฐาปณี โปรงรัมย์ และ สุวิชา เป้าอารีย์

¹Thapanee Prongratsamee and Suvicha Paoaree

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

Graduate School of Social and Environment Development,

National Institute of Development Administration, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Wisdombythapanee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมในสังคมไทย ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับกระบวนการทัศน์ด้านนโยบายและประเด็นกฎหมาย เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิงที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ คู่รักกลุ่มหญิงรักหญิง โดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตชีวิตคู่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี และมีช่วงอายุระหว่าง 25 - 50 ปี ทำวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ

ผลการศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ของกลุ่มหญิงรักหญิง 1) ด้านสิทธิ พบว่า กฎหมายยังไม่เอื้ออำนวยให้กลุ่มหญิงรักหญิงพึงได้รับให้สิทธิโดยชอบธรรมในฐานะพลเมืองทั่วไป เช่น สิทธิในการยื่นขอจดทะเบียนสมรส 2) ด้านความเป็นธรรม พบว่า ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมในการรับรองความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งส่งผลไปยังสิทธิในการสมรส 3) ด้านความเท่าเทียม พบว่า ไม่ได้ได้รับความเสมอภาคเทียบเท่ากับบุคคลชายหญิงทั่วไป รวมถึงการมีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง แนวทางการแก้ไขปัญหและปรับกระบวนการทัศน์ทางสังคมนั้น รัฐบาลควรนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาปรับปรุงกฎหมายข้อกำหนดเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง รณรงค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับสังคม ประสานกับภาคเอกชนใช้กฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองกลุ่มหลากหลายทางเพศและปราศจากการเลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ: ความมั่นคงของมนุษย์; สิทธิของหญิงรักหญิง; ความเท่าเทียม; ความเป็นธรรม

Abstract

The objectives of this research are: 1) to Study the security of human rights, justice, and equality through the perspective of the lesbian community in Thai society. 2) Explore

*Received September 8, 2021; Revised August 7, 2022; Accepted August 7, 2022

strategies to address the challenges related to human rights, justice, and equality in Thai society, from the perspectives of the lesbian community. 3) Examine policy and legal frameworks to enhance fairness and equality for the lesbian community in Thailand, within the context of Thai society. This was qualitative based research, including in-depth interviews were employed to collect data from the key informants who are lesbian couples living together for at least 4 years, aged between 25 - 50 years. The data analysis was conducted by thematic analysis.

The results of the study on the security of human rights among the lesbian community are as follows: Regarding rights, it was found that the laws do not adequately grant equal rights to the lesbian community as equal citizens. For example, they do not have the right to register their same-sex relationships. In terms of justice, it was found that their relationships are not recognized, which affects their rights, particularly in regards to marriage. In terms of equality, it was found that they do not receive equal treatment compared to heterosexual individuals, including the recognition of their gender identity. The study suggests that the government should align its policies and regulations with international human rights standards, specifically addressing the relevant issues outlined in international agreements. It also emphasizes the need for accurate knowledge and understanding within society, and collaboration with the private sector to use the law as a means of protecting and promoting the rights of diverse gender identities and eliminating discrimination.

Keywords: Human Security; The Rights of Lesbians; Equality; Fairness

บทนำ

ในยุคที่ความมั่นคงของปัจเจกชนมีความเกี่ยวข้องและรายล้อมไปด้วยประเด็นต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดภาวะความเสี่ยงต่อตัวปัจเจกบุคคลทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ในนาม “ความมั่นคงของมนุษย์” (Sudha, 2007) และถูกนำมาเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมในบริบทประเทศไทย นับตั้งแต่การประกาศให้มีกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม พร้อมไปกับการวางนโยบายในการสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคมที่สอดคล้องกับหลักการอันเป็นสากลอย่างเป็นรูปธรรม

ในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน เต็มไปด้วยปัจเจกชนและความหลากหลายต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงความกลุ่มหลากหลายทางเพศ และกลุ่มหญิงรักหญิง ที่ล้วนต้องการการเข้าถึงสิทธิ ความเป็นธรรม ความเท่าเทียมจากภาครัฐและสังคม ดังนั้น การทำความเข้าใจความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทสังคมไทย ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของกลุ่มสตรีหญิงรักหญิงในสังคมไทยจะช่วยให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรมและความเท่าเทียมในบริบทของการเชื่อมโยงเรื่องสิทธิ ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมตามกรอบกฎหมายและนโยบาย กับสำนึกและความตระหนักในเรื่องดังกล่าว อันเป็นการ ประเมินจากประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลภายใต้ความคุ้มครองทางกฎหมายที่พัฒนาขึ้นจากหลักการเรื่อง สิทธิ ความเป็นธรรมและความเท่าเทียม การศึกษาดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงกฎหมาย นโยบาย และการยอมรับให้เกิดกลไกในการส่งเสริมและรองรับการมีอยู่ของกลุ่มคนที่หลากหลายในด้านเพศสภาพ

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาศึกษาวิจัย ได้แก่ (1) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ประสบความยากจน หรือความสิ้นหวัง มีความสุข ตลอดจนได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Owen, 2010) (2) แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม โดยสิทธิ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายให้การรับรอง ค้ำครอง และสามารถเรียกร้องให้บังคับตามสิทธินั้นในอันที่จะกระทำการหรือเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น สำหรับความเสมอภาค และความ เท่าเทียม มีที่มาจากหลักความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งสร้างขึ้นจากแนวคิดสัญญาประชาคมของ Rousseau (Anderson, 2002) เกี่ยวข้องอย่างมากกับการตระหนักถึงการกดขี่ผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ ทั้งในเรื่องของสถานะ และความไม่เข้าใจที่คนกลุ่มต่างๆ มีต่อผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ (3) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตีตรา (Labeling Theory or Stigmatization) ซึ่งทฤษฎีการตีตราเชื่อว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ถูกนิยามโดยบุคคลอื่นในสังคม นำไปสู่การลดค่าของบุคคลผู้ถูกนิยามว่าเบี่ยงเบนให้มีสถานภาพต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ทำให้ผู้ที่ถูกตีตราถูกผลักให้เข้าไปรวมกลุ่มและเกิดสังคมย่อยของตนเอง ผลของการรวมกันเป็นกลุ่มย่อยนี้ทำให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม ความเชื่อ และการให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ ในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากสังคมใหญ่ (Link, Mirotznik and Cullen, 1991) (4) คำประกาศสิทธิทางเพศอาเซียน ปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิทางเพศ ซึ่งมีเนื้อหาว่า สังคมจะต้องเป็นผู้สร้างเงื่อนไขที่จะกำหนดความพอใจของบุคคล เพื่อให้บรรลุถึงพัฒนาการสูงสุด และจะต้องเคารพในสิทธิทางเพศในทุกด้าน (Sukrarerk, 2003) (5) หลักการยอร์กยาการ์ตา (Yogyakarta Principles) เป็นหลักการว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนสากลในเรื่องเกี่ยวกับวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศภาวะ โดยมีเนื้อหาสำคัญว่า “มนุษย์ทุกคนย่อมเกิดมาโดยอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆ บรรดาสิทธิมนุษยชนทั้งหมดล้วนมีความเป็นสากล มีความยืดหยุ่นซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน (Nitiwana and Leerasiri, 2017)

การศึกษาแนวคิดเรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย จะสามารถช่วยให้เกิดการนิยามแนวความคิดเรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์” ที่เปิดพื้นที่ให้กับความเข้าใจและการตีความในบริบทประเทศไทยจากกลุ่มคนที่เป็นกลุ่มหญิงรักหญิง กลุ่มบุคคลที่มีความเปราะบางต่อการแสดงออก การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ทางเพศที่ทำทนายเพศสถานะของความเป็นชาย ที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าปัจเจกบุคคลแตกต่างกันตามบริบททางกายภาพ การศึกษานี้ทำความเข้าใจบริบทที่สัมพันธ์กันระหว่างบทบาทของรัฐและปัจเจกบุคคลในการนำเอาแนวความคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มาในการกำหนดทิศทางการพัฒนานโยบายของประเทศไทย บนพื้นฐานและหลักการที่สอดคล้องกับคุณค่าสากล (Universal Values) อันเป็นรากฐานของการมุ่งไปสู่เป้าหมายแห่งความยั่งยืนของมนุษยชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมในสังคมไทย ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับกระบวนการทัศนด้านนโยบายและประเด็นกฎหมาย เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิงที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิง ในสังคมไทยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured) และการสัมภาษณ์อัตชีวประวัติเชิงลึก (In-Depth, Biographic Narrative Interviewing) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับมีขอบเขตด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ในมิติด้านด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม ในสังคมไทย รวมถึงปัญหา อุปสรรค ผลกระทบทางสังคม แนวทางการแก้ไขปัญหา และการปรับตัวในการดำรงชีวิตของกลุ่มหญิงรักหญิง

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นเอกสาร (Document Research) ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความและเอกสารทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม ด้านความเท่าเทียม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเรื่องเล่า (Narrative Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และอัตชีวประวัติเชิงลึก (In-Depth Biographic Narrative Interviewing) เพื่อเก็บข้อมูลในการวิเคราะห์ด้านชีวิตประจำวัน สังคมที่ถ่ายทอดเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมของกลุ่มรักกลุ่มหญิงรักหญิง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นคู่รักกลุ่มหญิงรักหญิง โดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตชีวิตคู่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี และมีช่วงอายุระหว่าง 25 - 50 ปี และต้องการใช้ชีวิตร่วมกันและมีความมั่นคงในชีวิตคู่ สร้างครอบครัวร่วมกันตลอดไป

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวางโครงสร้างการเก็บข้อมูลอย่างคร่าวๆ เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้พัฒนาคำตอบเชิงโครงสร้างจากสิ่งที่เป็นความเข้าใจในระดับทั่วไป (Commonsense Perception) มาสู่การอธิบาย (Explanations) เกี่ยวกับเรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ สิทธิและความเท่าเทียม เพศสภาพและการดำเนินชีวิตของหญิงรักหญิง โครงสร้างทางการเมืองเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในสังคมไทย กฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคม

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) ที่ได้จากการวิจัย โดยนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และจัดระบบของข้อมูลที่ได้ผ่านเรื่องเล่า ท่าทาง สัญลักษณ์และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาข้อมูล โดยนำเอาการตีความข้อมูล (Interpret) อย่างเป็นระบบจากข้อมูลผ่านการจำแนกประเภท เพื่อให้ได้โครงสร้างการวิเคราะห์ที่มีคุณภาพที่นำมาใช้ในการนำเสนอข้อค้นพบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษารวบรวม และ การนำเสนอผลการศึกษารวบรวม ใช้การพรรณนาในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพและเสียงมาประกอบการวิเคราะห์การนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยมีกรอบในการนำเสนอ ได้แก่ (1) ผลการศึกษา นำเสนอนิยามความมั่นคงของมนุษย์ในบริบทของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม ด้านความเท่าเทียมกัน ในมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิง โดยใช้หลักเกณฑ์ทางด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กับสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของกลุ่มสตรีหญิงรักหญิงในประเทศไทย และทฤษฎีทางสังคม ที่เกี่ยวกับสำนักพลเมืองมาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกับแนวคิด เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ของกลุ่มหญิงรักหญิง (2) การสรุปและอภิปรายผลการวิจัยเพื่อการนำเสนอแนะ ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นนโยบายและสร้างความเข้าใจพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการนิยาม “ความ มั่นคงของมนุษย์” ในด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรมและด้านความเท่าเทียมในมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงใน สังคมไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมผ่านมุมมองของ กลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความ เท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย พบว่า (1) ประเด็นด้านความมั่นคงของมนุษย์ ในมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิง หมายถึงการได้รับสิทธิ ความเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิการเป็นพลเมือง สิทธิ ทางการเมือง ซึ่งโดยปกติเป็นหน้าที่ของรัฐในการให้หลักประกันและดูแลคุ้มครอง ปกป้องประชาชนทุกคน อย่างเท่าเทียมตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มิใช่เพียงการที่รัฐตรากฎหมายออกมา เพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิ แต่หมายถึงการที่รัฐ สังคม ให้การยอมรับและเคารพความแตกต่าง ความหลากหลายทางเพศ กำจัดอุปสรรคทางความคิดและทัศนคติที่เป็นอคติทางเพศ (2) ประเด็นด้านความ มั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย พบว่า ประเด็นของสิทธิของกลุ่มหญิงรักหญิง นั้น เนื่องจากเนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้รับรองสิทธิให้แก่บุคคลในชาติว่ามีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียม ทางกฎหมายไม่ว่าหญิงหรือชาย หรือบุคคลใดๆ แต่กลับพบว่ายังมีกฎหมายบางประการที่ไม่ได้ให้สิทธิ อันชอบธรรมกับกลุ่มหญิงรักหญิง เช่น สิทธิในการยื่นขอจดทะเบียนสมรส เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ การจดทะเบียนสมรสเฉพาะเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและหลักการ ยอร์กยาภาดาว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ ทางเพศ โดยเฉพาะประเด็นสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว ที่ระบุไว้ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการสร้างครอบครัว โดยไม่ขึ้นกับวิถีทางเพศและ อัตลักษณ์ทางเพศ ดังนั้น ในความเห็นของผู้ให้ข้อมูล กฎหมายบางประการยังไม่ เอื้ออำนวยให้กลุ่มหญิงรักหญิงพึงได้รับให้สิทธิโดยชอบธรรมในฐานะพลเมืองทั่วไป จึงถือเป็นหน้าที่ของรัฐ ในการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องที่ขอด้วยกฎหมาย และให้ความคุ้มครองสิทธิของกลุ่มหญิงรักหญิงเหมือน คู่ชายหญิง (3) ประเด็นด้านความมั่นคงของมนุษย์ด้านความเป็นธรรมของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย ที่เป็น ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ การรับรองความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลทำให้คู่รักที่มี เพศเดียวกันไม่สามารถใช้สิทธิในการสมรส รวมถึงสิทธิในการรับบุตรบุญธรรมและการใช้เทคโนโลยีเพื่อ ช่วยเหลือในการมีบุตรได้ เนื่องจากมิได้มีฐานะเป็น “คู่สมรส” แล้ว ความมั่นคงของมนุษย์ด้านความเป็นธรรม ของกลุ่มหญิงรักหญิงยังเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมที่สังคมจะปฏิบัติต่อกลุ่มหญิงรักหญิงอย่างเหมาะสม ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ปราศจากการแบ่งแยก อคติทางเพศ รวมถึงความรุนแรง (4) ประเด็นด้านความมั่นคงของ มนุษย์ด้านความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย พบว่าความมั่นคงของมนุษย์ด้านความเท่าเทียม ในสังคมไทยของกลุ่มหญิงรักหญิง เมื่อเทียบกับบุคคลชายหญิงทั่วไปนั้น ยังคงไม่ได้รับความเสมอภาคและ ความเท่าเทียมจากสังคม ถูกกีดกันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่การงาน หรือแม้แต่การเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่ควรได้รับซึ่งยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ปัญหาของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่เห็นในประเทศไทยซึ่งพอจะสังเกตได้ ในสังคมเป็นในรูปแบบของการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ความไม่เป็นธรรมทางเพศ ชายได้เปรียบกว่าหญิง

การเหยียดหยามทางเพศ ความรุนแรงและการทำร้ายสตรี รวมถึงการไม่ยอมรับการมีอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายและแตกต่าง โดยประเด็นของความมั่นคงด้านความเท่าเทียมที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มหญิงรักหญิงมีความต้องการ ได้แก่ การยกย่องพระราชบัญญัติคู่ชีวิต (พ.ร.บ. คู่ชีวิต) โดยการผลักดันการสมรสเท่าเทียม นอกเหนือจากการแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 และร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตนี้ให้มีผลบังคับใช้ได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้สิทธิของกลุ่มคู่สมรสหญิงรักหญิง และชายหญิง มีสิทธิที่ได้จากการสมรสเท่าเทียมกัน รวมถึงความต้องการความคุ้มครองที่มีเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เช่น การทำธุรกรรมการเงินร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการกู้เงินธนาคารเพื่อซื้อบ้าน การรับมรดกที่สร้างร่วมกันมาหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต และความต้องการการยอมรับจากสังคม โดยเฉพาะการยอมรับจากครอบครัวของตนเอง ซึ่งจะส่งผลอย่างยิ่งต่อการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมในสังคมไทย ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย พบว่า เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการยอมรับอย่างแท้จริงทั้งในทางสังคมและระบบกฎหมาย ดังนั้นรัฐบาลควรมีมาตรการคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนที่สะท้อนถึงสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับในฐานะที่เป็นมนุษย์ และการนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาใช้ในกลุ่มหลากหลายทางเพศ ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายรวมทั้งกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับพันธกรณีที่มิอยู่ตามสนธิสัญญาอย่างถูกต้องและครบถ้วน ตลอดจนกำหนดกลไกและนโยบายให้สอดคล้อง รวมทั้งดำเนินการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างจริงจัง ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจกับความหลากหลายทางเพศแก่เด็กและเยาวชน เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีและสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมต่อกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มหญิงรักหญิง มีการการบูรณาการการทำงานกับภาคเอกชน เช่น แนวทางในการแก้ไขปัญหาส่งเสริมความเป็นธรรมต่อกลุ่มหญิงรักหญิง ปกป้องการกระทำใดๆ อันเป็นการไม่ยอมรับ หรือเสียสิทธิใดๆ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เช่น กรณีการประกันชีวิตกับบริษัทเอกชน โดยผู้รับประโยชน์ควรเป็นคู่ชีวิตในกรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียชีวิต ทั้งนี้สำหรับภาพรวมการดำเนินงานเพื่อรณรงค์และขับเคลื่อนด้านสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มหญิงรักหญิงนั้นยังขาดความเป็นเอกภาพ จึงควรยึดหลักการสากลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะหลักการยกย่องการตาที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เป็นหลักการสิทธิมนุษยชนที่ครอบคลุมในทุกบริบท ที่สามารถปรับไปใช้ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ รวมถึงการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับคู่รักเพศเดียวกัน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการปรับกระบวนการทัศนด้านนโยบายและประเด็นกฎหมาย เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิงที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย พบว่า การพัฒนาแนวคิดเพื่อนำไปสู่กระบวนการทัศนด้านนโยบายและประเด็นกฎหมายที่เป็นธรรม รวมถึงความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังแนวคิดของสิทธิมนุษยชนในสังคมอย่างเข้มแข็ง ตระหนักถึงบุคคลมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายโดยอยู่ภายใต้บริบทสังคมที่แตกต่างกันออกไป เคารพและเห็นค่าความเป็นมนุษย์ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอันเป็นพื้นฐานของการปรับกระบวนการทัศนของสังคมที่มีต่อกลุ่มหญิงรักหญิง นำไปสู่การพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติและเชิงนโยบาย ตลอดจนนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายที่รับรองสิทธิของกลุ่มหญิงรักหญิง

องค์ความรู้ใหม่

การแก้ไขปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม ของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ในกรณีศึกษากลุ่มหญิงรักหญิงนั้น มีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการทั้งในแง่ของกฎหมาย และการผลักดันในสังคมร่วมกัน ดังนี้

กระบวนการทางกฎหมาย	กระบวนการทางสังคม
1. การออกกฎหมายที่รับรองสถานะคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน และการแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448	1. รณรงค์ให้เกิดการเคลื่อนไหวทางกฎหมาย โดยการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับคู่รักเพศเดียวกัน
2. ออกพระราชบัญญัติคู่ชีวิต (พ.ร.บ.คู่ชีวิต) เช่นเดียวกับคู่ชาย-หญิง ทั่วไป	2. รณรงค์สร้างความตระหนักรู้และสร้างจิตสำนึกแก่สาธารณชนในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ เรื่องสิทธิในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศและความหลากหลายทางเพศ
3. พัฒนาร่างและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเท่าเทียมและห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและวิชาชีพ พร้อมกับจัดตั้งคณะกรรมการการจ้างงานอย่างเท่าเทียม	3. ภาครัฐและเอกชนบูรณาการร่วมกัน ส่งเสริมให้เกิดความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในทุกกรณี
4. การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเข้าเป็นพลังของสังคมมากยิ่งขึ้น และต้องยืนยันว่าประชาชนไทยทุกคนมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีเส้นแบ่งเกี่ยวกับเพศ	
5. จัดการอบรมเพื่อสร้างความตระหนักและสร้างเสริมศักยภาพในประเด็นความเสมอภาคระหว่างเพศ ความหลากหลายทางเพศและวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในภาคแรงงาน ภาคการศึกษา สาธารณสุข และบริการหลักอื่นๆ ที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้จัดบริการ	

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย พบว่า แม้ในปัจจุบันสังคมจะเปิดกว้างเรื่องความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่ยังขาดสิทธิในบางเรื่องและทัศนคติของคนในสังคมบางกลุ่ม ที่ทำให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศและกลุ่มหญิงรักหญิงต้องเคลื่อนไหวอย่างหนัก เพื่อเรียกร้องสิทธิให้กับตนเองตามสิทธิที่ตนเองควรได้รับ สอดคล้องกับงานวิจัย Sooksom (2016) ทำการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนในเรื่องวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในระบบกฎหมายไทย พบว่า องค์การสหประชาชาติได้วางแนวทางการคุ้มครองและรับรองสิทธิมนุษยชนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พร้อมทั้งกำหนดให้รัฐมีหน้าที่สร้างหลักประกันความคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ แต่สำหรับประเทศไทย การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงมีข้อจำกัดทั้งจากสังคมและกฎหมาย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมในสังคมไทย ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย พบว่า

แนวทางในการแก้ไขปัญหา นั้น ภาครัฐต้องดำเนินการในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ ควบคู่กับการบูรณาการร่วมกับภาคเอกชนในการผลักดันแนวคิดสิทธิมนุษยชนและการไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Payaksee (2017) ทำการศึกษาเรื่อง ความไม่เท่าเทียมในสิทธิกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่า ในสังคมไทยถึงแม้จะเปิดกว้างให้กับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ แต่การเปิดกว้างนั้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข หรือได้รับสิทธิเท่าเทียมกับประชาชนคนอื่น ๆ การใช้สิทธิอันสมบูรณ์และการมีส่วนร่วมในสังคมไม่มีทางเป็นไปได้ หากภาครัฐ สังคมและทุกภาคส่วนไม่ยอมรับและไม่เข้าใจว่าสมาชิกในสังคมทุกคนเสมอกันและควรได้รับสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกัน และร่วมกันผลักดันและไม่ละเลยเพิกเฉย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการปรับกระบวนการทัศนด้านนโยบายและประเด็นกฎหมาย เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรม และความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิงที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย พบว่า แนวทางการปรับกระบวนการทัศนด้านนโยบายและกฎหมายเพื่อความเป็นธรรมของกลุ่มหญิงรักหญิงนั้น ต้องปลูกฝังและรณรงค์ในสังคมอย่างเข้มข้นในการยอมรับและเรียนรู้ที่จะอยู่กับความหลากหลายทางเพศจากสถาบันครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติและเชิงนโยบาย ตลอดจนนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายที่รับรองสิทธิของกลุ่มหญิงรักหญิง สอดคล้องกับงานวิจัย Thepthein (2008) ทำการศึกษาวีถีชีวิตของคนรักเพศเดียวกัน และผลกระทบ ซึ่งพบว่า ครอบครัว เป็นสถาบันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการต่อชีวิตของคนรักเพศเดียวกัน ตั้งแต่การนิยามตนเอง หรือการกระทำที่แสดงต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังนั้น การให้ความรู้และปรับกระบวนการทัศนดังกล่าว สถาบันครอบครัวจึงจำเป็นต้องผลักดันและรณรงค์ให้เยาวชนเรียนรู้ถึงสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ

สรุป

ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียมในสังคมไทย โดยปัญหาสะท้อนผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิง ได้แก่ การจดทะเบียนสมรสของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่สามารถกระทำได้ ความไม่เสมอภาคของกลุ่มหลากหลายทางเพศต่อการสมรสและการรับรองบุตร เนื่องจากขัดต่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 รวมถึงพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. 2561 ที่ไม่ได้ให้สิทธิครบถ้วนต่อกลุ่มหลากหลายทางเพศ อีกทั้งยังถูกตีตราและการถูกเหยียดหยามจากสังคมต่อกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศว่าอยู่คนละชนชั้นหรือคนละสังคมและการไม่ถูกยอมรับจากครอบครัว ซึ่งครอบครัวเป็นส่วนสำคัญ นอกจากนี้กลุ่มหลากหลายทางเพศมักถูกเลือกปฏิบัติจากหน่วยงานหรือบุคลากรภาครัฐที่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในตัวตนและวิถีชีวิตของเพศหลากหลาย การรับรู้เรื่องความแตกต่างหลากหลายทางเพศจึงเป็นผลพวงมาจากการยึดมั่นและติดอยู่ภายใต้วัฒนธรรมความเป็นเพศแบบหญิงชายตายตัว ความไม่เป็นธรรมที่สังคมไม่ยอมรับบุคคลเพศหลากหลายเป็นเสมือนประชากรทั่วไป และสังคมเองก็ไม่พยายามที่จะเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว และยังเข้าใจผิดในเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มหลากหลายทางเพศในหลายประเด็น ทั้งเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศ รสนิยมทางเพศ การแสดงออกทางเพศ รวมทั้งเรื่องสิทธิและการคุ้มครองเมื่อประสบกับปัญหาการตีตรา อคติ และการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐ เอกชนและสังคมต้องให้ความร่วมมือในการผลักดันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม ความเป็นธรรมทางเพศ ทั้งในทางกฎหมาย การบังคับใช้ การให้ความรู้และรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 พัฒนาและดำเนินโครงการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้แก่สาธารณชนในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ เรื่องสิทธิในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ และความหลากหลายทางเพศ หรือการจัดตั้งองค์กร/สมาคม ที่นำเสนอความรู้และสร้างความเข้าใจในเรื่องเพศ ความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ควรมีกฎหมายที่ว่าด้วยการห้ามเลือกปฏิบัติและนโยบายตลอดทั้งกลไกรัฐ โดยครอบคลุมไปถึงภาคเอกชน ประชาสังคม องค์กรสื่อสารมวลชน และสังคมในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยวิธี

1.2 การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเท่าเทียมและห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและวิชาชีพ เพื่อเป็นหลักประกันการไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มหลากหลายทางเพศ

1.3 มาตรการทางกฎหมายที่กำหนดให้บริษัทประกันชีวิตเอกชนต้องออกกรมธรรม์คุ้มครองผู้เอาประกันที่เปิดทางให้คู่ชีวิตไม่ว่าจะแต่งงานหรือไม่ได้แต่งงานก็ตาม ไม่ว่าจะมิเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศใดก็ตาม สามารถมีสิทธิเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการเอาประกันภัยของคู่ชีวิตได้

1.4 บุรณาการแนวปฏิบัติว่าด้วยความเท่าเทียมระหว่างเพศและการไม่เลือกปฏิบัติด้วย และสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนโรงเรียนทั้งหมดเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติด้วยต่อกลุ่มหลากหลายทางเพศ เพื่อเป็นการสร้างความรู้และความเข้าใจ อันจะส่งผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มหลากหลายทางเพศ

1.5 ออกกฎหมายที่รับรองสถานะคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน โดยให้กฎหมายนี้คำนึงถึงแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดที่จะอนุญาตและรับรองการใช้ชีวิตคู่อย่างมีเสถียรภาพระหว่างบุคคลสองคนบนพื้นฐานที่เท่าเทียมและเสมอภาคกัน และสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ที่พึงได้รับ โดยไม่คำนึงถึงเพศสภาพวิถีทางเพศ หรืออัตลักษณ์ทางเพศ รวมถึงความหลากหลายทางเพศ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ความเป็นธรรม และความเท่าเทียม ผ่านมุมมองของกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย” โดยให้น้ำหนักของความสัมพันธ์กับ “สตรี” ไม่ได้ทำการศึกษาในกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจมีความต้องการด้านความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศกลุ่มอื่นๆ

2.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่ออธิบายและทำความเข้าใจแนวคิดและความเข้าใจของกลุ่มหญิงรักหญิงต่อเรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์” ผ่านมโนทัศน์และประสบการณ์ตรง “ด้านสิทธิ ด้านความเป็นธรรม และด้านความเท่าเทียมของกลุ่มหญิงรักหญิง” การศึกษาครั้งต่อไป อาจทำการศึกษาโดยรูปแบบอื่นๆ เช่น เชิงปริมาณ (Quantitative Research) หรือรูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method)

References

Anderson, T. L. (2002). *Practical Ethics Series: Rawls' Social Contract: Justice as Fairness*. Retrieved May 5, 2021, from [https://scholar.google.com/scholar?hl=th&as_sdt=0%2C5&q=Anderson%2C+T.+L.+%282002%29.Rawls%E2%80%99+social+contract&btnG=,1-](https://scholar.google.com/scholar?hl=th&as_sdt=0%2C5&q=Anderson%2C+T.+L.+%282002%29.Rawls%E2%80%99+social+contract&btnG=,1-4)

- Kongsawat, N. (2015). *A Study of the Interaction Effects between Gender and Generation Affecting Fashionable Shoes Making Decision of the Consumers in Chonburi Province*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Link, B. G., Mirotznik, J., & Cullen, F. T. (1991). The Effectiveness of Stigma Coping Orientations: Can Negative Consequences of Mental Illness Labeling Be Avoided? *Journal of Health and Social Behavior*, 32(2), 302-320.
- Nitiwana, C., & Leerasiri, W. (2017). Promotion of LGBT Human Rights in the United States during the Obama Administration (2009-2016). *Journal of Political Science and Public Administration*, 8(1), 1-32.
- Owen, T. (2010). "Human Security: A Contested Contempt". In *the Rutledge Handbook of New Security Studies*. London: Rutledge.
- Payaksee, S. (2017). *Inequalities of Rights with Sexual Diversity*. Documents for Academic Conferences (Proceedings) the 16th Graduate Student Network Seminar in Sociology and Anthropology Academic Year 2016 During 29-30 June 2017. (pp. 903-914). Phitsanulok: Naresuan University.
- Sooksom, A. (2016). *Human Rights to Sexual Orientation and Gender Identity in Thai Legal System*. Bangkok: Thammasat University.
- Sudha, M. (2007). *Human Security: Concept and Practice*. Retrieved May 5, 2021, from https://mpira.ub.uni-muenchen.de/2478/1/MPRA_paper_2478.pdf
- Sukrarerk, P. (2003). *Sex Education: The Science of Learning about Sex*. Bangkok: Hmorchawban.
- Thepthein, B. (2008). *The Relationship of Homosexuals Life*. Bangkok: Srinakharinwirot University.

**แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุสันต์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1***

**Guidelines of Development for Educational Management according to the
Early Childhood Education Curriculum B.E. 2560 of Chonglom Suksun School
Group under the Kamphaeng Phet Primary Education Service Area Office 1**

¹สุกัญญา แก้วสุชา และ ภูมิพิพัฒน์ รักพรมงค

¹Sukanya Kaewsukha and Poompipat Rukponmongko

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Master of Education (Education Administration),

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Sukanya02670@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุสันต์ 2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มช่องลมสุสันต์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุสันต์ จำนวน 48 คน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แจกแจงความถี่และการจัดลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุสันต์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากในด้านวิชาการโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดองค์การ ด้านงานงบประมาณ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการจัดองค์การ ด้านงานบุคคลโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผน ด้านงานบริหารทั่วไปโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผนและการควบคุม ปัญหาการบริหารจัดการศึกษา ด้านวิชาการ คือ การจัดการเรียนการสอนไม่ตรงตามแผนและไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเรียนรู้ ผู้บริหารไม่สร้างแรงจูงใจ ด้านงบประมาณ คือ ไม่มีการอำนวยความสะดวกเรื่องงบประมาณ และไม่มีการตรวจสอบทะเบียนคุมการใช้จ่าย ด้านบุคคล คือ ไม่มีการวางแผนอัตรากำลัง มอบหมายการรับผิดชอบงานที่ชัดเจน ด้านบริหารทั่วไป คือ สถานศึกษาไม่วางแผนกำหนดงาน ขาดแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันภายในสถานศึกษา 2) แนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มช่องลมสุสันต์ ด้านวิชาการ ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง ด้านงบประมาณ มีการประชุมวางแผนให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ด้านบุคคล มีการวางแผนอัตรากำลังให้เหมาะสมกับงานและความสามารถ ด้านบริหารทั่วไป มีการจัดคนที่มีทักษะ ความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

---

*Received September 20, 2021; Revised December 1, 2021; Accepted December 14, 2021

คำสำคัญ: การบริหาร; การศึกษาระดับปฐมวัย; กลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1

Abstract

The objective of this research article is to: Study the current situation and management issues in early childhood education of the Chonglom Suk School Group. Find guidelines for the development of early childhood education management in the Chonglom Suk School Group. This research is a qualitative and quantitative study. The research population consisted of 48 administrators and teachers in the Chonglom Suk School Group, as well as 17 experts. Data was collected through questionnaires and interviews. Data analysis was performed using statistical software to calculate averages, standard deviations, frequency distributions, and rankings.

The research findings indicate that: The overall management of early childhood education in the Chonglom Suk School Group is rated highly in terms of academic aspects, with the highest average score in organizational management. In terms of budget management, the highest average score is in financial management. In terms of personnel management, the highest average score is in planning. The management issues identified in the study include academic management, such as teaching not aligning with the planned curriculum and not supporting students' learning progress. In budget management, the issues include a lack of budgetary provisions and a lack of monitoring of expenditure records. In personnel management, the issues include a lack of manpower planning and unclear assignment of responsibilities. In general management, the issues include a lack of work planning and motivation within the school. Recommendations for improving the management of early childhood education in the Chonglom Suk School Group include: Academic Management: Implement a systematic activity planning, establish effective communication between administrators, teachers, and parents. Budget Management: Conduct planning meetings to ensure alignment with the early childhood curriculum guidelines of the Buddhist era 2560. Personnel Management: Develop appropriate manpower planning according to job requirements and capabilities. General Management: Organize personnel based on skills and responsibilities to maximize work efficiency. These recommendations aim to enhance the overall effectiveness of the management practices in early childhood education.

Keywords: Educational Administration; Early Childhood Education Management; Chonglom Suksun School Group; The Kamphaeng Phet Primary Education Service Area Office 1

บทนำ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุปรัชญาการศึกษาปฐมวัยว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กเล็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจะต้องมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (Ministry of Education, 2017)

การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนควรเอื้อต่อสภาพการเรียนรู้ของเด็ก โดยจัดให้มีมุมประสบการณ์ต่างๆ ที่น่าสนใจ เพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกทักษะจากการปฏิบัติและเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความหมายต่อเด็กเรียนรู้การทำงานคนเดียว การทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิธีการจัดชั้นเรียนดังกล่าว ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนต่อการพัฒนาและเอื้อต่อการเรียนรู้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ครูจะต้องจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการ พัฒนาการทุกด้านให้ผสมผสานกลมกลืนกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเด็กจึงไม่ควรแยกพัฒนาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่ควรพัฒนาทุกด้านไปพร้อมๆ กันด้วย เพราะการจัดสภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสมจะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถที่มีอยู่ตามวัย เด็กก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในทางตรงกันข้าม หากเด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ขาดประสบการณ์ที่ควรจะได้รับ การเรียนรู้ในชั้นต่อไป ย่อมประสบความยากลำบากและยากที่ผู้เรียนจะพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งอาจส่งผลให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ด้อยคุณภาพ (Thumboworn, 2006) มากไปกว่านั้นอาจส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้า มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ ดังที่ปรากฏในผลการวิจัยของมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในศูนย์การพัฒนาเด็กเล็กในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ (Office of the Education Council, 2012) โดยนัยนี้ การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จึงควรทั้งทางด้านวิชาการ ด้านงานงบประมาณ ด้านงานบุคคล และด้านงานบริหารทั่วไป กลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ประกอบด้วย 1) โรงเรียนบ้านเกตุการส 2) โรงเรียนวัฒนราชวรศึกษา 3) โรงเรียนบ้านลานตาบัว 4) โรงเรียนบ้านบึงกระดาน 5) โรงเรียนบ้านปรีอพนไถ 6) โรงเรียนบ้านห้วยการ้อง 7) โรงเรียนบ้านช่องลม และ 8) โรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์ ซึ่งกลุ่มนี้มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งสิ้น 94 คน โดยจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

อย่างไรก็ดี ในการศึกษาสภาพและปัญหาการทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของกลุ่มโรงเรียนในกลุ่มช่องลมสุขสันต์ ผู้วิจัยจะใช้จากการใช้แนวคิดเรื่องกระบวนการบริหารที่มีระบบจะนำองค์การสู่ความสำเร็จตามหลักการบริหารแบบ POLC ของเฮนรี ฟาโยล์ (Sanrattana, 2002) ซึ่งฟาโยล์ได้เสนอแนวความคิดในด้านกระบวนการบริหารไว้ 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน (Planning: P) การจัดองค์การ (Organizing: O) การนำ (Leading: L) และการควบคุม (Controlling: C) เรียกย่อๆ ว่า “POLC” โดยนำมาเป็นกรอบในการศึกษาการบริหารงานของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงานงบประมาณ ด้านงานบุคคล และด้านงานบริหารทั่วไป ดังนี้

กระบวนการ POLC กับด้านการบริหารงานวิชาการ จะศึกษาสภาพและปัญหา 1) งานวางแผนงานด้านวิชาการ (Planning) 2) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (Organizing) 3) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (Leading) 4) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (Controlling) 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (Leading) 6) การนิเทศการศึกษา (Controlling) และ 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (Leading)

กระบวนการ POLC กับด้านการบริหารงานงบประมาณ จะศึกษาสภาพและปัญหา 1) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง (Planning) 2) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรรโดยตรง (Leading) 3) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ (Controlling) 4) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา (Leading) และ 5) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา (Organizing)

กระบวนการ POLC กับด้านการบริหารงานบุคคล จะศึกษาสภาพและปัญหา 1) การวางแผนอัตรากำลัง (Planning) 2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (Organizing) และ 3) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (Leading)

กระบวนการ POLC กับด้านการบริหารงานทั่วไป 1) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา (Planning) 2) การวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน (Organizing) 3) การจัดสำมะโนนักเรียน (Organizing) 4) การรับนักเรียน (Leading) 5) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา (Organizing) และ 6) การจัดการระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน (Controlling)

ทั้งนี้ เพื่อทราบสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ให้กับโรงเรียนในกลุ่มซ่อมเสริม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ตามแนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยยึดหลักการบริหารแบบ POLC ของเฮนรี ฟาโยล์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนซ่อมเสริม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนซ่อมเสริม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนซ่อมเสริม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ จำนวน 48 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มช่องลมสุขสันต์ จำนวน 8 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 8 คน ครูวิชาการโรงเรียนในกลุ่มช่องลมสุขสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 8 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 8 คน ครูปฐมวัยโรงเรียนในกลุ่มช่องลมสุขสันต์ จำนวน 8 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 24 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาในกลุ่มช่องลมสุขสันต์ จำนวน 8 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 8 คน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรที่ใช้ศึกษา

โรงเรียน	ประชากร				รวม
	ผู้อำนวยการ สถานศึกษา	ครู วิชาการ	ครู ปฐมวัย	ประธาน คณะกรรมการ สถานศึกษา	
1. โรงเรียนบ้านเกศกาสร	1	1	3	1	6
2. โรงเรียนวัดนราธิวาสศึกษา	1	1	3	1	6
3. โรงเรียนบ้านลานตาบัว	1	1	3	1	6
4. โรงเรียนบ้านบึงกระดาน	1	1	3	1	6
5. โรงเรียนบ้านปรือพันไถ	1	1	3	1	6
6. โรงเรียนบ้านห้วยการ้อง	1	1	3	1	6
7. โรงเรียนบ้านช่องลม	1	1	3	1	6
8. โรงเรียนบ้านประชาสุขสันต์	1	1	3	1	6
รวม	8	8	24	8	48

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ โดยแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบหลายตัวเลือก ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ และประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีค่าดังนี้ (Likert, 2006 as cited in Srisa-ard, 2003)

5 หมายถึง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับปัญหาของการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบ (Multiple Response) โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ โดยเลือกคำตอบจากคำตอบที่กำหนดให้หลายคำตอบ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และจัดทำเป็นเครื่องมือดำเนินการเก็บข้อมูลในการหาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ และรับแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ทั้งสิ้น 48 ชุด ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลฉบับสมบูรณ์คืนมาได้ 48 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรทั้งหมด

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ส่วนการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ใช้วิธีการการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ผู้วิจัยใช้ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากปัญหาการบริหารงานวิชาการซึ่งเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แล้วดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ ดังนี้

1.1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติเป็นผู้จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา มีประสบการณ์บริหารโรงเรียน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน

1.2) เป็นศึกษานิเทศก์ ที่มีความรู้ความสามารถด้านการศึกษารับผิดชอบงานหลักสูตรและการสอนในโรงเรียน มีวิทยฐานะตั้งแต่ศึกษานิเทศก์ชำนาญการขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 4 คน

1.3) เป็นนักวิชาการทางการศึกษา ที่มีความรู้ความสามารถด้านหลักสูตรและการสอน และปฏิบัติงานด้านวิชาการ เป็นเวลา 5 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

1.4) เป็นข้าราชการครูที่มีความรู้ความสามารถด้านหลักสูตรและการสอนและได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านหลักสูตรและการสอนของสถานศึกษาของกลุ่มโรงเรียน หรือของเขตพื้นที่การศึกษา มีการจัดทำผลงานทางวิชาการและมีวิทยฐานะตั้งแต่ครูชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 4 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งได้นำผลสรุปจากสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ มาสังเคราะห์ เรียบเรียง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการสร้างคำถาม

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอหนังสือจากงานประสานการจัดบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์หาศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยการสังเคราะห์ (Content Analysis) และแจกแจงความถี่ (Frequency) เพื่อใช้ในการอธิบายข้อมูลและจัดอันดับความสำคัญเพื่อรวบรวมเป็นศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุข พบว่า ด้านวิชาการ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (O) Organizing การจัดองค์การ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.43$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ (P) Planning การวางแผน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$, $\sigma = 0.38$) ด้านงานงบประมาณ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (O) Organizing การจัดองค์การ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.49$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ (L) Leading การนำ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$, $\sigma = 0.52$) ด้านงานบุคคล ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (P) Planning การวางแผน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.46$, $\sigma = 0.46$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ (C) Controlling การควบคุม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$, $\sigma = 0.66$) และด้านงานบริหารทั่วไป ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (P) Planning การวางแผน ($\mu = 4.39$, $\sigma = 0.53$) และ (C) Controlling การควบคุม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.39$, $\sigma = 0.48$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ (L) Leading การนำ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$, $\sigma = 0.51$)

ทั้งนี้ ภาพรวมของปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ มีดังนี้

1) ด้านวิชาการ พบว่า **P = (Planning)** การวางแผน พบการจัดการเรียนการสอนไม่ตรงตามแผน และไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 **O = (Organizing)** การจัดองค์การ ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและหลักสูตร ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ การจัดกระบวนการเรียนการสอนไม่เน้นให้เด็กได้คิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ หรือลงมือทำ **L = (Leading)** การนำ ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือ ผู้บริหารไม่สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรภายในสถานศึกษา ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารไม่เข้ารับการอบรมทางวิชาการใดๆ ทั้งสิ้น **C = (Controlling)** การควบคุม ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือ หลังจากการเรียนการสอนไม่มีการจัดทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ ไม่มีการนำผลจากแบบประเมินความพึงพอใจหลังการประชุมสนทนาระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนมาปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้น

2) ด้านงบประมาณ พบว่า **P = (Planning)** การวางแผน พบสถานศึกษาไม่มีวางแผนการจัดสรรงบประมาณไปในรูปแบบโครงการสำหรับครูปฐมวัยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่จัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง **O = (Organizing)** การจัดองค์การ พบบ่อยที่สุดคือสถานศึกษาไม่มีการกำหนดให้มีบัญชีคุมการใช้จ่ายงบประมาณที่จัดสรรไปยังห้องเรียนปฐมวัย ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่มีการกระจายอำนาจในการจัดสรรงบประมาณ **L = (Leading)** การนำ พบสถานศึกษาไม่อำนวยความสะดวกเรื่องงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 อย่างเหมาะสม ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่เปิดโอกาสให้คณะครูเขียนโครงการขึ้นมาเพื่อของบประมาณไปสนับสนุนการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 **C = (Controlling)** การควบคุม เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบสถานศึกษาไม่มีการตรวจสอบทะเบียนคุมการใช้จ่ายงบประมาณที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่มีการตรวจสอบพัสดุและบัญชีพัสดุในการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการ

3) ด้านบุคคล พบว่า **P = (Planning)** การวางแผน พบสถานศึกษาไม่มีการวางแผนอัตรากำลังในห้องเรียนปฐมวัยอย่างเหมาะสม และเป็นไปตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่มีครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและดูแลเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ **O = (Organizing)** การจัดองค์การ พบสถานศึกษาไม่มีมอบหมายการรับผิดชอบอย่างชัดเจนมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่อนุญาตให้ครูเข้าอบรมวิทยากรและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานบุคคล **L = (Leading)** การนำ พบผู้บริหารไม่สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่เสมอ ปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารไม่เข้าร่วมการอบรมสัมมนาทางด้านการศึกษา หรือส่งครูที่เข้ารับการอบรมมาขยายผลสู่คณะครูภายในสถานศึกษา **C = (Controlling)** การควบคุม พบผู้รับการนิเทศไม่เคยนำผลการนิเทศติดตามมาปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาในส่วนที่มีข้อบกพร่องเพื่อให้มีผลการพัฒนาที่ดีขึ้น ปัญหาน้อยที่สุดคือ ไม่มีวัดผลประเมินผลและติดตามผลหลังการทดลองปฏิบัติงาน

4) ด้านบริหารทั่วไป พบว่า **P = (Planning)** การวางแผน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือสถานศึกษาไม่วางแผนกำหนดงาน โครงการงบประมาณแผนปฏิบัติงานด้านชุมชนสัมพันธ์ ปัญหาน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่มีวัสดุอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ เหมาะสม จัดไว้อย่างเป็นระเบียบในชั้นเรียนอนุบาล **O = (Organizing)** การจัดองค์การ พบสถานศึกษาไม่จัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลให้ได้ใช้ประโยชน์ในการวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนางานในฝ่ายบริหารงานทั่วไปกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ปัญหาน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่กำหนดมาตรการดูแลความสะอาดชั้นเรียนปฐมวัยให้สะอาดเรียบร้อย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม มีของเล่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน **L = (Leading)** การนำ พบผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารร่วมกับการจูงใจในการทำให้สมาชิกขององค์การทำงานของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อให้องค์การได้รับความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ ปัญหาน้อยที่สุดคือ สถานศึกษาไม่มีการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพงาน สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย ในด้านทรัพยากรและขวัญกำลังใจ **C = (Controlling)** การควบคุม พบไม่มีกำกับดูแลแม่ครัว หรือผู้ประกอบอาหารประกอบอาหาร ด้วยความสะอาดถูกหลักอนามัย ปัญหาน้อยที่สุดคือ ไม่มีกำกับ ตรวจสอบ ดูแลงาน/ โครงการให้เกิดการดำเนินงานด้านจัดการเรียนการสอนปฐมวัยให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กลุ่มโรงเรียนช่องลมสุสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า

1) ด้านวิชาการ **P = (Planning)** ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูวิชาการ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย คณะครูที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีการประชุมชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรปฐมวัย 2560 และควรมีการบันทึกพฤติกรรมก่อนจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรมเพื่อใช้ในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล **O = (Organizing)** ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง ครู ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมชั้นเรียน **L = (Leading)** ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรปฏิบัติตนให้เป็นผู้นำที่ดี มีวุฒิภาวะที่สูงกล้าตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจทุกครั้ง และควรมีการวางแผนเพื่อเตรียมพร้อมกับการรับมือกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นไว้ทุกสถานการณ์ ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา **C = (Controlling)** ควรมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรภายในระดับชั้นเรียน มีร่องรอยหลักฐานการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

2) ด้านงบประมาณ สรุปผลคือ **P = (Planning)** ควรประชุมวางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ให้เป็นไปตามงบประมาณที่จัดสรร ควรมีวางแผนการใช้งบประมาณโดยจัดสรรไปยังห้องเรียนปฐมวัยเพื่อใช้ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และควรมีการศึกษาข้อมูลการจัดสรรงบประมาณที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแจ้งผ่านเขตพื้นที่การศึกษา แจ้งให้สถานศึกษาทราบในเรื่องนโยบาย แผนพัฒนามาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการจัดสรรงบประมาณ **O = (Organizing)** ควรบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนปฐมวัยอย่างเหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ไปอย่างทั่วถึงและเกิดประโยชน์สูงสุด ควรมีการจัดทำบัญชีคุมการใช้จ่ายเงินงบประมาณที่จัดสรรไปยังห้องเรียนปฐมวัย และผู้อำนวยการสถานศึกษาบริหารจัดการจัดสรรงบประมาณโดยอาศัยตามมาตรา 39 ในการกระจายงบประมาณไปอย่างทั่วถึง **L = (Leading)** คณะครูเขียนโครงการขึ้นมาเพื่อของบประมาณไปสนับสนุนการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย ควรมีการอำนวยความสะดวกเรื่องงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย และควรมีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงรายละเอียดในการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ **C = (Controlling)** พบเจ้าหน้าที่ตรวจสอบทะเบียนคุมการใช้จ่ายงบประมาณพัสดุและบัญชีพัสดุในการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย ควรมีการติดตามผล นิเทศ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างผู้บริหารและคณะครู และคณะกรรมการประเมินจากภายในและภายนอก และตั้งเป้าหมายในการประเมินพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็กสามารถครอบคลุมเป็นไปตามโครงการที่ได้จัดสรรงบประมาณ

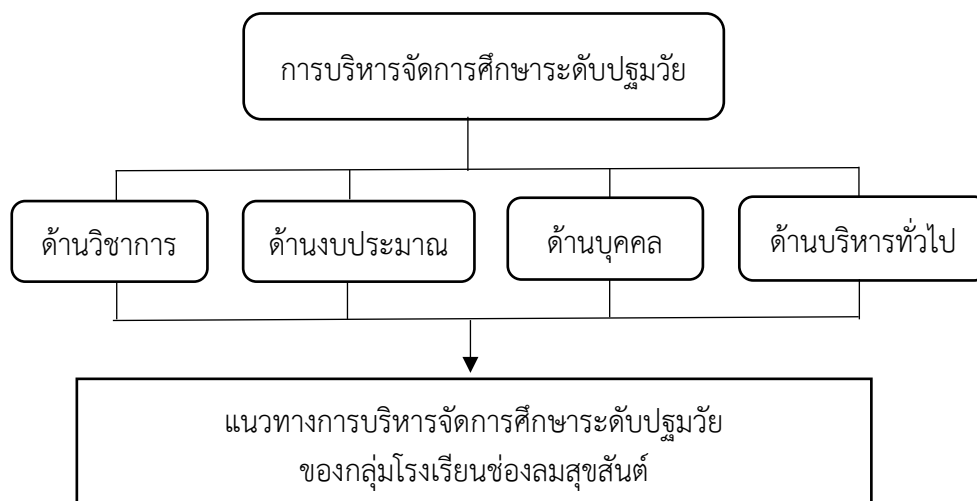
3) ด้านบุคคล สรุปผลคือ **P = (Planning)** ควรวางแผนจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไปยังห้องเรียนปฐมวัยอย่างเหมาะสม ควรให้ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาไปเข้ารับการอบรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน และครูควรมีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษาปฐมวัย มีบุคลิกภาพดี เป็นแบบอย่างที่ดีเข้าใจธรรมชาติของเด็กและพัฒนาการของเด็ก จัดการเรียนการสอนและดูแลเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ **O = (Organizing)** ผู้อำนวยการสถานศึกษาอาศัยอำนาจตามมาตราที่ 39 ในการกระจายอำนาจในการมอบหมายงานให้รับผิดชอบอย่างชัดเจนมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นรูปธรรม ควรมีคณะกรรมการกำหนดเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ควรมีการชี้แจงให้ข้าราชการครูทราบเกณฑ์การประเมินผลเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับการประเมินจากทั้งภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา และกำหนดเกณฑ์การประเมินให้เป็นไปตามจุดเน้นของหลักสูตรปฐมวัย **L = (Leading)** ควรส่งเสริมให้บุคลากรทำผลงานทางวิชาการและวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียน จึงทำให้การบริหารงานบุคคลประสบความสำเร็จ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และผู้บริหารสถานศึกษารับสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา **C = (Controlling)** ควรมีการออกนิเทศ ติดตามการประเมินการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 - 3 ครั้ง ควรนำผลการนิเทศติดตามมาปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาในส่วนที่มีข้อบกพร่องเพื่อให้มีผลการพัฒนาที่ดีขึ้น และนำผลงานของนักเรียนในชั้นเรียนที่สอนตามหลักสูตรปฐมวัย มาจัดโชว์ผลงานวิชาการ และจัดทำวิจัยในชั้นเรียนแก้ปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ควรมีวัดผล ประเมินผลและติดตามผลหลังการทดลองปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ไปในทางที่ดีขึ้น

4) ด้านบริหารทั่วไป สรุปผลคือ **P = (Planning)** ควรมีการพิจารณาแผนงาน/โครงการของฝ่ายบริหารทั่วไปให้สอดคล้องกับการบริหารการศึกษาของระดับปฐมวัยตามหลักสูตรปฐมวัย ควรมีวางแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับงานรักษาความปลอดภัย การปฐมพยาบาล

เบื้องต้นและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ เหมาะสม จัดไว้อย่างเป็นระเบียบในชั้นเรียนอนุบาล ควรมีวางแผนกำหนดงาน/ โครงการ งบประมาณแผนปฏิบัติงานด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการจัดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและกลางแจ้ง และควรมีการวางแผนกำหนดงาน ให้นักเรียนระดับปฐมวัยเริ่มการออมเงินกับธนาคารโรงเรียน **O = (Organizing)** ควรถูกกำหนดมาตรการดูแลความสะอาดชั้นเรียนปฐมวัยให้สะอาด เรียบร้อย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม มีของเล่น เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน วินิจฉัย สังการ ตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมกับบุคคลและภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้ดูแลควบคุม การเบิกนม ให้มีเอกสารหลักฐาน การเบิกจ่ายชัดเจนตรวจเช็ควัน เดือน ปี ที่ผลิตและวันหมดอายุให้ชัดเจนและผู้ดูแลรายการอาหารที่ให้ผู้เรียนปฐมวัยได้รับอาหารครบ 5 หมู่ หรือมีความสะอาดถูกหลักอนามัย **L = (Leading)** ควรจัดคนที่มีทักษะ ความรับผิดชอบ ให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน สถานศึกษาควรอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพงาน สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย และสร้างความไว้วางใจต่อผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อก่อให้เกิดความพยายามในการดำเนินงานให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน **C = (Controlling)** ควรถูกกำหนดให้มีการกำกับ ตรวจสอบดูแลงาน/ โครงการให้เกิดการดำเนินงานด้านจัดการเรียนการสอนปฐมวัยให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ จัดทำการสรุปและรายงานผลการดำเนินการเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ควรกำกับ ดูแลแม่ครัว หรือผู้ประกอบอาหารประกอบอาหาร ด้วยความสะอาดถูกหลักอนามัย และควรมีการนิเทศ ติดตามและแก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพงาน สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในฝ่ายบริหารงานทั่วไป ในด้านทรัพยากรและขวัญกำลังใจ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สรุปเป็นผังความคิดไปสู่แนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ได้ดังนี้

Picture 1: The New Body Knowledge

องค์ความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศส่วนใหญ่เน้นศึกษาด้านสภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับปฐมวัยหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ถัดมาคือศึกษานำเสนอรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้นแบบ รวมทั้ง

มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในขณะที่งานวิจัยในต่างประเทศให้ความสนใจศึกษาการพัฒนาหลักสูตร และพัฒนาครูเป็นหลัก ทั้งประเด็นสิ่งแวดล้อมที่ผลต่อหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรที่ยึดโยงกับความเป็นท้องถิ่น และการพัฒนาครูผู้สอนให้มีการจัดหลักสูตรการวางแผนการสอนและการอบรม

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยนี้คือ เผยให้เห็นแนวทางที่ไม่ได้มุ่งเน้นการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพียงด้านใดด้านหนึ่งอย่างงานศึกษาที่มีมาก่อน ทว่าเสนอภาพรวมแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาระดับปฐมวัย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ตามหลักการบริหารของเฮนรี ฟาโยล์ คือ “POLC” ตั้งแต่กระบวนการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมในอนาคตได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ทั้ง 4 ด้าน พบโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิชาการ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (O) Organizing หรือการจัดองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวางแผนจัดการเรียนการสอนไม่ตรงตามแผนและไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ครูไม่จัดทำแผนการสอนในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน การจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและหลักสูตร ด้านงานงบประมาณ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (O) Organizing การจัดองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาไม่มีวางแผนการจัดสรรงบประมาณไปในรูปแบบโครงการสำหรับครูปฐมวัยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 อีกทั้งขาดการศึกษาข้อมูลการจัดสรรงบประมาณที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแจ้งผ่านเขตพื้นที่การศึกษา แจ้งให้สถานศึกษาทราบในเรื่องนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการจัดสรรงบประมาณ ด้านงานบุคคล ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ (P) Planning การวางแผน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่สถานศึกษาไม่มีการวางแผนอัตรากำลังในห้องเรียนปฐมวัยอย่างเหมาะสม และเป็นไปตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ขาดการจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาลงไปในห้องเรียนปฐมวัย ไม่มีการมอบหมายการรับผิดชอบอย่างชัดเจนมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นรูปธรรม รวมทั้งการแจ้งข้าราชการครูทราบเกณฑ์การประเมินผลเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับการประเมินจากทั้งภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษาด้วย ส่วนด้านงานบริหารทั่วไป ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (P) Planning การวางแผน และ (C) Controlling การควบคุม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาไม่จัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูล ให้ได้ใช้ประโยชน์ในการวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนางานในฝ่ายบริหารงานทั่วไปกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ขาดการประสานงานด้านความร่วมมือเกี่ยวกับข้อมูลกับงานต่างๆ ในฝ่ายบริหารงานทั่วไปกับการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ ทั้ง 4 ด้าน อภิปรายผลได้ดังนี้

1) **ด้านวิชาการ** 1) ควรวางแผนการจัดการเรียนการสอน โดยมีการบันทึกพฤติกรรมก่อนจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรมเพื่อใช้ในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูวิชาการ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย คณะครูที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีการประชุมชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรปฐมวัย 2560 มีการบันทึกพฤติกรรมก่อนจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรม

เพื่อใช้ในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และครูผู้สอนระดับปฐมวัยจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมต่อพัฒนาการของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย 3) ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง ครู ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมชั้นเรียน 4) ควรจัดประสบการณ์เรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีความคิดริเริ่มแก้ปัญหา มีการวางแผน มีการตัดสินใจและลงมือทำด้วยตนเอง และจัดปฐมนิเทศผู้ปกครองของผู้เรียนเพื่อชี้แจงรายละเอียดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อเพิ่มพัฒนาการของผู้เรียนไปในแนวทางเดียวกัน 5) ควรมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรภายในระดับชั้นเรียน และประเมินผลการจัดการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และจัดให้มีกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และกรอบแบบประเมินความพึงพอใจหลังเข้ากิจกรรมเพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น สอดคล้องกับคาสต์ และโรเซนวิก (Kast and Rosenzweig, 1970) ที่ระบุว่าปัญหาหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาคือไม่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตร ทั้งที่การวางแผนคือกระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร มีการเลือกวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้น

2) **ด้านงบประมาณ** 1) ควรประชุมวางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ให้เป็นไปตามงบประมาณที่จัดสรร วางแผนการใช้งบประมาณโดยจัดสรรไปยังห้องเรียนปฐมวัยเพื่อใช้ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และควรมีการศึกษาข้อมูลการจัดสรรงบประมาณที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแจ้งผ่านเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งในเรื่องนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการจัดสรรงบประมาณ 2) ควรบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนปฐมวัยอย่างเหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ไปอย่างทั่วถึงและเกิดประโยชน์สูงสุด 3) สถานศึกษาควรมีการจัดทำบัญชีคุมการใช้จ่ายเงินงบประมาณที่จัดสรรไปยังห้องเรียนปฐมวัย และผู้อำนวยการสถานศึกษาบริหารจัดการงบประมาณโดยอาศัยตามมาตรา 39 ในการกระจายงบประมาณไปอย่างทั่วถึง 4) ควรมีการอำนวยความสะดวกเรื่องงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย และควรมีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงรายละเอียดในการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ 5) เจ้าหน้าที่ตรวจสอบทะเบียนคุมการใช้จ่ายงบประมาณ พัสตุและบัญชีพัสดุในการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละโครงการที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างผู้บริหารและคณะครู รวมทั้งคณะกรรมการประเมินจากภายในและภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณารถ แสงมณี (Saengmanee, 2001) ที่ระบุว่าปัญหาด้านงบประมาณส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากสถานศึกษาไม่มีกระจายอำนาจในการจัดสรรงบประมาณ

3) **ด้านบุคคล** 1) ควรวางแผนจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไปยังห้องเรียนปฐมวัยอย่างเหมาะสม 2) ควรให้ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาไปเข้ารับการอบรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน และครูควรมีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย มีบุคลิกภาพดี เป็นแบบอย่างที่ดีเข้าใจธรรมชาติของเด็กและพัฒนาการของเด็ก จัดการเรียนการสอนและดูแลเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้อำนวยการสถานศึกษาอาศัยอำนาจตามมาตราที่ 39 ในการกระจายอำนาจในการมอบหมายงานให้รับผิดชอบอย่างชัดเจนมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นรูปธรรม 4) ควรมีคณะกรรมการกำหนดเกณฑ์ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส และมีการชี้แจงให้ข้าราชการครูทราบเกณฑ์การประเมินผลเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับการประเมินจากทั้งภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา และกำหนดเกณฑ์การประเมินให้เป็นไปตามจุดเน้นของหลักสูตรปฐมวัย 5) ควรส่งเสริมให้บุคลากรทำผลงานทางวิชาการและวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียน จึงทำให้การบริหารงาน

บุคคลประสบความสำเร็จ และให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 6) ควรมีการออกนิเทศ ติดตาม การประเมินการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 2-3 ครั้ง เพื่อนำผลการนิเทศติดตามมา ปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาในส่วนที่มีข้อบกพร่องเพื่อให้มีผลการพัฒนาที่ดีขึ้น และนำผลงานของนักเรียน ในชั้นเรียนที่สอนตามหลักสูตรปฐมวัย มาจัดโชว์ผลงานวิชาการ และจัดทำวิจัยในชั้นเรียนแก้ปัญหาการเรียน การสอนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และ 7) ควรมีวัดผล ประเมินผลและติดตามผลหลังการทดลองปฏิบัติงานทุกครั้ง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ไปในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย สันติวงศ์ (Santiwong, 2003) ที่ระบุว่าสถานศึกษาไม่มีมอบหมายการรับผิดชอบอย่างชัดเจนมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ อย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีการแจ้งข้าราชการครูทราบเกณฑ์การประเมินผลเป็นรายบุคคล และสถานศึกษา ไม่อนุญาตให้ครูเข้าอบรมวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน

4) **ด้านบริหารทั่วไป** 1) ควรมีการพิจารณาแผนงาน/โครงการของฝ่ายบริหารทั่วไปให้สอดคล้องกับ การบริหารการศึกษาของระดับปฐมวัยตามหลักสูตรปฐมวัย โดยเฉพาะการวางแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับงานรักษาความปลอดภัย การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ เหมาะสมจัดไว้อย่างเป็นระเบียบในชั้นเรียนอนุบาล 2) ควรมีวางแผนกำหนดงาน/โครงการ งบประมาณ แผนปฏิบัติงานด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการจัดการ เรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและกลางแจ้ง 3) ควรกำหนดมาตรการดูแลความสะอาดชั้นเรียนปฐมวัยให้สะอาด เรียบร้อย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม มีของเล่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ควรจัดคนที่มี ทักษะ ความรับผิดชอบ ให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน โดยสถานศึกษา ต้องอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพ งาน สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย 5) กำหนดให้มีการกำกับ ตรวจสอบ ดูแลงาน/โครงการให้เกิดการดำเนินงานด้านจัดการเรียนการสอนปฐมวัยให้เป็นไปตามแผนที่ กำหนดไว้ จัดทำการสรุปและรายงานผลการดำเนินการเมื่อสิ้นปีงบประมาณรองลงมากำกับ และ 6) ควรมีการ นิเทศ ติดตามและแก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพงาน สอดคล้องกับสาคร สุขศรีวงศ์ (Suksriwong, 2006) ที่อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารร่วมกับการจูงใจในการทำให้สมาชิกขององค์กร ทำงานของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อให้องค์กรได้รับความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้

สรุป

แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัยพุทธศักราช 2560 ของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จากสภาพและปัญหาของการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ สังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีทั้งสิ้น 4 ด้าน ด้านวิชาการ ในภาพรวมควรมีการวางแผนการจัด กิจกรรมที่เป็นระบบ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง ด้านงบประมาณ ควรมีการประชุม วางแผนให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และควรมีการอำนวยความสะดวกเรื่อง งบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย ด้านบุคคล ควรมีการวางแผนอัตรากำลัง ให้เหมาะสมกับงานและความสามารถ และด้านบริหารทั่วไป ควรมีการจัดคนที่มีทักษะ ความรับผิดชอบ ให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอนที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 งานวิจัยชิ้นนี้เผยให้เห็นว่าการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นควรให้ความสำคัญด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป เพราะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาของเด็กในระดับปฐมวัยได้ ดังนั้นสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาและวางแผนทั้ง 4 ด้านไปพร้อมๆ กัน

1.2 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้ เป็นเพียงข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ทั้งนี้สถานศึกษาที่เปิดการเรียนการสอน ในระดับปฐมวัยแห่งอื่นๆ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนานโยบายการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และการปกครองส่วนท้องถิ่นได้

1.3 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยควรเข้ารับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมและพัฒนาตนเองมาขยายผลภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ผลการอบรมนำมาขยายผลปรับใช้ภายในสถานศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาที่ส่งผลที่ดีต่อผู้เรียนและส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเด็กต่อไป

1.4 แนวทางการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มช่องลมสุขสันต์ ด้านวิชาการ ควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครูและผู้นักเรียน ด้านงบประมาณ มีการประชุมวางแผนให้สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ด้านบุคคล มีการวางแผนอัตรากำลังให้เหมาะสมกับงานและความสามารถ ด้านบริหารทั่วไป มีการจัดคนที่มีทักษะ ความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผลภาพรวมของสภาพการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กลุ่มโรงเรียนช่องลมสุขสันต์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 คือ องค์กรมหาชนหรือโรงเรียนเอกชน เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหาร

References

- Hicks, H. G., & Gullet, R. C. (1981). *Management*. Tokyo: McGraw-Hill International Book Company.
- Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1970). *Organization and Management: A System Approach*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Ministry of Education. (2017). *Early Childhood Education Program B.E 2560*. Bangkok: Agricultural Cooperative Federation of Thailand Ltd Printing House.
- Office of the Education Council. (2012). *The 14th National Educational Research Conference*. Bangkok: Charoenpon Graphic.

- Rungrueangronnachai, S., & Rukponmongkol, P. (2009). Academic Administration Strategies for Lower Secondary School Students in Educational Opportunity Expansion Schools, Kamphaeng Phet Province. *Dhonburi Rajabhat University Journal*, 14(1), 76-92.
- Saengmanee, W. (2001). *Organization and Management*. Bangkok: Rabiangthong Printing.
- Sanrattana, W. (2002). *Educational Administration: Concepts, Theories, Roles, Issues and Analysis of the Thai Educational Organization*. (3th ed.). Bangkok: Pimpisut.
- Santiwong, T. (2003). *Human Resource Management*. Bangkok: Prachoomchang Company Ltd.
- Srisa-ard, B. (2003). *Curriculum Development and Curriculum Research*. Bangkok: Sureeviriyasarn Publishing.
- Suksriwong, S. (2006). *Management: From a Management Perspective*. (4th ed.). Bangkok: G.P. Cyber Print Co., Ltd.
- Thumboworn, N. (2006). *Early Childhood Education Program*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

การพัฒนาทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม
ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่นผ่านภาษาอังกฤษ*

Development of English Skill with Communications on Relations of Traditions,
Rites and Believes from Local Literature

กรรณิกา นาคพันธ์ แก้วสมุทร
Kannika Nakphan Kaewsamut
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.
Corresponding Author's Email: kannikanakphan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์วิจัย 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา 2) พัฒนาทักษะด้านการอ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ 3) เพื่อศึกษาผลการแปลความหมายของบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 150 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนนักศึกษาที่มีคะแนนลดลงไม่ปรากฏ 2) การพัฒนาทักษะด้านการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=0.62) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจความหมายการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.43) 3) การศึกษาผลการแปลความหมายของบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.60) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในการแปลความหมาย ($\bar{X}=4.57$, S.D.=0.82)

คำสำคัญ: การสื่อสารความหมาย; วัฒนธรรม; วรรณกรรมท้องถิ่น

Abstract

This research article aims to achieve the following objectives: 1) to compare reading skills in English with cultural communication of local customs, beliefs, traditions, and religions, 2) to develop reading skills in local English literature, and 3) to examine the translation of meaning in local English literature using a sample group of 150 third-year students majoring in English from the Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani University. The

---

*Received September 6, 2021; Revised April 24, 2022; Accepted May 5, 2022

research employed a focused selection approach, and the research tools utilized include questionnaires, statistical analysis, mean percentage, and standard deviation.

The research findings indicate that: Reading skills in English and cultural communication of local meanings in English improved after the study, with a 100% increase. There were no instances of decreased scores among the students. The development of reading skills in English literature was generally high (mean = 3.72, S.D. = 0.62). The aspect with the highest average score was knowledge and understanding of the meaning of English literature (mean = 4.12, S.D. = 0.43). The study of the translation of meaning in English literature showed a high overall performance (mean = 4.02, S.D. = 0.60). The aspect with the highest average score was knowledge and understanding in translation (mean = 4.57, S.D. = 0.82).

Keywords: Enhancing; Communications; Traditions; Local Literature

บทนำ

ในโลกปัจจุบันภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สำคัญในการติดต่อสื่อสาร ทักษะที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ คือ ทักษะการอ่าน ผู้อ่านจำเป็นจะต้องมีความรู้และผู้ที่อ่านมากย่อมมีความรู้มาก การอ่านจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตสอดคล้องกับ Patoomsiri (1998) ภาษาอังกฤษมีบทบาท ในฐานะเป็นภาษาสากล การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการพัฒนาทั้ง 4 ทักษะ คือ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ซึ่ง ทักษะทั้ง 4 ทักษะที่กล่าวมานั้น กล่าววาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนยุคใหม่ เนื่องจากการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งสำหรับการแสวงหาความรู้เพราะการอ่านจะช่วยเสริมความรู้ ความคิดของคนให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น การอ่านมีบทบาทสำคัญในการเรียนทุกระดับ อีกทั้ง Jattiwat (1998) ได้กล่าวว่า ในบรรดาทักษะภาษาอังกฤษ อันประกอบด้วยทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนนั้น ทักษะที่จำเป็นมากที่สุดคือ ทักษะการอ่าน ซึ่งต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านฉลากยา การอ่านป้ายโฆษณา วิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มาจากต่างประเทศ ตลอดจนความจำเป็นในการอ่านตำราภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบัน มีระบบ ที่หลากหลายลักษณะยิ่งขึ้นกว่าเดิมแต่บางครั้งคุณภาพการเรียนการสอนก็ยังเป็นปัญหาอยู่เช่นเดิม เช่น ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ภาษาอังกฤษพอที่จะฟัง พูด อ่าน เขียน และแปลความหมายในขั้นที่ใช้ได้อย่างแท้จริง ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องฝึกฝนทักษะดังกล่าวเพื่อให้สามารถนำทักษะๆ ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นงานผลผลิตที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นงานเขียนที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาทางภาษาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และข้อมูลในท้องถิ่น จนทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะตน วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าทั้งให้ความงามในแง่วรรณศิลป์ ให้คุณค่าและประสบการณ์ในการใช้ชีวิตแก่ผู้อ่าน และด้วยเหตุนี้จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการได้มีการเน้นย้ำให้มีการปลูกฝังเกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอันเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงสุนทรียภาพนับเป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ดังนั้น ทักษะการอ่านจึงเป็นทักษะที่นักเรียนต้องการและควรได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง Harris, and Spay (1979) เชื่อว่าการอ่านเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ข่าวสารและความบันเทิง การจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษเพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียน สอดคล้องกับ White (1981) กล่าวว่า การอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นและใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าทักษะอื่นๆ เมื่อเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป ต้องศึกษาค้นคว้าตำราทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่มีทักษะการอ่านสูงย่อมมีโอกาสมากกว่าในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจะเห็นได้ว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่จำเป็นมีความสำคัญต่อการได้รับโอกาสและความก้าวหน้าในยุคปัจจุบัน การที่นักศึกษาจะมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่มหาวิทยาลัยกำหนดและมีผลการเรียนรู้เป็นไปตามผลที่คาดหวังแล้ว สื่อการสอนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและการสื่อสารความหมายภาษาอังกฤษ ไม่ถูกต้องซึ่งมีความสอดคล้องกับสรุปผลการวิจัยของ Yimvilai (2008) พบว่า นิสิตวิชาเอกภาษาอังกฤษและนิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและอ่อน ปัญหาในการอ่าน ภาษาอังกฤษ คือ การหาหัวข้อเรื่อง การจับใจความสำคัญ การหารายละเอียด การหาคำอ้างอิงและการหาจุดประสงค์ของผู้เขียน เนื่องจากในการศึกษาวิทยาการและความรู้ต่างๆ ต้องอาศัยการอ่านเป็นสำคัญ เพราะจะช่วยส่งเสริมความรู้ ความคิดให้เพิ่มขึ้น Jattiwat (2000) กล่าวว่า การอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่มีความสำคัญมากในยุคข้อมูลข่าวสาร ผู้ที่มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษย่อมมีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ดังนั้น การอ่านจึงเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการนำเอาเนื้อหาบทวรรณกรรมท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน กล่าวได้ว่า ครูที่สอนภาษาอังกฤษควรเลือกใช้วรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาที่หลากหลายและเข้าใจเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมได้ดี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดของ Aungwutthanakul (1994) เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถในการอ่านของผู้เรียนให้บรรลุถึงระดับทำความเข้าใจกับภาษา รู้จักรากศัพท์ ความรู้ ความสัมพันธ์ของประโยคต่างๆ และถ่ายทอดข้อความที่อ่านในรูปแบบต่างๆ มุ่งเน้นการนำข้อมูลที่ได้จากการอ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด ตามทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม (Schema Theory) ตามแนวคิดของ Grabe (as cited in Jattiwat, 2000) ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนที่มีโครงสร้างความรู้เดิม ช่วยให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาที่จะอ่าน ผู้เรียนสามารถใช้โครงสร้างความรู้เดิมเป็นแนวทางในการเดาเนื้อหาจากบทอ่าน สรุปความหมาย หรือใจความสำคัญหน้าที่ทางภาษาจุดประสงค์ของบทอ่านก่อนที่จะพยายามทำความเข้าใจกับรายละเอียด เช่น เดาคำศัพท์ยากๆ ในบทอ่าน ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้การอ่านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับขั้นตอนการสอนอ่านเพื่อการสื่อสารที่ต้องมีการเชื่อมโยงความรู้เดิม

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำเอา บทวรรณกรรมท้องถิ่น (Folk Literature Based Approach) หรือข้อมูลทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่น ผสมกับใช้แนวการสอนที่มีพื้นฐานของการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active learning) เป็นแนวการจัดการเรียนรู้ก็จะทำให้ผู้เรียนได้สาระความรู้ ได้ฝึกคิดขั้นสูง สามารถนำมาเป็นแบบวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจความสามารถทางภาษาอังกฤษกับการสื่อสารของผู้เรียน เพื่อเป็นการพัฒนาแนวการจัดการเรียนรู้วิชาวรรณคดีภาษาอังกฤษให้มีความเหมาะสมกับนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเป็นฐานร่วมกับการพัฒนาภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่นผ่านภาษาอังกฤษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษาอังกฤษ
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทวรรณกรรมท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาระดับการอ่านภาษาอังกฤษกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่น

วิธีดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้หาความหมายของการสื่อสาร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication แปลความเป็นภาษาไทยและใช้กันหลายคำ เช่น การติดต่อสื่อสาร การสื่อความหมาย การสื่อสาร ถ้าแปลตามรูปศัพท์เดิม การสื่อสาร หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมมือหรือคล้ายคลึงกันให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังนี้ Stawaythin (1996) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel) กล่าวได้ว่า การติดต่อสื่อสาร คือ กระบวนการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือความรู้สึกซึ่งอาจ เป็นรูปของคำ ตัวอักษร สัญลักษณ์ เรียกว่า ข่าวสาร บุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร ส่งไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียก ผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้เข้าใจความหมายตามเจตนาที่ต้องการ และช่วยป้องกันความเข้าใจผิดระหว่างกัน และกันอีกด้วย สอดคล้องกับ Lapirottanakun (1995) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการในการส่งผ่านหรือ สื่อความหมายระหว่างบุคคล สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สมาชิกสามารถใช้ความสามารถของตนสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดยแสดงออกในรูปของความต้องการ ความปรารถนา ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการส่งสาร หรือ แลกเปลี่ยน ข่าวสาร ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคล เน้นความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผลที่ดี คู่สื่อสารเกิดความพึงพอใจและเข้าใจกันตลอดเวลาที่สื่อสารกันนั้น ในการสื่อสารต้องเลือกคำที่เหมาะสมได้ความหมายที่ต้องการและเหมาะกับบุคคลเหมาะกับโอกาสอีกด้วย ดังนั้น ก่อนสื่อสารกันทุกครั้ง ผู้ส่งสารควรมีความรู้เรื่องมนุษย์สัมพันธ์ ก็จะช่วยให้ การสื่อสารมีสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด คล้ายกับ Kunanuruk (2004) กล่าวว่า สารอย่าง เดียวกัน ถ้าส่งสารให้ผู้รับสารในโอกาสที่ต่างกัน อาจได้ผลสัมฤทธิ์ที่ต่างกัน หรือแม้แต่ในโอกาส เดียวกัน แต่ผู้รับสารต่างกันก็อาจรับรู้สารนั้นต่างกันตามหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจ ทัศนคติ อารมณ์ การรับรู้ บุคลิกภาพ ฯลฯ ของผู้รับสาร การเข้าใจจิตวิทยาของบุคคลที่ต้องการสื่อสารด้วย ทั้งนี้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทักษะการอ่าน ครอบคลุม ความหมาย ลำดับขั้นการพัฒนาการอ่าน การฝึกทักษะการอ่านและการอ่านเพื่อความเข้าใจ ความหมายของวัฒนธรรม วัฒนธรรม โดยทั่วไปหมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมให้อยู่ในหมู่พวกของตน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงรูปแบบทางวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออก ซึ่งความรู้สึคนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม หมายถึง ผลิ

หรือผลิตภัณฑ์แบบแผนที่มนุษย์ได้เรียนรู้สืบทอดกันมาซึ่งเป็นมรดกของสังคมและสังคมนั้นยอมรับ รักษาให้เจริญงอกงาม หรืออีกนัยหนึ่ง Office of the National Cultural Commission (1992) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือ สิ่งหรือข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้น เพื่อประโยชน์หรือเพื่อการดำรงอยู่อย่างสภาพในสังคมนั้น จึงสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมทั้งความคิด ความเชื่อและการกระทำสืบต่อกันไม่ขาดสาย และเป็นการแสดงซึ่งบุคลิกลักษณะของท้องถิ่น ของภูมิภาค และประเทศชาติโดยรวม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลในการเก็บเรื่องราวในสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา ที่หมู่บ้านคือตานีและกระเบา อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยใช้เวลาในการทำงานเก็บรวบรวมข้อมูล และลงพื้นที่ในระยะเวลา 1 ปี คือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 การศึกษาในภาคสนาม ดังนี้

1) การบันทึกบทวรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นภาษาเขมรจากพิธีกรรมรำแม่มด (หรือรำมะมวด) ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลานานตามความเชื่อทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ชาวเขมร โดยผู้วิจัยทำการลงภาคสนาม เพื่ออัดเสียงการร้องเพลงประกอบพิธีกรรมรำแม่มด

2) นำบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาเขมรมาทำการแปลเป็นภาษาไทย โดยผู้เชี่ยวชาญทางภาษาเขมร โดยไม่เปลี่ยนแปลงความหมายของต้นฉบับ

3) การนำบทวรรณกรรมที่เป็นภาษาไทยให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษเป็นผู้ถอดข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษ โดยไม่เปลี่ยนแปลงความหมายของต้นฉบับ

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ได้ค่า (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแบบทดสอบ อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นได้นำแบบประเมินการอ่านไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบโดยคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นในแบบทดสอบโดยใช้สูตรคูเดอริชาร์ดสัน 20 (Kuder-Richardson 20 : K-R20) เท่ากับ 0.76

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งนี้ คือ นายชัยชนะ อุปสุข บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 8 ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นแม่ครูในการทำการแสดงรำมะมวด และสมาชิกอีก 4 คน ที่ร่วมแสดง ได้แก่ 1) คุณยายเศษ เลิศล้ำ นางรำ บ้านเลขที่ 2/1 หมู่ที่ 7 ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ 2) คุณยายเทียม คุ่มครอง นางรำ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 7 ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ 3) นายเอกวิ คำดี บรรเลงดนตรี บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ 4) นายพงษ์ศักดิ์ สายจันทร์ มือกลอง บ้านเลขที่ 146 หมู่ที่ 4 ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีทั้งหมด 2 ส่วนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนบทวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้วิจัยได้ 1) สัมภาษณ์ (In-depth Interviews) จากกลุ่มชาวบ้านผู้ทำการแสดงรำแม่มด 2) มีการจัดประชุมย่อยกับทีมงานผู้แสดง (Focus Group Discussion) เพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ ที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว มาเรียบเรียงเพื่อทำการให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ประเมินการอ่านทักษะภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 ผู้วิจัย นำแบบประเมินการอ่านจำนวน 50 ข้อ ที่ได้ทำการตรวจหาค่าความเชื่อมั่น มาทำการทดสอบ กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 คน

สำหรับเกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ยของข้อสอบ มีการจัดช่วงและค่าพิสัยของคะแนนตามสูตรอันตรภาคชั้น Vanichbuncha (2004) ได้ความกว้างของอันตรภาคชั้น เท่ากับ 0.80 ได้จัดช่วงคะแนนเฉลี่ย คือ 1.00 – 1.80 ระดับน้อยที่สุด, 1.81 – 2.60 ระดับน้อย, 2.61 – 3.40 ระดับปานกลาง, 3.41 – 4.20 ระดับมาก, และ 4.21 – 5.00 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการทดสอบความสามารถด้านการวิเคราะห์บทวรรณกรรมท้องถิ่นของนักศึกษา เพื่อทดสอบการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมจากบทวรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นรูปแบบภาษาอังกฤษ โดยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบก่อนการเรียนในรายวิชาการวรรณคดีภาษาอังกฤษเบื้องต้น โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม แบ่งนักศึกษาออกเป็น 15 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน อ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นและทำแบบทดสอบ และผู้วิจัยทดสอบความสามารถด้านการวิเคราะห์การแปลความหมายของบทวรรณกรรมท้องถิ่น โดยให้นักศึกษาทำแบบทดสอบความสามารถ ในการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมจากบทวรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นรูปแบบภาษาอังกฤษ หลังจากทำการเรียนการสอนในรายวิชาการวรรณคดีภาษาอังกฤษเบื้องต้นเป็นรายบุคคล เพื่อหาความเข้าใจอย่างละเอียด

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลการทำแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษและการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจความหมายของบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษแบบประเมินการอ่านบทวรรณกรรม
3. วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเชิงคุณภาพ ซึ่งได้มาจากการบันทึกข้อเสนอแนะของนักศึกษา โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษและการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา พบว่า การทำแบบทดสอบของนักศึกษา มีคะแนนการทดสอบก่อนเรียนเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษมีค่าน้อยกว่าคะแนนทดสอบหลังเรียน สรุปได้ว่า นักศึกษามีคะแนนเพิ่มขึ้นทั้งหมด จำนวน 150 คน (ร้อยละ 100) ส่วนนักศึกษาที่มีคะแนนลดลงไม่ปรากฏ

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละคะแนนของนักศึกษาที่ทำแบบทดสอบหลังเรียน

ช่วงคะแนน	จำนวน (คน)	ระดับคะแนน	ร้อยละ
คะแนน 41-50	37	มากที่สุด	24.66
คะแนน 31-40	92	มาก	61.33
คะแนน 21-30	21	ปานกลาง	14.00
คะแนน 11-20	0	น้อย	0.00
คะแนน 1-10	0	น้อยที่สุด	0.00
	150		100

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนร้อยละในการทำแบบทดสอบหลังเรียนของนักศึกษา พบว่า ช่วงคะแนน 41-50 มีนักศึกษาจำนวน 37 คน อยู่ในระดับคะแนนมากที่สุด ร้อยละ 24.66 รองลงมา คือ ช่วงคะแนนระหว่าง 31-40 มีนักศึกษาจำนวน 92 คน อยู่ในระดับคะแนนมาก ร้อยละ 61.33 และรองลงมา คือ ช่วงคะแนนระหว่าง 21-30 มีนักศึกษาจำนวน 21 คน อยู่ในระดับคะแนนปานกลาง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในความหมายของการอ่านบทวรรณกรรม ภาษาอังกฤษกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนาจากบทวรรณกรรมท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=0.62)

ตารางที่ 2 แสดงระดับความรู้ความเข้าใจในความหมายของการอ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ

ความรู้ความเข้าใจความหมายการอ่านบทวรรณกรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. มีความรู้ความเข้าใจด้านการอ่านบทวรรณกรรม ภาษาอังกฤษ	4.12	0.43	ระดับมาก
2. นักศึกษามีความรู้ในคำศัพท์ของบทวรรณกรรมที่เป็น ภาษาอังกฤษ	4.03	0.72	ระดับมาก
3. นักศึกษาสามารถทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่ม มีการแสดง ความคิดเห็นต่อความเข้าใจของบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ	3.87	0.56	ระดับมาก
4. นักศึกษาสามารถนำเสนอความรู้ความเข้าใจในการอ่านบท วรรณกรรมภาษาอังกฤษ	3.54	0.67	ระดับมาก
5. นักศึกษามีความเชี่ยวชาญด้านการอ่านบทวรรณกรรม ภาษาอังกฤษ	3.05	0.76	ระดับปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.72	0.62	ระดับมาก

ตารางที่ 2 แสดงทักษะด้านการอ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.43) รองลงมา คือ ด้านความรู้ในคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.67) รองลงมา คือ การทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่ม ($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.56) รองลงมา คือ การนำเสนอบทอ่านวรรณกรรม ($\bar{X}=3.54$, S.D.=0.67) และความเชี่ยวชาญด้านการอ่าน ($\bar{X}=3.05$, S.D.=0.76)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาระดับการแปลความหมายจากบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษของนักศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.60)

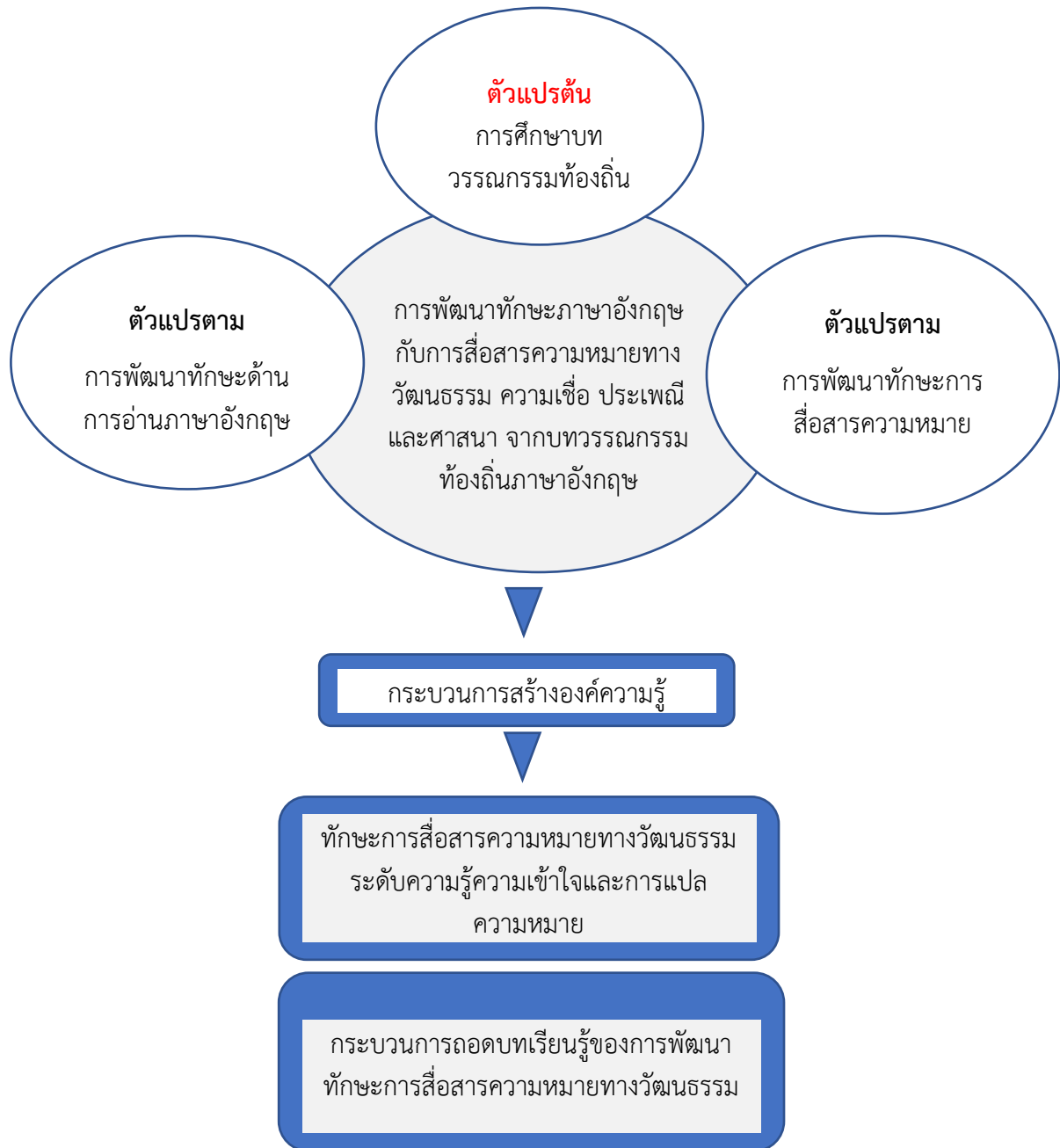
ตารางที่ 3 แสดงระดับการแปลความหมายของบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ

การแปลความหมายของบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การแปลบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ	3.75	0.76	ระดับมาก
2. การแปลคำศัพท์ของบทวรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นภาษาอังกฤษ	4.09	0.78	ระดับมาก
3. การทำกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นบทวรรณกรรม	4.24	0.65	ระดับมาก
4. การนำเสนอความเข้าใจการแปลความหมายจากการอ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ	4.57	0.82	ระดับมากที่สุด
5. ความเชี่ยวชาญด้านการแปลความหมายจากการอ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ	3.45	0.45	ระดับปานกลาง
เฉลี่ยรวม	4.02	0.60	ระดับมาก

ตารางที่ 3 แสดงผลระดับการแปลความหมายของบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำเสนอความรู้ความเข้าใจในการแปลความหมายจากการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.57$, S.D.=0.82) รองลงมา คือ การทำกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นบทวรรณกรรม ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.65) รองลงมา คือ การแปลคำศัพท์ของบทวรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.78) รองลงมา คือ การแปลบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.78) และอันดับสุดท้าย คือ ความเชี่ยวชาญด้านการแปลความหมายจากการอ่านบทวรรณกรรมท้องถิ่นภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=3.45$, S.D.=0.45)

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณี และศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่นผ่านภาษาอังกฤษ จะต้องศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจบทวรรณกรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นรูปแบบตามความเชื่อ ประเพณี และศาสนา เพื่อนำมาทำการพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษ การพัฒนาการสื่อสารความหมาย การแปลความหมายให้มีความเข้าใจตามความหมายเดิมซึ่งนำมาสู่กระบวนการสำคัญในการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมระดับความรู้ความเข้าใจความหมายของบทวรรณกรรมและความรู้ความเข้าใจในการแปลความหมายของบทวรรณกรรมท้องถิ่น

Picture 1: The New Body Knowledge
(Source: Author)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทักษะด้านการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนาจากบทวรรณกรรมท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.72$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.62$ ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนรู้ของนักศึกษาหลังเรียน มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยการอภิปรายกลุ่มก่อนการทำแบบทดสอบสร้างความรู้ความเข้าใจให้นักศึกษาได้มีข้อมูลที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Goodman (1970) ให้ความเห็นว่า “การอ่าน คือ กระบวนการที่สลับซับซ้อน เพราะผู้อ่านต้องพยายามสร้างความหมายขึ้นจากตัวอักษร

การอ่านเป็นกระบวนการที่ต้องคิดอยู่ตลอดเวลา ผู้อ่านจะต้องอาศัยการสังเกตสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในข้อความ เพื่อใช้เป็นเครื่องช่วยในการเลือกความหมายที่เหมาะสมที่สุดจากข้อความเหล่านั้น”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยการสำรวจผลการแปลความหมายจากบทวรรณกรรม ภาษาอังกฤษของนักศึกษา โดยรวมพบว่า นักศึกษามีระดับการแปลความหมายการอ่านบทวรรณกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.02 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.60 ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษา ได้มีความเข้าใจในคำศัพท์ รวมถึงภูมิความรู้เดิมทางวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับ บทอ่านวรรณกรรม นักศึกษามีความเข้าใจในการแปลความหมายของคำศัพท์ ได้เรียนรู้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับ วรรณกรรมท้องถิ่นรวมถึงเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Saiyot and Saiyot (1996) ได้ให้ความหมายของความเข้าใจว่าเป็นความสามารถในการแปลความ ตีความและขยายความจากสื่อ ความหมายต่างๆ ที่ได้พบเห็น โดยการแปลความ (Comprehension) เป็นความสามารถในการถ่ายทอด ความหมายจากภาษาระดับหนึ่งมาเป็นอีกระดับหนึ่งให้เข้าใจกันง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี

สรุป

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา จากบทวรรณกรรมท้องถิ่นผ่านภาษาอังกฤษ สรุปได้ว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ด้านการอ่านบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทอ่านวรรณกรรมท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา เพิ่มขึ้น และความรู้ความ เข้าใจด้านการแปลความหมายบทวรรณกรรมภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง การอ่านเพื่อความ เข้าใจ ผู้สอนจึงจำเป็นต้อง ทราบว่าการอ่านเพื่อความเข้าใจนั้นมีลักษณะอย่างไร มีผู้ที่อธิบายเกี่ยวกับการอ่าน เพื่อความเข้าใจไว้

โดยสรุป กล่าวได้ว่า การอ่านเพื่อความเข้าใจ (Comprehension) เป็นการแสดงออกถึง ความสามารถในการสื่อสารข้อความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่โดยใช้ถ้อยคำภาษาอย่างใหม่และได้ใจความที่ถูกต้อง ซึ่งจาก ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น การอ่านถือเป็นทักษะที่สำคัญในการแสวงหาความรู้วิทยาการต่างๆ ตลอดจนเพื่อความ เพลิดเพลิน ดังนั้น การอ่านจึงเป็นกระบวนการความคิด เริ่มจากจุดรวมของแง่ปัญหา ซึ่งดึงความหมายออกมาจาก สิ่งตีพิมพ์หน่วยของความหมาย คือ ความคิด มโนคติ การไตร่ตรอง จินตนาการ โดยที่ความหมายจะมีความสัมพันธ์กับคำต่างๆ และจำนวนของคำต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นเป็นเนื้อหาของการอ่าน ทำให้คำเหล่านั้นมีความหมายในที่สุด ทำให้การอ่านเป็นการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนความคิด มโนทัศน์ หรือการปฏิบัติการซึ่ง เพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้อ่านได้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเชิงคุณภาพ ซึ่งได้มาจากการบันทึกข้อเสนอแนะ จากแบบทดสอบที่นักศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากบทวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อสื่อสารความหมายทาง วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้ที่ศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีความ สอดคล้องกับลักษณะการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมวรรณกรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถเพิ่มพูน

ความรู้เดิมที่มีอยู่ของผู้เรียนในการทำความเข้าใจในบทวรรณกรรมได้เป็นอย่างดีและเพิ่มทักษะในการอ่านของผู้เรียนให้สามารถอ่านเพื่อความเข้าใจในการแปลความหมายได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางการสื่อสารในรูปแบบของการอ่าน การพูด หรือการเขียน ของนักศึกษา เพื่อสนับสนุนให้ครูผู้สอนหรือผู้ที่สนใจทำการหาข้อมูลในการปรับปรุงแบบการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่ๆ ร่วมกับการบูรณาการเรียนการสอนให้เกิดผลประโยชน์กับนักศึกษาและให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางการสื่อสาร จะได้ตระหนักถึงภูมิหลังของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

References

- Aungwutthanakul, S. (1994). *How to Teach English as a Foreign Language*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing Press.
- Goodman, K. (1970). Reading as a Psychologicistic Guessing Game. In H. Singer and R. B. Ruddell. (Eds). *Theoretical Models and Processes of Reading*. New York, N.J.: International Reading Association.
- Harris, A. J., & Spay, E. R. (1979). *How to Teach English*. New York: Longman.
- Jattiwat, V. (1998). *Teaching English Reading*. Bangkok: Silpakorn University.
- Jattiwat, V. (2000). *Teaching English Reading*. (2nd ed). Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Kunanuruk, M. (2004). *Human Communication Psychology*. Bangkok: Ocean Store.
- Lapirattanakun, V. (1995). *Public Relations*. (7th ed). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Office of the National Cultural Commission. (1992). *Meaning and Scope of Cultural Work*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- Patoomsiri, P. (1998). *Competency Development Reading in English for Comprehension of Students Grades 6 by Using Teaching Techniques in Daily Life*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Piphatrungsun, R. (1999). *Communication with Human Relations*. Retrieved July 15, 2020, from http://ge.kbu.ac.th/Download8_files/img/2.pdf
- Saiyot, L., & Saiyot, A. (1996). *Learning Measurement Technique*. (4th ed). Bangkok: Suveeriyasan.
- Stawaythin, P. (1996). *Mass Communication: Processes and Theories*. Bangkok: Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University.
- Vanichbuncha, K. (2004). *Statistical Principle*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- White, R. V. (1981). *Application and Methods for a Communication Approach*. Essex: Longman.
- Yimvilai, S. (2008). English Reading Abilities and Problems of English-Major Students in Srinakharinwirot University. *Journal of Humanities and Socail Sciences*, 4(2), 130-148.

การสร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์: ระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก*

Constructing Appropriate Leadership Models for the Abbot in Sangha Administration: Grounded theory Approach

¹พระมหาวิเชษฐ์ สุวตฺตโน (ศรีพรหม) และ พิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต

¹Phramaha Wichet Suwattano (Sriprom) and Phichai Ratnatilaka Na Bhuket

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Social Development Administration, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: mahawichet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ของพระสังฆาธิการ และ 2) สร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับพระสังฆาธิการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างเข้มข้น กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจาก 6 วัดในจังหวัดชัยภูมิ และเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รวมทั้งหมด 26 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่มีทั้งหมด 22 องค์ประกอบ คือ 1.เมตตา 2. ตระหนักรู้ในตน 3. มุ่งมั่นตั้งใจ 4. เสียสละ 5. เคร่งครัดในระเบียบวินัย 6. เฉลียวฉลาด 7. ความสามารถทางสังคม 8. มีความสามารถในการงาน 9. เชื่อมมั่นในตนเอง 10. มีกรอบแนวคิด 11. มีความรู้ ทักษะ 12. ริเริ่ม สร้างสรรค์ 13. ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง 14. ประนีประนอม 15. ความสำนึกรับผิดชอบ 16.ให้อำนาจตัดสินใจ 17. มอบหมายงานให้ทำ 18. ช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ 19. สร้างคุณค่าต่อสังคม 20. ประมวลผลอย่างสมดุล 21. การกระตุ้นทางปัญญา 22. คำนึงถึงตัวบุคคล) 2) ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษามีทั้งหมด 14 องค์ประกอบ คือ 1. Charisma 2. Envision 3. Intelligence 4. Self-Esteem 5. Determination 6. Altruism 7. Emotional Maturity 8. Self-Awareness 9. Inspirational Motivation 10. Intellectual Stimulation 11. Individualized Consideration 12. Contingent Reward 13. Empowerment 14. Building Community Relations และตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน มีทั้งหมด 15 องค์ประกอบ คือ 1. Sociability 2. Emotional Intelligence 3. Equilibrium 4. Charisma 5. Sacrifice 6. Integrity 7. Openness 8. Identify Problems 9. Conceptualizing 10. Effective Communications 11. Internalized Moral Perspective 12. Balanced Processing 13. Relational Transparency 14. Give the Work Back to the People 15. Creating Value for the Community

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ทฤษฎีฐานราก; พระสังฆาธิการ; การบริหารคณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research are: 1) to Study the understanding of the components of leadership qualities in Sangha administration, and 2) to construct an appropriate leadership model for Sangha administration. The research adopted a qualitative approach, collecting data from relevant documents, participatory observations, and intensive interviews with key informants from six temples in Chaiphum province and the National Office of Buddhism, totaling 26 participants. The data is analyzed based on fundamental theoretical principles and presented descriptively.

The research findings indicated that 1) The leadership qualities in Sangha administration consist of 22 components, which include: 1. Loving kindness, 2. Self-awareness, 3. Determination, 4. Self-sacrifice 5. Self-Discipline 6. Intelligence 7. Sociability 8. Competency 11. Self-confident 10. Conceptualizing 11. Knowledge, skills 12. Initiative and Creativity, 13. Role-modeling, 14. Reconciliation, 15. Accountability 16. Decision making authority, 17. Task delegation, 18. Supportive advancement, 19. Societal value, 20. Balanced evaluation, 21. Intellectual stimulation, 22. Individualized consideration. 2) The appropriate leadership model for Sangha administration focused on education consisted of 14 components: 1. Charisma 2. Envision 3. Intelligence 4. Self-Esteem 5. Determination 6. Altruism 7. Emotional Maturity 8. Self-Awareness 9. Inspirational Motivation 10. Intellectual Stimulation 11. Individualized Consideration 12. Contingent reward 13. Empowerment 14. Building community relations. Additionally, the appropriate leadership model for Sangha administration focused on development and coordination with the community consisted of 14 components: 1. sociability 2. emotional Intelligence 3. equilibrium 4. charisma 5. sacrifice 6. integrity 7. openness 8. problem identification 9. conceptualization 10. effective communications 11. internalized moral perspective 12. balanced processing 13. relational transparency 14. give the work back to the people and 15. creating value for the community.

Keywords: Leadership; Grounded Theory; The Abbot; Sangha Administration

บทนำ

โครงสร้างองค์กรปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันถือว่าวัดเป็นหน่วยแรกและเป็นองค์กรหลัก ในการขับเคลื่อนงานด้านกิจการคณะสงฆ์ และ พระพุทธศาสนาโดยตรง โดยมีพระสังฆาธิการเป็นบุคลากรหลัก ในการขับเคลื่อนงาน ซึ่งหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาตาม พระราชบัญญัติที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมี 6 ด้าน คือ 1) ด้านการรักษาความเรียบร้อยดีงาม 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการ สาธารณสงเคราะห์ ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกๆ ด้านถือได้ว่า พระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรที่สำคัญ ในการทำหน้าที่บริหารงานงานคณะสงฆ์ และงานพระศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ทำหน้าที่ปกครองให้เป็นไปตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับหรือระเบียบมหาเถรสมาคม คำสั่งมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน (National Office of Buddhism, 2012)

ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทุกภาคของประเทศไทย พบว่า ปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการนั้นมีความซับซ้อน แตกต่าง หลากหลาย กระจายไปแต่ละพื้นที่ อีกทั้งสาเหตุของปัญหาก็อาจเกิดขึ้นจากปัจจัย และเงื่อนไขหลายประการ แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดแล้วปัญหามีจุดร่วมกันหลายประการ ประกอบด้วย ปัญหาด้านวิสัยทัศน์, ปัญหาด้านองค์ความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม, ปัญหาด้านการสื่อสาร, ปัญหาด้านการเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นและกระจายอำนาจการตัดสินใจ, ปัญหาด้านการสร้างแรงบันดาลใจ, ปัญหาด้านการช่วยเหลือและให้ความสำคัญกับผู้อื่น, ปัญหาด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership) ดังนั้น ปัญหาเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการขาดภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ (Phrahadsanai Paripunno (Suwanjinda), 2012; Phrakrusophonpatummakon (Chalor Dhammapalo), 2015; Phramaha Thaworn Apichawo (Wisetlerd), 2013; Phramaha Jeeraphan thammapaseatto (Numprasert), 2010; Phrakruwimolkhuntipalakorn (Tueyod), 2012; Phrakhrusangvornsadhuvatr (Sumruay Sangvaro), 2011; Phrabaidikasomchai Dhammadharo (Sihabut), 2012; Phrakhrusatitnabhakhun Sensuk, 2007)

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ โดยเฉพาะในสภาวะการณ์ที่องค์กรต่างๆ ต้องเผชิญกับความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต ซึ่งกลยุทธ์สำคัญที่จะทำให้การบริหารองค์การประสบความสำเร็จได้สิ่งสำคัญอันดับแรกคือ ผู้บริหารหรือบุคลากรต้องมีภาวะผู้นำ (Gill, 2003) องค์กรต้องการผู้นำที่เข้มแข็ง และการจัดการที่เข้มแข็งเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด องค์กรในปัจจุบันต้องการผู้นำเพื่อที่กล้าท้าทายสถานะเดิม (status quo) สร้างสรรค์วิสัยทัศน์ใหม่เพื่ออนาคต และกระตุ้นแรงบันดาลใจให้สมาชิกองค์การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์นั้น (Robbins and Judge, 2013) นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการ เช่น ผลการศึกษาของ PhraSombat Sukthaweelertpong, Chandarasorn (2018); Bodeerat, Adivadhanasit, Banchirdrit and Suyaprom (2013); Rukkhuntho, Chongruk, Athisup and Chuchuaysuwan (2015); Phrakhupisanboonyapinan Ajjatharo (Rookkhachat) (2012) เป็นต้น

จากการประมวลงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ทำให้พบช่องว่างของการศึกษาหลักๆ 3 ประการ คือ 1) การใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นฐานในการศึกษาวิจัยยังมีขอบเขตไม่กว้าง และยังไม่ครอบคลุมถึงแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำแบบใหม่ๆ โดยมากแล้วจะใช้เพียงบางแนวคิดเป็นฐานในการศึกษาเท่านั้น นอกจากนี้ การศึกษาส่วนมากอยู่ในกรอบแนวคิดในบริบททางพระพุทธศาสนา 2) ยังไม่พบการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) อย่างจริงจังในการศึกษาภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ ซึ่งอาจทำให้ข้อสรุปที่ได้ขาดความหนักแน่นในเชิงทฤษฎี และ 3) ยังไม่พบการศึกษาอย่างจริงจังเกี่ยวกับการสร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการภายใต้บริบท หรือความมุ่งเน้นของวัดที่เฉพาะเจาะจง จากช่องว่างดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ศึกษาเห็นโอกาสที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อเพิ่มเติม เสริมขยาย รวมถึงปรับปรุงแนวความคิด และองค์ประกอบของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่ดำรงอยู่ และเพื่อสร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการอันจะช่วยให้การบริหารคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น โดยใช้แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership), ภาวะผู้นำที่แท้จริง (Authentic Leadership), ภาวะผู้นำเชิงบริการ (Servant Leadership), และภาวะผู้นำเชิงปรับตัว (Adaptive Leadership) เป็นแนวคิดนำในการศึกษา และใช้ระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) เป็นระเบียบวิธีในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ของพระสังฆาธิการ
- 2) เพื่อสร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับพระสังฆาธิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารข้อมูล และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจละเอียดลึกซึ้ง เพื่อสร้างแนวคำถามเชิงคุณภาพ ตลอดจนถึงศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ระเบียนวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และเตรียมอุปกรณ์สำหรับบันทึกข้อมูล เตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informant) ดำเนินตามแนวทางระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ซึ่งทำการเลือกกลุ่มเป้าหมายบนฐานของการสร้างทฤษฎี โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจากวัดในจังหวัดชัยภูมิ คัดเลือกวัดที่มีผลงานโดดเด่นในด้านการศึกษา และด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน ควบคู่ไปกับการพิจารณาคัดเลือกจากเจ้าอาวาสผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในด้านภาวะผู้นำ และการบริหารคณะสงฆ์ จำนวน 6 วัด ได้แก่ 1) วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) 2) วัดบางอำพัน 3) วัดเลียบน้ำไหล 4) วัดห้วยหินฝน 5) วัดฉิมพลี (บ้านจั่ว) และ 6) วัดอัมพา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informant) ในแต่ละวัดประกอบด้วย เจ้าอาวาส 1 รูป, พระลูกวัด 1 รูป, กรรมการวัดหรือไวยาวัจกรวัด 1 คน, และผู้นำชุมชน 1 คน นอกจากนี้ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 2 คน โดยพิจารณาคัดเลือกจากผู้ที่มีตำแหน่ง หน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับงานคณะสงฆ์โดยตรง รวมผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งหมด 26 รูป/คน การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ปฏิบัติตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด โดยขออนุญาตก่อนเก็บข้อมูล และได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา 1) แนวคำถามเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง คือแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เช่น ชื่อ-นามสกุล-ฉายา (สำหรับพระภิกษุ) ระดับการศึกษา, ตำแหน่งหน้าที่, หน่วยงานที่สังกัด เป็นต้น ส่วนที่สอง แนวคำถามเกี่ยวกับแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะ เป้าหมาย ความมุ่งมั่น รวมถึงบริบท สภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ และความ เป็นมาของวัด ส่วนที่สาม แนวคำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการที่ดำรงอยู่ และส่วนที่สี่ แนวคำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับพระสังฆาธิการ 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ผู้วิจัยเข้าไปอยู่อาศัยภายในพื้นที่ 2 สัปดาห์เพื่อร่วมทำกิจกรรม และสังเกตทั้งสถานที่ กิจกรรม และบริบท รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น โดยใช้เวลาเก็บข้อมูล 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือน กันยายน ถึง พฤศจิกายน 2563 และช่วงที่ 2 ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน 2564

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ 3 รูปแบบ คือ 1) ศึกษาจากหนังสือ ตำรา เอกสารข้อมูล และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 2) ใช้วิธีสัมภาษณ์ทั้งการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือสัมภาษณ์แบบเข้มข้น (Intensive Interview), การสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) ดังต่อไปนี้

1) จัดทำรหัสเริ่มแรก (Initial Coding) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการให้รหัสข้อมูลในเบื้องต้น เพื่อเปิดกว้างถึงความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี โดยใช้เทคนิคการให้รหัสแบบบรรทัดต่อบรรทัด (line-by-line coding) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปวิเคราะห์ ผลจากการให้รหัสข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 วัด ทำให้ได้รหัสเริ่มแรกทั้งสิ้น 688 รหัส

2) จัดทำรหัสแบบเพ่งความสนใจ (Focused Coding) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำรหัสเริ่มแรกของแต่ละกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณาอย่างละเอียด และทำการเปรียบเทียบกัน เพื่อหาความถี่บ่อย ความซ้ำซ้อน ลดทอนรหัสที่มีความซ้ำซ้อน และผนวกบางรหัสที่มีความหมายสอดคล้องเข้าด้วยกัน จากนั้นทำการแยกแยะ คัดเลือกรหัสที่มีนัยยะสำคัญในเชิงทฤษฎีเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ ผลจากขั้นตอนนี้ ทำให้ได้รหัสข้อมูลที่มีนัยยะสำคัญทั้งสิ้น 442 รหัส

3) จัดทำรหัสเชิงทฤษฎี (Theoretical Coding) 3.1) จัดหมวดหมู่ของรหัส (Categories) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำรหัสข้อมูลแบบเพ่งความสนใจมาพิจารณาอย่างละเอียดเพื่อทำการจัดหมวดหมู่ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของรหัสที่มีความสอดคล้องกัน สามารถจัดให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกันได้ นอกจากนั้น ผู้ได้ทำการลดทอนรหัสที่ไม่มีนัยยะสำคัญต่อการวิเคราะห์ออกไป ผลจากการดำเนินการแสดงให้เห็นได้ดังนี้

3.1) พระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ด้านคุณลักษณะ มีจำนวนทั้งสิ้น 9 หมวดหมู่ และด้านพฤติกรรม มี 10 หมวดหมู่ และพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน ด้านคุณลักษณะ มีจำนวนทั้งสิ้น 9 หมวดหมู่ และด้านพฤติกรรมมี 9 หมวดหมู่

3.2) กำหนดประเด็นหลัก (Themes) ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกหมวดหมู่ของรหัสเชิงทฤษฎีที่มีความหมายเชิงนัยยะไปสู่การกำหนดประเด็นหลัก (Themes) โดยได้ทำการลดทอนหมวดหมู่ที่ซ้ำซ้อน และผนวกบางหมวดหมู่ที่มีความสอดคล้องเข้าด้วยกัน ทำให้ได้ประเด็นหลักที่มีความกระชับ ชัดเจนมากขึ้น นำไปสู่การปรากฏขึ้นของมโนทัศน์ของทฤษฎี ผลจากการดำเนินการแสดงให้เห็นได้ดังนี้ 1) พระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ด้านคุณลักษณะ มีจำนวนทั้งสิ้น 8 ประเด็นหลัก ด้านพฤติกรรมมี 6 ประเด็นหลัก 2) พระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน ด้านคุณลักษณะ มีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 7 ประเด็นหลัก และด้านพฤติกรรมมี 8 ประเด็นหลัก

4) จัดหมวดหมู่เชิงมโนทัศน์ และแสดงขอบเขตของทฤษฎี ในขั้นตอนนี้ ได้นำประเด็นหลัก และหมวดหมู่ของประเด็นหลักมาจัดเป็นหมวดหมู่เชิงมโนทัศน์ โดยให้คำอธิบาย นิยามความหมาย และรายละเอียดของคุณสมบัติต่างๆ ของประเด็นหลัก

5) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำประเด็นหลัก และคำอธิบาย นิยามความหมาย รายละเอียดของคุณสมบัติต่างๆ ของประเด็นหลัก ที่ได้ทบทวน ตรวจสอบความถูกต้อง จากทุกขั้นตอนที่ผ่านมา จากนั้นดำเนินการเขียน แล้วนำเสนอเป็นทฤษฎี หรือตัวแบบของภาวะผู้นำ

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอผลการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive Presentation) อธิบายองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ และตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่มีทั้งหมด 22 องค์ประกอบ คือ 1. เมตตา 2. ตระหนักรู้ในตน 3. มุ่งมั่นตั้งใจ 4. เสียสละ 5. เคร่งครัดในระเบียบวินัย 6. เฉลียวฉลาด 7. ความสามารถทางสังคม 8. มีความสามารถในงาน 9. เชื่อมั่นในตนเอง 10. มีกรอบแนวคิด 11. มีความรู้ ทักษะ 12. ริเริ่มสร้างสรรค์ 13. ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง 14. ประณีประนอม 15. ความสำนึกรับผิดชอบ 16. ให้อำนาจตัดสินใจ 17. มอบหมายงานให้ทำ 18. ช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ 19. สร้างคุณค่าต่อสังคม

20. ประมวลผลอย่างสมดุล 21. การกระตุ้นทางปัญญา 22. คำนึงถึงตัวบุคคล สามารถจำแนกแต่ละกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้ 1) เจ้าอาวาสวัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) มีคุณลักษณะ และองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ 7 ประการ ได้แก่ 1. เมตตา 2. ตระหนักรู้ในตน 3. เคร่งครัดในระเบียบวินัย 4. ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง 5. มอบหมายงานให้ทำ 6. ช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ และ 7. สร้างคุณค่าต่อสังคม 2) เจ้าอาวาสวัดบางอำพัน มีคุณลักษณะ และองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ 6 ประการ ได้แก่ 1. เสียสละ 2. เฉลียวฉลาด 3. ตระหนักรู้ในตน 4. ความสามารถทางสังคม 5. ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง และ 6. ประนีประนอม 3) เจ้าอาวาสวัดเสียบน้ำไหล มีคุณลักษณะ และองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ 8 ประการ ได้แก่ 1. มีความสามารถในงาน 2. เสียสละ 3. มุ่งมั่นตั้งใจ 4. ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง 5. ความสำนึกรับผิดชอบ 6. คำนึงถึงตัวบุคคล 7. มอบหมายงานให้ทำ และ 8. ประมวลผลอย่างสมดุล 4) เจ้าอาวาสวัดห้วยหินฝน มีคุณลักษณะ และองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ 6 ประการ ได้แก่ 1. มีกรอบแนวคิด 2. เสียสละ 3. ช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ 4.ให้อำนาจตัดสินใจ 5. การกระตุ้นทางปัญญา และ 6. ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง 5) เจ้าอาวาสวัดฉิมพลี (บ้านจั่ว) มีคุณลักษณะ และองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ 6 ประการ ได้แก่ 1. มีความรู้ ทักษะ 2. เชื่อมั่นในตนเอง 3. มุ่งมั่นตั้งใจ 4. ประมวลผลอย่างสมดุล 5. ช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ และ 6. สร้างคุณค่าต่อสังคม 6) เจ้าอาวาสวัดอัมพา มีคุณลักษณะ และองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ 6 ประการ ได้แก่ 1. ริเริ่ม สร้างสรรค์ 2. มุ่งมั่นตั้งใจ 3. การกระตุ้นทางปัญญา 4. ช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ 5. ประมวลผลอย่างสมดุล และ 6. สร้างคุณค่าต่อสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการของวัดที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 2 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะ (Traits) มีทั้งหมด 8 องค์ประกอบ คือ 1. Charisma 2. Envision 3. Intelligence 4. Self-Esteem 5. Determination 6. Altruism 7. Emotional Maturity 8. Self-Awareness 2) ด้านพฤติกรรม (Behaviors) มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ คือ 1. Inspirational Motivation 2. Intellectual Stimulation 3. Individualized Consideration 4. Contingent Reward 5. Empowerment 6. Building Community Relations

ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการของวัดที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนา ร่วมกับชุมชน มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 2 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะ (Traits) มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 1. Sociability 2. Emotional Intelligence 3. Equilibrium 4. Charisma 5. Sacrifice 6. Integrity 7. Openness 2) ด้านพฤติกรรม (Behaviors) มีทั้งหมด 8 องค์ประกอบ คือ 1. Identify Problems 2. Conceptualizing 3. Effective Communications 4. Internalized Moral Perspective 5. Balanced Processing 6. Relational Transparency 7. Give the Work Back to the People 8. Creating Value for the Community

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) สามารถสรุปผล และสังเคราะห์ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสม ได้ดังนี้

1) ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการของวัดที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา

ด้านคุณลักษณะ (Traits) มีทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่

1. อิทธิพลเชิงบารมี (Charisma) ผู้นำต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่าง (To act as strong role models for followers) มีมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูงกว่าคนทั่วไป (High moral standards) และมี

คุณลักษณะความสามารถพิเศษ (Extraordinary) เฉพาะตัวของผู้นำที่ทำให้มีบารมีโดยธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อคนอื่น ๆ เช่น ใ้ใช้วาจา, การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นต้น

2. มิวสิทัศน์ (Envision) ผู้นำต้องมีความสามารถในการคาดการณ์อนาคต (Foresight) และความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์ (Strategy formulation) เพื่อบรรลุเป้าหมาย

3. เฉลียวฉลาด (Intelligence) ผู้นำต้องมีความเฉลียวฉลาดในตน (Intelligence in Self), ในคน (Intelligence in Human) และในงาน (Intelligence in work)

4. เชื่อมั่นในศักยภาพแห่งตน (Self-Esteem) ผู้นำต้องมีแรงจูงใจในตน (Self-motivation), และเห็นคุณค่าในตน (Confidence in your own value)

5. มุ่งมั่น ทุ่มเท (Determination) ผู้นำต้องมี ความมุ่งมั่นทุ่มเทในงาน (Determination in work) บรรลุอย่างแรงกล้าที่จะทำงานให้สำเร็จ และมีมานะอดทน (Perseverance) ต่อปัญหา อุปสรรค

6. การแก่เห็นประโยชน์ของผู้อื่น (Altruism) ผู้นำมีลักษณะของการช่วยเหลือคนอื่นด้วยความเต็มใจ นึกถึงประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

7. วุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Maturity) ผู้นำสามารถจัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนได้ดี และสามารถตอบสนองต่ออารมณ์ความรู้สึกที่เข้ามากระทบได้อย่างเหมาะสม

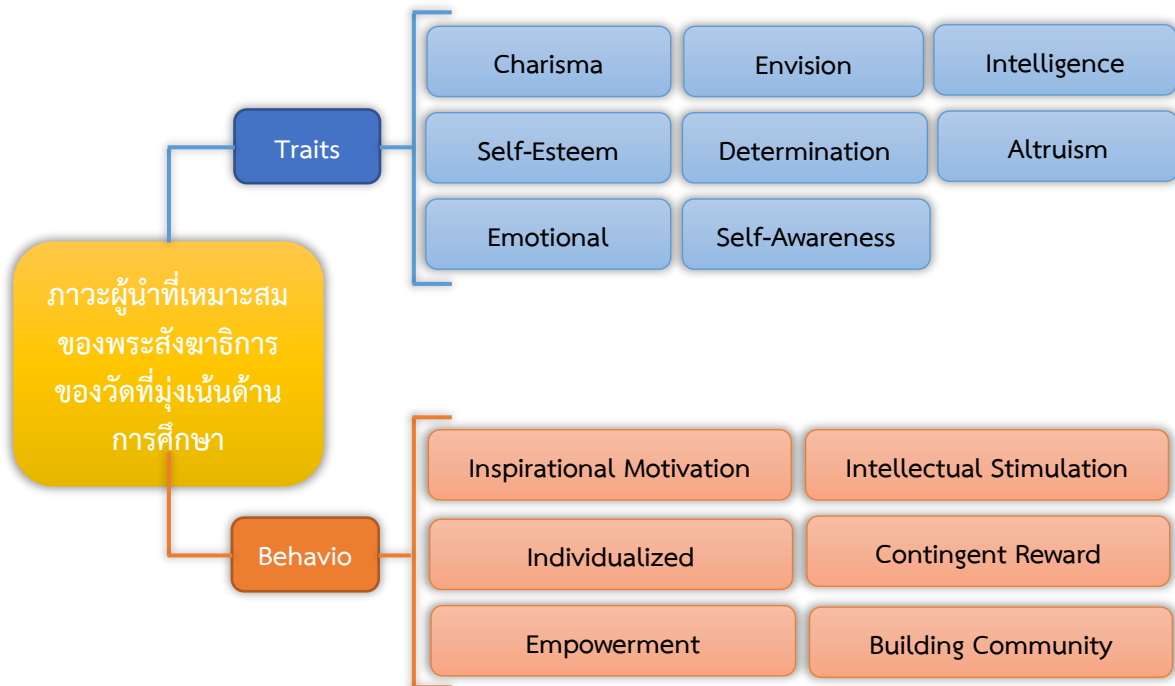

Figure 1: Appropriate Leadership Models for the Abbot
In Sangha Administration of Temples that Focus on Education

8. ตระหนักรู้ในตน (Self-Awareness) ผู้นำต้องตระหนักรู้ภายในตน (Internal Awareness) รู้ข้อดีข้อเสียของตน ตระหนักรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน (External Awareness) สิ่งที่ตนมีผลกระทบต่อคนอื่น

ด้านพฤติกรรม (Behaviors) มีทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1. กระตุ้นแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) ผู้นำต้องกระตุ้นผู้ตามให้มุ่งมั่นในเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง (Maintain Disciplined Attention) และกระตุ้นให้ผู้ตามทำมากกว่าที่คาดหวัง (Motivation Beyond Expectations)

2. กระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) ผู้นำต้องกระตุ้นผู้ตามให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Stimulates followers to be creative and innovative) และกระตุ้นให้กล้าท้าทายสิ่งเดิม (Stimulates challenge their own beliefs and values)

3. ให้ความสำคัญกับตัวบุคคล (Individualized Consideration) ผู้นำต้องเยียวยาอารมณ์ของผู้ตาม (Emotional Healing) ให้ความสำคัญกับผู้ตามเป็นอันดับแรก (Putting Followers First) และช่วยให้เติบโต และประสบความสำเร็จ (Helping Followers Grow and Succeed)

4. การให้รางวัลตามสถานการณ์ (Contingent Reward) เป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยน ภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เมื่อผู้ตามประสบความสำเร็จทำได้ตามเป้าหมายที่ตกลงกันไว้ ผู้นำก็จะให้รางวัลเป็นสิ่งตอบแทน

5. เสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ผู้นำต้องให้อำนาจการตัดสินใจ (Power in decision making) แก่ผู้ตาม และพัฒนาพวกเขาให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ (Self-sufficient)

6. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Building Community Relations) ผู้นำต้องช่วยเหลือเกื้อกูล (Contribution) ชุมชน สังคม และสร้างความร่วมมือ (Collaboration) จากชุมชน และสังคมด้วย

2) ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการของวัดที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน
ด้านคุณลักษณะ (Traits) มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความสามารถทางสังคม (Sociability) ผู้นำมีทักษะการปฏิบัติตน (Personal Skills) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ และมีทักษะระหว่างบุคคล (Interpersonal Skills) แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ผู้นำมีความเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และคนอื่น มีความหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อแรงกระทบทางอารมณ์จากรอบด้าน สามารถควบคุมจัดการ และตอบสนองต่ออารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม

3. ดุลยภาพ (Equilibrium) ผู้นำต้องมีความความยืดหยุ่น (Flexibility) มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ มีความสามารถในการประนีประนอม (Compromise) ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ประสานประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ให้เกิดความสมดุล และมีความอดทนอดกลั้น (Tolerance) ต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง

4. อิทธิพลเชิงบารมี (Charisma) ผู้นำต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ตาม (To act as strong role models for followers) มีมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูงกว่าคนทั่วไป (High moral standards) และมีคุณลักษณะพิเศษ (Extraordinary) เฉพาะตัวของผู้นำที่ทำให้มีบารมีโดยธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อคนอื่น ๆ เช่น ใช้โวหาร, การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นต้น

5. เสียสละ (Sacrifice) ความเสียสละ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ เพราะงานของผู้นำนั้นเกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวมทั้งในระดับองค์กร และระดับสังคม และเป็นความคาดหวังขององค์กร และสังคมทั่วไปต่อบทบาทของผู้นำ

6. ความซื่อสัตย์ต่อความดี (Integrity) ผู้นำมีความซื่อสัตย์ต่อความดีภายในตนอย่างหนักแน่น (Personal Integrity) และซื่อสัตย์ต่อส่วนรวม (Social Integrity) ประพฤติสุจริต ไม่มีประโยชน์ทับซ้อนจากการทำงานเพื่อส่วนรวม

7. เปิดใจกว้าง (Openness) ผู้นำมีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (Curiously) และมีความทะเยอทะยาน (Ambition) อย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ให้ดีกว่าเดิม

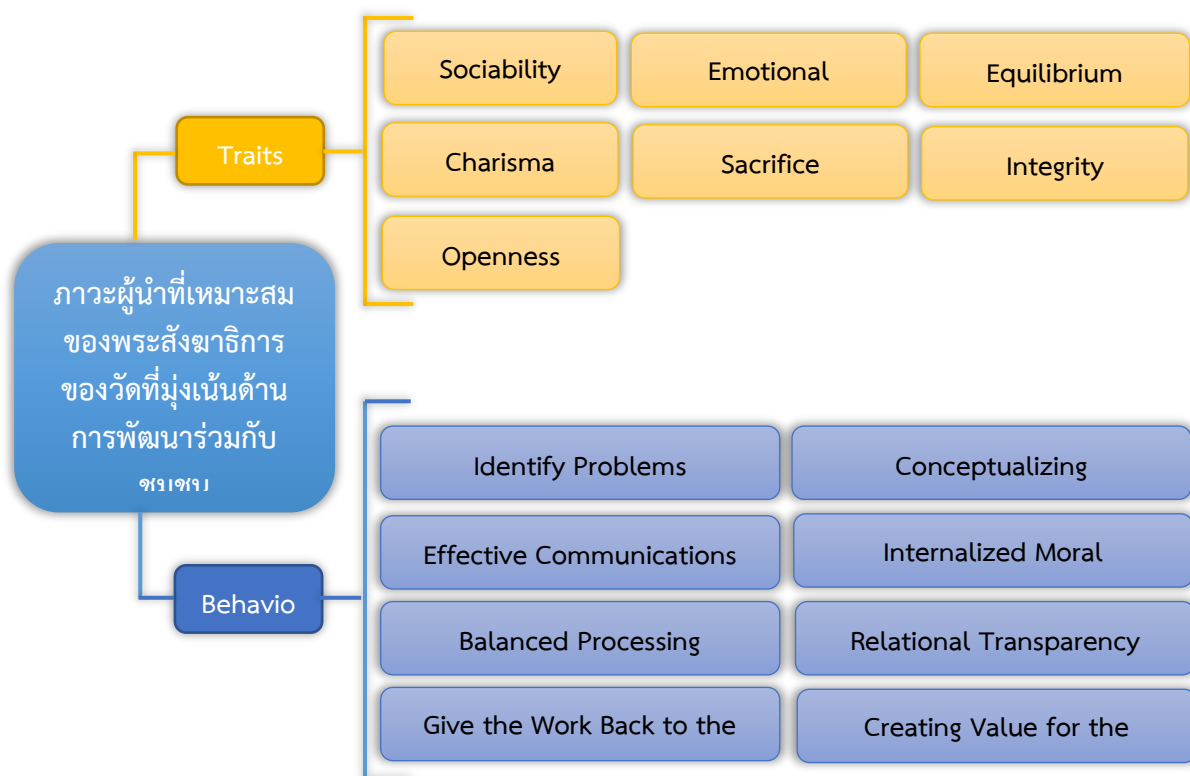

Figure 2: Appropriate Leadership Models for the Abbot in Sangha Administration of Temples That Focus on Developing Together with The Community

ด้านพฤติกรรม (Behaviors) มีทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ระบุปัญหาเพื่อพัฒนา (Identify Problems) ผู้นำต้องระบุความสำคัญของปัญหา (Significance of the Problem) สาเหตุของปัญหา และสร้างฉันทามติร่วมกันต่อปัญหานั้น รวมถึงพิจารณาความเป็นไปได้ของการพัฒนา (Possibility of Development) และการแก้ไขปัญหา
2. มีกรอบแนวคิด (Conceptualizing) ผู้นำต้องเข้าใจสิ่งที่เกี่ยวข้องกับองค์การอย่างละเอียด (Thorough understanding of the organization) และมีกลยุทธ์การนำที่มีประสิทธิภาพ (Effective Strategy)
3. สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communications) ผู้นำต้องสามารถสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน (Relationship Communication) และมีความสามารถในการสื่อสารเชิงคาดหวัง (Expected Communication) เช่น ความสามารถในการสื่อสารเพื่อระดมทรัพยากร เป็นต้น
4. มุมมองทางจริยธรรมภายในตน (Internalized Moral Perspective) ผู้นำต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งล่อใจ ยึดถือจริยธรรมภายในตน มากกว่าที่จะยอมให้แรงกดดันที่ไม่ถูกต้องจากภายนอกมาอิทธิพลต่อตนเอง
5. ประมวลผลอย่างสมดุล (Balanced Processing) ผู้นำต้องประมวลผลข้อมูลอย่างรอบด้านก่อนการตัดสินใจ (Thorough data processing) และรับฟังเสียงจากบุคคลระดับล่าง (Listen Voices from Below) แม้ว่าเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับตน

6. ความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์ (Relational Transparency) ผู้นำต้องมีความจริงใจในความสัมพันธ์กับคนอื่น สื่อสารอย่างเปิดเผยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ใช้ตนเป็นเหมือนกระจกเงาสสะท้อนต่อคนอื่นๆ และใช้ความสัมพันธ์กับคนอื่นสะท้อนถึงตนเอง

7. มอบหมายงานให้ทำ (Give the Work back to the People) ผู้นำมีการมอบหมายงาน (Delegation) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตามมีส่วนร่วม และสนับสนุนคนทำงาน (Support workers) โดยการสร้างบรรยากาศที่ดี และความรู้สึกลดท้อในการทำงาน สร้างขวัญและกำลังใจ และจัดหาทรัพยากรที่เพียงพอในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

8. สร้างคุณค่าเพื่อสังคม (Creating Value for the Community) ผู้นำช่วยเหลือเกื้อกูล (Contribution) สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นแก่สังคม การมีจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม และสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ด้วยให้ความสำคัญกับชุมชน เข้าใจ เข้าถึงชุมชนการ สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ของพระสังฆาธิการ มีทั้งหมด 22 องค์ประกอบ แบ่งเป็นด้านคุณลักษณะ (Traits) 12 องค์ประกอบ และด้านพฤติกรรม (Behaviors) 10 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบด้านการประพฤติตนเป็นแบบอย่าง, การกระตุ้นทางปัญญา, และการคำนึงถึงตัวบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ของ Bass, and Riggio (2006) และ Northouse (2015) ที่อธิบายว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้ตาม มีมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูง ผู้ตามจะให้ความเคารพนับถือ และพยายามเลียนแบบพฤติกรรมนั้น อีกทั้งพยายามเร่งเร้า กระตุ้นให้ผู้ตามพยายามสร้างนวัตกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ และให้ความสำคัญพิเศษกับความจำเป็นส่วนบุคคล สร้างสรรค์บรรยากาศเชิงสนับสนุนเพื่อให้ผู้ตามประสบความสำเร็จ และเติบโต ส่วนองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ในตน และการประมวลผลอย่างสมดุล สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำที่แท้จริง (Authentic Leadership) ของ Harter (2002) และ Northouse (2015) ซึ่งอธิบายถึงว่า ผู้นำที่แท้จริงจะรู้จักตัวเองอย่างลึกซึ้ง แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับตัวตนที่แท้จริง และมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล สำรวจความคิดเห็นของคนอื่น ก่อนที่จะทำการตัดสินใจ

องค์ประกอบด้านการมีกรอบแนวคิด, การให้อำนาจตัดสินใจ, การช่วยเหลือให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ, การสร้างคุณค่าต่อสังคม และ ความสำนึกรับผิดชอบ สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงบริการ (Servant Leadership) ของ Spears (2002); Northouse (2015); Daft (2008); และ Van Dierendonck, and Nuijten (2011) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้นำเชิงบริการมีความสามารถในการมองปัญหา เข้าใจในวัตถุประสงค์ ความซับซ้อน และพันธกิจขององค์การ มากไปกว่านั้นยังมีพันธสัญญาอย่างหนักแน่นต่อความก้าวหน้า และการบำรุงเลี้ยงดูคนอื่นให้เติบโต อีกทั้งยังให้ผู้ตามมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตัวเอง และในท้ายที่สุดผู้นำให้ความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ชุมชน และมีความสำนึกรับผิดชอบ ส่วนองค์ประกอบด้านการมอบหมายงานให้ทำ สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงปรับตัว (Adaptive Leadership) ของ Northouse (2015) ซึ่งอธิบายว่า ผู้นำเชิงปรับตัวต้องมอบหมายงานกลับไปให้บุคคลทำ พร้อมทั้งแสดงความเชื่อมั่นสนับสนุนให้คิดได้เอง มากกว่าที่จะคิดแทนพวกเขา

องค์ประกอบด้านเมตตา สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) ของ Fly (2003) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีลักษณะของความความเมตตา (Kindness) มีมนุษยธรรม องค์ประกอบด้านการเสียสละ สอดคล้องกับแนวคิดของ Yukl (2013) ได้อธิบายว่า ผู้นำที่เสียสละอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะถูกรับรู้ในฐานะเป็นผู้มีบารมี (Charisma) องค์ประกอบด้านการเคร่งครัดในระเบียบ

วินัย สอดคล้องกับ George (2003) ซึ่งเน้นย้ำว่า ผู้นำที่แท้จริงต้องมีวินัยในตนเอง (Self-Discipline) หากไม่มีสิ่งนี้ผู้นำจะไม่ได้รับความเคารพจากผู้ตาม

องค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถในการงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kirkpatrick and Locke (1991) ที่อธิบายว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีความรู้ และเทคนิคที่เพียงพอเหมาะสมในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ องค์ประกอบด้านการริเริ่ม สร้างสรรค์ และองค์ประกอบด้านการประนีประนอม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Stogdill (1948, 1974) ที่พบว่าการริเริ่มสร้างสรรค์ (initiative) เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำในการขับเคลื่อนให้เกิดการริเริ่มกิจกรรมต่างๆ และผู้นำต้องมีคุณลักษณะความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ส่วนองค์ประกอบด้าน ความมุ่งมั่นตั้งใจ, ความเฉลียวฉลาด, ความสามารถทางสังคม, ความเชื่อมั่นในตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Stogdill (1948, 1974); Mann (1959); Lord, DeVader, and Alliger (1986); Kirkpatrick, and Locke (1991); Yukl (2013); Northouse (2015); และ Zaccaro, Kemp, and Bader, (2004) ที่ยืนยันว่าองค์ประกอบเหล่านี้เป็นคุณลักษณะ (Traits) ที่สำคัญของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1) ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการของวัดที่มุ่งเน้นด้านการศึกษาทั้งหมด 14 องค์ประกอบ แบ่งเป็นด้านคุณลักษณะ (Traits) 8 องค์ประกอบ และด้านพฤติกรรม (Behaviors) 6 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบด้าน อิทธิพลเชิงบารมี (Charisma), มีวิสัยทัศน์ (Envision), กระตุ้นแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation), กระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation), ให้ความสำคัญกับตัวบุคคล (Individualized Consideration) สอดคล้องกับการศึกษาของ Bass, and Riggio (2006); Kouzes and Posner (2002) และ Bennis and Nanus (1985) ซึ่งยืนยันว่าคุณลักษณะเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformation Leadership) องค์ประกอบด้าน การตระหนักรู้ในตน (Self-Awareness) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Northouse (2015); Walumbwa et al. (2008); Luthans, and Avolio (2003) และ Gardner et al. (2005) ที่ยืนยันว่าปัจจัยนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำที่แท้จริง (Authentic Leadership) ส่วนองค์ประกอบด้าน เสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) และ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Building Community Relations) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Northouse (2015); Dierendonck and Nuijten (2011); Liden, Panaccio, Hu and Meuser (2014) และ Dierendonck (2011) ที่ยืนยันว่าปัจจัยนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำเชิงบริการ (Servant Leadership)

องค์ประกอบด้าน การให้รางวัลตามสถานการณ์ (Contingent Reward) สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ของ Bass and Riggio (2006) นอกจากนั้น ผลการศึกษาของ Stogdill (1948); Mann (1959) และ Lord, DeVader and Alliger (1986) ยืนยันว่า ความเฉลียวฉลาด (Intelligence) เป็นคุณลักษณะ (Traits) ที่สำคัญของผู้นำ ผลการศึกษาของ Stogdill (1948, 1974); Kirkpatrick and Locke (1991) และ Paglis, and Green (2002) แสดงให้เห็นว่า เชื่อมั่นในศักยภาพแห่งตน (Self-Esteem) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาของ Stogdill (1948, 1974); Mann (1959); Lord, DeVader and Alliger (1986) และ Kirkpatrick, and Locke (1991) ยืนยันได้ว่า ความมุ่งมั่นตั้งใจ (Determination) ทำให้เกิดภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาของ Barbutto and Wheeler (2006) และ Fry (2003) พบว่า การเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น (Altruism) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบด้าน วุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Maturity) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Zaccaro, Kemp and Bader (2004) และ Yukl (2013) ที่เน้นว่าองค์ประกอบนี้ทำให้บุคคลเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

2) ตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการของวัดที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนา ร่วมกับชุมชน มีทั้งหมด 15 องค์ประกอบ แบ่งเป็นด้านคุณลักษณะ (Traits) 7 องค์ประกอบ และด้าน พฤติกรรม (Behaviors) 8 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบด้าน มุมมองทางจริยธรรมภายในตน (Internalized Moral Perspective), ประมวลผลอย่างสมดุล (Balanced Processing), ความโปร่งใสเชิงสัมพันธ์ (Relational Transparency) สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำที่แท้จริงของ Northouse (2015); Walumbwa et al. (2008); Luthans and Avolio (2003) และ Gardner et al (2005) องค์ประกอบด้าน การมีกรอบแนวคิด (Conceptualizing) สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงบริการของ Spears (2002) องค์ประกอบด้าน ระบุปัญหาเพื่อพัฒนา (Identify Problems) และ มอบหมายงานให้ทำ (Give the Work Back to the People) สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงปรับตัว (Adaptive Leadership) ของ Northouse (2015) และ Heifetz, Grashow and Linsky (2009) องค์ประกอบด้าน ความสามารถทางสังคม (Sociability) สอดคล้อง กับผลการศึกษาด้านคุณลักษณะ (Trait) ผู้นำ ของ Stogdill (1948,1974); Zaccaro, Kemp and Bader (2004) และ Northouse (2015) องค์ประกอบด้าน ดุลยภาพ (Equilibrium) สอดคล้องกับการศึกษา คุณลักษณะผู้นำของ Stogdill (1974) องค์ประกอบด้าน ความเสียสละ (Sacrifice) สอดคล้องกับผลการศึกษาด้านภาวะผู้นำเชิงบริการของ Wong, Davey, and Church (2007) องค์ประกอบด้าน ความซื่อสัตย์ต่อความดี (Integrity) สอดคล้องกับผลการศึกษาด้านคุณลักษณะ (Trait) ผู้นำของ Kirkpatrick and Locke (1991); Northouse, (2015) และ Fry (2003) องค์ประกอบด้าน เปิดใจกว้าง (Openness) สอดคล้องกับ การศึกษากว้างเกี่ยวกับปัจจัยหลักของบุคลิกภาพ (Big Five personality Factors) ของ Goldberg (1990) และองค์ประกอบ ด้าน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communications) สอดคล้องกับ รูปแบบภาวะผู้นำใน สภาวะวิกฤติ ของ Bawany (2020)

สรุป

จากผลการศึกษาทั้งภาวะผู้นำที่ดำรงอยู่ และภาวะผู้นำที่เหมาะสม แสดงให้เห็นว่าบิริบท สภาพแวดล้อม และจุดมุ่งหมายของพระสังฆาธิการ และการบริหารคณะสงฆ์ ส่งผลต่อลักษณะของภาวะผู้นำที่ ดำรงอยู่ และความต้องการภาวะผู้นำที่เหมาะสมแตกต่างกัน เช่น พระสังฆาธิการที่เน้นด้านการศึกษา องค์ประกอบภาวะผู้นำจะเป็นไปในลักษณะการให้ความสำคัญกับตัวบุคคลเพื่อช่วยให้ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ ส่วนพระสังฆาธิการที่เน้นด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชนจะให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ อันดีเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะ พฤติกรรม และองค์ประกอบภาวะ ผู้นำให้มีความเฉพาะ เจาะจง เหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อม และจุดมุ่งหมายของพระสังฆาธิการ จะทำให้การบริหารคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

องค์กรคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ และพฤติกรรมของพระสังฆาธิการ ให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมในการ บริหารงานทั้งในวัดที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา และด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัย เพื่อสร้างตัวแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสม ในวัดที่มีบริบท หรือจุดเน้นด้านอื่นๆ เช่น วัดที่อยู่ภายใต้บริบทของความขัดแย้ง, วัดที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนา และชาติพันธุ์, วัดที่ให้ความสำคัญกับการสงเคราะห์ชุมชน เป็นต้น

2) ควรมีการนำผลวิจัยนี้ ไปวิจัยต่อเพื่อสร้างหลักสูตรเชิงการพัฒนาภาวะผู้นำ อันจะก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาในเชิงปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น

References

- Barbuto, J. E., Jr., & Wheeler, D. W. (2006). Scale Development and Construct Clarification of Servant Leadership. *Group and Organizational Management*, 31, 300–326.
- Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Bawany, S. (2020). *Leadership in Disruptive Times*. New York: Business Expert Press.
- Bennis, W. G., & Nanus, B. (1985). *Leaders: The Strategies for Taking Charge*. New York: Harper & Row.
- Bodeerat, C., Adivadhanasit, C., Banchirdrit, S., & Suyaprom, S. (2013). The Buddhist Sangha Administration for Buddhism Stability in Region 4 of the Buddhist Sangha Administration. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 19(1), 43-54.
- Daft, R. L. (2008). *The Leadership Experience*. Mason, OH: Cengage Learning.
- Fry, L. W. (2003). Toward a Theory of Spiritual Leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727.
- Gardner, W. L. et al. (2005). “Can You See the Real Me?” A Self-Based Model of Authentic Leader and Follower Development. *The Leadership Quarterly*, 16(3), 343-372.
- George, B. (2003). *Authentic Leadership: Rediscovering the Secrets to Creating Lasting Value*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gill, R. (2002). Change Management-or Change Leadership? *Journal of Change Management*, 3(4), 307-318.
- Goldberg, L. R. (1990). An Alternative “Description of Personality”: The Big-Five Factor Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216–1229.
- Harter, S. (2002). Authenticity. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of Positive Psychology*: 382-394. London: Oxford University Press.
- Heifetz, R. A., Grashow, A., & Linsky, M. (2009). *The Practice of Adaptive Leadership: Tools and Tactics for Changing Your Organization and the World*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Kirkpatrick, S. A., & Locke, E. A. (1991). Leadership: Do Traits Matter? *l*, 5(2), 48-60.
- Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2002). *The Leadership Challenge*. (3rd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

- Lord, R. G., DeVader, C. L., & Alliger, G. M. (1986). A Meta-Analysis of the Relation Between Personality Traits and Leadership Perceptions: An Application of Validity Generalization Procedures. *Journal of Applied Psychology*, 71, 402–410.
- Luthans, F., & Avolio, B. J. (2003). *Authentic Leadership Development*. In K. S. Cameron, J. E. Dutton, & R. E. Quinn (Eds.), *Positive organizational scholarship* (pp. 241–258). San Francisco: Berrett-Koehler.
- Mann, R. D. (1959). A Review of The Relationship Between Personality and Performance in Small Groups. *Psychological Bulletin*, 56, 241–270.
- National Office of Buddhism. (2012). *The Handbook's Ecclesiastical Official*. Bangkok: National Office of Buddhism Publishing House.
- Northouse, P. G. (2015). *Leadership: Theory and Practice*. (7th ed). London: Sage.
- Paglis, L. L., & Green, S. G. (2002). Leadership Self-Efficacy and Managers' Motivation for Leading Change. *Journal of Organizational Studies*, 23, 215–235.
- Phrabaidikasomchai Dhammadharo (Sihabut). (2012). *The Roles of Phrasanghathikran in the Sangha Administration in Shaohai District Saraburi Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrahadsanai Paripunno (Suwanjinda). (2012). *The Roles of Sangha Administrators in Sangha Administration of Songkhla Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhrusangvornsadhuvatr (Sumruay Sangvaro). (2011). *The Roles of Sangha Administrator on Administration in Nakhonchaisri District Nakhonpathom Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhrusatitnabhakhun Sensuk. (2007). *Responsibility of Senior Monks as The Abbots: A Case Study in Ecclesiastical Jurisdiction of Mahachanachai District Yasothon Province*. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Phrakhupisanboonyapinan Ajjatharo (Rookkhachat). (2012). *Desirable Leadership of the Sangha Administrators the Views of Buddhists in Wangnoi District Ayutthaya Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakrusophonpatummakon (Chalor Dhammapalo). (2015). *Administration Efficiency of Sangha Administrators at Phachi District Ayutthaya Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakruwimolkhantipalakorn (Tueyod). (2012). *A study of the Efficiency of Sangha Administration in Muang District, Phrae Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Jeeraphan thammapaseatto (Numprasert). (2010). *Effectiveness on Sangha's Administration of Kanchanaburi Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

- Phramaha Thaworn Apichawo (Wisetlerd). (2013). *The Sangha Affair Administration Effectiveness of The Sangha Administrators in Muang District, Buengkan Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- PhraSombat Sukthaweelertpong, & Chandarasorn, V. (2018). The Effectiveness of the Sangha Administration. *EAU Heritage Journal: Social Science and Humanity*, 8(1), 153-163.
- Robbins, S., & Judge, T. (2013). *Organizational Behavior*. (15th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Press.
- Rukkhuntho, S., Chongruk, D., Athisup, W., & Chuchuaysuwan, J. (2015). A Model of Strategic Leadership for Sangha Administration. *SSRU Graduate Studies Journal*, 2(2), 292-307.
- Spears, L. C. (2002). *Tracing the Past, Present, and Future of Servant-Leadership*. In L. C. Spears & M. Lawrence (Eds.), *Focus on Leadership: Servant-Leadership for the 21st Century*. New York: Wiley.
- Stogdill, R. M. (1948). *Personal Factors Associated with Leadership: A Survey of the Literature*. *Journal of Psychology*, 25, 35-71.
- Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.
- Van Dierendonck, D., & Nuijten, I. (2011). The Servant Leadership Survey: Development and Validation of a Multidimensional Measure. *Journal of Business and Psychology*, 26(3), 249-267.
- Walumbwa, F. O. et al. (2008). Authentic Leadership: Development and Validation of a Theory Based Measure. *Journal of Management*, 34(1), 89-126.
- Wong, P. T. P., & Davey, D. (2007). Best Practices in Servant Leadership. Paper Presented at the Servant Leadership Research Roundtable, Regent University, Virginia Beach, VA.
- Yukl, G. A. (2013). *Leadership in Organizations*. (8th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Zaccaro, S. J., Kemp, C., & Bader, P. (2004). *Leader Traits and Attributes*. In J. Antonakis, T. Cianciolo, & R. J. Sternberg (Eds.), *The Nature of Leadership* (pp. 101-124). Thousand Oaks, CA: Sage.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการให้เหตุผล เรื่องการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา*
A Study of Academic Achievement and Reasoning Skills in Using of
Information Technology Safely of Primary 4 Student's Science and
Technology Subject by Learning Management in a Case Study

¹อนุภัทร เชียงฝู, สุพจน์ เกิดสุวรรณ และ วลัยพรรณ บุญมี

¹Anupat Siangfu, Suphot Koedsuwan and Walaipan Boonmee

วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

College Of Education Innovation Saint John's University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: vampirenu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนสระ อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้องเรียนจำนวน 10 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดทักษะการให้เหตุผล โดยดำเนินการทดลองกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก การแจกแจงของประชากรเป็นแบบปกติ จึงทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติพารามิเตอร์ ด้วยสถิติทดสอบ t-test Dependent และ สถิติไม่ใช้พารามิเตอร์ ด้วยการทดสอบ Wilcoxon signed – ranks test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา โดยใช้สถิติทั้งสองแบบในการทดสอบสมมติฐาน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ทักษะการให้เหตุผลของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาโดยใช้สถิติทั้งสองแบบในการทดสอบสมมติฐาน พบว่าทักษะการให้เหตุผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ทักษะการให้เหตุผล; เทคโนโลยีสารสนเทศ; กรณีศึกษา

Abstract

This thesis studies about academic achievement and reasoning skills in using of information technology safely of primary 4 student's science and technology subject by using learning management in a case study. This research is a experimental. The sample of this case study is a group of Primary 4 student which is about 10 students in 1 class from cluster random sampling during the first semester at Ban Don Sra School in Phanom Thuan District, Kanchanaburi province. Equipment for use includes learning management plan for case study, indirect achievement test and reasoning test by conducting an experiment of a sample group tested before and after learning. Analyzing the data by averaging, standard deviation data due to small sample group. The population distribution is normal to test the hypothesis using parameter statistics with t-test dependent statistics and non-parametric statistics with Wilcoxon signed – ranks test.

Result of thesis is 1) student's academic learning achievement from learning management in case using 2 types of statistics in hypothesis testing shows that post-test is significantly higher than pre-test at 0.01 in statistic. 2) student's reasoning skills from learning management in case using 2 types of statistics in hypothesis testing shows that post-test is significantly higher than pre-test at 0.05 in statistic.

Keywords: Academic Achievement; Reasoning Skills; Information Technology; Case Study

บทนำ

การพัฒนาทางด้านการสื่อสาร การคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันที่เจริญเติบโต ทำให้เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรม มีการเชื่อมโยงระหว่าง บุคคล ชุมชน หน่วยงานธุรกิจและประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดนทำให้กระแสความคิดในด้านต่างๆเข้าถึงบุคคล ชุมชน ได้อย่างรวดเร็วจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ได้มีการปรับโครงสร้างเพื่อให้ประเทศและทันต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนำไปสู่ประเทศไทย 4.0 และสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ในการปฏิรูปประเทศในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยี ซึ่งในศตวรรษที่ 21 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตประจำวันและทางรัฐบาลเห็นความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ และก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์มีความสำคัญต่อมนุษย์ และมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) ทั้งในด้านการค้นหาข้อมูลการใช้รับ-ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) การขายสินค้าหรือใช้เพื่อความบันเทิงเช่น ดูหนัง ฟังเพลง รวมไปถึงการเล่นเกมส์ ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้าไปมีบทบาทในชีวิตประจำวัน เข้าถึงทุกเพศและทุกวัย ทุกชุมชน ซึ่งในชุมชนของกลุ่มโรงเรียน SP พนมทวน 1 ได้รับผลกระทบในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีในช่วง 3 ถึง 5 ปีที่ผ่านมาที่มีการเข้าถึงเทคโนโลยี โดยเฉพาะวัยเรียนที่ไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน รวมไปถึงแท็บเล็ต เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดหลักของเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงกำหนดเนื้อหา

ด้านเทคโนโลยีให้กับผู้เรียนและมีความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเรียนรู้ การทำงาน และการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทัน และมีจริยธรรม (Rodniyom, 2007 as cited in Laha, 2013)

แต่เนื่องด้วยจากภาวะของเด็กทำให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไม่ระมัดระวัง ใช้อย่างไม่ถูกต้อง และไม่มีความปลอดภัย ไม่สามารถแยกแยะเหตุและผล และยังขาดทักษะการให้เหตุผลในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้องและปลอดภัย ขาดความเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนการเคารพในสิทธิของผู้อื่น เพราะขาดประสบการณ์และผู้สอนที่ให้คำแนะนำ จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆในสังคมที่ปรากฏในข่าวประจำวันจะเช่น การบูลลี่ผู้อื่น การหมิ่นประมาทจนทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย การถูกหลอกลวงผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการโอนเงิน การกรอกข้อมูลสำคัญ เป็นต้น โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาคือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาจากคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ (Khemmani, 2017) ในการศึกษาเรื่องการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ การบริหารงานคุณภาพในองค์กร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่สอง ผลการวิจัยพบว่า 1) การคิดวิเคราะห์รายวิชาการบริหารงานคุณภาพในองค์กร ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ 2 โดยใช้กรณีศึกษา นักศึกษามีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จากการทำแบบฝึกและแบบทดสอบ คือผ่านเกณฑ์จำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 85.71 และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 14.29 2) นักศึกษาทุกกลุ่มมีพฤติกรรมการทำงานอยู่ในระดับดีมาก 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 18.95$, $sig = .000$) 4) ภาพโดยรวมของความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.25, S.D. = 0.64) (Sulong, 2018) และการศึกษาวิธีการสอนแบบกรณีศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาวิทยาเบื้องต้น เรื่องวัฒนธรรมพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาวิทยาเบื้องต้น เรื่องวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษาของกลุ่มตัวอย่างหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การสอนแบบกรณีศึกษาทำให้นักศึกษาสามารถคิดวิเคราะห์และมอง ภาพในการศึกษาได้อย่างชัดเจน ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ไปในทางที่ดี (Chaibao, 2009)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจึงเป็นการนำตัวอย่างหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากสื่อในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ข่าวสารในอินเทอร์เน็ต ข่าวสารในโทรทัศน์หรือแม้แต่หนังสือพิมพ์ โดยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์หรืออภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหา หรือแนวทางการพัฒนาโดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นช่วงวัยที่กำลังจดจำและวัยกำลังเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการรับข้อมูลข่าวสารและสื่อต่างๆ ได้เร็ว ซึ่งได้มีโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดแก้ปัญหา นำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์จากการฝึกหัดไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้ผู้วิจัยจึงสนใจนำการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษามาใช้ในการสอนเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำกรณีตัวอย่างมาใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงวิธีการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยและถูกต้องเพื่อช่วยลดปัญหาและไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ในต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาก่อนและหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผล เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาก่อนและหลังเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้านเอกสารวิชาการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) งานวิจัยการใช้และการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา 2) งานวิจัยการใช้และการสร้างแบบวัดทักษะการให้เหตุผล 3) งานวิจัยการใช้และการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียน SP พนมทวน 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษา กาญจนบุรีเขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 7 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดเบญพาต 2) โรงเรียนวัดบ้านทวน 3) โรงเรียนบ้านบ่อระแหง 4) โรงเรียนวัดพังตรุ 5) โรงเรียนบ้านกระเจา 6) โรงเรียนบ้านดอนสระ 7) โรงเรียนบ้านโป่งกูป รวม 7 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนสระ 1 ห้องเรียน จำนวน 10 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560 คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหา จากหลายแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ศึกษาเนื้อเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย จากหลายๆแหล่งการเรียนรู้ ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และคู่มือครูวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของสถานบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกำหนดจำนวนและระยะเวลาของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย 3) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาซึ่งผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบของ (Khemmani, 2017) ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งมี 6 ขั้นตอนดังนี้ (1) ชี้นำเสนอกรณีศึกษา (2) ขั้นศึกษกรณีศึกษา (3) ขั้นอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ (4) ขั้นอภิปรายคำตอบ (5) ขั้นอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหา และสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ (6) ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 แผน ดังนี้ (1) เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย (2) เรื่องข้อควรระวังในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (3) เรื่องมารยาทการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (4) เรื่องภัยคุกคามจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการป้องกัน แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบดังนี้ ชื่อแผนการจัดการ

เรียนรู้ จำนวนชั่วโมง มาตรฐาน ตัวชี้วัด ความคิดรวบยอด สารการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล เวลาในการจัดการเรียนรู้สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ทดสอบก่อนเรียน 1 ชั่วโมงและทดสอบหลังเรียน 1 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง 4) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจำนวน 2 ท่าน ด้านวัดผล 1 ท่าน โดยใช้แบบประเมินหาค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ (Srisa - Ard, 2013) (5) นำข้อเสนอจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเนื้อหาตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีฉบับปรับปรุง 2560 และมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวัดและประเมินผลตามมาตรฐานตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ของเนื้อหาจาก คู่มือครูและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้สอดคล้องกับเนื้อหา จำนวน 50 ข้อ ก่อนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ และนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุง 3) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาการใช้คำถาม ความถูกต้องในการใช้ภาษาและความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัดเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขโดยคัดเลือกข้อสอบที่มีดัชนีความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 0.67 ขึ้นไป โดยทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 4) นำแบบทดสอบ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ้านทวน จำนวน 20 คน นำผลการทดสอบมาหาค่าความยาก อำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.2 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 – 1.00 ไว้จำนวน 30 ข้อ ได้ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.25 – 0.75 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.60 นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder Richardson ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 5) จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อนำไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ตอนที่ 3 การสร้างและหาคุณภาพแบบวัดทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเนื้อหาตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ฉบับปรับปรุง 2560 และมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวัดและประเมินผลตามมาตรฐานตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ของเนื้อหาจาก แบบเรียน คู่มือครู หลักการ วิธีการสร้างแบบทดสอบและแนวทางการวัดและการประเมินความสามารถ ในการให้เหตุผลจากเอกสารและตำราเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแบบวัดทักษะการให้เหตุผล เรื่องการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศอย่างปลอดภัยเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้สอดคล้อง กับเนื้อหา จำนวน 30 ข้อ ก่อนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้อง กับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้และนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุง 3) นำแบบวัดที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาการใช้คำถาม ความถูกต้องในการใช้ภาษาและความสอดคล้องกับ พฤติกรรมที่ต้องการวัดเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขโดยคัดเลือกข้อสอบที่มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67 ขึ้นไป 4) นำแบบวัดทักษะการให้เหตุผล ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน วัดบ้านทวน จำนวน 20 คน นำผลการทดสอบมาหาค่าความยาก อำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่น ของแบบวัดทักษะการให้เหตุผลทั้งฉบับ คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.2 – 0.80 และค่าอำนาจ

จำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 - 1.00 ไว้จำนวน 20 ข้อ ได้ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.55 – 0.80 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.60 นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder Richardson ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 5) จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อนำไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้ 1) แจ้งนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ 2) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วย แบบทดสอบวัดผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ และแบบวัดทักษะการให้เหตุผล จำนวน 20 ข้อ เวลา 60 นาที 3) ดำเนินการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้แผนละ 2 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน ระยะเวลา 10 ชั่วโมง 4) ทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 ข้อ และแบบวัดทักษะการให้เหตุผล จำนวน 20 ข้อ เวลา 60 นาที

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการแจกแจงประชากร 2) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนทักษะการให้เหตุผล 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการให้เหตุผลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ใช้สถิติแบบพารามิเตอร์ ด้วยสถิติทดสอบ t-test dependent และแบบไม่ใช้พารามิเตอร์ ด้วยการทดสอบ Wilcoxon signed – ranks test

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

สถิติพารามิเตอร์						สถิติไม่ใช้พารามิเตอร์	
Dependent t-test						Wilcoxon signed – ranks test	
กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.	T	Sig.
ก่อนเรียน	10	12.80	3.01	17.810	.001	0	.001
หลังเรียน	10	21.30	2.11				

จากตารางที่ 1 พบว่า การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 12.80 (S.D. = 3.01) หลังเรียนเท่ากับ 21.30 (S.D. = 2.11) และเมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน จากการ

ทดสอบโดยใช้สถิติพารามิเตอร์และสถิติไม่ใช้พารามิเตอร์พบว่ามีความสอดคล้องกันทั้งสองวิธี โดยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาทักษะการให้เหตุผล เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา โดยการเปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

สถิติพารามิเตอร์ Dependent t-test						สถิติไม่ใช้พารามิเตอร์ Wilcoxon signed – ranks test	
กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.	T	Sig.
ก่อนเรียน	10	9.70	1.49	28.938	.013	0	.013
หลังเรียน	10	18.80	1.03				

จากตารางที่ 2 พบว่า การศึกษาทักษะการให้เหตุผลโดยเปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 9.70 (S.D. = 1.49) หลังเรียนเท่ากับ 18.80 (S.D. = 1.03) และเมื่อเปรียบเทียบทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยกรณีศึกษา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน จากการทดสอบโดยใช้สถิติพารามิเตอร์และสถิติไม่ใช้พารามิเตอร์พบว่ามีความสอดคล้องกันทั้งสองวิธี โดยพบว่าทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ในการกำหนดสถานการณ์ทดลอง ต้องสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในสังคมใกล้ตัวของนักเรียน และทักษะในการให้เหตุผลของนักเรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมให้มีปฏิสัมพันธ์หรือกระบวนการกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเกิดการยอมรับเหตุผลของกลุ่มความรู้ที่ได้รับในห้องเรียนสามารถเสริมทักษะในการป้องกันหรือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย สอดคล้องกับชีวิตประจำวันสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และยังทำให้นักเรียนสนใจในการศึกษาด้วยตนเองโดยการติดตามข่าวสารเพื่อเป็นการระวังป้องกันตนเองอีกด้วยและการที่จัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาโดยใช้เวลาฝึกมากขึ้นจะทำให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จนเป็นนิสัยสรุปได้ดังรูปภาพที่ 1

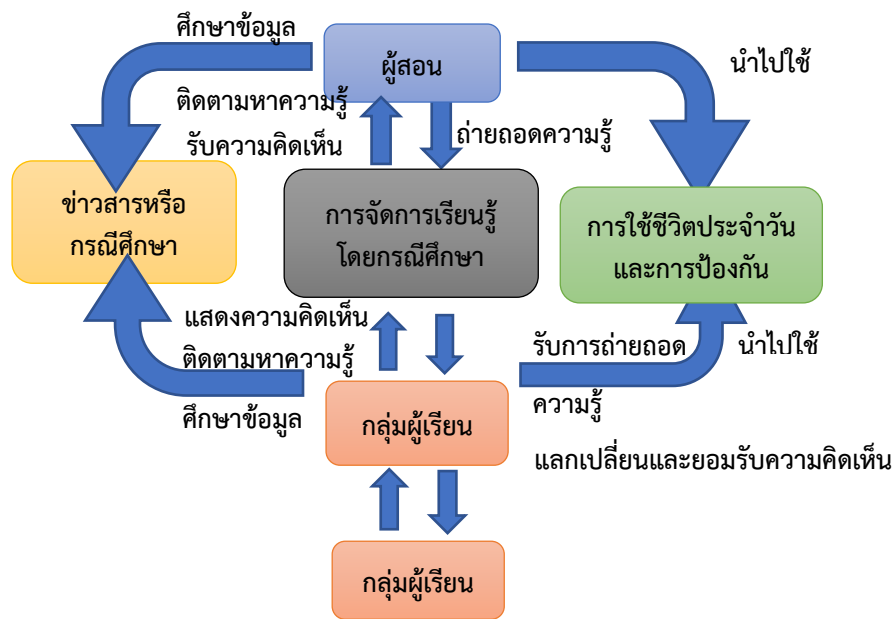

Figure 1: The New Body Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการให้เหตุผลเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเป็นเพราะนักเรียนมีความเข้าใจจากกรณีศึกษาเพิ่มมากขึ้น ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากภาพเหตุการณ์ที่ได้ศึกษาซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนและได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันสอดคล้องกับแนวคิดของ Khemmani (2013) ที่กล่าวถึงข้อดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาไว้ว่าช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้จากซึ่งกันและกัน และดังที่ Chaibao (2009) ได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมวิทยาเบื้องต้น เรื่องวัฒนธรรม พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาทำให้นักศึกษาสามารถคิดวิเคราะห์และมอง ภาพในการศึกษาได้อย่างชัดเจน ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ไปในทางที่ดี สอดคล้องกับ Sulong (2018) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักศึกษา 35 คนพบว่านักศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 18.95$, $sig = .000$) ทำให้สรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาสามารถทำให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจมากขึ้นและสามารถทำให้นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาได้ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 นักเรียนมีทักษะการให้เหตุผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในการศึกษาการให้เหตุผล เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่ Khemmani (2013) กล่าวถึงข้อดีของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาไว้ว่าช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้จากซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Malangtupthong (2015) กล่าวว่าความสามารถในการให้เหตุผลเป็นความสามารถในการแสดงแนวคิดขั้นตอนในการหาคำตอบหรือการพิสูจน์ และแสดงเหตุผลสนับสนุนคำตอบหรือขั้นตอนการพิสูจน์เหล่านั้น เพื่อยืนยันข้อสรุป โดยการอ้างอิงหลักการและแนวคิด รวมทั้ง ทฤษฎี บท กฎ สูตร และนิยามต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง อย่างสมเหตุสมผล และ The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2012) ได้กล่าวว่า การให้เหตุผลเป็นทักษะและกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วนรอบคอบ สามารถคาดการณ์วางแผนตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การคิดอย่างมีเหตุผลเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักเรียนสามารถนำติดตัวไปใช้ในการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการทำงานและการดำรงชีวิต ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์และเข้าใจในทักษะการให้เหตุผล ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้นักเรียนมีทักษะการให้เหตุผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

สรุป

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัยมีความจำเป็นต่อสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือบริบทโลกยุค 4.0 การเสริมการป้องกันนั้นเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมากและด้วยควรปลูกฝังหรือถ่ายทอดให้กับนักเรียนหรือเด็กที่ยังมีความเข้าใจที่น้อยมากและยังตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพได้ง่าย ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนไม่น่าเบื่อหรือมีความน่าสนใจที่ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้การจัดการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักเรียนเข้าใจและรู้จักป้องกันตนเองได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษานั้น นอกจากทำให้นักเรียนสนใจ เข้าใจ ในการใช้และป้องกัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยในการลดปัญหาอาชญากรรมการตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษากับเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลในเชิงบวกโดยตรงต่อนักเรียนทั้งในด้านการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะการให้เหตุผล ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ควรพิจารณา นำกิจกรรมไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้

1.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา สามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มสาระอื่นๆ หรือส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการให้เหตุผลในวิชานั้นๆ ได้

1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ลักษณะกลุ่ม เพราะการทำงานเป็นกลุ่มมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความสนุกสนานและมีอิสระในการเรียน อีกทั้งผู้เรียนยังได้ใช้ กระบวนการคิดเพื่อหาความเกี่ยวข้องของเนื้อหาที่เรียนกับกรณีศึกษาที่ได้รับ จึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

1.4 ในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ควรแนะนำให้นักเรียนได้วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสมและไม่แสดงความคิดเห็นออกนอกประเด็น โดยครูอาจเป็นผู้ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

1.5 ควรเสริมแรงทางบวก เช่น คำชมเชย รางวัล คะแนน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียน รวมถึงกล้าแสดงออกในห้องเรียน และมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนในห้องเรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ชั้นเรียนเกิดความสนุกสนานและน่าสนใจ

1.6 ข้อค้นพบที่ผู้วิจัยดำเนินการทดลองกรณีศึกษาการกำหนดสถานการณ์ทดลองควรให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ใกล้ตัวนักเรียนเพื่อให้ได้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้นักเรียนได้เฝ้าระวังและป้องกันให้แก่ตัวนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษากับเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการให้เหตุผลได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการนำวิธีการนี้ไปใช้ในหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ ระดับชั้นอื่นๆ และในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการพัฒนาทักษะการให้เหตุผลเป็นทักษะสำคัญและจำเป็นที่นักเรียนจะต้องได้รับและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

References

- Chaibao, C. (2009). *A Study of Teaching Methods in Case Study that Affects Achievement of Studying Introduction to Sociology in Culture*. Retrieved September 18, 2020, from <http://eduweb.kpru.ac.th/pdf/rs15>
- Chayarat, K. (2017). *Measuring the Learning Achievement of Learner by Teaching and Learning Management in Case Study with Short Question with ASA in the Course of Analysis and System Design. Learning Subject for Developing the New Project Work from Old Project Work*. Bangkok: SIBA College.
- Khemmani, T. (2013). *Types of Multiple Teaching*. (8th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Khemmani, T. (2017). *Science of Teaching: Knowledge for Organizing Effective Learning Processes*. (18th ed.). Bangkok: Chulabook.
- Laha, S. (2013). *Education in the Era of Globalization*. Retrieved September 18, 2020, from <http://www.mbuisc.ac.th/phd/academic/globalization.pdf>
- Malangtupthong, P. (2015). *The Effect of Organizing Inductive and Deductive Learning on Mathematical Reasoning and Written Communication Abilities in Numbers Theory of Mathayomsuksa IV Student*. (Master's Thesis). Burapha University. Chon buri.
- Srisa - Ard, B. (2017). *Preliminary Research*. (9th ed.). Bangkok: Suwiriyan.

- Sulong, W. (2018). *Promotion of Analytical Thinking by Using Case-Study Learning for Quality Administration in Organization Program, 2nd Level of High Vocational Certificate*. (Master's Thesis). College of Education Science, Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2008). *Mathematics Books*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 *

Instructional with the Project-Based Learning on Achievement and Scientific Mind of Students Grade 6

¹ปทุมพร สรทองอินทร์, ทองปาน บุญกุศล และ สุพจน์ เกิดสุวรรณ

¹Patoomporn Srathongin, Thongpan Boonkusol and Supod Guadsuwan

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Khunfern.suju@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการก่อนเรียนและหลังเรียน 2) ศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนเซนต์โยเซฟเกาะสมุย อำเภอกาบัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 29 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ เรื่อง กระบวนการเกิดหิน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test Dependent)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) จิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.71)

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ; จิตวิทยาศาสตร์

Abstract

The objectives of this research article was as follows: 1) to compare the learning achievement of 6th grade students, who received project-based learning management before and after the class, 2) to study the scientific mindset of 6th grade students, who received project-based learning management. This study was an experimental based research, and the sample of study consisted of 29 students from grade 6/2 of Saint Joseph Samui School, Koh Samui District, Surat Thani Province, Thailand, during the first semester of the 2021. The sampling group was randomly selected. The research instrument included: 1) lesson plans

---

*Received November 15, 2021; Revised December 20, 2021; Accepted February 11, 2022

designed based on project-based learning under the topic of rock formation 2) the achievement questionnaire to measure learning outcomes, 3) scientific mindset questionnaires. The data analysis was conducted using basic statistics, including mean, standard deviation and dependent t-test.

The research findings showed that 1) The learning outcomes of students who received project-based learning management after the lesson were significantly higher than before the lesson at a statistical significance level of .01. 2) the scientific mindset of students after receiving project-based learning management was at good level ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.71).

Keywords: Learning Achievement; Project-Based Learning; Scientific Mind

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก (Office of the Education Council, 2017) การจัดการศึกษาของประเทศจึงตั้งอยู่บนอุดมการณ์ของการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการปรับตัวให้อยู่ในท้องถิ่น ประเทศชาติ อาเซียนและระดับโลกได้ (Dachakupt, 2015)

การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ ได้เปิดกว้างทางความคิด มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ พัฒนาชีวิตด้วยทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมภายนอกมากกว่าแค่การซึมซับความรู้ภายในห้องเรียน การทำความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ต้องเปิดพื้นที่การเรียนรู้และขยายขอบเขตการสร้างความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จากทั่วทุกมุมโลกสามารถสื่อสารและส่งผ่านข้อมูลถึงกันด้วยคอมพิวเตอร์แบบพกพา สารสนเทศและความรู้เริ่มเข้าถึงตัวผู้เรียนเพียงแค่ปลายนิ้วสัมผัส ผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนบทบาทการเรียนการสอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาสู่การเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ ส่งเสริมคุณลักษณะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการนำไปใช้การดำรงชีวิตและช่วยคำจูงให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยรู้จักนำหลักการและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ควรพัฒนาให้มีขึ้นก่อนในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นควรเป็นทักษะกระบวนการ ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะการสังเกต ทักษะการจัดจำแนก ทักษะการวัด ทักษะการคำนวณ ทักษะการหา ความสัมพันธ์ระหว่างสเปกกับสเปส และสเปกกับเวลา ทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล ทักษะการลงความเห็นจากข้อมูลและทักษะการพยากรณ์ ซึ่งทักษะดังกล่าวถือว่าเป็นทักษะขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ต้องมีและต้องพัฒนาให้มีขึ้นในระดับประถมศึกษาก่อนที่จะพัฒนาแนวความคิดและทักษะขั้นผสมผสาน ซึ่งเป็นทักษะขั้นสูงต่อไป (Nuangchalerm, 2015)

ปัญหาที่พบจากผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเซนต์โยเซฟเกาะสมุย ปีการศึกษา 2563 ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ เมื่อพิจารณาผลคะแนน พบว่าในระดับโรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 39.78 ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับสังกัด คือ 41.99 (The National Institute of Educational Testing Service, 2020) จากผลคะแนนดังกล่าวเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุหนึ่งเนื่องจากครูผู้สอนยังขาดเทคนิคการสอนจึงถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการบรรยายเพียงอย่างเดียวเพื่อใช้ในการสอบ ไม่มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ยังไม่ดีเท่าที่ควร

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นขั้นตอนของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษา เพื่อค้นพบความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ด้วยตนเองของผู้เรียนเอง โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และมีครูอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษาความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่นั้น โดยที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนไม่เคยรู้หรือมีประสบการณ์มาก่อน (unknown by all) (Dechakup and Yindeesuk, 2012) ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น ทักษะการเรียนรู้นวัตกรรม ทักษะเกี่ยวกับ ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารและเทคโนโลยี และทักษะการใช้ชีวิต เป็นต้น (Promkatkaew, 2014) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนที่มีจิตวิทยาศาสตร์สามารถนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม (Nuangchalerm, 2015)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเซนต์โยเซฟเกาะสมุย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกการทำงานเป็นระบบ มีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม และมีความเป็นจิตวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานก่อนและหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน และจิตวิทยาศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนเซนต์โยเซฟเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัด สุราษฎร์ธานี ทั้งหมด 4 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 130 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนเซนต์โยเซฟ เกาะ สมุย อำเภอกะเปอร์ จังหวัด สุราษฎร์ธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เรื่อง กระบวนการเกิดหิน จำนวน 1 แผน 14 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ โดยมีการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม

1.2 ศึกษาเนื้อหา จากคู่มือครูและหนังสือเรียนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาให้มากขึ้น

1.3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง กระบวนการเกิดหิน จำนวน 1 แผน 14 ชั่วโมง ประกอบด้วย หัวข้อสำคัญ ได้แก่ 1) มาตรฐานการเรียนรู้ 2) ตัวชี้วัด 3) สารสำคัญ/ความคิดรวบยอด 4) จุดประสงค์การเรียนรู้ 5) สารการเรียนรู้ 6) สมรรถนะ 7) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8) กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ 10) ภาระงาน/ชิ้นงาน 11) การวัดและการประเมินผล

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแผนการจัดการเรียนรู้ และนำคำแนะนำมาทำการแก้ไข

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 2 ท่าน 2. ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวัดและประเมินผลในโรงเรียน 1 ท่าน 3. ด้านการสอนวิทยาศาสตร์ 2 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

1.6 นำคะแนนที่ได้จากการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมาย พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 เมื่อนำไปเทียบกับเกณฑ์ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2 ศึกษาเนื้อหา เรื่อง กระบวนการเกิดหิน จากคู่มือครู หนังสือเรียนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

2.4 นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้แก่

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 2 ท่าน 2. ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา และความสอดคล้องตามจุดประสงค์กับพฤติกรรมที่ต้องการวัด ลักษณะการใช้คำถาม เนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาในแต่ละข้อคำถาม และนำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ระหว่างข้อแต่ละข้อกับจุดประสงค์ พบว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60-1.00

2.5 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำคะแนนที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์แบบทดสอบรายข้อเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r)

2.6 คัดเลือกข้อสอบที่ค่าความยาก (p) มีค่าระหว่าง 0.30 – 0.77 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง 0.26 – 0.69 จำนวน 30 ข้อ

2.7 นำแบบทดสอบไปหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบทดสอบ แบบความสอดคล้องภายในโดยใช้วิธีของ Kuder - Richardson โดยใช้สูตร KR-20 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.83

2.8 นำแบบทดสอบไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาศาสตร์ และการสร้างแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์

3.2 สร้างแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ ใช้แบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งกำหนดคุณลักษณะด้านจิตวิทยาศาสตร์เป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.3 นำแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านได้แก่ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 2 ท่าน 2. ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ 2 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ พบว่าแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60-1.00

3.4 นำแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำคะแนนจากการตอบแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ หาค่าความเที่ยงของแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ ทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.89

3.5 นำแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 16 ชั่วโมง โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ชี้แจงให้ทราบถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานและบทบาทของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

2. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที

3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ใช้เวลาสอน 14 ชั่วโมง คาบละ 50 นาที โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนเอง

4. เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานครบตามที่กำหนดแล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์

5. นำคะแนนสอบที่ได้จากการตรวจแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.1 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 วิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติค่าที (t-test dependent) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

2. วิเคราะห์แบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัย**ผลการวิจัย**

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ผลปรากฏดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	SD.	t-test	p-value
ก่อนเรียน	29	9.03	2.53	12.27**	.000
หลังเรียน	29	18.79	5.23		

** p < .01

จากตารางที่ 1 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์จิตวิทยาศาสตร์หลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ผลปรากฏดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์จิตวิทยาศาสตร์หลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

ข้อที่	คุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์	ค่าสถิติ		ระดับคุณภาพ
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านความอยากรู้อยากเห็น				
1	นักเรียนมีความสนใจ และกระตือรือร้นต่อการทำกิจกรรมโครงงาน	4.24	0.64	ดี
2	นักเรียนชอบค้นคว้าเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การทดลอง การสร้างแบบจำลอง หรือทักษะอื่นๆ	4.03	0.73	ดี

ข้อที่	คุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์	ค่าสถิติ		ระดับคุณภาพ
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านความมีเหตุผล				
3	นักเรียนทำการตรวจสอบข้อมูลหลายๆ ครั้ง จนกว่าจะ ได้คำตอบที่ถูกต้องแล้วจึงนำข้อมูลมาสรุปผล	3.55	0.87	ดี
4	นักเรียนมีการตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่ง ข้อมูล	4.21	0.73	ดี
ด้านความใจกว้าง				
5	นักเรียนพร้อมจะปรับปรุงผลงาน หากมีผู้อื่นให้ คำแนะนำ	4.31	0.54	ดี
6	นักเรียนยอมรับคำแนะนำ หรือ ข้อเสนอแนะ และ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาตนเอง	4.21	0.56	ดี
ด้านความซื่อสัตย์				
7	นักเรียนนำเสนอโครงการตามความเป็นจริง	4.24	0.64	ดี
8	นักเรียนสรุปผลการทดลองตามความเป็นจริง	4.17	0.60	ดี
ด้านความพยายามมุ่งมั่น				
9	นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม ความสามารถ	4.28	0.80	ดี
10	นักเรียนมีความอดทน แม้การดำเนินการทำโครงการจะ มีอุปสรรค	4.10	0.90	ดี
ด้านความรอบคอบ				
11	เมื่อครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำโครงการ นักเรียนวางแผน ในการทำงานก่อนเป็นอันดับแรก	3.90	0.82	ดี
12	นักเรียนดำเนินการทดลองตามขั้นตอนที่เขียนในเค้า โครงของโครงการ	3.97	0.78	ดี
ด้านความรับผิดชอบ				
13	นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมาย และส่งงานตรงเวลาที่ กำหนดทุกครั้ง	4.07	0.70	ดี
14	เมื่อนักเรียนทำงานผิดพลาด นักเรียนจะยอมรับ ความผิดที่เกิดขึ้น	4.34	0.67	ดี
ด้านความร่วมมือช่วยเหลือ				
15	เมื่อเพื่อนในกลุ่มมีปัญหา นักเรียนจะช่วยเหลือเพื่อน แม้ว่าเพื่อนจะไม่ได้ขอความช่วยเหลือ	4.03	0.78	ดี
16	นักเรียนร่วมมือทำโครงการกับเพื่อนในกลุ่มด้วยความ เต็มใจ	4.31	0.54	ดี
ด้านความสร้างสรรค์				
17	นักเรียนชอบนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์	3.79	0.90	ดี
18	นักเรียนมีความกล้าที่จะนำเสนอแนวคิดต่างไป จากเพื่อนในกลุ่ม	4.38	0.73	ดี

ข้อที่	คุณลักษณะจิตวิทยาศาสตร์	ค่าสถิติ		ระดับคุณภาพ
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์				
19	นักเรียนนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ	4.21	0.77	ดี
20	นักเรียนชอบทำกิจกรรมเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์	4.41	0.50	ดี
ค่าเฉลี่ยรวม		4.14	0.71	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน มีจิตวิทยาศาสตร์หลังเรียนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.71) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ ด้านความใจกว้าง ด้านความมีเหตุผล ด้านความพยายามมุ่งมั่น ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความร่วมมือช่วยเหลือ ด้านความอยากรู้อยากเห็น ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความรอบคอบ ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ข้อดีเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน คือ 1) ครูผู้สอนได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน 2) เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้สนใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับกลุ่มสาระและระดับชั้นอื่นๆ โดยผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน 5 ขั้นตอนตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

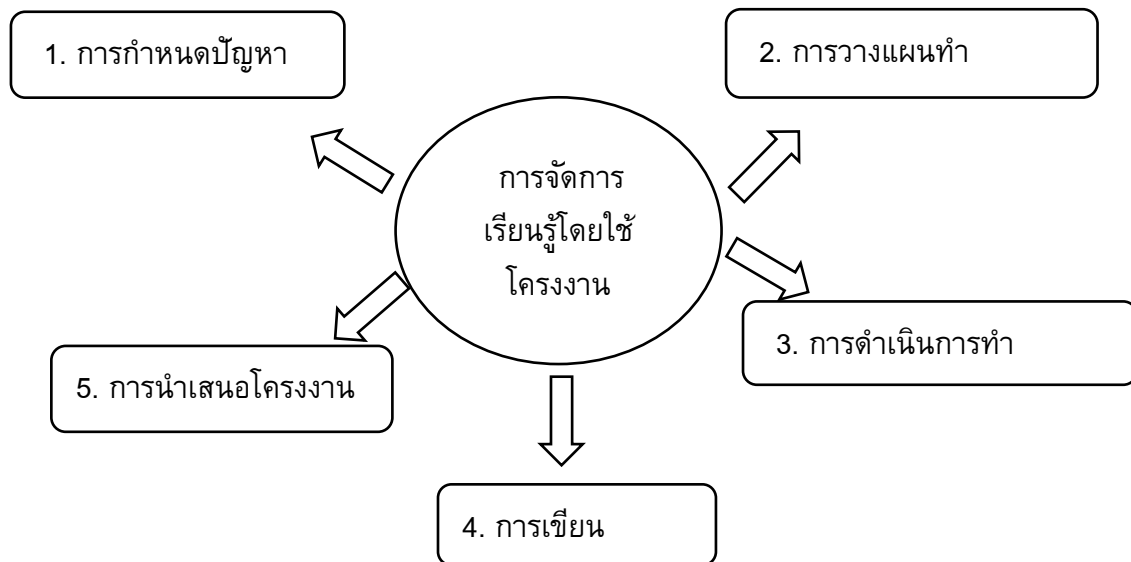

Figure 1: Learning to Project Method

จากแผนภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองสนใจหรืออยากรู้คำตอบ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีครูผู้สอน เป็นผู้ให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา นักเรียนกำหนดปัญหาสิ่งที่จะศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ และความอยากรู้ของนักเรียน หรือครูผู้สอนอาจเป็นผู้กำหนดหัวข้อของปัญหา เพื่อให้ นักเรียนเลือกหัวข้อที่จะศึกษา
2. การวางแผนทำโครงการ นักเรียนวางแผนการทำโครงการ โดยการเขียนโครงร่างของโครงการ มีครูผู้สอนให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน
3. การดำเนินการทำโครงการ นักเรียนดำเนินการทำโครงการ ตามขั้นตอนที่เขียนโครงร่างของโครงการ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ให้ละเอียด เพื่อจะใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายและสรุปผล
4. การเขียนรายงาน นักเรียนเป็นผู้เขียนรายงาน โดยอธิบายถึงรายละเอียดทั้งหมดของการทำโครงการ ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ ชัดเจน
5. การนำเสนอโครงการ นักเรียนนำเสนอโครงการที่ได้ศึกษาสำเร็จแล้วให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจการนำเสนอโครงการจะจัดขึ้นภายในชั้นเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้และสามารถสืบเสาะหาความรู้ได้ด้วยตนเองโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและครู โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยกระตุ้น ให้คำปรึกษา จนผู้เรียนสามารถสรุปความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pisutpaisarn (2016) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงานวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคอีสานตอนล่าง ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piangduangjai (2015) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้โครงงานร่วมกับเทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chawengchutirat (2016) ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างและการดูแลสุขภาพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาเรื่องการเสริมสร้างและการดูแลสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้โครงงานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ระดับจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.14$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 เนื่องจากนักเรียนได้เข้ากลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ กระตุ้นความสนใจและมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น และนักเรียนที่มีคุณลักษณะหรือลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหาความรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ใช้กระบวนการ

ทางวิทยาศาสตร์สามารถปรากฏเป็นพฤติกรรมที่สำคัญ คือ ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น อดทน และเพียรพยายาม ความมีเหตุผล ความมีระเบียบและรอบคอบ ความซื่อสัตย์ และความใจกว้าง ร่วมแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khotjampa (2013) ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปฏิบัติการโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ที่ส่งผลต่อความสามารถในการคิดเชิงมนทัศน์ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่มีจิตวิทยาศาสตร์ระดับดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีจิตวิทยาศาสตร์ระดับปานกลางและน้อย และนักเรียนที่มีจิตวิทยาศาสตร์ระดับปานกลางมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่มีจิตวิทยาศาสตร์ระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piangduangjai (2015) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้โครงงานร่วมกับเทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า จิตวิทยาศาสตร์ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bonchu (2018) ผลสัมฤทธิ์และจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบร่วมมือด้วยสถานการณ์ปัญหา ผลการศึกษาพบว่า จิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบร่วมมือด้วยสถานการณ์ปัญหา หลังเรียนอยู่ในระดับดี

สรุป

การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถสรุปได้ว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) จิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน หลังเรียนอยู่ในระดับดี เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้กระตุ้นความสนใจในการเรียนวิทยาศาสตร์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งที่สนใจได้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนได้ฝึกการวางแผน การทำงานอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การลงมือปฏิบัติงานจริงด้วยตนเอง และผู้เรียนมีความเป็นจิตวิทยาศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานในแต่ละขั้นตอนจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อความเหมาะสมแก่นักเรียนในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

1.2 ผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานให้กิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน

1.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้ ดังนั้นควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานไปใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้อื่นๆ และในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

References

- Bonchu, O. (2018). *Learning Achievenment and The Scientific Mind of Mathayomsuksa 4 Students Using Active and Cooperatie Learning with Problem Situation*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Chawengchutirat, P. (2016). *Learning Activity in Health Education Subject for Improving and Caring Personal Health of Mathayomsuksa IIII Students by Using Project Base Learning*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Dachakupt, P. (2015). *Learning Activities in 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Dechakup, P., & Yindeesuk, P. (2012). *A Practical Manual for Developing Learning Outcomes in Qualified Classroom*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Khotjampa, N. (2013). *Development of Using Laboratory Method Activity Packages of Project-Base Learning to the Conceptual Thinking Ability, Problem-Solving Thinking Ability and Science Learning Achievement of Prathomsuksa 4 Students*. (Master's Thesis). Sakonnakhon Rajabhat University. SakonNakhon.
- Nuangchalerm, P. (2015). *Learning in Science in the 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Office of the Education Council. (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Prikwan Graphic.
- Piangduangjai, N. (2015). *The Development of Instructional Science Model by Using Project-Based Learning Through Inquiry-Based Learning by Flipped Classroom Approach to Enhance Creative innovation Ability and Scientific Minds of Ninth Grade Students*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Pisutpaisarn, T. (2016). A Development of Learning Science: A Project-Based Learning Model to Enhance Scientific Creativity in Prathomsuksa 6 Students in School under the Department of Local Administration in Lower Northeastern Thailand. *Journal of industrial Technology Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 6(1), 28-47.
- Promkatkaew, T. (2014). Project-Based Learning: PBL. *IPST Magazine*, 42(188), 14-17.
- The National Institute of Educational Testing Service. (2020) . *O-NET Exam Result Announcement*. Retrieved April 20, 2021, form <https://www.niets.or.th/th>

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

The Causal Relationship Model for the Whole School Approach of Schools in the Office of the Basic Education Commission

¹อรรถพงษ์ อินต๊ะวงศ์, อนุชา กอนพวง, ปกรณ์ ประจันบาน และ ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย

¹Attapong Intawong, Anucha Kornpuang, Pakorn Prachanban
and Thirasak Uppamaiathichai

ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Department of Administration and Development, Faculty of Education,

Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: khom310818@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบ 2) เพื่อตรวจสอบรูปแบบ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนโครงการการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ จำนวน 560 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 20 แห่งของตัวแปร และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบ และแบบสัมภาษณ์แนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและความสัมพันธ์โครงสร้าง เชิงเส้นด้วยโปรแกรม Mplus

ผลการวิจัย พบว่า 1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 7 ตัวแปรแฝง 28 ตัวแปรสังเกตได้ และ 63 ตัวชี้วัด ดังนี้ เครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLN) การบริหารจัดการสถานศึกษา (Man) การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน (LD) โรงเรียนพัฒนาตนเอง (WSAS) ครูมืออาชีพ (WSAT) เครือข่ายการเรียนรู้ (WSAN) และนักเรียนคุณภาพ (WSAQ) 2. ผลการตรวจสอบรูปแบบโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น พบว่า สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีดัชนีความสอดคล้อง ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 169.058 ที่ระดับนัยสำคัญ $p=.2416$ ท้องาคความเป็นอิสระ (df) 157 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ (CFI) เท่ากับ .999 ดัชนีการยอมรับของโมเดล (TLI) เท่ากับ .998 และดัชนีความคลาดเคลื่อนการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.014 ดัชนีรากค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ .018 3. แนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ ประกอบด้วย การกำหนดเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่โรงเรียนพัฒนาตนเอง ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อนักเรียนคุณภาพ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ; ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of this research article are: 1) To study the model, 2) to examine the model, and 3) to present guidelines for the comprehensive transformation of schools. The sample group consists of 560 participants, including school administrators and teachers involved in the whole-school system transformation project. The sample size was determined to be 20 times the number of variables using a multi-stage random sampling method. The research tools included interviews and questionnaires related to the model and interviews on the guidelines for the comprehensive transformation of schools. The data were analyzed using content analysis and structural relationship analysis with the Mplus software."

The research findings found that: 1. The causal relationship model for the comprehensive transformation of schools under the Office of the Basic Education Commission consists of seven latent variables, 28 observed variables, and 63 indicators. These variables include Professional Learning Networks (PLN), School Management (Man), Learning and Development of Students (LD), School Self-Development (WSAS), Professional Teachers (WSAT), Learning Networks (WSAN), and Quality Students (WSAQ). 2. The verification of the model through linear structural relationship analysis shows that it aligns with the empirical data, with indices indicating good fit. The chi-square value (χ^2) is 169.058 at a significant level of $p = .2416$, with degrees of freedom (df) at 157. The comparative fit index (CFI) is .999, the Tucker-Lewis index (TLI) is .998, the root mean square error of approximation (RMSEA) is 0.014, and the standardized root mean square residual (SRMR) is .018. 3. The guidelines for the comprehensive transformation of schools include establishing professional learning networks to promote school management, student learning and development, leading to self-developing schools, professional teachers, and learning networks, ultimately resulting in high-quality students.

Keywords: Whole School Approach; The Causal Relationship; The Office of The Basic Education Commission

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการกำหนดเป้าหมายที่มีคุณภาพ การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การจัดระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม การพัฒนาครูให้เฝ้าเรียนรู้เป็นครูมืออาชีพ และการมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน ด้วยหลักความเป็นอิสระ หลักการมีส่วนร่วมและ

หลักการแก้ไขปัญหามีเป้าหมายซึ่งเป็นผลที่เกิดกับผู้เรียน ได้แก่ 1) มีความเสมอภาคด้านโอกาสทางการศึกษาได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 2) เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์อย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ และ 3) มีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ และจิตสาธารณะ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวต้องอาศัยพลังความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือระบบที่สำคัญ เช่น เปลี่ยนระบบพัฒนาครูเป็นการสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพในโรงเรียน (Professional Learning Community : PLC) เปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติต่อกันเพื่อการเคารพคุณค่าของกันและกัน เปลี่ยนการจัดการเรียนรู้เป็นแบบใฝ่รู้ใฝ่เรียน การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง/ระบบในโรงเรียนจะทำให้พฤติกรรมครูเปลี่ยน เช่น เปลี่ยนครูสอนเป็นครูโค้ช ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะใหม่ เกิดปัญญาภายในและภายนอก สนุกในการเรียนรู้ อยู่ร่วมกับเพื่อนและครูอย่างมีความสุข ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ทำให้ครู ผู้เรียนมีวิถีใหม่ อุปนิสัยใหม่ ทักษะใหม่ มีแนวปฏิบัติร่วมกัน เรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากข้อมูลการวิเคราะห์ระบบการศึกษาของประเทศไทย พบว่า มีปัญหาอยู่หลายประการ อาทิ การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัวและยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริตและการมีจิตสาธารณะของคนส่วนใหญ่ ส่งผลให้ต้องทบทวนปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาเชิงระบบให้สนองและรองรับความท้าทายที่เกิดขึ้น เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ และจากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา การบริหารจัดการและการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ประกอบด้วย การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) วัฒนธรรมคุณภาพ (Quality Culture) การจัดการคุณภาพ (Quality Management) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization: LO) ภาควิชาเครือข่ายความร่วมมือ (Professional Learning Network: PLN) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ในการจัดการศึกษานั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกัน (School Goal) เพื่อเป็นเป้าหมายร่วมและเป็นการสร้างความเข้าใจ ความมุ่งมั่น แรงจูงใจ และความร่วมมือที่จะบรรลุภารกิจร่วมกัน ซึ่งเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา และปฏิบัติสืบเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้งานขององค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ Cheng (1993) ที่พบว่าโรงเรียนที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งจะเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานของครูสูงขึ้น โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เป็นบรรยากาศของอุดมการณ์ที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วม การมีภาวะผู้นำโดยเสนาหา และความเป็นกันเอง จะส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูง และความพึงพอใจต่องานของครูสูงขึ้นในการพัฒนา (Cheng, 1993) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM) ที่ต้องอาศัยทรัพยากรและบุคลากรที่ตนมีอยู่ดำเนินการพัฒนาในลักษณะพึ่งตนเองในสถานที่ปฏิบัติงานจริง (Real work place) เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by doing) และการเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติงาน (Learning on the job) และสอดคล้องกับงานวิจัยระดับสากลที่ได้ทำการวิเคราะห์โครงการพัฒนาการศึกษาต่างๆ (Meta - analysis) พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้มากที่สุดคือ “พลังร่วมของครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน” กับ “การเรียนการสอนที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิด” (Hattie et al. 2009) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพินสุตา สิริธรรักษ์และคณะ ที่ได้เสนอแนวคิดของมาตรการสนับสนุนโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (School Goal) กระบวนการพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional

Learning Community) ระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ (Information system) การเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Classroom Learning) และเครือข่ายการทำงานร่วมกันของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (School Network) (Siritrangsi et al. 2019)

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาบนฐานการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาในยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่สถานศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดสัมฤทธิ์ผล โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะของบุคคลที่พึงประสงค์ในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างรูปแบบการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อตรวจสอบรูปแบบ และการนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ

ขั้นตอนที่ 1 แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดแหล่งข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุฯ จำนวน 15 ท่าน
2. ผู้บริหาร และครู โครงการการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ จำนวน 560 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 140 จำนวน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 420 คน
3. ผู้บริหาร และครู โครงการการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นและมีวิธีปฏิบัติที่สามารถเป็นต้นแบบให้สถานศึกษาอื่นได้ จำนวน 10 โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ฉบับ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบฯ หากคุณภาพโดยการตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่า $IOC \geq 0.8$ ทุกข้อคำถาม
2. แบบสอบถามความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบฯ ผ่านการหาคุณภาพโดยการตรวจสอบ 1) ความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่า $IOC \geq 0.6$ ทุกข้อคำถาม 2) ความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .997 และ 3) ความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)
3. แบบสัมภาษณ์แนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบฯ ผ่านการหาคุณภาพโดย การตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่า $IOC \geq 0.8$ ทุกข้อคำถาม

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกเป็น 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อกำหนดตัวแปรแฝง ตัวแปรสังเกตได้และตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ จำนวน 7 ตัวแปรแฝง 27 ตัวแปรสังเกตได้ และ 85 ตัวชี้วัด

1.2. สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขตัวแปรแฝง ตัวแปรสังเกตได้และตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ตัวแปรแฝง 28 ตัวแปรสังเกตได้ และ 63 ตัวชี้วัด

2. ตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบฯ โดยนำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์กับแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครู ของโรงเรียนเครือข่าย การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ จำนวน 560 คน

3. การนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้บริหารและครู ของโรงเรียนที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่น จำนวน 10 โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบฯ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. ตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบฯ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นด้วยโปรแกรม Mplus

3. วิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 7 ตัวแปรแฝง 28 ตัวแปรสังเกตได้ และ 63 ตัวชี้วัด ดังนี้ เครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLN) การบริหารจัดการสถานศึกษา (Man) การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน (LD) โรงเรียนพัฒนาตนเอง (WSAS) ครูมืออาชีพ (WSAT) เครือข่ายการเรียนรู้ (WSAN) และนักเรียนคุณภาพ (WSAQ) นำเสนอ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง จากการศึกษาแนวคิด/ทฤษฎี งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	แนวคิด/ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
เครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLN)	การบริหารจัดการสถานศึกษา	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563), พิณสุดา สิริธรรศรี (2563), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
การบริหารจัดการสถานศึกษา	การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563), พิณสุดา สิริธรรศรี (2563), ทิศนา ขมณี และภาสิต ประมวลศิลป์ชัย (2547), โครงการรุ่งอรุณ (2544), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	แนวคิด/ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน	โรงเรียนพัฒนาตนเอง	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563) , มูลนิธิศึกษาธิการ (2563), พิณสุตา สิริรังศรี (2563), ทิศนา แคมณี และภาษิต ประมวลศิลป์ชัย (2547), โครงการรุ่งอรุณ (2544), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน	ครูมืออาชีพ	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563) , มูลนิธิศึกษาธิการ (2563), พิณสุตา สิริรังศรี (2563), ทิศนา แคมณี และภาษิต ประมวลศิลป์ชัย (2547), โครงการรุ่งอรุณ (2544), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน	เครือข่ายการเรียนรู้	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563) , มูลนิธิศึกษาธิการ (2563), พิณสุตา สิริรังศรี (2563), ทิศนา แคมณี และภาษิต ประมวลศิลป์ชัย (2547), โครงการรุ่งอรุณ (2544), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
โรงเรียนพัฒนาตนเอง	ครูมืออาชีพ	ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
เครือข่ายการเรียนรู้	ครูมืออาชีพ	ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
โรงเรียนพัฒนาตนเอง	นักเรียนคุณภาพ	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563), มูลนิธิศึกษาธิการ (2563), พิณสุตา สิริรังศรี (2563), โครงการรุ่งอรุณ (2544), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
ครูมืออาชีพ	นักเรียนคุณภาพ	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563) , มูลนิธิศึกษาธิการ (2563), พิณสุตา สิริรังศรี (2563), โครงการรุ่งอรุณ (2544), กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach
เครือข่ายการเรียนรู้	นักเรียนคุณภาพ	กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563) , มูลนิธิศึกษาธิการ (2563), พิณสุตา สิริรังศรี (2563), โครงการรุ่งอรุณ (2544), มูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา (2562), ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ผู้เชี่ยวชาญระดับเขตพื้นที่การศึกษา, ผู้อำนวยการโรงเรียนต้นแบบ (Node) เครือข่าย Whole School Approach

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

2.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าเฉลี่ยในระดับมากและมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรวัดได้ทุกคู่ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของรูปแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 169.058 ที่ระดับนัยสำคัญ $p=.2416$ ที่องศาความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ 157 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ (CFI) เท่ากับ .999 ดัชนีที่แสดงการยอมรับของโมเดล (TLI) เท่ากับ .998 และดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.012 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ .022

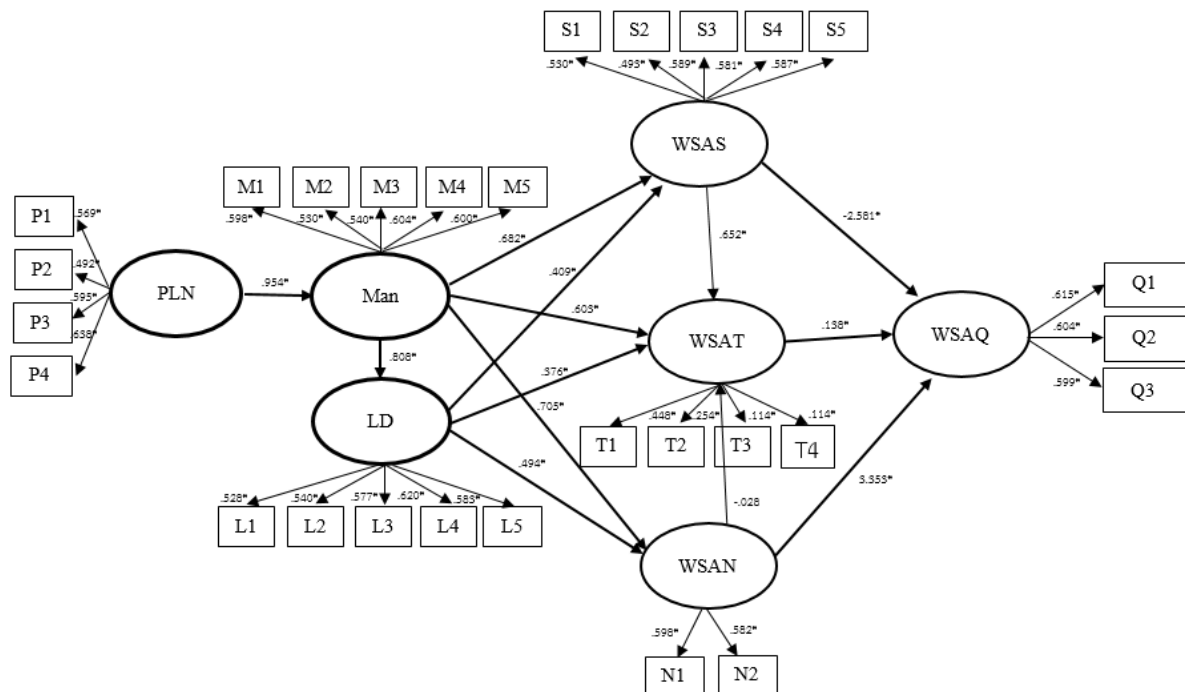

Figure 1: The results of The Causal Relationship Model for the Whole School Approach of Schools in the Office of the Basic Education Commission.

2.3 ค่าอิทธิพลรวม (TE) อิทธิพลทางตรง (DE) และอิทธิพลทางอ้อม (IE) ของตัวแปร

ตารางที่ 2 ค่าอิทธิพลรวม (TE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) อิทธิพลทางตรง (DE) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน
ในแบบจำลองเชิงสมมติฐานที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว

ตัวแปรแฝง	การบริหารจัดการ สถานศึกษา (Man)			การจัดการเรียนรู้และ การพัฒนา (LD)			โรงเรียนพัฒนาตนเอง (WSAS)		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
เครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLN)	.95*	-	.95*	.77*	.77*	-	.65*	.65*	-
(.01)	(.01)		(.01)	(.12)	(.12)		(.17)	(.17)	
การบริหารจัดการสถานศึกษา (Man)				.81*	-	.81*	.68*	.33*	.35
(.02)				(.02)		(.02)	(.18)	(.03)	(.19)
การจัดการเรียนรู้และการพัฒนา นักเรียน (LD)							.41*	-	.41*
(.04)							(.04)		(.04)
โรงเรียนพัฒนาตนเอง (WSAS)									
ครูมืออาชีพ (WSAT)									
เครือข่ายการเรียนรู้ (WSAN)									
เครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLN)	.58*	.58*	-	.67*	.67*	-	.60*	.60*	-
(.12)	(.12)	(.12)		(.18)	(.18)		(.12)	(.12)	
การบริหารจัดการสถานศึกษา (Man)	.60*	.52*	.08	.71*	.40*	.31	.63*	.63*	-
(.12)	(.13)	(.07)	(.18)	(.03)	(.19)	(.18)	(.18)		
การจัดการเรียนรู้และการพัฒนา นักเรียน (LD)	.38*	.25*	.12	.49*	-	.49*	.62*	.62*	-
(.07)	(.05)	(.08)	(.04)		(.04)	(.04)	(.04)		
โรงเรียนพัฒนาตนเอง (WSAS)	.65*	-	.65*	-	-	-	-2.58*	.090	-2.67*
(.18)		(.18)					(.19)	(.05)	(.120)
ครูมืออาชีพ (WSAT)							.14*	-	.14*
(.06)							(.06)		(.06)
เครือข่ายการเรียนรู้ (WSAN)	-.03	-	-.03				3.35*	-.01	3.36*
(.20)			(.20)				(1.12)	(.03)	(1.13)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า แนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ ที่ส่งผลต่อ
นักเรียนคุณภาพ (WSAQ) มี 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 PLN ส่งอิทธิพลรวมต่อ Man เท่ากับ .95* (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .95*) Man
ส่งอิทธิพลรวมต่อ LD เท่ากับ .81 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .81*) LD ส่งอิทธิพลรวมต่อ WSAS เท่ากับ .68*
(อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .68*) WSAS ส่งผลต่อ WSAT เท่ากับ .65 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .65*) WSAT
ส่งอิทธิพลรวมต่อ WSAQ เท่ากับ .14 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .14*)

แนวทางที่ 2 PLN ส่งอิทธิพลรวมต่อ Man เท่ากับ .95* (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .95*) Man
ส่งอิทธิพลรวมต่อ LD เท่ากับ .81 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .81*) LD ส่งอิทธิพลรวมต่อ WSAT เท่ากับ .65*
(อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .65*) WSAT ส่งอิทธิพลรวมต่อ WSAQ เท่ากับ .14 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .14*)

แนวทางที่ 3 PLN ส่งอิทธิพลรวมต่อ Man เท่ากับ .95* (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .95*) Man ส่งอิทธิพลรวมต่อ LD เท่ากับ .81 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .81*) LD ส่งอิทธิพลรวมต่อ WSAW เท่ากับ .49* (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ .49*) WSAW ส่งอิทธิพลรวมต่อ WSAQ เท่ากับ 3.35 (อิทธิพลทางตรง เท่ากับ 3.36*)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเชิงระบบ ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนให้ปัจจัยด้านอื่นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ เครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Network: PLN) โดยการสนับสนุนของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) การสนับสนุนของสถาบันอุดมศึกษา การสนับสนุนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และการสนับสนุนของสถานศึกษาร่วมพัฒนา

กระบวนการ (Process) ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยตรง ที่ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยกำหนดเป้าหมาย (School Goal) ที่ท้าทายมีส่วนร่วม, จัดระบบสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการขับเคลื่อนองค์กร และจัดสภาพแวดล้อม (กายภาพ/สังคม) เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน โดยการส่งเสริมให้ครูดำเนินการ ดังนี้ การออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning, บริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก, ใช้สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน, วัดและประเมินผลหลากหลายตามสภาพจริง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับชั้นเรียน (Network)

ผลลัพธ์ (Output) ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ได้แก่ 1) โรงเรียนพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย มีเป้าหมายร่วมที่ท้าทาย มีระบบสารสนเทศคุณภาพ เกิดวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ มีระบบบริหารจัดการคุณภาพ และโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 2) ครูมืออาชีพ ประกอบด้วย มีการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก มีการดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 3) เครือข่ายการเรียนรู้ (Network) ประกอบด้วย เครือข่ายการเรียนรู้ภายในโรงเรียน และเครือข่ายการเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน

ผลลัพธ์ (Outcome) ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ คือ นักเรียนคุณภาพ โดยพิจารณาจาก นักเรียนได้รับความเสมอภาคทางการศึกษา มีทักษะ (Skills) และคุณธรรมจริยธรรม (Characteristic Qualities)

Figure 2: The Causal Relationship Model for the Whole School Approach of Schools in the Office of the Basic Education Commission

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 7 องค์ประกอบ 28 ตัวแปร สังเกตได้ และ 63 ตัวชี้วัด โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีการปรับเปลี่ยน ได้แก่ ครูมืออาชีพ โดยปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก การดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากตัวแปรแฝงครูมืออาชีพ เป็นตัวแปรผลของการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้และพัฒนานักเรียน ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบดังกล่าว จะส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน กล่าวคือ การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ การสร้างวินัยเชิงบวกโดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน การวิเคราะห์ช่วยเหลือนักเรียนโดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงการพัฒนาตนเองเป็นครูมืออาชีพ ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตัวแปรสังเกตได้เหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายของระบบการศึกษาไทยตามแนวทางการปฏิรูป (Thailand Development Research Institute (TDRI), 2018) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยระดับสากลที่ได้ทำการวิเคราะห์โครงการพัฒนาการศึกษาต่างๆ (Meta - analysis) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้มากที่สุดคือ “พลังร่วมของครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน” กับ “การเรียนการสอนที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิด” (Hattie et al. 2009) และสอดคล้องกับมาตรการสนับสนุนโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่าง

ต่อเนื่อง ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (School Goal) 2) กระบวนการพัฒนาครูและผู้บริหาร ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Community) 3) ระบบสารสนเทศ เพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ (Information system) 4) การเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Classroom Learning) 5) เครือข่ายการทำงานร่วมกันของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (School Network) (Siritrangsi et al. 2019)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียน ทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งแสดงว่ารูปแบบเชิงสมมติฐานที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งหมายความว่าเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน ส่งผลต่อโรงเรียนพัฒนาตนเอง, ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ โรงเรียนพัฒนาตนเอง, ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ ส่งผลต่อนักเรียนคุณภาพ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินโครงการ “สนับสนุนการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง” โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับโครงการของเครือข่ายต่างๆ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถาบันทางการศึกษา และโรงเรียนเครือข่าย (Node) ในพื้นที่ที่ร่วมโครงการ “สนับสนุนการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในการพัฒนาตนเองร่วมกันอย่างต่อเนื่องทั้งโรงเรียน (Whole School Approach) พัฒนาทักษะที่จำเป็นของครูในการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 รวมถึงพัฒนาเครือข่ายระหว่างโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาและยกระดับคุณภาพครู โรงเรียน ผู้ร่วมเรียนรู้ในเครือข่าย นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ร่วมกัน สอดคล้องกับ Siritrangsi (2020) ได้กล่าวถึงโครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (School Quality Improvement Program: sQip) ในปี 2560-2561 โดยมีหลักการสำคัญ คือการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole school Approach) ผ่านการส่งเสริมการขับเคลื่อนจากภายในโรงเรียนเป็นสำคัญ ผลการดำเนินงาน พบว่า โรงเรียนมีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองได้เป็นอย่างดีภายใต้การสนับสนุนของโค้ช มีต้นแบบของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จที่สมควรขยายผลในโอกาส และยังสอดคล้องกับโมเดลความคิดในมิติขององค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักในการสร้างองค์การการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นที่จะผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบขึ้น ประกอบด้วย บุคคลมีความเป็นเลิศ (Personal Mastery) แบบแผนความคิด (Mental Model) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) และการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) (Senge, 1990) และนอกจากนี้ Panich (2020) ได้กล่าวถึงโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรงเรียนเป็น “ชุมชนเรียนรู้” (Learning Community) ให้ครูเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเรียนรู้ ทำงานร่วมกับผู้อำนวยการ และครูคนอื่นๆ และต้องเป็น “ศูนย์เรียนรู้” ให้แก่ ผู้อำนวยการ ครู นักเรียน พ่อแม่ ผู้นำชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น นอกจากนี้ โรงเรียนต้องเป็นเครือข่าย ในความหมายโรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนเรียนรู้ จึงต้องเป็นโรงเรียนที่เรียนรู้ (Learning Organization) และที่สำคัญที่สุดของการเป็น Whole School Approach โรงเรียนต้องมีระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วย โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบซึ่งจะส่งผลต่อนักเรียนคุณภาพ ดังนี้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน โดยจะทำให้เกิดโรงเรียนพัฒนาตนเอง ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อนักเรียนคุณภาพ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษานั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกัน (School Goal) เพื่อเป็นเป้าหมายร่วม และเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความมุ่งมั่น แรงจูงใจ และความร่วมมือที่จะบรรลุภารกิจร่วมกัน ซึ่งเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา และปฏิบัติสืบเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้งานขององค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับการสังเคราะห์งานวิจัยของนักการศึกษาหลายท่านที่ระบุว่าวัฒนธรรมในโรงเรียนที่ดีและเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์สูงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจของนักเรียน โรงเรียนที่มีพันธกิจชัดเจน มีวิสัยทัศน์ และเป้าหมายแน่นอน จะส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะที่สำคัญของนักเรียน (Leslie et al. 1990; Thacker and McInerney, 1992; Cheng, 1993) และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Montha (2018) ที่พบว่า คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากตัวแปรด้านครู รองลงมาคือ ด้านการบริหารการศึกษา ด้านผู้บริหาร ด้านการจัดการเรียนรู้และการวิจัย ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน

สรุป

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงภายนอกและภายในที่ส่งผลต่อนักเรียนคุณภาพ โดยเริ่มจากเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ให้การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยการกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อการพัฒนา มีกระบวนการสร้างการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทุกคน มีแนวทาง/นวัตกรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน ครูผู้สอนมุ่งเน้นการออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning), บริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก, ใช้สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน, วัดและประเมินผลหลากหลายตามสภาพจริง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับชั้นเรียน ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้เป็นการดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบที่จะทำให้โรงเรียนมีเป้าหมายร่วมที่ท้าทาย มีระบบสารสนเทศคุณภาพ เกิดวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ มีระบบบริหารจัดการคุณภาพ และโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ครูมีการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก มีการดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนพัฒนาตนเอง ครูเป็นครูมืออาชีพ มีเครือข่ายการเรียนรู้ (Network) และเกิดผลลัพธ์ (Outcome) คือ นักเรียนคุณภาพในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำตัวแปรสังเกตได้ของโรงเรียนพัฒนาตนเอง ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ มาเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้แก่ การมีเป้าหมายร่วมที่ท้าทาย มีระบบสารสนเทศคุณภาพ สร้างวัฒนธรรมองค์กรคุณภาพ ระบบบริหารจัดการคุณภาพ และสภาพแวดล้อมเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีการบริหารจัดการชั้นเรียน เชิงบวก ดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รวมถึงต้องสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน

1.2 ครูผู้สอนควรสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโดยการพัฒนาตนเองให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยปรับเปลี่ยนบทบาทครูและผู้เรียนให้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้อันดีระหว่างครูและผู้เรียน โดยการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวกโดยยึดหลักสิทธิเด็ก การเคารพคุณค่า และหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ภายในเพื่อบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงสำรวจ ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน และนอกจากนี้ควรมีการวัดและประเมินผลหลากหลายตามสภาพจริง โดยเน้นการประเมินผลจากภาระงานชิ้นงาน ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่เน้นการตัดสิน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับชั้นเรียน ทั้งเครือข่ายครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

2.3 สถานศึกษา ควรนำพิจารณาโมเดลการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ อันจะนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการปรับเปลี่ยนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างการเปลี่ยนให้เกิดเป็นโรงเรียนพัฒนาตนเอง ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ (Network) ซึ่งเป็นตัวแปรที่จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อนำเสนอกระบวนการดำเนินงานและผลของการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบในเชิงลึก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพศึกษา

References

- Cheng, Y. C. (1993). Profiles of Organizational Culture and Effective School. *School Effectiveness and School Improvement*, 4, 85-110.
- Hattie et al. (2009). *Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning*. New York: Routledge.
- Leslie, J. (1990). Risking the World's End. *Interchange*, 21, 49-58.
- Montha, K. (2018). Factors Effecting the Quality of School under the Office of Bangkok Primary Education Service Area. (Doctoral Dissertation). Siam University. Bangkok.
- Panich, V. (2020). *Education Equality Fund Moves forward to Enhancing the Quality of the School: Reduce Inequality*. Retrieved November 18, 2020, From <https://www.eef.or.th/260920-2/>
- Panich, V., & Manthachit, P. (2020). *World-Class High-Quality Education*. Bangkok: Siam Commercial Bank Foundation.
- Senge, P.M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday.
- Siritrangsi, P. (2020). *Research Report: Monitoring and Evaluating the Teacher and School Quality Program*. Bangkok: DPU Coolprint, Dhurakij Pundit University.
- Siritrangsi, P. et al. (2019). *Guidelines for Being a Quality Coach in the Teacher and School Quality Program*. Bangkok: DPU Coolprint, Dhurakij Pundit University.

Thacker, J. L., & William, M. D. (1992). Changing Academic Culture to Improve Student Achievement in the Elementary Schools. *ERS Spectrum*, 10(4), 18-23.

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา
เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*

The Developing Results of Learning Model Management Based on Cognitive
Development Theory to Enhance Mathematical Problem Solving Abilities for
Grade 6 Students

¹กาญจนา นิลนวล และ มนตรี วงษ์สะพาน

¹Kanjana Ninnuau and Montree Wongsaphan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: joy.kanjana1990@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงคราม จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามนักเรียน แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ และแบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง และต้องการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับมาก แนวทางในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ คือ นักเรียนควรเรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะมีความรู้ ความเข้าใจที่คงทนกว่าการสอนแบบท่องจำ และเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนจะใช้ความรู้ ความเข้าใจ การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับความคิดของตนเองในกระบวนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า รูปแบบ

การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญาเพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นมีทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม 2) แนวคิดอภิปัญญา และ 3) วิธีการแบบเปิด และมีขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ขั้นหากวิธีแก้ปัญหา 3) ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา 4) ขั้นการอภิปราย และ 5) ขั้นสรุปการเรียนรู้

คำสำคัญ: ทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา; การจัดการเรียนรู้; ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

Abstract

This research aims to: 1) study the basic information about the development of learning management model based on cognitive development theory to enhance mathematical problem-solving ability for 6th grade students, 2) to develop the learning management model based on cognitive development theory to enhance mathematical problem-solving ability for 6th grade students. The research was conducted in two phases: Phase 1 involved studying basic information related to the development of the learning management model, while Phase 2 focused on developing the learning management model using research and development processes. The research involved a sample group of 30 6th grade students from Yod kaeng Songkro Community School, selected through random sampling. The research instruments used included student questionnaires, interviews with mathematics teachers, interviews with mathematics teaching experts, evaluations of the suitability of the model, and assessments of the model's coherence. The data analysis was carried out using basic statistics, including frequency, percentages, means, and standard deviations.

The research findings revealed the following: 1) The basic information about the development of learning management model based on cognitive development theory to enhance mathematical problem-solving ability for 6th grade students indicated that students' problems in mathematical problem solving were at the medium level, and students' needs in learning for enhancing mathematical problem-solving ability were at the high level. The suggested approach for teaching mathematics emphasized independent learning, which fostered enduring knowledge and understanding compared to rote memorization. It also highlighted the importance of student-centered learning, where students utilized their knowledge, understanding, expressed opinions, and engaged in collaborative learning, particularly related to their own thought processes in mathematical problem-solving. 2) The development of the learning management model based on cognitive development theory to enhance mathematical problem-solving ability of 6th grade students incorporated three foundational theories and concepts: 1) Social Constructivism Theory, 2) Metacognition approach, and 3) Open-ended and step-by-step approach. The learning process consists of five steps: 1) presenting problem situations, 2) seeking problem-solving strategies, 3)

implementing problem-solving strategies, 4) discussing and analyzing, and 5) summarizing the learning experience.

Keywords: Cognitive Development Theory; Learning Management; Mathematical Problem Solving Abilities

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีครูคอยแนะนำควบคุม ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการแก้ปัญหาที่ถือเป็นทักษะที่สำคัญ เมื่อนักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านปัญหา จะทำให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ วางแผน และดำเนินการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ครูควรเน้นให้นักเรียนได้แก้ปัญหาด้วยตนเองผ่านสถานการณ์ปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องเรียนรู้หลักการในการแก้ไขปัญหา เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และการเลือกใช้กลวิธีในการแก้ปัญหา รวมไปถึงการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (Schoenfeld, 1992) การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Problem Solving) เป็นกระบวนการที่นักเรียนควรจะได้เรียนรู้ผ่านการฝึกฝนและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในตนเอง นักเรียนควรมีแนวทางในการคิดแก้ปัญหาที่หลากหลาย รู้จักประยุกต์และปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม รู้จักตรวจสอบและสะท้อนกระบวนการแก้ปัญหา นอกจากนี้การแก้ปัญหายังเป็นพื้นฐานที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ ควรใช้สถานการณ์หรือปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่กระตุ้น ดึงดูดความสนใจ ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ขั้นตอน กระบวนการแก้ปัญหา และยุทธวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลาย (Ministry of Education, 2017) ขั้นตอนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของ Polya มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผน 3) การดำเนินการตามแผน 4) การตรวจสอบ (Polya, 1981) ซึ่งสอดคล้องกับความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผนแก้ปัญหา 3) การแก้ปัญหา 4) การมองย้อนกลับของผลการแก้ปัญหา (Fuadi, Minarni and Banjarnahor, 2017)

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) เป็นการทดสอบ เพื่อวัดความรู้และความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงเคราะห์ วิชาคณิตศาสตร์ ย้อนหลัง 2 ปี ในปีการศึกษา 2559-2560 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 48.13 และ 34.04 ตามลำดับ และในปีการศึกษา 2560 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยลดลงถึง 14.09 ที่เป็นปัญหาสำคัญและควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ข้อสอบ O-NET เป็นข้อสอบที่เน้นการนำความรู้มาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา จะพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ เมื่อเจอข้อสอบอัตนัย นักเรียนไม่สามารถวิเคราะห์ โจทย์ปัญหา โดยการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและไม่สามารถแสดงกระบวนการ หรือขั้นตอนการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้สาเหตุอาจเนื่องมาจากวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่เป็นนามธรรม เข้าใจยาก บางเนื้อหาที่ยากที่จะอธิบายให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย ทำให้นักเรียนไม่เข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ นักเรียนจะต้องอาศัยทั้งความรู้ทางคณิตศาสตร์ กลวิธีหรือแนวทาง ในการวางแผน การแก้ไขปัญหา การตรวจสอบคำตอบ มาใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

แนวคิดหลักในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จัดอยู่ในกลุ่มพัฒนาการพุทธิปัญญา (Cognitive Growth) การพัฒนาด้านปัญญา พัฒนาจากการปรับการเรียนการสอนให้เป็นการอำนวยความสะดวกในการเติบโตทางด้านปัญญา เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่จัดอยู่ในกลุ่มที่เน้นกระบวนการสารสนเทศ หรือ กระบวนการ

คิด (The Information-Processing Family) มุ่งส่งเสริมความสามารถในการรวบรวมและ จัดระเบียบข้อมูล การเข้าใจปัญหาต่างๆ และการคิดหาวิธีแก้ปัญหา ตลอดจนการสร้างความคิดรวบยอด และ เพื่อถ่ายทอด วิธีการแก้ปัญหานั้น โดยมุ่งเน้นความสำคัญไปที่ความสามารถทางการคิดของนักเรียน ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญ ที่นำมาใช้สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ผ่านความสามารถด้านพุทธิปัญญา ที่จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน (Joyce, Weil and Calhoun, 2011) การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นด้านพัฒนาการ พุทธิปัญญา หรือกระบวนการคิด เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการกระบวนการแก้ปัญหา นักเรียนจะใช้ความรู้ ความเข้าใจ การฝึกฝน และพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ อาจมีแนวทางในการคิดที่หลากหลาย รู้จักตรวจสอบและสะท้อนกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดอภิปัญญา (Metacognition) ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา ช่วยให้นักเรียนสามารถวางแผนแก้ปัญหา และการกำกับตนเอง (Schoenfeld, 1985) ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้อภิปัญญา นักเรียนจะต้องใช้กลวิธีใน การเรียนรู้ ใช้ความรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา สามารถอธิบาย สิ่งที่เรียนรู้ และสะท้อนความคิดของ ตนเองถึง เรื่องที่อ่าน หรือกลวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา (Eaude, 2011) และการนำแนวคิดอภิปัญญามาใช้ในการ แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การวางแผนการเลือกกลวิธีในการแก้ปัญหา 2) กระบวนการ แก้ปัญหา และ 3) กลวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา (Schraw, Crippen and Hartley, 2006) และในกระบวนการ แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ นักเรียนอาจมีวิธีการคิด หรือวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับวิธีการแบบ เปิด (Open Approach) เป็นการแก้ปัญหาโดยใช้ปัญหาปลายเปิด ที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจและ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ โดยผ่านกิจกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่เน้นกระบวนการ แก้ปัญหามากกว่าจะสนใจคำตอบ (Takahashi, 2008) การใช้ปัญหาปลายเปิดจะมีคำตอบที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับระดับความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่แตกต่างกันของนักเรียน และนักเรียนทุกคนจะสามารถ แก้ปัญหาได้ (Hellmig, 2010) และขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การอภิปรายและเปรียบเทียบชั้นเรียน และ 4) การสรุปการเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์ (Inprasitha, 2010b) และการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ จะต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่าง นักเรียนกับนักเรียน หรือกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social Constructivism) เป็นการเรียนรู้ด้านการคิดผ่านกลุ่มร่วมมือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หรือการแสดง ความคิดเห็นร่วมกัน (Backer, and Shimada, 2002) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของครูและนักเรียน ยังช่วย ให้การสอนคณิตศาสตร์ในเนื้อหาต่างๆ บรรลุเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ และมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการคิด (Schmittau, 2004) และช่วยให้นักเรียนสร้างความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น ครูจะช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และคอยสังเกตการอภิปรายในชั้นเรียนที่เป็นการประเมิน ความรู้ ความเข้าใจในการแก้ปัญหาของนักเรียน (Harel and Behr, 1991) จากเหตุผลและความสำคัญ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้ประสบ ผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 5 โรงเรียน แบ่งเป็น 6 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 120 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจในการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 3 ห้องเรียน รวม 60 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวน 5 โรงเรียน แบ่งเป็น 6 ห้องเรียน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานที่มีต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ได้แก่ ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) จำนวน 5 ท่าน จากจำนวน 5 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการสอนคณิตศาสตร์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ได้แก่ 1) มีวุฒิทางการศึกษาด้านคณิตศาสตร์ 2) มีประสบการณ์และผลงานเป็นที่ประจักษ์ด้านการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และ 3) ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามนักเรียน แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ต่อการจัดการเรียนรู้

3.2 สร้างแบบสอบถามนักเรียน เขียนข้อคำถามให้ครอบคลุมทุกคุณลักษณะหรือประเด็นที่จะวัด โดยเขียนตามโครงสร้างของแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ ในภาคเรียนที่ผ่านมา จำนวน 5 ข้อ และตอนที่ 2 ความต้องการของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 10 ข้อ

3.3 สร้างแบบสัมภาษณ์ครู จำนวน 5 ข้อ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อต้องการทราบเกี่ยวกับวิธีการ หรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ และกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ เขียนข้อสัมภาษณ์ให้ชัดเจน ถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาในสิ่งที่ต้องการสัมภาษณ์

3.4 สร้างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 8 ข้อ เป็น แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อต้องการทราบเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางใน การจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ และสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของโครงร่างรูปแบบการจัด การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ เขียนข้อสัมภาษณ์ให้ชัดเจน ถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาในสิ่งที่ต้องการสัมภาษณ์

3.5 นำแบบสอบถามนักเรียน แบบสัมภาษณ์ครู และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสอนคณิตศาสตร์ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ แล้วนำมาแก้ไข ปรับปรุงให้สมบูรณ์ แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และ ด้านคณิตศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. วิธีการเก็บข้อมูล

4.1 กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ นักเรียน จำนวน 60 คน จาก 3 ห้องเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวน 5 โรงเรียน แบ่งเป็น 6 ห้องเรียน

4.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ครู ได้แก่ ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) จำนวน 5 ท่าน จากจำนวน 5 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4.3 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการสอนคณิตศาสตร์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการสร้างข้อสรุปจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากสิ่งที่ได้จากแบบสอบถามนักเรียน แบบสัมภาษณ์ครู และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนคณิตศาสตร์

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ผู้ประเมินโครงร่างองค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านคณิตศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน (ชุดใหม่) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ และแบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ

3. การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากระยะที่ 1 มาเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.2 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดประเด็นในการเขียนคำถาม

3.3 สร้างแบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างรูปแบบ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ โดยศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดประเด็นในการเขียนคำถาม

3.4 นำแบบประเมินความเหมาะสม และแบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดใหม่) เพื่อพิจารณาข้อคำถามที่ใช้ในการประเมินและตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะตามคำแนะนำ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบ พร้อมเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างรูปแบบนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ในรูปของค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการประเมินความสอดคล้องของโครงร่างรูปแบบ นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของดัชนีความสอดคล้อง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิด และทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 3 แนวคิด ได้แก่ 1) ทฤษฎี คอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม 2) แนวคิดอภิปัญญา และ 3) วิธีการแบบเปิด

2. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีดังนี้

2.1 ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และความต้องการของนักเรียน วิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามนักเรียน พบว่า ตอนที่ 1 ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, $S.D. = 0.95$) และตอนที่ 2 ความต้องการของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, $S.D. = 1.04$)

2.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน วิชาคณิตศาสตร์ พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ครูควรจะฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเฉพาะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง นักเรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจที่คงทนกว่าการสอนแบบท่องจำ

2.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการสอนคณิตศาสตร์ พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เป็นการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอนชัดเจน นักเรียนจะใช้ความรู้ ความเข้าใจ การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับความคิดของตนเองในกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

3. ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีดังนี้

3.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, $S.D. = 0.53$) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) หลักการแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.53) 2) วัตถุประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.55) 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.53) 4) ระบบสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) 5) หลักการตอบสนอง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.50) และ 6) ระบบสนับสนุน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50)

3.2 ผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องทุกข้อมากกว่า .05 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีความตรงเชิงเนื้อหา

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยนักเรียนจะต้องใช้ความรู้ด้านการรู้คิดและการกำกับตนเองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน โดยนักเรียนจะการใช้การพูดคุยและการแสดงความคิดเห็น ที่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับความคิดของตนเองในกระบวนการแก้ปัญหาให้เพื่อนในกลุ่มได้รับรู้ อาจมีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน แล้วนักเรียนจะร่วมกันอภิปรายและสรุปเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา รวมทั้งการประเมินความสามารถในกระบวนการทำงาน การวางแผน การแก้ปัญหา และการทบทวนวิธีการ หรือกลวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ขั้นหากกลวิธีแก้ปัญหา 3) ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา 4) ขั้นการอภิปราย และ 5) ขั้นสรุปการเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 1

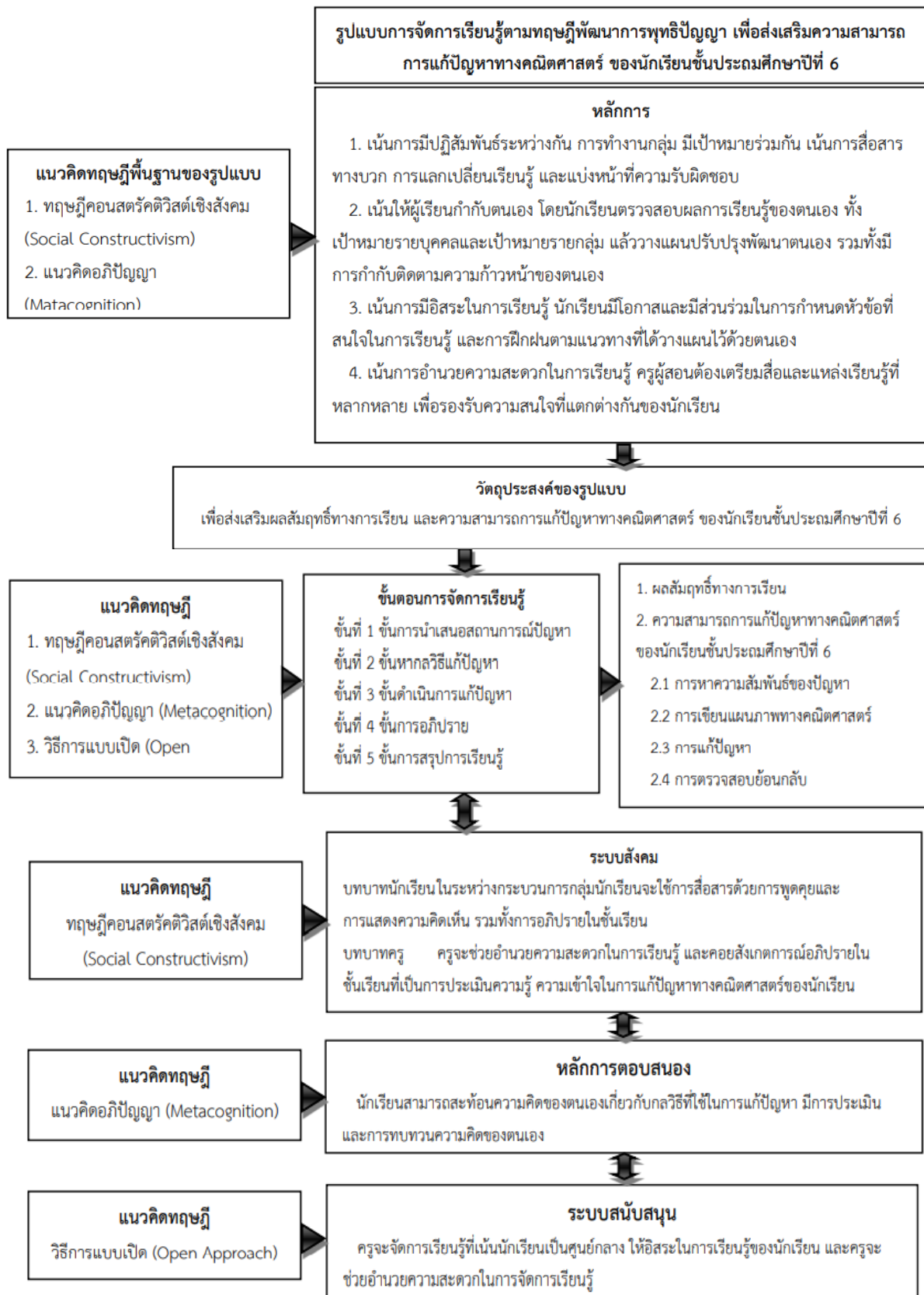

Figure 1: Learning Model Management Based on Cognitive Development Theory to Enhance Mathematical Problem Solving Abilities for Grade 6 Students

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแนวคิดหลักในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3 แนวคิด ได้แก่

1.1) การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการแบบเปิด (Open Approach) ครูผู้สอนจะต้องเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้อิสระในการเรียนรู้ของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของความรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ จะใช้การนำเสนอปัญหาปลายเปิด โดยให้นักเรียนพูดคุย และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหามักมีวิธีการในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย รวมทั้งการอภิปรายและเปรียบเทียบชั้นเรียน (Inprasitha, 2010) ซึ่งสอดคล้องกับ Conway (1996) ได้กล่าวถึง การสอนคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการแบบเปิด มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การนำเสนอปัญหาทางคณิตศาสตร์ 2) การทำความเข้าใจปัญหา 3) การแก้ปัญหา 4) การอภิปรายวิธีการแก้ปัญหาและการเปรียบเทียบในชั้นเรียน และ 5) การสรุปวิธีการ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา และ Inprasitha (2010) ได้พัฒนาขั้นตอนวิธีการแบบเปิด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การนำเสนอปัญหาปลายเปิด 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน 3) การอภิปรายและเปรียบเทียบชั้นเรียน และ 4) การสรุปการเชื่อมโยงแนวคิดทางคณิตศาสตร์

1.2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้อภิปัญญา (Metacognition) นักเรียนจะต้องใช้ความรู้ในด้านการรู้คิดของตนเองที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา สามารถอธิบายสิ่งที่เรียนรู้ และสะท้อนความคิดของตนเองถึงเรื่องที่อ่าน หรือกลวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา โดยนักเรียนจะใช้อภิปัญญาในการวางแผนการแก้ปัญหา และจะใช้การกำกับตนเองในขณะที่กำลังคิดแก้ปัญหา นักเรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา (Eaude, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pintrich (2004) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้อภิปัญญาในการกำกับตนเองของนักเรียนในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน จะมีขั้นตอนดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายและการวางแผนแก้ปัญหา 2) การตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีการแก้ปัญหา 3) การสะท้อนผลของวิธีการแก้ปัญหา และ 4) ปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนที่มีต่อการแก้ปัญหา โดยการพูดคุยเกี่ยวกับกระบวนการในการแก้ปัญหา

1.3) ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social Constructivism) เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของครูและนักเรียน ยังช่วยให้การสอนคณิตศาสตร์ในเนื้อหาต่างๆ บรรลุเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ และมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการคิด หรือการรู้คิด (Schmittau, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจการใช้กลวิธีด้านปัญญาและอภิปัญญาในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2=47.208, p=0.00$) ในกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ นักเรียนจะต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ ด้านปัญญามาใช้ในการแก้ปัญหา ร่วมกับกลวิธีอภิปัญญาที่นักเรียนต้องนำมาใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การตั้งคำถาม และการตรวจสอบกลวิธีในการแก้ปัญหา (Lee and Chen, 2014)

2) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีพัฒนาการพุทธิปัญญา เพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการ

เรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน (Joyce, Weil, and Calhoun, 2011) มีขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหา 2) ขั้นหาทวิธีแก้ปัญหา 3) ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา 4) ขั้นการอภิปราย และ 5) ขั้นสรุปซึ่งสอดคล้องกับ John and Van De Walle (2004) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผน และ 3) การสะท้อนผลการเรียนรู้ และในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนต้องใช้ความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ในกระบวนการแก้ปัญหา ประกอบด้วย 1) การหาความสัมพันธ์ของปัญหา 2) การเขียนแผนภาพทางคณิตศาสตร์ 3) การแก้ปัญหา และ 4) การตรวจสอบย้อนกลับ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการแก้ปัญหาระหว่างนักเรียนและครู ได้แก่ 1) วิเคราะห์และกำหนดปัญหา 2) ร่วมกันวางแผน เพื่อแก้ปัญหา 3) ดำเนินการแก้ไขปัญหา 4) สรุปผลการแก้ปัญหาและแก้ไขปรับปรุง (Duangta, 2019) และสอดคล้องกับ ขั้นตอนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของ Polya มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจปัญหา 2) การวางแผน 3) การดำเนินการตามแผน 4) การตรวจสอบ (Polya, 1981) และสอดคล้องกับการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนเกรด 7 วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสี่เหลี่ยม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1 การทำความเข้าใจปัญหา คือ 75.08%, ตัวบ่งชี้ที่ 2 การวางแผน คือ 66.12%, ตัวบ่งชี้ที่ 3 การดำเนินการตามแผน คือ 29.03% และตัวบ่งชี้ที่ 4 การยืนยันคำตอบ คือ 24.19% (Peranginangin and Surya, 2017)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนควรจะได้เรียนรู้ ผูกพัน และพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตนเอง รู้จักประยุกต์และปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ดังนั้นครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง คอยสังเกตและชี้แนะเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน

1.2 ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ นักเรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสถานการณ์ปัญหา นักเรียนจะใช้ความรู้ ความสามารถ และการพูดคุยเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหา นักเรียนจึงจะเกิดความสามารถแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ที่คงทนกว่าการท่องจำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ถือเป็นทักษะที่สำคัญทางคณิตศาสตร์ เป็นพื้นฐานของการพัฒนานักเรียนให้เกิดการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดขั้นสูง ด้านพุทธิปัญญา

References

- Backer, J. P., & Shimada, S. (2002). *The Open-Ended Approach: A New Proposal for Teaching Edited by Mathematics*. Reston Virginia: National Council of Teachers of Mathematics.
- Conway, K. D. (1996). *The Effects of the "Open Approach" to Teaching Mathematics on Elementary Preservice Teachers' Problem-Solving Performance, Attitudes toward Mathematics, and Beliefs About Mathematics*. (Doctoral Dissertation). Southern Illinois University at Carbondale, Illinois. USA.
- Eaude, T. (2011). *Thinking Through Pedagogy for Primary and Early Years*. UK: University of Oxford.
- Fuadi, I., Minarni, A., & Banjarnahor, H. (2017). Analysis of Students' Mathematical Problem Solving Ability in IX Grade at Junior High School AR-Rahman Precut. *International Journal of Novel Research in Education and Learning*, 4(2), 153-159.
- Harel, G., & Behr, M. (1991). Ed's "Strategy" for Solving Division Problems. *The Arithmetic Teacher*, 39(3), 38-40.
- Hellmig, L. (2010). Effective 'Blended' Professional Development for Teachers of Mathematics: Design and Evaluation of the "UPOLA"-Program, in Durand-Guerrier, V., Soury Lavergne, S. and Arzarello, F. (eds.). *Proceedings of CERME 6, Lyon*. (pp. 1694-1703). France: Institut National de Recherche Pédagogique.
- Inprasitha, M. (2010b). *Project Report: Management Development of Academic Affairs in the Educational Institution Using the Innovation of "Lesson Study" and "Open Approach"*. Khon Kaen: Khon Kaen Printing.
- John, A., & Van De Walle, F. (2004). *Elementary and Middle School Mathematics: Teaching Developmentally*. Pearson Education Canada, Incorporated.
- Joyce, B. R., Weil, M., & Calhoun, E. (2011). *Models of Teaching 2004 (Mohammadreza Behrangi)*. (6th ed.). Tehran: Kamal-E-Tarbiyat Publication.
- Lee, S. Y., & Chen, Y. A. (2014). An Exploration on Use of Cognitive-Metacognition Strategies for Mathematical Problem Solving. In Oesterle, S., Nicol, C., Liljedahl, P., & Allan, D. (Eds.) *Proceedings of the Joint Meeting 6 – 345 of PME 38 and PME-NA 36*, Vol. 6, (p. 345). Vancouver, Canada: PME.
- Ministry of Education. (2017). *Indicators and Core Content Group Learning Mathematics (Revised Edition B.E. 2560) According to the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Printing Agriculture Cooperatives of Thailand.
- Peranginangin, S. A., & Surya, E. (2017). An Analysis of Students' Mathematics Problem Solving Ability in VII Grade at Smp Negeri 4 Pancurbatu. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)*, 33(2), 57-67.
- Pintrich, P. R. (2004). A Conceptual Framework for Assessing Motivation and Self-Regulated Learning in College Students. *Educational Psychology Review*, 16(4), 385-407.

- Polya, G. (1981). *Mathematical Discovery: On Understanding, Learning and Teaching Problem Solving, Combined Edition*. New York: John Willey & Sons.
- Saranrom, D. (2019). Appropriate Problem Solving Model for Managing The Education System in the Community in Digital 4.0 ERA. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(5), 1192-1202.
- Schmittau, J. (2004). Vygotskian Theory and Mathematics Education: Resolving the Conceptual-Procedural Dichotomy. *European Journal of Psychology of Education*, 19(1), 19-43.
- Schoenfeld, A. H. (1985). *Mathematical Problem Solving*. Orlando, FL: Academic Press.
- Schoenfeld, A. H. (1992). Learning to Think Mathematically: Problem-Solving, Metacognition, and Sense-Making in Mathematics, in D. A. Grouws (Ed.). *Handbook on Research on Mathematics Teaching & Learning* (pp. 334-370). New York: Macmillan Publishing Group.
- Schraw, G., Crippen, K. J., & Hartley, K. (2006). Promoting Self-Regulation in Science Education: Metacognition as Part of a Broader Perspective on Learning. *Research in Science Education*, 36(1), 111-139.
- Takahashi, A. (2008). "Beyond Show and Tell: Neriage for Teaching Through Problem-Solving—Ideas from Japanese Problem-Solving Approaches for Teaching Mathematics". *TSG 19: Research and Development in Problem Solving in Mathematics Education*. (1-13). Mexico: DePaul University.

อัตลักษณ์ความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN) จากทัศนะของสื่อมวลชนไทย*

Belief Identities of 9 ASEAN Member States from Viewpoints of Thai Media

¹อุบลวรรณ สวนมาลี และ สิริวรรณ นันทจันทูล

¹Ubolwan Suanmalee and Siriwan Nantachantoon

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nuiubol@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย และ 2) เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องความเชื่อและกลวิธีทางภาษาในข้อความในการวิเคราะห์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ทั้งนี้ใช้ตัวบทจากสื่อมวลชนไทย 4 ประเภท ได้แก่ รายการโทรทัศน์ หนังสือเล่ม นิตยสารข่าวรายสัปดาห์ และหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบบง่าย และแบบมีระบบ ผู้วิจัยแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1) อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอในสื่อมวลชนไทย แบ่งเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา สังคมและประเพณี โหราศาสตร์ และไสยศาสตร์ และ 2) กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย พบ 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ และกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ ในสื่อมวลชนไทยจึงมีความหลากหลาย ทำให้ผู้รับสารตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายซึ่งจะช่วยลดอคติต่อประเทศเพื่อนบ้านอาเซียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ทำให้เกิดการยอมรับและสร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; ความเชื่อ; กลวิธีทางภาษา; ประเทศสมาชิกอาเซียน; สื่อมวลชนไทย

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the belief identities of 9 ASEAN member countries through Thai mass media, and 2) to examine the linguistic strategies used for presenting belief identities of 9 ASEAN member countries through Thai mass media, using the conceptual framework of beliefs and linguistic strategies in discourse for analysis. The research adopted a qualitative research methodology using content analysis, focusing on the

---

*Received January 25, 2022; Revised March 18, 2022; Accepted April 19, 2022

concept of belief and language strategies employed in the analyzed texts. The research collected data from four types of Thai mass media: Television programs; books; weekly news magazines, and daily newspapers. The sampling methods used included purposive sampling, simple random sampling, and systematic sampling. The researcher presents the findings of the data analysis through interpretative analysis.

The research findings revealed that: 1) The belief identities of the 9 ASEAN member countries, as presented in Thai mass media, can be categorized into four main groups: beliefs related to religion, society and customs, astrology, and superstition. 2) The linguistic strategies used to present the belief identities of the 9 ASEAN member countries through Thai mass media can be classified into three main approaches: lexicalization; modification and discourse-pragmatic strategies. The belief identities of the 9 ASEAN member countries, presented through various linguistic approaches in Thai mass media, exhibit diversity, which helps reduce bias towards neighboring ASEAN countries, which will be beneficial to intercultural communication causing acceptance and cooperation between each other for peaceful coexistence.

Keywords: Identities; Belief; Linguistic Strategies; ASEAN Member States; Thai Media

บทนำ

การเร่งรัดการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทยมากขึ้นทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ชาวไทยเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนนั้น ประชาชนในแต่ละประเทศต้องร่วมมือกัน มีความเข้าใจอันดีต่อกัน มีทัศนคติที่ดีต่อประเทศสมาชิกอื่นๆ (Pitsuwan, 2012) แต่ในความเป็นจริงนั้นยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่มีทัศนคติในแง่ลบกับประเทศในกลุ่มซึ่งอาจเป็นผลมาจากการรับข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนซึ่งเป็นสื่อสาธารณะที่กระจายออกไปสู่ประชาชนในวงกว้าง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยใช้ภาษาที่แฝงทัศนคติในแง่ลบต่อประเทศสมาชิกอาเซียนอาจส่งผลต่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาติเหล่านั้น

สื่อมวลชนทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นช่องทางการสื่อสารที่น่าสนใจ เนื่องจากสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารได้จำนวนมากและมีความคงทน เพราะเป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงมีการผลิตซ้ำต่อเนื่อง ดังนั้นย่อมมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคมจำนวนมาก (Chantrawatanakul, 2010) จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าในสื่อมวลชนไทยซึ่งในที่นี้หมายถึงช่องทางที่ผู้ส่งสารชาวไทยใช้ในการสื่อสารไปยังผู้รับสารจำนวนมาก เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของชาวต่างชาติไปในแง่ลบที่ผู้ส่งสารต้องการทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ซึ่งเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ของชาวต่างชาติให้ผู้รับสารได้รับรู้

อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะ คือความเหมือน และ ความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคมและมีความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นๆ ด้วย อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นระดับบุคคล (individual) ซึ่งบุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติ

พันธุ์ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ และศาสนา เป็นต้น และอัตลักษณ์ระดับกลุ่ม (collective) ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม แต่บนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้น ย่อมมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนด้วย (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology (SAC), 2004) อัตลักษณ์ของชาวต่างชาติในที่นี้ หมายถึง อัตลักษณ์ของชาวต่างชาติผ่านมุมมองของคนไทยที่ปรากฏในสื่อมวลชนไทย โดยที่คนไทยสื่อความคิดผ่านภาษา กล่าวอีกนัยคือผู้ส่งสารชาวไทยใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวต่างชาติผ่านกลวิธีทางภาษาในรูปแบบต่างๆ

การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวต่างชาติผ่านสื่อมวลชนไทยของผู้ส่งสารชาวไทยที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบนั้นอาจมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารจำนวนมากทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย หากข้อมูลในแง่ลบนั้นทำให้ผู้รับสารคล้อยตามและเกิดอคติต่อชาวต่างชาติ อาจทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ ซึ่งความเชื่อ หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่แน่วแน่มั่นคงว่าบางสิ่งนั้นมีอยู่จริงหรือเป็นจริง ความมั่นใจว่าบางสิ่งนั้นดีหรือถูกต้อง (a strong feeling that something/somebody exists or is true; confidence that something/somebody is good or right) (Hornby and Wehmeier, 2000) เป็นลักษณะที่บุคคลไว้วางใจ ยึดมั่น ยอมรับนับถือ เห็นตามด้วยกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง ความเชื่อไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลหรือมีรากฐานอยู่บนข้อเท็จจริง หรือต้องพิสูจน์ได้เสมอ ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ (Nimmanhaemin et al. 2012) ดังนั้นความเชื่อของคนจึงส่งผลต่อพฤติกรรมและวิถีชีวิต บทความวิจัยนี้นำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทยและกลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อเหล่านั้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจทัศนะของชาวไทยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนสำหรับเป็นข้อมูลในการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศึกษาอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทย
2. เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิเคราะห์จากข้อมูลในสื่อมวลชนไทย 2 ประเภท คือ สื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือเล่ม นิตยสารข่าวรายสัปดาห์ หนังสือพิมพ์) และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (รายการโทรทัศน์) ระหว่างวันที่ 8 สิงหาคม 2510 (วันก่อตั้งสมาคมอาเซียน) – 30 ธันวาคม 2558 (ก่อนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในวันที่ 31 ธันวาคม 2558) ที่เกี่ยวข้องกับชาวต่างชาติใน 9 ประเทศสมาชิกอาเซียน ได้แก่ กัมพูชา บรูไน พม่า ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ลาว เวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศไทย โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบบง่าย (Simple Random Sampling) และแบบมีระบบ (Systematic Sampling) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ความเชื่อ สื่อมวลชน กลวิธีทางภาษา และประเทศอาเซียน

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ความเชื่อ สื่อมวลชน กลวิธีทางภาษา และประเทศอาเซียน จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสื่อมวลชนไทย 4 กลุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่างคือ รายการโทรทัศน์ (15 ชื่อรายการ 329 คลิป) หนังสือเล่ม (148 รายชื่อ) นิตยสารข่าวรายสัปดาห์ (5 รายชื่อ ได้แก่ มติชนสุดสัปดาห์ เนชั่นสุดสัปดาห์ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ผู้จัดการสุดสัปดาห์ และโลกวันนี้วันสุข จำนวน 1,345 ฉบับ) และหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน (6 รายชื่อ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด สยามรัฐ บ้านเมือง และมติชน จำนวน 2,244 ฉบับ) และเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนจากสื่อมวลชนไทยทั้ง 4 กลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียน โดยประมวลจากกรอบแนวคิดเรื่องความเชื่อของเดียน คำดี (Kamdee, 2002) และประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ (Nimmanhaemin et al. 2012) และวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอเรื่องราวความเชื่อของชาวต่างชาติ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียน ตามกรอบแนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษาในข้อความของจันทิมา อังคพนิชกิจ (Angkapanichkit, 2014)

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาอัตลักษณ์ความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทย ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทย ผลการศึกษาพบอัตลักษณ์ด้านความเชื่อ 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ความเชื่อด้านศาสนา ความเชื่อด้านสังคมและประเพณี ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ และความเชื่อด้านไสยศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ด้านความเชื่อมีความหลากหลาย สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทย

กลุ่มความเชื่อ	ประเทศที่พบ	ลักษณะความเชื่อ
1. ศาสนา	พบทั้ง 9 ประเทศ	การนับถือศาสนาต่างๆ ได้แก่ พระพุทธศาสนา อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดู การนับถือผี และลัทธิต่างๆ
2. สังคมและประเพณี	พบ 8 ประเทศ (ยกเว้นบรูไน)	สิ่งที่เป็นมงคลและอัปมงคล เคล็ดและการแก้เคล็ด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ
3. โหราศาสตร์	กัมพูชา, พม่า, ลาว, เวียดนาม, สิงคโปร์	การทำนายดวงชะตา การทำนายความฝัน การดูฤกษ์ยาม การเสี่ยงทาย
4. ไสยศาสตร์	กัมพูชา, ลาว	คุณไสยมนตร์ดำ เวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง ยาสั่ง

จากตารางที่ 1 ความเชื่อด้านศาสนาเป็นความเชื่อที่พบทั้ง 9 ประเทศ ความเชื่อด้านสังคมและประเพณีพบ 8 ประเทศ (ยกเว้นบรูไน) ความเชื่อด้านโหราศาสตร์พบ 5 ประเทศ และความเชื่อด้านไสยศาสตร์พบ 2 ประเทศ ผู้วิจัยยกตัวอย่างความเชื่อในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ความเชื่อด้านศาสนา เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการนับถือศาสนาต่างๆ ผลการวิจัยพบการนับถือศาสนาที่หลากหลาย ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาคริสต์ การนับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ และลัทธิต่างๆ ความหลากหลายเหล่านี้อาจเป็นการนับถือศาสนาที่

แตกต่างกันหรือนับถือศาสนาเดียวกันแต่ต่างกันในกายย่อยก็ได้ โดยทั้ง 9 ประเทศอาเซียน มีการนับถือศาสนา มากกว่า 1 ศาสนา ทั้งศาสนาหลักที่คนในชาติส่วนใหญ่นับถือและศาสนาที่มีคนนับถือในจำนวนรองลงไป หลายประเทศจึงมีศาสนาที่คนนับถือมากจนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ ในขณะที่บางประเทศไม่มีศาสนาประจำชาติ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความเชื่อด้านศาสนาของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทย

ศาสนาประจำชาติ	ประเทศ
พระพุทธศาสนา	กัมพูชา, พม่า, ลาว
อิสลาม	บรูไน, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย
คริสต์	ฟิลิปปินส์
ไม่มีศาสนาประจำชาติ	สิงคโปร์, เวียดนาม

จากตารางที่ 2 พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของกัมพูชา พม่า และลาว ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติของบรูไน มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติของฟิลิปปินส์ ในขณะที่สิงคโปร์และเวียดนามไม่มีศาสนาประจำชาติ ตัวอย่างอัตลักษณ์ความเชื่อด้านศาสนาของชาวกัมพูชา (1) ชาวมลายู (2) ชาวฟิลิปปินส์ (3) และชาวสิงคโปร์ (4) ดังนี้

(1) ศาสนาประจำชาติของกัมพูชาคือศาสนาพุทธ ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่าเปลี่ยนจากศาสนาพราหมณ์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวอินเดีย ชาวกัมพูชานับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95 ศาสนาอิสลามร้อยละ 3 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 1.7 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูร้อยละ 0.3 (Akira, 2012)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอว่าศาสนาประจำชาติของประเทศกัมพูชาคือพระพุทธศาสนา พร้อมระบุจำนวนชาวกัมพูชาที่นับถือพระพุทธศาสนาด้วยการใช้ค่าร้อยละที่แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนมากที่สุด แต่ยังคงมีชาวกัมพูชาบางส่วนที่นับถือศาสนาอื่นด้วย ได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทำให้ผู้รับสารเห็นความหลากหลายของการนับถือศาสนาของชาวกัมพูชา

(2) ศาสนาประจำชาติของประเทศมาเลเซียคือ ศาสนาอิสลาม ชาวมลายูประมาณร้อยละ 60 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 19 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 12 นับถือศาสนาคริสต์ (Pannapat, 2012)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอว่าศาสนาประจำชาติของประเทศมาเลเซียคือศาสนาอิสลาม พร้อมระบุจำนวนชาวมลายูที่นับถือศาสนาอิสลามด้วยการใช้ค่าร้อยละที่แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนมากกว่าศาสนาอื่นๆ แต่ยังมีชาวมลายูที่นับถือศาสนาอื่นด้วย ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ที่มีจำนวนร้อยละรองลงไป ทำให้ผู้รับสารเห็นความหลากหลายของการนับถือศาสนาของชาวมลายู

(3) ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติของฟิลิปปินส์ ชาวฟิลิปปินส์กว่าร้อยละ 90 นับถือศาสนาคริสต์ โดยส่วนใหญ่เป็นนิกายโรมันคาทอลิกประมาณร้อยละ 80 และอีกร้อยละ 10 นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ (Kamto, 2012)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนนำเสนอว่าศาสนาประจำชาติของประเทศฟิลิปปินส์คือศาสนาคริสต์ พร้อมระบุจำนวนชาวฟิลิปปินส์ที่นับถือศาสนาคริสต์ด้วยการใช้ค่าร้อยละที่แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนมากถึงร้อยละ 90 แต่ในการนับถือศาสนาคริสต์นั้นมีความแตกต่างทางนิกายด้วย แสดงให้เห็นว่าแม้จะนับถือศาสนาเดียวกันแต่ก็ยังมี ความแตกต่างของนิกายที่นับถือ ทำให้ผู้รับสารเห็นความหลากหลายในการนับถือศาสนาคริสต์ของชาวฟิลิปปินส์

(4) สิงคโปร์เป็นประเทศที่ไม่มีศาสนาประจำชาติ แต่ละเชื้อชาติมีความเชื่อและนับถือศาสนาของตนเอง มีทั้งศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋าและขงจื้อ ศาสนาอิสลาม ฮินดู คริสต์ เป็นต้น (Chanadisai, and Tochayangkun, 2013)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้การปฏิเสธว่าประเทศสิงคโปร์ไม่มีศาสนาประจำชาติ แต่มีการนับถือศาสนาที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คนเชื้อสายจีนนับถือพระพุทธศาสนา ลัทธิเต๋าและขงจื๊อ คนเชื้อสายมาเลย์หรือมลายูนับถือศาสนาอิสลาม คนเชื้อสายอินเดีย นับถือศาสนาฮินดู เป็นต้น ทำให้ผู้รับสารเห็นความหลากหลายของการนับถือศาสนาของชาวสิงคโปร์

1.2 ความเชื่อด้านสังคมและประเพณี เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การดูแลรักษาตัวของคนและสัตว์ สิ่งที่เป็นมงคลและอัปมงคล เคล็ดและการแก้เคล็ด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแพทย์พื้นบ้าน ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ ผลการศึกษาพบว่าชาวต่างชาติ 8 ประเทศอาเซียน (ยกเว้นบรูไน) มีความเชื่อด้านสังคมและประเพณี สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ความเชื่อด้านสังคมและประเพณีและประเทศที่พบ

ความเชื่อด้านสังคมและประเพณี	ประเทศที่พบ
สิ่งที่เป็นมงคลหรือไม่เป็นมงคล	กัมพูชา, พม่า, มาเลเซีย, ลาว, เวียดนาม, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย
สิ่งศักดิ์สิทธิ์	กัมพูชา, ฟิลิปปินส์, เวียดนาม, อินโดนีเซีย
เคล็ดและการแก้เคล็ด	กัมพูชา, มาเลเซีย, เวียดนาม
ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ	พม่า

จากตารางที่ 3 ความเชื่อด้านสังคมและประเพณีเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมงคลหรือไม่เป็นมงคลพบ 7 ประเทศ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์พบ 4 ประเทศ ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ดพบ 3 ประเทศ และความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ พบ 1 ประเทศ ตัวอย่างอัตลักษณ์ความเชื่อเรื่องสิ่งที่เป็นอัปมงคลและการแก้เคล็ดของชาวเวียดนามและชาวกัมพูชา (5) ดังนี้

(5) *ข่าวจากกรุงฮานอยแจ้งว่า ผู้คนเวียดนามเตรียมแก้เคล็ดอัปมงคลร้ายจากการที่ราหูมาเยือน เวียดนามปลายเดือนนี้ด้วยการยิงปืนขับไล่ ซึ่งนับว่าเป็นเคล็ดแก้ราหูเคล็ดเดียวกับกัมพูชาเพื่อนบ้านใช้ (“Yuan dispels lunar eclipse like Khmer”, 1995)*

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์สุริยุปราคาที่เกิดขึ้นเมื่อดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และโลกโคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน ดวงจันทร์จึงบังแสงอาทิตย์ที่ส่องมายังโลก เป็นเหตุให้เห็นดวงอาทิตย์มืดเป็นบางส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งชาวเวียดนามและกัมพูชามีความเชื่อว่าเป็นสิ่งอัปมงคล จึงต้องแก้เคล็ดด้วยการยิงปืนขับไล่ราหู เนื่องจากชาวเวียดนามและชาวกัมพูชาเชื่อว่าเป็นลางไม่ดี เพราะสิ่งที่ทำให้ดวงอาทิตย์มืดนั้นคือราหูซึ่งเป็นภูตร้ายที่นำความอัปมงคลมาให้ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์สุริยุปราคาหรือราหูอมพระอาทิตย์จึงต้องยิงปืนขับไล่ราหูออกไป โดยเชื่อว่าเสียงปืนจะทำให้ราหูตกใจกลัวและยอมคายพระอาทิตย์ให้กลับมาสว่างดังเดิม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมาย “ราหู” ว่าเป็นชื่อสุรตนหนึ่งมีตัวขาดครึ่งท่อน เชื่อกันว่าเมื่อเวลามีสุริยุคราสหรือจันทรคราสเป็นเพราะดวงอาทิตย์หรือดวงจันทร์ถูกราหูอมเอาไว้ ในตำราโหราศาสตร์เป็นเทวดาพระเคราะห์ มีอาภรณ์และพาหนะสี่ล้อ ตัวอย่างนี้จึงแสดงให้เห็นถึงการแก้เคล็ดเมื่อเกิดปรากฏการณ์สุริยุปราคาตามความเชื่อของทั้ง 2 ประเทศที่มีอัตลักษณ์ความเชื่อร่วมกัน

1.3 ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการพยากรณ์หรือการทำนายเรื่องราวต่างๆ เช่น การทำนายดวงชะตา การทำนายความฝัน การดูแลสุขภาพ การเสี่ยงทาย เป็นต้น ความเชื่อด้านโหราศาสตร์เกิดจากการที่คนไม่รู้อนาคตและไม่รู้ว่าจะดำเนินการเรื่องบางอย่างที่จะส่งผลต่ออนาคตได้อย่างไร หรือเมื่อดำเนินการไปแล้วจะส่งผลอย่างไรในอนาคต การทำนายอนาคตจึงอาจช่วยตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำบางอย่างได้ ผลการวิจัยพบว่าชาวต่างชาติ 5 ประเทศอาเซียนมีความเชื่อด้านโหราศาสตร์ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ความเชื่อด้านโหราศาสตร์และประเทศที่พบ

ความเชื่อด้านโหราศาสตร์	ประเทศที่พบ
การทำนายดวงชะตา	กัมพูชา, พม่า
การทำนายความฝัน	กัมพูชา, พม่า
การดูฤกษ์ยาม	กัมพูชา, สิงคโปร์
การเสี่ยงทาย	กัมพูชา, พม่า, ลาว

จากตารางที่ 4 ความเชื่อด้านโหราศาสตร์เกี่ยวกับการทำนายดวงชะตาและการทำนายความฝันพบ 2 ประเทศ (กัมพูชาและพม่า) การดูฤกษ์ยามพบ 2 ประเทศ (กัมพูชาและสิงคโปร์) และการเสี่ยงทายพบ 3 ประเทศ (กัมพูชา พม่า และลาว) ตัวอย่างอัตลักษณ์ความเชื่อเรื่องการทำนายดวงชะตาของชาวกัมพูชา (6) ดังนี้

(6) รอบๆ วัดพนมมีที่ทำการไปรษณีย์ กระทรวงการท่องเที่ยว กระทรวงการคลัง หลังกระทรวงการคลังมีห้องสมุดแห่งชาติ แต่ที่เตะตาสุดๆ คือ มีหมอดูดวงด้วยไฟเต็มไปหมด พวกเขาอยู่ใต้ร่มไม้ ในสวนสาธารณะด้านหน้าของทางขึ้นพระอุโบสถ (La-or, 2003)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการทำนายดวงชะตาของชาวกัมพูชาด้วยการใช้ถ้อยคำว่า “มีหมอดูดวงด้วยไฟเต็มไปหมด” ซึ่งให้บริการดูดวงชะตาที่บริเวณด้านหน้าทางขึ้นพระอุโบสถวัดพนม จะเห็นได้ว่านอกจากชาวกัมพูชาจะนับถือพระพุทธศาสนาแล้วยังมีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้หมอดูคือผู้ทำนายความเป็นไปของชีวิตด้วยการพยากรณ์ดวงชะตาของคนๆ นั้น โดยอาจทำนายจากดวงดาว วันเวลาเกิด การเสี่ยงทาย เช่น ไฟหรือเชิมนี่ การพิจารณาจากร่างกาย เช่น ดูลายมือ ลายเท้า หรือการใช้พลังจิต เช่น ร่างทรง เป็นต้น การทำนายดวงชะตาอาจช่วยลดความกังวลเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของอนาคตได้จึงมีหมอดูดวงด้วยไฟ “เต็มไปหมด” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวกัมพูชานิยมดูดวงชะตาจึงมีคนประกอบอาชีพหมอดูจำนวนมาก

1.4 ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ หมายถึงความเชื่อเกี่ยวกับพลังอำนาจลึกลับที่วิทยาศาสตร์ไม่อาจพิสูจน์ได้ ซึ่งอำนาจลึกลับนั้นอาจส่งผลดีหรือไม่ดีต่อบุคคลได้ เช่น เวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง ยาสั่ง เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าชาวกัมพูชาและชาวลาวมีความเชื่อเกี่ยวกับคุณไสยมนตร์ดำ ดังตัวอย่าง (7) ต่อไปนี้

(7) ผมเคยได้ยินบางอย่างจากเพื่อนชาวลาวเกี่ยวกับอั้งต๊ะปือว่า เมืองนี้เป็นเมืองที่ขึ้นชื่อมากเรื่องคุณไสยมนตร์ดำ อาจเป็นเพราะมีพื้นที่ติดต่อกับเขมรซึ่งเป็นเจ้าพ่อและต้นตำรับเรื่องพรรคนี้อยู่แล้ว เพื่อนผมเตือนแบบไม่รู้จริงจังหรือเล่นๆ ว่า ถ้ามาเมืองนี้ ระวังอย่าให้เปลวไฟโดนเข้าก็แล้วกัน (Wongratakamon, 2011)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ของชาวลาวที่เมืองอั้งต๊ะปือซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศลาวและมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชา เพิ่มความน่าเชื่อถือด้วยการกล่าวอ้างแหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งเป็นชาวลาวเองรวมถึงการเตือนให้ระมัดระวังการถูกคุณไสยหากไปที่เมืองนี้ อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงไปถึงชาวกัมพูชาซึ่งตามความเห็นของผู้เขียนชาวกัมพูชาเป็น “เจ้าพ่อ” และ “ต้นตำรับ” เรื่องคุณไสยมนตร์ดำ ซึ่งเป็นทัศนะของผู้เขียนที่อาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือแตกต่างไปจากอัตลักษณ์ที่ชาวกัมพูชามองตนเอง ตัวอย่างนี้ผู้ส่งสารมีมุมมองที่ไม่ดีต่อความเชื่อเรื่องคุณไสยมนตร์ดำเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลร้าย จึงมีการเตือนให้ผู้รับสารระมัดระวังซึ่งอาจส่งผลให้ผู้รับสารเกิดความกลัวและมีทัศนคติแง่ลบต่อชาวต่างชาตินำไปสู่ความไม่ไว้วางใจ เมื่อติดต่อสื่อสารกันอาจก่อให้เกิดปัญหาได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย ผลการวิจัยพบ 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย

กลวิธีหลัก	กลวิธีย่อย
1. กลวิธีทางศัพท์	1) การเลือกใช้ศัพท์ 2) การอ้างถึง
2. กลวิธีการขยายความ	1) การขยายความด้วยคำ 2) การขยายความด้วยวลี 3) การขยายความด้วยอนุพยางค์
3. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม	1) การปฏิเสธ 2) การกลบเกลื่อน 3) การใช้วัจนกรรม 4) การใช้อุปลักษณ์ 5) การใช้เรื่องเล่า 6) การใช้สหพ

จากตารางที่ 5 กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทยพบ 3 กลวิธีหลัก 11 กลวิธีย่อย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลวิธีทางศัพท์ ผลการวิจัยพบการใช้กลวิธีทางศัพท์เพื่อแสดงอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ และการอ้างถึง มีตัวอย่างดังนี้

2.1.1 การเลือกใช้ศัพท์ การเลือกใช้ศัพท์คือการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ เช่น การใช้คำศัพท์อ้างถึงหรือกล่าวถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นชาวต่างชาติ การเรียกชื่อชาวต่างชาติ ผลการวิเคราะห์พบว่าการเลือกใช้ศัพท์เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ **การใช้ศัพท์เรียกชาวต่างชาติ** เช่น จ้าย โพน มยินต์ ธวิน พี่ตุ้ย น้องอู๋-ลาลา อุ ดรมหารีร์ นายมุซา ฮีตัม รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ท่าน เขา พวกเขา ผู้เฒ่า เลขาธิการสภายูเอ็นดูแห่งมาเลเซีย ท่านพันเอกที่ประสานงานด้านท่องเที่ยว เป็นต้น และ **การใช้ศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อของชาวต่างชาติ** เช่น การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (พระสงฆ์ เณร พระภิกษุสามเณร บิณฑบาต บวช วัด) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่องผี (เจ้าที่เจ้าทาง ผีบรรพบุรุษ ของเซ่นไหว้ ศาล หมอผี) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ (คำทำนาย ตำราทำนายทายฝัน หมอดูดวงเสี่ยงทาย) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ (การเสกตะปูเข้าท้อง มนต์ดำ รกแมวแห่งเครื่องราง) เป็นต้น

2.1.2 การอ้างถึง เป็นการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำหรือวลีเพื่ออ้างถึงคำ วลี หรือข้อความที่อยู่ข้างหน้า (Panupong et al. 2012) ผลการวิเคราะห์พบว่าการอ้างถึงเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติในสื่อมวลชนไทย ได้แก่ **การขานนามวลี** คือ การขานนามวลีเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อ เช่น ข้อความว่า “บริเวณเจดีย์ที่สำคัญทุกแห่งจะมีรูปปั้น “โบโบยี” นัตผู้พิทักษ์เจดีย์ตั้งอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ที่เจดีย์ชเวดากองก็มีรูปปั้นนัตองค์นี้ตั้งอยู่ในตู้กระจกเคียงคู่กับ “ตะจามิง” หรือพระอินทร์ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้านัตทั้งปวง คำว่านัตหมายถึงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์คล้ายกับเจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือเทพารักษ์ของไทยเรา ในพม่ามีนัต 37 ตนที่ผู้คนพากันนับถือ” (Burusphat, 2006) เป็นการเน้นย้ำความเชื่อเกี่ยวกับ “นัต” ของชาวพม่า **การใช้บุรุษสรรพนาม** เป็นการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 และ 3 เรียกชาวต่างชาติ เช่น “รอบๆ วัดพนมมีที่ทำการไปรษณีย์ กระทรวงการท่องเที่ยว กระทรวงการคลัง หลังกระทรวงการคลังมีห้องสมุดแห่งชาติ แต่ที่เตะตาสุดๆ คือ มีหมอดูดวงด้วยไฟเต็มไปหมด พวกเขาอยู่ได้ร่มไม้ ในสวนสาธารณะด้านหน้าของทางขึ้นพระอุโบสถ” (La-or, 2003) โดยการใช้คำสรรพนาม “พวกเขา” อ้างถึงหมอดูดวงชะตาชาวกัมพูชา และ **การใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะ** เป็นการใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะตามหลังและอยู่ติดกับคำนามหรือคำลักษณนาม กลวิธี

ที่ผู้ส่งสารมักใช้ระบุหรือเจาะจงสิ่งที่กล่าวมาแล้วเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ เช่น “ประเพณีเช่นผีบรรพบุรุษ หรือที่คนกัมพูชาเรียกว่า บอนปรอจุมเบน และชาวไทยเชื้อสายเขมร เรียกว่า ประเพณีแซนโดนตาแคเป็น เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่โบราณ จัดขึ้นในช่วงแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ถึงขึ้น 1 ค่ำ เดือน 10 ประเพณีนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับสารทไทย แตกต่างกันเล็กน้อยที่รายละเอียดในพิธี” (Chanadisai, and Tochayangkun, 2013) โดย “ประเพณีนี้” อ้างถึงประเพณีเช่นผีบรรพบุรุษ

2.2 กลวิธีการขยายความ คือการใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย ผลการวิเคราะห์พบการขยายความเพื่อแสดงอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ 3 ลักษณะ ได้แก่ การขยายความด้วยคำ การขยายความด้วยวลี และการขยายความด้วยอนุพากย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การขยายความด้วยคำ เป็นการใช้คำคุณศัพท์ (adjective) หรือคำวิเศษณ์ (adverb) เพื่อขยายคำนามหรือคำกริยาให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผลการวิเคราะห์พบว่าการขยายความด้วยคำเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติมีทั้งการใช้คำคุณศัพท์ขยายคำนาม เช่น (มัสยิด) เก่าแก่ (วิญญาณ) ศักดิ์สิทธิ์ (ผู้แสวงบุญ) ชาวเวียดนาม ฯลฯ และการใช้คำวิเศษณ์ขยายคำกริยา เช่น (ตาย) ร้าย (มีความเคร่งครัด) มาก (อัมปลงคล) ร้าย ฯลฯ

2.2.2 การขยายความด้วยวลี เป็นการใช้กลุ่มคำหรือวลีเพื่อขยายคำหรือกลุ่มคำให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผลการวิเคราะห์พบว่าการขยายความด้วยวลีเพื่อนำเสนอ อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติมีทั้งการใช้บุพบทวลี เช่น (สี่เหล็อง) ของผู้ห่มคลุมผ้ากาสาพัสตร์ (ที่พึ่งทางใจ) ตามความเชื่อพื้นบ้าน (รูปปูนปั้นสีสด) ของเทพเจ้าต่างๆ ตามคติความเชื่อในศาสนา (การเล่นของหรือคุณไสย) จากทางใต้ และการใช้วิเศษณ์วลี เช่น (ผี) ธรรมดาสามัญ (ศาสนาคริสต์) นิกายโรมันคาทอลิก (วัด) แบบมหายาน (ศาสนาฮินดู) แบบบาหลี่

2.2.3 การขยายความด้วยอนุพากย์ เป็นการใช้คุณานุประโยคหรือวิเศษณานุประโยคเพื่อขยายคำหรือกลุ่มคำให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผลการวิเคราะห์พบว่าการขยายความด้วยอนุพากย์เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติมีทั้งการใช้คุณานุประโยค เช่น (น้ำศักดิ์สิทธิ์) ที่ใช้ล้างบาปและรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ (นัต 37 ตน) อันเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ (ชาวบาหลี่) ผู้นับถือศาสนาฮินดู และวิเศษณานุประโยค เช่น (จุดตะเกียงสว่างไสวไปทั่วบ้านเรือนและตามท้องถนน) เพื่อเป็นการบูชาพระลักษมี (เดินทางไปวัด) เพื่อสวดมนต์ (ไม่รู้สึกละเลย) ว่าอยู่ในประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก

2.3 กลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม กลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรมเป็นกลวิธีที่ต้องอาศัยบริบทภายนอกตัวบท จึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้ ความคิด และข้อมูลทางสถานการณ์และด้านสังคมวัฒนธรรมประกอบการวิเคราะห์ รวมถึงต้องอาศัยองค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์ ด้านวจนปฏิบัติศาสตร์และความรู้ด้านวาทกรรมด้วย (Angkapanichkit, 2014) ผลการวิเคราะห์พบการใช้กลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรมเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเชื่อของชาวต่างชาติ 6 กลวิธี ดังนี้

2.3.1 การปฏิเสธ เป็นการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอข้อมูลในเชิงปฏิเสธ บอกปิด ไม่ยอมรับ หรือแย้งกับความคิด เหตุการณ์ หรือข้อมูลที่มีมาก่อนหน้า เช่นข้อความที่กล่าวว่า “นัตไม่ใช่ผีธรรมดาสามัญ” (Charoenying, 2001) ข้อความดังกล่าวเป็นการปฏิเสธความเชื่อเรื่องผี (นัต) ของชาวพม่าซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่แล้วในสังคม ดังนั้น การปฏิเสธจึงเป็นการสร้างความเชื่อใหม่ไปพร้อมๆ กันด้วย กล่าวคือ เมื่อผู้ส่งสารปฏิเสธว่านัตไม่ใช่ผีธรรมดาทั่วไปก็เป็นการสร้างความเชื่อใหม่ว่านัตเป็นผีศักดิ์สิทธิ์หรือมีอิทธิฤทธิ์บางประการ โดยความเชื่อใหม่นี้แม้ไม่ปรากฏรูปภาษา แต่ผู้รับสารก็สามารถตีความได้

2.3.2 การกลบเกลื่อน เป็นการใช้รูปภาพเพื่อแสดงระยะห่างของผู้เขียนที่ไม่ต้องการจะนำตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตัวบทหรือของความคิดที่แฝงอยู่หรือสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า ผลักตัวเองออกไปและทำเหมือนกับว่าสิ่งที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่มาจากที่อื่นหรือเป็นตัวบทนอก (external) ที่มีใช้เป็นข้อมูลหรือตัวบทของผู้นำเสนอเอง จากการวิเคราะห์หัตถ์ลักษณ์ด้านความเชื่อ พบว่าผู้ส่งสารใช้การกลบเกลื่อนเพื่อแสดงความไม่แน่ใจเช่นข้อความที่กล่าวว่า “ผมเคยได้ยินบางอย่างจากเพื่อนชาวลาวเกี่ยวกับอดีตตะป้อว่า เมืองนี้เป็นเมืองที่ขึ้นชื่อมากเรื่องคุณไสยมนตร์ดำ อาจเป็นเพราะมีพื้นที่ติดต่อกับเขมรซึ่งเป็นเจ้าพ่อและต้นตำรับเรื่องพรีคี่นื้ออยู่แล้ว” (Wongratakamon, 2011) ข้อความดังกล่าวแสดงความไม่แน่ใจของผู้ส่งสารด้วยการใช้คำช่วยกริยา “อาจ” และการใช้คำอ้างถึงที่ไม่เจาะจง “บางอย่าง”

2.3.3 การใช้วัจนกรรม เป็นการใช้ถ้อยคำที่บ่งเจตนาหรือแสดงการกระทำบางอย่าง เช่น ขอร้อง เชิญชวน เตือน สั่ง โดยการพิจารณาจากถ้อยคำที่สื่อสารออกมาเหล่านั้น ผลการวิเคราะห์หัตถ์ลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ พบการใช้วัจนกรรมใน 2 รูปแบบ ได้แก่ **การใช้วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว** เป็นการใช้ วัจนกรรมที่ผู้ส่งสารมีเจตนาบอกกล่าวในสิ่งที่เชื่อว่าเป็นความจริงให้ผู้รับสารทราบ เช่นข้อความที่กล่าวว่า “ต้องยอมรับอยู่อย่างครับว่า ชาวพม่าค่อนข้างจะเคร่งครัดและแตกฉานในพุทธศาสนามีใช้น้อยสังเกตได้จากการถวญญูเข้าวัดและการกราบพระ ซึ่งเขากราบอย่างอ่อนช้อยมาก” (Zoom, 1993) ผู้ส่งสารบอกเล่าเรื่องราวที่พบเห็นให้ผู้รับสารทราบ และ **การใช้วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ** เป็นการใช้วัจนกรรมที่แสดงถึงความพยายามของผู้ส่งสารที่ต้องการให้ผู้รับสารกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้รับสารจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต เช่น การสั่ง การขอร้อง การอนุญาต การแนะนำ ดังในข้อความที่กล่าวว่า “ควร แต่งกายมิดชิด เวลาเข้าชมมัลลียดและศาสนสถาน ไม่ควร ใส่เสื้อกล้าม เสื้อแขนกุด กางเกงขาสั้น รองเท้าแตะ สตรี ควร สวมกระโปรงยาวคลุมเข่า” (Chanadisai and Tochayangkun, 2013) ผู้ส่งสารแนะนำผู้รับสารให้ระมัดระวังเรื่องการแต่งกายหากไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนา โดยการใช้ถ้อยคำที่สื่อเจตนาแนะนำ คือ “ควร” และ “ไม่ควร” การใช้วัจนกรรมของผู้ส่งสารเป็นการใช้ถ้อยคำที่บ่งเจตนาหรือแสดงการกระทำบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับหัตถ์ลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจทัศนคติของผู้ส่งสารมากขึ้นโดยการตีความเจตนาของผู้ส่งสารจากถ้อยคำที่บ่งเจตนาหรือแสดงการกระทำที่ปรากฏในวัจนกรรมประเภทต่างๆ

2.3.4 การใช้อุปลักษณ์ คือ การใช้ความเปรียบที่ผู้ส่งสารใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่างและเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้รับสารในลักษณะที่พรรณนาให้ผู้รับสารมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิดของผู้ส่งสารมีสีสันมากขึ้น ผลการศึกษาพบการใช้อุปลักษณ์ 2 ประเภท คือ **การใช้อุปลักษณ์เชิงภาพพจน์** เป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงการเปรียบเทียบในลักษณะที่นำเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่งหรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันหรือคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกันในลักษณะการเปรียบเทียบโดยใช้คำเชื่อม เป็น และรวมไปถึงการใช้ความเปรียบแบบอุปมาที่เป็นการเปรียบเทียบเหมือนด้วย เช่น “สำหรับชาวเวียดนาม บรรพบุรุษเป็นเสมือนเทพประจำตระกูล ถ้าไม่เคารพบูชา จะไม่มีความสุขความเจริญ” (Chanvitan, 2011) และ **การใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์** เป็นการใช้ภาษาของผู้ส่งสารเพื่อสื่อถึงสิ่งหนึ่งด้วยการใช้ถ้อยคำที่อยู่ในแวดวงของอีกความคิดหนึ่งมาสื่อหรืออธิบายถึงสิ่งนั้น โดยที่ถ้อยคำเหล่านั้นสื่อให้เห็นว่ามีคุณสมบัติหรือความคิดบางอย่างร่วมกันทำให้เกิดมโนทัศน์ว่าทั้งสองสิ่งนั้นมีลักษณะอย่างเดียวกัน เช่น “พระพุทธศาสนา คือ ต้นไม้ใหญ่” โดยใช้ถ้อยคำที่แสดงคุณสมบัติของต้นไม้ใหญ่ ได้แก่ “ฝั่งรากลึก” “หยั่งราก” ซึ่งแฝงความหมายให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเจริญงอกงามและมั่นคงเช่นเดียวกับต้นไม้ใหญ่ การใช้อุปลักษณ์ในสื่อมวลชนไทยดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็น

มุมมองหรือความคิดของผู้ส่งสารชาวไทยในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติผ่านการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ

2.3.5 การใช้เรื่องเล่า เป็นการนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นการบอกเล่าแบบเรียงตามลำดับเวลา ผู้ส่งสารใช้เรื่องเล่าเพื่อแสดงรายละเอียดของเหตุการณ์ว่าใครเป็นผู้กระทำ กระทำอะไร มีอะไรเกิดขึ้น ที่ไหน เมื่อไร และเกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนั้นจึงมักพบหน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาและแสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ตามลำดับก่อนหลัง จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ พบว่าผู้ส่งสารมักใช้การเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้รับสารเห็นที่มาของอัตลักษณ์ ดังเช่นข้อความที่กล่าวว่า “เมื่อออกจากทุ่งไหหิน จ่ายเล่าเรื่องผีๆ ให้ฟังว่า คนลาวกับการขอเลข ขอหวยก็พอๆ กับคนอีสานทางไทย ที่ทุ่งไหหินก็เคยมีชาวบ้านพร้อมหมอผีไปขอเลข ปรากฏว่าผีออกมาอีหลี ผีบอก ว่าถ้าเจ้าทุกชีให้ไปอยู่กับข้อย เท่านั้นแหละทุกคนก็แตกกระเจิงไปคนละทาง แล้วหมอผีที่ไปด้วยก็บอกกับชาวบ้านว่า ผีที่รักษาและเผ่าทุ่งไหหินเป็นผีผู้หลักผู้ใหญ่ทรงอำนาจ และคนแถบนี้เชื่อว่าในบรรดาผีเหล่านั้น เป็นผีขุนเจืองซึ่งเป็นผีที่ใหญ่ที่สุดในโลก เขายังเล่าประสบการณ์ตรงที่ได้เจอผีทุ่งไหหินว่า คือนั้นไปหากบแถบทุ่งไหหินกับเพื่อน ประมาณตี 1 เขารู้สึกปวดหนักเลยปลีกวิเวกไปนั่งปลดทุกขอยู่เพียงลำพัง จากนั้นก็เห็นคนผมยวถึบจักรยานผ่านไป เมื่อเสร็จธุระจึงกลับมาถามเพื่อน ทุกคนบอกว่าไม่เห็นอะไรเลย พวกเขามองหน้ากันไม่มีคำพูดใดใด ต่างคนต่างวิ่งโกยน้ำกลับบ้านกันทันที” (Janda, 2009) จากข้อความดังกล่าวคำว่า “เมื่อ” “แล้ว” “คือนั้น” และ “จากนั้น” เป็นหน่วยเชื่อมโยงบอกเวลาที่แสดงการลำดับเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระที่เป็นคำอธิบายซึ่งเล่าเรื่องมาเป็นลำดับ ดังนั้น การใช้เรื่องเล่าเช่นนี้ของผู้ส่งสารจึงเป็นกลวิธีที่ต้องการให้ผู้รับสารเห็นว่าประสบการณ์หรือเหตุการณ์ในอดีตมีผลต่ออัตลักษณ์หรืออัตลักษณ์นั้นมีที่มา เรื่องเล่ายังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในคำอธิบายหรือคำบรรยายของผู้ส่งสารด้วย

2.3.6 การใช้สหพท เป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดเห็นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย ข้อความหรือตัวบทที่กำลังวิเคราะห์ ได้มีความสัมพันธ์ในเชิงตอบสนอง ตอบโต้ หรือ ปฏิสัมพันธ์กับตัวบทหรือวาทกรรมที่มีอยู่ก่อนแล้วเหล่านั้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือหลายลักษณะในตัวบทเดียวกัน โดยอาจมีรูปภาพแสดงขอบเขตของความคิดหรือตัวบทอื่นแทรกอยู่อย่างชัดเจน จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ พบว่าผู้ส่งสารใช้สหพทใน 2 รูปแบบ คือ **1) ปรากฏในเครื่องหมายอัญประกาศ** เช่นข้อความที่กล่าวว่า “สังฆราชบิณฑ์ ประมุขสงฆ์ศาสนาคริสต์ ซึ่งเพิ่งกลับจากประชุมพระสังฆราชที่กรุงโรม ได้เรียกร้องชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก “จงปวารณาตัวของท่านเป็นผู้รับใช้พระเจ้า และร่วมมือกับประชาชนเหล่านั้นในการสรรค์สร้างชีวิตใหม่”” (“Vietnamese celebrate Christmas at Ho Chi Minh City”, 1977) และ **2) อ้างอิงที่มา** เช่นข้อความที่กล่าวว่า “อาจารย์วิรัช นิยมธรรม ผู้อำนวยการโครงการศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร อรรถาธิบายว่า “นัต” ตามคติของชาวพม่า หมายถึง ผู้ทรงฤทธิ์ เป็นได้ทั้งเทพยดาและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่รวมถึงพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ตลอดจนพระราชหรือราชตระกูล” (Charoenying, 2001) มีข้อความเกิดขึ้นมาก่อนแล้วผู้ส่งสารนำมากล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อย้ำอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติ

กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย ทั้ง 3 กลวิธีหลักดังกล่าวข้างต้น เป็นเครื่องมือทางภาษาที่สำคัญของผู้ส่งสารเพราะทำให้การนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติมีความหลากหลายและน่าสนใจ

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: The New body Knowledge

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ได้ว่า อัตลักษณ์ความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนจากทัศนะของสื่อมวลชนไทยมี 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านสังคมและประเพณี ด้านโหราศาสตร์ และด้านไสยศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางความเชื่อทั้งที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมและอัตลักษณ์เฉพาะ โดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการนำเสนออัตลักษณ์ความเชื่อที่หลากหลายของชาวต่างชาติผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ไปยังผู้รับสารจำนวนมากเพื่อให้ผู้รับสารเห็นความเหมือนและความต่างทางความเชื่อของ 9 ประเทศอาเซียน สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเข้าใจอัตลักษณ์ความเชื่อของชาวต่างชาติที่สื่อมวลชนนำเสนอ ทำให้ตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายซึ่งจะช่วยลดอคติต่อประเทศเพื่อนบ้านอาเซียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ทำให้เกิดการยอมรับและสร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ข้อมูลเหล่านี้ยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในประชาคมอาเซียนได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะมุมมองในแง่ลบของสื่อมวลชนที่มีต่อความเชื่อบางอย่าง เช่น ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ผู้ส่งสารใส่ข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความน่ากลัวและอันตราย ใช้ถ้อยคำที่แสดงการเตือนให้ระมัดระวัง ทั้งนี้อาจเพราะไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่ส่งผลร้ายต่อผู้อื่น อัตลักษณ์ความเชื่อของ 9 ประเทศอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทยเป็นทัศนะของผู้ส่งสารชาวไทยซึ่งอาจจะแตกต่างจากอัตลักษณ์ที่ชาวต่างชาตินั้นมองตนเอง หรืออาจจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง ผู้รับสารจึงจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณในการรับสารด้วยเพื่อลดอคติที่มีต่อเพื่อนบ้าน และหากผู้ส่งสารปรับการนำเสนอด้วยมุมมองที่เป็นกลางหรือแง่บวกน่าจะช่วยลดความหวาดระแวงระหว่างกันได้ ดังนั้นการปรับลดอคติและเพิ่มทัศนคติที่ดีต่อประเทศอาเซียนผ่านสื่อมวลชนจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทยมีความหลากหลาย อาทิ ความเชื่อด้านศาสนา ความเชื่อด้านสังคมและประเพณี ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ และความเชื่อด้านไสยศาสตร์ ทั้งนี้เป็นเพราะประชากรมีความแตกต่างกัน ความเชื่อจึงมีความหลากหลายตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของลักขณา ศกุนะสิงห์ (Sakunasingha, 2013) ที่กล่าวว่าความเชื่อของแต่ละคน ของแต่ละท้องถิ่น แม้อยู่ในประเทศเดียวกันก็อาจไม่เหมือนกันหมดทุกอย่าง อาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายสิ่งหลายอย่างประกอบกัน อาทิ ความรู้ ความเข้าใจ การอบรมปลูกฝัง การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ประสบการณ์ ค่านิยม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเราจะถือว่าความเชื่อของคนใด ของถิ่นใด เป็นความคิดเป็นความเชื่อที่ผิด หรือเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง หรือล้าสมัยบาเลือนนั้นไม่ได้ อนึ่งความเชื่อเป็นเรื่องที่เปลี่ยนยาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ประสบการณ์ และความพึงใจที่ถูกถ่ายทอดกันมานานด้วย กล่าวคือเมื่อผู้ใดมีความเชื่อในสิ่งใดเรื่องใดก็มักจะปักใจเชื่อและฝังใจในสิ่งนั้นเรื่องนั้น ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงง่ายๆ ต่อเมื่อได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่ได้ประโยชน์จริงๆ หรือได้ประสบการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง หรือมี

เหตุผลอื่นๆ ดีกว่า น่าเชื่อถือมากกว่ามาลบล้าง ความเชื่อเดิมก็จะค่อยๆ จางหายไป เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล และสินีกันต์ แก้วกันหา (Kasempholkoon and Keawgunha, 2020) ที่ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของความเชื่อและความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามความเป็นจริงในสังคม การเปิดพื้นที่ให้คนต่างวัฒนธรรมได้มีพื้นที่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกันจะเป็นหนทางที่นำไปสู่การยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติของคนในสังคม ความรู้ทางสังคมเรื่องเสรีภาพทางความเชื่อเป็นมุมมองที่เป็นกลาง ซึ่งสามารถทำให้กลุ่มคนที่มีความรู้ต่างกันเข้าใจกันได้มากขึ้น ดังนั้นการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อที่หลากหลายของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย ทำให้ผู้รับสารเห็นความเหมือนและความแตกต่างหลากหลาย รวมถึงการผสมผสานกันทางความเชื่อซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของสังคมพหุวัฒนธรรม หากผู้คนเข้าใจในเรื่องความเชื่อที่แตกต่างกัน จนเกิดการยอมรับในความแตกต่าง สิ่งนี้จะทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทยที่พบเป็นจำนวนมาก ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ โดยเฉพาะการใช้ศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะในการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ คำศัพท์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการสื่อสาร ส่วนกลวิธีการขยายความที่พบทั้งการขยายความด้วยคำ วลี และอนุพจน์ ทำให้เห็นลักษณะของความเชื่อและยังทำให้ผู้รับสารเข้าใจความเชื่อของชาวต่างชาติมากยิ่งขึ้น การขยายความเหล่านี้เป็นลักษณะหนึ่งของภาษาไทย ซึ่งวิจิตร ญาณพงศ์ และคณะ (Panupong et al. 2012) ได้กล่าวว่า วากยสัมพันธ์ทำให้คำซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานในการสื่อความหมายสามารถใช้สื่อความรู้ความคิดของมนุษย์ได้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่างๆ ในระดับวากยสัมพันธ์มีหลายมิติ ซึ่งความสัมพันธ์แนวระนาบประการหนึ่งคือ ความสัมพันธ์แบบส่วนหลัก-ส่วนขยาย คือ ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ 2 ส่วน ที่มีฐานะแตกต่างกันในหน่วยเดียวกัน ส่วนประกอบหนึ่งทำหน้าที่เป็น ส่วนหลัก ซึ่งเป็นส่วนที่จำเป็นต้องปรากฏเสมอ ส่วนประกอบอีกส่วนหนึ่งทำหน้าที่เป็น ส่วนขยาย เสริมให้รู้รายละเอียดของหน่วยหลัก ดังนั้นกลวิธีการขยายความจึงเป็นการให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเชื่อได้ชัดเจนขึ้นและยังทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวความเชื่อมากยิ่งขึ้นด้วย

สรุป

อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทยมีความหลากหลายไปตามมุมมองของผู้ส่งสารชาวไทย กลวิธีทางภาษาที่ผู้ส่งสารใช้ในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อเหล่านั้นจึงมีความหลากหลายตามไปด้วย อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทยมีความหลากหลาย จัดได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ความเชื่อด้านศาสนา ความเชื่อด้านสังคมและประเพณี ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ และความเชื่อด้านไสยศาสตร์ โดยความเชื่อด้านศาสนาพบทั้ง 9 ประเทศ แต่ละประเทศมีการนับถือศาสนาที่หลากหลาย ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การนับถือผีหรือวิญญาณ ลัทธิต่างๆ เป็นต้น ความเชื่อด้านสังคมและประเพณีพบ 8 ประเทศ (ยกเว้นบรูไน) ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมงคลหรือไม่เป็นมงคล ความเชื่อด้านโหราศาสตร์พบ 5 ประเทศ คือ กัมพูชา พม่า ลาว เวียดนาม และสิงคโปร์ เป็นความเชื่อในเรื่องการทำนายดวงชะตา การทำนายความฝัน การดูฤกษ์ยาม และการเสี่ยงทาย และความเชื่อด้านไสยศาสตร์พบ 2 ประเทศ คือ กัมพูชาและลาว เป็นความเชื่อเกี่ยวกับคุณไสยมนตร์ดำ เวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง ยาสั่ง เป็นต้น

กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทย พบ 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม โดยกลวิธีทางศัพท์พบ 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ (การใช้ศัพท์เรียกชาวต่างชาติ และการใช้ศัพท์ที่แสดงถึงความเชื่อของชาวต่างชาติ) และการอ้างถึง (การอ้างนามวลี การใช้บุรุษสรรพนาม และการใช้คำบอกกำหนดชี้เฉพาะ) กลวิธีการขยายความ พบการขยายความด้วยคำ วลี และอนุพากย์ ส่วนกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม พบ 6 กลวิธีย่อย ได้แก่ การปฏิเสธ การกลบเกลื่อน การใช้วัจนกรรม การใช้อุปลักษณ์ การใช้เรื่องเล่า และการใช้สัทพจน์ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารใช้ในการนำเสนอเรื่องราวความเชื่อของ 9 ประเทศอาเซียนและสะท้อนมุมมองที่มีต่อความเชื่อเหล่านั้นซึ่งทำให้เห็นถึงความหลากหลายทางความเชื่อที่มีในประชาคมอาเซียน

การนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านสื่อมวลชนไทยจากมุมมองที่หลากหลายด้วยการใช้กลวิธีทางภาษารูปแบบต่างๆ ทำให้ผู้รับสารตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายทั้งในเรื่องความเชื่อของ 9 ประเทศสมาชิกอาเซียนและมุมมองของสื่อมวลชนไทยที่มีต่อความเชื่อเหล่านั้น และการรับสารจากสื่อมวลชนด้วยมุมมองที่เป็นกลางด้วยความเข้าใจอันเกิดจากการพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นอย่างรอบคอบจะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในเรื่องความเชื่อและมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยลดอคติต่อประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนและเกิดการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม นำไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างกันด้วยความเข้าใจกันอย่างแท้จริงเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในภูมิภาคอาเซียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นกรณีศึกษาให้แก่สื่อมวลชนในการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวต่างชาติเพื่อให้เกิดความเข้าใจในความแตกต่างท่ามกลางความหลากหลาย

1.2 ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการร่วมมือในด้านต่างๆ กับชาวอาเซียน เช่น การใช้ช่องทางสื่อสารทางวัฒนธรรมความเชื่อเพื่อทำความเข้าใจ การดูแลพิธีกรรมต่างๆ ด้วยความเคารพในเสรีภาพทางความคิดเพื่อการอยู่ร่วมกันในประชาคมอาเซียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาความเชื่อในสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อิน스타그램 ฯลฯ ซึ่งอาจทำให้เห็นความหลากหลายทางความเชื่อมากยิ่งขึ้น

2.2 ศึกษาความเชื่อของชาติอื่นๆ ที่อยู่นอกสมาคมอาเซียนแต่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยในด้านต่างๆ เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น อินเดีย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฯลฯ

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างความเชื่อของ 9 ประเทศอาเซียนกับความเชื่อของชาวไทย

References

- Akira, A. (2012). *We are ASEAN: Cambodia*. Bangkok: Amarin Comics.
- Angkapanichkit, J. (2014). *Discourse Analysis*. Bangkok: Thammasat University.
- Burusphat, K. (2006). *Mingalaba, Hello Myanmar*. Bangkok: Matichon.

- Chanadisai, T., & Tochayangkun, P. (2013). *ASEAN: Do-Don't*. (2nd ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Chantrawatanakul, S.D. (2010). *Mass Media and Society*. (4th ed.). Pathum Thani: Bangkok University.
- Chanvitan, P. (2011, June 3-9). Belief Tradition (Vietnam). *Matichon Weekly*, pp. 72-73.
- Charoenying, P. (2001, October 16). Stalking Nat, Myanmar. *Matichon*, p. 12.
- Hornby, A.S., & Wehmeier, S. (2000). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. (6th ed.). Oxford: Oxford University.
- Janda, R. (2009). *Jam Pa Khao Lao Hom (North Laos)*. Bangkok: Milky Way.
- Kamdee, D. (2002). *Theology*. (2nd ed.). Bangkok: Kasetsart University.
- Kamto, P. (2012). *We are ASEAN: Philippines*. Bangkok: Amarin Comics.
- Kasempholkoon, A., & Keawgunha, S. (2020). Formats and Functions of Belief in the Coronavirus Disease Pandemic: Multicultural Studies in Thai Society. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 28(3), 260-286.
- La-or, S. (2003). *Watch Khmer, Patrol Cambodia*. Bangkok: Nation Books.
- Nimmanhaemin, P. et al. (2012). *Norms in Thai Language, Volume 4: Thai Language Use Culture*. (2nd ed.). Bangkok: Thai Language Institute, Bureau of Academic Affairs and Educational Standards.
- Pannapat. (2012). *We are ASEAN: Malaysia*. Bangkok: Amarin Comics.
- Panupong, V. et al. (2012). *Norms in Thai Language, Volume 3: Kind of Words; Phrase; Sentence and Discourse*. (2nd ed.). Bangkok: Thai Language Institute, Bureau of Academic Affairs and Educational Standards.
- Pitsuwan, S. (2012). *ASEAN: Know, Definitely Have an Advantage*. (4th ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology (Public Organization). (2004). *Identity Discourse*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology (Public Organization).
- Sakunasingha, L. (2013). *Beliefs and Traditions: Birth, Marriage, Death*. Bangkok: Proud Press (2002).
- Vietnamese Celebrate Christmas at Ho Chi Minh City. (1977, December 27). *Thairath*, p. 2.
- Wongratakamon, S. (2011). *Xin Chao Saigon: Sa-Bai-Dee at Pakse*. Bangkok: Praew Publishing.
- Yuan Dispels Lunar Eclipse Like Khmer. (1995, October 9). *Siamrath*, p. 2.
- Zoom. (1993, July 25). Wai Shwedagon. *Thairath*, p. 5.

ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและกระบวนการพัฒนา ความงอกงามแห่งตนของกลุ่มธรรมยาตรา*

Experiences of Connectedness to Nature and Personal Growth Development Process of Dhammayatra Group

¹สรชา ตานานวัฒน์ และ อีรวรรณ อีระพงษ์

¹Soracha Tananuwat and Teerawan Teerapong

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: SorachaTananuwat@gmail.com, teeladay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและกระบวนการพัฒนาความงอกงามแห่งตนของกลุ่มธรรมยาตรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มธรรมยาตราจำนวน 5 คน ในขั้นตอน การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตีความและวิเคราะห์แก่นสาระ

ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติได้แก่ ความสุขใจที่เกิดจากการได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และความสงบที่ก่อเกิดขึ้นภายในจิตใจ ผู้ให้ข้อมูลเห็นถึงความสัมพันธ์ของตนกับธรรมชาติ ได้สะท้อนมุมมองให้เห็นว่าสรรพสิ่งล้วนมีคุณค่าและทำหน้าที่ของตน สอดประสานเกี่ยวโยงกันเป็นวัฏจักร นอกจากนี้ธรรมชาติที่ผู้ให้ข้อมูลได้สัมผัสทั้งธรรมชาติภายนอกและธรรมชาติภายในตนเองล้วนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของชีวิต กระบวนการพัฒนาความงอกงามแห่งตนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งจากการเดินธรรมยาตรา การเดินจาริก การฝึกฝนตนเองผ่านกิจวัตรประจำวัน การเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ ทั้งที่เป็นบุคคลและธรรมชาติตลอดจนได้พบเจอกับประสบการณ์ความรู้ที่เหนือความคิด เป็นการสัมผัสความรู้ตัวทั่วพร้อมกับปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่พึ่งพาวัตถุมากนัก นอกจากนี้ยังนำเสนอการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูล การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด และท้ายที่สุดเป็น ความตั้งใจพัฒนาความงอกงามแห่งตนต่อไปของผู้ให้ข้อมูล

คำสำคัญ: ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ; ความงอกงามแห่งตน; ธรรมยาตรา

Abstract

This research aimed to study the experiences of connectedness to nature and personal growth development process of Dhammayatra group. It was regarded as the qualitative study based upon the hermeneutic phenomenology. Data collections were undertaken through the in-depth interviews with five people of Dhammayatra group. The data obtained from such interviews were then interpreted and analyzed for their core contents.

---

*Received December 15, 2021; Revised March 14, 2022; Accepted March 14, 2022

The research found that experiences of connectedness to nature included mental happiness created from being close to nature and calmness in the heart. The informants realized their relationship with nature and reflected their viewpoints that everything was of value and on duty while they were harmonized in the cycle. Besides, nature that was touched by the informants, both externally and internally, all reflected the truth of life. The personal growth development process was the occurrence of learning process from Dhammayatra walk, pilgrimage, self-practice in daily routines, learning from the role models regarding both people and nature, and encountering experiences or knowledge beyond thinking regarded as present moment awareness. It was also the learning process which motivated a simple life with not much dependence on materials. In addition, it presented the changes of informants regarding their lifelong learning and goals of further personal growth development.

Keywords: Connectedness to Nature; Personal Growth; Dhammayatra Walk

บทนำ

ธรรมชาติห้อมล้อมมนุษย์ไว้ทุกวินาที นับตั้งแต่มนุษย์ได้ออกจากครรภ์มารดาและใช้จมูกตนเองรับเอาอากาศเข้าสู่ร่างกายก่อนปล่อยกลับคืนธรรมชาติ อากาศล้วนหล่อเลี้ยงมนุษย์ทุกวินาทีเสมอมา ไม่เพียงแค่อากาศเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงธรรมชาติอีกมากมายรอบตัวมนุษย์ ธรรมชาติกินความหมายหลายสิ่งหลายอย่าง อาทิเช่น พืช แมลง ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ พลังงาน เป็นต้น ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวมนุษย์และ ระบบชีวิตทั้งหมดมีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน โดยมีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto), 2000) การตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้ถูกลดความสำคัญลง เนื่องด้วยภาระหน้าที่ การงานที่ต้องทำ การดำรงชีพของสังคมที่ต้องใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ หลายสิ่งหลายอย่างต่างดึงดูดความสนใจมนุษย์ มนุษย์จดจ่อแต่ความสุขส่วนตน หาวัดดูสิ่งเสพติดต่างๆ เพื่อให้ตนเองรู้สึกมีความสุข บ้างก็ทำลายธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ธรรมชาติถูกทำลายทั้งการล่าสัตว์ป่า เผาป่า แปรเปลี่ยนพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่เพาะปลูก เป็นแหล่งชุมชนที่ขยายตัวใหญ่ขึ้น และการใช้สารเคมีต่างๆ ในพืชผลการเกษตร สารเคมีเหล่านั้นกลับกลายเป็นสารตกค้างในดินและแหล่งน้ำ ธรรมชาติถูกแปรเปลี่ยนเป็นสินค้าเป็นเงินตรา ทำให้ความสำคัญของธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่เกื้อหนุนสรรพสิ่งถูกลดความสำคัญลงในสายตาของมนุษย์ ปัญหาที่เกิดกับธรรมชาติเพียงเพื่อให้มนุษย์มีความสุข แต่ความสุขเหล่านั้นกลับไม่ยั่งยืน ต้องเปลี่ยนตามกระแสอยู่ตลอด พระไพศาล วิสาโลได้กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติภายในมนุษย์กับธรรมชาติภายนอกเกี่ยวข้องกันมาก สิ่งแวดล้อมถูกทำลายเพราะจิตใจหรือธรรมชาติภายในของมนุษย์เสียสมดุล หลงติดความสุขทางวัตถุจึงใช้ชีวิตเบียดเบียนธรรมชาติ (Dhammayatra Lumpatao River Basin Project, 2009) สิ่งเดียวที่จะแก้ปัญหานี้อย่างถึงรากเหง้า ก็คือ การเปลี่ยนทัศนคติของมนุษย์ต่อธรรมชาติในระดับพื้นฐาน นั่นคือการหันมาตระหนักว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ละคนดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เพราะความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลของธรรมชาติ (Phra Paisal Visalo, 2009a) แนวคิดแบบเดียวกันนี้ถูกนิยามขึ้นภายใต้ขอบเขตของความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ

นอกจากนี้หลายงานวิจัยได้แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกของความเชื่อมโยงของธรรมชาติกับความงอกงามแห่งตน (personal growth) (Trigwell, Francis and Bagot, 2014; Pritchard, Richardson, Sheffield and McEwan, 2019) การอยู่ในธรรมชาติให้ความรู้สึกที่สมดุล สบาย หรือสงบมากขึ้น กำจัด

ความเครียดจากชีวิตปกติฟื้นความรู้สึกสมดุลและความสงบภายใน การที่ได้ใช้เวลาที่นานขึ้นในธรรมชาติ ก่อให้เกิดการออกกำลังกาย รวมทั้งการแยกตัวของผู้เข้าร่วมออกจากความสัมพันธ์ตามปกติ จากบ้านไปยังสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง ยังเปิดโอกาสให้ได้ทดลองพฤติกรรมใหม่ ซึ่งทำให้บุคคลงอกงามได้ (Personal Growth) (D'Amato, and Krasny, 2011) ความงอกงามแห่งตนเป็นความรู้สึกของการเติบโต การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการตระหนักรู้ในตนเอง ความต้องการที่จะพัฒนาตนให้เข้าถึงความจริงแท้ และเข้าถึงศักยภาพสูงสุดที่ตนเองมี (Ryff, 1989; Ryff and Singer, 1996) ความงอกงามแห่งตนเกี่ยวข้องกับการมีสติ รู้สึกตัวในความคิด ความรู้สึก อคติ และการตัดสินใจ ใช้การรู้สึกตัวนี้กระทำการต่างๆ ด้วยสติ ที่สอดคล้องกับค่านิยมและศักยภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น (Levine et al. 2006)

ธรรมยาตราเกิดขึ้นจากการตระหนักถึงปัญหาธรรมชาติที่ไม่อาจแก้ไขได้โดยบุคคลใดหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น แต่ชาวบ้านและผู้คนต้องเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหา เดินเพื่อเป็นกระบอกเสียงแทนธรรมชาติ ลงไปเห็นความเปลี่ยนแปลง เห็นภัยที่เกิดกับธรรมชาติ พร้อมๆ กับได้รับการโอบกอดจากธรรมชาติ สายลมที่พัดผ่านขณะเดินท่ามกลางแดดที่ร้อน แมกไม้ช่วยบดบังความร้อนจากดวงอาทิตย์ที่สาดส่องกระทบผิวหนัง น้ำดื่มที่ช่วยดับกระหายยามเดินท่ามกลางแดดร้อนและมีหยาดเหงื่อไหลเป็นทาง ไฟป่าท่ามกลางบรรยากาศเขตร้อนอุ่นๆ เตือนผู้คนให้ตระหนักถึงภัยที่เกิดกับธรรมชาติตรงเบื้องหน้า ธรรมยาตรามีใช่เป็นการเดินประท้วง แต่เป็นการเดินด้วยความสงบ ความรู้สึกตัวในการย่างก้าว ให้รู้ทันความรู้สึกนึกคิด ดังนั้นธรรมยาตราจึงเป็นทั้งการเดินเพื่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อขัดเกลาผู้เดินไปพร้อมๆ กัน ธรรมยาตราจะนำผู้ที่ก้าวเดินไปพบกับความสุขที่แท้คือ ความสุขใจ ความยากลำบากระหว่างทางจะช่วยทำให้เติบโตงอกงาม รู้จักตัวเอง และรู้จักความสุขที่แท้ นี่คือจุดมุ่งหมายของธรรมยาตรา การเดินเพื่อฟื้นฟูธรรมชาติภายในของเราให้กลับมาเป็นปกติ และเมื่อเรามีธรรมชาติภายในที่เป็นปกติแล้ว ก็เห็นคุณค่าของการอยู่อย่างกินง่าย เบียดเบียนผู้อื่น และเบียดเบียนธรรมชาติน้อยลง (Phra Paisal Visalo, 2009)

ธรรมยาตราเป็นการเดินเท้าในระยะทางหลายสิบกิโล หรือในบางปีอาจรวมร้อยกว่ากิโลเมตร ตลอดระยะเวลา 7-8 วัน เป็นการใช้ชีวิตท่ามกลางธรรมชาติของจังหวัดชัยภูมิ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่หลายคนอาจจะไม่คุ้นเคย พบเจอเรื่องราวระหว่างทางที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เดินแต่ละท่าน ทำให้ประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลย่อมมีทั้งเหมือนและแตกต่างกันตามภูมิหลังของแต่ละบุคคล ประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในแต่ละปีก็แตกต่างกัน นอกจากนี้ธรรมยาตรายังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้เผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ใช้ความสามารถตามศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เติบโตงอกงามจากการเดิน บ้างก็ได้พบว่าตนเองนั้นสามารถทำสิ่งที่ยาก สิ่งที่ไม่คิดว่าทำได้ เช่น การเดินเท้าด้วยระยะทางนับร้อยกิโลเมตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของความงอกงามแห่งตน บ้างก็ขยายตัวตนไปถึงธรรมชาติ พร้อม ร่วมทุกข์ร่วมสุข หลอมรวมธรรมชาติไว้เป็นส่วนหนึ่งของตน หรือไม่ได้คิดที่จะเอาเปรียบเบียดเบียนธรรมชาติก็สอดคล้องกับแนวคิดความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และอีกหลายหลายประสบการณ์ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาผู้ที่ผ่านการเดินธรรมยาตราทั้งในประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและกระบวนการพัฒนา ความงอกงามแห่งตน การศึกษานี้จะนำพาให้เข้าใจถึงประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล เห็นความเกี่ยวข้องของชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเดินธรรมยาตราและการใช้ชีวิตในธรรมชาติ ทำให้เกิดความสุข การเข้าใจตนเอง และเกิดความงอกงามขึ้นในจิตใจของผู้เดินได้ อย่างไรก็ตาม การวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรตจึงเป็นการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาประสบการณ์ที่หลากหลายและลึกซึ้งของกลุ่มธรรมยาตรา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและกระบวนการพัฒนาความองกามแห่งตนของกลุ่มธรรมยาตรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยา อรรถปริวรรต เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

- 1) ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ความเกี่ยวเนื่องกันของความเชื่อมโยงกับธรรมชาติและ ความองกามแห่งตน
- 2) ความองกามแห่งตน 3) ธรรมยาตรา 4) การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลในภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมการเดินธรรมยাত্রาลุ่มน้ำลำปะทาว ครั้งที่ 20 (ปี พ.ศ. 2562) ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 – 8 ธันวาคม พ.ศ. 2562

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลเป็นคนในกลุ่มธรรมยาตราที่มีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติสอดคล้องกับแนวคิดของ Leopold (Leopold, 1949 อ้างถึงใน พิณมาศ ชัยชาญทิพบุตร, 2554) มีอายุระหว่าง 20 – 70 ปี และเป็นคนไทย มีประสบการณ์การเดินธรรมยাত্রามาอย่างน้อย 4 ปี โดยร่วมเดินธรรมยাত্রามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (purposive) ผู้วิจัยเริ่มต้นคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลผ่านผู้แนะนำเข้าสู่แหล่งข้อมูล (gatekeeper) ซึ่งเป็นผู้ประสานงานธรรมยาตรา ผู้ที่รู้จักบุคคลในธรรมยาตราจำนวนมาก และวิธีการสุ่มแบบลูกโซ่ซึ่งเป็นการแนะนำต่อกันไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก (snowball sampling) นอกจากนี้ยังรวมไปถึงอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัยที่ได้แนะนำผู้ให้ข้อมูลบางท่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเดินธรรมยাত্রาลุ่มน้ำลำปะทาวครั้งที่ 20 พร้อมทั้งสังเกตอย่างมีส่วนร่วม จนบันทึกสาระสำคัญระหว่างเดินและสิ่งที่พบเห็น ในงานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) มีการบันทึกเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความระมัดระวังไม่ใช้ประสบการณ์และความเข้าใจส่วนตัวบิดเบือนข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้วิจัยขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อได้รับการรับรองแล้ว ผู้วิจัยได้ทบทวนผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยรวมถึงให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนใช้เวลาสัมภาษณ์ 30 ถึง 120 นาทีต่อคนในแต่ละครั้งโดยประมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลบางท่านเพื่อสอบถามข้อมูลในบางจุดเพิ่มเติม การเก็บข้อมูลใช้ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่วันที่ 9 กันยายน 2563 – 4 กุมภาพันธ์ 2564 ผู้วิจัยใช้นามสมมติแทนชื่อผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเทปบันทึกการสัมภาษณ์ มาถอดข้อความแบบคำต่อคำ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการฟังเทปบันทึกการสัมภาษณ์ซ้ำ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้อ่านเนื้อหาการสัมภาษณ์ซ้ำไปซ้ำมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อสาร รวมถึงบริบทของผู้ให้ข้อมูลเพื่อป้องกันความบิดเบือนโดยไม่ได้ตั้งใจของผู้วิจัย และทำการถอดรหัสข้อความ (coding) ต่างๆ ออกมาในรูปแบบตาราง จากนั้นจัดประเภทเป็นประเด็นย่อย (subtheme) แล้วทำการสรุปเป็นประเด็นหลัก (theme) ที่เชื่อมโยงถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา นำมาร้อยเรียงเชื่อมโยงจนได้บทสรุปหลักของข้อมูลในประเด็นที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation)

ผลการวิจัย

1. **ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ** เล่าถึงประเด็นหลักสองประเด็นคือ “ประสบการณ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ” และ “ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ” ซึ่งในประเด็นหลักนี้ประกอบด้วยประเด็นย่อย 5 ประเด็นคือ “ทุกชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ: สรรพสิ่งอิงอาศัยพึ่งพากัน” “บทบาทหน้าที่และคุณค่าของสรรพสิ่ง” “วัฏจักรต่อเนื่องกัน” “คนตัวเล็กกับธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่” และ “ธรรมชาติภายนอกธรรมชาติภายใน”

1.1 ประสบการณ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

จุดเริ่มต้นที่ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านนั้นแตกต่างกันไป แต่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการได้ใกล้ชิดกับธรรมชาตินั้นเหมือนกัน คือความสุข ความสงบที่เกิดขึ้นภายใน ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลที่บอกว่า “...เรารู้สึกว่าเรามีความสุขนะ เรารู้สึกว่าเราไม่ต้องเร่งรีบ และเรารู้สึกว่าเราอยู่กับธรรมชาติแล้วเราสบายใจ...” [พีได้]

1.2 ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ

การใช้ชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติ การเดินจาริก การเดินธรรมาศร หรือทำงานอาสาสมัคร ต่างทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้พบเห็นแง่มุมประสบการณ์ที่สัมผัสถึงความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ในส่วนแรกนี้ผู้ให้ข้อมูลเห็นถึงความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ของธรรมชาติและชีวิตตน โดยตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติทั้งร่างกายความเป็นอยู่ ล้วนมีธรรมชาติคอยเกื้อหนุนจนเจือ ทั้งธรรมชาติที่สามารถมองเห็นด้วยตาและที่ไม่สามารถมองเห็นได้ (ทุกชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ: สรรพสิ่งอิงอาศัยพึ่งพากัน) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า “ลมหายใจก็ มาจากธรรมชาติ เนื้อตัวเราก็มามาจากธรรมชาติ...เราอยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีธรรมชาติ” [พระไม่] ส่วนที่สอง ได้มองไปที่บทบาทหน้าที่ของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ อย่างเช่นต้นไม้ น้ำ พืชพรรณ สัตว์นานาชนิด ล้วนดำรงอยู่เพื่อทำหน้าที่ของตนอย่างมีคุณค่าในตนเอง มีคุณค่าต่อสิ่งอื่นๆ ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นอาจไม่สามารถวัดได้จากสายตามนุษย์ (บทบาทหน้าที่และคุณค่าของสรรพสิ่ง) ส่วนที่สามคือ มองถึงความเป็นองค์รวมของสรรพสิ่งในโลกนี้ หากปัจจัยหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นวัฏจักร (วัฏจักรต่อเนื่องกัน)

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังพบกับแง่มุมที่ตนเองเป็นคนตัวเล็กๆ คนหนึ่งเมื่อเทียบกับความกว้างใหญ่ของธรรมชาติรอบตัว (คนตัวเล็กกับธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่) จากมุมมองที่มองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งเล็กๆ ในธรรมชาติยังช่วยทำให้ผู้ให้ข้อมูลตระหนักถึงการปฏิบัติตนที่อยากช่วยดูแลธรรมชาติและไม่อยากทำลายธรรมชาติ ไม่เพียงเท่านั้นธรรมชาติดังกล่าวยังมอบมุมมองของชีวิตสะท้อนผ่านธรรมชาติรอบตัวและธรรมชาติภายในตนเอง จนทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าถึงความเป็นจริงของชีวิตหรือความหมายที่ลึกซึ้งในตนเอง (ธรรมชาติภายนอกธรรมชาติภายใน) ผู้วิจัยหยิบยกถ้อยคำมาดังนี้ “มันเกิดความรู้สึกปิติปราโมทย์ในธรรมชาติเมื่อได้เห็นธรรมชาติ พระอาทิตย์กำลังขึ้น เกิดความรู้สึกเกิดกำลังใจ พระอาทิตย์กำลังตกก็ทำให้เกิดความรู้สึก เออ...มันเกิดความรู้สึกว่าคนเราอย่าไปเอาเป็นเอาตายกับอะไรเลยนะ ในที่สุดคนเรานั้นก็ต้องตายอะ” [พระไม่] การเดินธรรมาศรยังเกี่ยวข้องในความหมายของธรรมชาติภายในและธรรมชาติภายนอก เป็นการเยียวยาให้จิตใจของผู้เดินนั้นให้มีสติความรู้สึกตัว และขณะเดินไม่ว่ากล่าวคำหิ ตีโทษผู้อื่น เมื่อจิตใจผู้คนกลับมาสมดุล ธรรมชาติก็ได้รับการเยียวยา เพราะหากธรรมชาติภายในหรือจิตใจผู้คนเสียสมดุลหลงติดกับความสุขทางวัตถุจึงใช้ชีวิตเบียดเบียนธรรมชาติ

2. **กระบวนการพัฒนาความงอกงามแห่งตน** ผู้วิจัยได้แยกออกมาเป็นประเด็นหลัก 4 ประเด็น ดังนี้ “กระบวนการเรียนรู้” โดยในประเด็นหลักนี้จะกล่าวถึงการเรียนรู้จากการก้าวเดินในธรรมาศร การเรียนรู้ไปกับชีวิตและในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ไปกับต้นแบบทั้งตัวบุคคลและไม่ใช่มนุษย์ จนถึงการใช้ชีวิตกับผู้อื่น

ของความรู้หรือที่ผู้วิจัยได้เรียกตามผู้ให้ข้อมูลเอาไว้ว่า ‘ความรู้เหนือความคิด’ การเรียนรู้ทั้งหมดได้หล่อหลอมให้พบกับความเรียบง่ายของชีวิต นอกจากนี้ยังกล่าวถึงประเด็นหลักต่อมาคือ “การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น” “เรียนรู้ไม่สิ้นสุด: ทุกวันยังคงเรียนรู้” และ “ความตั้งใจต่อจากนี้”

2.1 กระบวนการเรียนรู้

การเดินธรรมยาตราในหลายๆ ที่รวมทั้งการเดินจาริกซึ่งเป็นการก้าวอย่างอย่างมีสติ รับรู้การก้าวเดิน หรือเรียกได้ว่าเดินด้วยความรู้สึกตัว การเดินทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าไปรับรู้ถึงสภาวะภายในที่เกิดขึ้น ตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น และเห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับกายและใจ (ก้าวเดินไปกับการเรียนรู้) ดังถ้อยคำที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า “มันก็เห็นได้ว่าเราก้าวข้ามขีดจำกัดที่เราคิดว่าเราทำไม่ได้ คือมันก็มีภาวะที่ใจมันบอกว่ามันอย่าฝืนเลยอะไรอย่างนี้ พอเอะมึงจะทรมาณร่างกายไปทำไมอย่างเนี่ย...แต่พอเราหนักแน่นพอที่จะจะไม่ยอมแพ้กับทุกขเวทนาที่มันเกิดขึ้นพอสักวันที่ 4 วันที่ 5 ร่างกายมันก็ปรับตัวได้ โอเค มันอาจจะระบมอยู่แต่ว่าสุดท้ายแล้วมันทำให้เห็นธรรมะแหละว่า ตอนนั้นเห็นจริงๆ นะว่าจริงๆ แล้วกายกับจิตมันแยกออกจากกัน คือกาย มันเจ็บมันก็คือเจ็บอะ แต่ถ้าใจมันไม่เจ็บด้วย” [พี่เต๋]

กระบวนการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลนั้นยังไม่ได้จบลงเพียงแค่เส้นทางก้าวเดินทั้งในธรรมยาตราและการเดินจาริกเท่านั้น แต่การเรียนรู้ยังเกิดขึ้นผ่านเส้นทางของชีวิตในทุกๆ วัน ในช่วงที่ไม่ได้เดินธรรมยาตราอีกด้วย (ลงมือปฏิบัติไปกับชีวิต) โดยนำเอาหลักที่ใช้ในธรรมยาตรามาเป็นเครื่องฝึกฝน คือการฝึกให้มีสติมีความรู้สึกตัว รับรู้อารมณ์ รับรู้ความคิดที่มันพลอพุ่ง พลอคิดไป ให้กลับมามีสติรู้เท่าทัน อยู่กับงานที่กำลังทำ อยู่กับลมหายใจเข้าออก ผ่านกิจวัตรประจำวัน การทำงาน การออกกำลังกาย งานอดิเรก การทำงานเพื่อสังคม ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลที่บอกว่า “วิธีการปฏิบัติมันก็ได้หมดทุกสิ่งทุกอย่างในการที่เราตื่นขึ้นมาเย็นนอนเย็นเรานอนหลับ” [ครูเจ]

การเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลยังเกิดจากการเห็นบุคคลที่ผู้ให้ข้อมูลได้ใกล้ชิดหรือศรัทธา เห็นการกระทำ เห็นการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการเรียนรู้จากธรรมชาติรอบตัว การเป็นอยู่ของบุคคลหรือของธรรมชาติล้วนเป็นการสอนที่ไม่ต้องผ่านถ้อยคำ (เรียนรู้ไปกับต้นแบบ) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า “พี่เห็น.. ความเปิดกว้างของอาจารย์กับคนที่เข้ามา...พี่เฝ้ามองดูอาจารย์ทุกครั้งเวลาคนมีปัญหาคนเข้ามาปรึกษาอาจารย์ แล้วก็ทุกคนกลับไปรู้สึกได้ว่า ทุกคนรู้สึกได้รับพลังจากอาจารย์อะครับ อันนี้คือในมุมที่พี่เห็นจากตัวอาจารย์ ซึ่งสุดท้ายแล้วอาจารย์ไม่ได้สอน อาจารย์ไม่ได้บอก แต่อาจารย์เป็นให้ดูนะ” [พี่เต๋]

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นยังทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้พบกับความรู้ที่เกิดขึ้นจากการไม่ได้คิด (รู้เมื่อไม่คิด: ความรู้เหนือความคิด) ความรู้แบบนี้ทำให้บุคคลนั้นก้าวพ้นความกลัว ความกังวลต่างๆ ความคิดนั้นบดบังดังเมฆหมอกที่ทำให้จิตไม่สามารถที่จะรับรู้ความหมายที่เกิดขึ้นในใจโดยไม่ใช้ความคิดได้ การรู้นี้เป็นการที่จิตเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับกายและใจ แต่ไม่ได้ผูกยึดสิ่งนั้นมาเป็นตัวเป็นตน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลที่ได้กล่าวถึงความรู้ชนิดนี้ไว้ว่า “มันก็เห็นอยู่เรื่อยๆ เช่นเห็นว่า อย่างน้อยก็เห็นว่าร่างกายนี้ไม่ใช่เรา เวลาเดินมันเป็นรูปที่เดินไม่ใช่เราเดิน เวลาที่มีความคิดมันเป็นความคิดไม่ใช่เราคิด เวลาที่มีความโกรธมันเป็นความโกรธเกิดขึ้น ไม่ใช่เราโกรธ ความโกรธไม่ใช่เรา” [พระไม้]

กระบวนการเรียนรู้ผ่านการเดินธรรมยาตรา การฝึกฝนตนตามเส้นทางที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้เห็นวิถีชีวิตที่ไม่ได้พึ่งพาวัตถุมากมาย ทั้งจากชีวิตตนเองที่ต้องแบกสภาระเอง จึงทำให้สิ่งของที่จัดเตรียมไปสำหรับเดินธรรมยาตรานั้นมีเพียงสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือจะเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เรียบง่าย พึ่งพาอาศัยป่า ได้ประสบพบเจอกับตนเองที่ว่าแม้ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรมากมายแต่ชีวิตก็ยังสามารถอยู่ได้ ทั้งหมดทั้งมวลล้วนแล้วแต่เป็นความเรียบง่าย (ความเรียบง่ายกับชีวิต) ผู้ให้ข้อมูลต่างหยิบยกแง่มุมของความเรียบง่ายในชีวิต ดังถ้อยคำต่อไปนี้ “การเดินมันช่วยให้เราค่อยๆ เปลี่ยนนะ...มันก็อันดั

แรกคือเราเรียนรู้ที่จะปรับตัวๆ ได้ง่ายเนาะ ใช้คำว่าอยู่ง่ายกินง่ายก็ได้ เพราะเรารู้สึกว่าชีวิตมันไม่ได้มีเงื่อนไขอะไรเยอะ กระบวนการที่เราได้เห็นจากธรรมยาตราเราได้เห็นเลยว่าจริงๆ แล้วชีวิตมันเรียบง่ายมาก...ชีวิตมันไม่ใช่เรื่องยาก แล้วก็การอยู่กับธรรมชาติมันมีความเป็นไปได้” [พีเต๋]

2.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนตนเองจากการเดินธรรมยาตรา การเดินจาริก หรือการฝึกฝนตนเองผ่าน การภาวนา เจริญสติ การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป สติความรู้สึกตัวที่ค่อยพัฒนาขึ้นไปตามลำดับ ความงอกงามที่เกิดขึ้นต่างทำให้ผู้ให้ข้อมูลตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเอง เห็นความเป็นจริงของชีวิต กาย และใจมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างที่หิบบกมาของผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “พี่ไม่ปฏิเสธนะครับทุกวันนี้ก็ยังมีความทุกข์ก็ยังโกรธ ก็มีบางอะไรเข้ามา แต่สุดท้ายแล้วพี่รู้สึกว่า พอเรารู้ตัวเนี่ย เรากลับมาอยู่กับลมหายใจหรือเราอยู่กับตนเองได้เนี่ย มันทำให้เราไม่มีรีแอกชั่น [reaction: ปฏิกริยาตอบสนอง] กลับไปกับสิ่งที่เข้ามากระทบเรา ทำให้หลายๆ ครั้งความขัดแย้งที่อาจจะดูเหมือนว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้น มันก็สามารถที่จะหยุดลงได้ด้วยตัวเราเองก่อน” [พีเต๋]

2.3 เรียนรู้ไม่สิ้นสุด: ทุกวันยังคงเรียนรู้

ผู้ให้ข้อมูลต่างกล่าวในทำนองเดียวกันถึงการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง ทุกวันยังคงเป็นการเรียนรู้ แม้จะผ่านช่วงชีวิตที่ชวนชวาย แสวงหาการพัฒนาตนเอง หรือผ่านการเดินทางเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตมาแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างให้ได้เรียนรู้ต่อไปอย่างไม่มีจบสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้โลกกว้างภายในตนเอง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า “ไม่สิ้นสุดทุกวันเป็นการศึกษาไม่มีที่สิ้นสุด” [อาจารย์ดิน]

2.4 ความตั้งใจต่อจากนี้

ผู้ให้ข้อมูลต่างก็ได้กล่าวถึงความตั้งใจที่จะทำต่อไปซึ่งเป็นความตั้งใจที่จะฝึกฝนตนเองสู่จุดหมายปลายทางที่ปรารถนาจะก้าวไปให้ถึง บ้างก็เป็นความตั้งใจในบทบาทหน้าที่ที่ทำอยู่ให้ดีที่สุด ความตั้งใจของผู้ให้ข้อมูลนั้นมีทิศทางไปในทางเดียวกัน คือ มีความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อ คนรอบข้าง มีความรู้สึกตัวในทุกๆ ช่วงของชีวิต หรือการเข้าถึงความจริงสูงสุดในตัวมนุษย์ ดังถ้อยคำที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเอาไว้ว่า “รักษาไม่ให้ความโกรธความเกลียดอารมณ์อันเป็นลบผุดปรากฏขึ้น ให้มีความงอกงามของความรัก ความเมตตาอาทร” [อาจารย์ดิน] “ยังไม่บรรลุก็ต้องฝึกไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเห็นความแจ่มแจ้ง” [พระไม]

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพนี้ ประสพการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาตินั้นเป็นการที่บุคคลเห็นความเกี่ยวเนื่องของชีวิตตนกับธรรมชาติ และกระบวนการพัฒนาความงอกงามของผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความตั้งใจที่อยากจะก้าวไปให้ถึง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต

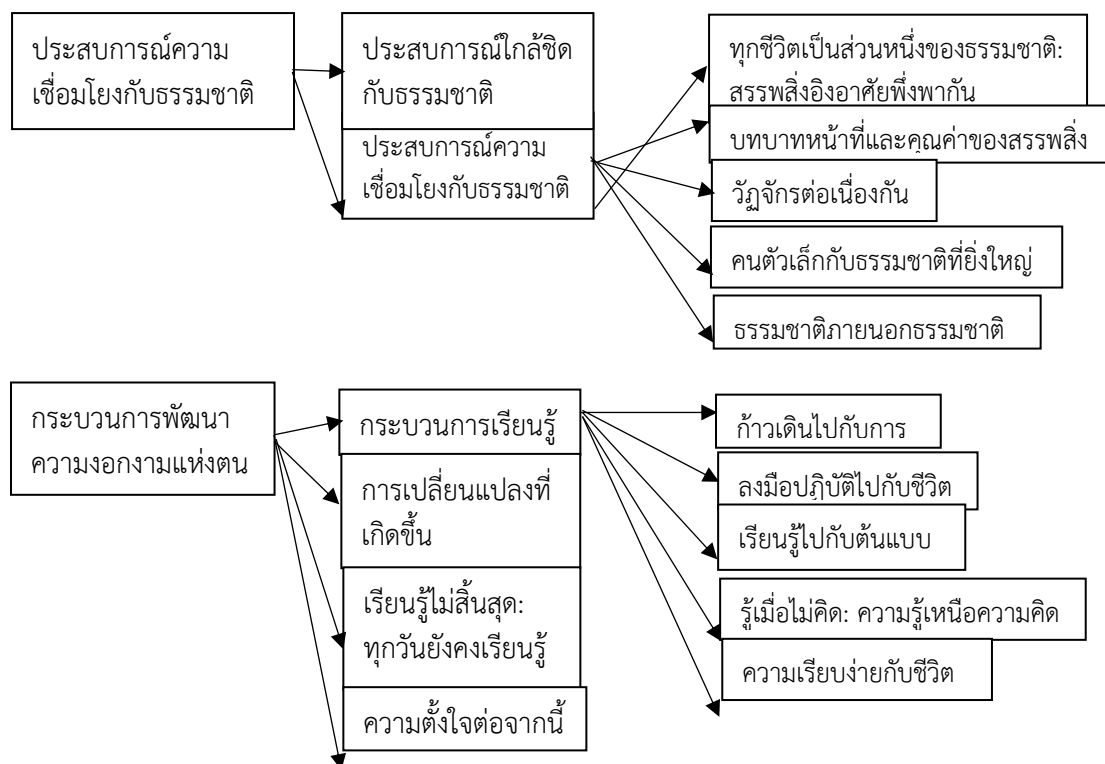

Figure 1: The New Body Knowledge of Experiences of Connectedness to Nature and Personal Growth Development Process of Dhammayatra Group

อภิปรายผลการวิจัย

ความสุขใจและความสงบที่เกิดจากการได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูลนั้นสอดคล้องกับการวิจัยของ D'Amato, and Krasny (2011) ที่นำผู้เข้าร่วมการวิจัยไปใช้ชีวิตและทำกิจกรรมท่ามกลางธรรมชาติ พบว่า เกิดความรู้สึกที่สมดุล สบาย หรือสงบมากขึ้น ป่าได้ให้สถานที่ที่ซึ่งผู้เข้าร่วมจะกำจัดความเครียดจากชีวิตปกติ พื้นความรู้สึกสมดุลและความสงบภายใน ไม่เพียงความรู้สึกทางบวกเท่านั้นที่เกิดขึ้นกับจิตใจของผู้ให้ข้อมูล แต่ธรรมชาติยังมอบมุมมองให้กับผู้ให้ข้อมูลได้มองเห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของตนเองกับโลกธรรมชาติว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของบุคคลสำคัญหลายท่าน ทั้งทางตะวันออกและตะวันตก อาทิเช่น ท่าน Nhat Hanh (2013); Krishnamurti (2000); Leopold (1949) ล้วนกล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ นอกจากมนุษย์แล้วสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนโยงใยอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Leopold รวมถึงแนวคิดที่ยึดนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Ecocentric) และนิเวศวิทยาแนวลึก (Deep Ecology) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การที่ผู้คนได้ออกไปสัมผัสกับธรรมชาติโดยตรง เขาจะรักและเคารพธรรมชาติ เพราะทุกสิ่งในธรรมชาติมีคุณค่าในตนเอง มีบทบาทหน้าที่ของตนเอง แม้ไม่มีมูลค่าที่มนุษย์นำเอาตัวเลขทางเศรษฐกิจเป็นตัววัด มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ผูกพันเป็นข่ายใยเดียวกัน ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่วนใดส่วนหนึ่งย่อมส่งผลถึงส่วนอื่นๆ ด้วย หากกล่าวถึงหลักธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น หลักอภัยจายตาและหลักไตรลักษณ์ที่มีความครอบคลุมถึงประสบการณ์ของ ผู้ให้ข้อมูล ความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งในโลกมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน สิ่งต่างๆ ล้วนอาศัยเหตุปัจจัยประกอบ ทุกวินาทีโลกต่างคำจุนให้สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่ ดังคนเราหากร่างกายกลับคืนสู่แหล่งเดิม เช่น น้ำ อากาศ ตัวเราก็ไม่มีอยู่อีกต่อไป สรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง ตั้งอยู่ ดับไปเช่นเดียวกัน ภายใต้กฎ ไตรลักษณ์ อันเป็นกฎสามัญลักษณะของสรรพสิ่ง ตั้งอยู่บนความเป็นธรรมชาติหนึ่งเดียวกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้สัมผัส

ธรรมชาติภายในและภายนอกที่ต่างสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงของชีวิตและธรรมชาติ และเป็นการมองโลกในมุมของหลักอภิปรัชญาอีกด้วยที่สิ่งต่างๆ ล้วนอาศัยเหตุปัจจัยประกอบ (Intongpan, 2010)

ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้สัมผัสธรรมชาติล้วนสะท้อนถึงความเป็นจริงของชีวิตแล้วนั้น ยังก่อเกิดเป็นความงอกงามในจิตใจที่สมดุลขึ้น มองเห็นความเป็นจริงของชีวิต แสวงหาความสุข สงบ ธรรม ยাত্রาก็เป็นส่วนหนึ่งในการบ่มเพาะเยียวยาจิตใจผู้คน ใจผู้คนที่กลับมาสัมผัสรู้สึกตัวและกลับสู่สมดุล ก้าวเดินด้วยใจที่สงบ ไม่ตำหนิติโทษผู้ใด หรืออาจเรียกได้ว่าเยียวยาทั้งธรรมชาติภายนอกและธรรมชาติภายในของผู้เดิน ธรรมชาติทั้งสองต่างโยงใยซึ่งกันและกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงหัวใจของการเดินธรรมยাত্রาไว้ สอดคล้องกับสิ่งที่เอิร์คฮาร์ท โทลเล ได้กล่าวถึงการสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่ต้องทำให้รู้สึกตัว เพื่อหยุดยั้งไม่ให้มนุษย์ขาดความรู้สึกตัวจนทำลายตนเอง ทำลายโลก ผู้สนับสนุนการเคลื่อนไหวต้องไม่พกพาแรงต้านไว้ข้างใน ไม่มีความเกลียดชัง ไม่มีพลังลบ (Tolle, 2014)

การย่างก้าวในธรรมยাত্রารวมถึงการเดินจาริกยังเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูล สิ่งสำคัญสำหรับการเดินคือการอยู่กับความรู้สึกตัว ก้าวเดินด้วยความรู้ตัว เหตุการณ์เรื่องราวระหว่างทาง ล้วนหล่อหลอมเป็นการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้บุคคลที่ผ่านพบ บุคคลที่ใกล้ชิดศรัทธา รวมทั้งธรรมชาติที่รายล้อมล้วนก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้เช่นเดียวกัน เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตนและการใช้ชีวิต เปรียบดังหนังสือที่มีชีวิต สอดคล้องกับที่ Tolle (2014) ได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกันที่ว่า สอนด้วยการเป็น นั้นเป็น การสอนที่สำคัญ การเป็นนี้ไม่ใช่มีเพียงมนุษย์เท่านั้น แต่ธรรมชาติก็ยังสอนการเป็นให้กับมนุษย์ได้ เช่นเดียวกัน ลองเฝ้าดูต้นไม้ใบหญ้าหรือสิ่งสาราสัตว์สิ ให้มันสอนวิธีที่ยอมรับสิ่งที่เป็นไป ยอมรับโรราบกับปัจจุบัน ให้มันสอนเรื่องความสมบูรณ์ ความเป็นหนึ่งเดียว เป็นตัวเอง เป็นตัวจริง ให้มันสอนวิชาใช้ชีวิต วิธิตาย และวิธีที่จะไม่ ทำให้การอยู่การตายกลายเป็นปัญหา

ในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นยังนำผู้ให้ข้อมูลได้ไปสัมผัสกับอีกชั้นของความรู้ที่เหนือความคิด รับรู้สิ่งที่ผุดปรากฏขึ้นในใจนั้นให้มากขึ้น เป็นการที่จิตเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับกายและใจ แต่ไม่ได้ผูกยึดสิ่งนั้น มาเป็นตัวเป็นตน ซึ่ง Tolle (2014) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดนี้ว่า อีสระจะเริ่มขึ้นเมื่อตระหนักรู้ว่า คุณไม่ใช่ “ตัวคิด” ที่กำลังครอบงำคุณอยู่ พอรู้อย่างนี้แล้ว คุณจะสังเกตเห็นมัน เมื่อคุณเริ่ม “เฝ้าดูตัวคิด” ระดับจิตที่สูงขึ้นจะถูกปลูกให้ต้น ใน “การเฝ้าดูตัวคิด” นั้น หรืออีกนัยคือฟังเสียงที่แล่นในหัว อยู่ในฐานะผู้สังเกตการณ์ เวลาฟังจะฟังอย่างเป็นกลางไม่ตัดสินหรือตำหนิสิ่งที่ได้ยิน การที่ฟังหรือเฝ้าดู และการตระหนักรู้เช่นนี้ ระลึกถึงตัวเองแบบนี้ มันไม่ใช่ความคิด แต่เกิดจากสิ่งที่อยู่เหนือความคิด ถ้าเกิดรู้หมายถึงรู้ตัวทั่วพร้อมกับปัจจุบัน ขณะเต็มตัวพลังลบทั้งหลายย่อมสลายไปแทบจะทันที มันไม่สามารถอยู่รอดในจิตปัจจุบัน กระบวนการต่างๆ ล้วนหล่อหลอมผู้ให้ข้อมูลได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่เรียบง่าย วิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความเรียบง่ายที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีเพียงคำพูดที่สื่อแสดงออกมาเท่านั้น แต่ยังสัมผัสได้ผ่านการแต่งกาย น้ำเสียงที่ล้วนเต็มไปด้วยความเมตตา วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้ให้ข้อมูลนั้นสอดคล้องกับในงานวิจัยของ Nisbet, Zelenski and Murphy (2011) ได้กล่าวเอาไว้ถึงประเด็นเดียวกันนี้ว่า หากผู้คนรู้สึกดีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ให้คุณค่าและใส่ใจกับสิ่งแวดล้อม จะมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น วิถีชีวิตเชิงนิเวศของ ‘ความเรียบง่ายอย่างสมัครใจ (Voluntary Simplicity)

กระบวนการพัฒนาความงอกงามของผู้ให้ข้อมูลที่มีกระบวนการเรียนรู้ผ่านสิ่งต่างๆ มากมายดังที่กล่าวมา จนก่อเกิดเป็นความเปลี่ยนแปลงในตนเองที่ผู้ให้ข้อมูลล้วนสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นความเท่าทันตนเอง คงความรู้สึกตัว สามารถตระหนักรู้ในตนเอง รู้ในอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ทำให้อารมณ์ต่างๆ มารบกว่นน้อยลง สอดคล้องกับแนวคิดความงอกงามแห่งตนที่ Levine et al. (2006) บอกว่า ความงอกงามแห่งตนเกี่ยวข้องกับการมีสติรู้สึกตัวในความคิด ความรู้สึก อคติและการตัดสิน และใช้การรู้สึกตัวนี้กระทำการ

ต่างๆ ด้วยสติและสอดคล้องกับค่านิยมและศักยภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น และหากจะกล่าวถึงศักยภาพที่สูงที่สุดของผู้ให้ข้อมูล หรือในงานวิจัยชิ้นนี้ใช้คำเรียกเป็นความตั้งใจของผู้ให้ข้อมูลนั่นคือ การเข้าถึงสิ่งที่ดีที่สุดในศักยภาพสูงสุดในตนเอง ที่จะมีความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อคนรอบข้าง ที่จะมีความรู้สึกรู้ตัวในทุกๆ ช่วงของชีวิต หรือการเข้าถึงความจริงสูงสุดในตัวมนุษย์ก็สอดคล้องกับ Ryff (1989); Ryff and Singer (2008) ได้กล่าวถึงงานเขียนของ อริสโตเติล เอาไว้ว่าสภาวะสูงสุดที่มนุษย์บรรลุได้คือ ความสุข เป็นคำแปลของคำภาษากรีกคือ ยูไดโมเนีย (Eudaimonia) โดยมีคำจำกัดความว่าเป็นความรู้สึกรู้สึกที่มาพร้อมกับพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับศักยภาพที่แท้จริงของบุคคล ยูไดโมเนียเป็นสูงสุดของความสุข ถูกให้ความหมายว่าเป็นการตระหนักรู้ในศักยภาพที่แท้จริงของตนเองมากกว่าเป็นความสุข นอกจากนี้ความสุขสูงสุดของมนุษย์เกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทางหรือศักยภาพที่สมบูรณ์ (Telos) คือการบรรลุสิ่งที่ดีที่สุดในตัวเรา ตามที่ Johnston ถอดความว่า “ความเป็นเลิศของมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับความงอกงาม (Growth) ไปสู่การตระหนักรู้ในขั้นสุดท้ายถึงธรรมชาติที่แท้จริงและดีที่สุดในเขาหรือเธอ” แนวความคิดเกี่ยวกับความสุขสูงสุดที่เราทุกคนควรบรรลุคือ การตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งแสดงออกมาเป็นรายบุคคลตามลักษณะนิสัยและความสามารถของตนเอง จากความตั้งใจของผู้ให้ข้อมูลนำไปสู่กระบวนการฝึกฝนตนเองยังคงเรียนรู้อย่างไม่มีการสิ้นสุด ที่จะมีความรัก ความเมตตา ความรู้สึกรู้ตัวในทุกๆ ช่วงของชีวิต การเรียนรู้ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องในทุกวันของชีวิตนั้น สอดคล้องกับแนวคิดความงอกงามแห่งตนซึ่งเป็นการที่บุคคลพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อการเติบโตและขยายขอบเขตบุคคล และความงอกงามแห่งตนเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ryff, 1989; Ryff and Singer, 1996)

กระบวนการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลนั้นมีทั้งการอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ การเดินธรรมยาตรา และการฝึกฝนตนเองในแง่ของการฝึกสติ ความรู้สึกรู้ตัว จากประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูลนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาความงอกงามแห่งตนของผู้ให้ข้อมูลเช่นเดียวกับในงานวิจัยหลายชิ้นที่กล่าวถึงประเด็นนี้ (Trigwell, Francis, and Bagot, 2014; Pritchard, Richardson, Sheffield, and McEwan, 2019) นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาความงอกงามแห่งตนของผู้ให้ข้อมูลไม่หยุดอยู่ที่ความงอกงามแห่งตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะทางจิตใจเท่านั้น แต่พบว่ายังสามารถนำไปสู่สภาวะทางจิตวิญญาณได้อีกด้วย ซึ่งเป็นภาวะในจิตใจอันได้แก่บุคคลพึงพอใจ ความเบิกบานใจ มีความรัก ความงดงามในจิตใจ ความสงบภายในจิตใจเกิดขึ้น เมื่อบุคคลมีความเข้าใจในความสัมพันธ์เชื่อมโยง สัมผัสได้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวระหว่างตนเองกับสรรพสิ่ง และยังเกิดขึ้นจากการมีสติ มีความเข้าใจและเข้าถึงคุณงาม ความดี ความถูกต้อง สภาวะทางจิตวิญญาณยังเป็นความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากการมีจิตใจที่สูงขึ้น เข้าถึง ความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว (Thongchua, 2016; Siriliang, Samana ChangPhueak and Wongrojananan, 2020)

สรุป

ประสบการณ์ความเชื่อมโยงกับธรรมชาตินั้นเป็นการที่บุคคลเห็นความเกี่ยวเนื่องของชีวิตตนกับธรรมชาติ สรรพสิ่งในโลกต่างพึ่งพาอาศัยกัน มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน ประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลต่างรับรู้ถึงความเชื่อมโยงกับธรรมชาตินั้นเกิดจากการได้ใกล้ชิดธรรมชาติ ผ่านการใช้ชีวิต การเดินธรรมยาตรา การทำงานจิตอาสา หรือการแบกเป้เข้าป่า ต่างหล่อหลอมมุมมองที่ให้ผู้ให้ข้อมูลเห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันนี้ การอยู่ท่ามกลางธรรมชาติยังช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลพบกับความสุข ความสงบ ธรรมชาติดังนี้ยังให้แง่มุมของชีวิต สะท้อนความเป็นจริงของร่างกาย จิตใจ กระบวนการพัฒนาความงอกงามของผู้ให้ข้อมูลนั้นเรียกได้ว่าทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ล้วนต่างก็มอบแง่มุมและประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น การเดิน

ธรรมยาตราเป็นเหมือนห้องเรียนให้ผู้คนได้กลับมาอยู่กับความรู้สึกตัว อยู่กับปัจจุบันขณะอย่างแท้จริง เห็นความเป็นจริงของการกายและใจ ธรรมยาตรายังทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ก้าวข้ามขีดจำกัด ทำในสิ่งที่ตนคิดว่ายากได้สำเร็จ ก่อเกิดเป็นความสุขใจ การใช้ชีวิตในธรรมยาตราแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่มีวัตถุสิ่งเสพมากนัก มีเพียงสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ แต่ผู้คนก็ยังได้พบความสุขได้เช่นเดียวกัน เป็นสุขที่ง่าย สุขที่รักโลก นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลยังคงดำเนินไปอย่างไม่สิ้นสุด ทุกวันยังคงเป็นการเรียนรู้สำหรับผู้ให้ข้อมูล เป็นโอกาสที่จะได้เข้าถึงความจริงแท้หรือสิ่งที่ดีที่สุด ศักยภาพสูงสุดในตนเอง ที่จะมีความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อคนรอบข้าง ที่จะมีความรู้สึกตัวในทุกๆ ช่วงของชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้ที่มีหน้าที่ในการพัฒนามนุษย์ รวมทั้งนักจิตวิทยาการศึกษาอาจจัดการศึกษาแบบกลุ่มหรือค่ายพัฒนาดนในบริบทที่เป็นธรรมชาติ หรืออาจใช้ธรรมชาติเป็นแนวทางในการเยียวยาบำบัดให้แก่ผู้รับการปรึกษา

1.2 สำหรับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมควรจัดให้มีกิจกรรมที่ให้ผู้คนได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ

1.3 นักจิตวิทยาการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมหรือค่ายพัฒนาตนให้บุคคลได้ฝึกความรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีที่มีประสิทธิภาพในทุกยุคทุกสมัย หรืออาจนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการให้การปรึกษาที่จะมีช่วงเวลาที่ให้ผู้รับการปรึกษาได้กลับมาอยู่กับตนเอง กำหนดรู้อยู่กับความรู้สึกตัว เพื่อที่เมื่อเวลาออกจากห้องให้การปรึกษา ผู้รับการปรึกษาอาจจะมีเครื่องมือที่สามารถดึงมาใช้ได้ตลอดเวลา หรืออาจเป็นเป้าหมายในการฝึกฝนตน เพื่อที่จะคงความรู้สึกตัวไว้ในระหว่างการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นักวิจัยอาจศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นของประสบการณ์การพัฒนาจิตใจของบุคคลในบริบทที่หลากหลาย หรือเชื่อมโยงฝึกฝนตนเองกับการจัดการปัญหาในชีวิต

2.2 นักวิจัยอาจศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นของกลุ่มธรรมยาตราในแง่มุมอื่นๆ อย่างเช่น ประสบการณ์การฝึกสติ กระบวนการคงไว้ซึ่งความรู้สึกตัว และการพัฒนาความรู้สึกตัว

References

- D'Amato, L. G., & Krasny, M. E. (2011). Outdoor Adventure Education: Applying Transformative Learning Theory to Understanding Instrumental Learning and Personal Growth in Environmental Education. *Environmental Education*, 42(4), 237-254.
- Dhammayatra Lumpatao River Basin Project. (2009). *10 Years of Dhammayatra Lumpatao River Basin*. Bangkok: Supa.
- Intongpan, P. (2010). A Comparative Study in Ecology of Buddhist Philosophy and Deep Ecology Through Arne Naess' Perspective. *Manutsayasat Wichakan Journal*, 17(2), 71-88.
- Krishnamurti. (2000). *On Nature and the Environment*. (2nd ed.). Bangkok: Komol Keemthong Foundation.
- Leopold, A. (1949). *A Sand County Almanac with Essays on Conservation from Round River*. New York: Oxford University Press.

- Levine, R. B. et al. (2006). Personal Growth During Internship: A Qualitative Analysis of Interns' Responses to Key Questions. *J Gen Intern Med*, 21, 564–569.
- Nhat Hanh, T. (2013). *The Miracle of Being Awake*. (27th ed.). Bangkok: Komol Keemthong Foundation.
- Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., & Murphy, S. A. (2011). Happiness is in Our Nature: Exploring Nature Relatedness as a Contributor to Subjective Well-Being. *Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 12(2), 303–322.
- Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto). (2000). *Thai People and Forest*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- Phra Paisal Visalo. (2009). *Why Is Dhammayatra*. Retrieved September 18, 2021, from http://www.visalo.org/article/dhammayatra5201.htm?fbclid=IwAR01HHtcginOL4EzDnbqOr_FP94Q1EYckGfcd39bxFO-1Jp4WQ332qjJX8
- Phra Paisal Visalo. (2009a). *Appreciation, We Are the World, the World Is Us*. Retrieved September 21, 2019, from <https://www.visalo.org/prefaces/RaoKueLok.html>
- Pritchard, A., Richardson, M., Sheffield, D., & McEwan, K. (2019). The Relationship between Nature Connectedness and Eudaimonic Well-Being: A Meta-Analysis. *Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 21(3), 1145–1167.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081.
- Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2008). Know Thyself and Become What You Are: A Eudaimonic Approach to Psychological Well-Being. *Happiness Studies*, 9, 13–39.
- Ryff, C. D., & Singer, B., (1996) Psychological Well-Being: Meaning, Measurement, and Implications for Psychotherapy Research. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65(1), 14–23.
- Siriliang, B., Samana Changphueak, N., & Wongrojananan, S. (2020). An Assessment of Health Status for Health Promotion of the Lecturer in One Private University of Bangkok, Thailand B.E. 2562. *The Eighth National Symposium and the Fourth International Symposium Bangkokthonburi University* (p. 100-107). Bangkok: Bangkokthonburi University.
- Thongchua, B. (2016). *Influence of Trait Resilience and Spiritual Well-Being on Psychological Problems of Middle-Aged Person*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Tolle, E. (2014). *The Power of Now: A Guide to Spiritual Enlightenment*. Samut Prakan: OMG Books.
- Trigwell, J. L., Francis, A. J. P., & Bagot, K. L. (2014). Nature Connectedness and Eudaimonic Well-Being: Spirituality as a Potential Mediator. *Ecopsychology*, 6(4), 241–251.

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี*

The Administrative Model Compulsory Education for Excellence in Nonthaburi Province

¹ศรณี คุปติปัทมกุล และ ชุตินา มุสิกานนท์

¹Soranee Kuptipatthamakul and Chutima Musikanon

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Graduate School, Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Duangden.tun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่เราพัฒนาโดยใช้การบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ เทคนิคเดลฟาย และการประเมินรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 110 คน สำหรับประเมินรูปแบบ เลือกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจง เครื่องมือวิจัยที่ใช้การวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ของผู้นำ หลักการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน 2) รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49)

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; สถานศึกษาภาคบังคับ; ความเป็นเลิศ

Abstract

The purposes of the study were: 1) to determine the factors and indicators of the administrative model of compulsory education schools for excellence; 2) to study the suitability and feasibility of school management model. The research methodology is mixed method study that utilizes Delphi technique and evaluation. The research sample included 17 qualified experts and 110 school administrators for evaluation. The research instrument included 17 a semi-structured interview form and a rating scale questionnaire. The analysis of

---

*Received December 15, 2021; Revised March 14, 2022; Accepted March 14, 2022

quantitative data was accomplished by computation of percentage, mean and standard deviation. The median and inter quartile ranges for the qualitative data.

Based upon the findings of the study, it was concluded that: 1) The factors of the administrative model of compulsory education for excellence in Nonthaburi Province consisted: vision, management, curriculum, learning – teaching, personnel development and school – community relation development. 2) The administrative model was suitability and feasibility at high level. ($\bar{X}$ = 4.49).

Keywords: Management; Compulsory Education; Excellence

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดบทบาทหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไว้ในหมวด 4 มาตรา 50(4) ว่าบุคคลมีหน้าที่เข้ารับการศึกษอาบรมในการศึกษาภาคบังคับ (Government Gazette, 2017) และหมวด 5 มาตรา 54 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี โดยเริ่มตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่มีค่าเล่าเรียน (Butkaew, and Ladawan, 2019) และมาตรา 54 วรรค 3 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาตรงตามความต้องการในทุกระบบและรูปแบบต่างๆ พร้อมทั้งมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการดำเนินการด้านการศึกษาโดยเน้นด้านความร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทุกระดับ โดยรัฐต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการ กำกับติดตาม ส่งเสริม และช่วยสนับสนุนในการดำเนินการด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและตามมาตรฐานสากล (Muensu and Wittayakorn, 2019) ดังนั้น สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานการศึกษาจึงมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ (Government Gazette, 1999)

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2533 หรืออาจจะก่อนหน้านั้น ประเทศไทยมีจำนวนนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และได้เรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไม่มากนัก อาจจะด้วยสาเหตุที่มักจะพุดกันอยู่เสมอ คือความยากจนของผู้ปกครอง หรืออาจจะมาจากความขาดแคลนของผู้ปกครอง โรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาแล้ว ก็มักอยู่ในตัวอำเภอ ซึ่งชาวบ้านที่อยู่ในชนบทห่างไกลก็จะไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนได้ เนื่องจากต้องใช้เวลามากในการเดินทางและมีการเสียค่าใช้จ่ายสูงในแต่ละวัน แต่ในขณะที่ชาวบ้านมีรายได้ไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือรับจ้าง ทำให้เกิดโครงการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ให้นักเรียนที่ขาดโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยโรงเรียนขยายโอกาสเหล่านี้จัดขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนมากๆ หรือตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่โดยให้มีการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Sripahol, 2012) ดังนั้นก็ถือได้ว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2533 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ในสมัยนั้น ทำการเรียนการสอนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งขึ้นในพื้นที่ห่างไกลจากโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น โดยรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่สามารถไปศึกษาต่อในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในสมัยนั้น ให้มีโอกาสได้เข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นการขยายโอกาสให้แก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้เข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่มีพื้นฐานการศึกษาที่สูงขึ้น (Jitshot, 2017) จากผลการดำเนินงานของโรงเรียนขยาย

โอกาสทางการศึกษา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2533 จนถึงปีพุทธศักราช 2558 พบว่า จำนวนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศ มีจำนวนถึง 7,061 โรง (Sripahol, 2012) ในปัจจุบันอยู่ในศตวรรษที่ 21 บริบทของสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางการศึกษา ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษา และทิศทางการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับมาตรฐานการศึกษาของชาติให้มีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริงของโลก (Office of the Education Council, 2016) และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความเจริญงอกงามและกระบวนการจัดการต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนา โดยเน้นการเพิ่มสมรรถนะ ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เน้นความสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ส่งผลต่อความเป็นเลิศของการจัดการศึกษา (Office of the Education Council, 2017)

ดังนั้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัจจุบันจึงเรียกว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาภาคบังคับ จากข้อมูลดังกล่าว พบว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนขยายโอกาสมีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกล เพราะเขาสามารถได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ในโรงเรียนใกล้บ้านและไม่เสียค่าใช้จ่าย ทำให้ปัจจุบันการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของไทย ได้มีการกระจายไปสู่เด็กและเยาวชนทั่วทุกพื้นที่ของประเทศอย่างทั่วถึง (Benjathummathorn et al. 2017) แต่เมื่อพิจารณาในด้านคุณภาพแล้ว พบว่าผลของการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีปัญหาคุณภาพแตกต่างกันสูงมากระหว่างโรงเรียนมีชื่อเสียงในเมืองราว 400 แห่ง และโรงเรียนทั่วไปอีก 3 หมื่นกว่า แห่ง ลูกคนรายได้ต่ำที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำกว่าและมีปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่นๆ ประกอบกับมีอัตราต้องออกกลางคันคือเรียนไม่จบมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นสัดส่วนสูง (Office of the Education Council, 2016) ในเรื่องคุณภาพผู้เรียน ชาวบ้านจำนวนหนึ่งก็คาดหวังแค่ขอให้ลูกได้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็เพียงพอแล้ว เมื่อเข้าสู่วัยแรงงานก็จะได้มีค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งปัญหาเรื่องคุณภาพนักเรียนที่จบออกมา กลายเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยจะมีการหยิบยกมาพูดถึง เพราะถูกกลบด้วยวาทกรรม “การขยายโอกาสทางการศึกษา” ภาครัฐ ก็ดูเหมือนจะทุ่มเทงบประมาณ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการศึกษาให้แก่โรงเรียนขยายโอกาสมาทุกยุคทุกสมัย เป็นต้นว่า ในปี 2540 จัดสรรห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ห้องปฏิบัติการทางภาษา แต่ห้องปฏิบัติการเหล่านี้กลับขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญการเฉพาะที่จะใช้ประโยชน์จากห้องเหล่านี้ บางแห่งจึงกลายเป็นสุสานร้างทางการศึกษา ยิ่งมาในยุคปัจจุบันก็ได้รับการจัดสรรงบประมาณห้องเรียนอัจฉริยะบ้าง ได้รับงบค่าจอ Active Board ชุดละแสนกว่าบาทและอื่นๆ มากมายแต่อุปกรณ์ทันสมัยต่างๆ เหล่านี้มาจากการกำหนดความต้องการของหน่วยเหนือมิใช่มาจากความต้องการของโรงเรียน ปัญหาของโรงเรียนก็คือว่า ไม่มีบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทางหรือเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคที่จะใช้เครื่องมือที่ทันสมัยเหล่านี้ ฉะนั้น ความคาดหวังว่านักเรียนจะได้รับประโยชน์เชิงคุณภาพการศึกษาจึงแทบจะมองไม่เห็นทาง (Sripahol, 2012) ดังนั้น นโยบายด้านการศึกษาต้องเป็นกลไกของการพัฒนาประเทศ แนวคิดหลักการจัดการศึกษาต้องเชื่อมโยงกับการศึกษาในสังคมโลก มีกระบวนการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นการศึกษาตลอดช่วงชีวิต และการจัดการศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและทุกภาคส่วน โดยภาครัฐเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สนับสนุน (Office of the Education Council, 2016)

การศึกษาภาคบังคับในจังหวัดนนทบุรีได้แพร่กระจายไปอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมได้ขยายออกไปสู่ชนบทครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เป้าหมาย (General Condition Information, 2018) ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดนนทบุรี ที่จัดการศึกษาภาคบังคับคือระดับการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เห็นว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา

ภาคบังคับเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญโดยเฉพาะสถานศึกษาภาคบังคับ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับกรุงเทพฯ เมืองหลวงของประเทศไทย มีสถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศ มีชื่อเสียงอันดับหนึ่งของประเทศ จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาภาคบังคับ ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อจะนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลไปสู่ความเป็นเลิศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่เราพัฒนาโดยใช้การบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ คือ เทคนิคเดลฟาย และการประเมินรูปแบบ มี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศเพื่อกำหนดองค์ประกอบการวิจัย โดยใช้แบบบันทึกผลการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ชื่อนักการศึกษา และสาระสำคัญโดยสรุป เมื่อได้องค์ประกอบการวิจัยที่สมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยก็ออกแบบสัมภาษณ์ก็มีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา ที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยหรือมีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษาจำนวน 17 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างมาศึกษาโดยวิธีบอกต่อ (Snowball) กล่าวคือ ผู้วิจัยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่ตนรู้จักมาหนึ่งคนเสียก่อน แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนนั้นบอกต่ออีก 2-3 คน เมื่อผู้วิจัยไปพบคนที่ 2 ก็ให้บอกต่ออีก 2-3 คน ทำเช่นนี้ไปจนครบ 17 คน เหตุผลที่ใช้จำนวน 17 คนนี้ เพราะมีผลการวิจัยยืนยันว่าถ้าใช้จำนวนนี้จะมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุดเพื่อพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบการวิจัย (McMillan, 1971) ในขั้นนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 นำคำตอบในขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดิม เมื่อได้ข้อมูลกลับมาแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติมัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (Interquartile Range) ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความสอดคล้องทางความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 นำผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยควอไทล์ (IR) ในขั้นตอนที่ 2 พร้อมแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 2 ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมอีกครั้งเพื่อยืนยันว่าจะเปลี่ยนใจหรือไม่

ระยะที่ 2 มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนการประเมินรูปแบบ (Evaluations) เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการเดลฟายแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลมาสรุปเป็นแบบสอบถามประเมินรูปแบบต่อองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศจังหวัดนนทบุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 110 คน ให้ลงมติแสดงความคิดเห็นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี สรุปผลการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ของผู้นำ หลักการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน ในแต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ดังนี้ วิสัยทัศน์ของผู้นำ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ มีทักษะด้านภาษาอังกฤษ/จีน มีทักษะด้านเทคโนโลยี และมีความสามารถโน้มน้าวให้ลูกน้องปฏิบัติตามได้ หลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ กระจายอำนาจความรับผิดชอบ มอบหมายงานตามความถนัด บริหารงานโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และผู้บริหารเปลี่ยนการมองจากข้างนอกมาข้างใน การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ หลักสูตรต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก หลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ หลักสูตรต้องสอดคล้องกับผู้เรียน หลักสูตรต้องยืดหยุ่นได้ และหลักสูตรเปลี่ยนแปลงทุกๆ 5 ปี การพัฒนาการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ สอนให้นักเรียนเป็นพลโลก สอนโดยตั้งโจทย์หรือคำถาม สอนโดยการปฏิบัติ สอนโดยเน้นคุณธรรม และสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ แจกคู่มือการปฏิบัติงาน อบรมวิธีปฏิบัติงาน ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีการนิเทศติดตามเป็นระยะ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ เชิญบุคคลสำคัญในชุมชนเป็นกรรมการโรงเรียน เชิญชุมชนให้ร่วมในกิจกรรมโรงเรียน เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และโรงเรียนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่เราพัฒนาโดยใช้การบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี มีความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศจังหวัดนนทบุรี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านหลักการบริหารจัดการ	4.47	.578	มาก
2. ด้านวิสัยทัศน์ของผู้นำ	4.43	.578	มาก
3. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน	4.53	.524	มากที่สุด
4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.46	.566	มาก
5. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.45	.592	มาก
6. ด้านการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน	4.57	.523	มากที่สุด
รวม	4.49	.500	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาต่อองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศจังหวัดนนทบุรีโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชน ($\bar{X} = 4.57$) และด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.53$) และด้านที่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านหลักการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.47$) ด้านวิสัยทัศน์ของผู้นำ ($\bar{X} = 4.43$) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.46$) และด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X} = 4.45$)

องค์ความรู้ใหม่

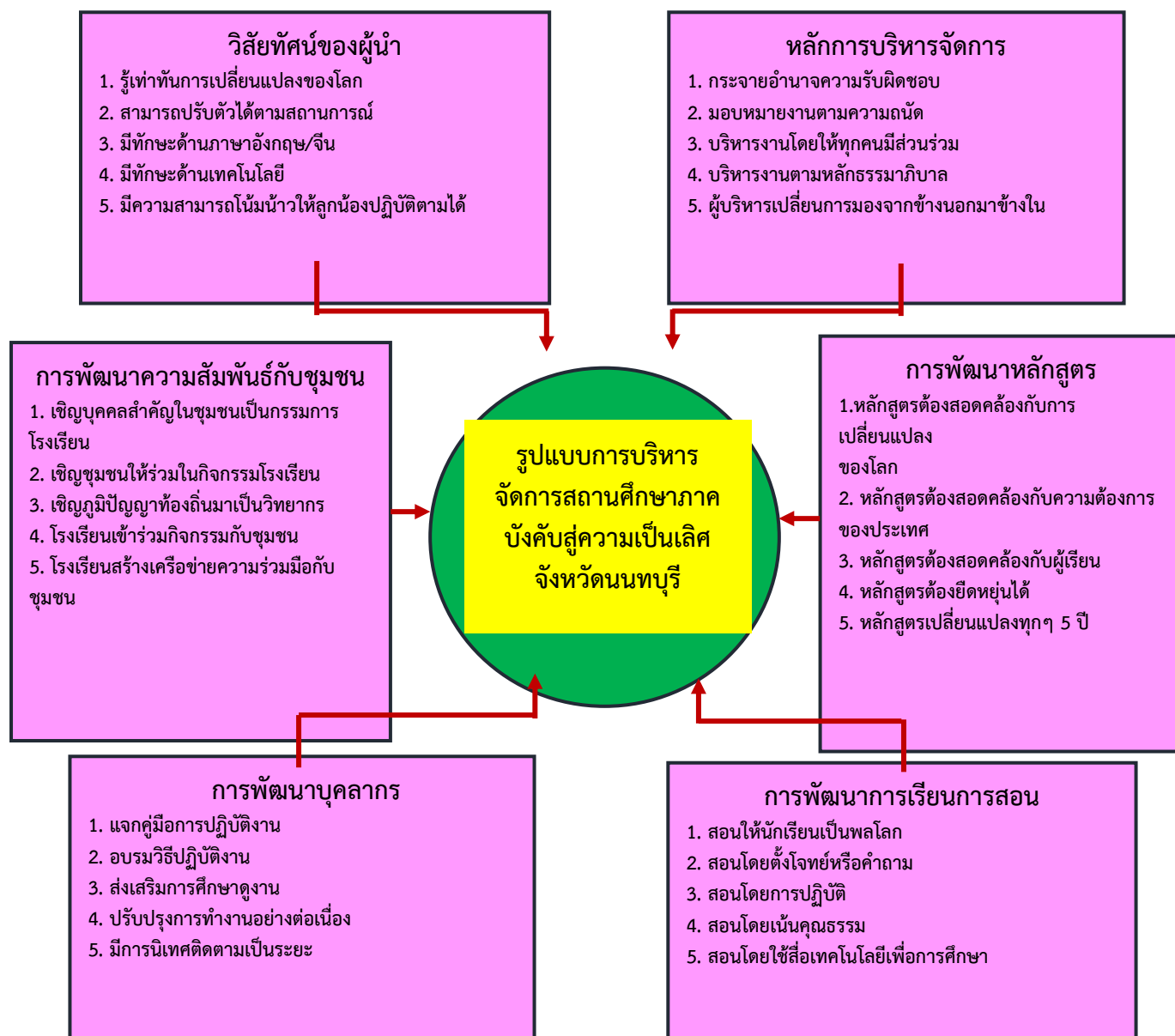

Figure 1: The Administrative Model Compulsory Education for Excellence in Nonthaburi Province.

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทราบถึงองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี โดยประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ของผู้นำ หลักการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน

ในแต่ละองค์ประกอบ มีองค์ประกอบย่อยๆ ดังนี้ วิสัยทัศน์ของผู้นำ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ มีทักษะด้านภาษาอังกฤษ/จีน มีทักษะด้านเทคโนโลยี และมีความสามารถโน้มน้าวให้ลูกน้องปฏิบัติตามได้

หลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ กระจายอำนาจความรับผิดชอบ มอบหมายงานตามความถนัด บริหารงานโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และผู้บริหารเปลี่ยนการมองจากข้างนอกมาข้างใน

การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ หลักสูตรต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก หลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ หลักสูตรต้องสอดคล้องกับผู้เรียน หลักสูตรต้องยืดหยุ่นได้ และหลักสูตรเปลี่ยนแปลงทุกๆ 5 ปี

การพัฒนาการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ สอนให้นักเรียนเป็นพลโลก สอนโดยตั้งโจทย์หรือคำถาม สอนโดยการปฏิบัติ สอนโดยเน้นคุณธรรม และสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ แจกคู่มือการปฏิบัติงาน อบรมวิธีปฏิบัติงาน ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีการนิเทศติดตามเป็นระยะ

การพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ เชิญบุคคลสำคัญในชุมชน เป็นกรรมการโรงเรียน เชิญชุมชนให้ร่วมในกิจกรรมโรงเรียน เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และโรงเรียนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน

จากการวิจัยสรุปการวิเคราะห์รูปแบบที่ได้นำไปประยุกต์ใช้การบริหารจัดการสถานศึกษา ภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในสถานศึกษาที่ต้องมีการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศ โดยกำหนดแผนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นผู้นำ และมีความมุ่งมั่นจะบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ต้องมีการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาก่อนเพื่อให้ทราบจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของสถานศึกษานั้นๆ ว่าอยู่ในระดับใด รวมทั้งวิเคราะห์การดำเนินการในแต่ละองค์ประกอบว่าสถานศึกษามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับใด หลังจากนั้นมีการวางแผนการดำเนินการร่วมกันโดยเป็นไปตามหลักการตามวงจรคุณภาพ (P-D-C-A) ตามแนวคิดของเดมมิง มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน กล่าวคือมีขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการระดมสมองเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการทำงานในสถานศึกษานั้นๆ และมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษานั้นๆ ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ของผู้นำ หลักการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันระบบการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของประเทศและโลกที่เปลี่ยนไป มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีด้านต่างๆ การสื่อสารเข้าสู่ยุคโลกไร้พรมแดน การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้คนเป็นเรื่องง่าย รวมทั้งการเดินทางไปมาหาสู่กันของมนุษยชาติก็ทำได้ง่าย ส่งผลต่อการจัดการศึกษา การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ต้องมีการดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งระบบ ทั้งวิสัยทัศน์ของผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชน การจะดำเนินการจัดการศึกษาให้สู่ความเป็นเลิศ ต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีภาวะผู้นำ สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ สามารถบริหารจัดการ โดยการสร้างความร่วมมือจากเครือข่ายทุกภาคส่วน ดังนั้นการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ ควรดำเนินการตาม 6 องค์ประกอบ สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ มีหลายปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattana (2018) พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยทำการวิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้องค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) องค์ประกอบด้านคุณภาพครู 3) องค์ประกอบด้านการวางแผนกลยุทธ์ 4) องค์ประกอบด้านเครือข่ายความร่วมมือ 5) องค์ประกอบด้านคุณภาพนักเรียน 6) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ และ 7) องค์ประกอบด้านการพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonyapo (2012) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ พบว่า องค์ประกอบในการบริหารสถานศึกษามีลักษณะเป็นพหุองค์ประกอบ ได้องค์ประกอบ จำนวน 6 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการเรียนของครู 3) องค์ประกอบด้านการวางแผนกลยุทธ์ 4) องค์ประกอบด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล 5) องค์ประกอบด้านกระบวนการบริหารจัดการ และ 6) องค์ประกอบด้านความคาดหวังต่อความสำเร็จของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phiphatnarathorn (2018) การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบของการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ได้องค์ประกอบจำนวน 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการบุคลากร องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการทั่วไป องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการวิชาการ และองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการงบประมาณ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการสร้างรูปแบบในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบริบทของสถานศึกษาภาคบังคับในจังหวัดนนทบุรี ทำให้ทราบถึงสภาพจริงในการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นสู่ความเป็นเลิศ และเมื่อนำมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี และนำไปสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องกันของความคิดเห็นในแต่ละครั้ง นำมาสรุปเป็นแบบสอบถามประมาณค่า ไปสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนนทบุรี จึงทำให้รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattana (2018) พบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความถูกต้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Phiphatnarathorn (2018) พบว่า ระดับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก

สรุป

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์ของผู้นำ หลักการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียน การสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน ในแต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องพิจารณาตามองค์ประกอบดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ของผู้นำ หมายถึง การที่ผู้บริหารเป็นผู้นำที่มีการกำหนดภาพอนาคตของโรงเรียน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ มีทักษะด้านภาษาอังกฤษ/จีน มีทักษะด้านเทคโนโลยี และมีความสามารถโน้มน้าวให้ลูกน้องปฏิบัติตามได้ 2) หลักการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ กระจายอำนาจความรับผิดชอบ มอบหมายงานตามความถนัด บริหารงานโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และผู้บริหารเปลี่ยนการมองจากข้างนอกมาข้างใน 3) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ดียิ่งขึ้นเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ หลักสูตรต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก หลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการของประเทศ หลักสูตรต้องสอดคล้องกับผู้เรียน หลักสูตรต้องยืดหยุ่นได้ และหลักสูตรเปลี่ยนแปลงทุกๆ 5 ปี 4) การพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อสู่เป้าหมายด้านคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ สอนให้นักเรียนเป็นพลโลก สอนโดยตั้งโจทย์หรือคำถาม สอนโดยการปฏิบัติ สอนโดยเน้นคุณธรรม และสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงให้ครูและบุคลากรมีผลการปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ แจกคู่มือการปฏิบัติงาน อบรมวิธีปฏิบัติงาน ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีการนิเทศติดตามเป็นระยะ และ 6) การพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้ผลของงานตรงตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ เชิญบุคคลสำคัญในชุมชนเป็นกรรมการโรงเรียน เชิญชุมชนให้ร่วมในกิจกรรมโรงเรียน เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และโรงเรียนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน

การจะนำรูปแบบไปใช้ให้เกิดประโยชน์ มีผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องใช้หลักการตามวงจรคุณภาพ (P-D-C-A) ตามแนวคิดของเดมมิง มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน กล่าวคือมีขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการระดมสมองเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการทำงานในสถานศึกษานั้นๆ และมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษานั้นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ที่สร้างขึ้นในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จ ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศร่วมกัน มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ กำหนดผู้รับผิดชอบชัดเจน และดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.2 รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาภาคบังคับสู่ความเป็นเลิศ จังหวัดนนทบุรี ที่สร้างขึ้นในครั้งนี้นำไปพัฒนาสถานศึกษาสังกัดอื่นให้มุ่งสู่ความเป็นเลิศได้

1.3 หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในสังกัดได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาในระดับอื่นๆ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกสังกัดสู่ความเป็นเลิศ ในจังหวัดนนทบุรี

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของสถานศึกษาสังกัดต่างๆ

References

- Art-in, S., & Netthanomsak, T. (2011). Project Based Learning in Curriculum Development Course for Five-Year Bachelor's Degree Students. *KKU Research Journal*, 1(1), 1-16.
- Benjathummathorn, B. et al. (2017). Education Resources Management of Education Opportunity Expansion Schools under Suratthani Primary Educational Service Area Office 3. *Suratthani Rajabhat Journal*, 6(2), 47-66.
- Boonyapo, S. (2012). *The Administration Model for Excellence Basic Educational School under the Primary Educational Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University, Nakhon Pathom.
- Butkaew, P., & Ladawan, T. (2019). Strategy for Professional Competency Development of Primary School Administrators in Nakhon Ratchasima Primary Education Area. *Journal of Graduate MCU Khonkaen Campus*, 6(4), 224-239.
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017). *The Government Gazette*. Bangkok: Cabinet and Royal Gazette Publishing Office.
- General Condition Information: Basic Information of Nonthaburi Province. (2015). *Nonthaburi Provincial Administrative Organization*. Retrieved April 9, 2018, from <http://nont-pro.go.th/>
- Jirarotpinyo, P. (2018). Management towards Excellence Private School in Bangkok. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 5(1), 223-240.
- Jitshot, S. (2017). *A Guideline of Budget Administration According to Good Governance for Opportunity Expansion Schools in Khlongluang District, Pathumthani Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Jongrak, N. (2018). *The Linear Structure Relationship Model of Factors Affecting the Administrative Effectiveness in Vocational Colleges under the Department of Local Administration*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chon Buri.
- Ketwetsuriya, A. (2016). The Development of Reed Processing by Using Local Wisdom for Promoting Community Enterprise in School. *Dhammathas Journal*, 16(2), 1-12.

- Kheawphuang, P. (2019). The Effect of Using a Set of Picture Books on Phetchabun Sweet Tamarind for Primary Student Grade 1 under the Office of Phetchabun Primary Education Service Area 1. *Veridian E-Journal, Silapakorn University*, 12(6), 2020-2031.
- Macmillan, T.T. (1971). *The Delphi Technique, Paper Presented at the Annual Meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development*. Monterey: California.
- Muensu, J., & Wittayakorn, S. (2019). Guidelines for Educational Development of Children with Disabilities in Remote Areas. *Sikkhana*, 6(7), 73-90.
- National Education Act B.E. 2542. (1999). *The Government Gazette*. Bangkok: Cabinet and Royal Gazette Publishing Office.
- Office of the Education Council. (2016). *The State of Thai Education in 2014/2015 Will Reform Education. How Can Thailand Keep Up with the World in the 21st Century?* Bangkok: Office of the Education Council.
- _____. (2016). *Law Enforcement Assessment Report Education and Amendments to the Educational Law to Be Consistent and Support Reform National Education Fiscal Year 2016*. Bangkok: Office of the Education Council.
- _____. (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Sripahol, S. (2012). *Development of a Distance Training Package on the Topic of Teaching Management for Social Studies Subject Groups Religion and Culture for Secondary Teachers in Expanding Educational Opportunity Schools*. (Research Report). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Wattana, A. (2018). *The Model of Administration for Excellence of Schools under the Provincial Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.

ศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร

จังหวัดอำนาจเจริญ: วิเคราะห์ตามทัศนะของกลุ่มผู้ผลิต

ในระบบอุตสาหกรรมตามแนวตั้ง*

Competitiveness of the Herb and Food Industry Cluster, Amnat Charoen:

Analysis from the Outlook of Producer in a Vertical Industrial System

¹นลินี ทองประเสริฐ, ²กิตติมา จิ๊งสุวดี, ³ปิยกนิษฐ์ โชติวนิช, ⁴อัยรดา พรเจริญ และ ⁵อโนทัย หาระสาร

¹Nalinee Thongprasert, ²Kittima Cheungsuvadee, ³Piyakanit Chotivanich,

⁴Irada Phorncharoen and ⁵Anothai Harasarn

คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Business and Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

⁵Corresponding Author's Email: Anothai.h@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินศักยภาพการแข่งขันและ 2) เพื่อเสนอแผนกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ วิเคราะห์ตามทัศนะของกลุ่มผู้ผลิตในระบบอุตสาหกรรมตามแนวตั้ง โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรไทยและอาหาร ประกอบด้วยอุตสาหกรรมต้นน้ำ ได้แก่ เกษตรกรผู้เพาะปลูกสมุนไพร กลางน้ำ ได้แก่ ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร และปลายน้ำ ได้แก่ ผู้ค้าและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากสมุนไพร จำนวน 27 ราย โดยใช้การกำหนดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินได้พัฒนาจากทฤษฎีระบบเพชรโดยกำหนดคะแนนประเมิน 4 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คณะกรรมการคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารเพื่อสุขภาพจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้แทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7 และที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 17 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมระดมสมองด้วยวิธีสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่รวมกลุ่มเป็นเครือข่ายคลัสเตอร์มีศักยภาพในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีความแข็ง 2 ด้านคือ ในด้านปัจจัยการผลิตและปัจจัยในการดำเนินงานเช่นแรงงานหาง่าย ต้นทุนของแรงงานต่ำ สำหรับปัจจัยที่อยู่ในระดับปานกลางมี 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขัน ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ปัจจัยด้านแนวโน้มหรือโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมการผลิตและปัจจัยด้านรัฐบาล 2) จากผลการวิจัยได้นำเสนอเป็นแผนกลยุทธ์ที่เน้นการสร้างคุณค่า ให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหาร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด นำเทคโนโลยีและ

*Received April 3, 2022; Revised May 25, 2022; Accepted July 7, 2022

นวัตกรรมมาเสริมสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ และส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบ ตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน

คำสำคัญ: ศักยภาพการแข่งขัน; คลัสเตอร์อุตสาหกรรม; ทฤษฎีระบบเพชร; อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร; อุตสาหกรรมตามแนวทาง

Abstract

This research article aimed to 1) assess the competitiveness and 2) propose the guidelines for increasing the competitiveness of the herb and food industry cluster in Amnat Charoen Province analyzing from the outlook of producers in a vertical Industrial System. The quantitative and qualitative methods were used in the study. The sample in the quantitative methodology was 27 small and medium enterprises that were grouped into agro-processing clusters including upstream such as herb farmers, intermediate such as processing herb entrepreneurship, and downstream industries such as traders or distributors. The questionnaire with a four-level evaluation scale was developed from the diamond model by using 4 evaluating scales. The research statistics were percentage and mean. Key informants in qualitative methodology were 17 persons including a board of the herb and food industry cluster, Amnat Charoen, the representatives from Amnat Charoen Public health office, 7th industrial promotion officers, and the consultants from Ubon Ratchathani Rajabhat University. Data were collected during a brainstorming meeting through focus group and analyzed with content and descriptive analysis.

The research result was: 1) the overview ability of the Thai herb and food industry cluster in Amnat Charoen province was moderate. When considering each aspect found that there were 2 strengths, demand conditions, and factor conditions while firm strategy, structure and rivalry, related, supporting Industries, chance and government were moderate. 2) Using the research result for proposing the strategy as follow: to create value in herb and food product by focusing on the standard of product and packaging development which meet the market needs, increasing the product value by using technology and innovation, and promoting the upstream industry and supply chain.

Keywords: Competitiveness; Industry Cluster; Diamond Model; Herb and Food Industry; Vertical Industrial

บทนำ

ผู้ประกอบการในยุคปัจจุบันต้องมีการปรับตัวโดยเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่ใกล้เคียงกันในลักษณะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ นับได้ว่าการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมในลักษณะนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอยู่รอดและเจริญเติบโต (Chairojwong and Ngammaneeudom, 2018) รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศในรูปแบบของการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการแบบคลัสเตอร์ นโยบายคลัสเตอร์เป็นการยกระดับ

พื้นที่ ที่มีศักยภาพและเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยจะมีการเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่คลัสเตอร์ทั้งผู้ผลิต ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ อุตสาหกรรมสนับสนุน สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย องค์การของรัฐและเอกชนร่วมทั้งจะมีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างบูรณาการในด้านต่างๆ เช่น การสนับสนุนด้านเงินทุน การพัฒนานคนและเทคโนโลยี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น (The Office of the Board of Investment, 2015)

การรวมกลุ่มอุตสาหกรรม หรือ คลัสเตอร์ (Cluster) หมายถึง กลุ่มของธุรกิจ และสถาบันที่เกี่ยวข้องมา รวมตัวดำเนินกิจการที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกัน อย่างครบวงจร ทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน โดยความเชื่อมโยงในแนวดิ่ง (Vertical Linkages) เป็นความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการธุรกิจตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ นับว่าเป็นการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ทำให้ธุรกิจสามารถลดต้นทุน และทำให้กระบวนการกระจายสินค้าจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคเป็นไปอย่างถูกที่ ถูกเวลา (Ikram, Su, Fiaz, and Rehman, 2018) เพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมที่เพิ่มเริ่มต้นใหม่ๆ (Start Up) (Delgado, Porter and Stens, 2010) ส่วนความ เชื่อมโยงแนวนอน (Horizontal linkages) เป็นความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนๆ ต่างๆ รวมทั้งธุรกิจ ให้บริการ สมาคมการค้า สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สถาบันวิจัยและพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่างมีบทบาทในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ทั้งด้านคุณภาพ สวยงาม เหมาะสมกับการขนส่ง ให้ถึงมือผู้บริโภคโดยปลอดภัย (Adamczyk, Betlej, Gondek and Ohotina, 2019; Mahrinasari, 2019)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมสมุนไพร และอาหารเพื่อสุขภาพ ได้รับความนิยมมากขึ้น และไม่ใช่มีความต้องการ เฉพาะคนไทยที่หันมาสนใจสมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพ แต่ทั่วโลกหลายๆ ประเทศก็กำลังศึกษาวิจัยและนิยมพัฒนา สมุนไพรที่จะสามารถช่วยป้องกัน รักษาโรคต่างๆ จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพันธกิจหลักในการ พัฒนาแหล่งผลิตสมุนไพร และแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐาน และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรเป้าหมาย การพัฒนาการผลิต และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สมุนไพร สินค้าเกษตรอินทรีย์ และสินค้าเกษตรปลอดภัย ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Amnat Charoen Provincial Office, 2021) เนื่องจากจังหวัด อำนาจเจริญ มีเกษตรกรที่เพาะปลูกพืชสมุนไพร เช่น ขิง ข่า ขมิ้น ตะไคร้ และมีผู้ประกอบการที่นำเอา สมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทยา เวชสำอาง และอาหารเพื่อสุขภาพเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นรายย่อย และเป็นธุรกิจที่เพิ่งเริ่มต้นใหม่ๆ การรวมกลุ่มอุตสาหกรรมคลัสเตอร์โดยการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างเกษตรกรที่มีการเพาะปลูกพืชสมุนไพร ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เป็นผู้แปรรูปสมุนไพร ในรูปของ ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ และผู้จำหน่ายและทำการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์เหล่านี้ จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนทำให้ ธุรกิจในกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นๆ มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น (Krugman, 1991) การวิเคราะห์ ศักยภาพในการแข่งขันของกลุ่มอุตสาหกรรมจะต้องวิเคราะห์จากคุณภาพของปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อให้วิสาหกิจ ต่างๆ ในการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถอาศัย ทฤษฎีระบบเพชร (Diamond Model) ที่เสนอโดย ไมเคิล พอร์ตเตอร์ (Porter, 1990) ที่ประกอบด้วย 1) ปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ แหล่งเงินทุน ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบสื่อสาร สาธารณสุข สถาบันการศึกษาที่ธุรกิจในกลุ่มคลัสเตอร์ใช้บริการด้านการศึกษาและการ ฝึกอบรม 2) ปัจจัยด้านความต้องการตลาด ซึ่งตลาดใหญ่มีโอกาสมากกว่าตลาดเล็กที่จะลดต้นทุนต่อหน่วยที่เกิด จากการผลิตครั้งละมากๆ (Economies of Scale) หรือที่จะลดต้นทุนต่อหน่วยที่เกิดจากการสะสมความ ชำนาญที่ได้จากการผลิตหลายๆ ครั้ง (Learning Curve) (Viederyte and Didziokas, 2014) 3) ปัจจัยด้าน อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ประกอบไปด้วยการมีอุตสาหกรรมที่ผลิตวัตถุดิบที่สนับสนุนความ ได้เปรียบในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง 4) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและสภาพการแข่งขันของธุรกิจ ซึ่งมีอิทธิพล

ต่อการพัฒนากลยุทธ์ของธุรกิจเพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีลักษณะเฉพาะที่มีคุณภาพและสนองความต้องการของลูกค้าที่มีมาตรฐานสูง (Boja, 2011) 5) ปัจจัยด้านรัฐบาล เช่น นโยบายภาษีอากร และการส่งเสริมการลงทุน กฎระเบียบเกี่ยวกับการส่งออกและการนำเข้า นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษาในการผลิตแรงงาน ป้อนตลาด การควบคุมด้านมาตรฐานสินค้า ปัจจัยเหล่านี้มีผลกระทบกับการดำเนินกิจการของธุรกิจ ในคลัสเตอร์ (Biuksane, 2016) และ 6) ปัจจัยด้านโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของวิสาหกิจต่างๆ ในอุตสาหกรรม (Benito, 2003) มีความสำคัญต่อการกำหนดข้อได้เปรียบทางการแข่งขันของประเทศ เพราะโอกาสก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอุตสาหกรรมในระบบเพชร

อย่างไรก็ดีการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหาร โดยการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของสถาบันอุดมศึกษามาใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป ซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ จำเป็นที่จะต้องมีการประเมินศักยภาพในการแข่งขันของเครือข่ายวิสาหกิจ โดยพิจารณาว่าปัจจัยแวดล้อมของเครือข่ายวิสาหกิจนั้นมีคุณภาพสูงและเอื้อต่อการผลิตของวิสาหกิจในเครือข่านั้นๆ หรือไม่เพียงไร ผลที่ได้จากการวิเคราะห์จะได้นำไปเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของคลัสเตอร์ ด้วยการจัดทำแผนกลยุทธ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเครือข่ายคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรไทยและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อเสนอแผนกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร ซึ่งได้แก่ 1) ปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยการผลิต 2) ปัจจัยด้านความต้องการตลาด 3) ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน 4) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและสภาพการแข่งขันของธุรกิจ 5) ปัจจัยด้านรัฐบาล 6) ปัจจัยด้านโอกาส

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 คณะผู้วิจัยมีการประชุมร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ และขอข้อมูลรายชื่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมผู้ปลูก/ผลิตสมุนไพร อาหารในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ หลังจากได้ข้อมูลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกลุ่มเป้าหมายแล้ว คณะผู้วิจัยฯ ลงพื้นที่พบและประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายให้เข้าร่วมกิจกรรมการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ และมีการดำเนินการคัดเลือกวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7 โดยผู้ประกอบการที่ได้รับคัดเลือกต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านผลิต/แปรรูปสมุนไพร และอาหาร เพื่อสุขภาพ

- จัดทะเบียนการค้ากับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า หรือทะเบียนนิติบุคคล
- อยู่ในเขตพื้นที่ จ.อำนาจเจริญ
- มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาการรวมกลุ่ม SMEs เชื่อมโยงอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ
- ยังคงดำเนินกิจการอยู่

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้าร่วมกิจกรรมฯ จะต้องผ่านเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น โดยมีคะแนนรวมอย่างน้อย 80 คะแนน จึงสามารถเข้าร่วมโครงการได้ โดยคณะกรรมการประกอบด้วยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ร่วมกันเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7 และเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ ทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 35 ราย ผลการคัดเลือกได้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ จำนวน 27 กิจการ แบ่งเป็น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต้นน้ำที่เป็นเกษตรกรผู้ผลิตสมุนไพร พืชผักผลไม้ และข้าวอินทรีย์ จำนวน 5 กิจการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกลางน้ำที่เป็นผู้แปรรูปสมุนไพร และอาหารเพื่อสุขภาพ จำนวน 20 กิจการ และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมปลายน้ำที่เป็นผู้จัดจำหน่าย จำนวน 2 กิจการ

ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่ใช้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 คือ คณะกรรมการคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารเพื่อสุขภาพ จังหวัดอำนาจเจริญ ผู้แทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7 และที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 17 คน โดยใช้การกำหนดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบประเมินศักยภาพทฤษฎีระบบเพชร ของกลุ่มคลัสเตอร์ประกอบด้วย ปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยการผลิต จำนวน 10 ข้อ ปัจจัยด้านความต้องการของตลาดจำนวน 8 ข้อ ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน จำนวน 3 ข้อ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ขององค์กร โครงสร้างและการแข่งขันจำนวน 4 ข้อ ปัจจัยด้านรัฐบาลจำนวน 6 ข้อ และปัจจัยด้านโอกาสจำนวน 3 ข้อ รวมทั้งหมด 34 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยนำแบบประเมินไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 ด้วยการประชุมระดมสมองด้วยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย การให้ค่าคะแนนประเมินศักยภาพ ตั้งแต่ ระดับ 1 – 4 โดยรวมคะแนนที่ประเมินได้แล้วแปลงเป็นคะแนนร้อยละ ค่าเฉลี่ย เทียบเกณฑ์ดังนี้ ค่าคะแนนเฉลี่ย 80.00 - 100.00 หมายถึงระดับศักยภาพของเครือข่ายสูง คะแนนร้อยละเฉลี่ย 60.00 - 80.00 ระดับศักยภาพของเครือข่ายค่อนข้างสูง คะแนนร้อยละเฉลี่ย 40.00 - 60.00 ระดับศักยภาพของเครือข่ายปานกลาง คะแนนร้อยละเฉลี่ย 20.00 - 40.00 ระดับศักยภาพของเครือข่ายค่อนข้างต่ำ คะแนนร้อยละเฉลี่ย 00.00 - 20.00 ระดับศักยภาพของเครือข่ายต่ำ (Porter, 2000) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 ข้อมูลจากการประชุมระดมสมองจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแยกแยะและจัดกลุ่มให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

Figure 1: Characteristics of the Group of The Herb and Food Industry Cluster, Amnat Charoen Province.

ผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนของแบบประเมินที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกคลัสเตอร์จำนวน 27 ราย ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินศักยภาพ

รายการ	ระดับคะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับศักยภาพ
ปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยทางการผลิต	2.48	62.00	ค่อนข้างสูง (strong)
ปัจจัยด้านความต้องการของตลาด	2.75	68.75	ค่อนข้างสูง (strong)
ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน	2.27	56.75	ปานกลาง (moderate)
ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขัน	2.30	57.50	ปานกลาง (moderate)
ปัจจัยด้านรัฐบาล	2.14	53.50	ปานกลาง (moderate)
ปัจจัยด้านโอกาส	2.24	56.00	ปานกลาง (moderate)
รวมคะแนนเฉลี่ย	2.34	58.50	ปานกลาง (moderate)

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนสรุปคะแนนผลการประเมินศักยภาพทฤษฎีระบบเพชร ของกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าเมื่อนำคะแนนทั้งหมดมาคำนวณค่าคะแนนร้อยละเฉลี่ยได้เท่ากับ 2.34 จากคะแนนเต็ม 4 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 58.50 เมื่อนำมาเทียบกับตารางแสดงคะแนนระดับศักยภาพ แสดงว่ากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ จัดอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีระดับศักยภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดทั้ง 6 ด้าน นำมาสรุปเป็นแผนภูมิระบบเพชรได้ดังรูปภาพที่ 2

สรุปคะแนนประเมินศักยภาพทฤษฎีระบบเพชร

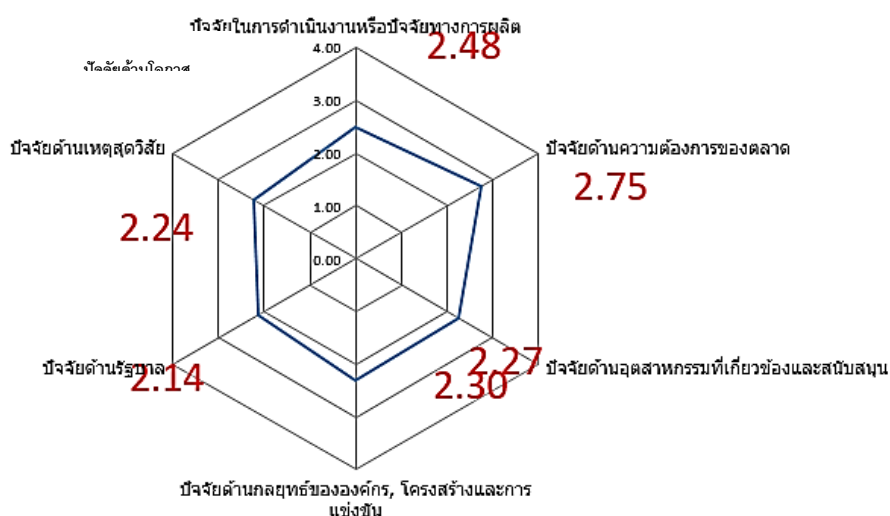

Figure 2: Evaluation of Competitiveness from Indicators Based on the Diamond System Concept of The Herb and Food Industry Cluster, Amnat Charoen Province.

จากผลสรุปคะแนนการประเมินศักยภาพทฤษฎีระบบเพชร (Diamond model) ของกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เมื่อนำคะแนนทั้งหมด จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.34 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 58.5 เมื่อนำมาเทียบกับตารางแสดงคะแนนระดับศักยภาพ แสดงว่ากลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ จัดอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีระดับศักยภาพปานกลาง โดยมีรายละเอียดของแต่ละปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยทางการผลิต ประกอบไปด้วย ทรัพยากรมนุษย์ จำนวนแรงงานขาดแคลน/หาง่าย ทรัพยากรมนุษย์ ต้นทุนในด้านแรงงาน ทรัพยากรมนุษย์ ต้นทุนด้านการจัดการ (เงินเดือนยกเว้นค่าแรงของพนักงานฝ่ายผลิต) ระบบการจ่ายเงินเดือน ระดับขั้นการเลื่อนตำแหน่งงานและการประเมินผลการทำงาน ทรัพยากรด้านความรู้การวิจัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ทางสถิติ การวิจัยด้านการตลาด เทคนิควิทยาการต่างๆ การพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรม การใช้ซอฟต์แวร์ช่วยในการบริหารจัดการกระบวนการทำงาน ระบบฐานข้อมูลทางธุรกิจและบัญชี แหล่งเงินทุนต่างๆ ต้นทุนทางการเงิน โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสื่อสาร, สาธารณสุข พบว่า โดยภาพรวมของตัวชี้วัดด้านปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยทางการผลิตของกลุ่มอุตสาหกรรม จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.48 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 62.00 ซึ่งมีศักยภาพการแข่งขันในระดับค่อนข้างสูง

2. ปัจจัยด้านความต้องการของตลาด ประกอบไปด้วย โครงสร้างของสัดส่วนด้านความต้องการในประเทศในผลิตภัณฑ์/สินค้าที่ผลิต มาตรฐานความต้องการผู้ซื้อหรือคนในประเทศ การคาดการณ์ล่วงหน้า ในความต้องการของผู้บริโภค ปริมาณความต้องการภายในประเทศ จำนวนของผู้บริโภคที่มีความต้องการสินค้าที่มีนวัตกรรม อัตราการเติบโตของสินค้า อัตราการเติบโตของสินค้า วงจรชีวิตของสินค้า (Life Cycle) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โดยภาพรวมของตัวชี้วัดปัจจัยในด้านความต้องการของตลาดกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดศรีสะเกษ จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 68.75 ซึ่งมีศักยภาพการแข่งขันในระดับค่อนข้างสูง

3. ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ประกอบไปด้วย มีอุตสาหกรรมที่ผลิตวัตถุดิบที่สนับสนุนความได้เปรียบในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โดยภาพรวมของตัวชี้วัดปัจจัยในด้านด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.27 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.75 ซึ่งมีศักยภาพการแข่งขัน ในระดับปานกลาง

4. ปัจจัยด้านกลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน ประกอบไปด้วย เป้าหมายขององค์กร แรงจูงใจของเจ้าของและเจ้าหน้าที่โดยการตั้งดัชนีชี้วัดในด้านการบริหาร ความตั้งใจที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อได้เปรียบทางการแข่งขันโดยการมีแผนธุรกิจ ความตั้งใจที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อได้เปรียบทางการแข่งขันโดยการมีแผนธุรกิจ การรับรองมาตรฐานสินค้าตั้งแต่ สำนักงานมาตรฐานอาหารและยา (อย.) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานอุตสาหกรรม (มอก.) GMP, HACCP, HALAL, ISO, BRC ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โดยภาพรวมของตัวชี้วัดปัจจัยด้านกลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.5 ซึ่งมีศักยภาพการแข่งขันในระดับปานกลาง

5. ปัจจัยด้านรัฐบาล ประกอบไปด้วย ปัจจัยการผลิตได้รับผลกระทบด้านการศึกษาจากนโยบายรัฐบาลปัจจัยการผลิตได้รับผลกระทบด้านเงินช่วยเหลือ อัตราดอกเบี้ย จากนโยบายรัฐบาล ผลกระทบด้านมาตรฐานสินค้า จากนโยบายรัฐบาล รัฐบาลมีนโยบายเป็นผู้ซื้อรายใหญ่ของสินค้าหรือบริการ โครงสร้างและการแข่งขัน ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐบาลด้านภาษี โครงสร้างและการแข่งขันได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและผูกขาด ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โดยภาพรวมของตัวชี้วัดด้านรัฐบาล จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.14 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 53.50 ซึ่งมีศักยภาพการแข่งขัน ในระดับปานกลาง

6. ปัจจัยด้านโอกาส ประกอบไปด้วยการมีนวัตกรรมใหม่เกิดขึ้น หรือความไม่ต่อเนื่องของเทคโนโลยีหลักที่เปิดช่องให้มีคู่แข่งรายใหม่เข้ามาได้ การเปลี่ยนแปลงอย่างมากของตลาดการเงินโลกหรืออัตราแลกเปลี่ยน การเกิดสงคราม น้ำท่วม แผ่นดินไหวจนมีผลกระทบการแข่งขันมาก ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โดยภาพรวมของตัวชี้วัดด้านเหตุสุดวิสัย จากคะแนนประเมินสูงสุด 4 คะแนน ผลการประเมินอยู่ที่ระดับ 2.24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 56.0 ซึ่งมีศักยภาพการแข่งขันในระดับปานกลาง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแผนกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยจากข้อสรุปทั้งจากการประเมินศักยภาพในการแข่งขันจากตัวบ่งชี้ระบบเพชร ของกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารเพื่อสุขภาพ จังหวัดอำนาจเจริญ นำมาสรุปเพื่อกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ได้ดังนี้

แผนกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ

จากการประชุมระดมสมอง วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยคณะกรรมการคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ ได้ร่วมกันวิเคราะห์ และสรุปเป็น แผนแม่บท (Master plan) และแผนปฏิบัติงาน (Action plan) คลัสเตอร์สมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ ดังนี้

วิสัยทัศน์

“มุ่งมั่นพัฒนาเครือข่าย SMEs ด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและมีมาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารของจังหวัดอำนาจเจริญมีความยั่งยืน”

แผนแม่บทการพัฒนาคลัสเตอร์สมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารของจังหวัดอำนาจเจริญ คือ มุ่งมั่นพัฒนาเครือข่าย SMEs ด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและมีมาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารของจังหวัดอำนาจเจริญมีความยั่งยืนโดยมีการกำหนดเป้าหมายเป็น 3 ระยะในช่วง 5 ปี ซึ่งในแต่ละระยะมีความสอดคล้องกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการสร้างคุณค่าเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนี้

เป้าหมายระยะที่ 1 การสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ กลยุทธ์โครงการและกิจกรรมนำร่อง

เป้าหมายระยะที่ 2 ต่อยอดการพัฒนาฐานความรู้เพื่อการพัฒนาการผลิตและสินค้า โดยเน้นการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ยกย่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครือข่าย

เป้าหมายระยะที่ 3 สร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหาร ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดทั้งในและต่างประเทศ

กลยุทธ์เน้นการสร้างคุณค่า (Value creation) ให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหาร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาเสริมสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และผู้ประกอบการในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และการแปรรูป ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารของจังหวัดอำนาจเจริญ ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดทั้งในและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบ ตลอดจนถึงห่วงโซ่อุปทาน โดยทำความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบ (อุตสาหกรรมต้นน้ำ)

องค์ความรู้ใหม่

การรวมกลุ่มอุตสาหกรรมในรูปแบบของคลัสเตอร์ไม่ใช่เพื่อเป้าหมายในแต่ละวิสาหกิจ แต่เป็นวิธีการเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การวิเคราะห์ศักยภาพในการแข่งขันของกลุ่มอุตสาหกรรมจะต้องวิเคราะห์จากคุณภาพของปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อให้วิสาหกิจต่างๆ ในการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากผลการประเมินศักยภาพของกลุ่มอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญมีศักยภาพการแข่งขันในปัจจัยด้านดำเนินงานหรือปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ วัตถุดิบ ความรู้ เงินทุนและโครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยด้านความต้องการของตลาดในระดับค่อนข้างสูง รวมถึงมีศักยภาพการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขัน ปัจจัยด้านรัฐบาล และปัจจัยด้านโอกาสในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาเพื่อนำไปสู่การวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของคลัสเตอร์ในอนาคต ดังสรุปเป็นแผนภาพได้ดังรูปภาพที่ 3

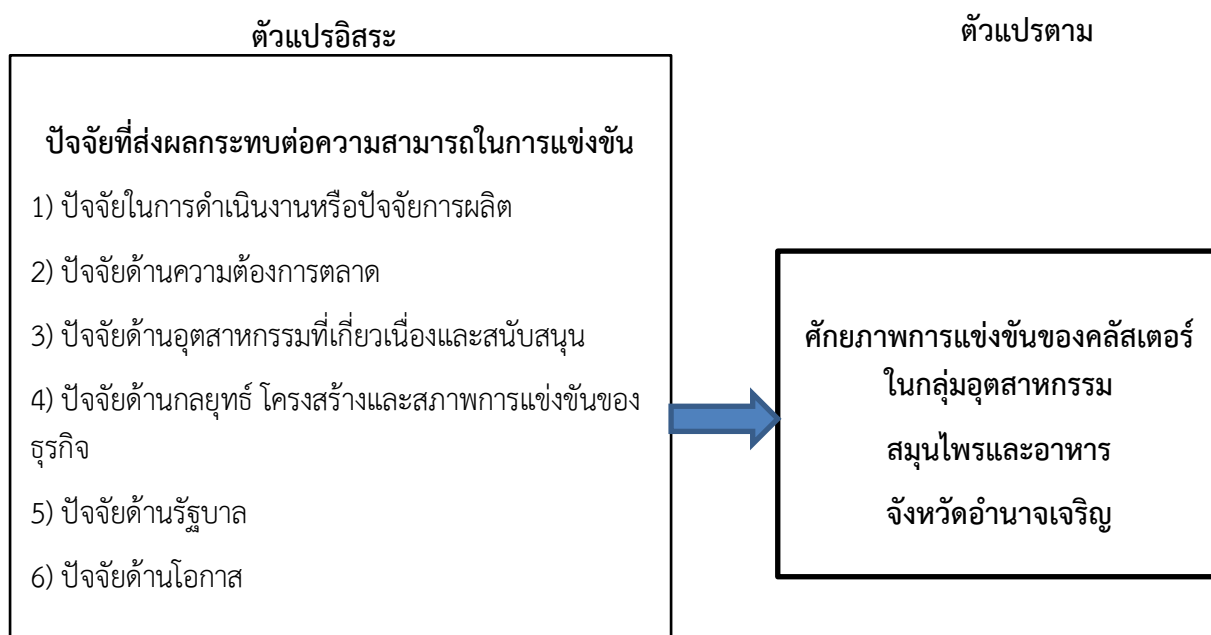

Figure 3: The New Body Knowledge

อภิปรายผล

ผลของการประเมินศักยภาพในการแข่งขันของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญมีจุดแข็งในด้านผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาด และมีปัจจัยการผลิตและปัจจัยในการดำเนินงาน เนื่องจากแรงงานหาง่าย ต้นทุนของแรงงาน และการจัดการด้านแรงงานต่ำ สอดคล้องกับ ผลการประชุมระดมสมองในการวางแผนกลยุทธ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยคณะกรรมการคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารเพื่อสุขภาพ จังหวัดอำนาจเจริญ ผู้แทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7 และที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 17 คน ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564 ณ ห้องประชุม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่างๆ ของสมาชิกเครือข่ายอุตสาหกรรมฯ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการวิเคราะห์ร่วมกันพบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เป็นสมาชิกเครือข่ายมีจุดแข็งที่เด่นชัดในเรื่องมีผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และมีแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพและราคาที่ไม่แพง ทำให้มีต้นทุนในการผลิตต่ำกว่าคู่แข่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phochathan (2016) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยใช้แนวทางคลัสเตอร์กรณีศึกษา คลัสเตอร์อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารเพื่อสุขภาพ จังหวัดนครราชสีมา ที่พบว่าจุดแข็งในเรื่องความต้องการอาหารแปรรูปเพื่อสุขภาพมีปริมาณสูงทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ และสามารถเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบได้ง่าย มีการใช้วัตถุดิบของตนเองและในท้องถิ่นเป็นหลัก

สำหรับจุดอ่อนที่สำคัญของสมาชิกเครือข่ายฯ คือผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มีการรับรองมาตรฐาน และบรรจุภัณฑ์ยังไม่มี ความโดดเด่น ทันสมัย สอดคล้องกับ Sirinaphasphokin, Kesapradit and Piyamongsanta (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางไทยกับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางยังขาดความรู้ในเรื่องการใช้

นวัตกรรมมาช่วยในการสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตลอดจนบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้รับการออกแบบให้มีรูปลักษณ์ที่ทันสมัย มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ที่สื่อถึงการนำสมุนไพรไทยมาเป็นส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มยังมีโอกาสเนื่องจากความต้องการและความนิยมในสินค้าสมุนไพรในตลาดสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประชากรมีแนวโน้มใส่ใจในสุขภาพมากขึ้น สำหรับอุปสรรคเนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารที่ใช้รับประทาน จึงมีข้อกฎหมายในการควบคุมคุณภาพ และมีคู่แข่งรายใหม่ ตลอดจนในภาวะปัจจุบันที่ภาวะเศรษฐกิจไม่ดีเนื่องจากสถานการณ์ Covid 19 ส่งผลต่อกำลังซื้อของผู้บริโภคลดลง กระทบต่อยอดขายของธุรกิจ

สรุป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ คลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารจังหวัดอำนาจเจริญ มีจุดแข็งในด้านผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาด และปัจจัยในการดำเนินงานหรือปัจจัยการผลิต เช่น แรงงานหาง่าย ต้นทุนของแรงงาน และต้นทุนการจัดการด้านแรงงานต่ำ สำหรับปัจจัยที่อยู่ในระดับปานกลางมี 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขันขององค์กร ปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน ปัจจัยด้านโอกาสและปัจจัยด้านรัฐบาล สำหรับปัจจัยที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขันขององค์กร โดยเฉพาะการสร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน และจากผลวิจัยได้นำเสนอแผนกลยุทธ์ที่เน้นการสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหาร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาเสริมสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ และส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ ปัจจัยที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน ได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขันขององค์กร โดยเฉพาะการสร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยควรมีแผนธุรกิจ การรับรองมาตรฐานสินค้าตั้งแต่ อย มผช. มอก .GMP, HACCP, HALAL, ISO, BRC รวมถึงปัจจัยด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน โดยการสร้างเครือข่ายและสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงวัตถุดิบ ผลผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละระดับอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมหลักและอุตสาหกรรมสนับสนุนให้สอดคล้องกับความต้องการในห่วงโซ่อุปทาน ตลอดจนแนวโน้มหรือโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมการผลิต ที่ต้องมีการส่งเสริมการวิจัยและนำนวัตกรรมมาเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และสุดท้ายปัจจัยด้านรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและสนับสนุนในลักษณะของกลุ่มอุตสาหกรรมมากขึ้น ทั้งด้านการเตรียมวัตถุดิบ กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การตลาด ในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันที่หันมาใส่ใจกับสุขภาพ และเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและเป็นประโยชน์ต่อร่างกายมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 หัวใจของการพัฒนาคลัสเตอร์ คือ การสร้างความร่วมมือบนพื้นฐานของการแข่งขัน โดยผู้เกี่ยวข้องในเครือข่ายคลัสเตอร์นั้น จะต้องมีการวางแผน กำหนดทิศทาง เป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาร่วมกัน ดังนั้นเมื่อมีการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์แล้ว สิ่งที่จะต้องทำต่อไป คือ การสำรวจ

ความต้องการของผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์ ตลอดจนการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมตามแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพโดยรวมของคลัสเตอร์

2.2 การวิจัยในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดของสมาชิกในกลุ่มคลัสเตอร์ที่มีศักยภาพที่พร้อมในการพัฒนา และสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง

References

- Adamczyk, M., Betlej, A., Gondek, J., & Ohotina, A. (2019). Technology and Sustainable Development: Towards the Future? *Entrepreneurship and Sustainability*, 6(4), 2003-2016.
- Amnat Charoen Provincial Office. (2021). *Amnat Charoen Province Development Plan (2018-2022, Review Edition, B.E. 2021)*. Retrieved June 16, 2021, from <http://www.amnatcharoen.go.th/index.php/2017-10-02-06-58-21/2018-06-05-01-47-41>
- Benito, G. B. (2003). A Cluster Analysis of the Maritime Sector in Norway. *International Journal of Transport Management*, 1(4), 203-215.
- Biuksane, I. (2016). Model of the Factors Influencing Competitiveness of the Latvian Fisheries Sector Cluster. *Economics and Business*, 28(1), 76-82.
- Boja, C. (2011). Clusters Models, Factors and Characteristics. *Journal of Economic Practices and Theories*, 1(1), 34-43.
- Chairojwong, S. & Ngammaneeudom, C. (2018). Factors Affecting the Growth of SMEs in Manufacturing Sector of Thailand. *Journal of Politics, Administration and Law*, 10(2), 453-480.
- Delgado, M., Porter, M. E., & Stern, S. (2010). Clusters and Entrepreneurship. *Journal of Economic Geography*, 10(4), 495-518.
- Ikram, A., Su, Q. Fiaz, M. & Rehman, R. (2018). Cluster Strategy and Supply Chain Management: The Road to Competitiveness for Emerging Economies. *Benchmarking: An International Journal*, 25(5), 1302-1318.
- Krugman, P. (1991). *Geography and Trade*. London: MIT Press/Leuven UP.
- Kuah, A. T. (2002). Cluster Theory and Practice: Advantages for the Small Business Locating in a Vibrant Cluster. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 4(3), 206-228.
- Mahrinasari, M. (2019). Impact of Safety Concerns on a Lifestyle. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 9(1), 269-280.
- Phochathan, S. (2016). Capability Development of SMEs Through Cluster-Based Approach: Healthy Food Industrial Cluster in Nakhon Ratchasima Province. *Ratchaphruek Journal*, 14(2), 46-52.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. London: Macmillan.
- _____. (2000). Location Competition, and Economic Development: Local Cluster in a Global Economy. *Economic Development Quarterly*. 14(1), 15-34.

- Sirinaphasphokin, S., Kesapradit, B., & Piyampongsanta, P. (2016). Thai Cosmetics Industry Competitiveness in Entering Asean Economic Community. *Journal of Rangsit Graduate Studies in Business and Social Sciences*, 4(2), 15-28.
- The Office of the Board of Investment. (2015). *The Future of Thailand Is Far Ahead with Cluster*. Retrieved November 16, 2015, from http://chonburi.boi.go.th/public/upload/center_4/file/BOI-brochure-cluster%20area-TH-20151116.pdf
- Viederyte, R., & Didziokas, R. (2014) Cluster Models, Factors and Characteristics for the Competitive Advantage of Lithuanian Maritime Sector. *Economics and Management*, 19(2), 162-171.

รูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร*

The Pattern and Content of Tham Khwan Ritual Text of Thai and Khmer

¹ศุภชัย จังศิริวิทยากร และ นิตยา วรรณกิตร์

¹Supachai Jangsirivittayakorn and Nittaya Wannakit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Sciences, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: s_jangstt@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องรูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร เป็นการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ในการประกอบพิธีทำขวัญของคนไทยและคนเขมร โดยบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นแนวคิดสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์ ด้วยการวิเคราะห์ตัวบททำขวัญภาษาไทยที่มีการแต่งขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 (พ.ศ. 2400-2500) โดยจัดเก็บอยู่ในส่วนงานกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ ประกอบด้วย 1) บททำขวัญเด็กทารก 2) บททำขวัญโกนจุก และ 3) บททำขวัญนาค จำนวน 6 บท และบททำขวัญภาษาเขมร คือ 1) บททำขวัญเด็กทารก ออกเสียงในภาษาเขมรว่า เฮาปรอสิ่งบองเกาเขมบ 2) บททำขวัญโกนจุก ออกเสียงในภาษาเขมรว่า เฮาปรอสิ่งโกจุก มี 2 ส่วน และ 3) บททำขวัญนาค ออกเสียงในภาษาเขมรว่า สาสตราขวันเนียก จำนวน 4 บท และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณาวเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) บททำขวัญไทยและเขมรมีรูปแบบคำประพันธ์ตามความนิยมของผู้ประพันธ์แต่ละชนชาติในท้องถิ่นพื้นที่ของไทยและเขมร บททำขวัญไทยมีรูปแบบคำประพันธ์ด้วยบทร่ายยาว และบททำขวัญเขมรมีรูปแบบคำประพันธ์ด้วยบทร่ายยาวและบทกาพย์ และผล 2) บททำขวัญไทยและเขมรมีรูปแบบการดำเนินเรื่องและเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ส่วนต้นของบททำขวัญพบว่ามี 2 องค์ประกอบ คือ บทชุมนุมเทวดาและบทไหว้หรือบทประนาม ส่วนเนื้อหา พบว่ามี 3 องค์ประกอบ คือ บทเกริ่นนำ บทเชิญขวัญและบทปลอบขวัญ และส่วนท้ายพบว่ามี 2 องค์ประกอบ คือ บทปิดเคราะห์และบทให้พร เพื่อร้องเชิญขวัญให้ขวัญกลับคืนมาหาเจ้าของตามคติความเชื่อในเรื่องขวัญที่คล้ายคลึงกันของคนไทยและคนเขมร

คำสำคัญ: บททำขวัญไทย; บททำขวัญเขมร; รูปแบบและเนื้อหา; การเขียน

Abstract

This research article aims to study the forms and content of Thai and Khmer traditional performance by employing qualitative research methodology, specifically documentary research. The study focuses on analyzing the literary structure of Thai ritual offerings composed during the 25th Buddhist century (2400-2500 BE) and preserved in the written and

*Received May 1, 2023; Revised May 14, 2023; Accepted May 15, 2023

archival materials of the National Library of Thailand. The Thai ritual offerings consist of three sections: 1) Ritual Offerings for Infants, 2) Ritual Offerings for topknot-cutting ceremony, and 3) Ritual offerings for Naga, totaling six compositions. Additionally, the Khmer ritual offerings include three sections: 1) Ritual offerings for Infants, pronounced in Khmer as "Haw Pralueng Bong Koh Chaum Ob," 2) Ritual offerings for topknot-cutting ceremony, pronounced in Khmer as "Haw Pralueang Go Juk," comprised of two versions, and 3) Ritual offerings for Naga, pronounced in Khmer as "Sasatra Khwan Niyak," consisted of four compositions. The research findings are presented through a descriptive analysis approach.

Research findings revealed that: 1) Thai and Khmer ritual offerings have different poetic forms based on the preferences of poets from each ethnic group within the local regions of Thailand and Cambodia. Thai ritual offerings follow a long verse format, while Khmer ritual offerings have both long verse and short verse forms, along with a concluding verse. 2) Thai and Khmer ritual offerings share a similar structure and content, consisting of three parts: the introduction, the main content, and the conclusion. The introduction of the ritual offerings includes two components, namely the invocation of deities and the homage or descriptive verses. The main content consists of three components: the opening section, the invitation of blessings, and the response to blessings. The conclusion consists of two components: the analysis section and the bestowal of blessings, which are performed to invite blessings to return to the ritual's host, based on the beliefs and customs associated with similar offerings among Thai and Khmer people.

Keywords: Tham Khwan Ritual Text of Thai; Tham Khwan Ritual Text of Khmer; Pattern and Content; Writing Style

บทนำ

บททำขวัญเป็นวรรณกรรมอย่างหนึ่งที่ใช้กล่าวในการประกอบพิธีทำขวัญเพื่อเรียกให้ขวัญกลับคืนมาตามคติความเชื่อเรื่องขวัญ ดังที่ Satienkoses (1963) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมี ขวัญ สิ่งอยู่กับตัวภายในร่างกายแล้วก็จะเกิดสิริมงคล ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข จิตใจมั่นคง ไม่ป่วยไข้ได้ทุกข์ อันเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาในสังคมไทยอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันของคนไทยในทุกท้องถิ่นของประเทศและในถิ่นอื่นนอกประเทศไทยด้วยทั้งไทยใหญ่ ลื้อและลาว เป็นต้น รวมถึงนอกจากนี้ในดินแดนอื่นของพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เขมร มอญ ญวน พม่า ก็มีคติความเชื่อและพิธีที่เกี่ยวกับเรื่องขวัญเช่นเดียวกัน นิยามความหมายของคำว่า ขวัญ ในภาษาไทยจาก Thai Dictionary, The Royal Institute edition (2013) หมายถึง ผมหหรือขนที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอย หรือ มิ่งมงคล, สิริ, ความดี, เช่น ขวัญข้าว ขวัญเรือน หรือ สิ่งที่ไม่มีความดี เชื่อกันว่ามิอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา ถ้าขวัญอยู่กับตัวก็เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบาย จิตใจมั่นคง ถ้าคนตกใจหรือเสียขวัญ ขวัญก็ออกจากร่างไปได้ รวมถึงสัตว์หรือสิ่งของบางอย่างก็มีขวัญเช่นเดียวกัน จากนิยามความหมายของขวัญมีส่วนที่บอกถึงว่า ขวัญ สามารถออกจากร่างเจ้าของขวัญได้นั้น Nimmanahaeminda (2017) ได้กล่าวว่า เมื่อขวัญมีเหตุให้ตกใจออกจากร่างกาย จึงต้องมีการจัดพิธีทำขวัญเพื่อร้องขอร้องเชิญชวนให้ขวัญคน สัตว์ พืชหรือสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งหนีไปอยู่ตามที่ต่างๆ กลับมาประจำอยู่ที่เดิม ส่วนในภาษาเขมรคำ

ว่า ขวัญ ออกเสียงว่า พรอลิ่ง (Praling) ใน Khmer Dictionary, The Buddhist Institute Edition (1968) หมายถึง วิญญาน, จิตวิญญาน, ชีวิต, ดำเนินชีวิต, สติปัญญา, สุขสวัสดิ์, ความสุข, ความเจริญรุ่งเรือง, ที่รัก, สุดที่รัก ความเชื่อเรื่องขวัญของคนเขมรตามที่ Khing (2004) กล่าวว่า ขวัญหรือพรอลิ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวเขมรมานานแล้ว เวลาเจ็บป่วยก็มักทำพิธีเรียกขวัญ หรือ ภาษาเขมรออกเสียงว่า เฮาพรอลิ่ง (Haw Praling) ในเวลาเด็กร้องเสียงดังด้วยความตกใจกลัวหรือสลับไปผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่มักเชิญอาจารย์ให้ทำพิธีเรียกขวัญ ตอนเกิดก็มีการทำขวัญ ตอนบวชก็มีการสวดเรียกขวัญนาค เป็นต้น ความเชื่อเรื่องขวัญและการเรียกขวัญจึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนเขมรตั้งแต่ตอนแรกเกิดมา

ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันกล่าวคือ ประเพณีพิธีกรรมที่ดำเนินอยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนนั้นล้วนเกิดจากความเชื่อทางศาสนาแทบทั้งสิ้น บ้างก็ประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวงด้วยเคารพบูชาเทพดาฟ้าดิน บ้างก็สร้างเรื่องเล่าอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจในรูปของตำนานปรัมปรา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีसाง จิตวิญญานต่างๆ ในสังคม ความเชื่อและพิธีกรรมมีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำรงอยู่และความต่อเนื่องของมนุษย์ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน และวิถีความคิดของบุคคลแต่ละกลุ่ม แต่ละชาติพันธุ์ การประกอบพิธีกรรมในทางศาสนาทั้งที่เป็นพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของคนไทและในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ พบว่าพิธีกรรมมีหน้าที่หลักในการช่วยลดความวิตกกังวลและความกลัวของกลุ่มโดยเฉพาะกิจกรรมในการดำเนินชีวิตต่างๆ (Hongsuwan, 2018) ในการประกอบพิธีทำขวัญโดยทั่วไปไม่ว่าจะเนื่องในโอกาสใดหรือในท้องถิ่นพื้นที่ใดก็ตามจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ คำทำขวัญหรือบททำขวัญ ผู้ทำขวัญที่เป็นผู้เรียกขวัญหรือหมอบทำขวัญ เจ้าของขวัญ อุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี และผู้เข้าร่วมพิธี ดังที่ Saisang (1988) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการแถลงจุดมุ่งหมายของพิธีกรรม เป็นตัวกำกับการดำเนินไปของพิธีกรรม แสดงให้เห็นว่า คำสู่ขวัญเป็นส่วนประกอบสำคัญของพิธีสู่ขวัญ นอกจากนี้แล้ว Khanittanan (n.d.) ได้กล่าวว่า ในการประกอบพิธีกรรมทำขวัญหรือเรียกขวัญ จะมีวรรณกรรมหรือบทที่ใช้กล่าวคำเรียกขวัญ ซึ่งมีความสำคัญอย่างหนึ่งในการประกอบพิธีทำขวัญนี้ เพราะถ้าไม่ได้กล่าวคำเรียกขวัญก็ไม่อาจเรียกได้ว่ามีพิธีทำขวัญ คำเรียกขวัญเป็นสื่อสำคัญที่ทำให้รู้ว่ามีผู้เรียกให้ขวัญกลับไปหาเจ้าของขวัญ เป็นสื่อที่ทำให้ขวัญรู้ว่าขวัญมีความสำคัญต่อเจ้าของและต่อครอบครัว และขวัญไม่ควรอยู่ในที่อื่นใดที่ไม่ใช่ตัวเจ้าของขวัญ ดังนั้นความสำคัญของบทสู่ขวัญจึงอยู่ที่ความเข้าใจในภาษาเมื่อยามที่ได้ยินว่ามีการเรียก เช่นเดียวกับที่ Weesapen (2015) ได้กล่าวว่า บทสู่ขวัญหรือบททำขวัญเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลัก การสู่ขวัญแต่ละครั้งบทสู่ขวัญจะมีเนื้อหาแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของการสู่ขวัญว่าสู่ขวัญให้ผู้ใดหรือสิ่งใด สู่ขวัญนาค สู่ขวัญเด็กย่อมมีวัตถุประสงค์เฉพาะทำให้เนื้อความของบทสู่ขวัญมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป และมีเนื้อหาตอนที่เรียกขวัญให้กลับคืนมา คำสู่ขวัญจึงเป็นคำที่ไพเราะอ่อนหวานเพื่อเชื่อเชิญให้ขวัญกลับมา ซึ่งคำสู่ขวัญก็จะมีรูปแบบเฉพาะของท้องถิ่นนั้น โดยผู้แต่งจะใช้ถ้อยคำภาษาถิ่นของตนเองที่เหมาะสมเข้าใจง่ายชัดเจนและไพเราะอ่อนหวาน ส่วนคนเขมรมีการประกอบพิธีเรียกขวัญเนื่องในโอกาสต่างๆ การประกอบพิธีมีองค์ประกอบทั่วไปที่สำคัญ คือ คำที่ใช้กล่าวหรือบทเรียกขวัญ ผู้ประกอบพิธีทำขวัญหรือเรียกว่า อาจารย์ เจ้าของขวัญที่หายไป อุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้ในพิธี และบิดามารดาและผู้เข้าร่วมพิธี (Ly, 2006)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบททำขวัญในด้านต่างๆ พบว่ามีการศึกษาในด้านรูปแบบและเนื้อหา ด้านองค์ประกอบทางวรรณกรรม ด้านวรรณศิลป์ และด้านคุณค่าของบททำขวัญเป็นพื้นฐานในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไปตามการกำหนดขอบเขตของการศึกษาวิเคราะห์ โดยที่เป็นการศึกษาบททำขวัญเฉพาะตามเขตพื้นที่หรือเป็นภาค ดัง Thongruang (1993) ได้ศึกษา วรรณกรรมคำสู่ขวัญอีสานเป็นการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรม ในด้านรูปแบบคำประพันธ์ ขนบนิยมในการแต่ง การใช้

ภาษาและเนื้อหาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสุ่วญกับวิถีชีวิตชาวอีสาน การศึกษา บททำขวัญเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในไทย ดังการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ญอง Sappasan (2003) เป็นการ วิเคราะห์บทสุ่วญของชาวญอง อำเภอสรีขรรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จากบทสุ่วญที่รวบรวมได้จำนวน 3 ประเภท 12 สำนวน พบว่า พิธีกรรมการสุ่วญของชาวญอง กระทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน โดยได้รับอิทธิพลจาก กลุ่มชนชาวไทยอีสานที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน ในด้านเนื้อหาแบ่งตามโอกาสที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม การวิเคราะห์โครงสร้างบทสุ่วญ จัดแบ่งได้ 3 ช่วง คือ ช่วงเริ่มต้น ช่วงกลาง และช่วงท้าย เป็นงานวิจัย ที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวญองที่มีความเกี่ยวข้องกับเขมร แต่เป็นการศึกษาที่อยู่ในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาบททำขวัญเฉพาะประเภท เช่น การทำขวัญนาค การทำขวัญเรือ

ส่วนการศึกษาที่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ดัง Jiensuwan (2003) ที่ศึกษาวิเคราะห์ บททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย ไทยพวน และไทยเขมร ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าบททำขวัญ ที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น บททำขวัญเด็กทารก บททำขวัญโกนจุก บททำขวัญนาค มีโครงสร้างหลักร่วมกัน 3 ส่วน แบ่งเป็น บทนำ ได้แก่ บทบูชาพระรัตนตรัยและบทชุมนุมเทวดา บทดำเนินเรื่อง ได้แก่ บทสอนและบทเรียก ขวัญ และบทจบนิยมใช้บทให้พร แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการดำเนินเรื่องหรือโครงสร้างหลักของบททำขวัญไทย และเขมร มีโครงสร้างที่เหมือนกัน แต่ก็เป็นการศึกษาชาวเขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

การศึกษาคติความเชื่อเรื่องขวัญในชนชาติอื่นที่อยู่นอกประเทศไทยจากการค้นคว้าของ Terwiel (1980) ของกลุ่มคนไทหลายกลุ่ม เช่น ไทอาหม ไทในรัฐฉาน ลาว พม่า จีน โดยเฉพาะชนชาติเขมรหรือกัมพูชา เป็นการศึกษาในเรื่องความเชื่อของขวัญ โดยมีความเชื่อว่า ขวัญ คือ จิตวิญญาณ ในร่างกายมนุษย์ที่มีจำนวน 19 ขวัญ แต่ไม่ได้มีการศึกษาถึงเรื่องบททำขวัญของประเทศกัมพูชา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบททำขวัญภายในประเทศไทยและของชาวเขมร ในกัมพูชาในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมองเป็นการศึกษาในประเด็นที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็น ประโยชน์ในการนำมาใช้เทียบเคียงเปรียบเทียบและนำมาใช้เป็นแนวทางพื้นฐานในการศึกษาต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัย พบว่า จากการสำรวจงานที่ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความเชื่อและบททำขวัญ ยังไม่มีการศึกษารูปแบบและเนื้อหา ของบททำขวัญไทยและเขมร โดยเฉพาะบททำขวัญเขมรที่ใช้ในประเทศกัมพูชา ส่วนที่พบว่ามีการศึกษาไว้แล้ว จะเป็นการศึกษาบททำขวัญของชาวเขมรถิ่นไทยหรือกลุ่มชาติพันธุ์เขมร กวญ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

จากความสำคัญของบททำขวัญดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นบทความนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษารูปแบบและ เนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมรที่ใช้ในประเทศกัมพูชา เพื่อแสดงให้เห็นรูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญ ไทยและเขมร ซึ่งผลการศึกษานี้ก็นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สึนึกคิด คติความเชื่อศาสนา พิธีการทำขวัญ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยและคนเขมรที่มีความใกล้ชิดและสัมพันธ์ร่วมกันมานาน และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมและขยายขอบเขตของการศึกษาวรรณกรรมประกอบพิธีกรรม ประเภทอื่น โดยเป็นการศึกษาจากเอกสารที่เป็นตัวบททำขวัญของไทยและเขมรในประเทศกัมพูชา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลบททำขวัญไทยและเขมรตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเอกสารและแนวคิดทฤษฎี ในขั้นตอนนี้เป็นการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเชื่อเรื่องขวัญของไทยและเขมร การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรม การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรม การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินเรื่องและรูปแบบการเขียน การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะคำประพันธ์ของวรรณกรรมไทยและเขมร

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลบททำขวัญไทยและเขมรที่เป็นลายลักษณ์ โดยเป็นบททำขวัญประเภทเดียวกันทั้งบททำขวัญไทยและบททำขวัญเขมร เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างกันของตัวบทที่นำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ และเพื่อให้สอดคล้องกับโจทย์การวิจัยครั้งนี้ โดยมีขั้นตอนในการคัดเลือกข้อมูลดังต่อไปนี้

1) บททำขวัญไทย เป็นภาษาไทยปัจจุบัน ที่มีการเผยแพร่แล้ว สถานที่จัดเก็บอยู่ในส่วนงานกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร โดยถูกจัดอยู่ในหมวด วรรณคดี หมู่ ร่าย มีเนื้อหาที่ครบถ้วนความสมบูรณ์ไม่มีข้อความตกหล่นขาดชำรุด ประกอบด้วยบททำขวัญไทย คือ 1) บททำขวัญเด็กทารก เอกสารเลขที่ 233, 287 2) บททำขวัญโกนจุก เอกสารเลขที่ 272, 274 และ 3) บททำขวัญนาค เอกสารเลขที่ 276, 281 จำนวน 6 บท (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group)

2) บททำขวัญเขมร บันทึกเป็นภาษาเขมรปัจจุบัน ที่มีการเผยแพร่แล้วรวบรวมอยู่ในหนังสือชื่อ พิธีเรียกขวัญตามแบบเขมรโบราณ โดยออกเสียงในภาษาเขมรว่า ปีทีเฮาปรอลิ่งตามโรเปียบคแมร์โบราณ (Ly, 2006) และผู้วิจัยได้ทำการแปลเป็นภาษาไทย สำหรับบททำขวัญเขมร คือ 1) บททำขวัญเด็กทารกออกเสียงในภาษาเขมรว่า เฮาปรอลิ่งบองเกาะชมอบ 2) บททำขวัญโกนจุก ออกเสียงในภาษาเขมรว่า เฮาปรอลิ่งโกจุก 2 ส่วน และ 3) บททำขวัญนาค ออกเสียงในภาษาเขมรว่า สาสตราขวันเนียก จำนวน 4 บท

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลบททำขวัญไทยและเขมรโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยแนวคิดการศึกษารูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมจากนักวิชาการต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบททำขวัญไทยและเขมรตามแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อตอบโจทย์การวิจัยการศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการสรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ เป็นการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analytical) และข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ รูปแบบคำประพันธ์ และ รูปแบบการดำเนินเรื่องและเนื้อหา มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบคำประพันธ์ ตัวบททำขวัญที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่ามีรูปแบบคำประพันธ์แต่งเป็นประเภทบทร้อยกรอง นิยามคำว่า “ร้อยกรอง” Thai Dictionary, The Royal Institute Edition (2013) หมายถึง คำประพันธ์ ถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ วรรณกรรมประเภทร้อยกรองเป็นการแต่งที่ให้ความสำคัญกับกฎการแต่งของคำประพันธ์นั้น บททำขวัญเป็นวรรณกรรมที่ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์และคล้อยตามเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในบท คำประพันธ์แต่ละประเภทจะมีลักษณะทางฉันทลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ในบททำ

ขวัญไทยและเขมรก็มีการประพันธ์ที่แตกต่างกันไปตามแบบฉันทลักษณ์ของชนชาติตนเอง จากเนื้อหาของบททำขวัญพบว่า บททำขวัญของไทยและบททำขวัญเขมรมีการเรียบเรียงถ้อยคำภาษาที่ไพเราะเข้าใจง่าย โฉมหน้าใจให้คล้องตามความหมายเพื่อให้ขวัญเมื่อได้ยินเสียงร้องเชิญชวนให้ขวัญกลับมาอยู่กับตัวเจ้าของขวัญจนเป็นที่นิยมและถ่ายทอดสืบต่อกันเรื่อยมา

จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบททำขวัญไทยและเขมรที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่า บททำขวัญไทยใช้ภาษาไทยในการแต่งคำประพันธ์ ลักษณะคำประพันธ์ที่พบมีฉันทลักษณ์แบบร่ายยาวเป็นหลัก ส่วนบททำขวัญเขมร ใช้ภาษาเขมรในการแต่งคำประพันธ์ ลักษณะคำประพันธ์ที่พบมีฉันทลักษณ์ตามความนิยมของท้องถิ่นตนเอง ซึ่งประพันธ์ด้วยบทเพี้ยนหรือบทพากย์ร่ายเขมร คือ บททำขวัญโกนจุก (เฮาปรอลึงโกจุก) และบททำขวัญนาค (สาสตราขวันเนียง) และบทกากคติ (ลีลาการเดินของกา) คือ บททำขวัญเด็กทารก (เฮาปรอลึงบองเกาะหมอบ)

2. รูปแบบการดำเนินเรื่องและเนื้อหา ตัวบททำขวัญที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้า มีรูปแบบการดำเนินเรื่องหรือขนบนิยมในการแต่ง หมายถึง การจัดลำดับเนื้อหาของวรรณกรรมบททำขวัญไทยและเขมรตั้งแต่ต้นจนจบ จากผลการวิจัยพบว่า การดำเนินเรื่องของบททำขวัญไทยและเขมรจะมีการดำเนินเรื่องและเนื้อหาของตัวบททำขวัญนั้นโดยทั่วไปจะมีความคล้ายคลึงกันโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์หรือโอกาสของการทำขวัญ มีองค์ประกอบหลักประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนต้น

ส่วนต้น ประกอบด้วย บทชุมนุมเทวดา และบทไหว้หรือบทประณาม โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ส่วนต้นการดำเนินเรื่องส่วนต้น บททำขวัญไทยและเขมรจะมีการเริ่มต้นบททำขวัญด้วยบทชุมนุมเทวดาและตามด้วยบทไหว้หรือบทประณาม ซึ่งเป็นขนบนิยมหรือแบบแผนสำหรับวรรณกรรมพิธีกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) บทชุมนุมเทวดา

เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นข้อความกล่าวอัญเชิญเทวดา มาร่วมชุมนุมในพิธีพร้อมกันเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่มงคลพิธีทำขวัญ ให้มีความศักดิ์สิทธิ์น่าเชื่อถือและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าของขวัญและผู้มาเข้าร่วมในพิธีมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างบททำขวัญไทย ในบททำขวัญเด็กทารกไทย บทร่ายยาว กล่าวว่า “โอมศรีสิทธิเดโช โนมัสการ ข้าจะอ่านโองการอัญเชิญ เทพอันเจริญทั้งหลาย ขอเชิญพระนารายณ์ธิดี ทั้งพระอิศวรผู้มีศักดิ์เดช เป็นจอมมณฑลเกราะเกราศ ขออัญเชิญพระพายพระเพลิง พระกาลเกลิงแลพระพรหม ทั้งพระยมจตุโลกบาล พระสุริยากาลพระจันทร์... ขออัญเชิญประเวศมาสถิต ประดิษฐานเหนือเศียร สรรพรูปเทียนขวาลา ปวารณาตามถวาย เข้าตอกปรายบุบผา ซัดคันธธอรชร อีกทั้งบรรราชวัด ฉัตรธงชัยธงประดาษ ของจงประสาทพรประสิทธิ์ ด้วยมนต์ฤทธิไสยเวท จงประสิทธิเพทแก่ข้า” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 287, n.d.) ส่วนในบททำขวัญเขมร บททำขวัญโกนจุกเขมร (เฮาปรอลึงโกจุก) ส่วนที่ 1 บทเพี้ยนหรือบทพากย์ร่ายเขมร กล่าวว่า “ประสิทธิสิริสวัสดิ์ สถาพรบวรประเสริฐศักดิ์ สูงส่งพระศาสนาทั่วทั้งเทวดา เสด็จจอมรินทร์อินทราไสต ทั้งมวลมิตรร่วมจินดา เชิญมาหน่อสรพเพญวงศา พงศาพุทธา เข้ามาปฏิสนธิ ถือกำเนิดในชมพูทวีป ในภพมาตุครามตามประเพณี” (Ly, 2006)

2) บทไหว้หรือบทประณาม

บทประณามอยู่ตอนต้นก่อนเข้าสู่ส่วนเนื้อหาส่วนต่อไป โดยเป็นการกล่าวคำไหว้ครู ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เพื่อเป็นการระลึกถึงสิ่งสำคัญที่เคารพบูชา บทประณามหรือบทไหว้ที่กล่าวบูชาสรรเสริญพระคุณพระรัตนตรัย หรือพระนามพระรัตนตรัย ไหว้เทพเจ้า ไหว้พระเจ้าแผ่นดิน ดังปรากฏในบททำขวัญโกนจุกไทย บทร่ายยาว กล่าวว่า “นโม ข้าพเจ้าจะขอนมัสการ คุณพระรัตนตรัยญาณอันใหญ่ กว่าคุณทั้งหลายสิ้นทุกสิ่ง

ทั้งสามภาพ หนึ่งข้าพเจ้าขอน้อมนบน์มประนม แต่เทพยอุดมศักดิ์ดาเดช ตั้งแต่ชั้นนหามหิทธิบรมพรหมเมศรนั้น ลงมา จนกระทั่งถึงชั้นจตุมหาราชิกาดาดาษ หนึ่งข้าพเจ้าขอเคารพคุณอิศวรจอมไกรลาศดิลกเลิศ หนึ่งขอ เคารพคุณพระจุลจักรผู้ประเสริฐทรงแผ่นดิน” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 274, n.d.) ส่วนในบททำขวัญเขมร บททำขวัญนาค (สาสตราขวันเนยก) บทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์รายเขมร กล่าวว่า “นโม นมัสการ ข้าพระกรุณา ยกหัตถาทั้งสอง วางบนสิริสา อาตมภาพกราบถวายบังคมประนม สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์สัพพัญญู อันเป็นบรมครูเทวดาอินทร์พรหม ยมยักษ์ คนธรรพ์สุบรรณา มนุษยสาอมรนิกรเคียงครอง ประมวลรวบรวมไปยังอมฤตบุรี ศรีมหานครนิพพาน อันเป็นฐานบรมสุขเกษมเปรมปราศ นิราศชาติขราพยาธิมรณาสูญพระองค์ผจญมาร” (Ly, 2006)

ส่วนเนื้อหา

การดำเนินเรื่องส่วนเนื้อหา หรือบทดำเนินเรื่อง เนื้อหาจะเป็นส่วนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของ การทำขวัญโดยจะมีความแตกต่างกันขึ้นโอกาสในการทำขวัญหรือประเภทของบททำขวัญชนิดนั้น ๆ ผู้วิจัย พบว่าการดำเนินเรื่องส่วนเนื้อหามีส่วนประกอบย่อย 3 บท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) บทเกริ่นนำ

บทเกริ่นนำถือได้ว่าเป็นบทเริ่มต้นของเนื้อหาการทำขวัญ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาสำคัญจะกล่าวถึงร่วมกัน 2 ส่วน คือ กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีทำขวัญรวมถึงสาเหตุของการทำขวัญ และอีกส่วนกล่าวถึง องค์ประกอบของการทำขวัญเป็นการจัดเตรียมพิธีทำขวัญ โดยที่เนื้อหาส่วนนี้สามารถสลับลำดับขึ้นก่อนและ หลังกันได้และบททำขวัญบางประเภทอาจจะมีเนื้อหาส่วนนี้ปรากฏไม่ครบทั้ง 2 ส่วน มีการเริ่มต้นเนื้อหา ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการทำขวัญ ดังปรากฏในบททำขวัญไทย บททำขวัญเด็กทารก บทร่ายยาว ตามความเชื่อของคนไทยที่ว่าเด็กทารกเมื่อแรกเกิดมาจะมีแม่ซื้อคอยดูแลและจะต้องมีการเสียแม่ซื้อ กล่าวว่า “ของประสาทพระประสิทธิ ด้วยมนตร์ฤทธิไสยเวท จงประสิทธิเพทแก่ข้า จะอาราธนารูปต่างตน แม่ซื้อเมือง บนเมืองล่างทั้งเจ็ดตน แม่ซื้อกลางหนกล้ำแข้ง แม่ซื้อแรงประจำวัน... เราสู้ขอซื้อไว้ให้เป็นเบี้ยสามสิบสาม ค่าตัวตามสินไถ่” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 233, n.d.) ส่วนบททำขวัญเด็กทารกเขมร (เฮาปรอลิ่งบองเกาะชมอบ) บททากคติ กล่าวว่า

“จอมขวัญมาศประเสริฐ	เกิดได้สามวัน	ตกลงเชิงกราน
รูปกายได้สุข	หายทุกข์สุขปาน	มีชื่อว่าขาน
ความสุขมากครว		(Ly, 2006)

ตัวอย่างบททำขวัญที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการทำขวัญเช่นกัน ดังปรากฏในบททำขวัญไทย บททำ ขวัญโกนจุก บทร่าย กล่าวว่า “วันนี้เป็นที่เลิศศุภวาร ท่านจึงทำมลลจุกพิธิ แห่งกุมารกุมารอันเจริญวัย ตามโฉลกโชคพิชัยมงคล จึงหาผู้รู้มาอวยผลประสาทพรแล้วสอนสั่ง” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 274, n.d.) ส่วนบททำขวัญโกนจุกเขมร (เฮาปรอลิ่งโกจุก) ส่วนที่ 1 บทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์รายเขมร กล่าวว่า “ทั้งญาติเฝ้าสนดาน ไกลไกลชวนชวาย คติการ มงคล แผ่นลวิเศษ แล้วยกกรรไกรมา ตัดเส้นเวียนวน เรียนผูกผมจุก...” (Ly, 2006) ตัวอย่างบททำขวัญไทย บททำขวัญนาค บทร่ายยาว กล่าวว่า “พ่อนาคเอยบารมีของพ่อได้สร้างสมมามากแล้ว น้ำจิตดีพ่อผ่องแผ้วยินดี นัก ปัญญายังพระไตรลักษณ์จึงประกอบเกิด พ่อเห็นว่าขราราคนี้ไม่ประเสริฐแสนเทเวศ บรรพชิตนี้แลวิเศษ สง่างาม พ่อจึงพากเพียรพยายามไม่หยุดหย่อน จะใคร่เป็นหน่อเนื้อเชื้อชินบุตรในพระศาสนา ด้วยกุศลศรัทธา ไม่หวาดหวั่น พ่อเห็นว่าอานิสสงสันพรหมจรรย์ปนจอมบุญ... จึงเห็นพ่อนี้แลประเสริฐเลิศกว่าบุคคลทั้งหมด พ่อได้ออกบวชอุปสมบทครั้งนี้” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 276, n.d.) ส่วนบททำขวัญเขมร บททำขวัญนาค (สาสตราขวันเนยก) บทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์

ร้ายเขมร กล่าวว่า “มารดาปรารถนาให้ได้ลูกชาย ให้บวชพำนักในพระศาสนา สนองคุณมารดาบิดา อีกทั้งคุณมารดาหนักหนาประมาณ หนักกว่าพันปฐพี ลึกกว่าชลธิมหาสมุทร สูงปรากฏเขาพระสุเมรุราช ไม่อาจที่จะคาดประมาณ” (Ly, 2006)

จากตัวอย่างบททำขวัญที่ยกมาข้างต้น พบว่าบททำขวัญแต่ละประเภทจะมีเนื้อหาที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการทำขวัญหรือสาเหตุของการทำขวัญปรากฏเฉพาะในแต่ละบททำขวัญชัดเจน

2) บทเชิญขวัญ

บทเชิญขวัญเป็นบทกล่าวเชิญขวัญหรือเรียกขวัญของคนเมื่อขวัญได้ยินเสียงเชิญชวนให้กลับมาหาเจ้าของขวัญ เนื่องมาจากว่าขวัญอาจหลงหายไปอยู่ตามที่ต่างๆ หรือตกจมอยู่ในที่อันตราย ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของการประกอบพิธีทำขวัญ เพราะเป็นการแสดงจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีทำขวัญ คือ ต้องการให้ขวัญกลับมา ดังปรากฏในบททำขวัญไทย บททำขวัญโกนจุก บทร่ายยาว กล่าวว่า “ขวัญเจ้าเอ๋ยมาเถิดนะพ่อมาแม่มาสร้าง ให้ทันมงคลพิธีทางทำนองเชิญ บัดนี้เจ้าก็วิวัฒนาการเจริญควรจะมีชัยมัย แต่บรรดาสิ่งขวัญของเจ้าไปตกตมจมอยู่ที่ใดๆ ขอเชิญขวัญตรึงสายสุดใจจอมกุมาร มาสู่ที่มิ่งมงคลมหาศาลพิธีเอก” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 272, n.d.) ส่วนบททำขวัญเขมร เนื้อหากล่าวเชิญขวัญให้กลับคืนมา บททำขวัญเด็กทารก (เฮาปรอลึงบองเกาะหมอบ) บทกากคติ กล่าวว่า

“ปิศาจจัญไร	ข่มขู่ทั้งวัน	ทั้งคืนสังัดเสียบ
ทำให้เจ้าสลด	สั่นกลัวพรันพริง	สมาธิขาดผึ่ง
	จากรูปกายา	
จอมขวัญมาศสนิท	กลับมาสถิต	ในร่างนวลละออง
อย่าออกจากไกล	คลาดกายเสนห์สนอง	กายงามหมดหมอง
	มีสุขเป็นภัย	

(Ly, 2006)

3) บทปลอบขวัญ

เนื้อหาส่วนนี้จะบอกถึงว่า เมื่อเชิญขวัญกลับคืนมาอยู่กับตัวเจ้าของขวัญแล้ว ควรมีการกล่าวปลอบประโลมให้ขวัญพึงพอใจกับตัวผู้เป็นเจ้าของนั้นตลอดไปไม่ให้หนีหายไปไหนอีก เนื้อหาของบทปลอบขวัญเป็นถ้อยที่กล่าวพรรณนาเกี่ยวกับเครื่องรับขวัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้าวปลาอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับมีค่า และเครื่องหอมต่างๆ ที่จัดมาให้แล้วกล่าวอัญเชิญขวัญมารับเครื่องขวัญดังกล่าวเหล่านั้น ดังปรากฏในบททำขวัญไทย บททำขวัญนาค บทร่ายยาว กล่าวว่า “แล้วให้จัดแจงใส่เครื่อง ในโบศรี สังเวณีพร้อมคาวหวานทั้งใส่จานแลใส่จอก ไขเปิดปอกใส่ยอดข้าว ของสุกสิ่งนั้นเล่าล้วนดี...ขวัญเจ้าเอ๋ยมาชมซึ่งเครื่องอัฐบริขารนาๆ มือเนกเป็นต้นว่าไตรจีวรสุดประเสริฐ” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 281, n.d.) ส่วนบททำขวัญเขมร กล่าวถึงของเช่นไห้วเพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ขวัญกลับมา ดังปรากฏตัวอย่างบททำขวัญนาค (สาสตราขวันเนียก) บทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์ร้ายเขมร กล่าวว่า “แล้วเชิญญาติกาจัดเตรียมข้าวขวัญ บายศรีขนมอาหารคาวหวาน มีพวงดอกไม้มาลัยเป็นวง รจนาเป็นชั้นเจ็ดชั้น... ยกข้าวขวัญนาคบริโภค ขวัญเจ้าเอ๋ย อย่าไปเลยลำคลองบึงบัวแม่น้ำ” (Ly, 2006)

ส่วนลงท้าย

การดำเนินเรื่องส่วนลงท้ายจะเป็นการจบบททำขวัญ จากการวิเคราะห์ตัวบททำขวัญ ผู้วิจัยพบว่า ส่วนท้ายบททำขวัญแต่ละประเภทจะมีส่วนปิดท้ายจบบททำขวัญประกอบด้วย 2 บท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) บทปิดเคราะห์

บทปิดเคราะห์หรือบทกวาดเคราะห์ เป็นบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปิดเสนียดจัญไร สิ่งอัปมงคลและภัยอันตรายทั้งหลายให้หลุดพ้นไปจากตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญ ถือเป็นการการขับไล่สิ่งไม่ดีต่างๆ ทั้งหลายไม่ให้มาเข้ามากล้ำกรายทำอันตรายได้อีกต่อไป ดังปรากฏในบททำขวัญไทย บททำขวัญเตี๋หราก บทร่ายยาว กล่าวว่า “จงกวาดเอาโรคาไปให้สิ้น เขม่าดาตลันตานโจรทรงจรขึ้นขวางลำคอ อย่าให้เหลือหลอหละละอง แม่ทรงเจ้าของทั้งเจ็ดวัน จงอันตรายอย่าให้มี” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 287. n.d.) ส่วนบททำขวัญเขมร เป็นการขับไล่สิ่งไม่ดีต่างๆ ทั้งหลายไม่ให้เข้ามากล้ำกรายทำอันตรายได้อีกต่อไป ดังปรากฏในตัวอย่างบททำขวัญโกนจุก (เฮาปรอลิ่งโกจุก) ส่วนวนที่ 2 บทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์ร่ายเขมร กล่าวว่า “ชัยชัย สวัสดิ์จำเรี่ยสุข สารพัดทุกข์จงวินาศหมดไป” (Ly, 2006)

2) บทให้พร

บทให้พรจะเป็นถ้อยคำของการให้พรแก่เจ้าของขวัญ ให้ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวของผู้เป็นเจ้าของขวัญ ขอให้มิพรทั้งสี่อายุวัฒนะสุขะพละ ความสุขความเจริญ มีชีวิตที่สุขสบาย มีทรัพย์สมบัติมากมาย สำเร็จในหน้าที่การงานและมั่นคงก้าวหน้า มีคนชมชอบเคารพนับถือ ดังปรากฏในบททำขวัญไทย บททำขวัญโกนจุก บทร่ายยาว กล่าวว่า “ที่นี้ข้าพเจ้าจะอวยพรสี่ประการ ของสมเด็จพระศาสตราจารย์ประทานไว้ คือ อายุวัฒนะ สุขะพละนี้ไซ้รแสนประเสริฐ เป็นสิ่งวิเศษวิสุทธิเลิศล้ำสวัสดิภาพ อายุนั้นให้อายุมากยิ่งขึ้นกว่าไชย วัฒนะนั้นให้สี่สิบบริสุทธิ มีผิวพักตร์ผุดผ่องดังเพ็ญจันทร์ อนึ่งสุขะนั้นขอให้มีความสุข นิราศภัยไกลทุกข์ทุกอริยาบถ อนึ่งพละนั้นมีกำหนดตั้งบทไว้สองประการ...ความทุกข์อย่ารู้ได้ ความไข้อย่ารู้มี ให้เป็นมหาเศรษฐีมีมหันต์ วิญญาณกะทรัพย์นั้นให้คั่งคับ” (National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group, Ms. No. 274, n.d.) ส่วนบททำขวัญเขมร ดังปรากฏในตัวอย่างบททำขวัญโกนจุก (เฮาปรอลิ่งโกจุก) ส่วนวนที่ 2 บทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์ร่ายเขมร กล่าวว่า “ข้าขอให้สาธุการ ให้พรแปดประการให้มีชัย พรหนึ่งให้ผู้บวชมีอายุยืนยาวได้ร้อยพระวัสสา พรสองให้ปรารถนาสุขทุกประการ พรสามอย่าให้มีมารมาเบียดเบียน พรสี่อย่าให้มีโรคา พรห้าขอให้มิใช่คชชัย พรหกให้ได้ชนะในกิเลส พรเจ็ดให้ได้ตั้งใจปรารถนา พรแปดขอให้สำเร็จในสรรพะญาณ” (Ly, 2006)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร สามารถสังเคราะห์และนำเสนอเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

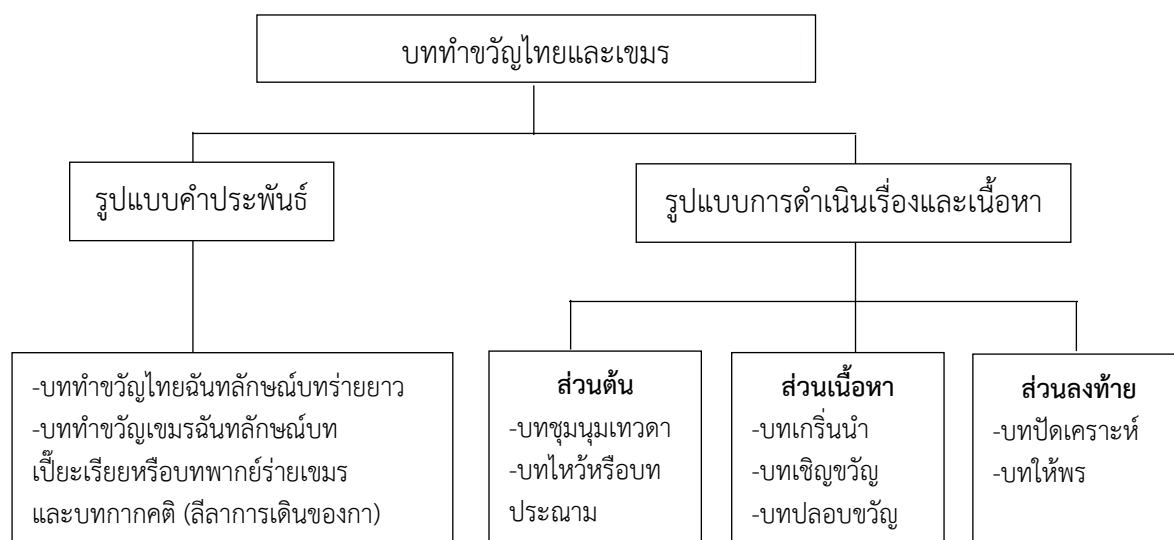

Figure 1: The Body of Knowledge Gained from Studying the Pattern and Content of Tham Khwan Ritual Text of Thai and Khmer

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมร เป็นการสรุปให้เห็นเป็นสองประเด็น ประเด็นแรกเรื่องรูปแบบคำประพันธ์ บททำขวัญไทยผู้แต่งใช้ลักษณะคำประพันธ์แบบร่ายยาว ส่วนบททำขวัญเขมรผู้แต่งใช้ลักษณะคำประพันธ์แบบบทเปี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์ร่ายเขมรและบทกากคติ (ลีลาการเดินของกา) ซึ่งเป็นลักษณะคำประพันธ์ที่ผู้แต่งคนเขมรนิยมใช้ในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ในประเด็นที่สองเรื่องรูปแบบการดำเนินเรื่องและเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมรมีองค์ประกอบหลักประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนลงท้าย โดยส่วนต้นพบว่าประกอบด้วย 2 บท ส่วนเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมรโดยพบว่าประกอบด้วย 3 บท และส่วนลงท้ายของบททำขวัญพบว่าประกอบด้วย 2 บท

ผู้วิจัยพบว่าบททำขวัญไทยและเขมรมีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดของเนื้อหา โดยด้านรูปแบบคำประพันธ์ก็เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง มีฉันทลักษณ์อันเป็นลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นที่ยอมรับของแต่ละท้องถิ่นไทยและท้องถิ่นเขมร ในด้านรูปแบบการดำเนินเรื่องก็มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนเช่นกัน ส่วนบททำขวัญแต่ละประเภทยังมีเนื้อหาโดยรวมตรงตามวัตถุประสงค์และโอกาสในการทำขวัญที่จะเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสม ในบททำขวัญเด็กทารกของไทยและเขมรมีเนื้อหาหลักที่กล่าวถึงพิธีการทำขวัญและเรียกขวัญเด็กทารก ส่วนบททำขวัญโกนจุกไทยและเขมรมีเนื้อหาหลักที่กล่าวถึงพิธีการทำขวัญและเรียกขวัญโกนจุก และบททำขวัญนาคไทยและเขมรก็มีเนื้อหาหลักที่กล่าวถึงพิธีการทำขวัญและเรียกขวัญนาคเช่นกัน ผู้วิจัยพบว่าจากการที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่คล้ายคลึงกันอาจแสดงถึงความสัมพันธ์มองเห็นถึงโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความใกล้ชิดกันระหว่างบททำขวัญไทยและเขมร ที่มีลักษณะร่วมที่โดดเด่นในการนำเสนอบททำขวัญของกลุ่มชนชาติของตนเอง หรือเป็นการแสดงถึงการแพร่กระจายที่เป็นการรับและส่งอิทธิพลระหว่างกันของบททำขวัญไทยและเขมร จึงทำให้เกิดมีความแตกต่าง

กันของเนื้อหาสาระในรายละเอียดย่อยบ้าง สามารถสะท้อนถึงพื้นฐานคติความเชื่อศาสนา วัฒนธรรม พิธีการทำขวัญ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยและคนเขมรที่มีความใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์ร่วมกันมานาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยรูปแบบของบททำขวัญไทยและเขมร พบว่าในประเด็นรูปแบบคำประพันธ์ของไทย ลักษณะคำประพันธ์ที่พบมีฉันทลักษณ์แบบร่ายยาวเป็นหลักซึ่งเป็นบทร่ายยาวนิยมแต่งเพื่อเป็นบทเทศน์หรือบททำขวัญ วรรณกรรมที่แต่งด้วยร่ายยาวส่วนใหญ่จึงเป็นวรรณกรรมชาวบ้าน แต่งโดยพระภิกษุ และฆราวาสผู้ทำพิธีทางศาสนา และอาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ร่ายยาวเป็นคำประพันธ์เฉพาะวรรณกรรมศาสนาและประเพณีของไทย ดังการศึกษาของ Nimmanahaeminda (1978) ที่ว่า ลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ในบทสวดขวัญล้านนา บางบทเป็นร่ายโบราณ บางบทเป็นร่ายยาว จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่แน่นอน ถ้อยคำที่ใช้เรียกขวัญมักคล้องจองกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Thongruang (1993) ได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบคำประพันธ์วรรณกรรมคำสวดขวัญอีสานคน สัตว์ และวัตถุสิ่งของ พบว่า นิยมแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร่ายยาวหรือร่ายยาว โดยที่ร่ายยาวของอีสานมีลักษณะคล้ายคลึงกับร่ายของภาคกลาง ส่วนบททำขวัญเขมร ใช้ภาษาเขมรในการแต่งคำประพันธ์ทำขวัญ ลักษณะคำประพันธ์ที่พบมีฉันทลักษณ์ตามความนิยมของท้องถิ่นตนเอง ซึ่งประพันธ์ด้วยบทเพี้ยะเรียวหรือบทพากย์ร่ายเขมร และบทกาคคติ (ลีลาการเดินของกา) ดังการศึกษาของ Pakdeekam (2007) ได้ทำการศึกษารูปแบบคำประพันธ์ของวรรณคดีเขมร พบว่า บทเพี้ยะเรียวหรือบทพากย์ร่ายเขมร มีลักษณะใกล้เคียงกับบทประพันธ์ประเภทร่ายของไทยที่นิยมใช้แต่งวรรณคดีพุทธศาสนา โดยที่บทพากย์ร่ายเขมรประกอบด้วยวรรคที่สัมผัสกันเหมือนร้อยกรองแต่ไม่ได้มีมาตราจำกัณฑ์แน่นอน ส่วนบทกาคคติ หรือหมายถึงลีลาการเดินของกา ซึ่งเป็นรูปแบบคำประพันธ์โบราณของเขมรที่คนเขมรนิยมมาใช้แต่งคำประพันธ์มาก มาจิงหะสม่าเสมอ ซ้ำๆ เหมือนท่วงทำนองการเดินหรือการกระโดดของกา คำประพันธ์ประเภทนี้นิยมใช้บรรยายความต่างๆ ไป หรือใช้ในบทสนทนาและใช้ในบทเปิดเรื่อง

ส่วนในประเด็นรูปแบบการดำเนินเรื่องของบททำขวัญไทยและเขมร พบว่า บททำขวัญไทยและเขมร ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนลงท้าย โดยส่วนต้นพบว่าประกอบด้วยเนื้อหา 2 บท ที่มีเนื้อหากล่าวถึง บทชุมนุมเทวดา และบทไหว้หรือบทประณาม โดยบทสามารถพบได้ในทั้งบททำขวัญไทยและเขมร ซึ่งเป็นขนบนิยมหรือแบบแผนสำหรับวรรณกรรมพิธีกรรม ส่วนเนื้อหาของบททำขวัญไทยและเขมรโดยบทว่าการประกอบด้วยเนื้อหา 3 บท และส่วนลงท้ายพบว่าประกอบด้วยเนื้อหา 2 บท ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jiensuwan (2003) ที่ศึกษาวิเคราะห์บททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย ไทยพวน และไทยเขมร ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าบททำขวัญที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น บททำขวัญเด็กทารก บททำขวัญโกนจุก บททำขวัญนาค มีโครงสร้างหลักร่วมกัน 3 ส่วน แบ่งเป็น บทนำ ได้แก่ บทบูชาพระรัตนตรัยและบทชุมนุมเทวดา บทดำเนินเรื่อง ได้แก่ บทสอนและบทเรียกขวัญ และบทจบ นิยมใช้บทให้พร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sappasan (2003) เป็นการวิเคราะห์บทสวดขวัญของชาวกูยอำเภอศรีธรรมภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จากบทสวดขวัญที่รวบรวมได้จำนวน 3 ประเภท 12 สำนวน พบว่าในด้านเนื้อหาแบ่งตามโอกาสที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม การวิเคราะห์โครงสร้างบทสวดขวัญ จัดแบ่งได้ 3 ช่วง คือ ช่วงเริ่มต้น ช่วงกลาง และช่วงท้าย แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการดำเนินเรื่องหรือโครงสร้างหลักของบททำขวัญไทยและเขมร มีโครงสร้างที่เหมือนกัน

สรุป

บททำขวัญเป็นวรรณกรรมอย่างหนึ่งที่ใช้กล่าวในการประกอบพิธีทำขวัญเพื่อเรียกให้ขวัญกลับคืนมาตามคติความเชื่อเรื่องขวัญ ในการประกอบพิธีทำขวัญโดยทั่วไปไม่ว่าจะเนื่องในโอกาสใดหรือในท้องถิ่นพื้นที่ใดก็ตามจะมีองค์ประกอบที่สำคัญหนึ่ง คือ คำทำขวัญหรือบททำขวัญ ในการประกอบพิธีกรรมทำขวัญหรือเรียกขวัญ จะมีวรรณกรรมหรือบทที่ใช้กล่าวคำเรียกขวัญ ซึ่งมีความสำคัญอย่างหนึ่งในการประกอบพิธีทำขวัญนี้ เพราะถ้าไม่ได้กล่าวคำเรียกขวัญก็อาจจะเรียกได้ว่ามีพิธีทำขวัญ พบว่า รูปแบบคำประพันธ์ของบททำขวัญไทย ประกอบด้วยคำประพันธ์ที่มีฉันทลักษณ์แบบร่ายยาวเป็นหลัก ส่วนรูปแบบคำประพันธ์ของบททำขวัญเขมรพบว่ามีฉันทลักษณ์ประกอบด้วย 1) บทเพี้ยะเรี่ยหรือบทพากย์ร่ายเขมร คือ บททำขวัญโกนจุก (เฮาปรอลึงโกจุก) และบททำขวัญนาค (สาสตราขวันเนียก) และบททากคติ (ลีลาการเดินของกา) คือ บททำขวัญเด็กทารก (เฮาปรอลึงบองเกาะชมอบ) โดยเป็นไปตามความนิยมของผู้แต่งบททำขวัญในแต่ละท้องถิ่นพื้นที่คือประเทศไทยและประเทศกัมพูชาหรือคนเขมร

ด้านรูปแบบการดำเนินเรื่องและเนื้อหา การดำเนินเรื่องของบททำขวัญไทยและเขมร พบว่าบททำขวัญแต่ละประเภทจะมีองค์ประกอบหลักของบททำขวัญ 3 ส่วน คือ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนลงท้าย โดยส่วนต้นพบว่าเนื้อหาจะประกอบ 2 บท คือ บทชุมนุมเทวดา และบทไหว้หรือบทประณามอันถือเป็นขนบการขึ้นต้นของวรรณกรรมประกอบพิธีกรรมในที่นี้คือบททำขวัญไทยและเขมรที่ใช้กล่าวหรือพูดสวดเพื่อเชิญชวนหรือเรียกให้ขวัญกลับคืนมา ส่วนเนื้อหาโดยจะแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการทำขวัญ ซึ่งมีเนื้อหาที่บอกถึงการทำขวัญแต่ประเภทเฉพาะที่อยู่ในตัวบททำขวัญ ประกอบด้วยเนื้อหา 3 บท คือ บทเกริ่นนำ บทเชิญขวัญ บทปลอบขวัญ และส่วนที่สาม คือ ส่วนลงท้าย พบว่าประกอบด้วยเนื้อหา 2 บท คือ บทปิดเคราะห์ และบทให้พร การดำเนินเรื่องของบททำขวัญไทยและเขมร พบว่าจะมีองค์ประกอบหลักของบททำขวัญ 3 ส่วนเหมือนกัน แต่จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดย่อย โดยขึ้นกับจุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีทำขวัญชนิดนั้นๆ ของผู้ที่ต้องการประกอบพิธีทำขวัญ โดยที่บททำขวัญไทยและเขมรมีความสำคัญที่เป็นสื่อคำพูดกล่าวหรือคำสวดเพื่อเรียกขวัญให้ขวัญกลับไปหาเจ้าของขวัญอันเป็นเป้าหมายสำคัญของการประกอบพิธีทำขวัญ

ผลการวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อองค์กรชุมชนของทั้งกลุ่มชนคนไทยและคนเขมรในกลุ่มคนที่มีคติความเชื่อเรื่องขวัญที่มีประจำอยู่ในร่างกายแล้วนำมาซึ่งความเป็นปกติสุข ความสุข ความเจริญ ความเป็นสิริมงคลของชีวิตและความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่จะคอยปกป้องคุ้มครองดูแลอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมรวมถึงการผสมผสานความเชื่อทางด้านศาสนาพราหมณ์ฮินดูและพุทธที่ปรากฏอยู่ในบททำขวัญในการใช้กล่าวหรือสวดเพื่อเชิญชวนร้องเรียกให้ขวัญกลับคืนมายังเจ้าของขวัญ เป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้เข้มแข็ง เกิดความมั่นใจอบอุ่นใจในการดำเนินชีวิตของชนทั้งสองกลุ่ม และผู้แต่งคำประพันธ์ที่เป็นคำกล่าวในบททำขวัญของคนทั้งสองชาติที่เรียบเรียงได้อย่างไพเราะอ่อนหวานเป็นที่เข้าใจได้ชัดเจนของทั้งผู้เป็นเจ้าของขวัญและรวมถึงผู้เข้าร่วมในการประกอบพิธีทำขวัญทุกคน และจากการพิจารณาในเนื้อหาตัวบททำขวัญของไทยแสดงได้ถึงว่าทั้งคนไทยและคนเขมรมีคติความเชื่อใกล้เคียงกันอาจเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนทั้งสองชาติตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า บททำขวัญไทยและเขมร มีรูปแบบการดำเนินเรื่องประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ดังนั้นจึงเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับผู้ที่สนใจศึกษาต่อบททำขวัญไทยและเขมร เป็นแนวทางในการศึกษาต่อบททำขวัญของประเทศอื่นๆ ต่อไปได้ อันเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมของแต่ละประเทศและอาจเป็นแนวทางในการศึกษาถึงวัฒนธรรมของแต่ละประเทศต่อไปได้อีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการสืบทอดและการแพร่กระจายของบททำขวัญไทยและเขมร

2.2 ควรมีการศึกษาวรรณกรรมรูปแบบอื่นของไทยกับเขมร และของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นในอาเซียน

References

- Hongsuwan, P. (2018). *Folklore and Social*. KhonKaen: Klangnana.
- Jiensuwan, S. (2003). *An Analytical Study of Tham Khwan Texts and Rituals of the Thai, Phuan and Khmer Ethnic Groups in Changwat Chachoengsao*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Khanittanan, W. (n.d). *Tham Khwan Ceremony of Tai People*. Bangkok: Thammasat University.
- Khing, H. (2004). *Notes Sur La Ceremonie de L'appel des Esprits Vitaux*. Phnom Penh: Angkor.
- Ly, S. (2006). *Pi Thii Haw Praling Taam Ra-Biep Khmer Bo-Ran*. Phnom Penh: Meng Haw.
- National Library of Thailand, Manuscripts and Inscriptions Group. (n.d.). *Ms. No. 233*. Category Literature. Sub Rai. Thai language.
- _____. (n.d.). *Ms. No. 272*. Category Literature. Sub Rai. Thai language.
- _____. (n.d.). *Ms. No. 274*. Category Literature. Sub Rai. Thai language.
- _____. (n.d.). *Ms. No. 276*. Category Literature. Sub Rai. Thai language.
- _____. (n.d.). *Ms. No. 281*. Category Literature. Sub Rai. Thai language.
- _____. (n.d.). *Ms. No. 287*. Category Literature. Sub Rai. Thai language.
- Nimmanahaeminda, P. (2017). *Tai Folklore in Rice Culture*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Pakdeekam, S. (2007). *Relationship in Literature of Thai-Khmer*. Bangkok: Amarin.
- Saisang, P. (1988). Examples of Literature Appear in the Lanna Tradition. *Proceedings of the Academic Seminar Lanna Cultural Traditions*. Chiang Mai: Chiang Mai Teachers' College.
- Sappasan, P. (2003). *An Analysis of "SUKHWAN" Verses of Kui Tribesmen in Srikhoraphum District Surin Province*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Satienkoses, A. (1963) *Khwan and Tham Khwan Ceremony*. Bangkok: Kawnaa.
- Terwiel B. (1980). *The Tai of Assam and Ancient Tai Ritual Volume 1: Life-Cycle Ceremonies*. Gaya, India: The Centre for South East Asian Review office.
- The Buddhist Institute Edition. (1968). *Khmer Dictionary*. Phnom Penh: Buddhist Institute.

- _____. (2013). *Dictionary of the Royal Institute B.E. 2554*. (2nd ed.). Bangkok: Nanmeebooks Publication.
- Thongruang, B. (1993). *Soul-Calling Verse in Isan Literature*. (Master's Thesis). Srinakhariwiroth University. Mahasarakham.
- Weesapen, W. (2015). *Bai Sri Soo Khwan in Thai Society*. Mahasarakham: Mahasarakham University.

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี*

Curriculum Development Model to Enhance the Standard Competency of Occupation by Tripartite Career Standard Cooperation

¹จิรพัทธ์ บทมตย์, พิสิต เมธาทัย และ ไพโรจน์ สติรยากร

¹Jeeraphat Botmat, Pisit Methapata and Pairote Stirayakorn

ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Department of Technical Education Management, Faculty of Technical Education,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding's Author Email: jeeraphat.took@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี เป็นการวิจัยและพัฒนา ด้วยวิธีการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็น 1) สถานศึกษาสังกัดรัฐ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ศึกษาจากผู้บริหารและครูผู้สอน 2) ผู้บริหารกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน 3) วิทยากรหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ 4) กลุ่มอาชีพ ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ 5) ครูฝึก ที่เป็นวิทยากรจากสถานประกอบการ 6) ผู้ที่เคยเข้ารับการฝึกอบรม จากสถานศึกษาอาชีวศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า $PNI_{Modified}$

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จัดลำดับความสำคัญของสภาพปัญหาจาก 6 กลุ่ม จากมากไปหาน้อย คือ ด้านความต้องการพัฒนา ด้านหัวข้อที่ต้องการฝึกอบรมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี และด้านสภาพปัญหาในการฝึกอบรมของหน่วยงาน ส่วนความต้องการจำเป็นจาก 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้อง พบว่า ด้านการวิเคราะห์และด้านการประเมินผลมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด $PNI_{Modified}$ เท่ากับ 0.41 อีกทั้งยังพบว่า ผลการจัดอันดับความต้องการจำเป็นทุกหัวข้อ มีความสำคัญ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฯ ได้ต่อไป

2) การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี พบว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฯ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลักและขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) ขั้นตอนวิเคราะห์ มี 4 ขั้นตอนย่อย 2) ขั้นตอนออกแบบหลักสูตร มี 4 ขั้นตอนย่อย 3) ขั้นตอนการพัฒนา มี 9 ขั้นตอนย่อย 4) ขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้จริง 9 ขั้นตอนย่อย และ 5) ขั้นตอนประเมินผล มี 2 ขั้นตอนย่อย โดยผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ดังนั้นรูปแบบจึงมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นต้นแบบแก่หน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและใช้จัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีสมรรถนะสอดคล้องตามความต้องการกำลังคนของประเทศต่อไป

*Received March 16, 2023; Revised May 15, 2023; Accepted May 25, 2023

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร; สมรรถนะ; มาตรฐานอาชีพ; ไตรภาคี

Abstract

The objectives of this research were 1) to study problems and needs in developing a Tripartite Professional Standard Competency-based Curriculum, and 2) to develop and evaluate the suitability of the development model in Tripartite Professional Standard Competency-based Curriculum. This research was conducted by using mixed method approach. The participants of this research were: 1) State affiliated educational institutions, Office of the Vocational Education Commission studied through interviewing administrators and teachers, 2) executives of Department of Skill Development, 3) speakers from certified vocational standard organizations, 4) professional groups according to ordinance of the Ministry of Education, 5) trainers from the industrial establishment, 6) people who have received training Vocational education institutions. The data collection tool used was a questionnaire, and the data analysis is conducted using percentages, mean values, standard deviations, and the $PNI_{Modified}$ index.

The result findings that

1) the overall situation and needs for developing a Tripartite Professional Standard Competency based curriculum were at the highest priority among the six sample groups were illustrated from most to least as follows; development needs, training topics for curriculum development, and training problems with organizations. Furthermore, the among the three related groups, the highest necessary requirement was found in the areas of analysis and evaluation, with a $PNI_{Modified}$ value of 0.41. In addition, it was found that all topics of necessary requirements are of significant importance, providing valuable data for future curriculum development.

2) In the development and evaluation of the suitability of the competency-based supplementary curriculum, it is found that the developed curriculum consists of five main stages and their sub-stages: analysis (4 sub-stages), curriculum design (4 sub-stages), development (9 sub-stages), implementation (9 sub-stages), and evaluation (2 sub-stages). The overall evaluation of the suitability of the curriculum is rated as the highest level, with an average value of 4.63. Therefore, the developed curriculum is deemed suitable as a model for various organizations in their training and development of supplementary curricula in accordance with the needs of the country's manpower.

Keywords: Curriculum Development; Competency; Professional Standard; Tripartite

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักของประเทศที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท รวมถึงการอาชีวศึกษา แต่ไม่รวมถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่น ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐาน

การศึกษา สนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา ตลอดจนการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่น ตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง ศึกษาธิการ พันธกิจที่หน่วยงานต้องปฏิบัติให้บรรลุผล ประกอบด้วย 1) การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับและประเภทให้เทียบเท่าระดับสากล 2) การสร้างความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) การพัฒนา ระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล 4) การผลิต พัฒนา และสร้าง เสริมศักยภาพกำลังคนให้มีความพร้อมรองรับการพัฒนาประเทศตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 5) วิจัยและ พัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ผู้เรียนทุกช่วงวัยต้องได้รับการ พัฒนาในทุกมิติให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” กำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง ของสังคมและประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) การสร้าง โอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา 5) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา

โครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 6 ประกอบกับคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560 เรื่อง การปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาค ของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดส่วนราชการส่วนกลางขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย สำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานส่วนกลางขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ศึกษาธิการ มีพันธกิจ คือ 1) จัด ส่งเสริมและพัฒนาการอาชีวศึกษาและการอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพและ ได้มาตรฐานมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ 2) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานกำลังคนสายอาชีพ สู่สากล 3) ขยายโอกาสทางการศึกษาสายอาชีพให้ทั่วถึง ต่อเนื่อง เสมอภาค และเป็นธรรม 4) เป็นแกนกลาง ในการจัดอาชีวศึกษาและอบรมวิชาชีพ ระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยีของประเทศ 5) สร้างเครือข่าย ความร่วมมือให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพ 6) วิจัย สร้างนวัตกรรม จัดการองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชน 7) ส่งเสริมและพัฒนา ครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีศักยภาพสูงขึ้นและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ นโยบาย จุดเน้นและทิศทาง การขับเคลื่อนการจัดอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ได้แก่ 1) ขับเคลื่อนศูนย์บริหารเครือข่ายการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (Center of Vocational Mampoeer Networking Management : CVM) และความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา (Excellent Center) เพื่อการพัฒนา กำลังคนตามบริบทเชิงพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (EEC) และการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของ ประเทศ 2) พัฒนาสมรรถนะอาชีพในทักษะอนาคต (Future Skills) โดยการ Up-skills Re-skills และ New-skills และการเป็นผู้ประกอบการ ภายใต้อาชีพพัฒนาอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ 3) สร้างความเข้มแข็งระบบ ความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถานประกอบการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาอย่างเข้มข้น และมีคุณภาพ (Office of The Vocational Education Commission, 2022) วิสัยทัศน์ คือ “สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นองค์กรผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ” โดยพันธกิจ นโยบาย จุดเน้น และวิสัยทัศน์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีความสอดคล้อง

ตามพันธกิจของกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ ซึ่งหากหน่วยงานดำเนินการสำเร็จตามแผนงานจะเกิดประสิทธิผลต่อการจัดการอาชีวศึกษาและการพัฒนากำลังคนของประเทศเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษารายงานประจำปี 2563 ของกระทรวงศึกษาธิการ ด้านที่ 2 การผลิตและพัฒนาากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พบว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีการรายงานการฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาให้มีทักษะ เปิดโอกาสในการมีงานทำและสามารถปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้ มีการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นฐานสมรรถนะ จำนวน 38 หลักสูตร มีผู้ผ่านการอบรม รวมจำนวน 2,338 คน (Ministry of Education, 2020) ปีการศึกษา 2564 มีการจัดฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นฐานสมรรถนะให้กับผู้สนใจ 4 กลุ่ม คือ 1) นักเรียนนักศึกษา 2) เยาวชนนอกระบบการศึกษา (อายุ 12-25 ปี) 3) ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 4) ประชาชนทั่วไป รวมจำนวน 35,542 คน (Office of the Vocational Education Commission, 2022) แต่ไม่ปรากฏข้อมูลรูปแบบการฝึกอบรมที่ชัดเจน (Khaoakew, 2012) ตลอดจนข้อมูลความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการฝึกอบรมวิชาชีพ สถานศึกษาดำเนินการจัดฝึกอบรมด้วยตนเองเป็นหลัก ทำให้การจัดการอาชีวศึกษาและการจัดฝึกอบรมวิชาชีพ ไม่สอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรงงาน บริบทเชิงพื้นที่ ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ ไม่ตรงตามหลักการจัดการศึกษาอาชีวศึกษามาตรา 10 (3) แห่งพระราชบัญญัติการจัดการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนด การมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม และสถานประกอบการในการกำหนดนโยบาย การผลิตและพัฒนาากำลังคน การร่วมดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Vocational Education Act, 2008) กระทั่งถึงปีการศึกษา 2565 การฝึกอบรมวิชาชีพก็ยังไม่ปรากฏรูปแบบการฝึกอบรมและความร่วมมือกับภาคประกอบการในการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพที่เข้มข้น ไม่มีบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ขั้นตอนการดำเนินการ การติดตามผลหลังการฝึกอบรม และไม่มีข้อมูลการจ้างงานและการได้รับค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน จึงไม่สะท้อนถึงคุณภาพ มาตรฐานตามพันธกิจและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ในการที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไม่มีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพและการฝึกอบรมวิชาชีพที่ชัดเจน ผลิตและพัฒนาากำลังคนด้านวิชาชีพสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความต้องการของตลาดแรงงานค่อนข้างน้อย และไม่สอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ ซึ่งมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญในการพัฒนาสมรรถนะบุคคลและยังมีผลต่ออัตราค่าจ้างแรงงาน ส่งผลให้หน่วยงานที่ต้องการกำลังคนด้านวิชาชีพดำเนินการพัฒนากำลังคนโดยรูปแบบของตนเอง แต่ละหน่วยงานจะมีรูปแบบเฉพาะของตนเองแตกต่างกันไป ตามที่เห็นว่าสามารถแก้ปัญหาการพัฒนากำลังคนของหน่วยงานในสถานการณ์ที่ประสบปัญหาได้ เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อคุณภาพและเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กร หลายองค์กรดำเนินการก็จะมีหลากหลายรูปแบบ จนทำให้ไม่มีรูปแบบการฝึกอบรมวิชาชีพและหลักสูตรที่เป็นเอกภาพหรือมาตรฐานกลาง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี เพื่อให้การฝึกอบรมวิชาชีพเกิดประสิทธิภาพสามารถผลิตและพัฒนาากำลังคนสนองตามนโยบายของประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาชาติ ความต้องการของตลาดแรงงานและบริบทพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนากำลังคนอย่างเต็มที่ ผู้ผ่านการฝึกอบรมปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ ได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือแรงงานกำหนด และเป็นโมเดลต้นแบบการพัฒนาหลักสูตร

ฝึกอบรมวิชาชีพของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการนำไปใช้หรือขยายผล ซึ่งจะทำให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาบรรลุภารกิจ ตามพันธกิจ นโยบาย และจุดเน้น การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพที่กำหนดไว้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) มีขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมากำหนดประเด็นในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะบุคคลให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ความต้องการจำเป็นและการประเมินความต้องการจำเป็น หลักการวิเคราะห์อาชีพ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ 2) หลักสูตรฝึกอบรม องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ วัตถุประสงค์ หลักสูตร เนื้อหา สื่อ วิธีสอน (กิจกรรม) การประเมินผล การฝึกอบรม การประเมินหลักสูตร การวางแผนฝึกอบรม 3) แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและความร่วมมือ 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ดังนี้

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 6 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 จากสถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประชากรจำนวน 431 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 205 แห่ง จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น มีวิธีการและขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) การจัดกลุ่มแบ่งชั้นประเภทสถานศึกษา และแบ่งตามภาคที่สถานศึกษาสังกัด และ 2) ใช้วิธีการเทียบสัดส่วนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจากทุกประเภทสถานศึกษาและมาจากทุกภาค ได้กลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาภาครัฐเป็นกลุ่มย่อยที่ 1 และกลุ่มย่อยที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มย่อยที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 156 แห่ง จำนวน 799 คน กลุ่มย่อยที่ 2 คือ ครูผู้สอน สถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลือกกลุ่มตัวอย่างตามสะดวกหรือสมัครใจ จำนวน 148 แห่ง จำนวน 743 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสังกัดกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จาก 15 หน่วยงาน รวมจำนวน 58 คน

กลุ่มที่ 3 วิทยากร หน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ จาก 1 หน่วยงาน รวมจำนวน 15 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มอาชีพ ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สอศ. 524/2564 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (อ.กรอ.อศ.) จาก 28 กลุ่มอาชีพ รวมจำนวน 109 คน

กลุ่มที่ 5 ครูฝึก ที่เป็นวิทยากรจากสถานประกอบการ จาก 66 สถานประกอบการ รวมจำนวน 41 คน

กลุ่มที่ 6 ผู้ที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รวมจำนวน 305 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรต่างๆ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยจำแนกเป็น 2 วิธี ดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามย่อยกับหัวข้อคำถาม มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean, $\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) และค่า $PNI_{Modified}$ และค่าความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ขั้นพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี มาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี วิเคราะห์ข้อมูลนำมาร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี โดยผู้วิจัยใช้ ADDIE Model เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบ

2.2 ขั้นตรวจสอบความเที่ยงตรง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ผู้บริหารหลักสูตร นักวิชาการ นักพัฒนาหลักสูตร ครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 6 ฉบับ แบ่งเป็น 1) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ 2) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์ 3) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนออกแบบหลักสูตร 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนทดลองใช้หลักสูตร และ 5) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้จริง 6) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนประเมินและติดตามผล

2.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean, $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.)

ขั้นตอนที่ 3 สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.42) โดยจัดลำดับความสำคัญของ สภาพปัญหาจาก 6 กลุ่ม จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความต้องการพัฒนา ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.42) ด้านหัวข้อที่ต้องการฝึกอบรมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.41) ด้านสภาพปัญหาในการฝึกอบรมของหน่วยงาน ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.44)

การศึกษาความต้องการจำเป็นจาก 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวิเคราะห์ (ความต้องการจำเป็น) 2) ด้านออกแบบหลักสูตร 3) ด้านการพัฒนา (ทดลองใช้หลักสูตร) 4) ด้านนำหลักสูตรไปใช้ 5) ด้านการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวิเคราะห์ (ความต้องการจำเป็น) และด้านการประเมินผล มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 ด้านนำหลักสูตรไปใช้ มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 2 และด้านออกแบบหลักสูตรและด้านการพัฒนา (ทดลองใช้หลักสูตร) มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 3

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นใช้โครงสร้าง ADDIE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ 1.1) วิเคราะห์มาตรฐานของหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ 1.2) วิเคราะห์หลักสูตรของหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ 1.3) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 1.4) วิเคราะห์ความต้องการพัฒนา 2) ขั้นตอนออกแบบหลักสูตร 2.1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัย 2.2) ออกแบบหลักสูตร 2.3) ตรวจสอบร่างหลักสูตร 2.4) วิเคราะห์ข้อมูลตรวจและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร 3) ขั้นตอนการพัฒนา (ทดลองใช้หลักสูตร) 3.1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้ 3.2) เตรียมความพร้อมสถานที่ 3.3) เตรียมความพร้อมเอกสารประกอบการฝึกอบรม 3.4) เตรียมความพร้อมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ 3.5) เตรียมความพร้อมวิทยากร 3.6) ดำเนินการฝึกอบรม 3.7) ประเมินผลการใช้หลักสูตร 3.8) วิเคราะห์ สรุปผลการฝึกอบรม 3.9) แก้ไข ปรับปรุงหลักสูตร 4) ขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้จริง 4.1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายนำหลักสูตรไปใช้จริง 4.2) เตรียมความพร้อมสถานที่ 4.3) เตรียมความพร้อมเอกสารประกอบการฝึกอบรม 4.4) เตรียมความพร้อมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ 4.5) เตรียมความพร้อมวิทยากร 4.6) ดำเนินการฝึกอบรม 4.7) ประเมินผลการใช้หลักสูตร 4.8) วิเคราะห์ สรุปผลการฝึกอบรม 4.9) แก้ไข ปรับปรุงหลักสูตร 5) ขั้นตอนการประเมินผล 1) ทดสอบมาตรฐานอาชีพ 2) ติดตามผลลัพธ์ที่ได้รับในรับรองมาตรฐานอาชีพ มีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ดังนี้ 1) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.42) 2) การประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.50) 3) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนออกแบบหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.50) 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนทดลองใช้หลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.50) 5) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนนำหลักสูตรไปใช้

จริง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.49) และ 6) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.53)

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยที่ใช้รูปแบบ ADDIE Model เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ ให้การฝึกอบรมวิชาชีพเกิดประสิทธิภาพ สามารถผลิตและพัฒนากำลังคนสนองตามนโยบายของประเทศ ผู้ผ่านการฝึกอบรมปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานและได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือแรงงานกำหนด มีองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ดังภาพที่ 1

Image 1: Curriculum Development Model to Enhance the Standard Competency of Occupation by Tripartite Career Standard Cooperation

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี มีขั้นตอนดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวิเคราะห์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย กิจกรรมดำเนินการ 1.1) วิเคราะห์มาตรฐานของหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ 1.2) วิเคราะห์หลักสูตรของหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ 1.3) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 1.4) วิเคราะห์ความต้องการพัฒนา นำข้อมูลที่ได้ไปออกแบบหลักสูตร

2. ขั้นตอนออกแบบหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย กิจกรรมดำเนินการ 2.1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัย 2.2) ออกแบบหลักสูตร 2.3) ตรวจสอบร่างหลักสูตร 2.4) วิเคราะห์ข้อมูลตรวจและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

3. ขั้นการพัฒนา (ทดลองใช้หลักสูตร) ประกอบด้วย 9 ขั้นตอนย่อย กิจกรรมดำเนินการ 3.1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้ 3.2) เตรียมความพร้อมสถานที่ 3.3) เตรียมความพร้อมเอกสารประกอบการฝึกอบรม 3.4) เตรียมความพร้อมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ 3.5) เตรียมความพร้อมวิทยากร 3.6) ดำเนินการฝึกอบรม 3.7) ประเมินผลการใช้หลักสูตร 3.8) วิเคราะห์ สรุปผลการฝึกอบรม 3.9) แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์

4. ขั้นนำหลักสูตรไปใช้จริง ประกอบด้วย 9 ขั้นตอนย่อย กิจกรรมดำเนินการ 4.1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายนำหลักสูตรไปใช้จริง 4.2) เตรียมความพร้อมสถานที่ 4.3) เตรียมความพร้อมเอกสารประกอบการฝึกอบรม 4.4) เตรียมความพร้อมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ 4.5) เตรียมความพร้อมวิทยากร 4.6) ดำเนินการฝึกอบรม 4.7) ประเมินผลการใช้หลักสูตร 4.8) วิเคราะห์ สรุปผลการฝึกอบรม 4.9) แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์

5. ขั้นการประเมินผล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย กิจกรรมดำเนินการ 1) ทดสอบมาตรฐานอาชีพ 2) ติดตามผลลัพธ์ที่ได้รับในรับรองมาตรฐานอาชีพ จากหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้นำไปสู่นวัตกรรมซึ่งรูปแบบนี้ถือเป็นแนวทางต้นแบบแก่หน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและการจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพและตามความต้องการกำลังคนของประเทศ โดยการร่วมมือดำเนินงานจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องตามบทบาทหน้าที่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ด้านการวิเคราะห์ (ความต้องการจำเป็น) ประกอบด้วย 1) การวางแผนในการพัฒนาสมรรถนะบุคคล 2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 3) การศึกษาความต้องการจำเป็นเพื่อการพัฒนาหลักสูตร 4) การวางแผนพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานอาชีพและด้านการประเมินผล ประกอบด้วย 1) กำหนดแผนการประเมินผล 2) เตรียมความพร้อมในการประเมินผล 3) การจัดทำเครื่องมือในการประเมินผล 4) วิเคราะห์ สรุปผลการประเมินผล มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนสอบถามสถานประกอบการที่ร่วมจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และร่วมจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น จึงทำการศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsong and Kulwachirawan (2018) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพต่อประสิทธิภาพของพนักงานปฏิบัติการระดับ 4 กลุ่มวิชาชีพหลัก กลุ่มวิชาชีพสนับสนุนในการขับเคลื่อนองค์การรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูง (HPO) กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 กระบวนการหลักๆ คือ 1) การศึกษาความต้องการ 2) ออกแบบหลักสูตร 3) การนำไปใช้ 4) การประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kesompikul (2012) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูภาษาไทย ด้านการสอนคิดวิเคราะห์ กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

4) ประเมินหลักสูตรฝึกอบรม ดังนั้น ขั้นตอนการศึกษาความต้องการพัฒนา จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Nadler (1980) ที่ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร ได้กำหนดขั้นตอนการฝึกอบรมเป็น 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1) หาความต้องการในการฝึกอบรมขององค์กร 2) กำหนดงานเฉพาะที่ต้องการปฏิบัติ 3) หาความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 4) กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 5) สร้างหลักสูตร 6) เลือกเทคนิคการฝึกอบรม 7) สร้างสื่อการฝึกอบรม 8) ดำเนินการฝึกอบรม 9) ประเมินผลการฝึกอบรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ 2) ออกแบบหลักสูตร 3) การพัฒนา 4) นำหลักสูตรไปใช้ 5) การประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kruse (2012) ที่นำเสนอขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้การสอนรูปแบบ ADDIE Model โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ทำการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ ศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ตามขั้นตอน ADDIE Model ตั้งแต่การวิเคราะห์ ออกแบบหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร (นำหลักสูตรไปทดลองใช้) นำหลักสูตรไปใช้จริง จนถึงการประเมินผล จากนั้นจึงทำการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคีที่กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งจากสถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานประกอบการ/เจ้าของอาชีพ/อ.กรอ.อศ. และหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพหรือศูนย์ทดสอบที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพให้ทำหน้าที่ทดสอบมาตรฐานอาชีพ ร่วมกันในการดำเนินการ ซึ่งเป็นไปตามหลักการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ ในขั้นการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้จริง และการประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบการเรียนรู้การสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมของ Phuangphae and Sirisamphan (2015) และการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของ Chompukoth (2021) จึงส่งผลให้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคีที่พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ ผลปรากฏว่า ด้านการวิเคราะห์ (ความต้องการจำเป็น) และด้านการประเมินผล มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี โดยใช้รูปแบบ ADDIE Model เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา ทำให้ได้รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนดำเนินการร่วมกัน 3 ฝ่าย คือ สถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานประกอบการ/เจ้าของอาชีพ/อ.กรอ.อศ. และหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพหรือศูนย์ทดสอบที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพให้ทำหน้าที่ทดสอบมาตรฐานอาชีพ ตามหลักการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ ได้แก่ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ประกอบด้วย วิเคราะห์มาตรฐานของหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ วิเคราะห์หลักสูตรของ

หน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ/องค์กรควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติงานในสาขาอาชีพ ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและวิเคราะห์ความต้องการพัฒนา ขั้นการออกแบบหลักสูตร ประกอบด้วย ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ออกแบบหลักสูตร ตรวจสอบร่างหลักสูตร และวิเคราะห์ข้อมูลตรวจและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ขั้นตอนการพัฒนา เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ประกอบด้วย กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้ เตรียมความพร้อมสถานที่ เตรียมความพร้อมเอกสารประกอบการฝึกอบรม เตรียมความพร้อมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ เตรียมความพร้อมวิทยากร ดำเนินการฝึกอบรม ประเมินผลการใช้หลักสูตร วิเคราะห์ สรุปผลการฝึกอบรม และแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตร ขั้นนำหลักสูตรไปใช้จริง ประกอบด้วย กำหนดกลุ่มเป้าหมายนำหลักสูตรไปใช้จริง เตรียมความพร้อมสถานที่ เตรียมความพร้อมเอกสารประกอบการฝึกอบรม เตรียมความพร้อมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ เตรียมความพร้อมวิทยากร ดำเนินการฝึกอบรม ประเมินผลการใช้หลักสูตร วิเคราะห์ สรุปผลการฝึกอบรม และแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตร และขั้นการประเมินผล ประกอบด้วย ทดสอบมาตรฐานอาชีพ และติดตามผลลัพธ์ที่ได้รับในรับรองมาตรฐานอาชีพ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ด้านการวิเคราะห์ (ความต้องการจำเป็น) และด้านการประเมินผล มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ เพื่อให้ได้รับการรับรองความรู้ความสามารถและการได้รับการจ้างตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน ควรนำไปกำหนดเป็นขั้นตอนหลักในการออกแบบหลักสูตรและพัฒนาสมรรถนะบุคคลครั้งต่อไป

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพ แบบไตรภาคี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ เพื่อให้ได้รับการรับรองความรู้ความสามารถและการได้รับการจ้างตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน ควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพหรือหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพอื่นๆ ของหน่วยงาน ที่จัดขึ้น เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะบุคคล มีคุณภาพ มาตรฐานตรงตามความต้องการของตนเอง ชุมชน สังคม และตลาดแรงงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงานจากการนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคีไปใช้

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการสะสมหน่วยกิต (Credit Bank) ของหน่วยงานการศึกษาที่จัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเข้ากับหลักสูตรปกติและเป็นการเปิดโอกาสให้คนในภาคประกอบการสามารถเข้าสู่โลกของการศึกษาได้โดยสะดวก ไร้ข้อจำกัด

References

- Boonsong, K., & Kulwachirawan, H. (2018). A Development of the Training Curriculum that Affects to the Performance of the 4th Level Operation Staff in the Main Professional Group and the Supporting Professional Group in Driven Enterprise Organization into High Performance Organization (HPO). *Panyapiwat Journal*, 10(3), 125 – 137.
- Chompukoth, C. (2021). *The Development of an E-Learning on Computer Systems for Students with Physical Disabilities under the Private Colleges*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Kesornpikul, C. (2012). The Development of Training Curriculum for Thai Language Teachers in Analytical Thinking Competencies. *EAU Heritage Journal*, 2(2), 200 – 208.
- Khaokaew, P. (2012). Development of Administrative Model for Short Course Training Integrated with Occupation by Using Total Quality Management. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(5), 2130-2142.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kruse, K. (2012). *Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model*. Retrieved May 6, 2015, from http://www.e-learningguru.com/articles/art2_1.html
- Ministry of Education. (2020). *Annual Report 2020*. Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Vocational Education Commission. (2022). *Policy, Goals, Strategy, Production and Development of Vocational Manpower towards the World 2022*. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Phuangphae, P., & Sirisamphan, O. (2015). The Development of an Instructional Model to Enhance Social Studies Learning Activities Design Competency for Pre-Service Teachers. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(1), 430 – 447.
- Vocational Education Act. (2008). *National Education Act (March 5)*. Volume 125, Section 43 A. Pages 4.

**แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่
ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์***

**The Guidelines of Learning Management in the New Normal of Wat Mai Krong
Thong School under the Royal Patronage**

พระมหาพชรพล พชรเมโธ (พื้นบาท)

Phramaha Phacharaphol (Phuenbath)

สาขาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhist Educational Administration of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: p.pacharaphon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ 2) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ โดยระเบียบวิธี แบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร และครูจำนวน 135 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งแบบโครงสร้าง โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านหลักสูตร รองลงมาคือด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และ ด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ 2. วิธีพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเหมาะสมกับนักเรียน และต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จัดให้มีการอบรมครูในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตสื่อการสอนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้มาพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ คือ ทางโรงเรียนควรมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาหลักสูตร พร้อมทั้งการจัดการเรียนการสอนให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป ควรมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละบุคคล จัดซื้อจัดหา จัดจ้าง และผลิตสื่อเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลควรมีความสอดคล้องกับแบบเรียนและมีรูปแบบที่หลากหลายในการวัดและประเมินผล

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการเรียนรู้; ยุคฐานวิถีใหม่; วัดใหม่กรทอง

Abstract

The objectives of this research article are as follows: 1) to investigate the conditions of learning management in the new normal era of Wat Mai Krong Thong School under the royal patronage; 2) to develop the learning management in the new normal era of Wat Mai Krong Thong School under the royal patronage; and 3) to propose the guidelines of learning management in the new normal era of Wat Mai Krong Thong School under the royal patronage. The study used a mixed-method research design, with a sample group consisting of 135 participants, including administrators and students. The research tool utilized were a questionnaire and a semi-structured interviews for the data collection. The statistical analysis was employed for the quantitative data analysis, including mean and standard deviation, and the content analysis for the qualitative data.

The research findings revealed that:

1) The overall conditions of learning management in the new normal era of Wat Mai Krong Thong School are at a high level. The areas with the highest level of implementation are curriculum development, followed by teaching management, instructional media, and assessment. 2) To improve learning management in the new normal era at Wat Mai Krong Thong School, it is necessary to update and tailor the curriculum to be relevant and suitable for students' needs. Training should be provided to teachers on instructional management and the production of instructional media that aligns with various teaching approaches, enabling teachers to effectively apply their knowledge to student development.; and 3) The guidelines for learning management in the new normal era at Wat Mai Krong Thong School included the need for curriculum adaptation and development, ensuring that teaching management aligns with the changing context. Diverse teaching and learning activities should be implemented, taking into account the individual differences among students. Additionally, procurement, acquisition, outsourcing, and production of technological media should be considered to support teaching and learning activities. Assessment and evaluation methods should be consistent with the learning styles and should encompass diverse formats.

Keywords: Learning Management Guidelines; New Normal; Wat Mai Krong Thong School

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของคนในชาติ ประเทศชาติจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้คนในชาติต้องได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เมื่อคนในชาติมีคุณภาพการศึกษาที่ดีกล่าวคือ มีความรู้ความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อันจะเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น การศึกษาเปรียบเหมือนกุญแจที่จะไขเข้าไปสู่ประตูแห่งความสำเร็จในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง โลกปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาหรือยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเรียกว่า “ยุคไร้พรมแดนและยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร” การแข่งขันกันในโลกจะทำให้ทุกสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและเทคโนโลยี การศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต

ของคนในสังคมโลกและในสังคมไทยอย่างยั่งยืน การศึกษาจึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งและการศึกษาที่ดีจะต้องจัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศเพราะการศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ตลอดชีวิตตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยมุ่งให้บุคคลพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปัญญาด้านจิตใจด้านร่างกายและด้านสังคมให้มีความสมดุลและกลมกลืน ปัจจุบันระบบการจัดการศึกษาของรัฐเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยอาศัยรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษาที่จัดตามแนวระบบโรงเรียน คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา การศึกษาที่จัดนอกระบบโรงเรียนและการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต (Muthatakul, 2002)

จากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด19 (COVID19) ได้ สร้างผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ สังคมอย่างเป็นวงกว้างไปทั่วทั้งโลก ทางด้านเศรษฐกิจนั้นจาก เหตุการณ์ล๊อคดาวน์ (Lockdown) ในหลายที่ทำให้หลายหน่วยงานตั้งแต่ SME จนถึงองค์กร มหาชนเกิดการสูญเสียรายได้ เกิดการลดค่าจ้างและสวัสดิการ บางแห่งเกิดการปลดพนักงาน หรือ แม้กระทั่งปิดตัวลง ระบบเศรษฐกิจหดตัว ส่วนทางด้านสังคมนั้นทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่เหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้คนและ สังคมสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างใกล้เคียงกับสถานการณ์ปกติก่อนโรคโควิดแพร่ระบาดมากที่สุด จึงได้เกิดคำศัพท์ใหม่ขึ้นที่เรียกว่า วิถีชีวิตแบบใหม่ หรือ New Normal “New Normal” ในบริบทสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส โควิด19 ในช่วง ปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2564 นั้นอธิบาย ได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจน แพร่กระจายไปในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก จนกลายเป็นความ สูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จึงจำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิต รอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิมๆ โดยมีการปรับหาวิถีการ ดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ควบคู่ไปกับการพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพ ทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ มีการปรับ แนวคิดวิธีทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร ความคุ้นเคยอันเป็นปกติ มาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัยการศึกษาเล่าเรียน การ สื่อสารการทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ จนในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไป ก็ทำให้เกิดความคุ้นชินจนจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของคนในสังคม อีกหนึ่งสถาบันทางสังคมที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องดังกล่าวก็คือ สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาเป็นอีกหนึ่งในหลายๆ ที่ที่ต้องถูกสั่งปิดสถานที่ สั่งห้ามไม่ให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม คือการที่คุณครูและอาจารย์ สอนนักเรียนและนักศึกษาในห้องเรียน ดังนั้นการปรับตัว แบบใหม่ที่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Mathuros, 2021)

โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2498 โดยคณะสงฆ์อำเภอศรีมหาโพธิ เป็นโรงเรียนเอกชน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในปัจจุบัน นายอุดม ขำนิ เป็นผู้อำนวยการ พระพิศาลศึกษากร ดร. เป็นผู้รับใบอนุญาต และพระมหาธนาศักดิ์ ธรรมโชโต เป็นผู้จัดการ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2554 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองให้อยู่ในพระราชูปถัมภ์ โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทอง ก่อตั้งโดยคณะสงฆ์จังหวัดปราจีนบุรี มีพระวิสุทธิธรรมมาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดใหม่กรงทอง และอดีตเจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรี ร่วมกับ

พระครูศรีมหาโพธิ์คณารักษ์ อดีตเจ้าคณะอำเภอศรีมหาโพธิ เมื่อ 14 พฤษภาคม 2498 แรกเริ่มจัดสร้างด้วยเงินงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรสนับสนุน จำนวน 200,000 บาท มีนายบรรจบ ทองทับ เป็นผู้รับใบอนุญาต นายสนั่น สุวรรณกล่อมเป็นครูใหญ่ และพระมหาสาสดี กระโยมกุล (พระครูศรีมหาโพธิ์คณารักษ์) เป็นผู้จัดการฝ่ายสงฆ์ ปีการศึกษา 2503 ได้รับรองวิทยฐานะจากกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันมีเนื้อที่ 31 ไร่ อาคารเรียน 5 หลังห้องเรียน อาคารประกอบ จำนวน 3 หลัง เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (Phaengnukroh, 2005) ในปีการศึกษา 2564 มีคณะครู 300 รูป/คน นักเรียน 5,700 รูป/คน

จากผลการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ในปีที่ผ่านมานักเรียนมีผลการเรียนของ นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นที่ไม่พึงพอใจ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ที่เกิดกับตัวผู้เรียนและสถานศึกษา สาเหตุของการเรียนการสอนอาจมีปัจจัยหลายที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งตัวผู้เรียนและครูผู้สอน ปัจจัยภายนอกอื่นอย่างการเข้ามากระแสวิกฤตโซเชียล อินเทอร์เน็ต ส่งผลให้นักเรียนขาดการใฝ่รู้ในการเรียน ขาดการใฝ่รู้ในการเรียนของตนเอง ปัญหาทางครอบครัว ปัญหาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ขาดคุณธรรมจริยธรรม ทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับการบวนการเรียนการสอนของนักเรียน ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาเรื่องความใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่นการสืบค้นจากการอ่าน การสืบค้นจากสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต ให้ผู้เรียนได้นำความรู้จากการอ่านหรือการใช้สื่อเทคโนโลยีมาปรับใช้กับกิจกรรมประจำวันได้ทุกคน (Wasi, 2011) ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ปี 2554 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การสนับสนุนคณะนักวิจัย หลักจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้ชื่อว่า “รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนา” เป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจของผู้บริหารทั้งหลายที่ ต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการดำเนินงาน กระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (Khammanee, 2006) เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาด้านการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อนึ่งการจัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นได้มี การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารบุคคลและการ บริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (National Education Act of B.E. 2542 (1999). As Amendment by National Education Act, of B.E. 2545, 2002) ด้วยเหตุผลข้างต้นดังที่กล่าวมาแล้วผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ โดยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน โดยอย่างยิ่งครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องนำเอา หลักการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่มาประยุกต์ใช้เข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนที่จะทำให้เกิดการพัฒนาให้นักเรียนประสบผลสำเร็จ ให้เกิดการพัฒนาผลทางด้านการเรียนของตน ที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ อันประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทอง ในพระราชูปถัมภ์ฯ ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้วิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในศึกษาข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ คือ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทอง ในพระราชูปถัมภ์ฯ มี 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหาร 2) ครู จำนวน 216 รูป / คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ มี 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหาร 2) ครู จำนวน 136 รูป/คน ทำการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของเครซี และมอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 136 รูป/คน จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 216 รูป/คน

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือมีดังนี้

1. ศึกษาหลักการเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทอง ในพระราชูปถัมภ์ฯ

2. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือวิจัย

3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

4. สร้างเครื่องมือ ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย และนำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขต่อไป

5. ปรับปรุงแก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

2. หาความเที่ยงตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณา ทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบ คุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ถึง 1.0 เมื่อมีบางข้อที่ได้ค่าดัชนี ความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC) และได้ค่า IOC ได้ค่ามากกว่า 0.8-1.00

3. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน ได้แก่ คณะครูโรงเรียนกบินทร์จริยาคม เพื่อหาความ เชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความ เชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ และได้ค่าความเชื่อมั่นหรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.890

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

6. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ 1. ด้านหลักสูตร 2. ด้านการจัดการเรียนการสอน 3. ด้านสื่อการเรียนการสอน และ 4. ด้านการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากผู้บริหาร ครูโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย และผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยตนเอง จากนั้นผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและได้รับความช่วยเหลือจากผู้บริหารและครูช่วยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และทำการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

3. สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย สถานภาพ อายุ พรรษา ระดับการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 ระดับความคิดเห็นผู้บริหาร ครูในแนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ จำนวน 136 รูป/คน วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม

4. ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงถึงข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency)

5. ในการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูเชิงลึกนำมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์

6. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทอง ในพระราชูปถัมภ์ฯ พบว่า โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน รองมาตามลำดับ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการวัดและประเมินผล

1. ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ หลักสูตร ส่งเสริมผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ต่อมาคือ จัดการศึกษาตาม หลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนตาม วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพและเจตนาธรรมที่ดีต่อการจัดการศึกษา เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หลักสูตรทำให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้และพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลักสูตรส่งเสริมให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและ สติปัญญา หลักสูตรมีการประมวลประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ รองมา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ หลักสูตรใช้ประมวลผลการสร้างสรรค์ของผู้สอนให้ผู้เรียน

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมตามความต้องการของผู้เรียน มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ต่อมาคือ เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอนได้เหมาะสมจุดประสงค์ของหลักสูตร สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการวางแผนการเรียนการสอน การจัดทำคู่มือประกอบการเรียนการสอนให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับ ผู้เรียน มีการสนับสนุนให้ผู้สอนผลิตสื่อและใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เลือกใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอน ได้เหมาะสมกับเนื้อหา มีการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีเจตคติและพฤติกรรมตามเป้าหมาย มีการวางแผนบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิดและแนวปฏิบัติให้ผู้เรียน รองมาตามลำดับ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและ เหมาะสมกับผู้เรียน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นอุปกรณ์เครื่องมือตัวช่วยในการจัดการเรียนการสอน มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ สื่อการเรียนการสอนทำให้เกิดความสะดวกเพื่อความแปลกใหม่และเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนการสอน ต่อมาคือ ผู้สอนมีความสามารถในการผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนมีสอดคล้องกับ เนื้อหาของหลักสูตร สื่ออุปกรณ์น่าสนใจและเหมาะสมกับ วัยของผู้เรียน สื่อการเรียนการสอนทำให้พัฒนา กระบวนการเรียนการสอนเหมาะสมกับหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และ ประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ใช้เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ผู้สอนทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้พื้นฐานในการจัดทำสื่อการสอน รองมาตามลำดับ ส่วนข้อที่มี คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สื่อการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับผู้เรียน

4. ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ มีการประเมิน จากการปฏิบัติของผู้สอนตามความเหมาะสม ต่อมาคือ มีมาตรฐานการประเมินผลที่แน่นอนและเหมาะสม มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางเจตคติและ ทักษะของผู้เรียน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนใช้วิธีการวัดผล และประเมินผลอย่างหลากหลายผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการ

สอนของผู้สอน ใช้ผลจากการวัดและประเมินผลเป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้สอนสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนที่มีคุณภาพ มีกระบวนการที่ผู้สอนใช้วัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนอย่างชัดเจน รองมาตามลำดับ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมีการวัดและประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทอง ในพระราชูปถัมภ์ฯ พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทอง และการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่จำนวน 10 รูป/คน ในแต่ละ องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่ของทางโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ โดยสรุปผลการศึกษาในแต่ละ องค์ประกอบ ดังนี้

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ด้านหลักสูตร ทางโรงเรียนควรมีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมในรายวิชาที่ต้องการเน้นให้มากยิ่งขึ้นเช่น วิชาภาษาจีน วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาอังกฤษ วิทยาการคำนวณ และSTEMศึกษา นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนั้นทางโรงเรียนควรจัดรายวิชาที่ส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับผู้เรียน โดยจัดให้เป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความถนัดของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูควรต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดความตื่นตัวและสนใจในการเรียน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างนักเรียน และครูต้องมีความละเอียดในการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนมองว่าเป็นสิ่งที่อยากให้เป็นสิ่งที่ง่ายต่อการเข้าใจของนักเรียน และควรมีการอบรมครูให้มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งจัดซื้อ จัดหา จัดจ้าง และผลิตสื่อเทคโนโลยี เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบ Online ในบางครั้งที่ไม่สามารถเรียนพร้อมกันได้ และควรจัดการเรียนการสอนแบบ On demand เพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูควรมีการประยุกต์ใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมแนวทางที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น และควรจัดให้มีการอบรมครูในการใช้สื่อการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนต่างๆ ที่ทันสมัยรวมถึง การใช้แอปพลิเคชันต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน และปรับรูปแบบการเรียนมาเป็นบทเรียนสำเร็จรูปเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในยุคปัจจุบัน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคนวัตกรรมวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ด้านการวัดและประเมินผล ครูควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรและประสบการณ์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนสภาพที่ต้องการและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องใช้ในการวัด ประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกทั้งมีการจัดการวัดและประเมินผลที่หลากหลายพร้อมทั้งเพิ่มช่องทางในการจัดการวัดและประเมินผล พร้อมทั้งใช้รูปแบบที่หลากหลายในการวัดและประเมินผลไม่ควรมีการสอบเพียงอย่างเดียว ควรมีการเก็บคะแนนปฏิบัติมากกว่าการสอน

องค์ความรู้ใหม่

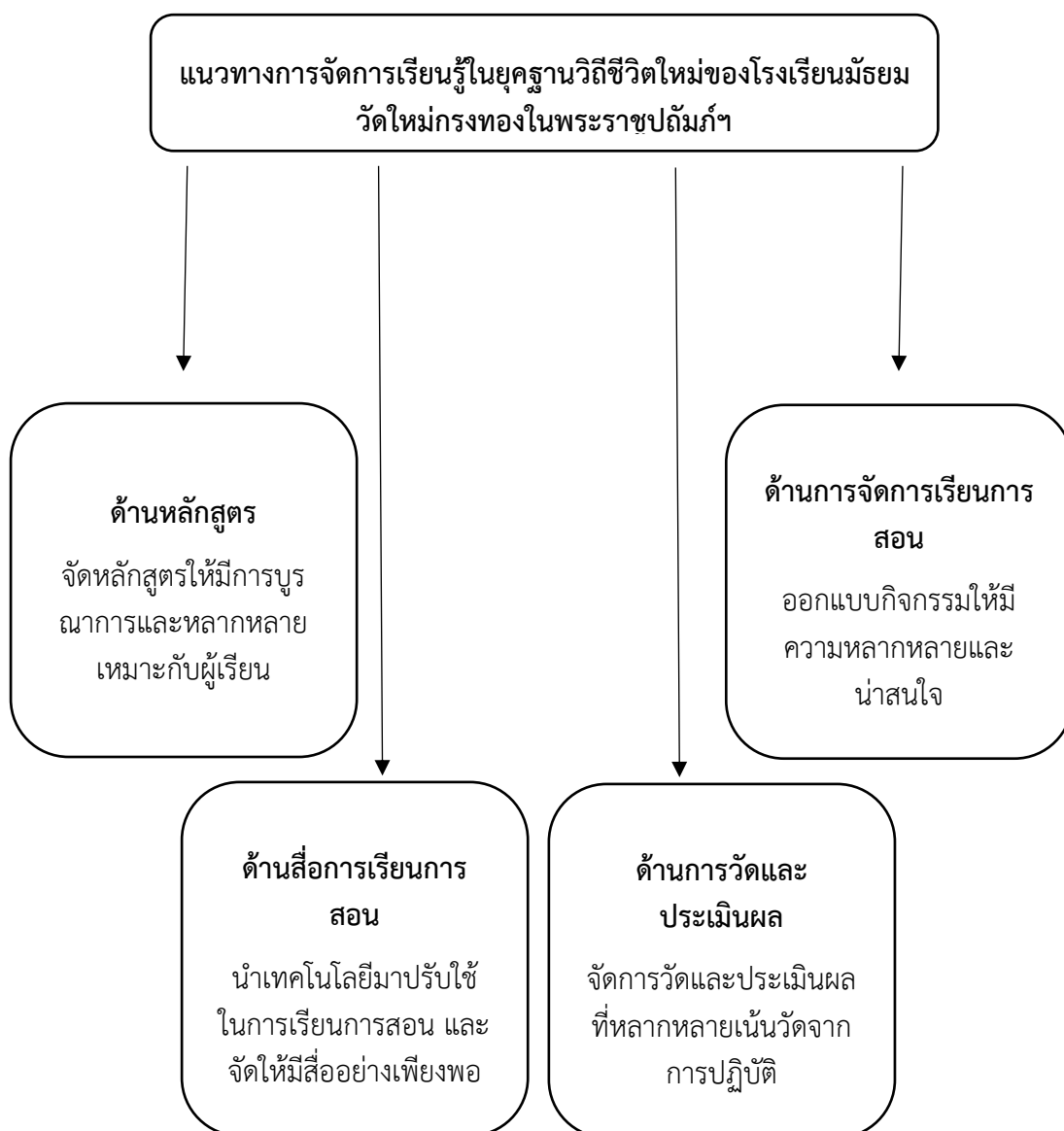

Diagram 1: The New Body Knowledge

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทองในพระราชูปถัมภ์ฯ มีดังนี้

ด้านหลักสูตร จัดให้มีการบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีอย่างหลากหลาย พร้อมทั้งจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น

ด้านการจัดการเรียนการสอน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ พร้อมทั้งเลือกรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

ด้านสื่อการเรียนการสอน จัดให้มีการนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และต้องจัดหาสื่อที่มีความหลากหลายและเพียงพอต่อผู้เรียนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ด้านการวัดและประเมินผล จัดให้มีรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เน้นวัดจากสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติมากกว่าการจัดให้มีการสอบเพื่อวัดและประเมินผล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจาก ทางโรงเรียนนั้นได้มีการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มาบูรณาการให้เข้ากับหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะมุ่งเน้นในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อีกทั้งผู้บริหารยังมีการส่งเสริมให้คณะครูได้รับความรู้ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งการให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะทำให้ได้หลักสูตรที่มีความทันสมัยและเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ ทั้งยังมีประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมไปถึงสื่อการสอนที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จนท้ายที่สุดนำไปสู่การวัดและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonged (2022) ได้ศึกษา “การบริหารการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุโขทัยเขต 2” พบว่า สภาพและปัญหาการบริหารจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการประเมินผลในการศึกษาแบบฐาน วิถีชีวิตใหม่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรใหม่ตามลำดับความสำคัญ ใหม่ ด้านการพัฒนาครู และด้านการรับฟังเสียงสะท้อนจากครูผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน สำหรับ แนวทางการบริหารการจัดการเรียนรู้พบว่า การบริหารหลักสูตร ควรมีการออกแบบโครงสร้าง หลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนและบริบทของโรงเรียน การประเมินผลการศึกษา แบบฐานวิถีชีวิตใหม่ เปลี่ยนจาก “การประเมินผลการเรียน” ไปสู่ “การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้” โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและนำผลไปต่อยอดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนการจัดการเรียนการสอน ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สนุกกับการเรียนรู้ และอยู่อย่าง ปลอดภัย การบริหารจัดการทรัพยากรใหม่ตามลำดับความสำคัญใหม่ ควรสนับสนุนงบประมาณด้าน อุปกรณ์และเทคโนโลยี พัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ สำหรับการพัฒนาครู ควรจัดอบรม ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในการพัฒนานักเรียน และการรับฟังเสียงสะท้อน ควรเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน เสนอความคิดเห็นดำเนินการแก้ไขปัญหาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า วิธีพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทองในพระราชูปถัมภ์ฯ ควรมีการจัดรายวิชาและหลักสูตรที่ทันสมัยและเหมาะสมกับนักเรียนไม่ให้ความซ้ำซ้อนมากเกินไป และต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จัดให้มีการอบรม เพื่อส่งเสริมความสามารถและความรู้ของครูในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตสื่อการสอนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ และ ควรจัดให้มีการอบรม ส่งเสริม พัฒนาความรู้ความสามารถของครูที่หลากหลายด้านเพื่อให้ครูสามารถนำความรู้มาพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ Prasiratesang, Sriumpai and Chano (2017) ได้ศึกษา “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้าง ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย” พบว่ารูปแบบการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้น 7 องค์ประกอบ คือ 1) ข้อตกลงเบื้องต้น ทางการเรียนรู้ของทฤษฎีการสร้างความรู้ 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอนนี้ 1) การกำหนดปัญหา (Problem - Finding) 2) การค้นหาความคิด (Idea - Finding) 3) การเลือกกลวิธีการ แก้ปัญหา (Strategy - Finding) 4) การร่วมมือกันปฏิบัติ (Collaboration practices) และ 5) การประเมินผลและการประยุกต์ใช้ (Evaluation & Application) 6) หลักการตอบสนองและ 7) ระบบสนับสนุน ซึ่งมีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.49) โดย สรุปรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สามารถเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ทั้งยังช่วยให้มีความคงทนในการเรียนรู้จึงควร ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ทางโรงเรียนควรมีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ พร้อมจัดให้มีการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถของครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป ครูควรมีออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดความตื่นตัว และสนใจในการเรียน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างนักเรียน พร้อมทั้งจัดซื้อ จัดหา จัดจ้าง และผลิตสื่อเทคโนโลยี เพื่อจะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลต้องคำนึงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องใช้ในการวัดและประเมินผล อีกทั้งมีการจัดการวัดและประเมินผลที่หลากหลายพร้อมทั้งเพิ่มช่องทางในการจัดการวัดและประเมินผล พร้อมทั้งใช้รูปแบบที่หลากหลายในการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Duangchurn (2020) ได้ศึกษา “การบริหารจัดการศึกษารับมือ ปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด 19” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการศึกษาในการ เตรียมรับความปกติใหม่ (New Normal) ที่จะเกิดขึ้นหลังวิกฤตโควิด-๑๙ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องบริหารจัดการศึกษาภายใต้รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมี บางสิ่งมากระทบจนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติ เคยคาดหมาย ล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม การใส่แมส ฯลฯ เป็นต้น ผู้บริหารจึงต้องมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่ โดยมีแนวทางในการบริหาร ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอนออนไลน์ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี การออกแบบ หลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน การบริหารจัดการโรงเรียนและครูให้ประสบ ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ มีการหารือและวางแผนร่วมกันของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาค ส่วน ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ประกอบการในภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมถึงการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของครูและนักเรียน

สรุป

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารและแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลัก อิทธิบาท 4 คือ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำทางความคิด รู้จักวางแผนและส่งเสริมการทำงานร่วมกันของบุคลากร มุ่งเน้นการปฏิบัติกรอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จัดทำมาตรฐานและเกณฑ์การวัดในทุกด้าน โดยมาตรฐานและเกณฑ์การวัดที่สามารถปฏิบัติได้จริง ควรสร้างให้นักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 ควรนำหลักการจัดการเรียนรู้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ในโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น
- 1.2 ควรให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและควรคำนึงถึงความต้องการและความเหมาะสมของผู้เรียน
- 1.3 ควรคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนการกุศลหรือโรงเรียนในพระพุทธศาสนาในเขตอื่นร่วมด้วย
- 2.2 ควรศึกษาหลักธรรมอื่นๆ ในการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น มีตัวแปรอิสระที่มีความหลากหลายมากขึ้น

References

- Boonged, N. (2022). *Learning Management in the New Normal of the School Expanding Educational Opportunities under the Office of Sukhothai Primary Educational Service Area 2*. (Master's Thesis). Uttaradit Rajabhat University. Uttaradit.
- Duangchurn, P. (2020). The New Normal in Educational Administration after the Covid-19 Crisis. *Journal of Arts Management*, 4(3), 783-795.
- Khammanee, T. (2006). *Reforming Whole-School Learning: A Difficult Thing to Do*. Bangkok: Alpha Millennium Co., Ltd.
- Mathuros, S. (2021). Management Education Online in the NEW NORMAL COVID-19. *Rajapark Journal*, 15(40), 33-42.
- Muthatakul, A. (2002). *Administration of Academic Affairs in Charoensuksa School Ra-Ngae District Narathiwat Province*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- National Education Act of B.E. 2542 (1999). As Amendment by National Education Act, of B.E. 2545 (December 19, 2002). *Government Gazette*. Vol.119 Chapter 123 ก. pp. 19-21.
- Phaengnukroh, P. (2005). *Wat Mai Krong Thong Si Maha Phot District Prachin Buri Province the Management of the Temple's Charitable Private School is Outstanding*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Prasiratesang, R., Sriumpai, P., & Chano, J. (2017). The Development of Learning Model Based on Constructivism by Creative Problem Solving for High School Students. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 23(1), 310-326.
- Wasi, P. (2011). *"Intellectual Strategy and Educational Reform"*. Minutes of the Conference on Visions and Strategies for Educational Reform: National Agenda. Bangkok: Wattana Panich Publishing Company Limited.

การพัฒนาแบบแผนการออกแบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา*

The Development of Learning and Teaching Model of Vocational Education for Promoting Creativity in Problem Solving

¹นฤมล ธัญญะประเสริฐศิริ, ไพโรจน์ สติระยากร และ พิสิฐ เมธาภัทร

¹Naruemon Thanyaprasertsiri, Pirote Stirayakorn and Pisit Methapatra

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Technical Education,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nthanya30@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในรูปแบบการออกแบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา 3) พัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการออกแบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอาชีวศึกษา จำนวน 685 คน โดยการเลือกแบบวิธีเจาะจง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบประเมินความเหมาะสม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้รูปแบบการออกแบการเรียนการสอน พบว่า มีปัญหา 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการออกแบวัตถุประสงค์การสอน (2) ด้านการออกแบเนื้อหา (3) ด้านกำหนดวิธีสอน (4) ด้านการออกแบสื่อการสอน (5) ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล (6) ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

2) การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

3) การพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการออกแบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา พบว่า มีผลสัมฤทธิ์คะแนนเฉลี่ยภาคทฤษฎีเท่ากับ 80.03/81.04 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และผลสัมฤทธิ์คะแนนเฉลี่ยภาคปฏิบัติร้อยละ 82.5 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ มีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการออกแบการเรียนการสอน; อาชีวศึกษา; ความคิดสร้างสรรค์; การแก้ปัญหา

Abstract

This research article aims to 1) investigate the current situation and needs of the learning and teaching model of vocational education; 2) develop and evaluate the suitability of the learning and teaching model for vocational education; and 3) develop and evaluate the efficiency of the training curriculum for the learning and teaching model of vocational education for promoting creative thinking in problem solving. The sample consists of 685 participants, including administrators and teachers involved in teaching according to the vocational education curriculum, who were purposely selected. The researcher used a focused research and development approach by utilizing data collection tools such as 5-point Likert scale questionnaires and suitability evaluation form to collect the data. The statistical data analysis used in this research was percentage, mean, and standard deviation.

The research findings are as follows:

1) The study of problem situations and the need for the use of instructional design formats revealed six problem areas: (1) instructional objective design, (2) content design, (3) teaching method specification, (4) instructional media design, (5) assessment and evaluation method determination, and (6) lesson plan development.

2) The development and evaluation of the suitability of the instructional design format by experts found that the suitability level was highest.

3) The development and evaluation of the efficiency of the training curriculum using the instructional design format to promote creative problem-solving revealed that the average scores for theoretical components were 80.03/81.04, which exceeded the set criterion of 80/80. The average scores for practical components were 82.5, higher than the specified criterion. The participants in the training expressed the highest level of overall satisfaction.

Keywords: Learning and Teaching Model; Vocational Education; Creativity; Problem Solving

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีศักยภาพ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ประการนั้น ถือเป็นทรัพยากรปัจจัยหนึ่งที่ชี้ขาดในยุคของการแข่งขัน ในยุคศตวรรษที่ 21 โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน การปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 จึงส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยจะต้องปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก (Sararattana, 2013) เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และสมรรถนะที่เกิดกับผู้เรียน เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ที่จะสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว ดังที่ Vongvanich (2005) กล่าวว่า กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสื่อสาร ก่อให้เกิดข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ๆ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอน ไม่ว่าจะเป็น

ครู อาจารย์ หรือผู้เรียน จะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนให้เข้ากับยุคสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ทันต่อความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ อยู่ตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตกำลังคนที่เป็นกำลังสำคัญของการผลิตสินค้าและบริการของประเทศ โดยผลิตคนอันเป็นแรงงานระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ และระดับผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาวิชาชีพ (ระดับเทคนิค) และระดับวิศวกรด้านปฏิบัติที่ครอบคลุมเกือบทุกสาขาอาชีพ ซึ่งการศึกษาระดับอาชีวศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญของประเทศ เป็นการสร้างคน สร้างชาติ ดังคำกล่าวที่ว่า “อาชีวะสร้างชาติ” เพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาอาชีวศึกษาจะเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาคนในด้านต่างๆ ให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข ซึ่ง Office of Vocational Education Commission (2017) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นที่จะพัฒนาสมรรถนะความรู้และทักษะบุคลากรอาชีวศึกษาให้เป็นมืออาชีพ โดยให้สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษานำเทคโนโลยี นวัตกรรมและระบบสารสนเทศมาพัฒนาและประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษา ซึ่งข้อมูลมาตรฐานการอาชีวศึกษา มาตรฐานที่ 1 ข้อกำหนดที่ 1.2 และตัวบ่งชี้ที่ 2 ระบุไว้ในด้านสมรรถนะหลักและด้านสมรรถนะวิชาชีพ โดยกำหนดให้ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาวิชาชีพจะต้องสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงานอาชีพอย่างเป็นระบบ (Office of Vocational Education Standard and Quality, 2015) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2563 จาก Office of Vocational education standard and quality (2020) ข้อที่ 2-3 ระบุไว้ว่า เพื่อให้มีทักษะและสมรรถนะในงานอาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ จากศาสตร์ต่างๆ ประยุกต์ใช้ในงานอาชีพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และเพื่อให้มีปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ วางแผน บริหารจัดการ ตัดสินใจแก้ปัญหา ประสานงานและประเมินผลการปฏิบัติงานอาชีพ มีทักษะการเรียนรู้ แสวงหาความรู้และแนวทางใหม่ๆ มาพัฒนาตนเองและประยุกต์ใช้ในการสร้างงานให้สอดคล้องกับวิชาชีพและการพัฒนางานอาชีพอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาปัจจุบันคุณภาพของผู้เรียนในทุกระดับรวมถึงผู้เรียนช่างอุตสาหกรรมมีคุณภาพทางด้านสติปัญญาต่ำกว่าด้านอื่น โดยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เพียงร้อยละ 11 (Office of the Education Council, 2010) โดยผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ขาดคุณลักษณะที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานจริง เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และทักษะการแก้ปัญหา งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leekitwattana and Pimdee (2007) และ National Statistical Office (2013) กล่าวไว้ว่า กำลังคนของช่างอุตสาหกรรมมีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการที่ต้องการกำลังคนที่มีทักษะการคิดและแก้ปัญหาในวิชาชีพ และมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก แต่แรงงานของสถานประกอบการมีคุณลักษณะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่ง Plianphu (2008) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆ ยังใช้การให้ข้อมูลในชั้นเรียนเป็นหลัก ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย และการสอนแบบสาธิตตามแบบการสอนของสามัญศึกษา ซึ่งไม่เหมาะกับการสอนช่างอุตสาหกรรม เพราะการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานอาชีพผู้เรียนจะต้องใช้มากกว่าชั้นความรู้ความจำ และผู้สอนมักไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนคิดไม่เป็น แก้ปัญหาไม่ได้ นอกจากนี้ครูยังไม่มีรูปแบบ และเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านการคิด การแก้ปัญหา ให้กับผู้เรียน ไม่เข้าใจการวัดผลประเมินผลทางด้านทักษะการคิด การแก้ปัญหา และยังขาด

ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัด การเรียนการสอนแบบเชื่อมโยงความรู้แบบองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับ Office for Social Promotion of Learning and Youth Quality (2014) ซึ่งได้ให้ข้อสรุปของสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การสอนทักษะกระบวนการยังขาดประสิทธิภาพ ไว้ว่าผู้สอนยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่เพียงพอในสาระสำคัญของทักษะกระบวนการที่สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทักษะกระบวนการคิดและทักษะกระบวนการทางสังคม ผู้สอนยังขาดความเข้าใจในความหมายและกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินการของทักษะ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถตามคุณลักษณะ สามารถยกระดับทักษะการคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบนำไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้นั้น คือ “ครู” เพราะครูทำหน้าที่หลักในกระบวนการจัดการเรียนรู้ปลูกฝังทั้งวิชาความรู้และความประพฤติแก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นครูจะต้องมีสมรรถนะในด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะของกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหาทาง มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ รวมถึงแนวทางและวิธีการที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและความหมายต่อชีวิต สร้างพลังแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปขยายผลแก่เพื่อนครูท่านอื่นๆ ได้ต่อไป และการที่จะทำให้ครูจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีได้นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาครูให้มีความสามารถดังกล่าว สอดคล้องกับ Dejugupta and Kengkan (2012) ได้กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียน คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีความเป็นมืออาชีพ มีความสามารถ และศักยภาพสูง มีความสามารถในการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปเป้าหมายของการศึกษา และครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน (Siritharangsri, 2014) ความท้าทายต่อการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ที่ว่าครูยุคใหม่ควรมีวิธีคิดหรือกระบวนการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้แบบให้รู้จริง (Mastery Learning) และเน้นลงมือปฏิบัติ (Action Learning) เตรียมผู้เรียนไปเป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้ (Knowledge Worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (Learning Person) และทักษะที่สำคัญที่สุดที่ครูต้องปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนเพื่อให้เขาเป็นบุคคลที่มีทักษะการปฏิบัติงาน และทักษะความสำเร็จส่วนบุคคล นั่นคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) ของคนศตวรรษที่ 21 (Panit, 2012)

การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษ ที่ 21 เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะ (Skill) ในการดำรงชีวิต และการทำงานในอนาคต ถือเป็นความท้าทายที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลก ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารแบบไร้ขีดจำกัด และช่องทาง Social Network ที่ทำให้คนเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา จึงเป็นความท้าทายในการพัฒนาผู้เรียนในยุคนี้ที่จะต้องเตรียมความพร้อม ด้านทักษะ และคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับยุคปัจจุบันที่มีความต้องการ คุณลักษณะของบัณฑิตที่เด่นชัดและสูงกว่าในอดีต สมรรถนะในตนเองของบัณฑิตจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในโลกอนาคตในปัจจุบันสังคมไทยอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อและรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม การพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการและเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพราะฉะนั้นการพัฒนานักศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่งการพัฒนานักศึกษาให้มีความสมบูรณ์พร้อม ทั้งความรู้ ด้านวิชาการวิชาชีพ หรือวิชาชีวิตและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้

บทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการมากที่สุด การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจะผลานแนวคิดที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไปในเนื้อหาวิชาของหลักสูตร เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ โดยการจัดการเรียนการสอนจะถูกพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ในการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา
3. เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา สำหรับการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาเฉพาะรายวิชาชีพที่อยู่ในกลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ ประเภทวิชาอุตสาหกรรมของหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงตามหลักสูตรอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม จากการประเมินความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยผลการวิเคราะห์แบบประเมินนี้มีค่าสูงกว่า 0.70 ทุกรายการประเมิน และส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรอาชีวศึกษา และครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 6 ภูมิภาค มีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป Krejcie and Morgan (1970) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% และใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น จะได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา 310 คน และครูผู้สอน 375 คน รวมทั้งสิ้น 685 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำผลมาวิเคราะห์และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 3 การ (ร่าง) รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

ผู้วิจัยได้นำผลของการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นโดยการใช้แบบสอบถามกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนให้มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล และนำมาประยุกต์เพื่อสร้างเป็นขั้นตอนและองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อจัดทำ (ร่าง)รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา แล้วจึงนำ (ร่าง)รูปแบบฯ นั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ เพื่อให้คำแนะนำสำหรับการแก้ไขปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

การประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน โดยเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการพัฒนาหลักสูตรไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา มีการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการพัฒนาหลักสูตรไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้ 1) ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม 2) ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 6 การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ (Try-out)

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูช่างอุตสาหกรรม ที่สอนในประเภทวิชาอุตสาหกรรม ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 1 แห่ง ทุกประเภทสาขาวิชาของสถานศึกษานั้น สาขางานละ 1 คน จากสถานศึกษาที่มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ

ขั้นตอนที่ 7 การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้จริง (Implementation)

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูช่างอุตสาหกรรม ที่สอนในประเภทวิชาอุตสาหกรรม ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 1 แห่ง ทุกประเภทสาขาวิชาของสถานศึกษานั้น สาขางานละ 1 คน จากสถานศึกษาที่มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และไม่ใช่กลุ่มผู้เข้าอบรมในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น ในการออกแบบรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการออกแบบวัตถุประสงค์การสอนมีความต้องการในด้านการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาเพื่อกำหนดงาน และการวิเคราะห์รายการความสามารถ (2) ด้านการออกแบบเนื้อหา มีความต้องการในด้านการออกแบบใบลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน (3) ด้านกำหนดวิธีสอน มีความต้องการในด้านการเลือกวิธีหรือรูปแบบการสอน ขั้นตอนการสอน และกิจกรรมการ

สอน (4) ด้านการออกแบบสื่อการสอน มีความต้องการในด้านสร้างสื่อประเภทภาพเคลื่อนไหว (5) ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล มีความต้องการในการออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ (6) ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ มีความต้องการในการเขียนแผนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎี และการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ (1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การออกแบบโครงการสอน และการออกแบบบทเรียน (2) กระบวนการ (Process) ประกอบด้วยส่วนการใช้บทเรียน (3) ผลผลิต (Output) ประกอบด้วยส่วนการประเมินผล (คำอธิบายรายละเอียดแสดงที่องค์ความรู้ใหม่) การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ทุกรายการมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า สอดคล้องกันทุกรายการประเมิน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของคะแนนเฉลี่ยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า ผลสัมฤทธิ์คะแนนเฉลี่ยภาคทฤษฎี เท่ากับ 80.03/81.04 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และผลสัมฤทธิ์คะแนนเฉลี่ยภาคปฏิบัติ ร้อยละ 82.5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยนำแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มาสังเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ

(1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การออกแบบโครงการสอน เป็นการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาตามผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) ของรายวิชา เพื่อออกแบบโครงการสอนว่าต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ของบทเรียน

ส่วนที่ 2 การออกแบบบทเรียน เป็นการนำโครงการสอนมาวิเคราะห์หัวข้อเรื่องสำหรับรายวิชาทักษะชีวิต (ทฤษฎี) และวิเคราะห์งานสำหรับวิชาชีพเฉพาะ (ปฏิบัติ) และนำไปวางแผนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยหลักการ ESR² มีรายละเอียดดังนี้

1. Evolution (วิวัฒนาการ) คือ การกำหนดปัญหาและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักการทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของข้อมูลต่างๆ เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา

2. Synthesis (การสังเคราะห์) คือ การนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยน อภิปราย สรุปแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันในห้องเรียน

3. Revolution (การปฏิวัติ) คือ เมื่อกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันแล้ว จะนำไปสู่การเลือกออกแบบเครื่องมือในการแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการร่างรูปแบบ การสร้างแบบจำลอง เป็นต้น พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. Reapplication (การนำไปใช้ใหม่) คือ การนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาในห้องเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพร้อมกับการประเมินผลงานที่ได้

(2) กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย ส่วนการใช้บทเรียน คือ การนำบทเรียนที่ออกแบบแล้ว เข้าสู่ชั้นเรียน โดยผู้สอนจะต้องดำเนินการสอนตามขั้นตอน ESR² ที่วางแผนไว้ หลังจากสอนจบบทเรียนแล้ว จะต้องวัดผลผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ และกำหนดไว้ในผลลัพธ์ของบทเรียน (Learning Outcome) จนครบทุกบทเรียนของรายวิชา เพื่อประเมินผล และนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงบทเรียนต่อไป

(3) ผลผลิต (Output) ประกอบด้วย ส่วนการประเมินผล คือ การตรวจสอบคุณภาพของการออกแบบบทเรียนทั้งรายวิชา ว่าหลังจากการสอนจนครบภาคการศึกษาแล้ว ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์ของรายวิชา (Learning Outcome) หรือไม่ และผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์หรือไม่

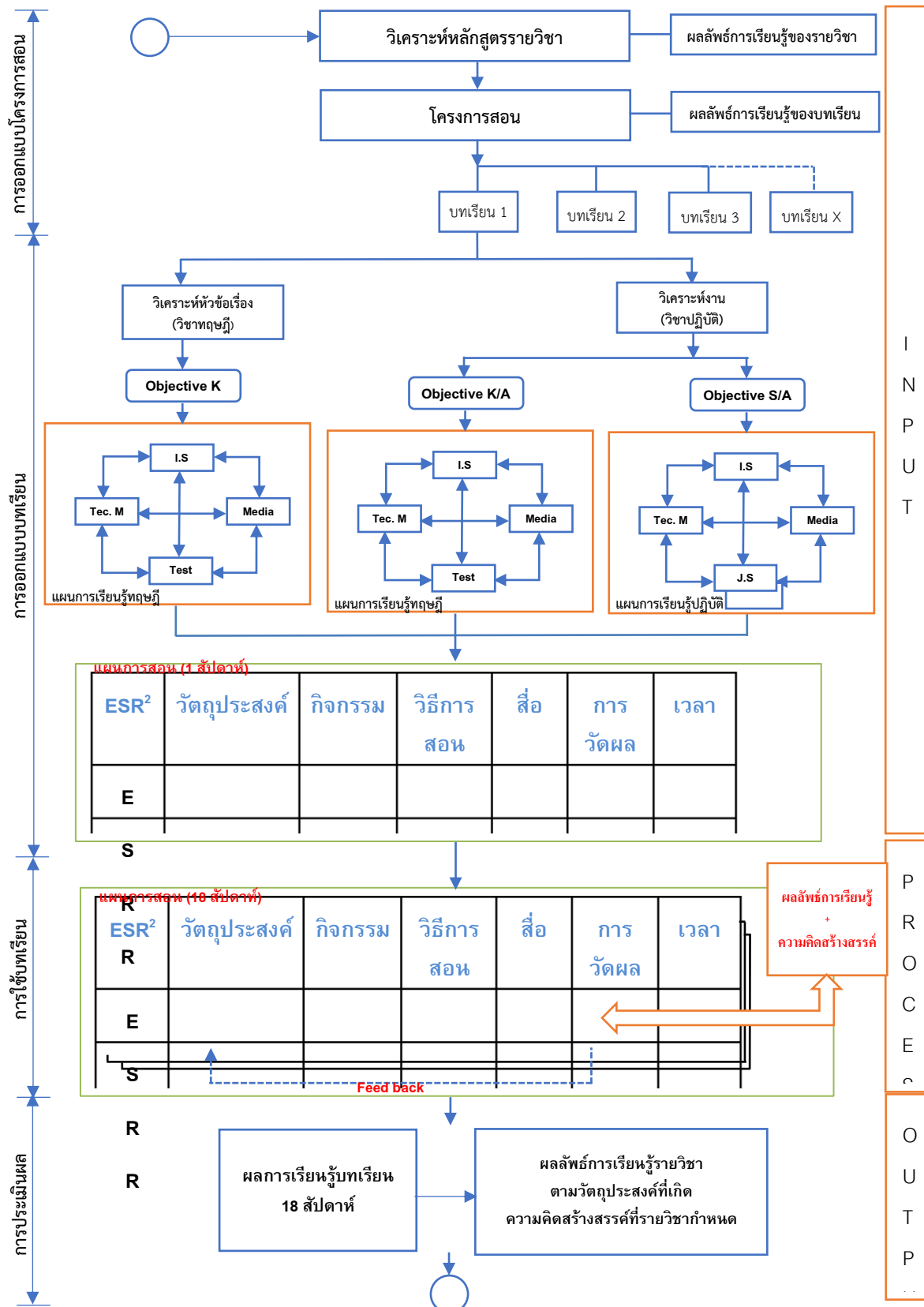

Figure 2: Learning and Teaching Model of Vocational Education

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาที่เป็นลำดับขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นไปตามสมมติฐาน โดยที่ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบฯ มีสภาพปัญหา 6 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการออกแบบวัตถุประสงค์การสอน มีความต้องการในด้านการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาเพื่อกำหนดงาน และการวิเคราะห์รายการความสามารถ (2) ด้านการออกแบบเนื้อหา มีความต้องการในด้านการออกแบบใบลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน (3) ด้านกำหนดวิธีสอน มีความต้องการในด้านการเลือกวิธีหรือรูปแบบการสอน (4) ด้านการออกแบบสื่อการสอน มีความต้องการในด้านการสร้างสื่อประเภทภาพเคลื่อนไหว (5) ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล มีความต้องการในด้านการออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ (6) ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ มีความต้องการในด้านการเขียนแผนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎี และปฏิบัติฯ ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนเป็น สถาบันการศึกษาเฉพาะทางที่จัดการศึกษาฝึกอบรม เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีในทุกสาขาอาชีพ ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีสมรรถนะในวิชาชีพครบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ ดังนั้นสถาบันอาชีวศึกษาจึงต้องเน้นเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะสมรรถนะของครู คณาจารย์ให้มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน คอยช่วยเหลือตรวจสอบประสิทธิภาพการสอน และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Lertpanya (2016) ที่พบสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูว่า 1) ครูขาดความเข้าใจในกระบวนการของการแก้ปัญหา 2) ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการวัด และประเมินผลตามสภาพจริง และ 3) ครูขาดความเข้าใจในการกำหนดปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hiepsakul (2006) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแบบบูรณาการในการสอนวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่าสภาพปัจจุบัน มีการสอนแบบบูรณาการ การพัฒนาทักษะกระบวนการคิดอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย และเนื้อหาสาระของกลุ่มทักษะการคิดอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะทักษะกระบวนการแก้ปัญหา และทักษะการคิดแนวกว้างเชิงสร้างสรรค์ และสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของครูผู้สอนวิชาชีพ ที่พบว่าเป็นปัญหามากที่สุดคือ ในด้านการวัดและประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา และครูผู้สอนไม่จัดการเรียนการสอนตามกระบวนการหรือขั้นตอนที่สามารถส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาด้านทักษะการคิดแก้ปัญหา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Plianphu (2008) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาและการประยุกต์ระบบการสอนช่วงอุตสาหกรรมว่า การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆ ยังใช้การให้ข้อมูลในชั้นเรียนเป็นหลักใช้วิธีสอนแบบบรรยาย และการสอนแบบสาธิต ตามแบบการสอนของสามัญศึกษา ซึ่งไม่เหมาะกับการสอนช่วงอุตสาหกรรม ทั้งนี้ช่วงอุตสาหกรรมต้องการพัฒนาด้านทักษะ ควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นด้านทักษะกระบวนการจะเหมาะสมมากกว่า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น มีผลประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้มีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบฯ ก่อนนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ร่วมกับการศึกษาทฤษฎีการแปลงหลักสูตรสู่การปฏิบัติ เช่น การวิเคราะห์อาชีพ การวิเคราะห์งาน และการวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง แล้วจึงนำมาใช้ในการร่างรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา

ซึ่งส่งผลให้รูปแบบที่ผู้วิจัยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Methapatra (2006), Thopol (2002) และ Nakunsong (2009) ที่กล่าวไว้ว่า การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรจะทำให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าฝึกอบรมอย่างแท้จริงได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม จากผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยเนื้อหา 12 หัวข้อ เรื่อง ดังนี้ 1) การแปลงหลักสูตรสู่การปฏิบัติ 2) การวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง 3) การวิเคราะห์งาน 4) การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 5) การสร้างใบเนื้อหา 6) การสร้างใบแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ 7) การสร้างใบลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน 8) การสร้างใบสั่งงาน 9) การสร้างใบประเมินผลการปฏิบัติงาน 10) การออกแบบและสร้างสื่อการสอน 11) ทฤษฎีการเรียนรู้และวิธีการสอน 12) การวางแผนการสอน โดยมีการจัดเรียงลำดับอย่างเป็นระบบ เมื่อออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมครบถ้วนแล้ว ได้นำหลักสูตรดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงตามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อย่างจริง นำผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมมาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครบถ้วน สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ฝึกอบรมจริง ทั้งนี้ จากกระบวนการ การออกแบบหลักสูตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์งาน มีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จึงส่งผลให้การประเมินผลประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้จริง (Implementation) มีผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.03/81.04 ผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.5 ตลอดจนผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง โดยนำหัวข้อเรื่องทั้ง 12 หัวข้อเรื่อง มาทำการวิเคราะห์เพื่อให้ได้หัวข้อย่อย ที่มีรายละเอียดของเนื้อหา โดยวิเคราะห์ถึงความรู้หลัก ความรู้ย่อย ในแต่ละหัวข้อเรื่อง จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปทำการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อกำหนดสร้างหลักสูตรฝึกอบรม แต่ละชุดจะประกอบด้วยเนื้อหา สื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นวิธีการเรียนตามรูปแบบ ESR² ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จึงส่งผลให้หลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของ Methapatara (2006) โดยการหาความต้องการของการฝึกอบรม การกำหนดวัตถุประสงค์ แล้วนำมาสร้างชุดฝึกอบรม ซึ่งจะประกอบด้วยเนื้อหา สื่อประกอบการฝึกอบรม แบบฝึกหัด แบบทดสอบ และกำหนดวิธีการสอน ตามลำดับ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของ Stirayakorn (2004) ที่กล่าวไว้ว่า ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์จากครูไปสู่ผู้เรียนนั้น จำเป็นต้องมีกลวิธีเฉพาะและเทคนิควิธีสอน เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด ซึ่งได้แก่ กระบวนการ กิจกรรม วิธีการ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาทฤษฎีและเข้าใจวิธีการลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานในวิชาชีพตามสาขาอาชีพนั้นๆ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ภายหลังการฝึกอบรมได้ติดตามผู้เข้ารับการฝึกอบรมในการนำความรู้ และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการสอนให้แก่ผู้เรียน โดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชา และผู้เรียนของครูวิชาชีพ พบว่า มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นผลมาจาก ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์หลักสูตร การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ในขณะฝึกอบรมจริง ทำให้ได้รับความรู้และทักษะตามกระบวนการฝึกอบรม ทำให้สามารถนำไปปฏิบัติงานได้จริง สอดคล้องกับข้อมูลของ Utranan (1989) ที่กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตรในด้านต่างๆ จะต้องมีการประเมินทั้งกระบวนการทุกขั้นตอน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์มากที่สุด

สรุป

การพัฒนาแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา หลักการและเป้าหมายของรูปแบบ คือ การเน้นกระบวนการการศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็น มาใช้ร่วมกับการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าอบรมได้อย่างแท้จริง โดยรูปแบบนั้นมี 3 กระบวนการหลัก 4 ส่วนย่อย การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร ใช้ผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี กำหนดเกณฑ์ผ่านร้อยละ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติ กำหนดเกณฑ์ผ่านร้อยละ 75 แบบประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรม 3 ชุด ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้รับการฝึกอบรม แบบประเมินความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา และ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนกับครูที่ผ่านการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการออกแบบวัตถุประสงค์การสอน มีความต้องการในด้านการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาเพื่อกำหนดงาน และการวิเคราะห์รายการความสามารถ (2) ด้านการออกแบบเนื้อหา มีความต้องการในด้านการออกแบบใบลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน (3) ด้านกำหนดวิธีสอน มีความต้องการในด้านการเลือกวิธีหรือรูปแบบการสอน ขั้นตอนการสอน และกิจกรรมการสอน (4) ด้านการออกแบบสื่อการสอน มีความต้องการในด้านการสร้างสื่อประเภทภาพเคลื่อนไหว (5) ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล มีความต้องการในด้านการออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติ (6) ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ มีความต้องการในด้านการเขียนแผนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎี และการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ อาจทำการสอบถามเพิ่มเติมในส่วนข้อมูลจากผู้เรียน เพื่อที่จะได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องยิ่งกว่าเดิม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น มีผลประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในสถานศึกษาของตนเอง เพื่อใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้จริง (Implementation) มีผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.03/81.04 และผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.5 ตลอดจนผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา ไปกำหนดเป็นนโยบายให้สถาบันการอาชีวศึกษา ดำเนินการฝึกอบรมครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการออกแบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

References

- Dejagupta, P., & Kengkan P. (2012). *Innovate Learning with Classroom Action Research*. Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Hiepsakul, J. (2006). *Problems and Needs of Teaching and Learning Management for Training Courses*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Leekitwattana, P. & Pimdee, P. (2007). *Demand for Industrial Technicians' Manpower of Establishment in Industrial Estates*. (Research Report). Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- Lertpanya, A. (2016). *The Curriculum Development of Teacher Training in the Vocational Instruction to Develop for Work Problem Solving Thinking Skills*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Methapatra, P. (2006). *Vocational and Technical Curriculum Development*. Teaching Document 200401 Department of Mechanical Education Faculty of Industrial Education King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok. Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok.
- Nakunsong, T. (2009). *Development of Training Courses for Personnel Development Case Study: Child Development Center Subdistrict Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok. Bangkok.
- National Statistical Office. (2013). *Survey of Informal Workers 2013*. Bangkok: National Statistical Office.
- Office for Social Promotion of Learning and Youth Quality. (2014). *Apiwat Learning to the Turning Point of Thailand in Academic Conference 6-8 May 2014*. Bangkok: Sahamit Printing and Publishing.
- Office of The Education Council. (2010). *National Education Standards*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of Vocational Education Commission. (2017). *Vision and Strategy for Vocational Development*. Bangkok: Office of Policy and Planning.

- Office of Vocational Education Standard and Quality. (2015). *Vocational Education Standards 2012, Criteria and Guidelines on Quality Assurance in Vocational Education, 2012 Revised (2nd Edition)*. Bangkok: Office of Vocational Education Commission.
- Office of Vocational Education Standard and Quality. (2020). *Higher Vocational Certificate Program 2020*. Bangkok: Office of The Vocational Education Commission.
- Panit, W. (2012). *Methods for Creating Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Sodsri-Saritwong Foundation.
- Phraewanich, P. (2000). *The Development of Teaching Styles Using Cognitive Maps to Enhance Creative Thinking Ability of Nursing Students*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Plianphu, S. (2008). *Principles of Teaching and Learning Industrial Technicians Concept of Human Development*. Bangkok: Edison Press Products Co., Ltd.
- Sararattana, W. (2013). *A New Paradigm in Education the Case of Perspective on 21st Century Education*. Bangkok: Thiphawisut Department Store.
- Siritharangsri, P. (2014). *Upgrading the Quality of Thai Teachers in the 21st Century in Apiwat Learning to the Turning Point of Thailand 6-8 May 2014* (pp.1-10). Bangkok: Office for Social Promotion of Learning and Youth Quality.
- Stirayakorn, P. (2004). *The Development of Training Model for Teaching Practice Techniques in Organizations*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Thopol, S. (2002). *Development of Training Courses for Heads of Departments under the Department of Vocational Education*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Utranan, S. (1989). *Fundamentals and Principles of Curriculum Development*. Bangkok: Mitsiam Printing House.
- Vongvanich, S. (2005). *Research and Needs Assessment*. Bangkok: Publishing House of Chulalongkorn University.

กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจ ในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร*

Strategy for Traffic Management of Police Stations under Kamphaeng Phet Provincial Police Division

¹วีระศักดิ์ สุนสา, สุนทรี ดวงทิพย์ และ รัชณี นิธากกร

¹Weerasak Soonsa, Soontree Duangthip and Ratchanee Nithakorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Kamphaengphet Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sunsawirasakphd@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจร 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจร 3) เพื่อประเมินกลยุทธ์ เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจร โดยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร จำนวน 201 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซีและมอร์แกน และการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน 2) การพัฒนากลยุทธ์ โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 คน และ 4) การประเมินกลยุทธ์ โดยแบบประเมิน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 19 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ SWOT Analysis สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการ พบว่า มีการดำเนินการวางแผนในการปฏิบัติงาน กำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบชัดเจน มีการจูงใจ และมีการติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติงาน ส่วนด้านปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า การมีส่วนร่วมเพื่อร่วมวางแผนด้านงานจราจรค่อนข้างน้อย สำหรับด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมส่งผลกระทบต่องานจราจร 2) กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ เพื่อใช้เป็นวิธีการ แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านงานจราจร ให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 3) ผลการประเมินกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นได้ และความเป็นประโยชน์

คำสำคัญ : กลยุทธ์การบริหาร; งานจราจร; กองบังคับการตำรวจภูธร

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the conditions, problems, and related factors to traffic management; 2) to propose the traffic management strategy; and 3) to evaluation of strategy. The study applied research and development approach, in which the study was divided into with three phases: 1) an investigation into the conditions, problems, and related factors of traffic management through the use of 201 questionnaires and in-depth interviews with 10 key informants; 2) the development of a strategy through in-depth interviews with 12 key informants, a workshop with 12 key informants and 15 experts through connoisseurship; and 3) the evaluation of a strategy through assessment forms with 19 persons. The obtained data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and SWOT analysis.

From the study, the following findings are discovered: 1) The conditions of the traffic management strategy revealed that there is a plan in place to establish work guidelines, as well as authority and responsibility. The use of order and motivation is employed by giving advice to the operational team. Monitoring, reviewing, and evaluating work performance are all included in the strategy. The problems are found as follows: little engagement from all sectors in establishing a plan, officers performing their work inconsistent with their assigned duties, poor leadership in work performance, Regarding the factors related to traffic management, the internal factors that are strengths are as follows: administrators and officers are determined to perform the job. The internal factors that are weaknesses are: insufficient manpower to meet the workload and responsibility, as well as officers in traffic operations are occasionally given unexpected or urgent orders which results in operational errors. The external factors that are opportunities include the majority of people are ready to cooperate and support traffic work; 2) The developed strategy consists of a vision, mission, goals, strategic issues, indicators, and measures that are utilized as methods or guidelines to solve traffic management problems so that people can be safe in life and property while traveling on the road; and 3) The results of evaluating the developed strategy are found to be of consistency, propriety, feasibility, and utilization.

Keywords: Strategic Management; Traffic Work; Provincial Police Division

บทนำ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชน งานตำรวจระดับสถานีตำรวจคือหัวใจสำคัญในการบริการประชาชน ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ถ้าปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพประชาชนย่อมจะรักและศรัทธา แต่ถ้าการปฏิบัติหน้าที่ไม่ดี ประสิทธิภาพต่ำ ประชาชนย่อมเสื่อมศรัทธาและสังคมไม่ยอมรับ (Royal Thai Police, 2018) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แบ่งภาระงานตำรวจสายปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชกรรม การสืบสวน การสอบสวน ดำเนินคดี งานจราจร งานอำนวยความสะดวกและบริหารจัดการ ซึ่งในแต่ละสถานีตำรวจจะแบ่งงานออกเป็น

5 หน่วยงาน และ 1 หน่วยปฏิบัติการ ในการสร้างมาตรฐานของสถานีตำรวจและข้าราชการตำรวจ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ประชาชน จึงได้นำกรอบโครงการสถานีตำรวจเพื่อประชาชน (โรงพักเพื่อประชาชน) เน้นการบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว สำหรับการให้บริการประชาชนด้านงานจราจรนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีนโยบายด้านการบริหารการจราจรเพื่อให้บริการและช่วยเหลือประชาชนด้านการจราจรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการจัดการจราจรให้มีความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย มีแผนจัดการจราจรเพื่อรองรับเหตุพิเศษ เพื่ออำนวยความสะดวกปลอดภัยทางถนน ลดอุบัติเหตุในแต่ละพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นระบบ มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม (Royal Thai Police, 2014)

กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร มีภารกิจด้านการบริการและช่วยเหลือประชาชน ผลจากการที่พื้นที่ในจังหวัดกำแพงเพชร มีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคมเมือง รวมทั้งการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกที่เอื้อต่อการใช้รถใช้ถนน ส่งผลให้มีจำนวนรถเพิ่มมากขึ้นสู่ปัญหาด้านความปลอดภัยจนเกิดอุบัติเหตุในการใช้รถใช้ถนน ซึ่งจากการถอดบทเรียนการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนช่วงเทศกาล พบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และทำการวิเคราะห์เชิงสาเหตุพฤติกรรมเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนนช่วงเทศกาล ซึ่งพฤติกรรมเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุสรุปได้ดังนี้ 1) ความประมาท 2) ไม่เคารพกฎจราจร 3) มารยาทในการขับขี่ 4) ขับขี่ยานพาหนะขณะเมาสุรา 5) การแข่งในที่คับขัน 6) การตัดหน้ากระชั้นชิด 7) ความไม่พร้อมของผู้ขับขี่ 8) ไม่สวมหมวกนิรภัย และ 9) ผู้ขับขี่มีอายุต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดและไม่มีใบอนุญาตขับขี่ และจากการศึกษาหาสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุการจราจรทางบกของจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า เกิดจากคนยานพาหนะ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกมากที่สุดก็คือ ปัจจัยจากคนที่มีพฤติกรรมขับขี่ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้โดยเฉพาะพฤติกรรมขับขี่ที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดกฎหมาย ทั้งการไม่ปฏิบัติตามสัญญาณจราจร การฝ่าฝืนสัญญาณจราจร การขับซัดย่นศรทางจราจร การขับรูดด้วยความเร็วเกินกฎหมายกำหนด ความประมาท ความคึกคะนอง แข่งทางโค้ง แข่งบริเวณห้ามแข่ง เป็นต้น รองลงมาคือสภาพรถที่นำมาใช้ในการขับขี่บนท้องถนนที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกได้ ได้แก่ นารถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงมาใช้งานบนท้องถนน การมีอุปกรณ์ส่วนควบไม่ครบ หรือแม้แต่การดัดแปลงสภาพรถให้รถมีความเร็วเพิ่มขึ้น อีกทั้งสภาพแวดล้อมก็เป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุได้ ตลอดจนบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีส่วนต่อการทำให้เกิดปัญหาการจราจรเช่นกัน หากการบังคับใช้กฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผล มีการปล่อยละเลยไม่ดำเนินการกับผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจราจรอย่างจริงจัง ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดและก่อให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้อีกด้วย (Kamphaeng Phet Provincial Police Headquarters, 2020) จากผลการทบทวนวรรณกรรมและการสืบค้นเอกสาร บทความ การวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า การปฏิบัติงานด้านจราจร ประกอบด้วย การวางแผน อำนาจการ สั่งการ ควบคุม ดูแล ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจราจร รวมทั้งงานจราจรตามพระราชดำริ และงานที่มีลักษณะเกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาด้านการจราจร (Royal Thai Police, 2018) จากรายงานผลสถิติคดีอุบัติเหตุการจราจรของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ. 2556 - 2558 จังหวัดกำแพงเพชรมีจำนวนประชากรและการใช้รถใช้ถนนเป็นจำนวนมากซึ่งทำให้เกิดอุบัติเหตุในแต่ละปีที่แตกต่างกันทำให้ตำรวจจราจรต้องวางแผนและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการจัดการด้านการจราจรให้ปลอดภัย โดยที่สถิติการเกิดอุบัติเหตุสูงที่สุดเป็นรองจากรยานยนต์ รองลงมาเป็น รถโดยสารขนาดใหญ่ และรถยนต์ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้รถใช้ถนนของประชาชน (Kamphaeng Phet Provincial Police Headquarters, 2020) เพื่อแก้ไขปัญหาด้านงานจราจรให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนได้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับการบริการที่มีคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนากลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหาด้านงานจราจรโดยผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎี แนวคิดที่ทบทวนมาใช้ในการวิจัยสอดคล้อง

กับ Bangmo (2019) กล่าวว่ากระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรการบริหารทั้งหลาย อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) และสอดคล้องกับ Suksriwong (2019) กล่าวว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นรูปแบบทางการจัดการซึ่งมุ่งเน้นความสำเร็จขององค์กรโดยพิจารณากำหนดทิศทางองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก การกำหนดพันธกิจและเป้าหมาย การสร้างกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมและประเมินผล และสอดคล้องกับ Khejarnan (2009) ที่กล่าวว่า การประเมินกลยุทธ์ (Evaluation of Strategy) เป็นงานสำคัญที่มีผลต่อเนื่องถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลยุทธ์ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงกับการดำรงอยู่ขององค์กร การต้องทำการประเมินกลยุทธ์เพื่อให้แน่ใจว่ากลยุทธ์ที่กำหนดขึ้น เหมาะสม กับความต้องการและสถานการณ์ขององค์กร การที่ผู้บริหารจะตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ใดมาใช้ในการดำเนินงาน จะต้องทำการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือกเพื่อให้แน่ใจว่าทางเลือกนั้นจะเกิดประโยชน์แก่ องค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

บทความวิจัยนี้นำเสนอการศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรและใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านงานจราจรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชรเพื่อใช้เป็นวิธีการหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาดำเนินการในการบริหารจัดการด้านงานจราจร ให้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนได้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อประชาชน และสำหรับการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรที่พัฒนาขึ้นเพื่อประเมิน ความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นได้ ความเป็นประโยชน์ที่จะนำกลยุทธ์ไปใช้เพื่อช่วยลดอุบัติเหตุจราจร และประโยชน์ที่จะเกิดแก่วิชาการหรือสังคมในการพัฒนารูปแบบ แนวทาง หรือวิธีการบริหารจัดการด้านงานจราจรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัย การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร แบ่งการศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 403 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 201 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ระดับความคาดเคลื่อนที่ 5% เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก (Multiple Choice) และเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คุณภาพของแบบสอบถาม มีค่า IOC เท่ากับ 0.87 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีของครอนบาคแอลฟา (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.92 การเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมา คิดเป็นร้อยละ 100.00 การวิเคราะห์ข้อมูลโดย การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 การศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้การสัมภาษณ์ คุณภาพของแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ คือ ความถูกต้องและความเหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดย การวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการด้านการจราจรของสถานีตำรวจที่ประสบความสำเร็จ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ คุณภาพของแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ คือ ความถูกต้องและความเหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดย การวิเคราะห์เนื้อหาการสัมภาษณ์

2.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบการวิเคราะห์ SWOT Analysis คุณภาพของแบบบันทึกข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการคือ ความถูกต้องและความเหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ และผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคแล้วกำหนดค่าน้ำหนัก คะแนน คะแนนถ่วงน้ำหนัก จัดอันดับ และนำคะแนนถ่วงน้ำหนักมาเขียนกราฟแสดงตำแหน่งกลยุทธ์

2.3 การจัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบบันทึกข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการ คุณภาพของแบบบันทึกข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการ คือ ความถูกต้องและความเหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ และร่าง วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดร่าง วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการของร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

2.4 การตรวจสอบร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแบบบันทึกผลการวิพากษ์ร่างวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการ คุณภาพของแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คือ

ด้านความสอดคล้อง และความเหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการวิพากษ์วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการของกลยุทธ์การบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินกลยุทธ์ ลักษณะของแบบประเมินกลยุทธ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คุณภาพของแบบประเมินกลยุทธ์คือ ด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ การเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบประเมินกลยุทธ์ที่ได้กลับคืนมา คิดเป็นร้อยละ 100.00 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร จากผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ร้อยละ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าร้อยละของสภาพการบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจ ในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

สภาพการบริหารจัดการดำเนินงานจราจร	ร้อยละ
1. ด้านการวางแผน	91.61
2. ด้านการจัดการองค์กร	86.37
3. ด้านการนำ	75.62
4. ด้านการควบคุม	92.91
รวมเฉลี่ย	86.63

จากตารางที่ 1 แสดงว่า สภาพการบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมมีการดำเนินการ (ร้อยละ 86.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำเนินการ โดยด้านที่มีการดำเนินการสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการควบคุม (ร้อยละ 92.91) รองลงมาคือ ด้านการวางแผน (ร้อยละ 91.61) และด้านที่มีการดำเนินการต่ำกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการนำ (ร้อยละ 75.62)

1.2 ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร จากผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า มีการวางแผนการบริหารจัดการดำเนินงานจราจร มีการติดตามและปรับแผนการบริหารจัดการงานจราจรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการจัดทำแผนภูมิการบริหารจัดการงานจราจรที่ชัดเจนตามโครงสร้างองค์กร มีการกำหนดขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ และภาระงาน มีการกระตุ้นจิตใจให้แก่บุคลากร ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย มีการสั่งการ ออกคำสั่ง เพื่อให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านงานจราจรปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ถูกต้อง บรรลุ

วัตถุประสงค์ขององค์กร มีการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีการแก้ไขและปรับปรุงการบริหารจัดการงานจราจร

1.3 ผลการศึกษาปัญหาการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร จากผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัญหาการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจ ในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

ปัญหาการบริหารจัดการด้านงานจราจร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการวางแผน	4.61	0.55	มากที่สุด
2. ด้านการจัดองค์กร	4.56	0.53	มากที่สุด
3. ด้านการนำ	4.59	0.55	มากที่สุด
4. ด้านการควบคุม	4.55	0.55	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.58	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ปัญหาการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน ($\bar{X} = 4.61$) รองลงมา คือ ด้านการนำ ($\bar{X} = 4.59$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการควบคุม ($\bar{X} = 4.55$)

1.4 ผลการศึกษาปัญหาการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร จากผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาการวางแผน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลตามบริบทของสถานีตำรวจ จึงทำให้การวางแผนงานไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์จริงในปัจจุบัน มีความชำนาญด้านการวางแผนค่อนข้างน้อย เนื่องจากการโยกย้ายบุคลากรด้านงานจราจรบ่อยครั้ง มีปัญหาการจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ เพราะจำนวนบุคลากรมีไม่เพียงพอซึ่งสวนทางกับจำนวนการใช้ยานพาหนะเพื่อการคมนาคมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ขาดการจูงใจผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เช่น การยกย่อง ชมเชย การให้รางวัล หรือการเลื่อนขั้นเงินเดือน มีปัญหาการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ไม่ตรงกรอบตามระยะเวลา

1.5 ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.5.1 ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร จากผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ด้านงานจราจรของสถานีตำรวจ ในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

ปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านผู้บริหารและบุคลากร	4.51	0.57	มากที่สุด
2. ด้านโครงสร้างการบริหารภายใน	4.51	0.54	มากที่สุด
3. ด้านวัสดุและอุปกรณ์	4.52	0.57	มากที่สุด
4. ด้านการเงินและงบประมาณ	4.55	0.58	มากที่สุด
5. ด้านวัฒนธรรมองค์กร	4.58	0.56	มากที่สุด
6. ด้านการบริหารจัดการ	4.50	0.59	มาก
7. ด้านการบริการ	4.37	0.57	มาก
รวมเฉลี่ย	4.51	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจ ในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมา คือ ด้านการเงินและงบประมาณ ($\bar{X} = 4.55$) และสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านการบริการ ($\bar{X} = 4.37$)

1.5.2 ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้อง จากผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหารและบุคลากร มุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ ทำงานเป็นทีม และให้ความสำคัญกับงานจราจร มีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและมีความรวดเร็วในการปฏิบัติงานจราจร แต่มีกำลังพลไม่เพียงพอต่อภาระงานที่รับผิดชอบ เจ้าหน้าที่บางครั้งได้รับคำสั่งกะทันหัน หรือคำสั่งด่วนในการปฏิบัติงานจราจรทำให้การทำงานเกิดข้อผิดพลาด

1.5.3 ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร จากผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

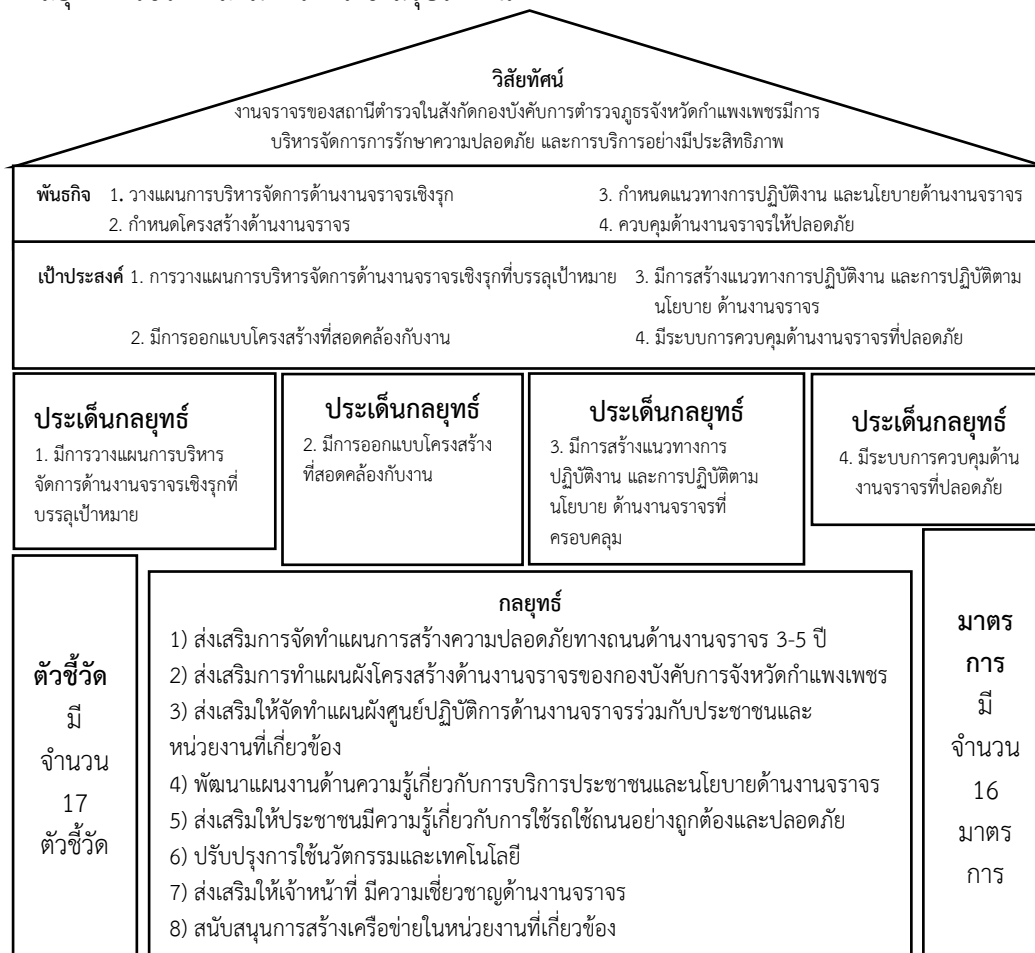
ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านกฎหมาย	4.23	0.80	มาก
2. ด้านเศรษฐกิจ	4.45	0.59	มาก
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	4.56	0.57	มากที่สุด
4. ด้านเทคโนโลยี	4.57	0.57	มากที่สุด
5. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	4.47	0.58	มาก
6. ด้านสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์	4.22	0.82	มาก
รวมเฉลี่ย	4.42	0.60	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.57$) รองลงมาคือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.56$) และสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์ ($\bar{X} = 4.22$)

1.5.4 ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง จากผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่นิยมรับการปฏิบัติงานด้านการจราจรพร้อมให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการบริหารจัดการงานจราจรเพื่อให้บริการประชาชน สถานีตำรวจส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกิจกรรมกับชุมชนหรือท้องถิ่นทำให้เอื้อต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติด้านงานจราจรที่ถูกต้อง เหมาะสม แต่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ บางครั้งมีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมส่งผลต่อการบริหารจัดการงานจราจร การให้บริการประชาชนในช่วงฤดูฝนยังไม่เอื้อต่อความต้องการของประชาชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชรที่ประสบความสำเร็จในด้านการจราจร ส่วนใหญ่มีจุดเริ่มต้นมาจากการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ แผนกลยุทธ์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยบ่งบอกผลลัพธ์ในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นกระบวนการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

รูปภาพที่ 1 แสดงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงดังตารางที่ 5 – ตารางที่ 6

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสอดคล้องของกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

รายการ	ความสอดคล้อง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และประเด็นกลยุทธ์มีความสอดคล้องกัน	3.83	0.72	มาก
2. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์	4.00	0.60	มาก
3. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับพันธกิจ	4.17	0.72	มาก
4. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์	4.58	0.67	มากที่สุด
5. กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับประเด็นกลยุทธ์	4.42	0.67	มาก
6. ตัวชี้วัดมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์	3.67	0.65	มาก
7. มาตรการมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัด	4.67	0.49	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.19	0.38	มาก

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ความสอดคล้องของกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ มาตรการมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัด ($\bar{X} = 4.67$) รองลงมา คือ กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ ($\bar{X} = 4.58$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ ได้แก่ ตัวชี้วัดมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.67$) เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน สรุปได้ว่า ทุกข้อมีความสอดคล้อง

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. วิสัยทัศน์	4.58	0.77	มากที่สุด	4.97	0.42	มากที่สุด	4.63	0.50	มากที่สุด
2. พันธกิจ	4.92	0.27	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.72	0.45	มากที่สุด
3. เป้าประสงค์	4.92	0.27	มากที่สุด	4.89	0.31	มากที่สุด	4.48	0.55	มากที่สุด
4. ประเด็นกลยุทธ์	4.78	0.42	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
5. กลยุทธ์	4.77	0.42	มากที่สุด	4.77	0.42	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
6. ตัวชี้วัด	4.79	0.41	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด	4.73	0.44	มากที่สุด
7. มาตรการ	4.69	0.50	มากที่สุด	4.74	0.45	มากที่สุด	4.66	0.47	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.78	0.41	มากที่สุด	4.83	0.43	มากที่สุด	4.68	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 แสดงว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสรุปได้ดังนี้ 1) ความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ได้แก่ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ($\bar{X} = 4.92$) รองลงมา คือ ตัวชี้วัด ($\bar{X} = 4.79$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ ได้แก่ วิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.58$) 2) ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ได้แก่ วิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.97$) รองลงมา คือ เป้าประสงค์ ($\bar{X} = 4.89$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ ได้แก่ มาตรการ ($\bar{X} = 4.74$) และ 3) ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ได้แก่ ประเด็นกลยุทธ์ และกลยุทธ์ ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมา คือ ตัวชี้วัด ($\bar{X} = 4.73$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ ได้แก่ เป้าประสงค์ ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การประเมิน สรุปได้ว่า ทุกข้อมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการพัฒนากลยุทธ์ซึ่งเหตุปัจจัยเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนต่อความสำเร็จและยั่งยืนในการบริหารจัดการดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร คือ

1. ความตระหนัก (Awareness) การตระหนักจะเป็นการกระตุ้นความสนใจในความปลอดภัย ด้วยการออกแบบให้เกิดความสนใจของบุคคลต่อความปลอดภัยว่าคิดอะไร และจะทำอะไร วัตถุประสงค์ของการตระหนักก็คือ การทำให้บุคคลจำนวนมากที่สุด คิดและพูดถึงความปลอดภัย ความสูญเสียที่เคยเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงความสนใจในความปลอดภัยไปสู่นิสัย (Habit) ของพฤติกรรมความปลอดภัยต้องการความพยายามอย่างต่อเนื่อง โดยที่มันจะเริ่มต้นจากการตระหนัก

2. การยอมรับ (Acceptance) การยอมรับเริ่มต้นเมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้สึกมีส่วนร่วมกับความปลอดภัย การส่งเสริมความปลอดภัยจะมีความน่าเชื่อถือก็ต่อเมื่อผู้บริหารแสดงพันธะสัญญา (Commitment) ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี กระทำด้วยนโยบายที่เด่นชัด การตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมเกี่ยวกับงานที่ทำจากการอุทิศตนของผู้บริหาร ภาพที่ผู้ปฏิบัติงานมองเห็นผู้บริหารจะมีผลเป็นอย่างสูงต่อพฤติกรรมผู้ปฏิบัติงาน ต่องาน และความตั้งใจที่จะเรียนรู้จากการส่งเสริมความปลอดภัย

3. การปฏิบัติ (Application) การปฏิบัติ คือ ระดับที่ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมต่อความปลอดภัย ด้วยการมีกิจกรรมและมีส่วนร่วมในทีมและคณะกรรมการความปลอดภัย (Safety teams and committees) และการนำเสนอความคิดเห็นของเขาผ่านระบบข้อเสนอแนะ นี่คือระดับที่บุคคลเรียนรู้โดยการปฏิบัติ (Lean by doing) และได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในด้านความปลอดภัย ผู้เชี่ยวชาญความปลอดภัยมืออาชีพเชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมในความปลอดภัยมีผลต่อสถิติความปลอดภัย ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude) และมีส่วนช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจวิธีการที่พวกเขาได้รับการมีสติด้านความปลอดภัย (Safety Concious)

4. การรับไว้สำหรับนิสัยใหม่ (Assimilation of New habit) การรับไว้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อทัศนคติความปลอดภัยติดแน่นในความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของบุคคล มีคุณค่า และเกิดการปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลสะท้อนจากนิสัยของพฤติกรรมความปลอดภัย ในระดับนี้ถือว่างานส่งเสริมความปลอดภัยต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมประสบ

ความสำเร็จและถึงเวลาที่จะเปลี่ยนแปลงการส่งเสริมในเรื่องใหม่ ดังนั้นการส่งเสริมความปลอดภัยจึงเป็นกระบวนการปฏิรูปผสมผสานในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร อภิปรายผลตามประเด็นได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร มีการดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดการองค์กร ด้านการนำและด้านการควบคุม แต่การดำเนินการในแต่ละด้านพบว่ามีปัญหาในทุกด้านเช่นกัน โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน ซึ่งเกิดจากขาดการวิเคราะห์ข้อมูลตามบริบทของสถานีตำรวจจึงทำให้การวางแผนงานไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์จริงในปัจจุบัน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อร่วมการวางแผนมีค่อนข้างน้อย และอีกปัจจัยที่สำคัญคือความรู้ ทักษะและความชำนาญการจัดการวางแผนของเจ้าหน้าที่ด้านงานจราจรของสถานีตำรวจมีค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการจัดการของผู้บริหารที่เริ่มต้นมาจากกิจกรรมการวางแผนหากเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้การจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แต่จากสภาพการณ์ในปัจจุบันทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กรที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาขององค์กรโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมือง นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพราะบางสถานการณ์เกิดขึ้นกะทันหัน เกิดเหตุการณ์หรือมีสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือจากแผนการปฏิบัติงานส่งผลให้การวางแผนยังไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bangmo (2019) กล่าวว่า การบริหารจัดการองค์กรที่ดีจะต้องมีการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ หากมีการวางแผนการจัดองค์กร จัดคนเข้าทำงาน และการอำนวยความสะดวกให้ดียิ่งขึ้นเท่าใด ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการองค์กรก็จะมีมากขึ้นด้วย และสอดคล้องกับแนวคิดของ Suksriwong (2019) ที่ระบุว่า การวางแผนที่ไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจในการวางแผน มีความน่าเชื่อถือได้ มีความเที่ยงตรงมากน้อยแค่ไหน ข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาและค่าใช้จ่าย ค่านิยมของผู้บริหาร ตัวผู้วางแผน สภาพแวดล้อม การวางแผนนั้นจะต้องใช้ทรัพยากรทั้งคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์และการจัดการในการนำมาใช้ในกระบวนการวางแผน ในการวางแผนต้องได้ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านวางแผนเป็นอย่างมาก การวางแผนไว้ล่วงหน้าอาจทำให้ไม่สามารถที่จะปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้โดยง่าย และงานยังมีความละเอียดและครอบคลุมกว้างมากก็ยิ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 4 พันธกิจ 4 เป้าประสงค์ 4 ประเด็นกลยุทธ์ 8 กลยุทธ์ 18 ตัวชี้วัด และ 18 มาตรการ ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน และการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชรให้ประสบความสำเร็จในด้านงานจราจร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์ได้ผ่านกระบวนการตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี การพัฒนากลยุทธ์ และผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์มาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากลยุทธ์ ส่งผลให้ได้กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชรที่ชัดเจน เป็นแนวทางการปฏิบัติงานด้านงานจราจรเพื่อก่อให้เกิดความ

ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sukriwong (2019) ที่กล่าวว่า เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กรแล้ววิธีที่จะนำพาให้องค์กรดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ กลยุทธ์ ผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ที่องค์กรพัฒนา และเลือกใช้ ตลอดจนต้องสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรจึงจะส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จในการพัฒนาและเลือกใช้กลยุทธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Onnuam (2019) พบว่า การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ ได้แก่ 1) พัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชน 2) พัฒนาการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำเสียชุมชน 3) ปรับปรุงข้อบัญญัติท้องถิ่นและเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย 4) เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารงบประมาณด้านการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชน 5) พัฒนาระบบกลไกการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชน 6) ส่งเสริมประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชน 7) สร้างความร่วมมือด้านการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนร่วมกับภาคส่วนต่างๆ 8) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีด้านการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนในอาคาร บ้านเรือนและสถานประกอบการ และ 9) ปรับปรุงประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนเดิม และศึกษาแนวทางการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจจราจรจังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การประเมินกลยุทธ์ มีผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์มาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากลยุทธ์ รวมถึงการพัฒนาและการประเมินกลยุทธ์ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทุกขั้นตอนจากผู้ทรงคุณวุฒิ ส่งผลให้การประเมินกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Phakphaswivat (2010) ที่กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการวางแผนอย่างมีระบบ ที่มีการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นการเชื่อมโยงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kenchaiwong (2018) พบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะผ่านกระบวนการทางการวิจัยในหลายขั้นตอน ซึ่งเป็นการพัฒนากลยุทธ์ที่ทำให้เกิดกระบวนการปรับปรุงแก้ไขจนทำให้มีความเชื่อมั่นในระดับที่มากขึ้นทำให้กลยุทธ์นั้น สามารถนำไปใช้ได้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ratninpathomphak (2020) พบว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยภาพรวมด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะรูปแบบที่สร้างขึ้นมีการดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งได้มาจากการนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนเอกชนที่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้รูปแบบมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติจริง

สรุป

งานวิจัยที่พัฒนาขึ้นเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจจราจรจังหวัดกำแพงเพชร” เป็นการเสริมสร้าง พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อความปลอดภัยด้านงานจราจร ทำให้เกิดการดูแลเอาใจใส่ การเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนการปฏิบัติงานด้านงานจราจรของเจ้าหน้าที่ทุกครั้ง มีการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน การเป็นผู้มีระเบียบ ยึดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาของตน ให้เรียบร้อยดีงาม มีน้ำใจต่อผู้ร่วมปฏิบัติงาน การให้อภัย มีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ร่วมงาน การอดทน

อดกลั้น ไม่ประมาทในการใช้รถใช้ถนน ความไม่เห็นแก่ตัว มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และมีความรู้ความเข้าใจ สมรรถนะเกี่ยวกับเงื่อนไขกติกาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย พ.ร.บ. หรือวัฒนธรรมการใช้รถใช้ถนน เป็นต้น ซึ่งได้ช่วยลดอุบัติเหตุได้ ช่วยลดการสูญเสียต่อร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของพี่น้องประชาชนได้ แต่ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่ค้นพบแม้จะประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ยังจำเป็นต้องอาศัยเหตุปัจจัยอื่นเข้าสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ความตระหนัก การยอมรับ การปฏิบัติ และการรับไว้สำหรับนิสัยใหม่ การปฏิบัติซึ่งเป็นผลสะท้อนจากนิสัยของพฤติกรรมความปลอดภัย ตลอดจนผู้บริหารและผู้บริหารปฏิบัติงาน งานจราจรของสถานีตำรวจ ต้องมีการขับเคลื่อน และประสานร่วมมือเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจรให้ประสบความสำเร็จเพื่อสร้างความปลอดภัยด้านงานจราจรอย่างยั่งยืน เป็นภูมิคุ้มกันของสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ “กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลวิจัยสภาพ ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร มีคุณค่า ประโยชน์ ต่อสถานีตำรวจ ที่จะนำผลไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อแก้ปัญหาด้านงานจราจร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรนำผลการวิจัยที่ได้ครั้งนี้ไปใช้เพื่อกำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการด้านงานจราจรที่เหมาะสมตามสภาพบริบทของพื้นที่ ให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สถานีตำรวจที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการ การบริหารจัดการด้านงานจราจรให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร มีคุณค่า ประโยชน์ ต่อสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ที่จะนำกลยุทธ์ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาด้านงานจราจร เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัย สะดวกในการคมนาคม ตอบสนองความต้องการใช้รถใช้ถนนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ควรดำเนินการเลือกกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เพื่อวางแผนการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะด้านงานจราจรให้สามารถบริการประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ มีความสุข และความสำเร็จของการทำงานด้านงานจราจร สถานีตำรวจที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ เลือกกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นนำไปกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติด้านงานจราจรเพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร มีคุณค่า ประโยชน์ สถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร ที่จะนำผลการประเมินไปใช้เพื่อแก้ปัญหากระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินการจัดทำแผน กำหนดนโยบาย กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรให้มีความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติงานด้านงานจราจร สถานีตำรวจจังหวัดกำแพงเพชร ควรนำผลการประเมินกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้พัฒนาด้านงานจราจร อย่างจริงจัง โดยกำหนดบทบาท หน้าที่ผู้รับผิดชอบ จัดทำแผนดำเนินการ และกำกับติดตามการพัฒนาด้านงานจราจรอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารดำเนินงานจราจรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาดำเนินงานจราจรให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ให้บริการของสถานีตำรวจและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมายจราจร

2.2 ควรทำการวิจัยเพื่อติดตาม ประเมินผลการนำกลยุทธ์ไปใช้ในการพัฒนาการบริหารดำเนินงานจราจรของสถานีตำรวจในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกำแพงเพชร

References

- Bangmo, S. (2019). *Organization and Management*. Bangkok: V. Print.
- Kamphaeng Phet Provincial Police Headquarters. (2020). *Action Plan Fiscal Year 2018 of Provincial Police*. Retrieved June 3, 2018, from <http://www.kamphaengphet.police.go.th>.
- Kenchaiwong, N. (2018). *Educational Management Strategies for Effective Inclusive Education in Secondary Schools under the Office of The Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Khejarnan, N. (2009). *Strategic Management*. Bangkok: SE-ED.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Onnuam, R. (2019). *Strategies for Domestic Wastewater Management In Kamphaeng Phet Province*. (Doctoral Dissertation). Kamphaeng Phet Rajabhat University. Kamphaeng Phet.
- Phakphaswiwat, S. (2010). *Strategic Management*. (20th ed.). Bangkok: Amarin.
- Ratninpathomphak, N. (2020). *Strategic Human Resource Management of Private Institution Types under the Jurisdiction of Nakhon Nayok Provincial Education Office*. (Doctoral Dissertation). North Bangkok University. Bangkok.
- Royal Thai Police. (2014). *Policy of the Administration of the Royal Thai Police Year 2014*. Bangkok: Royal Thai Police.
- Royal Thai Police. (2018). *Action Plan Fiscal Year 2019 of Royal Thai Police*. Retrieved June 3, 2018, from <https://www.royalthaipolice.go.th>
- Suksriwong, S. (2019). *Management: From the Executive's Viewpoint*. (16th ed.). Bangkok: G.P. Cyberprint.

เบ่งฟอนห้องทรายมูล: นาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการผลิตห้อง
ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านทรายมูล จังหวัดอุบลราชธานี*

Boeng Fon Khong Sai Moon: Creative Dance from the Wisdom of Gong
Production of OTOP Nawatwithi Tourism Community of Ban Sai Moon,
Ubon Ratchathani Province

¹วรางคณา วุฒิชัย, จักรวาล วงศ์มณี, ณณฐ วิโย และ ปิ่นมณี สารมัย

¹Warangkha Wutthichuay, Jakawan Wongmanee, Nanot Wiyo
and Pinmanee Saramai

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: warangkha.w@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนในการผลิตห้องชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อออกแบบการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการผลิตห้องให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลวิจัยจากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตห้องและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์หรือเคยร่วมแสดงฟอนรำในบุญประเพณีท้องถิ่น จำนวน 15 คน โดยวิธีการสุ่มแบบลูกโซ่ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและมหรสพท้องถิ่น และ ระยะที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์พื้นบ้านอีสานตามหลักการนาฏศิลป์ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาการผลิตห้องมีขั้นตอนหลักในการทำห้องบ้านทรายมูล เริ่มจากการออกแบบห้อง การเชื่อมแผ่นเหล็กหรือทองเหลือง การตีจุม การแต่งเสียง และการเขียนลวดลาย ซึ่งห้องทรายมูลมีเอกลักษณ์ คือ ห้อง 9 จุม หมายถึงห้องที่ตีจุมจำนวน 9 จุด เมื่อนำมาออกแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านตามหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ 5 ประการ คือ 1) รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ แบ่งการแสดงเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เกริ่นลำทำนองอุบลประกอบเสียงแคน ช่วงที่ 2 ฟอนรำตีบทตามเนื้อร้องและจังหวะเพลง และ ช่วงที่ 3 ฟอนรำตามจังหวะกลองยาวและนำเสนอการตีห้องทรายมูลประกอบการแสดง 2) กระบวนทำรำและการแปรแถว ทำรำออกแบบจากท่าฟอนรำพื้นบ้านและทำรำนานาฏศิลป์ไทยพร้อมทั้งแปรแถวแบบขบวนฟอนกลองยาวพื้นบ้าน 3) ดนตรีและเพลงประกอบการแสดง ใช้ดนตรีพื้นบ้านประกอบทำนองเพลงอีสาน ลำซิ่ง ลำเพลิน และกลองยาว เนื้อร้องประพันธ์จากคำขวัญและเอกลักษณ์ของชุมชน 4) เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง ใช้ผ้าพื้นเมืองและผ้าถุงมัดหมี่พร้อมทั้งออกแบบเครื่องประดับที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชน และ 5) โอกาสที่ใช้ในการแสดง ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือคณะบุคคลที่มาเยี่ยมเยือน ตลอดจนงานบุญรื่นเริงในหมู่บ้าน

*Received August 31, 2021; Revised May 14, 2023; Accepted May 18, 2023

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ช้องทรายมูล; หมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to study gong production step in Ban Sai Mun Community, Phibun Mangsahan District, Ubon Ratchathani Province, and to design creative dance performances from the wisdom of producing gongs to be unique of the community. The study was qualitative research divided into three phases. Phase 1 was to study related research papers. Phase 2 was to collect research data from 9 key informants, selected by purposive sampling, using group discussion to collect data about the gong production process. The interviews were conducted with 15 people who had experience or had performed in folk entertainment, selected by snowball sampling, to collect data about local arts and culture and entertainment. Phase 3 was to analyze data and design a performance of traditional Isan folk dance according to the principles of creative dance to be the unique of the community.

The results showed that the main steps in the gong production of Ban Sai Moon started from the design of the gong, welding of steel or brass plates, forging the nipples, tuning, and drawing pattern. The identity of the Sai Moon gong is the 9-nipple gong, referring to the 9-pointed gong. The design of the folk dance performance held to the five principles of the creative dance as follows. 1) The styles of the performance. They were divided into 3 parts. The first part began with the introduction in Ubon rhythm with the sound of Kan (a reed mouth organ in northeastern Thailand). The second part was the dance along with the lyrics and rhythm of the song. The third part was the dance along with the rhythm of the tom-tom and the presentation of the production of Sai Moon gong in the performance. 2) Dance moves and deployment. Dance moves were designed from local and Thai dance moves. The style of traditional tom-tom procession was used in the deployment. 3) Music and songs for the performance. Folk music accompanying the melody of Isan, Lam Soeng, Lam Ploen, and tom-tom was used. The lyrics were based on the slogan and identity of the community. 4) Costumes and props. Local fabrics and Mudmee sarongs were used, as well as the ornaments were designed to reflect the identity of the community. 5) The occasions of the performance. It was performed to welcome tourists or visitors as well as performed in a festive and merit-making event in the village.

Keywords: Creative Dance; Local Wisdom; Sai Moon Gong; OTOP Nawatwithi Tourism Village; Local Wisdom

บทนำ

รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมจากการมุ่งเน้นสร้างรายได้ให้เกิดความเจริญและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยใช้เส้นทฤษฎีภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ สำหรับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ OTOP จากที่ผ่านมาเน้นการผลักดันสินค้าออกขายนอกชุมชน รายได้จึงไปกระจุกอยู่กับผู้ประกอบการกลุ่มเดียวไม่สามารถกระจายได้อย่างทั่วถึงในชุมชน ในปัจจุบันรัฐบาลจึงมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดพัฒนาหมู่บ้านสินค้า OTOP ให้กลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่สามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์ เป็นเจ้าบ้านที่ดีต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือน และใช้จ่ายเงิน ในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง (Department of Community Development, 2018)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าสองร้อยปี มีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวเป็นชุมชน อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำชี มูล และโขง ก่อให้เกิดวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันออกไป ซึ่งปัจจุบันชุมชนต่างๆ ได้กลายเป็นศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามาท่องเที่ยวในหลากหลายพื้นที่ อาทิ ธรรมมาสสังคีตปะชาญวน ชุมชนบ้านชีทวน ชุมชนคนทำเทียนในเขตอำเภอเมือง ได้แก่ วัดศรีประจักษ์ วัดพระธาตุหนองบัว และสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เช่น หอไตรวัดทุ่งศรีเมือง พระอุโบสถวัดสุปฏิหาราม วัดมหาวนาราม เป็นต้น ชุมชนผลิตห้องบ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร ที่สืบทอดภูมิปัญญาการผลิตห้องกลอง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามลำแม่น้ำโขงได้แก่ อำเภอโขงเจียม โพธิ์ไทร และเขมราฐ เป็นต้น ซึ่งจากรายงานสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2559 พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 2.75 ล้านคน รายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 6 พันล้านบาท โดยเฉลี่ยรายได้จากนักท่องเที่ยวต่อคนต่อวันอยู่ที่ 1,212 บาท (Department of Tourism, 2016) แสดงให้เห็นว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่ผลิตห้องเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อเป็นอาชีพเสริมจากการทำนามากว่า 40 ปี จนกลายเป็นสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ และได้รับการประกาศให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เพราะนอกจากผลิตวางจำหน่ายในชุมชนแล้วยังส่งขายทั่วประเทศและในต่างประเทศอีกด้วย เอกลักษณ์ของบ้านทรายมูล คือ ห้อง 9 จুম ซึ่งจะมีจুম หรือ ตุ่ม ตรงกลาง 1 จুম และจุมเล็กๆ โดยรอบวงห้องอีก 8 จุม ชาวบ้านทรายมูลได้ผลิตห้อง 9 จุม ขึ้น ตามความเชื่อที่ว่า การให้ทานห้อง 9 จุมจะได้านิสงค์สูง มีความอุดมสมบูรณ์ในโภค มีเกียรติยศชื่อเสียงปรากฏในแผ่นดินทั้งชาตินี้และชาติหน้า อุดมไปด้วยความสุข (Srijongsong and Nongped, 2019) นอกจากนี้ จากการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้น ยังพบว่า ชุมชนบ้านทรายมูล มีสถานที่สำคัญ คือ วัดดอนธาตุ ตั้งอยู่ในเกาะกลางแม่น้ำมูล ซึ่งเคยเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของหลวงปู่เสาร์ กันตสีโร พระเกจิอาจารย์สายวิปัสสนาธุระที่สำคัญอีกรูปหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี วัดแห่งนี้จึงเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้านและพุทธศาสนิกชนในแถบจังหวัดใกล้เคียง อีกทั้งการที่ชุมชนบ้านทรายมูลตั้งอยู่บนทางหลวงหมายเลข 222 ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่เส้นทางยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานธรณีผาชัน-สามพันโบก วัดพระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ เมืองเขมราฐ และยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่ด่านชายแดนช่องเม็กไปยังประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้อีกด้วย แสดงให้เห็นว่าบ้านทรายมูลเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ

ในด้านหัตถกรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์และมีศักยภาพเชิงพื้นที่ในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี

จากประเด็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพของชุมชนบ้านทรายมูล และการสนับสนุนหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรมของรัฐบาลที่จะพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างมั่นคง ยั่งยืน ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือสร้างความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การแสดงดนตรีและเต้นรำพื้นบ้าน หรือดนตรีร่วมสมัย (Richards, 1996) โดยเฉพาะการใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านในการส่งเสริมกิจกรรมของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยว (Rungcharoen and Disatapunahu, 2014) ซึ่งมีกรณีตัวอย่างการบูรณาการหนังตะลุงที่เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดสงขลาให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวและได้รับรู้คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม (Phankhong et al. 2016)

บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชน ผ่านการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากคุณค่าแห่ง ภูมิปัญญาในการผลิตของของชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ชุมชนนำเสนอและความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมูลค่า สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมเยือน ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการสร้างสรรคนาฏศิลป์ให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ยกย่องกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนจากเอกลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับชุมชนอื่นๆ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวและสินค้าท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน อนุรักษ์ เผยแพร่ สืบสาน ส่งเสริมสินค้าชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยผ่านนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการผลิตของอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านทรายมูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนในการผลิตของ ชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อออกแบบการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการผลิตของให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลวิจัยโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informants) จำนวน 9 คน ได้แก่ ครูช่าง ปราชญ์ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าของแหล่งผลิตของ ช่างทำของ และชาวบ้านทรายมูลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตของ โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องมิใช่ประสบการณ์เกี่ยวกับการทำของของชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับประชากรในชุมชนบ้านทรายมูล ที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงมหรสพพื้นบ้าน หรือชาวบ้านที่เคยร่วมกิจกรรม หรือมีประสบการณ์พ่อนรำในบุญประเพณีต่างๆ

ของชุมชน จำนวน 15 คน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและมรดกของท้องถิ่น

ระยะที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ นำมาออกแบบการแสดงตามหลักทฤษฎีนาฏศิลป์สร้างสรรค์ 5 ด้าน ได้แก่ รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ กระบวนท่ารำและการแปรแถวดนตรีและเพลงประกอบ เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง และโอกาสในการแสดง (Thongkhamsuk, 2004) ประกอบกับความรู้และประสบการณ์ของคณะผู้วิจัยนำมาซึ่งชุดการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ “เบิ่งพ็อนฆ้องทรายมูล”

เครื่องมือวิจัย เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลวิจัยและตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างครบถ้วน เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พร้อมทั้งอุปกรณ์การบันทึกภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Check) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและสมบูรณ์ที่สุด คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่หลากหลาย (Chantawanich, 2004) ได้แก่ ด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากแหล่งที่มาที่แตกต่างกัน ด้านบุคคล (people triangulation) คือ การเก็บข้อมูลเรื่องเดียวกันจากบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น ช่างฆ้อง เจ้าของกิจการขายฆ้อง ชาวบ้านในชุมชน เป็นต้น และ วิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลาย แตกต่างกันได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมในการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เลขที่ HE632030 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2563 หมดยุติวันที่ 22 กรกฎาคม 2564 ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย กลุ่มตัวอย่างลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจและสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการหรือจะยุติการเข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

1. ขั้นตอนการทำฆ้อง เริ่มจาก **การออกแบบฆ้อง** โดยใช้แผ่นทองเหลืองหรือแผ่นเหล็กที่มีขนาดตามต้องการ หาจุดกึ่งกลางของแผ่นวัดและตัดให้เป็นวงกลมตามขนาดที่ต้องการ ต่อมาคือ **การเชื่อม** เนื่องจากในปัจจุบันมีการเพิ่มขนาดฆ้องให้ใหญ่ขึ้นจึงต้องมีการเชื่อมแผ่นเหล็กหรือทองเหลืองให้ได้ตามขนาดที่ต้องการและนอกจากนั้นการเชื่อมนี้ทำเพื่อขึ้นรูปทรงและทำขอบ จากนั้นคือขั้นตอน **การตีจุม** คือการตีฆ้องให้มีปมบนขึ้นมา โดยเอกลักษณ์ของฆ้องบ้านทรายมูล คือ จะมีจุมหรือปมทั้งหมด 9 ปม วิธีการตีจุม หากเป็นฆ้องขนาดใหญ่จะเริ่มจากการขุดหลุมดินตามแนววงฆ้อง 8 หลุม และ 1 หลุมตรงกลาง ให้หลุมมีขนาดสัมพันธ์กับขนาดฆ้อง จากนั้นนำแผ่นทองเหลืองไปเผาไฟให้อ่อน ทิ้งไว้ให้อุ่นแล้วมาวางที่หลุม ใช้ค้อนตีลงแผ่นทองเหลืองจากจุดในสุด วนไปรอบวงฆ้องจนถึงเส้นขอบที่เขียนไว้ เรียกว่า “ตีลงจุม” ขั้นตอนต่อมาคือ **แต่งเสียง** โดยการใช้ค้อนตีปรับแต่งเสียงเพื่อให้มีเสียงดังกังวานต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน การทดสอบเสียงจะใช้ค้อนที่หุ้มด้วยผ้าเท่านั้น และขั้นตอนสุดท้ายคือ **การเขียนลวดลาย** การให้สีและเขียนลาย ตกแต่งตามลักษณะหรือขนาดฆ้อง ซึ่งลายส่วนใหญ่มีลักษณะตรงตามลวดลายฆ้องโบราณ หรือเป็นการเขียนลายตามที่ลูกค้าต้องการ

2. นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุด “เบิ่งฟ้อนซ้องทรายมูล” สร้างสรรค์การแสดงตามหลักทฤษฎีนาฏศิลป์สร้างสรรค์ 5 ประการ ดังนี้

2.1 รูปแบบในการแสดง เป็นการรำตามจังหวะดนตรีและบทร้องภาษาอีสานซึ่งมีได้แบ่งช่วงการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นการเกริ่นประกอบการเป่าแคนชาวบ้านผู้ชาย และผู้หญิงเพื่อชวนกันมาร่วมงาน

ช่วงที่ 2 นักแสดงหญิงรำเป็นขบวนมีการแปรแถวตีบทตามเนื้อร้องโดยผสมผสานท่ารำ ที่เป็นเอกลักษณ์ ที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของชุมชนในการทำซ้อง และเชิญชวนมาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านทรายมูล

ช่วงที่ 3 เป็นการนำเสนอการตีซ้องโดยผสมผสานท่ารำซึ่งเป็นเอกลักษณ์กลองยาวชาวบ้านทรายมูล การนำซ้องไปตีในงานมงคลทางพุทธศาสนา

2.2 กระบวนท่ารำและการแปรแถว ออกแบบสร้างสรรค์จากท่ารำกลองยาว รำพื้นเมือง และทำรำนาฏศิลป์ไทย เป็นการรำตีบทตามคำร้องประกอบเพลงที่สื่อความหมายเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านทรายมูล การแสดงในช่วงแรก สื่อให้เห็นถึงหนุ่มชาวบ้านออกมาเป่าแคนเกี้ยวหญิงสาว เชิญชวนให้ผู้คนมาร่วมสนุกสนาน มีความภาคภูมิใจ ความเชื่อความศรัทธา และความสามัคคีของชาวบ้าน ช่วงที่สองเป็นการแสดงของหญิงสาวเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวมาเฝ้าวัฒนธรรมงานหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของชุมชนคือ ซ้อง 9 จอม ที่มีเอกลักษณ์ เป็นการร่วมใจกันนำซ้องไปตี เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ขั้นตอนในการคิดท่ารำใช้ท่าที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่จากท่านาฏศิลป์พื้นบ้าน และท่านาฏศิลป์ไทยในการสื่อความหมายการออกแบบแปรแถวและการใช้พื้นที่สำหรับการแสดง เน้นใช้การรำการแปรแถวให้หลากหลายสวยงาม ได้แก่ แถววิคว่า แถววิหิงาย แถวหน้ากระดาน แถวคู่สับหว่าง และ แปรแถวตอนแบบกลองยาว

2.3 ดนตรีและเพลงประกอบการแสดง ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ โหวด โปงลาง กลองอีสาน กลองต๊ับ กรับไม้ไผ่ เบส พิณ แคน และโดยเฉพาะซ้องที่ยังใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงอีกด้วยดนตรีในการแสดงมีท่วงทำนองช้าและรวดเร็วมีความสนุกสนานประกอบด้วย เกริ่นนำแบบ โอ้ล้ากลอนทำนอง อุบล ลำเพลิน และจังหวะกลองยาวอีสาน ทั้งนี้การแต่งเนื้อร้องได้แนวคิดมาจากคำขวัญและเอกลักษณ์ของชุมชน ที่เน้นการสื่อสารให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพชัดเจน

2.4 เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง ออกแบบเครื่องแต่งกายโดยใช้ผ้าพื้นเมือง ผ้ามัดหมี่ ผ้าไหมแกมฝ้าย ดอกไม้ประดับผมคือดอกทองอุไรประดิษฐ์จากผ้าเนื่องจากเป็นดอกไม้พบมากในหมู่บ้าน ปิ่นปักผม ออกแบบเป็นไม้ตีซ้องจำลองขนาดเล็กห้อยด้วยลูกปัดให้เกิดความสวยงาม สำหรับอุปกรณ์ประกอบการแสดง นับเป็นการสื่อสารการแสดงที่สำคัญ คือ นำซ้อง 9 จอม ขนาด 8 นิ้ว มาใช้ประกอบการแสดง โดยนักแสดงต้องมีความแม่นยำในการตีซ้อง ต้องตีให้เกิดเสียงดังและเคลื่อนไหวไปพร้อมเพรียงกัน

2.5 โอกาสที่ใช้แสดง การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองชุดนี้ เกิดจากการนำหัตถกรรมท้องถิ่นการทำซ้องของชาวบ้านเพื่อให้เกิดความสวยงามสนุกสนานมากยิ่งขึ้นใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือคณะบุคคลที่มาเยี่ยมเยือน ตลอดจนงานบุญประเพณี หรืองานรื่นเริงในหมู่บ้าน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ขึ้นใหม่ชื่อ ชุด เบิ่งฟ้อนซ้องทรายมูล เป็นองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เกิดจากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตซ้องของชุมชนบ้านทรายมูล และประยุกต์เข้ากับทฤษฎีด้านนาฏศิลป์ เพื่อ สร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีศิลปะการแสดงท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนบ้านทรายมูล

ที่ชุมชนใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยออกแบบการแสดงด้วยการประพันธ์คำร้องใหม่ที่สอดคล้องกับคำขวัญและเอกลักษณ์ของชุมชน และเรียบเรียงดนตรีผสมผสานทำนองพื้นบ้านอีสาน การออกแบบเสื้อผ้า การแสดง อุปกรณ์ และเครื่องประดับจากวัสดุท้องถิ่น เช่น การประดิษฐ์ปิ่นปักผมจากไม้ตีซ้อง หรือการประดิษฐ์ดอกไม้ประดับผมเป็นดอกทองอุไรซึ่งปลูกมากในชุมชน

เพลงเบิ่งพ็อนซ้องทรายมูล

(เกริ่นลำทำนองอุบล) พอแต่เปิดผ้ากั๊ง แฉ่งสว่างทางพิบูล ซ้องทรายมูลดังไกล นิใหญ่ดีน้อตัก้องละดังไปเถิงหนห้อง เมืองแมน่น้อแถม่วน ภูมิปัญญาล้วนๆ ทำสร้างตั้งแต่นาน คนทรายมูลว่านนั้น นำใจแสวงดงามหลาย เปรียบดังสายธาราน้อแม่มูลบ่เคยแล้ง.....

(เพลง) มาเด้อมา มาเด้อมา ซ้อยนี้ลีพาไปเที่ยวพิบูล พาไปชมบ้านทรายมูล ไปดูดอกคูณเหลืองบาน ตามแก่ง ช่างดงามแฉ่งเกาะแก่งบ้านเฮา....กราบไหว้ปัจฉิมาคารๆ แห่งบูรพาจารย์ องค์หลวงปู่เสาร์ พระเจดีย์ศรีภูมิลำเนา เปรียบเป็นร่มเงาพระธรรมคอยห่ม หัวใจสุขสมหม่มบุญเบิกบาน

ทรายมูลแหล่งวัฒนธรรมๆ ทั้งหัตถกรรมคือทอผ้าอีสาน ประเพณีนั้นน้อลังการ สมนามขนานว่าเมืองซ้องกลอง ต้อนรับพี่น้อง ด้วยน้ำใจไมตรี (ดนตรีกลองยาว)

(ทำนองลำเพลิน) โอยน้อยาย ทรายมูลนี้วารีไหลผ่าน สายธารธรรมหลังล้นคือสายน้ำแม่มูล ไหลวุ่นวุ่นลงแก่งน้ำเกาะ สายธารธรรมไหลเลาะสู่ใจบ่มีแล้ง แสงใจเอ๋ย ไบ่บ่เคยมาเห็นซ้องใหญ่ ซ้องใหญ่ พุซ้องใหญ่ เชิญมาดูเบิ่งได้ทรายมูลบ้านถิ่นเฮา เอาใจท่านโฮมกันเป็นหนึ่ง คนทรายมูลซาบซึ้งวัดดอนธาตุถิ่นธรรม

(เพลง) อำเภอปิบลม้งสาหรารๆ งดงามตระการหมู่บ้านทรายมูล ถิ่นนี้ไม่มีอาดูร พระธรรมเพิ่มพูน คำคุณจิตใจ ซ้องใหญ่เก้าจุมสร้างสรรค์ๆ สืบทอดต่อกันมาเนิ่นนานไกล สัญลักษณ์ศาสนานี้เง พวกเราทำได้เป็นพุทธบูชา

แม้มาจากแห่งหนไหนๆ เรามอบน้ำใจให้อยู่ทุกครา เชิญมากราบไหว้บูชาหลวงปู่เสาร์นันทนา คัมภีร์ครองปองภัย

(ทำนองลำเพลิน) ไกลหรือใกล้ไผ่ยามถิ่นๆ แม่มูลรินหลังย้วยสวายแท้เมื่อชม ลมพัดต้องตามแก่งเย็นสบาย คนทรายมูลใจดีรับรองเต็มที ยินดียิ่งไมตรีเต็มเปี่ยม ขอเพียงมาแวะเยี่ยมสิเตรียมต้อนรับฮักแพง ขอบอกแจ้งซ้องใหญ่ดังไกลๆ จิตใจคนทรายมูลกะใหญ่คือกับซ้อง ใหญ่คือน้อยกับซ้อง....(กลองยาว)

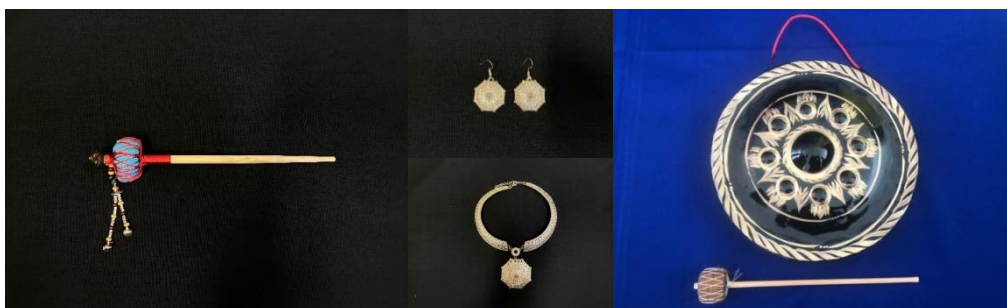
เสื้อผ้าการแสดงออกแบบประยุกต์จากผ้าพื้นเมืองของชาวอีสานโดยตัดเย็บจากช่างในชุมชน และเพิ่มเติมเอกลักษณ์โดยเครื่องประดับและอุปกรณ์การแสดง

Picture 1: Show Ti Gong Dance, it is the Uniqueness of the Display Showing the Community Producing Gong at Ban Sai Mun.

(Source: Researcher Team, 2021)

Picture 2: Wooden Barrette Style Gong, Necklace and Earrings that Look Like Gong and Joom Gong Is Props Show.

(Source: Researcher Team, 2021)

ผลจากการวิจัยองค์ความรู้ด้านการแสดงนาฏศิลป์ชุดนี้ยังสร้างผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนมาแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจในฐานะเจ้าบ้านที่ดี และเพิ่มความหลากหลายให้แก่กิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านทรายมูล และยังเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ชุมชนได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาขั้นตอนในการผลิตของ ชุมชนบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในด้านการผลิตซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่สืบทอดภูมิปัญญามากกว่า 40 ปี จุดเริ่มต้นของการทำของเกิดจากความต้องการหารายได้เสริมให้กับครอบครัวหลังการทำนา จึงเป็นมูลเหตุให้ชาวบ้านหลายคนในหมู่บ้านรวมตัวกันไปหาบเร่ขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ หนังสือธรรมะ หนังสือกัณฑ์เทศน์ หนังสือนิทานต่างๆ รวมไปถึงของ เนื่องจากชาวบ้านกลุ่มนี้เห็นว่าชุมชนในแถบอีสานส่วนใหญ่มีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาและศรัทธาในพระพุทธศาสนา สำหรับหัตถกรรมการทำของของบ้านทรายมูลนั้น ช่างตีของชาวบ้านทรายมูลได้ไปเรียนรู้กรรมวิธีการผลิตของจาก พ่อใหญ่น้อย (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นชาวกุลาเดิมอยู่จังหวัดขอนแก่นและย้ายถิ่นที่อยู่มาที่บ้านบึงหวาย ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของ Chonphairot (2008) ที่ศึกษาชุมชนชาวกุลาในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าชาวกุลามีความสามารถด้านการช่าง เช่น ช่างโลหะ ช่างไม้ นิยมทำเครื่องใช้ในครัวเรือนด้วยทองเหลืองและสัมฤทธิ์ และโดยเฉพาะความสามารถด้านดนตรีที่นำ “ของ” มาประกอบการแสดงฟ้อนมอญเซิ้ง ซึ่งเป็นไปได้ว่าชาวกุลาที่อพยพมาอาศัยอยู่ในแถบภาคอีสานแล้ว นำภูมิปัญญาในเชิงช่างมาประกอบสัมมาชีพเลี้ยงตนเองเพิ่มเติมจากการเร่ขายสินค้า

ขั้นตอนการผลิตของบ้านทรายมูลเริ่มต้นด้วย การออกแบบของ โดยใช้แผ่นทองเหลืองหรือแผ่นเหล็กที่มีขนาดตามความต้องการ ตัดแผ่นทองเหลืองให้เป็นวงกลมตามขนาดที่ต้องการ ขั้นตอนต่อมาคือ การเชื่อม เนื่องจากปัจจุบันนิยมผลิตของใหญ่จึงต้องมีการเชื่อมแผ่นเหล็กหรือทองเหลืองให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ และนอกจากนั้นการเชื่อมนี้ทำเพื่อขึ้นรูปทรงและทำขอบ ขั้นตอนต่อมาคือ การตีจุม หรือตีของให้มี

ป้อนขึ้นมาซึ่งเอกลักษณ์ของห้องบ้านทรายมูลคือจะมีจุ่มหรือป้อนทั้งหมด 9 จุด จากนั้นเป็นการ **แต่งเสียง** โดยการใช้ค้อนตีปรับแต่งเสียงเพื่อให้มีเสียงดังกังวานต่อเนื่องไม่ขาดตอน และขั้นตอนสุดท้ายคือ **การเขียน ลวดลาย** การให้สีและเขียนลาย ตกแต่งตามลักษณะของขนาดห้องซึ่งลายส่วนใหญ่มีลักษณะตรงตามลวดลาย ห้องโบราณ หรือเป็นการเขียนลายตามที่ถูกคำต้องการ ผลการวิจัยใกล้เคียงกับ Wajanawichakon (2019) ระบุว่า การทำห้องบ้านทรายมูลจะต้องมีช่างผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ ช่างเชื่อม ช่างตี ช่างเสียง และช่างเขียนลวดลายลงสี

เอกลักษณ์ของห้องบ้านทรายมูลคือ ห้อง 9 จุ่ม หมายถึง ห้องที่ตีค้อนในตัวห้องทั้งหมด 9 ป้อน ซึ่งในภาษาอีสานเรียกว่า “จุ่ม” แนวคิดในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์นี้ เริ่มในปี พ.ศ.2535 โดยชาวบ้านนำเอาความเชื่อเรื่องโสกหรือโศลกห้องที่ว่า “ห้องเก่าเก่า คำเก่าตุ่ม” รวมถึงเป็นการผลิตห้องในสมัยรัชกาลที่เก้า เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาปลอดุลยเดชมหาจักราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 อีกทั้งเลข 9 ยังเป็นเลขมงคล ทั้งนี้ การตีจุ่มเพิ่มขึ้นมา 8 จุ่ม นั้นยังสื่อถึง “มรรค 8” ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งชาวบ้านให้ความเห็นว่าสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจะอยู่ในความนิยมและขายได้ตลอดเพราะว่าคนไทยเป็นชาวพุทธที่มีวิถีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังนั้นเมื่อใครหาซื้อห้อง 9 จุ่ม จากบ้านทรายมูลไปถวายวัดหรือตีในงานมงคลต่างๆ ก็จะส่งผลให้มีความเป็นสิริมงคลยิ่งขึ้นซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นมาให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2. การออกแบบการนำเสนอภูมิปัญญาสร้างสรรค์จากการผลิตห้อง ชุมชนบ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาในการผลิตห้องประกอบกับข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมและมรดกในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้นำหลักเกณฑ์และกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ของครูจำเรียง พุฒประดับ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ละคร) ในงานวิจัยของ Thongkhamsuk (2004) ที่ศึกษาหลักของการสร้างสรรค์งานควรมีพื้นฐานความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทยมากพอที่จะเข้าใจถึงแก่นแท้ของศิลปะแขนงนี้ผู้คิดประดิษฐ์สร้างสรรค์งาน ต้องคำนึงถึงหลัก 5 ประการคือ 1) รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย 2) กระบวนท่ารำและการแปรแถว 3) ดนตรีและเพลงประกอบ 4) เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง และ 5) โอกาสในการแสดง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำองค์ประกอบทั้ง 5 มาประยุกต์กับการออกแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์แนวพื้นบ้านอีสาน **ประการแรก รูปแบบในการแสดง** การแสดงชุด “เบิ่งพ็อนห้องทรายมูล” เป็นการพ็อนรำแบบพื้นเมืองตามจังหวะดนตรีและบทร้องภาษาอีสานโดยมีการออกแบบสร้างสรรค์จากเหตุการณ์ท้องถิ่น คือ ความภูมิปัญญาในการผลิตห้องของชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้แบ่งช่วงการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การเกริ่นประกอบการเป่าแคน ช่วงที่ 2 การพ็อนรำเป็นขบวนโดยนักแสดงหญิงพ็อนรำเป็นขบวนประกอบดนตรีและเนื้อร้องภาษาอีสานที่ประพันธ์ขึ้นจากคำขวัญและเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ช่วงที่ 3 เป็นการรำตามจังหวะกลองยาวพื้นบ้าน พร้อมทั้งนำห้องของท้องถิ่นมาตีประกอบจังหวะ **ประการที่สอง กระบวนท่ารำและการแปรแถว** การออกแบบท่ารำสร้างสรรค์จากท่ารำกลองยาวผสมกับท่าพ็อนพื้นเมืองและท่ารำนานาฏศิลป์ไทย ที่มีท่วงท่าที่สื่อความหมายเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวบ้านทรายมูลตามเนื้อหาของเพลง ท่ารำประกอบเกริ่นหมอลำทำนองอุบล ลายลำเพลิน ลายลำเซิ้ง และลายกลองยาว การรำรำเป็นการรำตามจังหวะช้าและเร็วสลับกัน นอกจากนี้ในช่วงสุดท้ายของการแสดงได้ใช้ห้องเล็กขนาด 8 นิ้ว มาตีประกอบการแสดงในจังหวะกลองยาวเพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของห้องบ้านทรายมูล นอกจากนี้การออกแบบท่าร่ายังมาจากวิถีชีวิตและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาทั้งวัดป่าและวัดบ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ขั้นตอนในการคิดท่ารำ ใช้ท่าที่คิดขึ้นใหม่จากท่านาฏศิลป์พื้นบ้าน และท่าที่รำกันในหมู่บ้าน ได้แก่ ท่าไหว้ ท่าบัวบาน

ทำยี่งธู ทำปัดมือ ประกอบกับทำนาฏศิลป์ไทยในการสื่อความหมาย เช่น ทำสวดสร้อยมาลาแปลง ทำยี่ง ฟ้อนหาง ทำบังสุริยา ทำจันทร์ทรงกลด ทำสวดสูง เดินย่ำเท้าแบบลำเพลิน ทำกลองยาวใช้การแปรแถวและการใช้พื้นที่สำหรับการแสดง ใช้การรำการแปรแถวที่หลากหลาย ได้แก่ แถวรูปวีคว่า แถวหน้ากระดาน แถวคู่สับหว่าง ซึ่งผู้แสดงต้องระวังระยะห่างของช่องไฟอยู่เสมอ สำหรับการแปรแถวตั้งขั้มในช่วงสุดท้ายจะต้องเคลื่อนไหวในท่ารำด้วยจังหวะที่รวดเร็วและนิ่งในตอนจบ ผู้แสดงจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบและที่สำคัญการแสดงอารมณ์ในการรำต้องสื่อถึงความภาคภูมิใจและความสนุกสนานในการตีฆ้องประกอบ ซึ่งส่วนหนึ่ง ของแนวคิดในการออกแบบท่ารำในงานวิจัยครั้งนี้มาจากหลักการออกแบบลีลาท่ารำของ อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ.2533 จากงานศึกษาของ Channinwong and Limsakul (2014) ซึ่งสรุปหลักการออกแบบลีลาท่ารำไว้ 4 ประการ ได้แก่ (1) ใช้หลักการจินตนาการ (2) ใช้หลักการตีบทผสมผสานท่าทางธรรมชาติ (3) ใช้หลักการนำท่ารำเก่ามาพัฒนาใหม่ (4) ใช้หลักการสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำใหม่ในรูปแบบการรำตีบทตามคำร้องและทำนองเพลงกระบวนการลีลาท่ารำแบบมาตรฐานมีการนำแม่ทำนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ต่างชาติมาร้อยเรียงกระบวนการลีลาท่ารำใหม่อย่างมีเอกลักษณ์ **ประการที่สามเพลงและเครื่องดนตรี** ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ได้แก่ โหวด โปงลาง กลองอีสาน กลองยาว กลองตุ้ม กรับไม้ ฝั่ เบส พิณ แคน โดยเฉพาะฆ้องเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงผสมอยู่ในการแสดงเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนสำหรับบทเพลงนั้น นำเสนอในรูปแบบกลอนลำอีสานประกอบทำนองลำเซิ้ง ลำเพลิน และกลองยาว โดยเริ่มต้นจากการเกริ่นลำทำนองอุบล หรือที่เรียกว่า การโอ้ลำ เนื้อเพลงประพันธ์จากเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะจากคำขวัญของหมู่บ้าน **ประการที่สี่เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ** ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากอัตลักษณ์ของชุมชน กล่าวคือ ผ้าถุงมัดหมี่ เสื้อแขนกระบอก และสไบ ออกแบบจากเสื้อผ้าการแสดงของหญิงชาวบ้านทรายมูลในงานบุญต่างๆ ดอกไม้ติดผมใช้ดอกทองอุไรที่ประดิษฐ์จากผ้าซึ่งเป็นดอกไม้ที่พบเห็นมากในชุมชน ปิ่นปักอกแบบประยุกต์ขึ้นจากไม้ตีฆ้องให้เกิดเอกลักษณ์และความสวยงาม ตลอดจนสร้อยและต่างหูที่เลือกที่มีลักษณะคล้ายกับฆ้อง สอดคล้องกับ Phonsan and Potiwetchakul (2019) นำเสนอว่า การออกแบบเครื่องแต่งกายฟ้อนพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์นิยมออกแบบเพื่อสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามในบริบทท้องถิ่นของชาวอีสาน การออกแบบเครื่องแต่งกายนั้นเดิมออกแบบให้เรียบง่ายเป็นการเลียนแบบการแต่งกายของชาวบ้าน ตามวิถีชีวิตของคนอีสานทั่วไป นอกจากนี้จากที่กล่าวมาข้างต้น ในเรื่องเพลงและดนตรีเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ และ กระบวนท่ารำและการแปรแถว ยังสอดคล้องกับกับ Virulrak (2004) กล่าวว่าความหมายนาฏยลักษณ์ของการฟ้อนรำคือการที่นำเอาลักษณะเฉพาะออกมา ให้ปรากฏชัดเจนกำหนดได้จากการแสดงออกของนาฏยศิลป์ใน 4 ส่วนหลัก คือ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง ดนตรี และการแสดง การนำเอาตัวบ่งชี้นาฏยลักษณ์ที่ใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงจะง่ายต่อการจดจำรำลึกถึง และจะทำให้การแสดงกำหนดรูปแบบได้ตรงประเด็นเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ ดังนั้นฆ้องจึงเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ผู้แสดงต้องตีให้เกิดเสียงมาผสมผสานกันกับท่ารำ ซึ่งท่าทางการฟ้อนรำจึงถูกกำหนดด้วยท่าทางการถือฆ้องด้วย **และประการที่ห้าโอกาสที่ใช้แสดง** การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองชุดนี้ เกิดจากการนำหัตถกรรมท้องถิ่นการทำฆ้องของชาวบ้านพื้นบ้านเพื่อให้เกิดความสวยงามสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ใช้แสดงในโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสมเช่นงานต้อนรับนักท่องเที่ยวและงานบุญประเพณีต่างๆ

สรุป

ห้อง 9 ชุม บ้านทรายมูล ที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดอุบลราชธานีในฐานะหนึ่งในหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงไปยังเส้นทางท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งศักยภาพของชาวบ้านในชุมชน ที่มีความสามัคคีและกระตือรือร้นที่จะริเริ่มกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้การได้มาซึ่งข้อมูลและการออกแบบการแสดงผลงานศิลปสร้างสรรค์ ตลอดจนการถ่ายทอดทำร่ำให้แก่ชาวบ้านในชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งขั้นตอนการผลิตห้องบ้านทรายมูล ประกอบด้วย การออกแบบห้อง การเชื่อมแผ่นเหล็กหรือทองเหลือง การตีจุ่ม การแต่งเสียง และการเขียนลวดลาย รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับมหรสพท้องถิ่น บุญประเพณีต่างๆ นั้น ถูกนำมาวิเคราะห์และออกแบบการแสดงผลงานศิลปสร้างสรรค์ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะมีจุดเด่น คือ การเกริ่นลำทำนองอุบล และเนื้อร้องที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างดี ตลอดจนทำร่ำที่ออกแบบมาจากภูมิปัญญาการผลิตห้อง และดนตรีที่สนุกสนานเร้าใจแบบพื้นบ้านอีสาน มีทำนองของกลองยาวซึ่งเป็นดนตรีพื้นบ้านที่ชาวบ้านทรายมูลนิยม ฟ้อนรำในงานบุญประเพณีต่างๆ มาตั้งแต่อดีต ดังนั้นการแสดงผลงานศิลปสร้างสรรค์ ชุด “เบิ่งฟ้อนห้องทรายมูล” จะสามารถช่วยต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ใช้แสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน สร้างความภาคภูมิใจที่จะนำเสนอเอกลักษณ์และเสน่ห์ของชุมชน เพื่อเผยแพร่ให้ผู้คนได้รับรู้ถึงของดีของหมู่บ้านห้องทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานีทั้งในรูปแบบการต้อนรับผู้มาเยือนชุมชนและในโลกออนไลน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ชุดการแสดงผลงานศิลปสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นชื่อชุด “เบิ่งฟ้อนห้องทรายมูล” เพื่อใช้ในการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวและในโอกาสต่างๆ จึงควรให้ผู้เข้าร่วมอบรมรับการถ่ายทอดการแสดงฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญและออกแสดงได้อย่างพร้อมเพียงสวยงาม

1.2 ควรมีการบรรจุหลักสูตรการเรียนรู้การแสดงพื้นบ้านชุด “เบิ่งฟ้อนห้องทรายมูล” ให้กับโรงเรียนในชุมชนเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดไปยังเยาวชนรุ่นหลังและสืบทอดการแสดงท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ถึงแม้ชุมชนบ้านทรายมูลจะมีความสามัคคีและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนอย่างเข้มแข็งแต่ยังมีเยาวชนจำนวนน้อยมากที่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมการถ่ายทอดทำร่ำในการแสดงพื้นบ้านชุด “เบิ่งฟ้อนห้องทรายมูล” ดังนั้นควรมีการศึกษาถึงแนวทางการจูงใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชนสนใจเข้าร่วมสืบสานการแสดงศิลปการแสดงพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2.2 ควรมีการศึกษาในชุมชนท่องเที่ยวที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและยังไม่มีมีการพัฒนาให้เป็นการแสดงของท้องถิ่นอย่างเป็นระเบียบแบบแผน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีศิลปการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งจะนำไปสู่การเผยแพร่สู่สายตานักท่องเที่ยวและยังช่วยอนุรักษ์ สืบสาน เพิ่มคุณค่าให้แก่มรดกภูมิปัญญานั้น

References

- Channinwong, N., & Limsakul, P. (2014). Choreography of Thai Performing Arts Movement of Acarn Suwanni Chalanukroa-The National Artist 1990. *Journal of Fine and Applied Arts Chulalongkorn University*, 1(1), 32-39.
- Chantawanich, S. (2004). *Qualitative Research Methods*. (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chonphairot, M. (2008). *Guidelines for Conservation, Restoration and Development of Identity and Traditions of the Kula Ethnic Group in the Northeast*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Department of Community Development. (2018). *OTOP Nawatwithi Community Tourism Project Management Manual*. Retrieved September 10, 2018, from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER051/GENERAL/DATA0000/00000042.PDF>
- Department of Tourism. (2016). *Statistics of Domestic Tourists in 2016 (Classified by Region and Province)*. Retrieved September 10, 2018, from https://www.mots.go.th/old/more_news.php?cid=438&filename=index
- Phankhong, T., Joungtong, S., & Suwankum, S. (2016). The Integrate Shadow Puppet Show with the Cultural Tourism: Case Study Nakarin Chatong's Shadow Puppet Show. *Humanities & Social Sciences KhonKaen University*, 33(3), 222-240.
- Phonsan, N., & Potiwetchakul, S. (2019). The Costume Design for Isan Folk Dance of Kalasin College of Dramatic Arts. *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University*, 11(1), 161-186.
- Richards, G. (1996). Production and Consumption of European Cultural Tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 261-283.
- Rungcharoen, A., & Disatapunahu, S. (2014). The Use of Folk Art Uniqueness to Promote Cultural Tourism: A Case Study of Suphanburi Province. *Institute of Culture and Arts Journal*, 16(1), 31-46.
- Srejongsoang, S., & Nongped, K. (2019). The Development of Creatively Cultural Tourism Resources of Communities in the Lower North -Eastern Provincial Cluster 2. *Journal of Humanities and Social Science Ubon Ratchathani University*, 10(Special), 72-101.
- Thongkhamasuk, P. (2004). *Teacher Chamrieng Buddhapradab, National Artist: A Model of Being a Teacher Who Conveys Traditional Thai Dancing Arts*. Bangkok: Office of Performing Arts, Fine Arts Department.
- Virulrak, S. (2004). *Principles of the Performance of the Classical Dance*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wajanawichakon, K. (2019). Increasing Efficiency of Production Process of 9-Joom Gong: A Case Study of Khonsai, A Gong-Making Village, Ubon Ratchathani. *UBU Engineering Journal*, 12(2), 86-98.

รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านหนองเต้ จังหวัดสุพรรณบุรี*

Khok Nong Na Santi Suksa Water Management Model Through Buddhist Peaceful Means by Ban Nong Tae, Suphanburi Province

¹จุฑาทิพ ทองสุข และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Chutatip Tongsook, and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Dr.Chutatip@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลของชุมชนบ้านหนองเต้ จังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนบ้านหนองเต้ จังหวัดสุพรรณบุรี 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธี เป็นงานวิจัยรูปแบบอริยสัจจโมเดลสอดคล้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมภายใต้กรอบการดำเนินการวิจัย 9 ขั้นตอน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการจำนวน 11 รูป/คน ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา กสิกรจำนวน 20 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเจาะจง และนำมาวิเคราะห์อธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) พื้นที่ชุมชนอยู่นอกเขตชลประทาน ไม่สามารถขุดคลองเชื่อมต่อได้ ประสบ ปัญหาภัยแล้งซ้ำซากมานาน ขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตรอาศัยน้ำในฤดูฝนทำนาได้ปีละครั้ง หากฝนทิ้งช่วง ไม่สามารถปลูกข้าวได้ ต้องซื้อน้ำ ปู๋ยเคมี จำนวนมาก ผลผลิตไม่คุ้มค่ากับการลงทุนไป ทำให้เกษตรกร เกิดหนี้สินมาก อีกทั้งยังขาดความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่การนำรูปแบบการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลเป็นทางเลือกสามารถช่วยแก้ปัญหาให้มีน้ำใช้ในพื้นที่ของตนเองได้เพียงพอ ตลอดทั้งปี 2) นำหลักอริยบท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักพุทธสันติวิธีบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา บริหารจัด การน้ำสู่ความสำเร็จช่วยให้หมู่คณะมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคร่วมกันอัน นำไปสู่เป้าหมายสำหรับการร่วมกันทำงานในหมู่คณะ เพื่อความสำเร็จตามความประสงค์ได้อย่างแท้จริง 3) การนำรูปแบบการบริหารจัดการน้ำสู่ น้ำดี น้ำพอ น้ำใจ ตามองค์ประกอบ 11 ประการ ของ SUPHANBARAY MODEL มี ปลุกความต้องการ (S, Survey), เปิดเอกลักษณ์ (U, Unique), ปลุกสันติภาพ (P, Peace), ปรับการจัดการ (H, Handle), ปฏิบัติการชุด (A, Action), ประสานเครือข่าย (N, Network), ประเมินน้ำให้เพียงพอ (B, Baray), ปักความกระตือรือร้น (A, Active), ปลุกใจให้มีพลัง (R, Reflection), เปิดประตูสู่ความสำเร็จ (A, Accomplishment), ประเทืองปัญญา (Y, Yield) คนในชุมชนร่วมกัน ช่วยเหลือ เผื่อแผ่ เกื้อกูล มีความรักความสามัคคี รู้จักการแบ่งปันประโยชน์กันทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการน้ำ; โคกหนองนาสันติศึกษา; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research aimed 1) to analyze the context, problems, and requirements related to Khok Nong Na Santi Suksa water management model by Ban Nong Tae, Suphan Buri Province; 2) to examine the Buddhist peaceful means that contribute to Khok Nong Na Santi Suksa water management model; and 3) to develop and present Khok Nong Na Santi Suksa water management model through Buddhist peaceful means. The study was based on Ariyasacca (the Four Noble Truths) model in accordance with participatory action research under the 9-step research framework. The key informants included eleven scholars and twenty community leaders, religious leaders, and farmers. The data was collected through a purposive in-depth interview and analyzed using the descriptive method.

From the study, the following findings are found: 1) The community area is outside the irrigation region. it is impossible to develop a canal to connect. Water shortages in agriculture are a recurring problem caused by droughts, thus once a year farming needs to be done with water during the rainy season. If the rain is insufficient, rice cannot be grown. Due to a shortage of water, farmers have been forced to buy significant quantities of water and chemical fertilizers, but the yield could not justify the cost, leaving them in major debt. Moreover, there is a lack of understanding about water management in the area. The implementation of the Khok Nong Na Santi Suksa water management model is an approach that can address the mentioned problems by allowing for year-round access to enough water in one's own areas. 2) An application of Iddhipāda (the Four Bases of Accomplishment) comprising Chanda (will), Viriya (perseverance), Citta (thoughtfulness), Vīmaṃsā (investigation) as a Buddhist peaceful means integrated with modern science are used to develop the water management. As a result, the community will be able to face problems and solve them, resulting in the achievement of set goals and desired success. 3) The waste management model leads to 'good water, sufficient water, water of kindness.' The 'SUPHANBARAY' model consists of the following components: 'S' stands for Survey; 'U' stands for Uniqueness; 'P' stands for Peace; 'H' stands for Handle; 'A' stands for Action; 'N' stands for Network; 'B' stands for Baray; 'A' stands for Active; 'R' stands for Reflection; 'A' stands for Accomplishment; and 'Y' stands for Yield. The model helps in improving community cooperation, encourages helping and solidarity among people, supports benefit sharing and sustainable peace in the community.

Keywords: Water Management; Khok Nong Na Santi Suksa; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

จากวิกฤตการณ์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านของอุณหภูมิ ความชื้น ฝน ลม แปรปรวน แตกต่างไปจากเดิมส่งผลให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้นเกิดภาวะโลกร้อน (Climate Change) เป็นภัยแล้ง ในปัจจุบัน นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความสมดุลของระบบนิเวศโดยรวม อย่างต่อเนื่อง บริบทของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อหาทางรับมือต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประเทศไทย ได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2561-2565) มีเป้าหมายการขับเคลื่อนการพัฒนา ความยั่งยืนภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ลงสู่ทุกจังหวัดของประเทศไทย (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021)

ในแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2566-2570 ประเด็นการพัฒนาจังหวัดที่ 3 ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่โดยรวม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบด้วยหลักการเก็บน้ำรูปแบบธนาคารน้ำใต้ดิน ให้เกษตรกรมีน้ำทำการเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ด้วยการบริหารจัดการน้ำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของ โคก หนอง นา โมเดล แก้ปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ ให้ประชาชนสามารถพึ่งพา ตนเองได้ทางเศรษฐกิจที่ร่วมกันแก้ปัญหาเชิงบูรณาการสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติต่อยอดจากโครงการ เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนและยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมของจังหวัด (Suphan Buri Provincial Office, 2022) ทั้งนี้ จากแนวคิดต้นแบบของการบริหารจัดการ น้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านกระบวนการที่ประสบความสำเร็จ ในการเก็บ กักน้ำไว้ใช้ในยามหน้าแล้ง เป็นการพัฒนาสันติภาพชุมชน ต้นแบบใช้สันติภาพลงดิน สันติภาพกินได้เป็นฐาน รากของชีวิต ตอบโจทย์ความต้องการผู้เรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง จากองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ ตามบริบทของพื้นที่ในระบบธนาคารน้ำใต้ดิน (Ground Water Bank) โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่การเก็บน้ำ ในฤดูฝนไว้ใต้ดิน เมื่อหน้าแล้งก็สามารถนำน้ำขึ้นมาใช้เหมือนการฝากธนาคารแล้วถอนออกมาใช้ยามต้องการ เป็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาต่อยอด โดยการสร้างจุดรับน้ำด้วยการ ขุดบ่อที่ไม่มีคันขอบบ่อ ให้ลึกลงชั้นดินเหนียวจนถึงชั้นหินอุ้มน้ำ ให้ผนังของบ่อมีความเอียง พร้อมกำหนด จุดของบ่อรับน้ำตามทิศทางการเคลื่อนตัวของน้ำในชั้นใต้ดิน โดยอาศัยแรงเหวี่ยงการหมุนรอบตัวเองของโลก เมื่อฝนตกน้ำฝนจะไหลลงบ่อได้สะดวก (Rungsanthawee, Phosing and Pueynongkae, 2021)

จากแนวคิดดังกล่าวในความเดือดร้อนของคนในชุมชน บ้านหนองแต้ ตำบลลิ้นช้าง อำเภอเมือง สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จึงเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามที่ชุมชน คาดหวัง นำทางชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ พัฒนา และ นำไปต่อยอดในพื้นที่ของตนเอง ด้วยโคกหนองนา ธนาคารน้ำใต้ดิน มาแก้ปัญหาความแห้งแล้งซ้ำซาก ขาดแคลนน้ำในพื้นที่ ให้มีน้ำใช้ทำการกสิกรรมได้ตลอดปี พลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ของการ ดำรงชีพของคนในชุมชน สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2561-2565) ทำกิจกรรม ตามแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญต่อการทำกิจกรรมที่มีผลเป็นความสุข (Phrakrupalad Pannavorawat, Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño, Sakabucha and Phopachit, 2022)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัย สนใจศึกษาในประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนา สันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีเป้าหมาย

พัฒนาเป็นพื้นที่มี น้ำดี เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของการดำรงชีวิต มีน้ำพอเพื่อบริโภคและน้ำใช้ ในการดำรงชีพ และการเพาะปลูก เป็นวิถีของชุมชนมาแต่เก่าก่อน และน้ำใจ เป็นภูมิปัญญาที่ดีที่สุดของมนุษยชาติ เพราะความมีน้ำใจเป็นความห่วงใยรักหากัน ไม่ให้ชอกช้ำจากการเบียดเบียนกัน และใช้เครื่องมือพุทธสันติวิธี โดยมีข้อปฏิบัติให้เข้าถึงธรรมะ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมร่วมสมัยอย่างสุขสงบ ส่งต่อลมหายใจแห่งสันติภาพสู่ลูกหลานอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี
- 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี (Documentary Study) โดยผู้วิจัยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ บริบทโคกหนองนาเพื่อการบริหารจัดการน้ำในปัจจุบัน สภาพปัญหาของโคกหนองนาเพื่อการบริหารจัดการน้ำในปัจจุบัน ความต้องการจำเป็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เอื้อต่อการพัฒนาโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ตลอดจนแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหารจัดการน้ำ และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่สำหรับการพัฒนาชุมชน เศรษฐกิจเข้มแข็งอย่างเหมาะสม รวมทั้งสอดคล้องกับพื้นที่และผลกระทบของสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง อย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับกสิกรในชุมชนผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานบริบทพื้นที่กรณีศึกษา โดยการเลือกพื้นที่แบบเจาะจงที่มีความสำเร็จในรูปแบบบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาโมเดล โดยเลือกพื้นที่แบบอย่างความสำเร็จในรูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เอื้อต่อการพัฒนาโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือในการวิจัย คือ โคกหนองนามหานคร ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติสุรินทร์ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล พื้นที่ต้นแบบการทำธนาคารน้ำใต้ดิน ระบบปิด วัดน้ำคลั่ง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ และพื้นที่ต้นแบบการทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด วัดหนองหลวง ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ทั้งหมด จำนวน 31 คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย ที่ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ประกอบด้วย กสิกรเจ้าของพื้นที่ในชุมชนที่มีความหลากหลายและแตกต่างที่มีความสนใจและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่พุทธกสิกรรมที่เป็นพื้นที่กรณีศึกษา จำนวน 20 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาธนาคารน้ำใต้ดิน ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 11 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพโดยกำหนดประเด็นในการศึกษา สร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และถอดแบบอย่างของความสำเร็จ ที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยและพัฒนา การควบคุมคุณภาพเครื่องมือใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (Lincharearn, 2015) ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นตอนที่ 1 - ขั้นตอนที่ 3 มาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธี กับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการในด้านของรูปแบบบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธี สำหรับชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งผู้วิจัยร่างแนวทางการใช้รูปแบบการกักเก็บน้ำด้วยธนาคารน้ำใต้ดิน ที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกสาร ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาธนาคารน้ำใต้ดินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แนวทฤษฎีใหม่ ได้พิจารณาแสดงความคิดเห็น รับรองความเหมาะสมในการ จัดประชุมเสวนาวิพากษ์นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เอื้อต่อการพัฒนาโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำไปดำเนินการทดลองใช้น้ำร่องกับพื้นที่ต้นแบบของชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และทำการศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติการในพื้นที่ด้วยการกำหนดประเด็นในการศึกษาเพื่อการติดตามรักษา และพัฒนาต่อยอดรูปแบบบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธี ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพถ่ายภาพกิจกรรม สอบถามความพึงพอใจ และการนำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืน หลังการจัดกิจกรรมพัฒนากับผู้ที่เข้าร่วมทำกิจกรรมและผู้เข้าเยี่ยมชมในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีแบบออนไลน์ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบันทึกวิดีโอ บันทึกเสียง จัดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและภาพถ่ายกิจกรรม การจัดประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยโดยสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ลดทอนข้อมูล และจัดกระทำข้อมูล เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลในยุคปัจจุบัน ตลอดทั้งแนวคิด รูปแบบการเก็บน้ำด้วยธนาคารน้ำใต้ดิน และศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ และรับฟังความคิดเห็นสำหรับงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของกสิกรผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงเพื่อการเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี จากการสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลวิจัยพบว่า

บริบท สภาพปัญหาพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่ดอนอยู่นอกเขตชลประทาน ปริมาณน้ำฝนสะสมรวมตลอดทั้งปีน้อยกว่าปริมาณการระเหยน้ำ ฝนทิ้งช่วงในทุกปีทำให้พื้นที่มีความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ การทำไร่ ทำนา ทำสวนของเกษตรกรต้องอาศัยน้ำในฤดูฝนเป็นหลัก จากการที่เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีมานาน เป็นผลให้ดินไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ได้ เมื่อฝนตกลงมาจึงไหลออกสู่ ห้วย หนอง ไปหมด ประกอบกับมีการบุกตัดทำลายต้นไม้นานาไปเผาถ่านขายของชาวบ้านวันยังมีอัตราสูงขึ้นและไม่ได้มีการส่งเสริมให้ปลูกไม้ทดแทน ผลผลิตจากการปลูกข้าวขายเป็นหลักจึงได้ผลผลิตน้อย และพ่อค้าคนกลางกดราคา เงินที่ได้จากการขายผลผลิตไม่พอต่อการนำไปชำระหนี้สหกรณ์การเกษตร ทำให้เกษตรกรเกิดหนี้สินมากและไม่สามารถออกจากความยากจนได้ ในปัญหาความต้องการจำเป็นด้วยการนำรูปแบบในการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยการนำทฤษฎีใหม่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่โคกหนองนาเพื่อการเกษตรบนพื้นที่ของตนเอง และการเก็บกักน้ำด้วยธนาคารน้ำใต้ดิน โดยการจัดการบริหารน้ำเชิงระบบร่วมกันในชุมชน ซึ่งมีจุดเด่น คือ ใช้พื้นที่น้อยในการจัดการ ในฤดูฝนช่วยป้องกันน้ำท่วมได้เนื่องจาก น้ำไหลลงสู่บ่ออย่างรวดเร็วในช่วงฤดูฝน ดินจะอุ้มน้ำ ส่วนในฤดูแล้งดินแห้งขาดแคลนน้ำ และน้ำที่ซึมลงเก็บใต้ดินในฤดูฝนก็จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกเพียงพอได้ในพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องของประเด็นการพัฒนางานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เพื่อดำเนินการเป้าหมายแนวทางเดียวกันกับประเด็นการพัฒนาของจังหวัดสุพรรณบุรี ในแผนการพัฒนาโครงการที่ 3 โดยการสร้างต้นแบบโคก หนอง นาโมเดล เพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำตามบริบทพื้นที่ โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาประเด็นเฉพาะพื้นที่ในชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลลิ้นจี่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ถือเป็นการบูรณาการภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์ พื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ ส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ให้กับเกษตรกรในการทำ การเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เอื้อต่อการพัฒนาโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี จากสืบค้นข้อมูลในโปรแกรมพระไตรปิฎก E-Tipitaka และผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธทศสิริธรรม “โคกหนองนา สันติศึกษาโมเดล” กับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำโดยสันติวิธี การบริหารจัดการน้ำในมุมมองของทางพระพุทธศาสนา ถือว่าแหล่งน้ำแต่ละแหล่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศที่สำคัญ การรักษาทรัพยากรน้ำ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรร่วมกันช่วยทำอย่างเป็นสุข มีความช่วยเหลือเผื่อแผ่เกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคี เมื่อคนรู้จักการแบ่งปันน้ำและนำน้ำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่มีปัญหาจะทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน

พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล เป็นกระบวนการที่สร้างสันติภาพ ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความศรัทธาความเชื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ

วิริยะ คือ ความพากเพียร บากบั่น ในการกระทำสิ่งนั้นให้ต่อเนื่องไม่หยุดจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจมั่น มีใจจดจ่อและรับผิดชอบในงานในสิ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้ วิมังสา คือ การพัฒนาสู่แห่งความสำเร็จตามความประสงค์ของเป้าหมาย (Thai Tipitakas: 35/9/431-441) ซึ่งเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสู่การบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเกษตรกรรม เป็นต้นน้ำของการสร้างความอุดมสมบูรณ์ สร้างและหล่อเลี้ยงชีวิตของสรรพสิ่งในระดับกลางน้ำ และปลายน้ำ อันจะนำไปสู่ความสงบสุข บนพื้นที่ดำเนินชีวิตของตนเอง ในสังคมร่วมสมัย

การนำหลักอริยบท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล เพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล สู่ความสำเร็จซึ่งในด้านของฉันทะกับวิริยะ เป็นหลักที่ช่วยให้หมู่คณะมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน อันนำไปสู่ความเป้าหมายได้เป็นอย่างดี ในด้านของจิตตะและวิมังสา ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้หมู่คณะสามารถหาทางออกจากปัญหาสู่ความสำเร็จของงานตามเป้าหมายได้ ดังนั้นการนำอริยบท 4 มาเป็นหลักธรรมในการขับเคลื่อน จึงก่อให้เกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นเป็นยุทธศาสตร์ ที่นำไปใช้สำหรับการร่วมกันทำงานในหมู่คณะ เพื่อความสำเร็จตามความประสงค์ได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า พุทธสันติวิธีจึงเป็นกลไกแรกสร้างเครื่องมือเพื่อการขับเคลื่อน ปฏิบัติบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ ให้พื้นที่ดินของตนเองกลับมามีความชุ่มชื้น และความชุ่มชื้นนี้จะแผ่ขยายกว้าง เป็นการแบ่งปันน้ำดีออกไปเพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาน้ำในพื้นที่ของตนเองอย่างเพียงพอต่อการพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ ในความสัมพันธ์ของระบบ ดิน น้ำ ป่า และสรรพสิ่งชีวิตน้อยใหญ่ได้อาศัยเกื้อกูล ให้มีพอกิน มีพอกิน มีพอกิน มีพอร่มเย็น ด้วยการบริหารจัดการน้ำแบบธนาคารน้ำใต้ดินทั้งระบบเปิดและระบบปิด ในรูปแบบของ โคก หนอง นา โมเดล ซึ่งจะนำพาการดำเนินชีวิตด้วยความสันติสุข สงบ ร่มเย็น บนพื้นที่ของตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาได้พัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองเต่า จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยการบูรณาการหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่เข้าไว้ด้วยกันให้เหมาะสมและความเที่ยงตรง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะที่เกี่ยวข้องพิจารณา แสดงความคิดเห็น และรับรองความเหมาะสมในการนำไปทดลองใช้น้ำร่องกับพื้นที่กรณีศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตาม SUPHANBARAY MODEL มีองค์ประกอบ 11 ประการที่สำคัญได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 (S, Survey) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปลูกความต้องการ หมายถึง การปลูกความต้องการที่จะเรียนรู้รูปแบบการบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยการสำรวจตรวจสอบความต้องการที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดินให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาคความแห้งแล้ง

องค์ประกอบที่ 2 (U, Unique) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการเปิดเอกลักษณ์ หมายถึง การเปิดเอกลักษณ์บริบทเฉพาะของพื้นที่ชุมชนหนองเต่า ซึ่งอยู่นอกเขตชลประทาน มีความแห้งแล้ง และ ไม่มีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จึงมีความจำเป็น จะต้องมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ต้นแบบที่เป็นตัวแทนพื้นที่ที่บริบทชุมชนหนองเต่าที่ใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ

องค์ประกอบที่ 3 (P, Peace) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปลูกสันติภาพ หมายถึง เมื่อมีความศรัทธาก็จะทำให้รักในสิ่งที่ทำและมีความสุขสงบในใจ จึงมีการร่วมกันพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำอย่างสันติในชุมชน คนในชุมชนและวิศวกรสันติภาพ ได้ช่วยกันริเริ่มทำการปลูกสันติภาพแห่งความชุ่มชื้น

โดยร่วมกันทำการจัดอบรม การบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดินในพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล เพื่อให้เห็นการเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่และร่วมกันสร้างสันติภาพภายใน ทำให้คนในชุมชนมีความสุข ในการสร้างความสามัคคีร่วมกันพัฒนา

องค์ประกอบที่ 4 (H, Handle) การสร้างความยั่งยืนโดยการลงพื้นที่พัฒนาทำการปรับการจัดการ หมายถึง การพัฒนาปรับปรุงแบบการบริหารจัดการน้ำให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ชุมชนหนองแต้ ซึ่งพื้นที่มีความแห้งแล้ง น้ำมีน้อย ไม่มีความชุ่มชื้น และมีน้ำไม่เพียงพอในพื้นที่สำหรับฤดูแล้ง ตามบริบทของพื้นที่หนองแต้เป็นดินร่วนปนทรายทำให้กักเก็บน้ำไม่ได้ จึงจำเป็นต้องปรับพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำใหม่ โดยจำเป็นต้องทำพื้นที่ให้มีการกักเก็บน้ำและเติมน้ำโดยเริ่มจากการบริหารจัดการน้ำ ระบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยทำในพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลเพื่อเป็นต้นแบบและให้ชุมชนนำไปปรับการจัดการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ตนเองให้มากที่สุด

องค์ประกอบที่ 5 (A, Action) การสร้างความยั่งยืนโดยการลงพื้นที่พัฒนาทำการปฏิบัติการชุด หมายถึง การพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติการชุดธนาคารน้ำใต้ดิน เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินบนฐานบริบทชุมชนให้ดูเป็นต้นแบบ

องค์ประกอบที่ 6 (N, Network) การสร้างความยั่งยืนโดยการลงพื้นที่พัฒนาทำการประสานเครือข่าย ในการช่วยกันพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ เพื่อเชื่อมโยงประสานกันเป็นโครงข่ายธนาคารน้ำใต้ดินในชุมชน

องค์ประกอบที่ 7 (B, Baray) ประเมินน้ำให้เพียงพอ การปลูกความคิด ให้มีการริเริ่มการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเอง หมายถึง การประเมินน้ำให้เพียงพอทำให้ถูกต้องวางรูปแบบแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเองตามบริบทพื้นที่ จึงทำให้ต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ ระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบระบบปิดและเปิด เพื่อสามารถมีน้ำพอเพียงในการทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี

องค์ประกอบที่ 8 (A, Active) ปักความกระตือรือร้นการปลูกความคิด ให้ภาคประชาชน ในชุมชนหนองแต้ มีความกระตือรือร้นในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

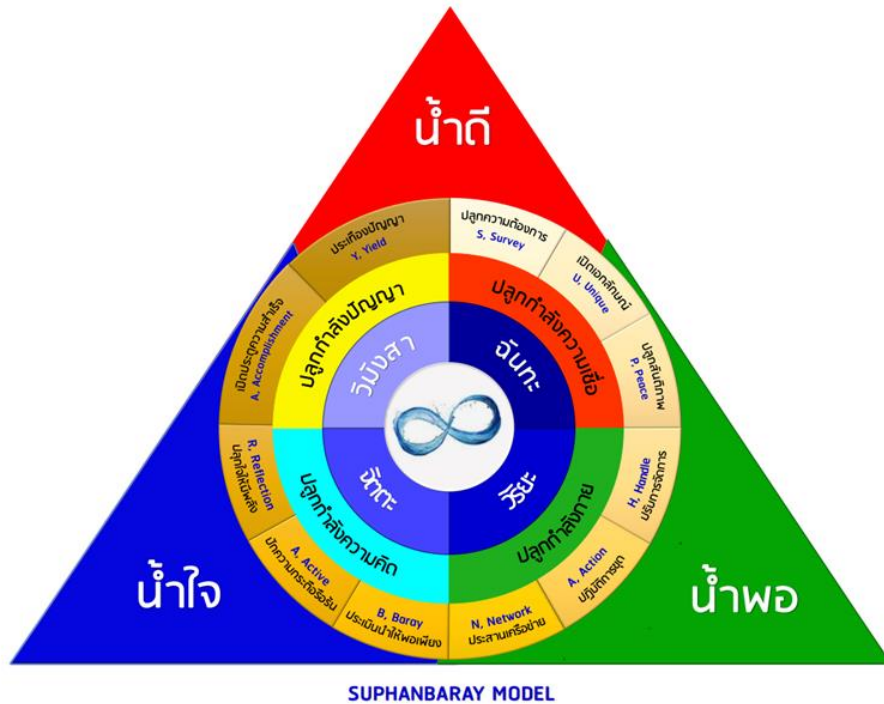
องค์ประกอบที่ 9 (R, Reflection) ปลูกใจให้มีพลัง การสะท้อนผล เป็นกุญแจที่จะไขไปสู่องค์ความรู้ ให้มีการสะท้อนการพัฒนาแบบรวมพลัง และมีการบริหารจัดการน้ำแบบร่วมกันคิดร่วมกันทำร่วมกันขุด ปลูกใจให้ทุกคนมีพลังมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้

องค์ประกอบที่ 10 (A, Accomplishment) เปิดประตูความสำเร็จ การบรรลุผลสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ขับเคลื่อนสู่พรรณบารายโมเดล เพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการน้ำตามบริบทพื้นที่ มีความชุ่มชื้นมีความยั่งยืน ทำให้เกิดระบบนิเวศที่มีการเกื้อกูลกันทั้ง น้ำ ป่า ดิน โดยส่งเสริมห่วงโซ่อาหารให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ และอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนา

องค์ประกอบที่ 11 (Y, Yield) ประเทืองปัญญา ปลูกผลผลิตที่เป็นปัญญาเป็นการขับเคลื่อนสู่พรรณบารายโมเดล เป็นการพัฒนาต่อยอดเพื่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชนหนองแต้ได้อย่างเป็นระบบอย่างยั่งยืน เหมาะสมตามบริบทพื้นที่และสอดคล้องต่อรุ่น ตามยุทธศาสตร์แห่งความยั่งยืน ถึงแม้จะประสบผลสำเร็จแล้วในพื้นที่ต้นแบบก็ยังไม่สามารถหยุดพัฒนาได้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำการพัฒนาต่อยอดในพื้นที่ชุมชน ให้มีความสำเร็จเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น เพื่อเป็นการรักษาความสำเร็จ ให้มีความยั่งยืนตลอดไป เป็นการสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง องค์ความรู้นี้ทำให้เกิดภูมิปัญญา เพื่อแก้ไขปัญหา เป็นการจัดการความรู้สู่นวัตกรรม ส่งต่อมรดกของความสุขสู่ลูกหลานรุ่นสู่รุ่นสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามองค์ประกอบ 11 ประการ ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการรักษาทรัพยากรน้ำ ที่ทุกคนในชุมชนร่วมกัน ช่วยเหลือเผื่อแผ่เกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคี เมื่อคนรู้จักการแบ่งปันน้ำและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่มีปัญหาจะทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่

Picture 1: SUPHANBARAY MODEL

1) **น้ำดี** คือ น้ำเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของการดำรงชีวิต น้ำมีความสำคัญเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพของสรรพชีวิตในระบบนิเวศ เมื่อน้ำดี อากาศก็ดี สิ่งแวดล้อมจึงเกิดความร่มเย็น การพัฒนามีความต้องการใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของคนในชุมชน เมื่อความชุ่มชื้นนี้จะแผ่ขยายกว้างเป็นการแบ่งปันน้ำดีออกไป ทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาน้ำในพื้นที่ของตนเองอย่างเพียงพอต่อการพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ในความสัมพันธ์ของดิน น้ำ ป่า และสรรพสิ่งชีวิตน้อยใหญ่ได้อาศัยเกื้อกูล ซึ่งจะนำพาการดำเนินชีวิตกลับมาสู่วิถีแห่งสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมของการช่วยเหลือ แบ่งปัน มีความสันติสุข สงบ ร่มเย็นบนพื้นที่ของตนเอง ซึ่งในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เกิดน้ำดี โดยการนำอิทธิบาท 4 ฉันทะ (P, Passion) เพื่อปลูกกำลังความเชื่อมั่นศรัทธาและความพอใจต่อสิ่งที่ทำ จึงจะทำให้เกิดผลตามจริงมาเป็นหลักธรรมบูรณาการ ในการขับเคลื่อนองค์ประกอบสุพรรณบารายโมเดล คือองค์ประกอบที่ 1 ปลูกความต้องการ (S, Survey) องค์ประกอบที่ 2 เปิดเอกลักษณ์ (U, Unique) องค์ประกอบที่ 3 ปลูกสันติภาพ (P, Peace) และอิทธิบาท 4 วิมังสา (I, Investigation) เพื่อปลูกปัญญามาเป็นหลักธรรมบูรณาการ ในการขับเคลื่อนองค์ประกอบสุพรรณบารายโมเดล คือ องค์ประกอบที่ 10 เปิดประตูความสำเร็จ (A, Accomplishment) องค์ประกอบที่ 11 ประเทืองปัญญา (Y, Yield)

2) **น้ำพอ** คือ น้ำบริโภคและน้ำใช้ ในการดำรงชีพและการเพาะปลูก เป็นวิถีของชุมชนมาแต่เก่าก่อน ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ เมื่อมีน้ำพอเพียงจึงปราศจากความขัดแย้งแค้นแค้น และจะนำพาความสันติสุขของการกินดีจากการน้ำให้ดิน ดินหล่อเลี้ยง

แหล่งอาหารให้ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้อย่างพอเพียง อยู่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตไม่ต้องหวาดภัยจากวิกฤตการณ์ ภัยจากสิ่งรอบข้าง มีความสุข ในสังคมชุมชนมีความมั่นคงในชีวิต พึ่งพาตนด้วยอาชีพเกษตรกรรมด้วยความรู้ ความสามารถ ในสติปัญญาของตนเองอย่างภาคภูมิใจได้ ซึ่งในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เกิดน้ำพอโดยการนำอิทธิบาท 4 วิริยะ (E, Effort) ปลุกกำลังกาย เป็นการสร้างความขยัน มีความมุ่งมั่นให้ดำเนินการพัฒนามาเป็นหลักธรรมาภิบาล ในการขับเคลื่อนองค์ประกอบสุพรรณบารายโมเดล คือ องค์ประกอบที่ 4 ปรับการจัดการ (H, Handle) องค์ประกอบที่ 5 ปฏิบัติการชุด (A, Action) และองค์ประกอบที่ 6 ประสานเครือข่าย (N, Network)

3) น้ำใจ คือ ภูมิทัศน์ทางจิตที่สุจริตของมนุษยชาติ เพราะความมีน้ำใจเป็นความห่วงใยรักษากัน ไม่ให้ชอกช้ำจากการเบียดเบียนชีวิต เบียดเบียนทรัพย์สินสมบัติ เบียดเบียนจิตใจจากการขาดสติไม่ได้ เปรียบเสมือนน้ำที่แผ่กระจายแบ่งปันกว้างออกไปไม่มีสิ้นสุด บังเกิดความร่วมมือ ความสุข สงบ ซึ่งเป็นเหตุการณ์กลับสู่วิถีความเป็นอยู่ของคนในสังคมวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ เกื้อกูล เอื้อเฟื้อ จิตใจจากที่หยาบกระด้างเปลี่ยนแปลงสู่ความอยู่ร่วมกันของชุมชน สังคม ที่มีความอ่อนโยน มีความรัก มีความสามัคคี เป็นความยั่งยืนสืบต่อไป ซึ่งในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เกิดน้ำใจโดยการนำอิทธิบาท 4 จิตตะ (D, Dedication) เพื่อปลุกกำลังความคิด อย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้การพัฒนาตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงมาเป็นหลักธรรมาภิบาล ในการขับเคลื่อนองค์ประกอบสุพรรณบารายโมเดล คือ องค์ประกอบที่ 7 ประเมินน้ำให้เพียงพอ (B, Baray) องค์ประกอบที่ 8 ปักความกระตือรือร้น (A, Active) และองค์ประกอบที่ 9 ปลุกใจให้มีพลัง (R, Reflection)

คำอธิบายการนำสัญลักษณ์ของ SUPHANBARAY MODEL

สัญลักษณ์สายน้ำอนันต์ (Infinity, ∞) ในวงกลมกลางโมเดล หมายถึงความที่ไม่สิ้นสุด สายน้ำแห่งสันติภาพและความยั่งยืนในพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล สุพรรณบุรี

รูปสามเหลี่ยมซ้อนกันทั้งสามของโมเดลนี้ เหมือนดอกบัวที่โผล่พ้นน้ำ บ่งบอกถึงภูมิปัญญาเต็มอ้อมด้วยธรรม นำพาทางลัทธิธรรมขับเคลื่อน รูปแบบการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองเต่า จังหวัดสุพรรณบุรี เคลื่อนตัวสร้างความยั่งยืนไม่รู้จบสิ้น สืบไป

กรอบวงกลมชั้นที่ 1 วงใน ความหมายและพลังของสีขาวหมายถึง น้ำที่สะอาด สามารถใช้ในการเกษตรได้

กรอบวงกลมชั้นที่ 2 ต่อจากวงที่ 1 ความหมายและพลังของสีน้ำเงินเข้มน้ำทะเลในระดับสี่ หมายถึงหลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรม มาเป็นหลักสันติวิธีบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อการเติมเต็มความชุ่มชื้นในพื้นที่

กรอบวงกลมชั้นที่ 3 ความหมายและพลังของสีแดง หมายถึง ความเข้มแข็ง เป็นสีที่สามารถสร้างความตื่นตัวท้าทายแสดงถึงความโดดเด่นของการปลุกกำลังความเชื่อ ศรัทธาในสิ่งที่พัฒนา จึงเป็นการนำอิทธิบาท 4 เพื่อปลุกสายน้ำ ปอที่ 1 คือ ปลุกกำลังความเชื่อ โดยมี 3 องค์ประกอบคือ การปลุกความต้องการเปิดเอกลักษณ์และปลูกสันติภาพ

สีเขียว หมายถึง สังคมที่กำลังเจริญงอกงาม มีความชุ่มชื้น มีพลังแห่งการฟื้นฟูเป็นการนำอิทธิบาท 4 เพื่อปลุกสายน้ำ ปอที่ 2 คือ ปลุกกำลังกาย โดยมี 3 องค์ประกอบคือ ปรับการจัดการ ปฏิบัติการชุดและประสานเครือข่าย

สีฟ้า หมายถึง ความจริงใจความยึดมั่นในความคิด เป็นการนำอิทธิบาท 4 เพื่อปลุกสายน้ำ ปอที่ 3 คือ ปลุกกำลังความคิด โดยมี 3 องค์ประกอบคือ ประเมินน้ำให้พอเพียง ปักความกระตือรือร้น และปลุกใจให้มีพลัง

สี่เหลี่ยม หมายถึง สังคมที่มีพลังของความสุจริตแท้จริง มีพลังของสติปัญญา เป็นการนำอิทธิบาท 4 เพื่อปลูกสายน้ำ ปอที่ 4 คือ ปลูกกำลังจิต โดยมี 2 องค์ประกอบคือ เปิดประตูสู่ความสำเร็จ และประเทืองปัญญา

กรอบสามเหลี่ยมขั้นที่ 4 นอกสุด สี่ หมายถึง

สี่เขียว (น้ำพอ) หมายถึงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล ซึ่งมีการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม ประสบความสำเร็จในการมีความชุ่มชื้นในพื้นที่ มีน้ำพอเพียงสำหรับทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี เกิดความอุดมสมบูรณ์สร้างวิถีสังคมวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความพอกิน พออยู่ พอใช้ พอร่มเย็น นำพาความสันติสุขของการ กินดีจากการน้ำให้ดิน ดินหล่อเลี้ยงแหล่งอาหารให้ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารได้อย่างพอเพียง อยู่ดีมีความปลอดภัยในชีวิต ไม่ต้องหวาดภัยจากวิกฤตการณ์ภัยจากสิ่งรอบข้าง มีความสุข ในสังคมชุมชนมีความมั่นคงในชีวิตพึ่งพาตนด้วยอาชีพเกษตรกรรมด้วยความรู้ความสามารถ ในสติปัญญาของตนเองอย่างภาคภูมิใจได้

สี่น้ำเงิน (น้ำใจ) หมายถึง มีการแบ่งปัน ความรู้และมีการช่วยกันพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ ด้านการบริหารจัดการน้ำ ให้กับคนในชุมชนที่ต้องการนำไปใช้ในในพื้นที่ของตนเอง จึงเป็นสังคมของการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เพราะการมีน้ำใจเป็นต้นทุนของความดีงามแผ่ขยายความผาสุก ร่มเย็นในชีวิต มีความปลอดภัยในการดำเนินเลี้ยงชีพตามแนวทางสัมมาอาชีพ อย่างมีสติเกิดความสมัครสมานสามัคคีกันในสังคมชุมชนเอง

สี่แดง (น้ำดี) หมายถึง พื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นตลอดเวลา เนื่องจากการเติมน้ำเข้าไปในระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบระบบปิดและระบบเปิด เป็นสี่แสดงถึงความเข้มข้นของการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เลือดย่อมเข้มข้นกว่าน้ำ ทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพากันเหมือนญาติสนิท มีน้ำในพื้นที่ของตนเองอย่างเพียงพอต่อการพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ในความสัมพันธ์ของดิน น้ำ ป่า และสรรพสิ่งชีวิตน้อยใหญ่ได้อาศัยเกื้อกูล ซึ่งจะนำพาการดำเนินชีวิตกลับมาสู่วิถีแห่งสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมของการช่วยเหลือ แบ่งปัน มีความสันติสุข สงบ ร่มเย็นบนพื้นที่ของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบท สภาพพื้นที่ในปัญหาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากมาย เกิดจากการทำลายสภาพโดยฝีมือมนุษย์ ทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษโรคร้อน เกิดภัย ฝนพ่น มีการเปลี่ยนแปลง คุณภาพดินไม่ดีไม่เหมาะกับการเพาะปลูกเนื่องจากถูกสารเคมีทำลายสภาพดินมานาน ฝนตกไม่เป็นไปตามฤดูกาล เกิดภัยแล้ง และวิกฤตการณ์มากมาย ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมกับมนุษย์ ทั้งนี้ชุมชนบ้านหนองเต่า ตำบลลิ่งชัน อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ จากปัญหาภัยแล้งขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก ความต้องการจากปัญหาสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร รวมไปถึงการดำรงชีพในวิถีเกษตรกรสืบทอดจากบรรพบุรุษนั้น เป็นผลกระทบตอกย้ำเพิ่มในปัญหาของความยากจน รายได้หลักจากการปลูกข้าวได้เพียงตามฤดูกาลปีละครั้ง หากปีใดฝนทิ้งช่วงและฝนน้อย เกษตรกรต้องพึ่งพาการซื้อน้ำมาปลูกข้าวที่เป็นการทำอาชีพในแนวทางแบบเดิมๆ จึงต้องรับความทุกข์ยากในการดำรงชีพ ความเป็นหนี้เป็นสิน และเจ้าหน้าที่ในส่วนของภาครัฐเองก็ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนหรือในการแก้ ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ปล่อยให้เกษตรกรต้องดิ้นรนหาทางรอดด้วยตนเองและจมอยู่ในวังวนของความทุกข์ซ้ำแล้วซ้ำเล่ามาเนิ่นนาน จากแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ สร้างการพึ่งพาตนเองในปัจจุบันทางเศรษฐกิจและสังคม รูปแบบการบริหารจัดการน้ำด้วยการเก็บกักน้ำไว้ในธนาคารน้ำใต้ดินด้วยโคกหนองนาโมเดล ทั้งระบบเปิด ที่เป็นการขุดบ่อน้ำขนาดใหญ่ตามพื้นที่ไร่นาโดยขุดให้ถึงชั้นดินอุ้มน้ำ

ที่เป็นระบบสามารถนำน้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์โดยตรงจากสระน้ำในพื้นที่ และระบบปิดเป็นการขุดบ่อน้ำขนาดเล็ก เป็นการส่งน้ำบนดินที่ท่วมขังไปเก็บไว้ใต้ดิน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการน้ำ ทำให้มีน้ำใช้ในฤดูแล้ง ไม่ทำให้เกิดน้ำท่วมในฤดูฝน เป็นการเก็บกักน้ำและเติมน้ำลงในดิน เพื่อใช้ในการเกษตรตลอดปี เพิ่มคุณภาพชีวิต และเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน ยังเป็นการพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของดินในการสร้างแหล่งอาหารให้พืชพรรณ สร้างความสมดุลให้ระบบของดิน น้ำ ป่า ในระบบนิเวศ เป็นทางออกช่วยแก้ไขปัญหาคความทุกข์เดือดร้อนแก่ชีวิต ในพื้นที่เกิดปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ตอบโจทย์ในด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการดำรงชีพตามวิถีเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน แนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักการที่ประกอบด้วยต้องสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องแท้จริง เพื่อเกิดจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ร่วมกันฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการพรนารายณ์ กิตติคุณ (ปานบุตร) กล่าวว่า การแก้ปัญหาต่างๆ ข้างต้น และพบว่า “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นทฤษฎีที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนามนุษย์ โดยร่วมกับการพัฒนาการพัฒนากษัตริกรรมได้อย่างยั่งยืน (Phra Athikara Pornnarai Kittikuno (Panboot), 2022) และยังสอดคล้องกับเอกสารวิชาการเผยแพร่ ของสุทธิพงษ์ จุลเจริญ กล่าวว่า การนำรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามภูมิปัญญาพื้นบ้านตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ ทำให้เกิดความ สำเร็จการทำการเกษตรเร็วขึ้น รวมทั้งเป็นระบบมากขึ้น (Juljarern, 2020) และการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดความสมดุลของระบบดิน น้ำ ป่า ในระบบนิเวศ พลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ด้วยการเก็บกักน้ำในธนาคารน้ำใต้ดิน สอดคล้องกับงานวิจัยของนริศรินทร พันธเพชร กล่าวว่า โครงการธนาคารน้ำใต้ดินเป็นวิธีการแก้ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วมขัง น้ำตื้น โดยการสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน ระบบเปิดและระบบปิด สามารถนำมาใช้เป็นวิธีหลัก ในการจัดการระบบน้ำอย่างยั่งยืนของหมู่บ้าน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน (Phanthaphech and Chittaladakorn, 2021) และธนาคารน้ำใต้ดินเป็นแนวทางการพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่นด้านระบบธนาคารน้ำใต้ดินชุมชนต้นแบบ โดยแนวคิดทฤษฎีธนาคารใต้ดินระบบปิด และ แนวคิดทฤษฎีธนาคารใต้ดินระบบเปิด เป็นแนวทางการพัฒนานวัตกรรมผ่านระบบธนาคารน้ำใต้ดินซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญใจ เปื่อยหนองแข และภักดี โพธิ์สิงห์ กล่าวว่า ธนาคารน้ำใต้ดินสามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมขังและภัยแล้ง นำมาเป็นนโยบายหลักในการแก้ไขปัญหาที่เร่งด่วนให้กับประชาชน ให้มีความอยู่ดี กินดี มีสุข มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม อย่างเพียงพอ ช่วยแก้ปัญหา น้ำท่วมได้ เพราะช่วยให้น้ำซึมลงใต้ดินมากขึ้น ช่วยแก้ปัญหาภัยแล้ง เพราะสามารถสูบน้ำจากธนาคารน้ำใต้ดินใช้ได้ตลอดเวลา แก้ปัญหาน้ำเค็ม เพราะมวลน้ำเค็มจะมีน้ำหนักมากกว่าน้ำจืด ฉะนั้นน้ำเค็มจะอยู่ด้านล่าง แก้ปัญหาน้ำสกปรก เพราะระบบน้ำแบบปิดจะช่วยกรองน้ำให้สะอาดขึ้น และใช้ เพื่อขับเคลื่อนสู่การพัฒนาชุมชนต้นแบบในด้านการพัฒนานวัตกรรมระบบธนาคารน้ำ (Pueanongkhae and Phosing, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธี ที่ส่งเสริมต่อรูปแบบการบริหารจัดการน้ำ โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยหลักอริยบท 4 ที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความศรัทธาความเชื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร บากบั่น ในการกระทำสิ่งนั้นให้ต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจมั่น มีใจจดจ่อและรับผิดชอบในงานในสิ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้ วิมังสา คือ การพัฒนาสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ของเป้าหมาย (Thai Tipitakas: 35/9/431-441) ถือได้ว่า การนำหลักอริยบท 4 มาขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล สู่ความสำเร็จ ซึ่งในด้านของ ฉันทะกับวิริยะ

เป็นหลักให้หมู่คณะ สามารถหาแนวทางร่วมกันเผชิญปัญหาและอุปสรรคไปสู่ความเป้าหมายได้เป็นอย่างดี ในด้านของ จิตตะและวิมังสานั้นเป็นแนวทางปฏิบัติ ที่ช่วยให้หมู่คณะสามารถหาทางออกจากปัญหา สู่ความสำเร็จได้ ดังนั้นการนำอิทธิบาท 4 มาเป็นหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ ขับเคลื่อน จึงก่อให้เกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้น เป็นยุทธศาสตร์ ที่นำไปใช้สำหรับการร่วมกันทำงานในหมู่คณะ เพื่อความสำเร็จตามความประสงค์ได้อย่างแท้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ แยมไพบูรณ์ และธาวีช ถนอมจิตต์ กล่าวว่า การบริหารจัดการน้ำในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างแบบบูรณาการร่วมกันด้วยองค์ประกอบ คือ มีการใช้ มีการ จัดสรร มีการพัฒนาและสุดท้ายมีการแก้ปัญหา รายละเอียดของการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ สำหรับ การบริหารจัดการน้ำในพระพุทธศาสนา เป็นส่วนที่มีความสำคัญในการรักษาทรัพยากร และนิเวศวิทยาของ แหล่งน้ำ เพื่อการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน ที่เป็นศูนย์กลางการยึดเหนี่ยวจิตใจ ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อเปิดทาง น้ำ ให้ทุกคนได้ใช้น้ำตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เป็นการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในการ บริหารจัดการน้ำร่วมกัน แบบไม่มีเงื่อนไข ไม่มีความเหลื่อมล้ำ มีการทำต่อเนื่อง แบบจริงจัง จริงใจ ในการ ร่วมกันทำงาน ให้ผ่านพ้นวิกฤตไปด้วยกัน (Yampaiboon and Thanomchit, 2021) และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชีระพล บุญตาระวะ กล่าวว่า การบริหารจัดการน้ำในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้หลักพุทธธรรมคือ อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะคือ มีความพอใจใน หัวหน้า ผู้ร่วมงาน และมีความพึงพอใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย วิริยะคือ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อให้ก้าวผ่านอุปสรรค ต่างๆ ไปได้ จิตตะคือ มีความซื่อตรงในการทำงาน มีความตั้งใจยืนหยัดเพียรและตรงต่อเวลาในการทำงาน และ วิมังสาคือมีการร่วมรับฟังความคิดเห็นและปัญหา เพื่อวางแผนการพัฒนา (Boontamara, 2021) แต่งานวิจัยของ ชีระพล บุญตาระวะ ซึ่งใช้การทำงานแบบระบบใหญ่ เน้นการระดมทุน และแรงงานคนมาก รวมถึงการบริหารจัดการด้วยเครื่องจักรสมัยใหม่ ต่างจากในส่วนของการดำเนินการของผู้วิจัย ที่มุ่งเน้นการ ดำเนินการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาในพื้นที่ของตนเองสำหรับการเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้ง ปี ด้วยแรงงานของตนเองและคนในชุมชนร่วมกัน ทำแบบพอเพียง ทำแบบคนจน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งชุมชนร่วมกันหาแนวทางช่วยกันแก้ปัญหาและลงมือทำตามแผนพัฒนาแหล่งน้ำ โดยการนำหลักพุทธธรรม มาบูรณาการร่วมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ในรูปแบบ SUPHANBARAY MODEL ตาม องค์ประกอบ 11 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปลูกความต้องการ (S, Survey) หมายถึง การปลูกความต้องการโดย ที่ต้องการจะเรียนรู้รูปแบบการบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดิน เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาคความแห้งแล้งในพื้นที่ของตนเอง 2) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการเปิดเอกลักษณ์ (U, Unique) หมายถึง การเปิดเอกลักษณ์บริบทเฉพาะของพื้นที่บริบทเฉพาะของพื้นที่ชุมชนหนองแต้ ซึ่งอยู่นอกเขตชลประทาน มีความแห้งแล้ง และ ไม่มีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี จึงมีความจำเป็น จะต้องมึรูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ต้นแบบโคก หนองนาสันติศึกษาโมเดลสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ต้นแบบที่เป็นตัวแทนพื้นที่ที่บริบทชุมชนหนองแต้ที่ใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ 3) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปลูกสันติภาพ (P, Peace) หมายถึง เมื่อมีความศรัทธาก็กจะทำให้รักในสิ่งที่ทำและมีความสุขสงบในใจ จึงมีการร่วมกันพัฒนารูปแบบการบริหาร จัดการน้ำอย่างสันติในชุมชน คนในชุมชนและวิศวกรสันติภาพ ได้ช่วยกันริเริ่มทำการปลูกสันติภาพแห่งความ ชุมชื่น โดยร่วมกันทำการจัดอบรม การบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดินในพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนา สันติศึกษาโมเดล เพื่อให้เห็นการเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่และร่วมกันสร้างสันติภาพภายใน ทำให้คนในชุมชน

มีความสุข ในการสร้างความสามัคคีร่วมใจกันพัฒนา 4) การสร้างความขยันโดยการลงพื้นที่พัฒนาทำการปรับ การจัดการ (H, Handle) หมายถึง การพัฒนาปรับรูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ชุมชนหนองเต่า ซึ่งพื้นที่มีความแห้งแล้ง น้ำมีน้อย ไม่มีความชุ่มชื้น และมีน้ำไม่เพียงพอในพื้นที่สำหรับฤดูแล้ง ตามบริบทของพื้นที่หนองเต่าเป็นดินร่วนปนทรายทำให้กักเก็บน้ำไม่ได้ จึงจำเป็นต้องปรับพัฒนารูปแบบ การบริหารจัดการน้ำใหม่ โดยจำเป็นต้องทำพื้นที่ให้มีการกักเก็บน้ำและเติมน้ำโดยเริ่มจากการบริหาร จัดการน้ำ แบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยทำในพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลเพื่อเป็นต้นแบบและให้ ชุมชนนำไปปรับการจัดการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ตนเองให้มากที่สุด 5) การสร้างความขยันโดยการลงพื้นที่ พัฒนาทำการปฏิบัติการชุด (A, Action) หมายถึง การพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติการชุดธนาคารน้ำใต้ดิน เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินบนฐานบริบทชุมชนให้ดูเป็นต้นแบบ 6) การสร้างความขยันโดยการลงพื้นที่พัฒนาทำการประสานเครือข่าย (N, Network) ในการช่วยกันพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการน้ำ เพื่อเชื่อมโยงประสานกันเป็นโครงข่ายธนาคารน้ำใต้ดินในชุมชน 7) ประเมินน้ำ ให้เพียงพอ (B, Baray) การปลูกความคิด ให้มีการริเริ่มการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเอง หมายถึง การประเมินน้ำให้เพียงพอทำให้ถูกต้องวางรูปแบบแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ของตนเองตามบริบทพื้นที่ จึงทำให้ ต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำ ระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบระบบปิดและเปิด เพื่อสามารถมีน้ำ พอเพียงในการทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี 8) ปักความกระตือรือร้น (A, Active) การปลูกความคิด ให้ภาค ประชาชน ในชุมชนหนองเต่า มีความกระตือรือร้นในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้ 9) ปลูกใจให้มีพลัง (R, Reflection) การสะท้อนผล เป็นกุญแจที่จะ ไขไปสู่องค์ความรู้ ให้มี การสะท้อนการพัฒนาแบบรวมพลัง และมีการบริหารจัดการน้ำแบบร่วมกันคิดร่วมกันทำร่วมกันขุด ปลูกใจ ให้ทุกคนมีพลังมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ 10) เปิดประตูความสำเร็จ (A, Accomplishment) การบรรลุผลสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำระบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยความร่วมมือ ร่วมใจในชุมชน ขับเคลื่อน SUPHANBARAY MODEL เพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการน้ำตามบริบทพื้นที่ มีความชุ่มชื้นมีความยั่งยืน ทำให้เกิดระบบนิเวศที่มีการเกื้อกูลกันทั้ง น้ำ ป่า ดิน โดยส่งเสริมห่วงโซ่อาหารให้ เกิดความอุดมสมบูรณ์ และอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนา 11) ประเทืองปัญญา (Y, Yield) ปลูกผลผลิตที่เป็น ปัญญาเป็นการขับเคลื่อน SUPHANBARAY MODEL เป็นการพัฒนาต่อยอดเพื่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ชุมชนหนองเต่าได้อย่างเป็นระบบ อย่างยั่งยืน เหมาะสมตามบริบทพื้นที่ ให้มี น้ำดี คือ น้ำเป็นทรัพยากรที่มี คุณค่าของการดำรงชีวิต มีน้ำพอ คือ น้ำบริโภคและน้ำใช้ ในการดำรงชีพและการเพาะปลูก เป็นวิถีของชุมชน มาแต่เก่าก่อน มีน้ำใจ คือ ภูมิปัญญาที่ดีที่สุดของมนุษยชาติ เพราะความมีน้ำใจเป็นความห่วงใยรักหากัน ไม่ให้ชอกช้ำจากการเบียดเบียนชีวิต เป็นการสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง องค์ความรู้ทำให้เกิดภูมิปัญญา เพื่อแก้ปัญหา เป็นการจัดการความรู้สู่นวัตกรรม ส่งต่อลมหายใจของความผาสุกสู่ลูกหลานรุ่นสู่รุ่นสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล กล่าวว่า การมุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อน จากการขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง สามารถทำได้โดยการพัฒนาและ จัดหาน้ำจากแหล่งต่างๆ การขุดเจาะบ่อน้ำ บ่อน้ำบาดาล ไวไรนาในพื้นที่ที่มีภัยแล้ง และระบบการส่งน้ำ อยู่นอกเขตชลประทาน เพื่อให้เกษตรกรได้มีน้ำใช้สำหรับการเกษตรและใช้ในการอุปโภคบริโภค ในฤดูแล้ง เพื่อการการดำรงชีพ (Chokwanakul, 2020) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ในหนังสือศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กล่าวว่า การนำปัญญาไปพัฒนาแก้ปัญหาความ ต้องการและความขาดแคลนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ลดความอดอยากหิวโหยของผู้คนได้ และสามารถ ทำให้เกิดความยั่งยืนได้ มีเศรษฐกิจดี มีสังคมดี มีสิ่งแวดล้อมดี เป็นองค์ประกอบของการกินดีอยู่ดีมีความสุข จะนำ สู่ความสงบสุขสันติ (Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto), 2019) และสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ พิมพ์พิสุทธิ อ้วนล้ำ กล่าวว่า การนำโมเดลมาพัฒนาการจัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการน้ำสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเองด้านแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน ด้วยธนาคารน้ำใต้ดิน (Ground Water Bank) เพื่อแก้ปัญหาในพื้นที่แห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ เป็นการบริหารจัดการน้ำสู่ความเข้มแข็งและพึ่งตนเองด้านแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน เป็นการสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำเชิงบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง องค์ความรู้ทำให้เกิดภูมิปัญญา เพื่อแก้ไขปัญหา เป็นการจัดการความรู้สู่นวัตกรรม (Uanlum, 2019)

สรุป

สถานการณ์ภัยแล้งในปัจจุบัน ส่งผลกระทบแผ่ขยายอย่างมากต่อการดำรงชีวิต การเกษตร และระบบนิเวศของพื้นที่เกิดภัย ซึ่งหาหนทางที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า หากเราไม่ถนอมทรัพยากรธรรมชาติ สร้างมลพิษและขยะขึ้นเรื่อยๆ เช่นนี้ โลกอาจพบจุดจบในไม่ช้าก็ข้างหน้า การนำรูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง ตามบริบทของพื้นที่จำเป็นต้องปรับพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำใหม่ โดยจำเป็นต้องทำพื้นที่ให้มีการกักเก็บน้ำและเติมน้ำโดยเริ่มจากการบริหารจัดการน้ำ แบบธนาคารน้ำใต้ดิน โดยทำในพื้นที่ต้นแบบโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลเพื่อเป็นต้นแบบและให้ชุมชนนำไปปรับการจัดการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ตนเองให้มีน้ำเพียงพอทั้งปี สามารถตอบโจทย์ด้านสร้างความมั่นคงทางอาหาร แก้ปัญหาหนี้สินและความยากจน การนำอิทธิบาท 4 ในพระพุทธศาสนา มี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นแนวทางตามหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการน้ำ ในบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานบนพื้นที่ของตนเองให้พึ่งพาตนเองได้ โดยมีข้อปฏิบัติให้เข้าถึงธรรมเพื่อยู่ร่วมกันในสังคมร่วมสมัย ในรูปแบบ SUPHANBARAY MODEL ตามองค์ประกอบ 11 ประการ ต่อยอดขยายลงสู่พื้นที่แก้ปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำในสามตำบลของ จังหวัดสุพรรณบุรี และขยายต่อยอดไปยังพื้นที่แห้งแล้งอื่นๆ เพื่อชุมชนมีน้ำใช้ในการเกษตรกรรมตลอดทั้งปี และสร้างความอุดมสมบูรณ์และการเกื้อกูลกันของ ดิน น้ำ ป่า ในการรักษาสีเขียวแวดล้อม และระบบนิเวศให้คงอยู่ สร้างความยั่งยืน สอดคล้องกับแผนพัฒนาของจังหวัดสุพรรณบุรี จึงมีความจำเป็นสำคัญเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสุข สงบ ร่มเย็น ส่งต่อลมหายใจแห่งสันติภาพสู่รุ่นลูกหลานสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า องค์กรที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐ สามารถนำแนวรูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ในรูปแบบ SUPHANBARAY MODEL ตามองค์ประกอบ 11 ประการ ต่อยอดขยายลงสู่พื้นที่แก้ปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำในสามตำบลของ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ตำบลลี้ซัง ตำบลสนามคลี ตำบลหนองหญ้าไซ เพื่อชุมชนมีน้ำใช้ในการเกษตรกรรมตลอดทั้งปี และสร้างความอุดมสมบูรณ์ สอดคล้องกับแผนพัฒนาของจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถปลดหนี้สินที่มีอยู่ให้หมดไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหารจัดการน้ำด้วยหลักอิทธิบาท 4 ที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความศรัทธาความเชื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร บากบั่น ในการกระทำสิ่งนั้นให้ต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจมั่น มีใจจดจ่อและรับผิดชอบในงานในสิ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้ วิมังสา

คือ การพัฒนาสู่แห่งความสำเร็จ ช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น หน่วยงานพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ทุกพื้นที่ของจังหวัดสุพรรณบุรี ควรนำไปเป็นกระบวนการสร้างความสามัคคี เป็นแรงจูงใจในการนำไปปฏิบัติ ดำเนินงานให้เกิดความสำเร็จ เพื่อสันติภาพ บ่มเพาะให้เกิดผลลัพธ์ในตนเอง เพื่อพร้อมเป็นต้นแบบให้คนในชุมชนเกิดความสันติสุข ต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการน้ำโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล โดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ในรูปแบบ SUPHANBARAY MODEL ตามองค์ประกอบ 11 ประการ มีความเหมาะสมที่หน่วยงานพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ทุกพื้นที่ของจังหวัดสุพรรณบุรี นำไปร่วมกับแผนพัฒนาจากระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอ ระดับตำบล บูรณาการเป็นรูปธรรมใช้แก้ปัญหาให้มีน้ำเพียงพอในการทำเกษตรกรรม เพื่อสังคมชุมชนแห่งการกินดี อยู่ดี มีสุข ด้วยการ มีน้ำดี คือ มีน้ำเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของการดำรงชีวิต มีน้ำพอ คือ มีน้ำบริโภค และน้ำใช้ ในการดำรงชีพและการเพาะปลูก เป็นวิถีของชุมชนมาแต่เก่าก่อน มีน้ำใจ คือ มีภูมิปัญญาที่ดีที่สุดในของมนุษยชาติ เพราะความมีน้ำใจเป็นความห่วงใยรักษาถิ่น เพื่อการสร้างความมั่นคงทางด้าน สังคม เศรษฐกิจสู่ความมั่งคั่ง สืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

2.1 รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ธนาคารน้ำใต้ดินโดยพุทธสันติวิธีสู่ชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยการสร้างนวัตกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายความยั่งยืนแก้ปัญหาภัยแล้งด้านจิตอาสาอย่างยั่งยืน ไปยังกลุ่มเป้าหมายพื้นที่อื่นๆ ในการนำความรู้ ความเข้าใจ ไปต่อยอดพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง

2.2 การพัฒนาหมู่บ้านคนรักน้ำหนึ่งบ้านหนึ่งธนาคารน้ำอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี ศึกษา นำคุณค่าทางวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ผสานกับเทคโนโลยีทันสมัยที่มีความเหมาะสมกับนักวิชาการ ทั้งภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ ด้วยการประยุกต์ธนาคารน้ำใต้ดิน สร้างคุณภาพชีวิตความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนของชุมชน

References

- Boontamara, T. (2021). Water Resource Management in Patumthani Province. *Journal of Management Science Review*, 11(4), 69 - 80.
- Chokwanakul, K. (2020). Integrated Water Resource Management Approach in Drought Situation of Ban Na Fai Community, Na Fai Subdistrict, Mueang District, Chaiyaphum Province. *Journal of Surindra Rajabhat University Social Sciences Review*, 22(2), 127- 148.
- Juljarern, S. (2020). *New Theory Agriculture: King's Philosophy to Khok Nong Na Model*. Retrieved September 28, 2022, from <https://district.cdd.go.th/muang-sukhothai/2020/01/09>
- Lincharearn, A. (2015). *Data Analysis and Presentation in Qualitative Research*. Retrieved April 27, 2019, from <http://www.edu.tsu.ac.th/major/eva/files/journal/DataAnalysis.pdf>
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.

- Office of the National Economics and Social Development Council. (2021). *National Economic and Social Development Plan No. 12 B.E. 2017-2021 and 2022*. Retrieved November 29, 2021, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- Phanthaphech, M., & Chittaladakorn, S. (2021). Sustainable Groundwater Bank Project Management Model of Yasothon Province. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology Review*, 6(3), 92-107.
- Phra Athikara Pornnarai Kittikuno (Panboot). (2022). Khok Nong Na Model and Buddhist Sustainable Development. *Journal of Research and Academics Review*, 5(1), 285-292.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2019). *Religion and the Sustainable Development Goals (SDGs)*. (2nd ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Phrakrupalad Pannavorawat, Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño, Sakabucha, S., & Phopachit, N. (2022). Buddhist Agricultural Development Model Khok Nong Na Santi Study Model for Sustainable Development: A Case Study in Sisaket Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(1), 48-64.
- Pueanongkhae, K., & Phosing, P. (2021). Decoding of Local Innovation Development Model on Groundwater Bank System of Raban Subdistrict Administrative Organization, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation Review*, 7(2), 56-65.
- Rungsanthawee, T., Phosing, P., & Pueynongkae, K. (2021). Groundwater Bank Innovation Solve Water Problems in the Whole System Engaging with the Community Kao Kham Subdistrict Administrative Organization, Namyao District, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation Review*, 8(3), 70-96.
- Suphan Buri Provincial Office. (2022). *Suphan Buri Province Development Plan, Fiscal Year 2023 - 2027*. Retrieved November 29, 2021, from https://ww1.suphanburi.go.th/files/com_strategic/2019-01_3698f41fc355f67.pdf
- Uanlum, P. (2019). *A Study from Ground Water Bank to Sustainable Water Management and Self – Sufficiency in Water Resources: A Case Study of Baan Kham Khang Tambon Khao Kham Amphoe Nam Yun Ubonratchathani Province*. (Research Report). Ubon Ratchathani: Provincial Community Development Office of Ubon Ratchathani Provincial Community Development Office of Ubon Ratchathani Community Development Department, Ministry of Interior.
- Yampaiboon, A., & Thanomchit, T. (2021). Water Resource Management According to Buddhist Principles. *Journal of Prajna Ashram Review*, 3(1), 26-35.

พัฒนาฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน*

Develop a Digital Database for Management towards the Buddhist Zero Waste Community under the Concept of Circular Economy

¹อรชร ไกรจักร, พระมหาวัชรธรรม ญาณกิตติ และ พระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ

¹Orachorn Kraichakr, Phramaha Warantorn Yanakitti

and Phramaha Nitithat Yanasitthi

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pu_2556@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ 2) พัฒนาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ และ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ชาวบ้าน จำนวน 27 คน จากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน แล้ววิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ มี 3 ฐานข้อมูล ดังนี้ (1) ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เป็นฐานข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ในประเด็นต่างๆ เช่น ในอดีตที่ผ่านมา ชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะ ต่อมา ชุมชนก็ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาขยะจนประสบความสำเร็จ (2) ฐานข้อมูลด้านความเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เป็นฐานข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นความเป็นชุมชนวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล 5 ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสามัคคี เป็นต้น (3) ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ เป็นฐานข้อมูลที่ให้ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการขยะ เช่น การจัดการขยะตามหลัก 3Rs ได้แก่ ลดใช้ ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ หรือ กิจกรรมการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ เช่น การนำของกาแฟมาแปรรูปเป็นหมวก เป็นต้น 2) ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล มี 3 ฐานข้อมูล ดังนี้ (1) ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เป็นฐานข้อมูลที่เล่าเรื่องราวการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ด้วยการเล่าแบบภาษาง่ายๆ มีหัวข้อน่าสนใจ พร้อมกับมีภาพกิจกรรมในชุมชนประกอบการเล่า ยกตัวอย่างหัวข้อที่น่าสนใจ เช่น เรื่องเล่าความหลัง: ปัญหาขยะคือแรงขับเคลื่อนสู่การพัฒนาชุมชน (2) ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมวิธีการจัดการขยะที่เกิดจากการนำจุดเด่นของแต่ละชุมชนมารวมกัน (3) ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านรูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ เป็นฐานข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชน

ปลอดขยะวิถีพุทธผ่านการนำหลักไตรสิกขาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม โดยฐานข้อมูลดิจิทัลดังกล่าวได้ถูกอัปโหลดไว้บนแพลตฟอร์มดิจิทัล <https://www.bcgbymcu.com>

คำสำคัญ: ชุมชนปลอดขยะ; การจัดการขยะ; วิถีพุทธ; ฐานข้อมูลดิจิทัล; แพลตฟอร์มดิจิทัล

Abstract

This research article aimed 1) to study databases on waste management of Buddhist way zero-waste communities and 2) to develop databases on waste management of Buddhist way zero-waste communities into a digital form by studying from many documents and in-depth interviewing 27 community leaders and villagers from 9 zero-waste communities and then analyzing and synthesizing data according to the objectives.

The results showed that: 1) Databases on waste management of Buddhist way zero-waste communities consisted of 3 databases, including (1) the database on waste management of zero-waste communities, which was the database that reflect the overview of waste management of zero-waste communities in various aspects. For example, in the past, communities were affected from the waste issue. Then the communities decided to fix the waste problem and found the success, (2) the database on waste management of Buddhist way zero-waste communities was the database that reflected the Buddhist nature of Buddhist way zero-waste communities that adopted Buddhist dhamma in their everyday life, such as the five precepts, honesty, perseverance, social responsibility, and unity, (3) the database on the knowledge set of waste management was the database that provide important knowledge for waste management, such as the 3Rs principles for waste management which were reduce, reuse, and recycle, and waste recycling activities such as transforming coffee packages into a hat. 2) Databases on waste management of Buddhist way zero-waste communities in the digital format consisted of 3 databases, including (1) the digital database on waste management of zero-waste communities, which was the databases that explained the waste management of zero-waste communities in a simple language with interesting topics along with pictures of activities in the communities to accompany the description. An example of the interesting topic is “Stories from the past: Waste problem was the force to drive the community development,” (2) the digital database on the knowledge about the mixed methods of waste management from the zero-waste communities was the database that compiled the waste-management methods from the strengths of each of the communities together, (3) the digital database on the format of Buddhist way zero-waste communities was the database that gave details about community development into a Buddhist way zero-waste community through the application of Trisikkha (three-fold training) principles in their activities. This digital database was uploaded to the digital platform, <https://www.bcgbymcu.com>.

Keywords: Zero-Waste Communities; Waste Management; Buddhist Communities; Digital Database; Digital Platform

บทนำ

ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา เริ่มตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรม การบริโภคถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรเป็นไปในทิศทางเดียว กล่าวคือ นำทรัพยากรเข้าสู่กระบวนการผลิต (Make) นำไปใช้งาน (Use) และทิ้งหลังจากที่ใช้แล้ว (Dispose) การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเช่นนี้ทำให้เกิดกองขยะเป็นจำนวนมาก การพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นการพัฒนาที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเส้นตรง จนนำไปสู่การขาดแคลนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และในขณะเดียวกัน ก็มีแนวโน้มที่จะใช้ทรัพยากรอย่างมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะประชากรเพิ่มมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจก็ขยายตัวมากขึ้น ภายหลัง สหภาพยุโรปเป็นประเทศแรกที่มีมองเห็นปัญหาความขาดแคลนทางทรัพยากร จึงได้หันมาใช้ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 2019) โดยระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมี 3 หลักการ คือ หลักการที่ 1 การรักษาและการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและเกิดประโยชน์สูงสุดผ่านเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการจัดการทรัพยากรในระบบและฟื้นคืนสภาพทรัพยากรธรรมชาติ หลักการที่ 2 การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยการนำวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลเพื่อให้อัตราเกิดการผลิตหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ หลักการที่ 3 การรักษาประสิทธิภาพของระบบ และการลดผลกระทบเชิงลบ ที่มาจากการใช้ทรัพยากร เช่น การใช้ที่ดิน อากาศ น้ำ และการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 2019) ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อเรื่องการจัดการขยะ เพราะแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมุ่งเน้นส่งเสริมการใช้ซ้ำ สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ (National Science and Technology Development Agency, 2018)

แม้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจะเข้ามาอิทธิพลต่อเรื่องการจัดการขยะเพียงใดก็ตาม แต่โดยภาพรวม โลกของเราก็กียังมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นปัญหาระดับโลก สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วแต่มีค่าเฉลี่ยการผลิตขยะต่อคนสูงที่สุดในโลก ซึ่งก่อขยะประมาณ 12% ของปริมาณขยะทั่วโลก ทั้งๆ ที่สหรัฐอเมริกามีประชากรเพียง 4% ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด นอกจากนี้ ยังมีประเทศที่พัฒนาแล้วอีกหลายประเทศ เช่น เนเธอร์แลนด์ แคนาดา และออสเตรเลีย ที่ก่อขยะมากไม่แพ้กับสหรัฐอเมริกา ส่วนประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 61 ของโลก (Green Network, 2019) ในปี พ.ศ. 2556 กรมควบคุมมลพิษ ได้สำรวจปริมาณขยะทั่วประเทศจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 7,782 แห่ง พบว่าประเทศไทยมีปริมาณขยะรวม 26.77 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 2 ล้านตัน โดยขยะร้อยละ 46 มาจากองค์กรบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 38 มาจากเทศบาลและร้อยละ 16 มาจากกรุงเทพมหานคร (Thai Publica, 2013) ต่อมา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เสนอแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) และในขณะเดียวกัน กระทรวงมหาดไทยก็ได้ร่วมมือกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศระยะสั้น (พ.ศ. 2559-2564) ทั้งสองกระทรวงนี้ได้เร่งดำเนินการตามแผน Road Map การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการข้างต้นให้เป็นแนวทางในการจัดการขยะระยะสั้น กล่าวคือ ภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการลดขยะที่ต้นทาง เพื่อให้การวางรากฐานการจัดการขยะเป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Burabasingh, 2017) จะอย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องขยะในประเทศไทยนับเป็นปัญหาเรื้อรังมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์ที่ไวรัส COVID-19 กำลังระบาด รัฐบาลประกาศล็อกดาวน์ รมรณรงค์ให้ประชาชน “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ประชาชนจึงต้องกักตัวอยู่บ้านไม่ได้ ออกไปจับจ่ายใช้สอยและประชาชนก็นิยมเรียกใช้บริการ Food Delivery ผลที่ตามมาคือ ขยะมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากภาวะปกติเท่าตัว (Thai Post newspaper, 2021) แม้ภาพรวมของประเทศไทยจะยังคงประสบปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ก็มีบางชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ เพราะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนหนองไม้เฝ้า เคียบประสบปัญหาขยะล้นชุมชน ต่อมา นายสมบัติ เทพรส นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหลวง ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้ถอดบทเรียนจากเอสซีจีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และได้นำวิธีการ “บ้านโป่งโมเดล” มาจัดการปัญหาขยะล้นชุมชน โดยเริ่มต้นเรียนรู้จากต้นแบบชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ จนขยายผลสู่การเป็น 1 ใน 17 ชุมชน ของอำเภอบ้านโป่งที่เข้าร่วมโครงการ “ชุมชน LIKE (ไร้) ขยะ” โดยใช้เวลากว่า 1 ปี เพื่อให้หลุดพ้นวิกฤติขยะ และก้าวขึ้นเป็นชุมชนที่บริหารจัดการขยะยั่งยืนในระดับประเทศ สำหรับวิธีของชุมชนบ้านหนองไม้เฝ้าในการเพิ่มมูลค่าขยะ มีอยู่ 4 วิธีด้วยกัน คือ 1) ทำน้ำหมักและปุ๋ยจากเศษอาหาร 2) เปลี่ยนเศษไม้ไผ่เป็นงานจักสาน 3) เปลี่ยนเศษผ้าเป็นแพมเพิส 4) พกถุงผ้ามาใส่ได้สะสมแต้มแลกไข่ การเพิ่มมูลค่าขยะของชุมชนบ้านหนองไม้เฝ้าไม่ใช่เพื่อแก้ปัญหาขยะล้นชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ เช่น รายได้ที่เกิดจากการขายขยะรีไซเคิลก็นำไปตั้งเป็นกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง มอบทุนการศึกษาแก่เยาวชน และทำสาธารณประโยชน์ในชุมชน (Thai Publica, 2021) ไม่เพียงแต่ชุมชนหนองไม้เฝ้าเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการขยะ เพราะยังมีข้อมูลระบุว่า ยังมีชุมชนอื่นๆ อีกมากมายที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการขยะ (Kapook, 2021)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ชุมชนหลายๆ ชุมชนในประเทศไทยก็ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ ชุมชนต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีแนวทางเฉพาะตนในการจัดการขยะภายในชุมชน แต่อาจจะมีควมคล้ายคลึงกันบ้างเล็กน้อยในบางประเด็น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการขยะให้อยู่ในรูปแบบของฐานข้อมูล คงก็จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอื่นๆ อย่างมากมายในแง่ของการนำองค์ความรู้จากฐานข้อมูลไปประยุกต์ในชุมชนของตน เพราะว่าข้อมูลเมื่ออยู่กระจัดกระจาย ย่อมก่อให้เกิดความยากลำบากต่อการสืบค้นหรือการเรียกใช้งาน ฉะนั้น เมื่อข้อมูลถูกนำมาจัดระบบให้เป็นฐานข้อมูล ฐานข้อมูลที่ถูกจัดทำขึ้นก็จะเป็นศูนย์รวมของข้อมูลต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในหมวดหมู่ที่ถูกต้อง มีระเบียบแบบแผน ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนกลางได้ (Iamsiriwong, 2015) และยิ่งไปกว่านั้น เมื่อฐานข้อมูลถูกนำมาพัฒนาเป็นฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล ฐานข้อมูลดิจิทัลก็จะมีลักษณะเป็นข้อมูลที่สามารถเรียกใช้งานได้อย่างทันทีทันใด ผู้ใช้สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลดิจิทัลได้อย่างรวดเร็วผ่านสมาร์ตโฟน หรือ คอมพิวเตอร์ (Pibulmanee, 2002) จะเห็นได้ว่า ฐานข้อมูลดิจิทัลเป็นฐานข้อมูลที่เหมาะสมต่อการเข้าไปศึกษาเรียนรู้และการใช้งาน

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการสู่ชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ และพัฒนาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการขยะได้สะดวก ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้ตระหนักเห็นความสำคัญของการจัดการขยะแล้วลุกขึ้นมาแก้ปัญหาขยะเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ
2. เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะ เพื่อขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการด้วยการ 1) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน 2) ศึกษาค้นคว้า เอกสาร หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ หลักไตรสิกขา ต่อจากนั้น ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารแล้ว วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 2 พื้นที่ศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ซึ่งได้รับรางวัลจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่าง พ.ศ. 2555 – 2563 มี 9 ชุมชน ดังต่อไปนี้ 1) ชุมชนบ้านดอนกลอย ตำบลด่านขุนทด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา 2) ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี 3) ชุมชนบ้านทุ่งศรี เทศบาลตำบลร้องกวาง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ 4) ชุมชนบ้านหัวถนน เทศบาลตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 5) ชุมชนบ้านโนนกล้วยหอม เทศบาลตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น 6) ชุมชนบ้านไร่ เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 7) ชุมชนการค้าหนองแขม แขวงหนองคาย จังหวัดหนองคาย กรุงเทพมหานคร 8) ชุมชนบ้านป่าดิงงาม เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 9) ชุมชนบ้านโป่งศรีนคร ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 คน จาก 9 ชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มี 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้นำชุมชน 2) ชาวบ้าน ส่วนคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว คือ เป็นผู้มีความรู้ด้านการจัดการขยะเป็นอย่างดี เป็นแกนนำสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะจนชุมชนได้รับรางวัลชมเชย “ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste” จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ และนำเสนอร่างคำถามต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและแก้ไข ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้น แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ว่ามีคำถามที่สำคัญ เช่น วิธีการจัดการขยะในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ และปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะ จะอย่างไรก็ตาม ในระหว่างการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนภาษาของคำถามเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถเข้าใจได้ง่าย และได้ตั้งคำถามอื่นๆ เพิ่มเติมในระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการด้วยการ 1) ศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์และหนังสือเพื่อค้นหาชุมชนปลอดขยะที่ได้รับรางวัลชุมชนปลอดขยะ Zero Waste จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนที่ต้องการจะสัมภาษณ์พร้อมกันนั้น คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยังเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลของชุมชนนั้นๆ เช่น ชุมชนบ้านดอนกลอย อยู่ในเขตปกครองของตำบลด่านขุนทด คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลด่านขุนทด เพื่อขอเบอร์โทรศัพท์ของผู้ชุมชนบ้านดอนกลอย เมื่อคณะผู้วิจัยได้เบอร์โทรศัพท์ของผู้นำชุมชน คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานไปยังผู้นำชุมชนเพื่อขออนุญาตในการสัมภาษณ์ พร้อมกับแจ้งว่าจะขออนุญาตสัมภาษณ์ผ่านห้องประชุม ZOOM และนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ เมื่อถึงวันเวลานัดหมายในการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้ส่งลิงก์ห้องประชุม ZOOM ไปยังไลน์ส่วนตัวของผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่จะให้สัมภาษณ์ และในระหว่างการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้บันทึกการประชุมเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม ถึง 18 เมษายน 2565 2) ค้นหาและรวบรวมเอกสารและหนังสือจากเว็บไซต์และห้องสมุดต่างๆ แล้วศึกษาเอกสารและหนังสือเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการขยะ และหลักไตรสิกขา

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการด้วยการ 1) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จำนวน 27 คน จาก 9 ชุมชน พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ต่อจากนั้นใช้ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการตีความข้อมูล แล้วได้วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 2) ศึกษาเอกสาร หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ และหลักไตรสิกขา แล้วกำหนดเลือกเอาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยเท่านั้น ต่อจากนั้น ได้วิเคราะห์สังเคราะห์และตีความข้อมูลในเอกสาร หนังสือต่างๆ เพื่อตอบวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ เกิดจากการที่คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน และได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เป็นฐานข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน โดยมี 7 สารสนเทศดังนี้ 1) สภาพปัญหาของชุมชนก่อนจะเป็นชุมชนปลอดขยะ ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนต่างก็เคยประสบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะที่ไม่ถูกวิธี เช่น ชุมชนบ้านไร่ เสี่ยงบประมาณในการกำจัดขยะมากเกินไป ชุมชนบ้านหัวถนน ไม่มีพื้นที่สำหรับทิ้งขยะเพราะบ่อขยะถูกปิด ส่งผลให้ชุมชนมีขยะเกลื่อนกลาดตามบริเวณต่างๆ 2) แนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนต่างก็มีแนวทางเฉพาะตนในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ เช่น ชุมชนบ้านโนนกล้อยหอมเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะ ผู้นำชุมชนก็ได้ทำประชาคมร่วมกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นชุมชนปลอดขยะ และสร้างกฎกติกาหรือแผนดำเนินงานที่ชัดเจน พร้อมกับไปศึกษาดูงานจากชุมชนปลอดขยะแห่งอื่นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง 3) แนวทางการแก้ไขปัญหาต่อการมีส่วนร่วมการจัดการขยะภายในชุมชน ในช่วงเวลาของการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ ชาวบ้านบางส่วนมักจะไม่นำความร่วมมือ

ในการจัดการขยะ ผู้นำชุมชนจึงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ชุมชนบ้านรางพลับ ผู้นำชุมชนจะดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะให้เป็นแบบอย่าง และเข้าไปสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญในการจัดการขยะ ส่วนชุมชนบ้านทุ่งศรี ผู้นำชุมชนจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชน นำสินค้ามาจำหน่ายให้แก่คนที่มาศึกษาดูงาน จัดสวัสดิการสังคมในชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชน 4) การจัดการขยะ 4 ประเภท ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนมีการจัดการขยะ 4 ประเภทอย่างถูกต้อง เช่น ชุมชนบ้านดอนกลอยมีการจัดการขยะ ดังนี้ (1) ขยะทั่วไป ชาวบ้านจะคัดแยกไว้เพื่อให้รถของเทศบาลมาเก็บไปกำจัด (2) ขยะรีไซเคิล ชาวบ้านจะคัดแยกไว้จำหน่ายเองหรือบริจาคให้แก่ชุมชนเพื่อนำรายได้มาเป็นสวัสดิการภายในชุมชน (3) ขยะอันตราย ชาวบ้านจะคัดแยกไว้เพื่อนำไปเลี้ยงสัตว์หรือนำไปทำปุ๋ยหมัก (4) ขยะอันตราย ชาวบ้านจะคัดแยกมารวมไว้ ณ ศูนย์บริหารจัดการขยะชุมชน เพื่อให้รถของเทศบาลมาเก็บไปกำจัด 5) กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะภายในชุมชน ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนจะมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการจัดการขยะให้ประสบความสำเร็จและเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ชุมชนบ้านโนนกล้วยหอม มี 2 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมร้านค้าเสี่ยงทาย คนที่ไปซื้อสินค้าหากไม่ใช้ถุงพลาสติก จะได้รับคุกกี้ เมื่อครบกำหนดจะได้จับสลากเพื่อลุ้นรับของขวัญ (2) กิจกรรมพัฒนาชุมชน ในวันหยุด เช่น วันเสาร์ ชาวบ้านจะรวมกลุ่มทำความสะอาดบริเวณพื้นที่ปรับภูมิทัศน์ ปิดกวาดถนนภายในชุมชน 6) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนจากการจัดการขยะ ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนจะมีสวัสดิการจากการจัดการขยะมอบให้กับชาวบ้าน เช่น ชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนกลอย นำขยะรีไซเคิลมาจำหน่ายให้แก่คณะกรรมการกองทุนขยะรีไซเคิล เงินที่ได้จากการจำหน่ายขยะรีไซเคิลจะถูกหักเข้ากองทุนขยะรีไซเคิล 10% เพื่อนำไปเสริมกองทุนอื่นๆ และเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก เช่น คลอดบุตร จะได้รับเงิน 500 บาท หากเข้าโรงพยาบาล จะได้รับเงิน 500 บาท โดยกำหนดให้เข้าโรงพยาบาลไม่เกิน 2 ครั้งต่อ 1 ปี และหากเสียชีวิตจะได้รับเงิน 5,000 บาท นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโควิด 7) การสร้างเครือข่าย ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนจะสร้างเครือข่ายไปยังชุมชนอื่นๆ เพื่อขยายผลกิจกรรมจัดการขยะ เช่น บ้านป่าดิงงาม ผู้นำชุมชนได้สร้างเครือข่ายด้วยการเป็นพี่เลี้ยงในการสร้างชุมชนปลอดขยะและการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่คณะศึกษาดูงาน (Community Leader and Villagers Arm from Nine Zero-Waste Communities, 2022)

2. ฐานข้อมูลด้านความเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เป็นฐานข้อมูลที่สะท้อนความเป็นชุมชนวิถีพุทธผ่านการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน โดยมีสารสนเทศดังนี้ 1) ชุมชนบ้านไร่ จังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ยึดหลักปยวาจา และ ความซื่อสัตย์ 2) ชุมชนบ้านป่าดิงงาม จังหวัดลำพูน ยึดคติในการทำงาน กล่าวคือ ทำก่อน ไม่ท้อ เรียบง่าย และต่อเนื่อง โดยผู้นำชุมชนทำเป็นตัวอย่างและทำต่อเนื่องตลอดเวลา 3) ชุมชนบ้านดอนกลอย จังหวัดนครราชสีมา ยึดหลักจริยธรรม และความซื่อสัตย์ 4) ชุมชนบ้านรางพลับ จังหวัดราชบุรี ยึดหลักการที่ว่า ช่วยกันคิด ร่วมกันทำ สามัคคี และร่วมมือเพื่อให้ชุมชนไร้ขยะ และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่งอย่างยั่งยืน 5) ชุมชนบ้านโนนกล้วยหอม จังหวัดขอนแก่น ยึดหลักความสามัคคี อดทน และความเป็นจิตอาสา 6) ชุมชนบ้านหัวถนน จังหวัดขอนแก่น ยึดหลัก 3 ป. คือ เปิดใจเพื่อจัดการขยะ ปรับความคิด/วิธีคิด เพื่อรับผิดชอบขยะของตน และ เปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อคัดแยกขยะก่อนทิ้ง 7) ชุมชนบ้านทุ่งศรี จังหวัดแพร่ ยึดหลักบวร บ้าน วัด ชุมชนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน 8) ชุมชนการค้าหนองแขม กรุงเทพมหานคร ยึดความมีจิตสำนึก ความเคารพ และความเสมอภาค 9) ชุมชนบ้านโป่งศรีนคร จังหวัดเชียงราย เน้นการกำจัดขยะความคิด คือ ความอิจฉา ความไม่รับผิดชอบ ฉะนั้น ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นชุมชนวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ทั้ง 9 ชุมชน สามารถประมวลโดยสรุปได้ว่า ความเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

ของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน เป็นชุมชนที่ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความสัมพันธ์กัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ศีล 5 ความซื่อสัตย์ ความมีจิตสำนึก ความอดทน ความขยัน ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสามัคคี ความเคารพ การรักษาน้ำใจซึ่งกันและกัน และความไม่ประมาท เป็นต้น (Community Leader and Villagers Arm from Nine Zero-Waste Communities, 2022)

3. ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ

ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารโดยเนื้อหาในชุดความรู้นี้รวบรวมองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการขยะ มี 5 สารสนเทศดังนี้ 1) ความหมาย ประเภท และแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ขยะพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร แก้ว วัสดุสัตว์ ขากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด โดยขยะมูลฝอย มี 4 ประเภท คือ (1) ขยะทั่วไป (2) ขยะอันตราย (3) ขยะอันตราย (4) ขยะรีไซเคิล สำหรับแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยมาจากแหล่งที่อยู่อาศัย อาคาร บ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม 2) การคัดแยกขยะและการจัดการขยะตามหลัก 3R^s การคัดแยกขยะ หมายถึง การคัดแยกขยะ 4 ประเภทออกจากกันไม่ทิ้งลงในถังเดียวกัน แล้วนำขยะแต่ละประเภทมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สำหรับขยะที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้จะแยกไว้ให้เจ้าหน้าที่เก็บไปกำจัดอย่างถูกวิธี ส่วนการจัดการขยะตามหลัก 3 R^s หมายถึง (1) การลดใช้ (Reduce) เช่น ใช้ถุงผ้า แทนถุงพลาสติก ใช้แก้วส่วนตัวแทนการใช้แก้วจากร้านค้า (2) ใช้ซ้ำ (Reuse) เช่น การทำความสะอาด ขยะพลาสติกเป็นอาหารเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ การนำเศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้ไปทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ และ (3) นำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เช่น การนำขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ เข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล 3) กิจกรรมการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ กิจกรรมเกี่ยวกับการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์มีหลากหลาย กิจกรรมด้วยกัน เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักชีวภาพ และการนำขยะรีไซเคิลเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น ธนาคารขยะ ผ้าป่าขยะรีไซเคิล เป็นต้น 4) การจัดการขยะโดยชุมชน ผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ 3 วิธี ดังนี้ (1) คัดแยกขยะเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ เช่น คัดแยกขยะอันตรายไปทำเป็นปุ๋ยหมักหรือนำไปเลี้ยงสัตว์ (2) ยกเลิกการใช้ถังขยะเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชนให้สะอาด ชาวบ้านในชุมชนมีถังขยะประจำครัวเรือนเพื่อคัดแยกขยะไว้ใช้ประโยชน์ต่อไปและคัดแยกไว้ให้เทศบาลนำไปกำจัดเท่านั้น (3) เพิ่มค่าธรรมเนียมในการกำจัดขยะเพื่อให้ชาวบ้านที่ก่อขยะได้มีส่วนรับผิดชอบมากที่สุด 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะ การจัดการขยะจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบต่างๆ ได้แก่ (1) ชาวบ้านในชุมชนควรตระหนักรู้และลงมือทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกันอย่างจริงจัง (2) ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน (3) ชุมชนจัดระบบการจัดการขยะในชุมชน เช่น ก่อตั้งธนาคารขยะ (4) ผู้นำชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านคัดแยกขยะและนำขยะไปใช้ประโยชน์ เช่น การจำหน่ายขยะรีไซเคิลที่คัดแยกไว้เพื่อนำรายได้เข้าสู่ครัวเรือน การนำขยะอันตรายไปทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า คณะผู้วิจัยได้สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัล <https://www.bcgbymcu.com> เพื่อใช้เป็นแหล่งรวบรวมฐานข้อมูล ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน มาร้อยเรียงใหม่เพื่อให้หัวข้อ เนื้อหา มีความน่าสนใจ พร้อมใส่รูปภาพประกอบ ลำดับต่อมา คณะผู้วิจัยได้นำจุดเด่นของแต่ละชุมชนมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ 9 ชุมชน และคณะผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขามาตีความเพื่อประยุกต์ใช้กับการ จัดการขยะ เพื่อให้ได้รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ท้ายที่สุด คณะผู้วิจัยได้อัพโหลดฐานข้อมูลดิจิทัลดังกล่าว ได้แก่ 1. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 2. ฐานข้อมูลดิจิทัล ด้าน

องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste และ 3. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านรูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ลงบนแพลตฟอร์มดิจิทัล <https://www.bcgbymcu.com> โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste มี 5 สารสนเทศดังนี้ 1) เรื่องเล่าความหลัง: ปัญหาขยะคือแรงขับเคลื่อนสู่การพัฒนาชุมชน ในอดีตที่ผ่านมา ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนต่างก็เคยได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะ เช่น ถังขยะไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะ ทำให้ขยะล้นออกมาจากถัง หรือ ขยะเกลื่อนกลาดตามพื้นที่ต่างๆ ของชุมชนทำให้ทัศนียภาพของชุมชนไม่สวยงาม เป็นต้น เมื่อปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำชุมชนจึงประชุมร่วมกับชาวบ้านเพื่อวางแผนการทำกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชน และในขณะเดียวกันก็ได้ไปศึกษาดูงาน ณ ชุมชนอื่นเพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง 2) ความท้าทาย: ปัญหาต่อการมีส่วนร่วมและวิธีการแก้ปัญหา ในช่วงเริ่มต้นของการทำกิจกรรมการจัดการขยะ ชาวบ้านบางส่วนมักจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ผู้นำชุมชนจึงได้แก้ปัญหาการไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำให้แบบอย่างแก่ชาวบ้าน การสร้างความเข้าใจเพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรักต่อชุมชนของตนเอง การให้รางวัลเป็นแรงจูงใจ หรือการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้รับสวัสดิการชุมชน 3) ขยะ 4 ประเภท: การจัดการและการใช้ประโยชน์ ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนจะจัดการขยะ และใช้ประโยชน์จากขยะ 4 ประเภท เช่น นำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมักหรือเลี้ยงสัตว์ นำขยะรีไซเคิลไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ สำหรับขยะประเภทที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ ก็จะคัดแยกไว้ให้เทศบาลนำไปกำจัด 4) กิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชนจะมีกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการจัดการขยะ เช่น กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมผ้าป่าขยะรีไซเคิล และกิจกรรมร้านค้าเสี่ยงทาย เป็นต้น 5) น้ำพักน้ำแรง: ผลประโยชน์จากการจัดการขยะ ในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ละชุมชน ชาวบ้านจะมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าให้กับคณะที่มาศึกษาดูงาน และนอกจากนี้ชาวบ้านยังได้รับสวัสดิการจากกองทุนขยะรีไซเคิล

2. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste มี 6 สารสนเทศดังนี้ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะที่ผิดวิธี ขยะเมื่อจัดการอย่างผิดวิธีย่อมส่งผลกระทบ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสังคม (2) ด้านสิ่งแวดล้อม (3) ด้านสุขภาพร่างกาย (4) ด้านงบประมาณของชุมชน 2) การคัดแยกขยะและเส้นทางของขยะ การคัดแยกขยะ หมายถึง การไม่ทิ้งขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล รวมลงในถังเดียวกันและนำขยะที่คัดแยกไว้ไปจัดการและใช้ประโยชน์ เช่น นำขยะรีไซเคิลไปจำหน่ายให้แก่ผู้รับซื้อ นำขยะอินทรีย์ไปทำเป็นปุ๋ยหรือนำไปเลี้ยงสัตว์ นำขยะทั่วไปและขยะอันตรายไปทิ้งลงในถังขยะประเภทนั้นๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เทศบาลนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 3) การจัดการขยะตามหลัก 3R^s การจัดการขยะตามหลัก 3Rs เป็นการจัดการขยะที่มุ่งเน้นลดการใช้ทรัพยากร ใช้อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย (1) Reduce ลดการใช้ (2) Reuse ใช้ซ้ำ (3) Recycle นำกลับมาใช้ใหม่ 4) กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะจะเป็นกิจกรรมที่นำหลัก 3R^s มาประยุกต์ใช้เพื่อลดการก่อขยะ ประกอบด้วย (1) กิจกรรมร้านค้าเสี่ยงทาย (2) กิจกรรมขยะบุญทุกวันพระ (3) กิจกรรมพัฒนาชุมชน (4) กิจกรรมโครงการประกวดชอย (5) กิจกรรมโครงการขยะแลกไข่ (6) กิจกรรมการใช้แอปพลิเคชัน ECO LIFE และ (7) กิจกรรมโครงการขยะแลกเมล็ดพันธุ์ผัก 5) ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการขยะประสบความสำเร็จ การจัดการขยะจะประสบความสำเร็จได้เกิดจากหลายปัจจัย

ด้วยกัน ได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนมีภาวะความเป็นผู้นำ (2) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ (3) การมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกขับเคลื่อน (4) การอาศัยกำลังเยาวชนภายในชุมชน (5) การได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านผ่านการประชาคม (6) การใช้หลักบวร (วัด บ้าน โรงเรียน) 6) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนเมื่อการจัดการขยะประสบความสำเร็จ ชุมชนที่มุ่งมั่นพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ จะได้รับประโยชน์ต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม ดังนี้ (1) ชาวบ้านมีรายได้กลับสู่ครัวเรือน (2) ชาวบ้านมีสวัสดิการสังคม (3) พื้นที่ของชุมชนมีความสะอาด และ (4) ชาวบ้านมีความรักความสามัคคี

3. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านรูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ หมายถึง รูปแบบชุมชนที่ขับเคลื่อนกิจกรรมการจัดการขยะตามหลักไตรสิกขา โดยมี 3 ฐาน คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ดังนี้ ฐานที่ 1 อธิศีลสิกขา: ฐานเข้าใจและเข้าร่วม รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้นำชุมชนจะต้องให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้องแก่ชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก็จะสามารถจัดการขยะได้อย่างถูกวิธี ฐานที่ 2 อธิจิตตสิกขา: ฐานมุ่งมั่นและตั้งใจ เป็นกระบวนการที่ผู้นำชุมชนต้องนำชาวบ้านเข้าสู่ภาคปฏิบัติการเพื่อดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สำหรับกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ ได้แก่ (1) กิจกรรมการคัดแยกขยะในครัวเรือน (2) กิจกรรมการปฏิบัติตามหลัก 3R^s เพื่อลดขยะให้เหลือศูนย์ (3) กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง (4) กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด (5) กิจกรรมรณรงค์การใช้ต้นไม้ กล้วยไม้ แทนการใช้พวงหรีดดอกไม้สด และ (6) กิจกรรมผ้าป่าขยะรีไซเคิล ฐานที่ 3 อธิปัญญาสิกขา: ฐานเพื่อนแนะนำเพื่อน เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้และการปฏิบัติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชนและสังคมได้อย่างถูกต้องด้วยการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น โดยมีวิธีการดังนี้ (1) เปิดศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน (2) ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะแก่ชุมชนอื่นที่มาศึกษาดูงาน (3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (4) การเป็นพี่เลี้ยงหรือให้คำปรึกษาแก่ชุมชนอื่น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการสุขุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน” สามารถประมวลเป็นแผนภาพได้ดังนี้

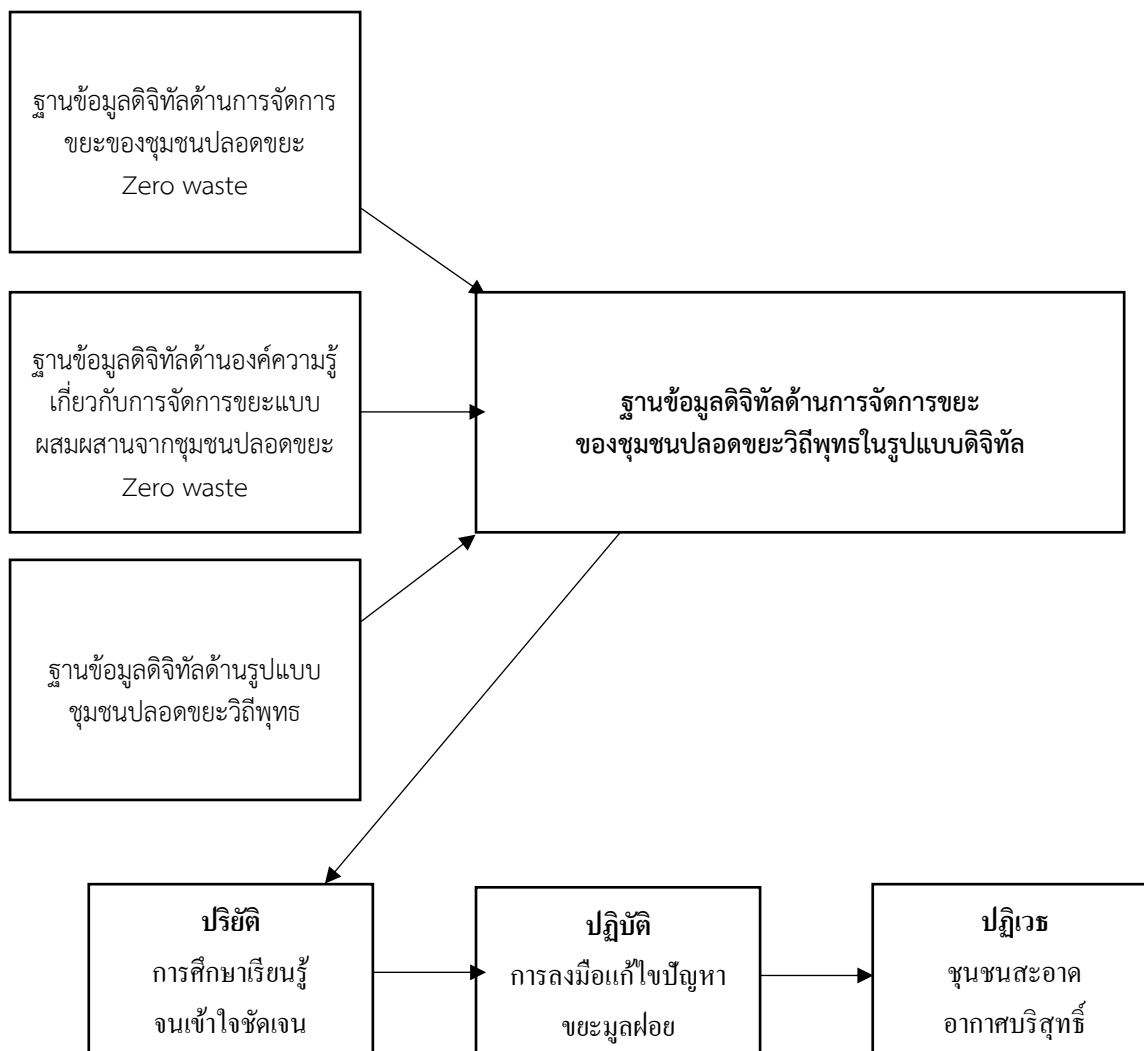

Figure 1: The New Body Knowledge

ชุมชนสะอาด อากาศบริสุทธิ์ เป็นภาพบรรยากาศที่คนหลายๆ คน ในสังคมปัจจุบันอยากจะเห็น เพราะว่า ในปัจจุบัน ชุมชนโดยส่วนใหญ่จะมีขยะตกหล่นอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของชุมชน อากาศในชุมชนเมืองเต็มไปด้วยมลพิษ แต่อากาศในบางพื้นที่ เช่น ชนบท อาจจะยังบริสุทธิ์อยู่ จะอย่างไรก็ตาม ภาพบรรยากาศที่ว่า ชุมชนสะอาด อากาศบริสุทธิ์ คงจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่เริ่มต้นที่ตัวมนุษย์ ฉะนั้น ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะที่จะนำไปสู่การรักษาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการขยะบนแพลตฟอร์มดิจิทัล <https://www.bcgbymcu.com> จะได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะที่หลากหลายมิติ พร้อมกับเกิดความตระหนักว่า ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง (ปรียัติ) ต่อจากนั้น จะนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะ ลงมือทำอย่างจริงจัง ยึดมั่นในหลักการ เช่น จัดการขยะตามหลัก 3Rs คือ Reduce ลดการใช้ Reuse ใช้ซ้ำ Recycle นำกลับมาใช้ ไม่ทิ้ง

ขยะลงในแม่น้ำ หรือพื้นที่สาธารณะ ไม่เผาขยะ เป็นต้น (ปฏิบัติ) ในท้ายที่สุด ชุมชนก็สะอาด อากาศบริสุทธิ์ (ปฏิบัติ)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ วิถีพุทธ พบว่า ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ มีดังนี้

1. ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชนเพื่อให้ได้ ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste พบว่า ชุมชนปลอดขยะที่ได้รับรางวัล ในโครงการ “ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste” จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ต่างก็มีลักษณะ ที่คล้ายคลึงกันบ้างแตกต่างกันบ้าง โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (1) มีสภาพปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนก่อนจะเป็น ชุมชนปลอดขยะ (2) มีแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ (3) มีการแก้ปัญหาต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการขยะภายในชุมชน (4) มีการจัดการขยะ 4 ประเภท (5) มีกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะภายในชุมชน (6) มีผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนจากการจัดการขยะ และ (7) มีการสร้างเครือข่าย ทั้งนี้เพราะเกิด จากการที่คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะและวิธีการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste อื่นๆ มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลจากบทสัมภาษณ์มาจัดหมวด ตามประเด็นที่กำหนด ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชนจึงมีประเด็น เนื้อหาที่ครอบคลุม ผู้ที่ศึกษาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste จึงสามารถ มองเห็นภาพรวมของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของ ชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันทา อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์ กล่าวคือ ชุมชนบ้านสวัสดิ์ในอดีตนั้นประสบปัญหา ขยะ และขยะเกลื่อนกลาดอยู่ทั่วไปในทุกที่ เพราะคนในชุมชนมักเผาขยะตามบริเวณหน้าบ้าน หลังสวน หรือ ตามไร่นา ส่งผลให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าชุมชนบ้านสวัสดิ์ไม่มีบ่อขยะสำหรับคน ในชุมชน ดังนั้น คนในชุมชนจึงต้องจัดการขยะด้วยตัวเอง แต่ในปัจจุบันชุมชนบ้านสวัสดิ์ประสบความสำเร็จ ด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามโครงการ “ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste” โดยใช้การบริหารจัดการ ขยะตามหลักการบริหารจัดการ 4M's และชุมชนมีแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยแบ่งแยกขยะ ออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) ขยะอินทรีย์ (2) ขยะรีไซเคิล (3) ขยะทั่วไป (4) ขยะอันตราย ชุมชนได้ปฏิบัติตาม แนวทางการบริหารการจัดการขยะตามหลัก 3Rs ได้แก่ (1) Reduce (คิดก่อนใช้) (2) Reuse (การใช้ซ้ำ) และ (3) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) ชุมชนบ้านสวัสดิ์ประสบความสำเร็จและกลายเป็นชุมชนปลอดขยะอย่าง สมบูรณ์ ก็เพราะคนในชุมชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ช่วยกันลดปริมาณขยะ และสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังรู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Wongpakdee et al. 2020)

2. ฐานข้อมูลด้านความเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

จากการนำบทสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นความเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน พบว่า ความเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน เป็นชุมชนที่ดำเนินชีวิต อย่างเรียบง่าย มีความสัมพันธ์กัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ศีล 5 ความซื่อสัตย์ ความสำนึก ความอดทน ความขยัน ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสามัคคี ความเคารพซึ่งกันและกัน การรักษาความน้ำใจซึ่งกันและกัน และความไม่ประมาท เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะเกิดจาก การที่คณะผู้วิจัยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นตะเกียงส่องทางในการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของผู้นำ

ชุมชนและชาวบ้านในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste เพื่อพิจารณาว่าบทสัมภาษณ์ตอนไหนสามารถจัดลงในหมวด ธรรมทางพระพุทธศาสนา ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยก็สังเคราะห์ข้อมูลออกมาเพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ได้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เช่น หลักศีล 5 ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย กล่าวคือ 1) ส่วนบุคคล กล่าวคือ พระสงฆ์ ชาวบ้าน คณะครู และนักเรียนได้ดำเนินชีวิตประจำวันตามรูปแบบที่ได้รับการอบรมมาตั้งแต่อดีต ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชาวบ้าน คือ พระสงฆ์ ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน คือ คณะครู และผู้ปกครอง และที่สำคัญชาวบ้านได้เข้าวัดทำบุญอยู่เป็นประจำ 2) ส่วนงาน กล่าวคือ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน พระสงฆ์ก็ประพฤติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้าน ส่วนครูได้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่นักเรียน 3) ส่วนงาน กล่าวคือ มีนโยบายที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากรเพื่อขับเคลื่อนพันธกิจบวรอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง มีการสร้างเครื่องข่ายบวรในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ และมีการวัดการประเมินผลการปฏิบัติงานกิจกรรมเกี่ยวกับบวรอย่างชัดเจน (Phra Baidika Noppadon Dhirapanyo et al. 2022)

3. ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและหนังสือเกี่ยวกับการจัดการขยะ จากนั้นได้คัดเลือกองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการขยะเพื่อให้ได้ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ (1) ความหมาย ประเภทและแหล่งกำเนิดของขยะ (2) การจัดการขยะตามหลัก 3R^s (3) กิจกรรมการนำขยะกลับไปใช้ประโยชน์ (4) การจัดการขยะโดยชุมชน (5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะ ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นฐานข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการจัดการขยะทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน เพราะว่า ฐานข้อมูลด้านชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะอย่างถูกวิธีและมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ ซึ่งความสอดคล้องกับการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสรุปได้ดังนี้ 1) การจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มจาก (1) ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีนโยบายในการจัดการขยะที่ชัดเจน (2) หน่วยงานภาครัฐต้องมีแผนงานและงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมลดปริมาณขยะ (3) ภาคประชาสังคม ต้องมีการสร้างกฎระเบียบขึ้นสำหรับใช้ในพื้นที่เพื่อสร้างความสามัคคี ปลุกจิตสำนึกสาธารณะและสร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะ และกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะตามหลักบวร 2) การจัดการขยะ Recycle ในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนในการจำหน่ายขยะด้วยตัวเอง แต่ผลจากการวิจัยปัจจุบันพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำขยะมาบริหารจัดการผ่านตัวแทนอย่างเป็นระบบ โดยนำรายได้มาประกันอุบัติเหตุของสมาชิกในชุมชน และนำเงินรายได้มาซื้อของขวัญในงานปีใหม่ สงกรานต์ (Promsit, 2019)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัล พบว่า ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัลมีดังนี้

1. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

จากการนำฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ที่คณะผู้วิจัยได้เตรียมไว้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มาพัฒนาเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste โดยมี 5 สารสนเทศ ดังนี้ (1) เรื่องเล่าความหลัง: ปัญหาขยะคือแรงขับเคลื่อนสู่การพัฒนาชุมชน (2) ความ

ท้าทาย: ปัญหาต่อการมีส่วนร่วมและวิธีการแก้ปัญหา (3) ขยะ 4 ประเภท: การจัดการและการใช้ประโยชน์ (4) กิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน (5) น้ำพักน้ำแรง: ผลประโยชน์จากการจัดการขยะ ทั้งนี้ เพราะเกิดจากการที่คณะผู้วิจัยนำฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ที่คณะผู้วิจัยได้เตรียมไว้ในวัตถุประสงค์ข้อ 1 มาวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วร้อยเรียงเนื้อหาและตั้งหัวข้อใหม่ ให้มีความน่าสนใจพร้อมกับใส่ภาพประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน อย่างครบวงจร ซึ่งมี 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ ขั้นตอนที่ 1 การมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างจริงจังที่จะทำให้ชุมชนของตนเองเป็นชุมชนที่ปลอดขยะ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความรู้สึกเป็นของเจ้าชุมชน ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันกับประชาชนในชุมชน และขั้นตอนที่ 4 การใช้หลักการบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจร เน้นการดำเนินการด้านการลดปริมาณขยะ ตามแนวทางหลัก 3 R^s ได้แก่ ใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ (Kongjun et al. 2021)

2. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste

จากการที่คณะผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนและชาวบ้านมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้ได้ ฐานข้อมูลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แล้วนำ ฐานข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาในรูปแบบดิจิทัล ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste จึงมี 6 สารสนเทศ ดังนี้ (1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ ที่ผิดวิธี (2) การคัดแยกขยะและเส้นทางของขยะ (3) การจัดการขยะตามหลัก 3R^s (4) กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ (5) ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการขยะประสบความสำเร็จ และ (6) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเมื่อการจัดการขยะประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเกิดจากการที่คณะผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการขยะมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมกันนั้น คณะผู้วิจัยได้พิจารณาหาจุดเด่นด้านการจัดการขยะของแต่ละชุมชนจาก 9 ชุมชน โดยนำจุดเด่นแต่ละชุมชนมารวบรวมไว้ตามหมวดหมู่/หัวข้อที่กำหนดไว้ ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลออกมาเพื่อให้ได้ฐานข้อมูลด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแบบผสมผสานจากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste และนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาเป็นฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้กล่าวถึงหลัก 3Rs ที่อธิบายว่า หลัก 3Rs หมายถึง ลดการใช้ (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) การรีไซเคิล (Recycle) (Pollution Control Department, 2007)

3. ฐานข้อมูลดิจิทัลด้านรูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ตีความข้อมูลเพื่อให้ได้รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ พบว่า รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นชุมชนที่ขับเคลื่อนกิจกรรมการจัดการขยะตามหลักไตรสิกขา โดยมี 3 ฐาน คือ ฐานที่ 1 อธิศีลสิกขา: ฐานเข้าใจและเข้าร่วม ฐานที่ 2 อธิจิตตสิกขา: ฐานมุ่งมั่นและตั้งใจ ฐานที่ 3 อธิปัญญาสิกขา: ฐานเพื่อนแนะนำเพื่อน ทั้งนี้เพราะเกิดจากการที่คณะผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขา และองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะและเป็นชุมชนวิถีพุทธ จะอย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยของชัยณรงค์ ขาวเงิน เนื่องจากรูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในข้อค้นพบนี้เกิดจากการนำหลักไตรสิกขาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อการจัดการขยะ ส่วนงานวิจัยของชัยณรงค์ ขาวเงิน กลับนำหลักสัมมาสติ หรือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งงานวิจัยของชัยณรงค์ ขาวเงิน พบว่า 1) ปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชน ตำบล

สระกระโจม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย หลักการบริโภคด้วยการมีสติ หลักการดำเนินชีวิตด้วยการมีสัมมาสติ และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการ 3 อย่างนี้ จะเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้คนลดความต้องการสิ่งที่ไม่จำเป็น ลดการสร้างขยะ และเพิ่มความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ 2) แนวทางจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย (1) การบริโภคด้วยการมีสติ (2) การดำเนินชีวิตด้วยการมีสัมมาสติ และ (3) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นปัจจัยเชิงพุทธจิตวิทยาที่นำไปสู่การจัดการขยะตามแนวเศรษฐกิจหมุนเวียนและการปรับปรุงแบบการจัดการขยะโดยคนในชุมชน กรอบแนวทางนี้จะช่วยให้ชุมชนจัดการปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Khaw-ngern, 2021)

สรุป

ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีเนื้อหาครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ เพราะฐานข้อมูลดังกล่าวให้รายละเอียดด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ตั้งแต่ชุมชนประสบปัญหาขยะ แล้วลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหามาจนประสบความสำเร็จ องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลเสียจากขยะจนถึงวิธีการจัดการขยะในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ และวิธีการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ จะอย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเรา และคนในสังคมโดยส่วนใหญ่ใช้สมาร์ตโฟน คอมพิวเตอร์ ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าวให้เป็นฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลโดยได้สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัล <https://www.bcgbymcu.com> เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ผลจากการพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลทำให้ผู้ใช้งานสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการขยะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลได้ทุกที่ ทุกเวลา สะดวก รวดเร็ว และที่สำคัญฐานข้อมูลดิจิทัลสามารถเป็นคู่มือสำหรับผู้รักษาสภาพที่เห็นความสำคัญของการจัดการขยะได้จัดการขยะอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นฐานข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นภาพรวมของการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน ความเป็นชุมชนวิถีพุทธของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน ที่ยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งระดับปัจเจกทั้งระดับสังคม และให้องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะ ฉะนั้น ชุมชนหรือโรงเรียนควรนำองค์ความรู้ที่อยู่ในฐานข้อมูลดังกล่าวไปแนะนำชาวบ้านหรือนักเรียนเพื่อให้ชาวบ้านหรือนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะ และสามารถจัดการขยะได้อย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะของชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธในรูปแบบดิจิทัลเป็นฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste 9 ชุมชน องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะแบบองค์รวม และรูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ซึ่งอยู่บนแพลตฟอร์มดิจิทัล <https://www.bcgbymcu.com> ฉะนั้น ชุมชนหรือโรงเรียนควรแนะนำให้ชาวบ้านหรือนักเรียนได้รู้จักแพลตฟอร์มดิจิทัลนี้ เพื่อที่ชาวบ้านหรือนักเรียนจะได้ศึกษาเรียนรู้วิธีการจัดการขยะอย่างถูกวิธี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในประเด็นดังนี้

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากขยะรีไซเคิล” เพื่อรวบรวมกระบวนการนำขยะรีไซเคิลมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเรียนรู้และสามารถมีอาชีพเสริมในการสร้างรายได้เข้าสู่ครัวเรือน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลรูปแบบด้านการจัดการขยะในองค์กร” เพื่อรวบรวมรูปแบบการจัดการขยะขององค์กรต่างๆ จัดไว้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรอื่นๆที่กำลังประสบปัญหาการจัดการขยะในองค์กร

References

- Bioeconomic Research Community Circular Economy and Green Economy. (2018). *White Paper BCG in Action Science Development Technology and innovation of Thailand of the bio-economy Circular Economy and Green Economy Bio-Circular-Green Economy*. Retrieved October 21, 2021, from <http://digital.nlt.go.th/items/show/18895>
- Burabasingh, N. (2017). *Pracharat Policy: Guidelines for Waste Management in Thailand*. Retrieved January 3, 2022, from <https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament>
- Community Leader and Villagers. (2022). Nine Zero-Waste Communities. *Interview*. March, 15 - April, 18.
- Green Network. (2019). *No Place for Waste. GREEN Article*. Retrieved October 19, 2021, from <https://www.greennetworkthailand.com>
- Khaw-ngern, Ch. (2021). Waste Management by People in the Community According to the Buddhist Psychology. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(3), 1240-1250.
- Kapook. (2021). *The Community is a Great Example of Garbage Collectors*. Retrieved March 16, 2022, from <https://erc.kapook.com>
- Kongjun, S. et al. (2021). Integrated Management Model of Community-Based Waste. *Panya Journal*, 8(2), 138.
- Iamsiriwong, O. (2015). *Database System*. (n.d.). Bangkok: V.Print-1991.
- National Science and Technology Development Agency. (2018). *BCG in Action*. Retrieved October 11, 2022, from <https://oer.learn.in.th/authors/authorDetail>
- Pollution Control Department. (2007). Ministry of Natural Resources and Environment. *People's Manual for Reducing, Sorting and Utilizing Community Solid Waste*. (2nd ed.). Bangkok: Letters Place Printing Department Store Kotchakon Publishing Co., Ltd.
- Promsit, S. (2019). The Large, Middle and Small Sizes of Municipality Waste Management of Local Government Organization in Northeast Region of Thailand. *Northeastern University NEU Academic and Research Journal*, 9(1), 67.

- Phra Baidika Noppadon Dhirapanyo et al. (2022). An Application of Buddhaddhamma for the Buddhist Community Development According to the Project on “Village, Monastery, School” in Si Satchanalai District, Sukhothai Province. In Kotsupo, P. (Eds.). *The 3rd National and International Buddhist Conference* (pp.193-194). Chiang Mai: Graduate School of MCU of Chiang Mai Campus.
- Pibulmanee, S. (2002). *The Use of CU Reference Databases*. (Master’s Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Thai Post newspaper. (2021). *Sticking to the Problem of Plastic Waste after the New Wave of Covid-19*. Retrieved January 3, 2022, from <https://www.thaipost.net/main/detail/89342>
- Thai Publica. (2021). *Baan Nong Mai Chuo Ratchaburi Province, Transforms the Overflowing Waste Crisis into a Model of Sustainable Waste Management Community*. Retrieved March 16, 2022, from <https://thaipublica.org/2021/05/circular-economy-ebmo-scg-14-05-2564>
- Thai Publica. (2013). *Thailand's Waste Situation: Waste Crisis 26 Million Tons, only 7.2 Million Tons Can Be Properly Disposed*. Retrieved January 3, 2022, from <https://thaipublica.org/2014/09/thailands-garbage-crisis/>
- Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (2019). *Circular Economy that Everyone Should Know*. n.p.
- Wongpakdee, R. et al. (2020). Solid Waste Management of Sawasdee Village at Kalantha Sub-District, Muang District Buriram Province. *Panya Journal*, 27(1), 59.

รูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี*

A Model of Developing an Ideal Leader Coach in Peace

by Buddhist Peaceful Means

ชญานา กาญจนทวีวัฒน์

Chyapa Kanjanataweewat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: CoachKC@CoachPlus.Asia

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ หรือ International Coaching Federation (ICF) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา 2) ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพ และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการโค้ช การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้นำ กระบวนการวิทยากร สันติวิธี และพระพุทธศาสนา จำนวน 35 รูป/คน โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ใช้พื้นที่ในการวิจัยด้วยปฏิบัติการสอนออนไลน์ในหลักสูตร “โค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” กับกลุ่มประชากรตัวอย่าง 20 รูป/คน ในระยะเวลาทั้งสิ้น 4 วัน (28 ชั่วโมง) ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยดูจากแบบประเมินวัดผลหลังการเรียนรู้จากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนี้ 1. ความพึงพอใจในภาพรวมมากที่สุด 78.6% และมาก 21.4% 2. ความรู้ที่ได้รับมากที่สุด 64.3% และ มาก 35.7% 3. การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานมากที่สุด 57.1% มาก 35.7% และ ปานกลาง 7.2%

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาของการโค้ช คือ ความไม่รู้ ความไม่เข้าใจว่าโค้ชทำอะไร มีคุณค่าอย่างไรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี คือ กัลยาณมิตร 7 มรรค 8 และ ภาวนา 4 และ 3. รูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี คือ การนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น ชื่อว่า “โค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” ซึ่งมี PEACE Model เป็นโมเดลในการโค้ช ประกอบด้วย ได้แก่ 1) Peace การสร้างสันติภายใน 2) Education การเรียนรู้ในตนเอง 3) Attribution คุณลักษณะของโค้ช 4) Competency สมรรถนะหลักของการโค้ช และ 5) Energy การสร้างพลังแห่งความสำเร็จ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนี้จะสามารถพัฒนาตนเองในการเป็นโค้ชสันติภาพที่มีความสามารถและทักษะในการโค้ชผู้อื่นให้บรรลุเป้าหมายได้

คำสำคัญ: โค้ชต้นแบบ; พุทธสันติวิธี; การพัฒนาโค้ช

Abstract

This research aims to 1) investigate circumstances and framework in developing a model of developing an ideal leader coach in peace according to the modern science of International Coaching Federation; 2) to explore the Buddhist peaceful means for developing an ideal leader coach in peace; and 3) to present a model of developing an ideal leader coach in peace by Buddhist peaceful means. This is an action research by documentary review and in-depth interview with 35 key informants who are expertise in coaching, people developing, facilitating, training, peaceful means and Buddhism. The trial of Peace Coach Training Program with the sample group of 20 learners for 4 days (48 hours) was conducted online successfully as shown in the evaluation scoring from the learners after class as follows: 1. overall satisfaction: great 78.6% and good 21.4% 2. knowledge: great 64.3% and good 35.7% 3. applied skill for work: great 57.1% good 35.7% and fair 7.2%

The results of this research are: 1. The problem of coaching is the lacking of knowledge and understanding of the coaches' role and the value of coaching in empowering people 2. The Buddhist peaceful means for developing a model of An Ideal Leader Coach are 1) *Kalyāṇamitta-dhamma* (seven qualities of a good friend), 2) *Magga* (the Noble Eightfold Path); and 3) *Bhāvanā* (Four Developments). and 3. To present a short course named "Peace Coach Training Program" and "PEACE Model" consisting of 1) Peace (Creating an Inner Peace) 2) Education (Self-Exploration) 3) Attribution (Characteristics of Coaches) 4) Competency (Coaching Competencies) and 5) Energy (Energy for Success). Learners can become Peace Coaches with capability and skillset to coach people to achieve their goals.

Keywords: Coaches' Model; Buddhist Peaceful Means; Coach Development

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์กร ชุมชน สังคม และประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นให้น่าออกมาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี แต่วิธีการแรกในทุกองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมักเลือกใช้ คือ วิธีการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ฝึกสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบออนไลน์ที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน แต่วิธีการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่ทรงพลังมากกว่า รวดเร็วกว่า แต่คนทั่วไปมักมองข้ามเพราะความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ คือ วิธีการโค้ช (Coaching) ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายและได้รับการยอมรับทั่วโลก รองรับโดยงานวิจัยของสถาบัน Center for Creative Leadership เรื่อง Putting Experience at the Center of Talent Management จัดทำโดย Joan Gurvis, Cindy Mc Cauley and Milynn Swofford ที่ระบุว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน มีทั้งหมด 3 วิธีตามกฎ 70-20-10 กล่าวคือ ประสิทธิภาพในการทำงาน 70% มาจากการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานจริง (on the job real life experience) 20% มาจากการเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น โค้ช พี่เลี้ยง หัวหน้าซึ่งมีความชำนาญงานมากกว่า (coaching-mentoring-others) และ 10% มาจากการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Center for Creative Leadership, 2016) สอดคล้องกับรายงานของ

สถาบันวิทยาการตลาดทุนเรื่องสร้างคนอย่างไรธุรกิจไทยยั่งยืน (Shaping People for Business Sustainability-in Action) ซึ่งได้กล่าวถึงการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรชั้นนำของประเทศไทย ทั้งหมด 15 แห่ง ซึ่งล้วนใช้การโค้ชในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรตนเองทั้งสิ้น (Capital Market Academy, 2020) ศาสตร์ด้านการโค้ชที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้มาจากสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ หรือ International Coaching Federation (ICF) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสถาบันโค้ชในระดับสากลที่ใหญ่ที่สุดและก่อตั้งมายาวนานมากที่สุดในโลก โดยปีนี้เป็นปีที่ 27 (ICF, 1995) สร้างเครือข่ายโค้ชมืออาชีพมากกว่า 44,920 คน ใน 143 ประเทศ (ICF, 2022)

คำว่า “โค้ช” ไม่มีคำนิยามที่เป็นสากลว่ามีความหมาย บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ อย่างไร คนทั่วไปส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า “โค้ช” หมายถึง โค้ชกีฬา ซึ่งเป็นนักกีฬาที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์มากในกีฬาประเภทใดประเภทหนึ่งจนสามารถผันตัวกลายเป็นผู้ฝึกสอนและกำหนดยุทธศาสตร์ รวมถึงวิธีการแข่งขันกีฬาประเภทนั้นๆ ให้แก่นักกีฬารุ่นใหม่ได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่คำว่า “โค้ช” ในบริบทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังไม่มี การรับรู้ในวงกว้างเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดกระแสต่อต้านในสื่อสังคมออนไลน์ประเด็นความน่าเชื่อถือต่อกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่เรียกตนเองว่า “โค้ช” ที่สามารถช่วยผู้รับการโค้ชให้ประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังหากทำตามคำแนะนำ เช่น โค้ชด้านการเงิน โค้ชด้านความสำเร็จ และโค้ชด้านชีวิต แต่กลับแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ก้าวร้าว ถูกเหยียดหยามผู้อื่น สร้างภาพลักษณ์ที่ติดลบ และสร้างความเข้าใจที่ผิด (Yata, 2020) จนทำให้เกิดความสับสนในสังคมไทยว่า แท้จริงแล้วโค้ชคือใคร มีบทบาทหน้าที่อะไร มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของคนได้จริงตามที่กล่าวอ้างหรือไม่

ดังนั้น การนำศาสตร์สมัยใหม่ด้านการโค้ชมาใช้เป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเอกเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้วในฝั่งตะวันตกของซีกโลก เช่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป จึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในการสร้างการรับรู้และการยอมรับจากคนทั่วไปในสังคมไทย

ผู้วิจัยในฐานะโค้ชผู้บริหารที่ได้ร่ำเรียนศาสตร์ด้านการโค้ชมาจากสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ และมีประสบการณ์ด้านการโค้ชมากกว่า 2,000 ชั่วโมง ตระหนักดีถึงคุณค่าของการโค้ชต่อผู้รับการโค้ช จึงมองเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” หรือ Peace Coach เพื่อนำสันตินวัตกรรมที่ได้ในรูปแบบของ “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” และคู่มือพร้อมด้วยเครื่องมือในการโค้ชมาใช้ในการพัฒนาโค้ชสันติภาพจากรุ่นสู่รุ่น สร้างเครือข่ายโค้ชผู้นำสันติภาพเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคมผ่านกระบวนการโค้ชด้วยหลักธรรม สร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเรื่องหลักสูตรด้านการโค้ชนี้ สร้างภาพลักษณ์ใหม่ และกำหนดพันธกิจใหม่ในการสื่อสารให้องค์กรต่างๆ รวมถึงผู้ประกอบการและเจ้าของธุรกิจทั้งหลายรับรู้และเข้าร่วมเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้นำองค์กรและผู้บริหารองค์กรให้เข้าใจถึงกระบวนการโค้ชเพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กร และนำพาองค์กรให้เติบโตอย่างยั่งยืน ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อบุคคล องค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการปฏิบัติจริง (Action Research) โดยมุ่งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเรื่องโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เพื่อพัฒนาโค้ชสันติภาพให้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการโค้ชที่สามารถใช้กระบวนการโค้ชในการพัฒนาศักยภาพของผู้รับการโค้ชให้เรียนรู้และเติบโต สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่บุคคล องค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2546 และจากเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎี หนังสือ ตำรา วารสาร นิตยสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด สถาบันการศึกษา และอินเทอร์เน็ต รวมถึงการศึกษาทฤษฎีด้านการโค้ช การพัฒนาผู้นำองค์กร การพัฒนาทีมงาน การสื่อสาร การสร้างแรงบันดาลใจ การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาบุคลิกภาพ จิตวิทยาเชิงบวก เครื่องมือพุทธสันติวิธี และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ด้านต่างๆ ทั้งหมด 7 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการโค้ช 2) ด้านการพัฒนาบุคลากร 3) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ วิทยากร กระบวนกร 4) ด้านการศึกษาที่ใช้การโค้ช 5) ด้านผู้รับการโค้ช 6) ด้านพระพุทธศาสนา และ 7) ด้านสันติวิธี ซึ่งเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 35 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการจัดทำเครื่องมือแบบสอบถามจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้าง “แบบสัมภาษณ์เชิงลึก” และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรพร้อมด้วยคู่มือและเครื่องมือในการโค้ช แบบสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้าน “ความตรง” (Validity) และด้าน “ความเที่ยง” (Reliability) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนทั้งสิ้น 35 รูป/คน

2. การจัดเวทีสันติสนทนา (Peace Dialogue) โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาบรรยายแบบเปิดกว้างสู่สาธารณะให้บุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี ช่วยให้งานวิจัยมีความคล่องตัวในเนื้อหาสาระที่จะนำมาใช้ออกแบบหลักสูตร เวทีสันติสนทนาในครั้งนี้จัดขึ้นแบบออนไลน์ในวันที่ 25 ตุลาคม 2564 โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและด้านการโค้ชด้วยศาสตร์สมัยใหม่จำนวนทั้งสิ้น 5 รูป/คน เข้าร่วมในการสนทนา และมีผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังมากถึง 330 รูป/คน

3. การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ด้านต่างๆ มาช่วยสะท้อนมุมมอง ความคิดเห็น และรับรองรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี หลักสูตร คู่มือ เครื่องมือ กิจกรรมต่างๆ และโมเดลในการโค้ช ที่จะนำเสนอในภาคสนามต่อไป การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะในครั้งนี้จัดขึ้นแบบออนไลน์ในวันที่ 17 มกราคม 2565

มีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา สันติวิธี การโค้ชตามแนวทางของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ การพัฒนาผู้นำองค์กร การพัฒนาบุคลากร การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยการศึกษาจากกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 20 รูป/คน ที่สมัครเข้าร่วมเรียนรู้และสอบผ่านการคัดเลือกทั้งการสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์ ในหลักสูตร “โค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” ซึ่งเป็นการสอนแบบออนไลน์ ในระยะเวลาทั้งสิ้น 4 วัน หรือ 28 ชั่วโมง โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงระยะเวลา คือ การสอนออนไลน์ ครั้งที่ 1 วันที่ 25-26 มกราคม 2565 (8.00-17.00 น.) และ การสอนออนไลน์ ครั้งที่ 2 วันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ 2565 (8.00-17.00 น.) โดยกำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ภาคทฤษฎีจากการเรียนในครั้งที่ 1 ไปฝึกปฏิบัติในการโค้ชจริงกับคนที่ทำงานใกล้ชิด และเก็บบันทึกผลลัพธ์ที่ได้จากการโค้ช ประสพการณ์ที่สัมผัสได้ ปัญหาที่พบเจอ และข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในการเรียนครั้งที่ 2 การศึกษาในภาคสนามนี้มีทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการณ์จากการเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มประชากรตัวอย่างในช่วงเวลาของการเรียนรู้ทั้ง 2 ครั้ง เพื่อสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผลการปฏิบัติและการประเมินวัดผล (Follow-Up and Evaluation) โดยกำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำการโค้ชจริงกับเพื่อนนักเรียนโค้ชในห้องเรียนออนไลน์ ในระยะเวลา 30-45 นาที โดยมีวิทยากรผู้ฝึกสอนซึ่งเป็นโค้ชที่มีประสบการณ์สูงในการโค้ช เข้าร่วมสังเกตการณ์และสะท้อนมุมมอง ความคิดเห็นจากการโค้ชเพื่อชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและข้อควรปรับปรุงแก้ไข เป็นการประเมินวัดผล การเรียนรู้ในหลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีอย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนที่ 6 การรวบรวมข้อมูล (Data Management) โดยการจัดเก็บข้อมูลที่ได้รับมาจากทุกช่องทางให้เป็นหมวดหมู่ ประเภท มีการเปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย ตีความ เพื่อความสมบูรณ์ในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี โดยเริ่มต้นจากอุดมการณ์ หลักการ กระบวนการ และวิธีการในการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ด้านการโค้ชของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ กับหลัก ธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 7 การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) โดยการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาทำการวิเคราะห์ สืบค้นหาเหตุปัจจัย หาความเชื่อมโยง หาความแตกต่าง ระหว่างกรอบความคิดของโค้ช จริยธรรมในการโค้ช และสมรรถนะหลักของการโค้ชที่กำหนดโดยสหพันธ์การโค้ชนานาชาติกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา กลั่นกรองออกมาเป็นหลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี มีโมเดลในการโค้ชที่เป็นลิขสิทธิ์เฉพาะ มีคู่มือ เครื่องมือ และกิจกรรมในการเรียนรู้ต่างๆ

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation) หลังจากที่ได้ทำการฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ในภาคสนาม การประเมินวัดผล และการสังเคราะห์ข้อมูลมาปรับปรุง เพื่อนำเสนอเป็นผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ขั้นตอนที่ 9 สรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่หาแนวปฏิบัติที่เหมาะสม (New Learnings) เมื่อผ่านการปฏิบัติการจริงเรียบร้อยแล้วจะนำรูปแบบมาแก้ไขปรับปรุง เพื่อเข้าสู่การประชาภิปรายนำเสนอสู่สาธารณะ เป็นการตรวจสอบเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้ง หลังจากนั้นจะนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เพื่อการเผยแพร่และนำไปต่อยอดเป็นสันตินวัตกรรมด้านการโค้ชด้วยโมเดลการโค้ชที่เป็นลิขสิทธิ์เฉพาะอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแผนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความสมบูรณ์แบบตลอดไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า สภาพปัญหาของการโค้ช คือ ความไม่รู้ ความไม่เข้าใจของคนในสังคมไทยว่าโค้ชทำอะไร มีคุณค่าอย่างไรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว “การโค้ช” เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังมากจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ (International Coaching Federation หรือ ICF) ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นสถาบันการโค้ชมาตรฐานระดับสากลหนึ่งในโลกที่ยืนหยัดในการสร้างโค้ชมืออาชีพยาวนานกว่า 27 ปี ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงยึดถือศาสตร์สมัยใหม่ด้านการโค้ชของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติเป็นหลัก

ส่วนแนวคิดทฤษฎีในการโค้ชตามข้อกำหนดของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ คือ การที่ “โค้ช” เชื่อมมันโดยปราศจากข้อสงสัยในศักยภาพของ “ผู้รับการโค้ช” และกระบวนการโค้ชจะยึดผู้รับการโค้ชเป็นศูนย์กลางเพื่อช่วยให้ผู้รับการโค้ชประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้

“การโค้ช” ในนิยามของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ คือ การเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างโค้ชและผู้รับการโค้ช โดยใช้กระบวนการโค้ชในการกระตุ้นความคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อจุดประกายให้เขาเกิดการตระหนักรู้ เกิดปัญญา เกิดแรงบันดาลใจ สามารถปลดปล่อยความคิดและปลดปล่อยศักยภาพที่แท้จริงออกมาสร้างความสุขและความสำเร็จให้แก่ตนเองทั้งในด้านหน้าที่การงานและในด้านชีวิตส่วนตัว (ICF, 2022) สิ่งสำคัญที่สุดที่พึงระลึกไว้เสมอ คือ การโค้ชไม่ใช่การสอน หรือการให้คำแนะนำใดๆ ทั้งสิ้น

เพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขออธิบายแผนภาพของ TAPS Model ซึ่งออกแบบโดย ดร. เดวิด ร็อค แห่งสถาบัน Neuroleadership ประเทศสหรัฐอเมริกา คำว่า “TAPS” ย่อมาจากคำว่า Tell – Ask – Problem – Solution ซึ่งอธิบายให้เห็นความแตกต่างของผู้เชี่ยวชาญใน 4 ด้าน กล่าวคือ 1. จิตแพทย์และนักจิตบำบัด จะตั้งคำถามเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาของคนไข้ และทำการรักษา 2. ที่ปรึกษา จะบอกให้ลูกค้าทราบว่าปัญหาอะไรเกิดขึ้นเพื่อนำเสนอทางออก 3. ครู อาจารย์ พี่เลี้ยง จะบอกให้ลูกศิษย์ หรือเพื่อนร่วมงานน้องใหม่ ทราบถึงทางออกของปัญหาที่พบเจอ แต่ 4. โค้ช จะตั้งคำถามเพื่อให้ผู้รับการโค้ชค้นหาทางออกด้วยตนเอง โดยไม่มีคำชี้แนะ หรือ คำสอนใดๆ ทั้งสิ้น คำถามของโค้ช คือ คำถามทรงพลัง ซึ่งผู้ที่โค้ชต้องได้รับการฝึกสอนอย่างเป็นระบบจึงจะสามารถตั้งคำถามทรงพลังเหล่านี้ได้ (Neuroleadership Institute, 2016)

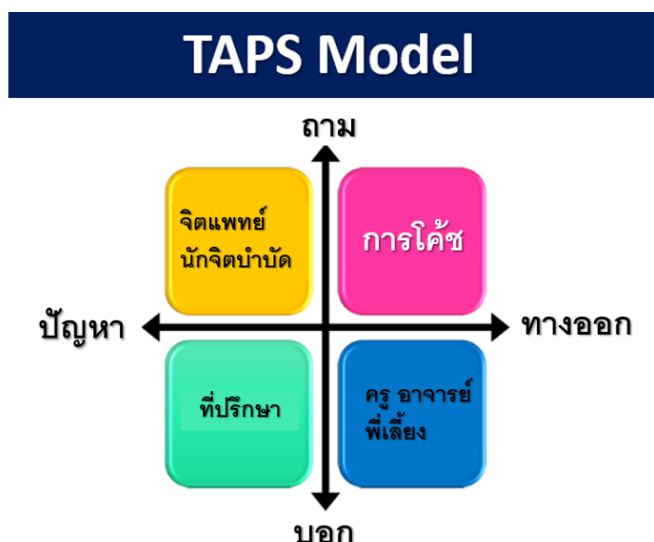

Figure 1: TAPS Model

แสดงความแตกต่างของการโค้ชกับการสอน การให้คำแนะนำ และการตรวจรักษา

ดังนั้น บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของโค้ช คือ 1) ค้นหาความเป็นตัวตนที่แท้จริงของผู้รับการโค้ช 2) ค้นหาและการสร้างความชัดเจนในเป้าหมาย 3) สร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้น 4) ค้นหาแนวทางในการนำไปสู่เป้าหมายนั้นโดยตัวผู้รับการโค้ช 5) สร้างกลยุทธ์ในการลงมือปฏิบัติ และ 6) บริหารจัดการในความรับผิดชอบและภาระหน้าที่อันพึงมีของผู้รับการโค้ช

วิธีการตั้งคำถามทรงพลังของโค้ชที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ GROW Model ซึ่งคำว่า “GROW” ย่อมาจากคำว่า Goal คือ เป้าหมายที่ต้องการ Reality คือ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น Options (or Obstacles) คือ ทางเลือกที่มี (หรืออุปสรรคที่พบเจอ) และ Will (or Way Forward) คือ ความตั้งใจที่จะทำ (หรือการเดินหน้าทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) โมเดลนี้ได้รับการพัฒนาร่วมกันในปี 1980 โดยโค้ชธุรกิจชื่อ เซอร์ จอห์น วิธมอร์, เกรแฮม อเล็กซานเดอร์ และ อลัน ไลน์ แห่งสถาบัน Performance Consultant วิธีการที่ดีเมื่อนึกถึงโมเดลนี้ คือ การวางแผนการเดินทาง เพราะเมื่อเริ่มต้นเราต้องตัดสินใจให้ได้ก่อนว่าเราจะเดินทางไปไหน (Goal) และ ปักหมุดก่อนว่าขณะนี้เราอยู่ที่ตำแหน่งไหน (Reality) จากนั้นเราสามารถสำรวจดูว่าเราจะเลือกเส้นทางไหนในการเดินทาง (Options) และสุดท้ายคือ เราเริ่มออกเดินทางบนเส้นทางที่เลือก (Will) โดยเราต้องสัญญากับตัวเองด้วยว่าเราจะเดินทางไปให้ถึงจุดหมายนั้นอย่างมุ่งมั่นจนสำเร็จ แม้ต้องเจอกับอุปสรรคนานาประการ (Performance Consultant, 1980)

GROW Model			
G	R	O	W
เป้าหมาย	ความจริง	ทางเลือก	การลงมือทำ
อยากจะ... แต่ ...	ทำอะไรลงไป แล้วบ้าง	สามารถทำ อะไรได้อีกบ้าง	จะต้องทำ อะไรบ้าง

Figure 2: GROW Model

แสดงรายละเอียดของการตั้งคำถามทรงพลัง

โค้ชมืออาชีพทุกคนล้วนมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้รับการโค้ชประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวัง โดยมีสมรรถนะหลักของการโค้ชเป็นแนวทางในการโค้ช ดังต่อไปนี้

1. หลักการพื้นฐาน (Foundation)

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 1 การแสดงออกถึงการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม

คำนิยาม: เข้าใจและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและมาตรฐานการโค้ชอย่างเคร่งครัด

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 2 การสร้างความชัดเจนในกรอบความคิดของโค้ช

คำนิยาม: พัฒนากรอบความคิดให้เปิดกว้าง อยากรู้ อยากเห็น ยึดถือผู้รับการโค้ชเป็นศูนย์กลาง

2. การร่วมสร้างความสัมพันธ์ (Co-creating the Relationship)

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 3 การสร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อตกลงในการโค้ช

คำนิยาม: เป็นหุ้นส่วนกับผู้รับการโค้ช และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างข้อตกลงที่ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในการโค้ช กระบวนการ แผนการ และเป้าหมายของการโค้ช หมายรวมถึงการสร้างข้อตกลงทั่วไปในการโค้ชตลอดจนถึงข้อตกลงสำหรับการโค้ชในแต่ละครั้ง

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 4 การพัฒนาความเชื่อมั่นและความปลอดภัย

คำนิยาม: เป็นหุ้นส่วนกับผู้รับการโค้ชเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สนับสนุนให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระของผู้รับการโค้ช รักษาซึ่งความสัมพันธ์ ความเคารพ และความไว้วางใจกัน

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 5 การอยู่ในสถานะของปัจจุบัน

คำนิยาม: ใช้สติตั้งมั่นและอยู่ในสถานะของปัจจุบันกับผู้รับการโค้ช รับรู้ในความเป็นตัวตนที่เปิดเผย ยืดหยุ่น ชัดเจน และมั่นใจ

3. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communicating Effectively)

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 6 การฟังเชิงลึก

คำนิยาม: จดจ่อกับการฟังในสิ่งที่ผู้รับการโค้ชพูดและไม่ได้พูด เพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าผู้รับการโค้ชต้องการสื่อสารอะไรในบริบทของผู้รับการโค้ช และเพื่อสนับสนุนในการแสดงออกของผู้รับการโค้ช

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 7 การสร้างการตระหนักรู้

คำนิยาม: นำพาผู้รับการโค้ชให้เข้าถึงสภาวะภายในของตนเอง และเรียนรู้โดยการใช้เครื่องมือ และเทคนิคต่างๆ เช่น การตั้งคำถามที่ทรงพลัง ความเงียบ คำอุปมาอุปไมย และการเปรียบเทียบ

4. การปลูกฝังในการเรียนรู้และเติบโต (Cultivating Learning and Growth)

สมรรถนะหลัก ข้อที่ 8 การนำพาสู่การเติบโตของผู้รับการศึกษา

คำนิยาม: ร่วมมือกับผู้รับการศึกษาเพื่อนำพาสู่การเรียนรู้และเชาวน์ปัญญา เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติ และสนับสนุนในความเป็นตัวตนของผู้รับการศึกษา (ICF, 2022)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพพบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี มีดังต่อไปนี้

1) กัลยาณมิตร 7 คือ คุณลักษณะของโค้ชทุกคน ซึ่งเป็นเสมือนเพื่อนแท้ เพื่อนตาย เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนอย่างจริงใจ เป็นเพื่อนที่แต่ความรัก ความปรารถนาดีให้แก่กันด้วยความจริงใจ ตรงตามคำนิยามการโค้ชของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติที่ระบุไว้ว่า การโค้ช คือ การเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างโค้ชและผู้รับการศึกษา โดยใช้กระบวนการโค้ชในการกระตุ้นความคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อจุดประกายให้เขาเกิดการตระหนักรู้ เกิดปัญญา เกิดแรงบันดาลใจ สามารถปลดปล่อยทางความคิดและปลดปล่อยศักยภาพที่แท้จริงออกมา สร้างความสุขและความสำเร็จให้แก่ตนเองทั้งในด้านหน้าที่การงานและในด้านชีวิตส่วนตัว โค้ชที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตร จะช่วยสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่อง ที่สำคัญมากในการโค้ชให้ประสบความสำเร็จ เพราะถ้าขาดซึ่งความไว้วางใจในแรกเริ่มของกระบวนการโค้ช ผู้รับการศึกษาอาจไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับส่วนตัว ความทุกข์ ความเศร้า ความวิตกกังวล ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความหวัง ความต้องการ ความฝัน และอะไรต่างๆ อีกหลายอย่าง ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นจุดเริ่มต้นที่งดงามในความสัมพันธ์ระหว่างโค้ชและผู้รับการศึกษา ประกอบด้วย **1. ปิโย** น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม **2. ครุ** นำเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย **3. ภาวนียะ** นำเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ **4. วตตะ จ** รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี **5. วจนกขโม** อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว **6. คมภิรณจ กถ กตตะ** แกล้งเรื่องล้อลึงได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และ **7. โน จฏฐาเน นิโยชเย** ไม่ชักนำไปในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย (Thai Tripitakas: 7/35/278)

2) มรรค 8 คือ หนทางสู่การดับทุกข์ เรียกอีกอย่างว่าทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา หมายถึง ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ เป็นหนึ่งในอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น ตรงตามสมรรถนะหลักของการโค้ชตามข้อกำหนดของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ ซึ่งเน้นย้ำในเรื่องของการกระตุ้นทางความคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อจุดประกายให้ผู้รับการศึกษาเกิดการตระหนักรู้ เกิดปัญญา เกิดแรงบันดาลใจ สามารถปลดปล่อยทางความคิดและปลดปล่อยศักยภาพที่แท้จริงออกมา

สมรรถนะหลักของการโค้ชเริ่มต้นด้วยการมีสติ ตื่นรู้ ตลอดเวลาที่ทำการศึกษา เพื่อให้โค้ชรับฟังในสิ่งที่ผู้รับการศึกษาพูดและไม่ได้พูด ฟังน้ำเสียง โทนเสียง ความเจ็บ จังหวะในการพูด ดูภาษากาย เพื่อสะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และการตั้งคำถามให้ผู้รับการศึกษาเกิดการถกคิด ค้นหาคำตอบ และสามารถค้นพบทางออกของปัญหาได้ด้วยตนเอง โค้ชต้องประพฤติตนเป็นคนดีและมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักธรรมเรื่องมรรค 8 เพื่อให้ตนเองเป็นคนดีทั้งกาย วาจา และใจ มีทั้งศีล สมาธิ และปัญญา เข้าใจถึงการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องบนทางสายกลาง และนำพาให้ผู้รับการศึกษาเข้าใจถึงหลักธรรมเรื่องมรรค 8 ด้วยเช่นกัน

มรรค 8 ประกอบด้วย 1. **สัมมาทิฐิ** (ความเห็นที่ถูกต้อง) หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4 2. **สัมมาสังกัปปะ** (ความคิดที่ถูกต้อง) หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม ความไม่อาฆาตพยาบาท และการไม่เบียดเบียนกัน 3. **สัมมาวาจา** (วาจาที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ พูดหยาบคาย พูดจาส่อเสียด และเพ้อเจ้อ 4. **สัมมากัมมันตะ** (การปฏิบัติที่ถูกต้อง) หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่า การเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ และการประพฤติดีกในกาม 5. **สัมมาอาชีวะ** (การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพ การทำมาหากินอย่างสุจริต 6. **สัมมาวายามะ** (ความเพียรที่ถูกต้อง) หมายถึง สัมมปปธาน 4 คือ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7. **สัมมาสติ** (การมีสติที่ถูกต้อง) หมายถึง สติปัฏฐาน 4 คือ ข้อปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง เข้าใจตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงโดยไม่ถูกกิเลสครอบงำ มี 4 อย่าง ได้แก่ สติในกาย เวทนา จิต และธรรม และ 8. **สัมมาสมาธิ** (การมีสมาธิที่ถูกต้อง) หมายถึง ฌาน 4 คือ การเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นสภาวะที่จิตสงบประณีต มีสมาธิเป็นองค์ธรรมหลัก เว้นจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่วิตก ไม่วิจารณ์ มีแต่ปีติ และความสุขอันเกิดจากสมาธิ (Thai Tripitakas: 11/35/569)

3) **ภาวนา ๔** คือ การเจริญ การพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นการฝึกอบรมให้คนมีพัฒนาการอย่างเป็นรูปธรรมรอบด้าน หลักธรรมเรื่องภาวนา 4 เป็นผลลัพธ์แห่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการได้ครอบด้าน ประกอบด้วย 1. **กายภาวนา** คือ การเจริญทางกาย หรือการพัฒนาทางกายให้เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะดี น่าเชื่อถือ น่าเคารพ และศรัทธา 2. **สีลภาวนา** คือ การเจริญทางศีล หรือการพัฒนาชีวิตตนเองให้ดีทั้งในด้านความสัมพันธ์กับผู้คนทั่วไปในสังคม รวมถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน 3. **จิตภาวนา** คือ การเจริญทางจิต หรือการพัฒนาจิตใจตนเองให้เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี มีกตัญญูตบะที มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน และ 4. **ปัญญาภาวนา** คือ การเจริญทางปัญญา หรือการพัฒนาปัญญาตนเองให้เข้าใจในเรื่องความสุขความทุกข์ เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เข้าใจกฎของธรรมชาติหรือกฎไตรลักษณ์ ในการการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป (Thai Tripitakas: 7/35/37)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี พบว่ารูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีควรอยู่ในกรอบของอุดมการณ์ หลักการ กระบวนการ และวิธีการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโค้ชสันติภาพที่เข้ารับการพัฒนาในหลักสูตร “โค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” หรือ Peace Coach และใช้โมเดล

ในการโค้ชที่พัฒนาขึ้น ชื่อว่า “PEACE Model” ซึ่งเป็นลิขสิทธิ์เฉพาะของหลักสูตร ประกอบด้วย

1) **Peace** การสร้างสันติภายใน เพราะจุดเริ่มต้นของกระบวนการโค้ช คือ สภาวะที่โค้ชมีสติ ตื่นรู้ตลอดเวลา สามารถสร้างความสงบ ความสันติภายในจิตใจของตนเองได้ ไม่วิตกกังวลว่าจะโค้ชได้หรือไม่

2) **Education** การเรียนรู้ในตนเอง เพราะกระบวนการโค้ชมุ่งเน้นที่การกระตุ้นทางความคิดให้ผู้รับการโค้ชรู้จักตัวตนที่แท้จริง เข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ถึงเป้าหมายในการดำเนินชีวิต

3) **Attribution** คุณลักษณะของโค้ช ซึ่งเป็นไปตามหลักธรรมกัลยาณมิตร 7 ประกอบด้วย 1. ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม 2. ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกรอบอุนใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย 3. ภาวนีโย นำเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเฝ้าระวังด้วยซาบซึ้งภูมิใจ 4. วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5. วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว 6. คมกิริยญฺจ กถา กตฺตา แกล้ง

เรื่องเล่าได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และ 7. โน จงฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในเรื่องเหลวไหล หรือชักงูไปในทางเสื่อมเสีย

4) Competency สมรรถนะหลักของการโค้ชซึ่งกำหนดขึ้นโดยสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ ประกอบด้วย 1. แสดงออกถึงการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม 2. สร้างความชัดเจนในกรอบความคิดของโค้ช 3. สร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อตกลงในการโค้ช 4. พัฒนาความเชื่อมั่นและความปลอดภัย 5. อยู่ในสภาวะของ ปัจจุบัน 6. การฟังเชิงลึก 7. สร้างการตระหนักรู้ และ 8. นำพาสู่การเติบโตของผู้รับการโค้ช

5) Energy การสร้างพลังแห่งความสำเร็จ เพราะกระบวนการโค้ชที่สมบูรณ์ย่อมนำพาผู้รับการโค้ช ไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เป็นที่น่าพึงพอใจของผู้รับการโค้ชที่รับรู้ได้ถึง การเปลี่ยนแปลง ตนเองไปสู่ตัวตนที่ดีขึ้นรอบด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านกายภาพ มีภาพลักษณ์ บุคลิกลักษณะที่ดี น่าเชื่อถือ น่าเคารพและศรัทธา 2. ด้านศีลธรรม แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่งดงาม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนทั่วไป ในสังคม รวมถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน ให้เกียรติซึ่งกัน 3. ด้านจิตใจ มีความเมตตากรุณา มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี มีความกตัญญูกตเวที มีความรักความปรารถนา ดีต่อกันและกัน และ 4. ด้านปัญญา มีความเข้าใจในเรื่องความสุขความทุกข์ มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน เข้าใจกฎของธรรมชาติหรือกฎไตรลักษณ์ ในการการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” ซึ่งมาจากการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ด้านการโค้ชของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ กับหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาเถรวาท พร้อมด้วยโมเดลในการโค้ชที่พัฒนาขึ้น ชื่อว่า “PEACE Model” เพื่อพัฒนาโค้ช สันติภาพให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และทักษะในการโค้ชที่สามารถนำพาผู้รับการโค้ชให้ประสบความสำเร็จ ทั้งในทางโลกและทางธรรม

โค้ชสันติภาพ ต้องมีกรอบความคิดที่เชื่อมั่นโดยปราศจากข้อสงสัยในศักยภาพของ “ผู้รับการโค้ช” และกระบวนการโค้ชต้องยึดตัวผู้รับการโค้ชเป็นศูนย์กลาง ดังคำกล่าวที่ว่า “Coachee Centric” เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างเต็มกำลังความสามารถให้ผู้รับการโค้ชประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ที่มุ่งหวัง โดยผู้รับการโค้ชต้องลงมือปฏิบัติตามแผนการด้วยตนเองอย่างมุ่งมั่นและยอมรับในความเป็นเจ้าของ ที่ต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

นอกจากนั้น โค้ชสันติภาพต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทั้งในเรื่องค่านิยมหลัก จริยธรรม และ สมรรถนะหลักของการโค้ชที่กำหนดโดยสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องกัลยาณมิตร 7 มรรค 8 และ กาวานา 4 เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโมเดลในการโค้ช

ค่านิยมหลักของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ คือ 1. ความเป็นมืออาชีพ โค้ชทุกคนต้องทำงาน อย่างมืออาชีพ 2. การร่วมมือกัน โค้ชต้องทำงานร่วมกันเป็นอย่างดีกับผู้รับการโค้ช 3. มนุษยธรรม โค้ชต้อง มีธรรมประจำใจในการทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ 4. ความเสมอภาคกัน โค้ชต้องปฏิบัติตนต่อผู้รับการ โค้ชอย่างเท่าเทียมกัน (ICF, 2022) ส่วนจริยธรรมโค้ช คือ 1. มีความรับผิดชอบต่อผู้รับการโค้ช ในการนำพาให้ ผู้รับการโค้ชประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่มุ่งหวัง 2. มีความรับผิดชอบต่อการทำงานในการกิจ การโค้ชของตนเองอย่างเต็มความสามารถ 3. มีความรับผิดชอบต่อความเป็นมืออาชีพด้วยการปฏิบัติหน้าที่ อย่างมุ่งมั่น ทุ่มเท ไม่ย่อท้อ และ 4. มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตอาสา ช่วยเหลือผู้คนในสังคม ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ (ICF, 2022) เหนือสิ่งอื่นใด โค้ชต้องมีความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงสมรรถนะ หลักของการโค้ชทั้ง 8 ข้อ คือ 1. แสดงออกถึงการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม 2. สร้างความชัดเจนในกรอบ

ความคิดของโค้ช 3. สร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อตกลงในการโค้ช 4. พัฒนาความเชื่อมั่นและความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในระหว่างโค้ช 5. มีสติตั้งมั่นอยู่ในสภาวะของปัจจุบันตลอดเวลา 6. รับฟังอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่ผู้รับการโค้ชพูดและไม่ได้พูด 7. สร้างการตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นต่อผู้รับการโค้ช และ 8. นำพาผู้รับการโค้ชไปสู่การเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (ICF, 2022)

กล่าวโดยสรุป คือ หลังจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 20 รูป/คน ได้เข้าร่วมเรียนรู้ใน “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” ตลอดระยะเวลา 4 วัน หรือ 28 ชั่วโมงแล้ว โค้ชสันติภาพจะสามารถทำการโค้ชเพื่อปลดปล่อยความคิดและปลดปล่อยศักยภาพที่ซ่อนเร้นของผู้รับการโค้ชได้ ช่วยนำพาให้ผู้รับการโค้ชพบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้บนหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การดำรงชีวิตบนทางสายกลาง ตามแนวทางของมรรค 8 หรือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เริ่มต้นจาก 1) ความเห็นที่ถูกต้อง หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4 มีความเข้าใจในความจริง 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค 2) ความคิดที่ถูกต้อง หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม ความไม่พยายาบท และการไม่เบียดเบียน 3) วาจาที่ถูกต้อง หมายถึง การเว้นจากการพูดเท็จ หยาบคาย ส่อเสียด และเพ้อเจ้อ 4) การปฏิบัติที่ถูกต้อง หมายถึง เจตนาละเว้นจากการฆ่า การเอาของที่ไม่ใช่ของไม่ได้ให้ และการประพฤติดีกในกาม 5) การหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง หมายถึง การเว้นจากมิถิลาชีพ 6) ความเพียรที่ถูกต้อง หมายถึง สัมมปธาน 4 คือ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษาอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 7) การมีสติที่ถูกต้อง หมายถึง สติปัฏฐาน 4 คือ ข้อปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง เข้าใจตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงโดยไม่ถูกกิเลสครอบงำ 4 ประการ ได้แก่ สติในกาย เวทนา จิต และธรรม และ 8) การมีสมาธิที่ถูกต้อง หมายถึง ฌาน 4 คือ การเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นสภาวะที่จิตสงบประณีต มีสมาธิเป็นองค์ธรรมหลัก

2. ผลลัพธ์ที่ได้จากการโค้ช คือ การเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่ตัวตนที่ดียิ่งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถประเมินผลได้จากหลักธรรมของภาวนา 4 ได้แก่ 1) การพัฒนาทางกายให้เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะดี น่าเชื่อถือ น่าเคารพและศรัทธา 2) การพัฒนาศีลธรรมให้ชีวิตตนเองดีทั้งในด้านความสัมพันธ์กับผู้คนทั่วไปในสังคม รวมถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน ไม่เกียติชิงกันและกัน 3) การพัฒนาจิตใจตนเองให้เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี มีกตัญญูทุกเวที มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน และ 4) การพัฒนาปัญญาตนเองให้เข้าใจในเรื่องความสุข ความทุกข์ เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เข้าใจกฎของธรรมชาติหรือกฎไตรลักษณ์ ในการการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป

3. โค้ชสันติภาพ ควรมีคุณลักษณะของกัลยาณมิตร 7 ประการ ได้แก่ 1) น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม 2) น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย 3) น่าเจริญใจหรือน่ายกย่องในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ คือ มีความรู้และภูมิปัญญา ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างอย่างภูมิใจ 4) รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนเป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อุดหนุนฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว 6) แกล้งเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และ 7) ไม่ชักนำไปในเรื่องเหลวไหล หรือชักงูไปในทางเสื่อมเสีย

โมเดลในการโค้ชที่โค้ชสันติภาพจะนำไปใช้ในกระบวนการโค้ช คือ PEACE Model ประกอบด้วย

- 1) **Peace** การสร้างสันติภายใน
- 2) **Education** การเรียนรู้ในตนเอง
- 3) **Attribution** คุณลักษณะของโค้ช

4) Competency สมรรถนะหลักของการโค้ช

5) Energy การสร้างพลังแห่งความสำเร็จ

โค้ชสันติภาพ ควรมีสติตั้งมั่น ตื่นรู้ ตลอดเวลาที่ทำหน้าที่โค้ช สร้างสันติจากภายในจิตใจ มีความสงบ นำพาให้ผู้รับการโค้ชเรียนรู้และเข้าใจตนเอง รู้จักตนเองอย่างแท้จริงว่าตนเองต้องการอะไร เป็นคนแบบไหน มีความเข้มแข็งด้านใด มีความอ่อนไหวด้านใด มีกรอบความคิดแบบใด มีมุมมองความคิดเห็นในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างไร โค้ชที่มีคุณลักษณะของมิตรแท้ จะช่วยสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้รับการโค้ช จึงทำให้กล้าเปิดเผยเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตตามที่โค้ชตั้งคำถามได้อย่างตรงไปตรงมา กระบวนการโค้ชที่เริ่มจากการมีสติของโค้ช จะช่วยให้โค้ชรับฟังเรื่องราวของผู้รับการโค้ชอย่างลึกซึ้ง ฟังในสิ่งที่บอกเล่าและในสิ่งที่ไม่ได้บอกเล่า ฟังภาษากาย ฟังภาษาพูด ฟังน้ำเสียง ฟังจังหวะในการพูด ฟังความเงียบ ก่อนที่จะสรุปจับประเด็น เพื่อตั้งคำถามทรงพลัง คำถามที่อาจไม่เคยมีใครถามมาก่อน คำถามที่ทำให้ผู้รับการโค้ชต้องย้อนคิดและเกิดการตระหนักรู้ เกิดปัญญา จนสามารถค้นหาคำตอบซึ่งเป็นทางออกของปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง

โค้ชสันติภาพ ควรให้กำลังใจผู้รับการโค้ชเพื่อให้มีความกล้า ความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่พบเจอ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้รับการโค้ชมีวิธีการมองปัญหาและอุปสรรคในเชิงบวกเพื่อให้มองเห็นหนทางสู่ความสำเร็จแม้ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ช่วยเหลือผู้รับการโค้ชให้สร้างพลังจากภายในเพื่อความสุขและความสำเร็จ

Figure 3: Coaching Model

แสดงรายละเอียดของโมเดลในการโค้ชของโค้ชสันติภาพ “PEACE Model”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ พบว่า งานวิจัย หลายเล่มที่เกี่ยวข้องกับการโค้ชด้วยศาสตร์สมัยใหม่ของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ ล้วนกล่าวถึงสภาพปัญหา เดียวกัน คือ เรื่องความไม่รู้ ความไม่เข้าใจว่าโค้ชคือใคร ทำอะไร ช่วยพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ได้อย่างไร และเกิดความสับสนกับกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่า “โค้ช” แต่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ก้าวร้าว ถูกเหยียดหยามผู้อื่น สร้างภาพลักษณ์ที่เสียหาย สร้างความเข้าใจที่ผิดให้เกิดขึ้นแก่สังคมไทย และเกิดกระแสต่อต้านโค้ชดังกล่าวในสื่อสังคมออนไลน์ (Kanyapong, 2020) ส่วนแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาโค้ชที่กำหนดโดย สหพันธ์การโค้ชนานาชาติ พร้อมด้วยกรอบความคิด ค่านิยมหลัก และจริยธรรมโค้ช นับเป็นหัวใจสำคัญที่โค้ช ทุกคนยึดถือปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพของตัวเองให้มีความพร้อมในการเป็นโค้ช และนำไปให้ผู้รับการโค้ช ปลดปล่อยทางความคิดและปลดปล่อยศักยภาพที่ซ่อนเร้นออกมา สามารถพบทางออกของปัญหาได้ด้วยตนเอง เปลี่ยนแปลงตนเอง พัฒนาตนเองจนสามารถพบความสุขและความสำเร็จตามความมุ่งหวัง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เรื่องการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ช ผู้นำต้นแบบสันติภาพ พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี มีดังต่อไปนี้ 1) กัลยาณมิตร 7 2) มรรค 8 และ 3) ภาวนา 4 เพราะกัลยาณมิตร 7 เป็นคุณลักษณะที่ดีของโค้ช (Siriwan, 2015) ที่แสดงบทบาทของเพื่อนแท้ให้แก่ผู้รับการโค้ช มีความรักและความปรารถนาดี ต้องการช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้รับการโค้ชพ้นจากความทุกข์ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและความสำเร็จตามที่ตั้งใจ ส่วนมรรค 8 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยการไม่ประมาท ยึดมั่นในหลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา 8 ประการ ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ และ ปัญญา และภาวนา 4 คือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการโค้ช เมื่อผู้รับการโค้ชเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองในทุกด้าน ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา (Phra Vatagovito, 2019)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เรื่องการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพ โดยพุทธสันติวิธี พบว่า งานวิจัยหลายเล่มที่ผ่านมามุ่งเน้นในการวิจัยเรื่องผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำ กระบวนการโค้ชไปใช้ในการพัฒนาผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน หรือ พัฒนาบุคลากรในสาขาวิชาชีพต่างๆ รวมถึง งานวิจัยในการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนากับสมรรถนะหลักของการโค้ช ตามข้อกำหนดของสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ (Techapreechawong, 2021) แต่ยังไม่มียานวิจัยเล่มใดที่นำเสนอออกมา ในรูปแบบของ “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” และ โมเดลในการโค้ชที่ชื่อว่า “PEACE Model” เพื่อพัฒนาโค้ชสันติภาพให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการโค้ชที่รอบด้าน สามารถนำพา ผู้รับการโค้ชให้ประสบความสำเร็จทั้งในทางโลกและทางธรรม ดังนั้น งานวิจัยเล่มนี้จึงมุ่งเน้นในการนำเสนอ หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น 4 วัน หรือ 28 ชั่วโมง เพื่อพัฒนาโค้ชสันติภาพให้มีองค์ความรู้ทั้งที่ลึกซึ้งในด้านของ กรอบความคิด ค่านิยมหลัก จริยธรรม และสมรรถนะหลักของการโค้ช ในขณะเดียวกันก็มีความรู้ ความเข้าใจ ที่ถ่องแท้ในด้านของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในเรื่องกัลยาณมิตร 7 มรรค 8 และ ภาวนา 4 รวมถึงโมเดลในการโค้ชที่ชื่อว่า “PEACE Model” อันประกอบด้วย

- 1) Peace การสร้างสันติภายใน
- 2) Education การเรียนรู้ในตนเอง
- 3) Attribution คุณลักษณะของโค้ช
- 4) Competency สมรรถนะหลักของการโค้ช
- 5) Energy การสร้างพลังแห่งความสำเร็จ

นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์ในการเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมในช่วงเวลาของการเรียนรู้ 2 วันแรก พบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่าง ยังไม่สามารถตั้งสติมั่น เพื่อรับฟังในสิ่งที่ผู้รับการโค้ชพูดและไม่ได้พูด ยังไม่สามารถสรุปจับประเด็นในภาษากาย จังหวะในการพูด น้ำเสียงที่พูดได้ดีเท่าที่ควร ยังไม่สามารถตั้งคำถามเพื่อค้นหาตัวตนของผู้รับการโค้ช ยังคงยึดติดกับความคิดของตนเอง ทางออกของปัญหาที่เป็นวิธีของตนเอง พยายามชี้แนะ หรือตั้งคำถามเพื่อช่วยให้ผู้รับการโค้ชตอบตามแนวทางของตนเอง จึงต้องอธิบายให้ผู้รับการฝึกอบรมเข้าใจใหม่ และสาธิตการโค้ชให้ผู้รับการฝึกอบรมวิเคราะห์ถึงกระบวนการโค้ชที่ถูกต้องตั้งแต่ต้นจนจบ และมอบหมายให้ผู้รับการฝึกอบรมทำการโค้ชจริงในห้องเรียน เพื่อให้เพื่อนผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาและวิเคราะห์เป็นแนวทาง หลังจากนั้นจึงให้การบ้านผู้รับการฝึกอบรมไปทำการโค้ชจริง 3 ครั้งเพื่อนำผลลัพธ์ที่ได้จากการฝึกฝนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในช่วงเวลาที่ 2 ของการฝึกอบรมอีก 2 วัน ซึ่งทำให้ผลลัพธ์จากการเรียนรู้ในครั้งที่ 2 ดีขึ้นมาก

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี นำมาซึ่ง “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” และโมเดลในการโค้ชที่ชื่อว่า “PEACE Model” เพื่อพัฒนาโค้ชสันติภาพให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการโค้ชที่รอบด้าน สามารถนำพาผู้รับการโค้ชให้ประสบความสำเร็จทั้งในทางโลกและทางธรรม หมายความว่า ผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรมเป็นโค้ชสันติภาพจะได้รับองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งในด้านของกรอบความคิด ค่านิยมหลัก จริยธรรม และสมรรถนะหลักของการโค้ช ในขณะที่เดียวกันก็มีความรู้ ความเข้าใจที่ถ่องแท้ในด้านของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในเรื่องกัลยาณมิตร 7 มรรค 8 และ ภาวนา 4 รวมถึงโมเดลในการโค้ชที่ชื่อว่า “PEACE Model” ซึ่งผลจากการปฏิบัติจริงในการสอนผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม 20 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 1 รูป นักธุรกิจ 9 คน ครูและศึกษานิเทศก์ 7 คน ผู้พิพากษา 1 คน นางพยาบาล 1 คน และ โค้ชมืออาชีพ 1 คน ทุกคนได้รับความรู้และความเข้าใจอย่างดียิ่งในเนื้อหาหลักสูตรที่ออกแบบมาพร้อมด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้น แม้จะเป็นการเรียนรู้แบบออนไลน์เนื่อง จากอยู่ในช่วงเวลาของโรคระบาดโควิด โค้ชสันติภาพที่เรียนจบหลักสูตรล้วนมีอุดมการณ์เดียวกันในการนำสันติภาพไปสู่การพัฒนาชีวิตและสังคมให้อุดมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา สามารถสร้างคุณประโยชน์มหาศาลต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคล องค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 นำเสนอหลักสูตรระยะสั้น “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” แก่หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษาของรัฐบาล เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง ศึกษาธิการ ให้จัดการอบรมคณะครูของโรงเรียนในสังกัดให้มีความรู้พื้นฐานด้านการโค้ช ซึ่งจะช่วยให้คุณครูสามารถผสมผสานการโค้ชกับหลักธรรมที่เป็นโมเดลในการโค้ชเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนในวัยต่างๆ ให้แสดงขีดความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่งขึ้น

1.2 นำเสนอหลักสูตรระยะสั้น “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้จัดการอบรมคณะสงฆ์ให้มีความรู้พื้นฐานด้านการโค้ช ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถผสมผสานการโค้ชกับหลักธรรมที่เป็นโมเดลในการโค้ชเพื่อใช้ในการเสวนาธรรมกับ

ชมราวาส ในเวลาที่มีความทุกข์และมาสวดมนต์ไหว้พระขอพร เพื่อให้กระบวนการโค้ชที่เริ่มต้นจากการมีสติ รับฟังเชิงลึก และตั้งคำถามทรงพลัง ช่วยให้เกิดการอุทิศ เกิดการตระหนักรู้ เกิดปัญหาในการค้นหาทางออกของปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งคำชี้แนะ หรือ คำแนะนำใดๆ ทั้งสิ้นจากพระสงฆ์

1.3 นำเสนอหลักสูตรระยะสั้น “หลักสูตรโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี” แก่องค์กรทั้งหลาย เพื่อให้ผู้นำองค์กร ผู้บริหารองค์กร และเจ้าของธุรกิจ เข้ามาเรียนรู้ในเรื่องการโค้ช ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทีมงาน และองค์กรให้เรียนรู้และเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป แม้อยู่ในสภาวะการณ์ที่ฝกผัน คาดเดายาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะของโรคระบาดโควิด

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น ผู้ที่จะทำการวิจัยเพิ่มเติมควรเป็นโค้ชที่ได้รับการรับรองคุณวุฒิในการเป็นโค้ชจากสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ (International Coaching Federation : ICF) ในระดับ Associate Certified Coach (ACC) เป็นอย่างต่ำ เพราะจะเป็นโค้ชที่มีความรู้ ความเข้าใจลึกซึ้งและมีประสบการณ์ในการโค้ชที่มากพอกับศาสตร์การโค้ชสมัยใหม่ของ ICF

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีไปค้นหาค่านิยมหลักขององค์กรเพื่อนำไปสื่อสารและถ่ายทอดให้บุคลากรในองค์กรซึมซับและนำไปปรับใช้ในการทำงานเพื่อการเติบโตต่อไป

2.2 นำรูปแบบการพัฒนาโค้ชผู้นำต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีไปใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

References

- Capital Market Academy. (2020). *Shaping People for Business Sustainability– in Action*. 1st Edition. (Research Report). Bangkok: Capital Market Academy.
- Center for Creative Leadership. (2016). *Putting Experience at the Center of Talent Management*. Retrieved July 2, 2022, from <https://cclinnovation.org/wp-content/uploads/2020/03/talentmanagement.e-1.pdf>
- International Coaching Federation (ICF). (2022). *Code of Ethics*. Retrieved March 22, 2022, from <https://coachingfederation.org/code-of-ethics>
- _____. (2022). *Core Competencies*. Retrieved March 22, 2022, from <https://coachfederation.org/core-competencies>
- _____. (2022). *Core Values*. Retrieved March 22, 2022, from <https://coachingfederation.org/ethics/core-values>
- _____. *Home*. Retrieved March 22, 2022, from <https://coachingfederation.org>
- _____. (2022). *Fact Sheet*. Retrieved March 22, 2022, from <https://coachingfederation.org/app/uploads/2022/07/July2022 FactSheet.pdf>
- _____. (2022). *What is Coaching?* Retrieved March 22, 2022, from https://experiencecoaching.com/?utm_source=ICF&utm_medium=direct
- Kanyapong, V. (2020). *Knowing Capt. Benz and “Life Coach” Career: How Can He Train People in the Situation When Inspiration Is More Required than Complaint?* Retrieved March 22, 2022 from <https://www.beartai.com/news/covid-19/424734>

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas Bhavana* 4. Bangkok: MCU Press.
- _____. (1996). *Thai Tripitakas Magga* 8. Bangkok: MCU Press.
- _____. (1996). *Thai Tripitakas Kalayanimit* 7. Bangkok: MCU Press.
- Neuroleadership Institute. (2016). *TAPS Model*. Retrieved March 22, 2022 from <https://neuroleadership.com/your-brain-at-work/neuroscience-future-of-work-acronyms>
- Performance Consultant. (1980). *GROW Model*. Retrieved March 29, 2022 from <https://www.performanceconsultants.com/sir-john-whitmore>
- Phra Vatagovito, P., Phramaha Thitayano, D., Phramaha Abhinandavedi W., & Horsaengchai, S. (2019). *Human On Peace and Buddhist Peaceful Means*. Bangkok: MCU Press.
- Siriwan, S. (2013). *True Story About Coaching*. (1st ed.). Bangkok: Pim D Printing.
- Techapreechawong, B. (2021). *Buddhist Teaching Integration to ICF Coach's Core Competencies*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Yata, M. (2020). *From Drama Sean Buranahirun to the Question of "Life Coaches" How Can They Make Money for Millions?* Retrieved March 22, 2022 from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/886694>

รูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี*

A Conciliator Development Model in Model Criminal Cases

by Buddhist Peaceful Means

¹อภิณฐา ไส้ไหม, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ อุดลย์ ชันทอง

¹Apinada Saimai, Phra Pramote Vadakovido and Adul Khunthong

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: apinada.s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหาของการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา แนวคิดทฤษฎี การพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบตามแนวทางตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกับกลุ่มผู้ประนีประนอมที่ปฏิบัติงานมาเป็นเวลา 10 วัน ขึ้นไป และการสนทนากลุ่ม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ การสังเกตการณ์ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประนีประนอม ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ และข้าราชการเกษียณอายุ ที่อาสาเข้ามาช่วยงานของศาลยุติธรรมไม่มีเงินเดือน บางท่านยังไม่มีประสบการณ์ ความรู้ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย การนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และขั้นตอนการไกล่เกลี่ยทางอาญา 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่เหมาะต่อการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา โดยหลักพุทธสันติวิธีนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาผู้ประนีประนอมทั้งด้านคุณลักษณะภายในและคุณลักษณะภายนอก 3) รูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำองค์ความรู้ทั้ง 5 ด้าน 1) ด้านกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอนทางอาญา 2) ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา 3) ด้านทักษะ จิตวิทยา การสื่อสาร 4) ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี 5) ด้านการพัฒนาสติ สันติภายใน โดยใช้กิจกรรมตามหลักของไตรสิกขาในการพัฒนาจะได้คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ ที่มีทัศนคติดี, มีความรู้, มีทักษะไหวพริบ, มีสติ มีขันติจากภายในสู่สันติภายนอก เป็นการพัฒนากาย พุทธิกรรม จิต ปัญญา

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ผู้ประนีประนอม; คดีอาญาต้นแบบ; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research aimed to study 1) to analyze conciliator development problems in criminal cases and concepts of conciliator development in model criminal cases using modern

*Received January 12, 2023; Revised January 23, 2023; Accepted January 29, 2023

science; 2) to investigate Buddhist peaceful means conducive to the development of a conciliator in model criminal cases through Buddhist peaceful means; and 3) to propose a conciliator development model in model criminal cases by Buddhist peaceful means. the sample was research and development. The research tools were data collection from discussions with mediator groups who had been working for 10 days or more and focus group discussions. Creative Participatory Meetings observation including interviews with experts in various fields the data were analyzed by analyzing the contents of the papers.

From the study, the following results are found: 1) The majority of conciliators are self-employed or retired civil servants who volunteer to work at the court of justice with no salary. Some of them have no experience or knowledge of the mediation process, the bringing of criminal cases into the mediation process, and the criminal processes and procedures. 2) The Buddhist peaceful means conducive to the development of a conciliator in model criminal cases through Buddhist peaceful means are based on *Tisikkhā* (the Threefold Learning) comprising *Adhisīla-sikkhā* (training in higher morality), *Adhicitta-sikkhā* (training in higher mentality), and *Adhipaṇṇā-sikkhā* (training in higher wisdom), or in other words, *Sīla* (precepts), *Smādhi* (concentration), and *Paṇṇā* (wisdom). These Buddhist peaceful means will result in the development of a conciliator with internal and external characteristics. 3) A conciliator development model in model criminal cases by Buddhist peaceful means consists of 5 aspects which are: (1) Legal processes and criminal procedures; (2) Mediation processes in criminal cases; (3) Skills in both psychology and communication; (4) Buddhist peaceful tools; (5) The development of mindfulness and inner peace through *Tisikkhā*-based activities, which will result in the characteristics of a conciliator in model criminal cases with a positive attitude, astuteness, knowledge, mindfulness, and tolerance from within to without. This is regarded as intellectual, mental, behavioral, and physical development.

Keywords: Development Model; Conciliator; Model Criminal; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ตั้งแต่อดีตประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างก้าวกระโดด ในบางครั้งมีผลกระทบต่อนิติและหน้าที่ของประชาชนต่างๆ ตามมา นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ อันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่รวดเร็วเกินไปจนขาดการวางแผนที่ดี ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (Government Gazette, 2018) เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นยุทธศาสตร์ชาตินับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้ เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (Office of Prime Minister, 2021) โดยมียุทธศาสตร์สำคัญที่เป็นปัจจัยสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ คือแผนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ สำหรับศาลยุติธรรมได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อวางเป้าหมาย

การพัฒนาการบริหารศาลมาโดยตลอดมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ พ.ศ.2561 -2564 อันเป็นการสอดคล้องกับกรอบแผนแม่บทฉบับที่ 3 พ.ศ.2562 -2565 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 -2564 ข้างต้น แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2561 -2564 ศาลยุติธรรมได้ มีการกำหนดไว้ 7 ยุทธศาสตร์ (Office of the Court of Justice, 2017) ทั้งนี้ความสำคัญในยุทธศาสตร์ ที่ 5 (Innovation) ด้านพัฒนานวัตกรรมกรรมการอำนวยการความยุติธรรมของศาลยุติธรรม มีเป้าประสงค์ต่อการบริหารคดี และการบริการของศาลยุติธรรมมีความสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย ซึ่งในยุทธศาสตร์นี้ศาลยุติธรรมได้นำแนวคิดการจัดการความขัดแย้งหรือ ยุติธรรมทางเลือก มาใช้ในการบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรม เพื่อช่วยลดปริมาณคดีของศาลที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นต่อในปี พ.ศ.2560 สำนักงานศาลยุติธรรมยังได้ออกระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ.2560 (Office of the Court of Justice, 2017) และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย(ฉบับที่๒) (Government Gazette, 2018) และเป็นการส่งเสริมให้นำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้กับคดีอาญาบางประเภทจะเป็นการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมโดยผู้เสียหายมีส่วนร่วม และกำหนดประเภทคดี หลักเกณฑ์ และวิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยมีสาระสำคัญในเรื่องการนำคดีอาญาที่อาจไกล่เกลี่ยได้ ได้แก่ (1) คดีความผิดอันยอมความได้ (2) คดีความผิดที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง ทั้งยังให้ความสำคัญ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ตาม ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ.2560 ในระเบียบฉบับนี้ อีกทั้งในปี พ.ศ.2563 ยังได้มีประกาศออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา 12 ข้อเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ.2563 สาระสำคัญในข้อกำหนด เรื่องการเยียวยาผู้เสียหายในข้อ 8. ศาลพึงให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้เสียหายโดยเฉพะอย่างยิ่งการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย รวมถึงให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามสมควรในการดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ค่าตอบแทน หรือการช่วยเหลืออย่างอื่นที่จำเป็น

ในปี พ.ศ.2564 ประธานศาลฎีกา คนที่ 47 (Office of the Court of Justice, 2017) ได้มีการกำหนดนโยบาย “ความยุติธรรมที่เข้าถึงง่าย” (easy a access to justice) มีการกำหนด 4 ด้าน (1) ส่งเสริมบทบาทศาลยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติธรรม (2) สร้างหลักประกันการพิจารณาคดีที่ปลอดภัยด้านสุขภาพ (3) สร้างสรรค์ระบบงานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (4) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพความก้าวหน้าและสุขภาวะที่ดีของบุคลากรจากนโยบายทั้ง 4 ด้านนี้ มีสาระสำคัญในด้านที่ 1) ส่งเสริมบทบาทศาลยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติธรรม ได้กำหนดกรอบไว้ 3 หลักการ หลักการ (1) ปรับปรุงกระบวนการในชั้นฝากขังและการปล่อยชั่วคราวให้เกิดการบูรณาการ เพื่อลดการคุมขังโดยไม่จำเป็น (2) ยกระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายทุกมิติอย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม (3) พัฒนาระบบประเมินความเสี่ยงในการปล่อยชั่วคราวและส่งเสริมการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อลดการเรียกหลักประกันควบคู่กับการสร้างความปลอดภัยให้สังคม

สำหรับศาลอุทธรณ์ก็ได้มีการออกระเบียบข้อบังคับของศาลอุทธรณ์เพื่อให้สอดคล้องต่อข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติของประธานศาลฎีกาและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม (2561-2564) เช่นเดียวกัน เพื่อให้การนำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้โดยมีกฎหมายและระเบียบรองรับ การไกล่เกลี่ยในคดีในศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ มีความแตกต่างกันคดีที่ขึ้นสู่ในศาลอุทธรณ์ทุกคดีได้มีคำพิพากษาคัดสินคดีมาแล้ว อีกทั้งการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งและอาญาก็มีความแตกต่างกัน ในคดีอาญาอาจหมายถึงเสรีภาพ หากผู้กระทำผิดได้ถูกตัดสินลงโทษในศาลชั้นต้น ดังนั้นจะเป็นโอกาสที่จำเลยหรือผู้กระทำผิด จะได้มีโอกาส กระทำ หรือเยียวยาชดใช้เพื่อลดผลกระทบแก่ผู้เสียหายได้อีก ผู้บริหาร

ศูนย์ใกล้เคียงยังได้มีแนวคิดที่จะนำการใกล้เคียงในคดีอาญามาพัฒนาผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงในศาลอุทธรณ์ โดยให้ความสำคัญว่าผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมในคดีอาญาสมควรจะต้องมีองค์ความรู้ทั้งกฎหมายพื้นฐานและด้านกระบวนการทางอาญารวมถึงความรู้และการมีสติ มีขันติ เพื่อการพัฒนาให้เกิดสันติจากภายใน จะเป็นประโยชน์ต่อการใกล้เคียงในคดีอาญา เพราะในคดีอาญาไม่ได้มีผลแค่ตัวเงิน ยังมีเรื่องสภาวะจิตใจ ความรู้สึกของผู้เสียหาย และบางครั้งมีผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคตของผู้เสียหายด้วย ทั้งคำพิพากษาอาจมีผลต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอีกด้วย กระบวนการเจรจาใกล้เคียงในคดีอาญาจึงมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด การสำนึกต่อการกระทำ และการเยียวยาจิตใจ การขอโทษ เพื่อลดผลกระทบต่อนักโทษ อีกทั้งการสำนึกผิดอย่างจริงใจของผู้กระทำความผิด การกลับตัวเป็นคนดีของผู้กระทำความผิด จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

ผู้วิจัยเลือกใช้พื้นที่ ในศาลอุทธรณ์ ในการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธีในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนในศาลยุติธรรม เป็นการนำองค์ความรู้ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ ร่วมกับหลักธรรม มาเป็นแนวทางและบูรณาการใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญา โดยเริ่มศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านเนื้อหา หลักการ แนวคิด และ ทฤษฎีรูปแบบการพัฒนาการใกล้เคียงตามหลักของพุทธสันติวิธี และ ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ ได้ศึกษาจากนักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการด้านสันติวิธี นักวิชาการด้านการระงับข้อพิพาทของศาลยุติธรรม นักปฏิบัติการ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ บูรณาการ สังเคราะห์ แนวคิดทั้งหลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี รวมถึงได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด สำนักวิชาการศาลยุติธรรมและจากสถาบันการศึกษาพระปกเกล้า และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริงมาเป็นเวลา 19 ปีได้เห็นพัฒนาการในการยกระดับการนำคดีเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงที่หลากหลาย และซับซ้อนยิ่งขึ้นมีการนำคดีทั้งทางแพ่ง และอาญาเข้าสู่ศูนย์ใกล้เคียง โดยเฉพาะในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทในศาลชั้นอุทธรณ์ มีการนำคดีอาญาเข้าสู่การเจรจาใกล้เคียง ซึ่งมีความยุ่งยากและซับซ้อน เพราะเป็นคดีที่รู้ผลแพ้ชนะของคดีมาเบื้องต้นแล้ว การใกล้เคียงจึงต้องใช้องค์ความรู้ด้านกฎหมาย ประสบการณ์ เทคนิค ความอดทน ความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะมุ่งมั่นศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอม ในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธีของศาลอุทธรณ์ เพื่อสร้างและยกระดับผู้ประนีประนอมในคดีอาญา ให้เป็นต้นแบบ ที่สามารถบูรณาการเนื้อหาด้านหลักธรรมและศาสตร์สมัยใหม่มาใช้ในใกล้เคียงคดีอาญา โดยผู้ประนีประนอมต้นแบบจะต้อง มีคุณลักษณะตาม “หลักไตรสิกขา” โดยมีกรอบแนวคิดทัศนคติที่ดี พุทธิ คิทธิ ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ มีเมตตาจิต มีปัญญา และ ไหวพริบ มีสติ มีขันติ มีความตระหนักรู้ในบทบาท และ หน้าที่ของตน รวมถึง มีความรู้ในกระบวนการใกล้เคียงและประนีประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา มีความมุ่งมั่นใฝ่รู้และพัฒนาตน มีความอดทน เพื่อความสำเร็จ เป็นผู้ประนีประนอมต้นแบบที่มี หลักการ กระบวนการ อุดมการณ์ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ในการนำหลักธรรม มาบูรณาการใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญา การสร้างผู้ประนีประนอมต้นแบบ ที่สามารถใช้เครื่องมือพุทธสันติวิธีสู่การปฏิบัติได้อย่างมี สติ ขันติ ทั้งภายใน และภายนอกเสียสละอุทิศตนทำงาน เป็นการสร้างโอกาสและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้บุคคลพันทุก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธีในศาลอุทธรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ทำการวิจัยในพื้นที่ศาลชั้นอุทธรณ์ โดยหัวใจของการศึกษางานวิจัยมุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยการนำหลักการทฤษฎี มาผสมผสานกับเครื่องมือและการประยุกต์ใช้จริงนำมาสู่กระบวนการวิจัยทดลองหารูปแบบจนเกิด ประสิทธิภาพสูงสุด โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ศึกษาบริบท สภาพปัญหาของการพัฒนา ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ และ แนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นแบบในคดีอาญา มีการจัดอภิปราย(Group Discussion) กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการประนีประนอมข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ และ ความจำเป็นในการพัฒนา รวมถึงหลักการขั้นตอน กระบวนการในการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา จากนั้นได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกี่ยวกับหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี นำมา วิเคราะห์ ข้อมูล และ บุรณาการหลักพุทธสันติวิธี กับ ศาสตร์สมัยใหม่ โดยการเก็บข้อมูลจากการศึกษา งานวิจัย และจากอภิปรายกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นมาบูรณาการเข้า ด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในศาลชั้นอุทธรณ์เป็นพื้นที่ในการวิจัย จากนั้นได้สร้างรูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ การคัดเลือกจากความเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธี ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย แล้วหาค่าความ เทียงตรง (IOC) เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำเครื่องมือวิจัยที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ได้ ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัยแล้วออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับสภาพบริบทและพื้นที่วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key informants) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 6 ด้าน ด้านกฎหมาย/ผู้พิพากษา 17 ท่าน ด้านผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จำนวน 2 ท่าน ด้านสันติวิธีและจัดการความขัดแย้ง จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 5 รูป ด้านการ พัฒนาและการโค้ช จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการเจรจาไกล่เกลี่ย จำนวน 7 ท่านรวม ทั้งหมด 36 รูป/ คนผู้วิจัยได้จัดเวทีสนทนา โดยมีผู้เชี่ยวชาญร่วมเวทีสนทนาครั้งนี้จำนวน 6 รูป/คนโดยมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านศาสนา ด้านกฎหมาย ด้านการพัฒนา และ มีบุคคลภายใต้ไปเข้าร่วมเวทีสนทนาครั้งนี้อีกจำนวน 698 รูป/คน มีผู้ตอบแบบสอบถามแบบประเมินก่อนการรับฟังและหลังการรับฟัง ได้เสนอความคิดเห็นถึง คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ดังนี้ 1) มีความซื่อสัตย์เป็นกลาง จำนวน 562 คิดเป็นร้อยละ 81.6 2) รู้กฎหมายกระบวนการทางอาญา จำนวน 497 คิดเป็นร้อยละ 72.1 3) มีทักษะ และการสื่อสารที่ดี จำนวน 446 คิดเป็นร้อยละ 64.7 4) จิตใจดีมีเมตตา จำนวน 430 คิดเป็นร้อยละ 62.4 5) มีความชำนาญ และ เป็นมืออาชีพ จำนวน 385 คิดเป็นร้อยละ 55.9 ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญและ

ผู้เข้าร่วมเวทีสันติสนทนาที่ตอบแบบสอบถามมาสังเคราะห์และสร้างรูปแบบกระบวนการพัฒนา หรือ หลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยหลากหลาย โดยการเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกับกลุ่มผู้ประนีประนอมที่ปฏิบัติงานมาเป็นเวลา 10 ขึ้นไป และการสนทนากลุ่ม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ การสังเกตการณ์ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล และ สภาพปัญหา ความต้องการ ความจำเป็นต่อการพัฒนา และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย บทความ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ศึกษาข้อมูลหลักธรรมจากพระไตรปิฎก นำมาบูรณาการ หลักธรรม กับ ศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการ ขั้นตอนงานวิจัยเชิงพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากลงพื้นที่และเก็บข้อมูลเชิงลึก จึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา นำมาวิเคราะห์และแยกประเด็น นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอภิปรายกลุ่ม จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์และสร้างรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 การสร้างและนำเสนอรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 12 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา และด้านกฎหมาย ด้านการไกล่เกลี่ย และการฝึกอบรมได้รับรองรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จึงได้นำรูปแบบการพัฒนาไปทำการทดลองให้กลุ่มเป้าหมาย หลังการอบรมได้ลงปฏิบัติโดยการลงภาคสนามในพื้นที่ปฏิบัติจริงในการเจรจาไกล่เกลี่ยในคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ ได้ทำการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย และ การนำเสนอผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยได้นำมาสังเคราะห์ และสร้างรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบและนำไปทำการทดลอง และประเมินผลกระทบหลังการพัฒนา โดยเริ่มจากหลักการ ที่ใช้สติเป็นฐาน เข้าสู่กระบวนการพัฒนานำองค์ความรู้ที่ประกอบด้วย 5 ด้าน 1)ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี 2) ด้านการพัฒนาสติ สันติภายใน 3) ด้านทักษะ จิตวิทยา การสื่อสาร 4)ด้านกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอนทางอาญา 5) ด้านกระบวนการการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา ผลลัพธ์ที่เกิดหลังการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะเกิดคุณลักษณะที่ มีบุคลิกงดงาม มีพฤติกรรมเหมาะสม มีความมั่นคงเมตตา มีการพัฒนาตนรู้ ตรงตามหลักธรรม ภาวนา ๔ อันประกอบด้วย พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าผู้ประนีประนอม ที่ได้รับการคัดเลือกส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ และข้าราชการเกษียณอายุ ที่อาสาเข้ามาช่วยงานของศาลยุติธรรมไม่มีเงินเดือน บางท่านยังไม่มีประสบการณ์ และยังขาดความรู้ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา จุดประสงค์ของการไกล่เกลี่ยคดีอาญา กฎหมายและ ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยทางอาญา

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่เหมาะต่อการพัฒนา คือหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยหลักพุทธสันติวิธีนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาผู้ประนีประนอม ทั้งด้านคุณลักษณะภายในและคุณลักษณะภายนอกที่ทำให้ผู้ประนีประนอมมีสติมั่นคง มีบุคลิกงดงาม โดยหลักธรรม ไตรสิกขา และภาวนา4 สามารถเอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา โดยหลังการพัฒนาแล้วพบว่า คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี มีผลลัพธ์ที่เกิดใน 4 ด้าน คือ

1) บุคลิกงดงาม (Beautiful Personality) หมายถึงบุคคลมีทัศนคติที่ดี เป็นผู้ปฏิบัติดี คิดดี วาจาไพเราะน่าฟัง จิตใจอ่อนโยน สติตั้งมั่นศรัทธา ในความดี มีความซื่อสัตย์

2) พฤติกรรมเหมาะสม (Appropriate Behavior) หมายถึงบุคคลผู้วางตนดี เหมาะสม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีความเป็นกลาง เข้าใจผู้อื่น สามารถสร้างความไว้วางใจ สร้างความศรัทธา สร้างความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ ให้แก่คู่ความ ผู้เกี่ยวข้อง และองค์กร

3) มั่นคงเมตตา (Stable Kindness) หมายถึงบุคคลที่มีภาวนาเป็นเลิศ จนเกิดความมั่นคงของสติ มีพลังจิตหยั่งลึก สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ควบคุมอารมณ์ผู้อื่น ควบคุมสถานการณ์ไม่มีความอ่อนไหวกับสิ่งหลอกล่อให้ไปในทางมิชอบ มีความเมตตา

4) พัฒนาตัวรู้ (Developmental Awareness) หมายถึงบุคคลผู้มีจิตใจเบิกบาน ปฏิบัติดี วางตนดีรู้บทบาทหน้าที่ มีความรู้ มีความซื่อสัตย์ มีภาวนาเป็นเลิศ เกิดการตื่นรู้ มีสติ มีขันติ เกิดสันติภายในจนประจักษ์สู่สายตาภายนอก เกิดความสว่างทางปัญญารอบรู้ รู้ปัญหา รู้สาเหตุ รู้วิธีการแก้ รู้ทางออกของปัญหา สามารถอบรมบ่มเพาะตนเองและผู้อื่นได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำองค์ความรู้ทั้ง 5 ด้าน (1) ด้านกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอนทางอาญา (2) ด้าน

กระบวนการ การใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญา (3) ด้านทักษะ จิตวิทยา และการสื่อสาร (4) ด้านเครื่องมือ พุทธสันติวิธี (5) ด้านการพัฒนาสติ สันติภายใน โดยใช้กิจกรรมตามหลักของไตรสิกขา เป็นกรอบ 1) นำปฏิบัติ (ศีล) 2) พัฒนาจิต (สมาธิ) 3) พิชิตทางสว่าง(ปัญญา), เป็นการใช้สติเป็นฐานในการพัฒนาหลังการพัฒนาจะได้ คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่มีทัศนคติดี มีสติมั่นคง, มีขันติจาก ภายในสู่สันติภายนอก, มีความรู้ในกระบวนการขั้นตอนในคดีทางอาญา,มีทักษะไหวพริบมีการสื่อสารที่ชัดเจน มีจิตวิทยาในการวิเคราะห์, เป็นการ พัฒนาด้านกายให้เกิดบุคลิกลักษณะ, เป็นการพัฒนาด้านพฤติกรรมให้วาง ตนเหมาะสมรู้ในบทบาทและหน้าที่ของตน, การพัฒนาด้านจิต ทำให้เกิดสติมั่นคง มีจิตเมตตา, การพัฒนาด้าน ปัญญา ทำให้มีความรู้ข้อกฎหมายและเกิดไหวพริบ รู้ปัญหา รู้แนวทาง สามารถนำความรู้ความออกจากปัญหาได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการความรู้ตามหลักวิชาการด้านพุทธสันติวิธีและ หลักวิชาการตามศาสตร์สมัยใหม่ โดยใช้หลักการไตรสิกขา เป็นหลักการ กระบวนการในการพัฒนา โดยใช้สติ เป็นฐาน และนำองค์ความรู้ทางวิชาการด้านศาสตร์สมัยใหม่เป็นกระบวนการการพัฒนา โดยมีหลักพุทธสันติ วิธี กับศาสตร์สมัยใหม่ใน 5 ด้านซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม ทั้ง 4 ด้านตรงตาม หลักท้าวานา 4 อันประกอบด้วย พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา ผลลัพธ์ที่เกิดหลังการ พัฒนาพบว่า ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะเกิดคุณลักษณะที่ มีบุคลิกลักษณะ มีพฤติกรรมเหมาะสม มีความมั่นคงเมตตา มีการพัฒนาตนรู้ จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนา ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี” ทำให้เกิดประโยชน์และสิ่งที่คาดหวัง (What expected) ได้รูปแบบ หลักสูตรเป็นการนำองค์ความรู้ ใน 5 ด้าน สู่กระบวนการในการพัฒนา ที่จะทำให้ ผู้ประนีประนอมมีความรู้ด้านวิธีการ และ ขั้นตอนในการใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญา การมีทักษะ การวิเคราะห์การคาดหวังและความต้องการอันแท้จริงของคู่ความ การมีสติที่มั่นคง และความซื่อสัตย์เป็นที่ ศรัทธาและเชื่อมั่นของคู่ความและผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะทำให้เกิด นวัตกรรม ความแตกต่างและคุณค่าของ “ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ” ที่เป็นมืออาชีพ เป็นการสร้างคุณค่าความเชื่อมั่น และเป็นกลไกหนึ่งของ “การคุ้มครองสิทธิของคู่ความให้ได้เข้าถึงความ ยุติธรรม โดยง่าย ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว และ เป็นรูปธรรม” จำเลยได้รับโอกาสในการ สำนึกความผิด และกลับตนเป็นคนดีได้มีโอกาสสร้างคนดีกลับคืนคนดีสู่สังคม ประชาชนได้รับประโยชน์ ปลอดภัย และสังคมเกิดความสงบสุข องค์การได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธาในกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญา

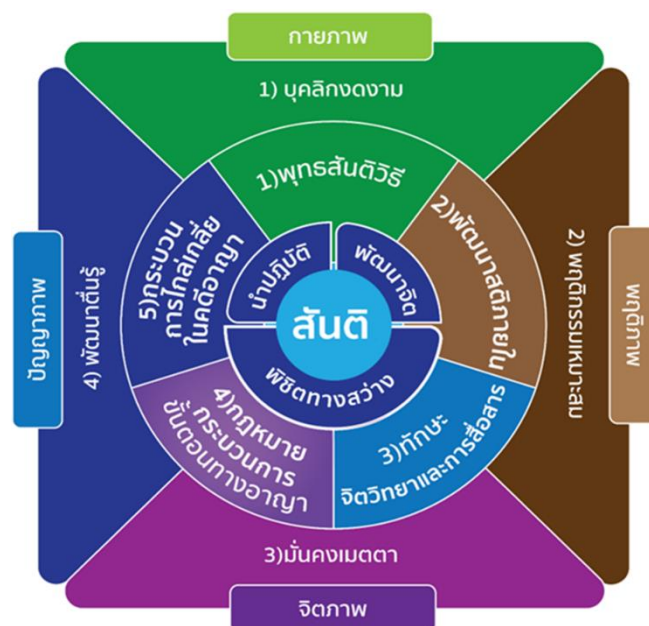

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวทางในการคัดเลือก“ผู้ประนีประนอม”ศาลชั้นอุทธรณ์ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงยังไม่มีหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมที่มุ่งเน้นในคดีอาญาโดยเฉพาะ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้ทันตามเจตนารมณ์ หรือนโยบายของประธานศาลฎีกา ในการ“คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการชดเชยเยียวยา ด้วยความรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ทั้งยังสอดคล้องกับสุนทรียา เหมือนพะวงศ์ (Muanpawong, 2007) ที่ได้กล่าวถึงความยุติธรรมเชิงเยียวยา (Restorative Justice) สู่การแสวงหาความยุติธรรมร่วมสมัย (Contemporary Justice) ว่าในต่างประเทศ RJ เป็นเรื่องใหม่ที่มีการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งยังให้ข้อคิดที่น่าสนใจว่า ในระบบกฎหมายไทยน่าจะได้อะไรมาบ้างจากทางวิชาการอย่างจริงจัง ในบริบทกฎหมายแบบไทย วัฒนธรรมแบบไทยที่มีมาช้านาน คือการให้อภัย การขอโทษ การยอมรับผิด การสำนึกและกฎแห่งกรรมที่ต้องชดใช้ สุนทรียา เหมือนพะวงศ์ (Muanpawong, 2007) ยังได้กล่าวถึงความยุติธรรมเชิงเยียวยา ว่าควรได้รับการศึกษาทางวิชาการอย่างจริงจังพร้อมทั้งนำมาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าผู้ประนีประนอมยังขาดความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาควรมีการพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจขั้นตอน จุดประสงค์การนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อให้เป็นต้นแบบของ ผู้ประนีประนอมในคดีอาญา ที่มีความเชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของศาลยุติธรรม และกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้เข้ามา มีส่วนร่วมในคดี ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีใหม่เพื่อเรียกร้องความเสียหายทางแพ่ง อีกทั้งผู้เสียหายยังได้รับการดูแล เรียกร้องบอกเล่า ผลเสียหายความเดือดร้อนที่ตนได้รับอีกด้วย ในปัจจุบันยังมีผู้ประนีประนอมส่วนน้อยที่เรียนรู้ สนใจ และเข้าใจเรื่องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญาตามมาตรา 44/1 ดังกล่าวนี้อย่างสอดคล้องกับผลการวิจัยของประสิทธิ์ ดวงตะวงษ์ (Duangtawong, 2010) ที่ได้เสนอแนะไว้ในงานวิจัย ว่าเรื่องการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย น้อยกว่าคดีแพ่ง และควรมีการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยให้มีความรู้ในการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากแนวทางการพัฒนาผู้ประนีประนอมของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการของศาลยุติธรรม มีการส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ประนีประนอมอย่างต่อเนื่อง แต่จะมีการอบรมเพียงด้าน ข้อกฎหมาย หลักการ และเทคนิค คดีเฉพาะทาง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Kasetsart University, 2006) เรื่องการประเมินประสิทธิผลของระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ได้พบจุดอ่อนว่า หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมของสำนักงานศาลยุติธรรมเน้นอธิบายทฤษฎีมากเกินไปและขาดการต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เป็นมืออาชีพมีความเชี่ยวชาญในด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา จะสามารถช่วยแก้คำกล่าวที่ว่า “คดีล้นศาล นักโทษล้นคุก” ที่มักจะมีการพูดในหมู่ของนักวิชาการ นักกฎหมาย ได้มีการหยิบยกมาแก้ปัญหากันอย่างจริงจัง การใช้มาตรการรอกการลงโทษ รอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ไม่ใช่แค่รับสารภาพ ไม่เคยปรากฏว่าเคยต้องโทษ ได้รับการลดโทษ รอกการลงโทษ แต่จำเลยยังไม่ได้มีความสำนึกอย่างแท้จริงถึงความผิดที่ตนกระทำให้เพียงจ่ายแล้วจะได้จบหากผู้ประนีประนอมมีความเชี่ยวชาญด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาก่อนการใช้มาตรการ กำหนดโทษ ก่อนการตัดสิน ก่อนมีคำพิพากษา ก่อนการใช้มาตรา 56 ได้นำคู่กรณีเข้าสู่กระบวนการ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา เพื่อการชดเชย การเยียวยา การแก้ไข ฟื้นฟู และสมานฉันท์ จะสามารถป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ ของจำเลย หรือ ผู้กระทำผิด โดยผู้ประนีประนอมผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของศาล “จึงเป็นกลไกหนึ่งในการ ค้ำครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ด้วย ความรวดเร็ว เป็นรูปธรรม ผู้ประนีประนอมควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ มีความชำนาญ มีความเข้าใจ และ ที่สำคัญมีพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ ที่ได้ผ่านการคัดกรอง ผ่านการพัฒนาอย่างเข้มข้น มีความสามารถที่จะบันทึกข้อเท็จจริง คำบอกเล่า ความต้องการของผู้เสียหาย ข้อเรียกร้อง ข้อเท็จจริง ในขณะที่ไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นของคู่กรณีได้อย่างละเอียด โดยเฉพาะในศาลชั้นอุทธรณ์ ที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่มีโอกาสได้พบกับคู่ความ มีเพียงผู้ประนีประนอมจะเป็นผู้ได้พบได้พูดคุย ได้สัมผัสกับ ผู้เสียหาย กับผู้กระทำผิด และผู้เกี่ยวข้อง เท่านั้น ยังสอดคล้องกับบทความของ สรวิต ลิ้มปรางษ์ (Limprangsi, 2007) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการดำเนินคดีในประเทศนิวซีแลนด์ ว่ามีกระบวนการที่เอาใจใส่ดูแลผู้เสียหายในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากจำเลย และในขณะเดียวกัน ต้องมีกรรมวิธีที่ทำให้จำเลยได้เข้าใจในผลจากการกระทำของตนตลอดจนรู้สำนึกในความเสียหายที่เกิดขึ้น มิให้เกิดความผิดพลาดอย่างเดียวกันอีกในอนาคต ในแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เพื่อจะอุดช่องว่าง ที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติไม่สามารถให้ได้หรือไม่คำนึงถึง ในประเทศนิวซีแลนด์ได้สร้างกระบวนการนี้ขึ้นมาใช้ในช่วงเวลา ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา

สรุป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าในการคัดเลือก“ผู้ประนีประนอม”ศาลชั้นอุทธรณ์ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงยังไม่มีหลักสูตรในการอบรมผู้ประนีประนอมในคดีอาญาโดยเฉพาะ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมตามเจตนารมณ์ หรือนโยบายของประธานศาลฎีกา ในการ “ค้ำครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการชดเชย เยียวยา ด้วยความรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ทั้งยังสอดคล้องกับบทความและงานวิจัยของนักวิชาการที่กล่าวถึงความยุติธรรมเชิงเยียวยา ว่าควรได้รับการศึกษาทางวิชาการอย่างจริงจังพร้อมทั้งนำมาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของไทย การพัฒนาผู้ประนีประนอมให้มีความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ที่มีความเชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ จะสอดคล้องกับนโยบายของศาลยุติธรรม และกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้เข้ามา มีส่วนร่วมในคดี

ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีใหม่เพื่อเรียกร้องความเสียหายทางแพ่ง การพัฒนาผู้ประนีประนอมของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการของศาลยุติธรรม ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ควรมีการอบรมเพียงด้าน ข้อกฎหมาย และเทคนิค เพียงอย่างเดียว จากผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การนำหลักธรรมมาใช้เชื่อมโยงในการพัฒนาผู้ประนีประนอมจะได้คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมที่ดีซึ่งพบว่าหลักธรรม ไตรสิกขา และภาวนา 4 เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา โดยหลังการพัฒนาแล้วผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะมีคุณลักษณะที่เกื้อหนุนการพัฒนาใน 4 ด้าน 1) ด้านกาย จะมี บุคลิกงดงาม (Beautiful Personality) ผู้ประนีประนอมจะมีทัศนคติที่ดี ปฏิบัติดี คิดดี วาจาไพเราะน่าฟัง จิตใจอ่อนโยน ตั้งมั่นศรัทธา ในความดี มีความซื่อสัตย์ 2) ด้านพฤติกรรม ผู้ประนีประนอมจะมีที่พฤติกรรมเหมาะสม (Appropriate Behavior) วางตนดี รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เข้าใจผู้อื่น สามารถสร้างความไว้วางใจ สร้างความศรัทธา สร้างความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ ให้แก่คู่ความผู้เกี่ยวข้อง และองค์กร 3) ด้านจิต ผู้ประนีประนอม จะมีความ มั่นคงเมตตา (Stable Kindness) มีภาวนาเป็นเลิศ จนเกิดความมั่นคงของสติ มีพลังจิตหยั่งลึก สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ควบคุมอารมณ์ผู้อื่น ควบคุมสถานการณ์ไม่มีความอ่อนไหวกับสิ่งหลอกล่อให้ไปในทางมิชอบ 4) ด้านปัญญา ผู้ประนีประนอม จะมีการพัฒนาตื่นรู้ (Develop Awareness) มีจิตใจเบิกบาน เกิดการตื่นรู้ มีสติ มีขันติ เกิดสันติภายในจนประจักษ์สู่สายตาภายนอก เกิดความสว่างทางปัญญารอบรู้ รู้ปัญหา รู้สาเหตุ รู้วิธีการแก้ รู้ทางออกของปัญหา หลังการพัฒนาใน 4 ด้าน ผู้ประนีประนอมจะเป็นมีอาชีพมีความเชี่ยวชาญใน การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา จะสามารถช่วยแก้คำกล่าวที่ว่า “คดีล้นศาล นักโทษล้นคุก” ด้วยก่อนการใช้มาตรการรอกการลงโทษ รอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 หากผู้ประนีประนอมมีความเชี่ยวชาญด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ศาลได้นำคู่กรณีเข้าสู่กระบวนการ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ให้เกิดการชดใช้ การเยียวยา การแก้ไข ฟื้นฟู และสมานฉันท์ จะสามารถป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของจำเลย หรือผู้กระทำผิด ผู้ประนีประนอมผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของศาล “จึงเป็นกลไกหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ด้วยความเร็ว เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับแนวคิดในการดำเนินคดีในประเทศนิวซีแลนด์ที่มีกระบวนการที่เอาใจใส่ดูแลผู้เสียหายในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากจำเลย โดยมีกรรมวิธีที่ทำให้จำเลยได้เข้าใจในผลจากการกระทำของตนตลอดจนรู้สำนึกในความเสียหายที่เกิดขึ้น มิให้เกิดความผิดพลาดอย่างเดียวกันอีกในอนาคต ในแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่อุดช่องว่าง ที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติไม่สามารถให้ได้หรือไม่คำนึงถึง ซึ่งในประเทศนิวซีแลนด์ได้สร้างกระบวนการนี้ขึ้นมาใช้ในช่วงเวลา ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า ศาลชั้นอุทธรณ์ควรจัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาโดยเฉพาะที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และควรให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมในศาลชั้นอุทธรณ์ ควรมีการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาให้มีความรู้สามารถใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งหลักธรรมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา คือหลักไตรสิกขา ที่ประกอบด้วยข้อปฏิบัติการดำรงชีวิตอันเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐาน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่ผู้วิจัยนำเสนอเป็นการนำองค์ความรู้ด้านหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า กับ การพัฒนาสติ คือการเจริญสมาธิมาบูรณาการ กับองค์ความรู้ตามศาสตร์สมัยใหม่ที่ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้องมีความรู้ ทั้งด้านข้อ

กฎหมายอาญา ด้านกระบวนการไต่สวนทางอาญา ด้านทักษะการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเจรจาไกล่เกลี่ย ในคดีอาญาที่ควรให้ ผู้ประนีประนอมต้องรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อการเชื่อมโยงสู่การเจรจา และ ความรู้หลักการข้อกฎหมาย จะสามารถช่วยให้การเจรจาเพื่อหาทางออกให้คู่ความได้พอใจ ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ในชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมมืออาชีพให้มีความเชี่ยวชาญในคดีเฉพาะทาง ในศาลสูง ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่องหลักการประเมินการเป็นผู้ประนีประนอมดีเด่นควรมีเงื่อนไขและหลักการองค์ประกอบอย่างไร ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน กับ รางวัลทางด้านจิตใจ ควรมีหลักเกณฑ์อย่างไร

References

- Boonperm, P. (2021). *Policy for President of the Supreme Court President of the Supreme Court the 47th Person*. Retrieved October 1, 2021, from <https://jor1.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/273564>
- Duangtawong, P. (2010). *The Effectiveness of a Creation and Development Process of Mediators and Operation of the Thai Court of Justice*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.
- National Strategy (2018-2037)*. (2018, 13 October). Government Gazette. Volume 135. Part 82 a. Page 1.
- Khun-ngoen, N. (2020). “Rules of the President of the Supreme Court on Mediation (No. 2), B.E. 2560, Volume 134, Part 68 a, 30 June 2017”. in *Law and Mediation*. (2nd ed.). Bangkok: Office of Judicial Promotion, Office of the Court of Justice.
- Limprangsi, S. (2007). “Restorative Mediation: Experience of New Zealand Court”. In *Restorative Mediation*. (2nd ed.). Bangkok: Thana Press Co., Ltd.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี*

Guideline for the Development of Sustainable Integrated Creative Tourism Potential in Suphan Buri Province, Thailand

¹จิตรภรณ์ เถรวัตร, ²พยอม ธรรมบุตร, ³เสรี วงษ์มณฑา และ ⁴กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์

¹Jitraporn Therawat, ²Payom Dhamabutra, ³Seri Wongmonta
and ⁴Kanapa Pongponrat

^{1,2,3}วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา (กรุงเทพมหานคร)

⁴วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^{1,2,3}College of Management Bangkok – University of Phayao, Thailand.

⁴College of Innovation Thammasat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: jittra.therawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบรายการศึกษาชุมชน แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 32 คน ภาครัฐ จำนวน 8 คน ภาคเอกชน จำนวน 8 คน ภาคประชาชน จำนวน 8 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 8 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ทางธรรมชาติที่โดดเด่น ได้แก่ อุทยานแห่งชาติพุเตย ทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดป่าเลไลยก์ ทรัพยากรมหรหรรพ์ ได้แก่ งานนมัสการสมโภชและนมัสการหลวงพ่โตวัดป่าเลไลยก์ ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ ศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ และทรัพยากรบริการ ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของจังหวัดสุพรรณบุรี จุดแข็ง คือ มีที่ตั้งอยู่ภาคกลาง มีแม่น้ำท่าจีน จุดอ่อน การท่องเที่ยวในสุพรรณบุรียังขาดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน โอกาส คือ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านเกษตรอินทรีย์และอาหารโลกที่ปลอดภัยและมีสุขภาพดี อุปสรรค คือ วิกฤตทางเศรษฐกิจโลกและภายในประเทศ 3) ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ศักยภาพการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนสามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ศักยภาพกิจกรรมการเรียนรู้ การสื่อความหมายที่เหมาะสมกับพื้นที่

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; การพัฒนาศักยภาพ; การพัฒนาที่ยั่งยืน; ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this research article are as follows: 1) To examine tourism resources in Suphanburi Province. 2) To analyze the internal and external environment for sustainable tourism development. 3) To explore the development of potential creative tourism in Suphanburi Province. This qualitative based research utilized several research tools, including community study items, tourism resource assessment questionnaires, in-depth interviews, participant observations, and focus group discussions. A total of 32 key informants participated in the study, including 8 government representatives, 8 private sector representatives, 8 community representatives, and 8 Thai tourists. The researchers analyzed the interview data through content analysis, prioritization, content grouping, as well as categorization and summarization of key issues.

The research findings indicate that: The tourism resources in Suphanburi Province are characterized by outstanding natural resources, such as Phuttha yod fa National Park, cultural resources like Wat Phra Si Rattana Mahathat (Wat Pa Laylai), religious resources including mass and monastic ceremonies at Wat Pa Laylai, activity-based resources like studying the way of life of ethnic groups, and service resources such as accommodation, restaurants, and souvenir shops. The analysis of the internal and external environment of Suphanburi Province identified its strengths, such as its central location and the presence of the Tha Chin River. However, weaknesses include the lack of a sustainable integrated strategic plan for creative tourism development in Suphanburi. Opportunities lie in the potential to develop organic agriculture and chemical-free global food tourism for health-conscious travelers. Challenges include global economic crises and domestic economic uncertainties. The tourism resource potential of Suphanburi Province, coupled with sustainable resource management, has the potential to formulate strategic plans for long-term and internationally recognized tourism development. There is also potential for active stakeholder participation in tourism development.

Keywords: Creative Tourism; Potential Development; Sustainable Development; Tourism Resource Potential

บทนำ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศทั่วโลก การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโลก (WTTC, 2015, online) ได้สรุปความสำคัญของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการเดินทางสร้างรายได้ถึงร้อยละ 9.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ของโลก และมีการลงทุนถึงร้อยละ 9.2 ของการลงทุนทั่วโลก รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการจ้างงานถึง 284 ล้านตำแหน่งงาน ซึ่งเท่ากับการจ้างงานร้อยละ 8.1 ของการจ้างงานทั่วโลก (Thammabutr, 2015)

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO, 2017) ได้คาดการณ์แนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกในปี พ.ศ. 2573 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลก

เพิ่มจำนวนมากขึ้นถึง 1,800 ล้านคน ซึ่งการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้นย่อมส่งผลดีต่อประเทศ ในด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทย ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2562 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้สะสมจากการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศขยายตัวจากปีที่ผ่านมา ในขณะที่รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติขยายตัวร้อยละ 3.05 และรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยขยายตัว ร้อยละ 1.18 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา โดนมียรายได้รวมจากการท่องเที่ยวทั้งหมด 3.01 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 2.37 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา (Division of Tourism and Sports Economy Ministry of Tourism and Sports, 2019)

ประเทศไทยมีศักยภาพทางการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี นักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของประเทศไทยยังคง เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากประเทศจีน รองลงมาจะเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย ในการพัฒนา การท่องเที่ยวของประเทศไทย จะคำนึงในทุกด้านเพื่อให้เกิดความสมดุล เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยต้อง ตระหนักว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ซึ่งในการประชุม สหประชาชาติด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (The World Summit on Sustainable Development : WSSD) ปี พ.ศ. 2545 โดยองค์การสหประชาชาติ ณ เมืองโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ถูกบรรจุ ในแผนพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นครั้งแรก ภายใต้หัวข้อการพิทักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานของการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเพิ่มประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนเจ้าบ้าน โดยที่ต้องรักษาไว้ ซึ่งความสมบูรณ์ของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการยกระดับการพิทักษ์บริเวณที่ระบบนิเวศเปราะบางและ รักษาไว้ซึ่งมรดกทางธรรมชาติ (United Nations, 2002) และเมื่อปี พ.ศ. 2558 องค์การสหประชาชาติได้รับรองวาระ การพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (The 2030 Agenda for Sustainable Development) ในการประชุมสมัชชา สหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 และได้ตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 17 ข้อ (17 Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่ง 17 ข้อนี้ เป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่สมดุลในด้านต่างๆ ด้วยเหตุนี้นานา ประเทศทั่วโลกที่ต้องการความยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ ที่ครอบคลุม ในทุก มิติของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาจิตใจ

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมและความหลากหลายทางด้านประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีการกระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอและสามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ทั้งในด้านของ ธรรมชาติ วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา และแหล่งปลูกสร้างเพื่อการท่องเที่ยวอีกเป็นจำนวนมาก ตลอดจน เป็นเมืองของศิลปินพื้นบ้าน ที่เป็นศิลปินแห่งชาติอีกหลายท่าน การตรวจสอบศักยภาพของการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดสุพรรณบุรี ประเทศไทย จึงเป็นขั้นตอนสำคัญใน การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงดำเนินการตรวจสอบศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดสุพรรณบุรี ประเทศไทย เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน ยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี จากการบูรณาการการดำเนินการของ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดสุพรรณบุรี ประเทศไทย โดยการศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร ประกอบด้วย ข้อมูลกายภาพ ข้อมูลภูมิศาสตร์ ข้อมูลด้านสังคม การตรวจสอบประเภทของทรัพยากร และชนิดของทรัพยากร รวบรวมหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

ผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จาก 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ ภาครัฐ จำนวน 8 คน เลือกจากกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ภาคเอกชน จำนวน 8 คน เลือกจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ภาคประชาชน จำนวน 8 คน ที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว และภาคนักท่องเที่ยว จำนวน 8 คน ที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว รวมเป็น 32 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1. รายการตรวจสอบเพื่อศึกษาชุมชน (Community Study Checklist) ประกอบด้วยข้อมูลกายภาพ ข้อมูลภูมิศาสตร์ ข้อมูลด้านสังคม
2. รายการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource Audit) ประกอบด้วยรายการตรวจสอบประเภทของทรัพยากร และชนิดของทรัพยากร รายการทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านนันทกรรม เทศกาลและประเพณี ทรัพยากรด้านกิจกรรม และข้อมูลด้านบริการ ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว
3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่สำคัญดังนี้ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
4. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยกับตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ด้วยประเด็นคำถามที่สำคัญ ดังนี้ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรี จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จัดเมื่อเดือนพฤษภาคม 2564
5. หนังสือรับรองจริยธรรมในมนุษย์ เลขที่ 2.2/009/64

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยตนเอง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยไปดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ การสำรวจ (Survey) ผู้วิจัยต้องการสำรวจรายการศึกษาชุมชน และรายการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรี การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยการ

สังเกต ชักถาม และการจดบันทึก (Chantavanich, 2018) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยเป็นผู้แนะนำองค์ความรู้การใช้การประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท้องถิ่น ทั้งระดับผู้บริหาร และระดับผู้ปฏิบัติการในพื้นที่แสดงความคิดเห็นร่วมกัน (Consensus) เกี่ยวกับทรัพยากรที่โดดเด่น วิเคราะห์ SWOT Analysis สังเคราะห์ TOWS Matrix

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ถ้อยคำ ประโยค หรือใจความที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์ จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ

2. ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูลในด้าน เวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลที่ต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคน ยังได้ข้อมูลที่มีเนื้อหาสอดคล้องกัน ซึ่งผลของข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีแบบสามเส้าทำให้ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ และสรุปเป็นหมวดหมู่ในแต่ละหัวข้อตามวัตถุประสงค์การวิจัย และผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน ตัวแทนภาคประชาชน และตัวแทนนักท้องถิ่น มาวิเคราะห์ SWOT Analysis และสังเคราะห์ TOWS Analysis

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทางกายภาพจังหวัดสุพรรณบุรี (Suphan Buri) ตั้งอยู่บริเวณภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย มีแม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน มีเนื้อที่ 5,358 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงหมายเลข 340 ระยะทาง 107 กิโลเมตร และทางรถไฟ 142 กิโลเมตร

ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถแบ่งตามธรณีสัณฐานได้ 2 บริเวณ คือ 1. บริเวณทิวเขาสูงและพื้นที่ลอนลาดสลับลอนชัน เริ่มตั้งแต่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอดำเนินสะดวก ทอดขึ้นไปทางทิศเหนือชนานกับเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดสลับเชิงเขา ส่วนด้านทิศตะวันตกของอำเภอดำเนินสะดวกมีสภาพเป็นลูกคลื่นลอนลาดสลับซับซ้อนจนถึงทิวเขาสูงชัน เป็นแนวเขาที่ติดต่อกับเขตทิวเขาตะนาวศรีมียอดเขาสูงสุด คือ เขาเทวดา ความสูง 1,223 เมตร จากระดับทะเลปานกลาง และเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดของจังหวัดสุพรรณบุรี รองลงมาเป็นเขาพุเตย ความสูง 763 เมตร จากระดับทะเลปานกลาง ถัดจากแนวทิวเขาเป็นที่ราบหุบเขาทางตะวันออกจะเป็นแนวลูกคลื่นลอนชันถึงเนินเขา แล้วค่อยๆ ลาดเทลงมาทางทิศตะวันออกจนถึงแม่น้ำสุพรรณบุรี และ 2. บริเวณที่ราบลุ่ม อยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด ริมแม่น้ำสุพรรณบุรีตลอดแนวทั้ง 2 ฝั่ง ตั้งแต่เหนือจดใต้ อยู่สูงจากระดับทะเลปานกลางเฉลี่ย 3 เมตร ส่วนทางทิศเหนือของจังหวัดอยู่สูงจากระดับทะเลปานกลางเฉลี่ย 10 เมตร ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอศรีประจันต์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอบางปลาม้า และบางส่วนของอำเภอดำเนินสะดวก

ข้อมูลด้านสังคม จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำสุพรรณบุรี ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย มีอายุถึงยุคหินใหม่ ประมาณ 3,500 – 4,000 ปี สืบต่อเนื่องมาจนถึงยุคสัมฤทธิ์และยุคเหล็กอายุราว 2,500 ปี ล่วงเข้าสู่ยุคสุวรรณภูมิ พุณิน อมรวิดี ทวารวดี ลพบุรี อุทอง อยุธยา จวบจนถึงปัจจุบัน สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีประชากรทั้งสิ้น 846,334 คน

ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นต่อทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น สอดคล้องกัน โดยมีบางความคิดเห็นที่คิดต่างกันแต่ไม่มีนัยสำคัญ ดังนี้ แม่น้ำท่าจีน อ่างเก็บน้ำหุบเขาวง เชื่อนกระเสียว น้ำตกตะเพินคี อุทยานแห่งชาติพุเตย วนอุทยานแห่งชาติพุม่วง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงฉวาก สวนรุกขชาติ ดอนเจดีย์ สวนรุกขชาติด่านช้าง พื้นที่การเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อุทยานผักพื้นบ้าน

ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นต่อทรัพยากรวัฒนธรรมที่โดดเด่น สอดคล้องกัน โดยมีบางความคิดเห็นที่คิดต่างกันแต่ไม่มีนัยสำคัญ ดังนี้ วัดป่าเลไลยก์ วัดไผ่โรงวัว วัดพระศรีรัตน-มหาธาตุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี อุทยานมังกรสวรรค์ ศูนย์เรียนรู้ วิถีชีวิตชาวนาไทยนาเฮียใช้ วิถีชีวิตโบราณชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า แหล่งโบราณคดีเมืองอุทอง ศิลปะทวารวดี ศิลปะอุทอง วิถีชีวิตพหุวัฒนธรรม ชาวจีน ชาวไทยพื้นถิ่น กระเหรี่ยง ไททรงดำ

ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านมหรหรรเทศกาลและประเพณี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นต่อทรัพยากรด้านมหรหรรเทศกาลที่โดดเด่น สอดคล้องกัน โดยมีบางความคิดเห็นที่คิดต่างกันแต่ไม่มีนัยสำคัญ ดังนี้ งานนมัสการสมโภชและ นมัสการหลวงพ่โตวัดป่าเลไลยก์ งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ เทศกาลทิ้งกระจาด งานตรุษจีน ประเพณีตักบาตร กลางน้ำ ประเพณีสงกรานต์ วันวิสาขบูชา ประเพณีแข่งเรือยาว งานมหรหรรเทศกาลและของดีเมืองสุพรรณบุรี

ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านกิจกรรม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นต่อทรัพยากรด้านกิจกรรมที่โดดเด่น สอดคล้องกัน โดยมีบางความคิดเห็นที่คิดต่างกันแต่ไม่มีนัยสำคัญ ดังนี้ ศึกษาศิลปะประวัติศาสตร์โบราณคดีที่เมืองโบราณอุทอง ศึกษาศิลปะไทยยุคอุทอง ศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ จีน ไท กระเหรี่ยง ทำบุญไหว้พระ 9 วัด ที่สุพรรณบุรี ร่วมประเพณีวิสาขบูชา ออกพรรษา ร่วมกิจกรรมดำนา เกี่ยวข้าว เพื่อสัมผัสชีวิตชาวนาไทย ร่วมกิจกรรมเพลง พื้นบ้าน เพลงน้อย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงลูกทุ่ง ร่วมมหรหรรเทศกาลและอาหารกลุ่มชาติพันธุ์ ตามรอยเส้นทางวรรณคดีขุนช้างขุนแผน สัมผัสธรรมชาติที่อุทยานแห่งชาติพุเตย นอนแพกลางน้ำหุบเขาวง ดูพระอาทิตย์ตกดินที่เขื่อนกระเสียว

ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านบริการ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นต่อทรัพยากรด้านบริการที่โดดเด่น สอดคล้องกัน โดยมีบางความคิดเห็นที่คิดต่างกันแต่ไม่มีนัยสำคัญ มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว เว็บไซต์ โบรชัวร์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ป้ายสื่อความหมาย แหล่งท่องเที่ยว มีที่พัก โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ เกสต์เฮาส์ ที่มีคุณภาพและจำนวนที่เหมาะสม มีตลาด ศูนย์การค้า ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร ภัตตาคาร ศูนย์อาหาร ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง มีตำรวจท่องเที่ยว และกล้อง CCTV ในแหล่งท่องเที่ยว มีห้องน้ำ ตู้ ATM โรงพยาบาล คลินิก ปั๊มน้ำมัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า จุดแข็ง (Strengths) จังหวัดสุพรรณบุรี มีที่ตั้งอยู่ภาคกลางของ ประเทศไทย เข้าถึงสะดวก เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบ มีแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำท่าจีน มีทรัพยากร การท่องเที่ยวที่หลากหลาย และดึงดูดนักท่องเที่ยว มีพื้นที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร มีการทำการเกษตร ปลอดภัย มีความอุดมสมบูรณ์ อาหารที่อร่อย มีศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ ระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบ สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนมีความสนใจร่วมที่จะพัฒนาการท่องเที่ยว มีทุน และแหล่งเงินทุนในการพัฒนาจังหวัด มีสังคมพหุวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย

จุดอ่อน (Weaknesses) ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้อภิปรายจุดอ่อนของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรีว่า ขาดแผนยุทธศาสตร์และคณะกรรมการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ขาดแผนการตลาดออนไลน์ของธุรกิจท่องเที่ยว ขาดแผนการจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ขาดแผนการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังมีข้อจำกัดด้านภาษา และขาดแคลนมัคคุเทศก์

โอกาส (Opportunities) ทิศทางในอนาคตของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ประชุมกลุ่มย่อยเห็นว่ามีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวพัฒนาจิต และการท่องเที่ยวเกษตรและอาหาร กระแสโลกด้านท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์และอาหารโลกที่ปลอดภัยและมีสุขภาพ เครือข่ายของระบบโลจิสติกส์ ล้อ ราง เรือ อากาศ ทั่วโลก และนวัตกรรมเทคโนโลยี เปิดโอกาสให้ทำการตลาดทางด้านการท่องเที่ยวบนอินเทอร์เน็ต

อุปสรรค (Threat) ในอนาคต โอกาสของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี มีอุปสรรค อันเนื่องมาจากมีจุดหมายปลายทาง คู่แข่งโดยรอบ มีวิกฤตทางเศรษฐกิจโลก และภายในประเทศ มีปัญหาความแปรปรวน ทางภูมิอากาศ ซึ่งเป็นอุปสรรคทางด้านการพัฒนาท่องเที่ยว ภัยพิบัติ ธรรมชาติ เช่น อุทกภัย มลพิษทางน้ำ อากาศ พายุ ปัญหาด้านสังคม การก่อการร้ายสากล ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ และปัญหาด้านโรคระบาดร้ายแรง เช่น Covid 19

จากการร่วมระดมสมองทำการวิเคราะห์ SWOT ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี แล้ว ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้ร่วมกันพิจารณาภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ และได้ร่วมกันสรุปทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรีในอนาคต (TOWS) ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS ของแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

	จุดแข็ง (STRENGTH:S)	จุดอ่อน (WEAKNESS:W)
	- เข้าถึงสะดวก เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบ - มีแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำท่าจีน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และดึงดูดนักท่องเที่ยว - มีพื้นที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร มีทำการเกษตรปลอดภัย มีความอุดมสมบูรณ์ อาหารที่อร่อย มีศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ - ระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว - ประชาชนมีความสนใจ ร่วมที่จะพัฒนาการท่องเที่ยว - มีทุนและแหล่งเงินทุนในการพัฒนาจังหวัด - มีสังคมพหุวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ที่หลากหลาย	- ขาดแผนยุทธศาสตร์และคณะกรรมการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน - ขาดแผนการตลาดออนไลน์ของธุรกิจท่องเที่ยว - ขาดแผนการจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ - ขาดแผนการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ - บุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังมีข้อจำกัดด้านภาษา และขาดแคลนมัคคุเทศก์
โอกาส (OPPORTUNITY:O)	จุดแข็ง + โอกาส (SO)	จุดอ่อน + โอกาส (WO)
กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติ และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม	สร้างแบรนด์ท่องเที่ยวธรรมชาติที่โดดเด่นระดับโลก	- สร้างแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ - ตั้งคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว - สร้างแผนการตลาดดิจิทัล

2. กระแสโลกด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต แหล่ง ท่องเที่ยวพัฒนาจิต และการท่องเที่ยวเกษตร และอาหาร 3. เครือข่ายของระบบโลจิสติกส์ ล้อ ราง เรือ อากาศ รอบโลก 4. นวัตกรรมเทคโนโลยี เปิดโอกาสให้ทำ การตลาดทางการท่องเที่ยวบน อินเทอร์เน็ต 5. ในปี 2030 จะมีกลุ่มตลาดเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ ตลาดจีน อินเดีย มุสลิม รัสเซีย 6. กระแสโลกด้านท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์ และอาหารโลกที่ปลอดภัยเพื่อสุขภาพ	2. สร้างแบรนด์ท่องเที่ยวสุพรรณ เพื่อ ช่วยกันพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ 3. สร้างแบรนด์ “เที่ยวสุพรรณเพื่อสัมผัส สังคมพหุวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วยเชื้อชาติ และชาติพันธุ์ วิถีชีวิต สังคมที่แตกต่าง ด้วย ศรัทธา ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี ที่ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ” 4. สร้างแบรนด์ท่องเที่ยววัฒนธรรมและ พัฒนาจิตใจ	4. สร้างแผนอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติ ในท้องถิ่น 5. สื่อสารและบริการเป็นแบรนด์
อุปสรรค (THREATS:T) 1. มีจุดหมายปลายทาง คู่แข่งโดยรอบ 2. มีวิกฤตทางเศรษฐกิจโลกและ ภายในประเทศ 3. โลกมีปัญหามลภาวะทางภูมิอากาศ ซึ่งเป็นอุปสรรคทางการพัฒนาท่องเที่ยว 4. โลกมีปัญหามลพิษทางน้ำ อากาศ พายุ 5. โลกมีปัญหาด้านโรคระบาดร้ายแรง เช่น Covid 19 6. โลกมีปัญหาด้านสังคม การก่อการร้าย สากล ยาเสพติด และการค้ามนุษย์	จุดแข็ง + อุปสรรค (ST) 1. เชื่อมโยงเศรษฐกิจด้วยดิจิทัลเวิร์ก 2. พัฒนาการท่องเที่ยวไร้พรมแดน 3. สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยรอบ 4. เปลี่ยนยุทธศาสตร์มาพัฒนาการท่องเที่ยว ระดับชุมชนแทนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก 5. พัฒนาการท่องเที่ยวแบบพอเพียงระดับ ชุมชน 6. ระดมทุนและความร่วมมือจากภายใน ชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว	จุดอ่อน + อุปสรรค (WT) 1. อบรมการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ ทุกรูปแบบ 2. สร้างเครือข่ายด้านความปลอดภัย 3. ขะลอการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ให้เป็น รายได้หลักของชาติ 4. อบรมการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย และจิตใจต่อการดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าความคิดเห็นของผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกัน จึงสรุปประเด็นสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ มีถนน ป้ายบริการรถประจำทาง บริการรถประจำทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศและที่ตั้งเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว วิถีชีวิตอันสวยงาม เหมาะสมกับการพักผ่อนและทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว มีทรัพยากรวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์และดึงดูดใจ มีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในอนาคต

ศักยภาพการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ การแบ่งเขตพื้นที่ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวก การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรการจัดการด้านการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว การจัดการขยะ คุณภาพน้ำใช้ และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ การจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน การเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ

ศักยภาพด้านการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ การสื่อความหมาย มีกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเอื้อต่อการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว มีวิธีการสื่อความหมายที่หลากหลายและเหมาะสมกับความสนใจของนักท่องเที่ยว กิจกรรมสามารถให้ประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจและมีความคุ้มค่า

ในการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมสร้างความตระหนักต่อผลกระทบด้านทรัพยากรแก่ชุมชน นักท่องเที่ยว และองค์กรต่างๆ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

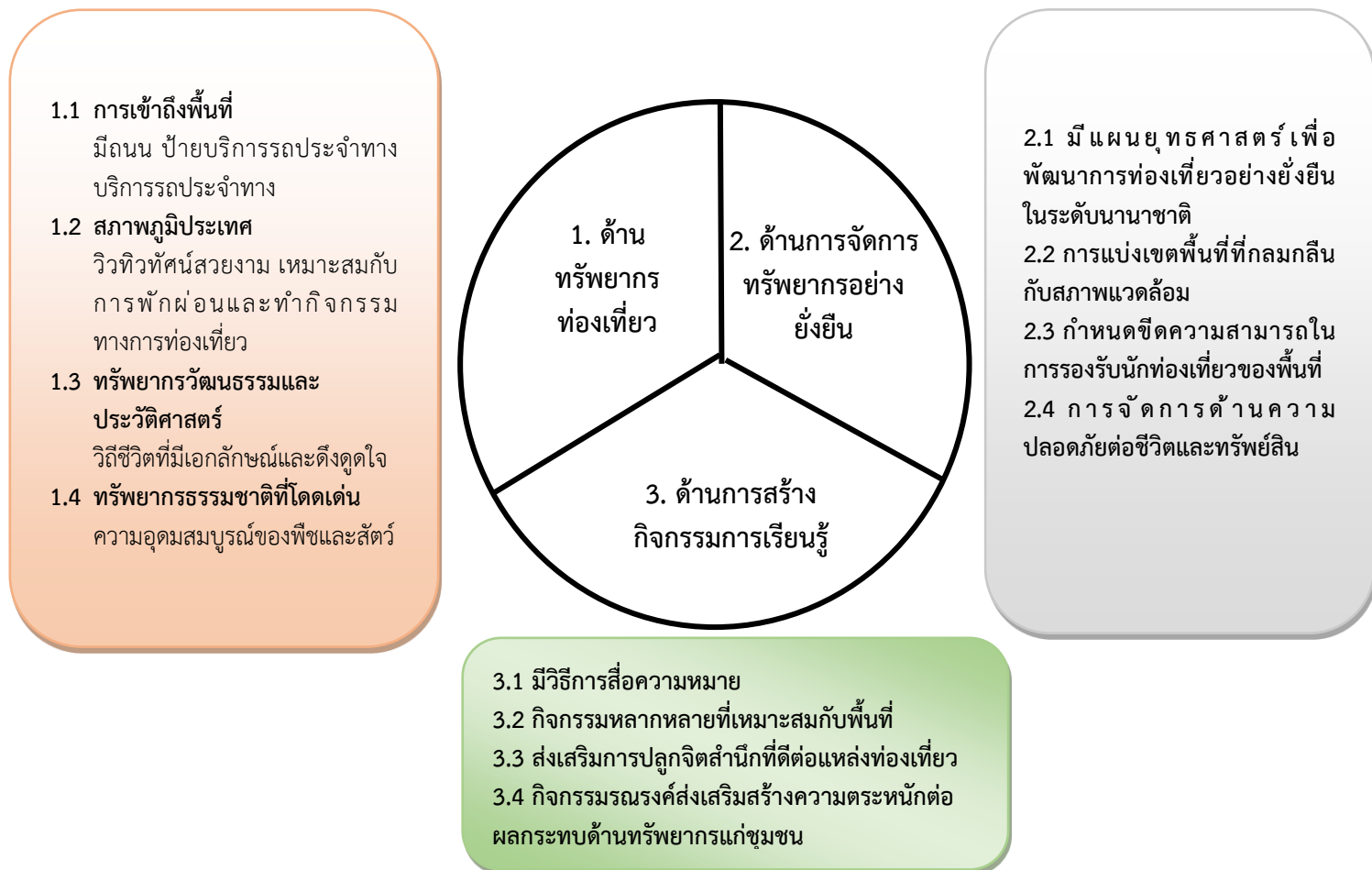

Figure 1: A Model Summarizing Guideline for the Development of Sustainable Integrated Creative Tourism Potential in Suphan Buri Province, Thailand.

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่น ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน อุทยานแห่งชาติพุเตย วนอุทยานแห่งชาติพุมาง ทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ วัดป่าเลไลยก์ วัดไผ่โรงวัว วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วิถีชีวิตพหุวัฒนธรรม ทรัพยากรมรดก ได้แก่ งานนมัสการสมโภชและนมัสการหลวงพ่ไต่วัดป่าเลไลยก์ งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ งานมหรหรรษาและของดีเมืองสุพรรณบุรี ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ ศึกษาศิลปะไทยยุคอุทอง ศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ทำบุญไหว้พระ 9 วัด ที่สุพรรณบุรี

กิจกรรมด้านา เกี่ยวข้าว กิจกรรมเพลงพื้นบ้าน เพลงน้อย เพลงอีแซว เพลงลูกทุ่ง และทรัพยากรบริการ ธุรกิจที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก จากการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวทำให้ทราบถึงความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ Noiklai et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวและแนวทาง การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดลพบุรี ประเทศไทย ที่พบว่ามีความหลากหลายของทรัพยากรที่โดดเด่น และสอดคล้องกับ Ekphachaisawat (2011) ที่ได้กล่าวว่าการศึกษาร่วมกันด้วยองค์ความรู้ในมิติต่างๆ ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงปรากฏการณ์มิติต่างๆ ให้เป็นองค์รวมเพราะการศึกษาร่วมกันเป็นบูรณาการสหวิทยาการเพื่อจะได้นำผลการศึกษาร่วมกันไปวางแผนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ตามความต้องการของชุมชนที่แท้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของจังหวัดสุพรรณบุรี จุดแข็ง คือ มีที่ตั้งอยู่ภาคกลาง เข้าถึงสะดวก เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบ มีแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำท่าจีน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและดึงดูดนักท่องเที่ยว มีพื้นที่เหมาะต่อการทำการเกษตร มีการทำการเกษตรปลอดภัย มีความอุดมสมบูรณ์ อาหารที่อร่อย มีศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ จุดอ่อน ขาดแผนยุทธศาสตร์และคณะกรรมการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน โอกาส คือ จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวด้านเกษตรอินทรีย์และอาหารโลกที่ปลอดภัยและมีสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยววิถีพุทธที่น่าสนใจในระดับสากล อุปสรรค คือ มีจุดหมายปลายทาง คู่แข่งโดยรอบ วิถีทางเศรษฐกิจโลกและภายในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ Chan-iad et al. (2018) ในการศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในพื้นที่ อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว พบว่าการใช้เทคนิค SWOT สามารถนำไปเป็นแนวทาง การพัฒนาการท่องเที่ยวได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวมีความหลากหลาย มีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ ศักยภาพการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนสามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ การสื่อความหมายที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Board, 2017) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, 2017)

สรุป

คณะผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญข้อค้นพบที่ได้จากผลการศึกษาและนำมาสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีมีความหลากหลายและโดดเด่น ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรมหกรรม ทรัพยากรกิจกรรม และทรัพยากรบริการ หากวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า จุดแข็งคือ มีที่ตั้งอยู่ภาคกลาง เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบ จุดอ่อนคือ ขาดแผนยุทธศาสตร์และคณะกรรมการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน โอกาส คือ จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถพัฒนาเป็น

การท่องเที่ยวด้านเกษตรอินทรีย์และอาหารโลกที่ปลอดภัยและมีเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยววิถีพุทธที่น่าสนใจในระดับสากล อุปสรรคคือ มีจุดหมายปลายทาง คู่แข่งโดยรอบ วิกฤตทางเศรษฐกิจโลกและภายในประเทศ สำหรับศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรีมีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติคือ มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนคือ สามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติได้ และด้านการสร้างเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ คือ มีวิธีการสื่อความหมายที่เหมาะสมกับพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีมีความหลากหลายและโดดเด่น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการ ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนาจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานในแต่ละจังหวัดอย่างบูรณาการ กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จุดแข็งคือ มีที่ตั้งอยู่กลางอาเซียน จุดอ่อนคือ ขาดแผนยุทธศาสตร์และคณะกรรมการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน โอกาส คือ จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถพัฒนา การท่องเที่ยวด้านเกษตรอินทรีย์และอาหารโลกที่ปลอดภัยและมีเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยววิถีพุทธที่น่าสนใจในระดับสากล อุปสรรคคือ มีจุดหมายปลายทาง คู่แข่งโดยรอบ วิกฤตทางเศรษฐกิจโลกและภายในประเทศ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการ ดังนี้ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนที่ชัดเจนต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรีมีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติคือ มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนคือ สามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติได้ และด้านการสร้างเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ คือ มีวิธีการสื่อความหมายที่เหมาะสมกับพื้นที่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการ ดังนี้ ควรมีการกำหนดแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพชุมชนอย่างชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการกำหนดหลักการนำทางของการพัฒนาการท่องเที่ยว วิสัยทัศน์ภายในกรอบการพัฒนาระดับชาติ กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงานหลักด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจ

References

- Chan-iad, J. et al. (2018). The Development of Experiential Tourism in the Area of Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province. *Liberal Arts Journal Prince of Songkla University Hat Yai Campus*, 10(2), 156-187.
- Chantavanich, S. (2018). *Qualitative Research Methods*. Bangkok: Chulalongkorn University.

- Division of Tourism and Sports Economy Ministry of Tourism and Sports. (2019). Tourism situation in December 2019. Retrieved June 20, 2021, from https://www.mots.go.th/download/article/article_20200123132729.pdf
- Ekphachaisawat, Th. (2011). *Community Studies*. Bangkok: Active Print.
- Ministry of Tourism and Sports. (2017). *The 2nd National Tourism Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Office of Printing Works of the War Veterans Organization.
- Noiklai, W. et al. (2020). Tourism Potential and Guidelines for Sustainable Integrated Tourism Development in Lopburi Province, Thailand. *Journal of Management Review Science*, 22(2), 109-120.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *The 12th National Economic Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Thammabutr, P. (2015). *Documents for Teaching and Learning Subjects*. Ecotourism Management. Bangkok: Institute of Tourism Development Srinakharinwirot University.
- United Nations. (2002). *World Population Ageing: 1950 – 2050*. New York: U.S.A.
- World Tourism Organization. (2017). *UNWTO Annual Report 2017*. Retrieved June 20, 2021, from <https://doi.org/10.18111/9789284419807>
- WTTC. (2015). *Global Benchmarking Travel & Tourism*. Retrieved June 20, 2021, from <http://www.wttc.org/media/files/reports/benchmark%20reports/regional%20results%202015/global%20benchmarking%20report%202015.pdf>

ความสุขในพุทธปรัชญากับปรัชญากระบวนการธรรม:

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน*

Happiness in Buddhist Philosophy and Philosophy of Paradigm: An Analytic, Appreciative and Applicative Study

จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน

Jakkapong Thipsungnoen

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: pumjakkapong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในปรัชญากระบวนการธรรม 2) วิเคราะห์ วิจัย และวิธาน ความสุขในพระพุทธศาสนา และ 3) ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดความสุขในพระพุทธศาสนากับความสุขในปรัชญากระบวนการธรรมหลังนวยุคสายกลาง งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยทางปรัชญา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและวิธีการตีความเชิงปรัชญาตามปรัชญากระบวนการธรรมหลังนวยุค

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับความสุขตามปรัชญากระบวนการธรรมตีความได้ ดังนี้ (1) กระบวนธรรมยุคดึกดำบรรพ์ ให้ความสำคัญกับความสุขในระดับร่างกาย (2) กระบวนธรรมยุคโบราณเชื่อในความสุขระดับร่างกาย และความสุขระดับจิตใจซึ่งเป็นความสุขทางปัญญา (3) กระบวนธรรมยุคกลาง ชื่นชอบความสุขระดับโลกุตระสุขมากกว่าโลกียสุข (4) กระบวนธรรมนวยุคไม่ยอมรับโลกุตระสุข แต่ยอมรับโลกียสุขที่เป็นความสุขทางกายทั้งหมด และ (5) กระบวนธรรมหลังนวยุคยอมรับทั้งโลกียสุข และโลกุตระสุข ว่าความสุขระดับโลกเป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำและมีความสุขสูงสุดในทางศาสนา เป็นความสุขที่ยอดเยี่ยม และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความสงบสุขและสันติภาพแก่โลก 2) พระพุทธศาสนาเน้นเรื่องความสุขเป็นสถานะแห่งการหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ซึ่งเป็นบรมสุข คือ ความสุขระดับพระนิพพานที่เป็นสิ่งสูงสุด เพราะความสุขทางพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ความสุขในระดับโลกียสุข และความสุขในระดับโลกุตระสุข 3) ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดความสุขในพระพุทธศาสนากับปรัชญากระบวนการธรรมหลังนวยุคสายกลาง พบว่า ปรัชญากระบวนการธรรมหลังนวยุคสายกลางเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและให้มีความสุข ไม่เน้นให้มีการยึดมั่นถือมั่น และเน้นการส่งเสริมให้พัฒนาชีวิตให้มีความสุขแท้ตามสัญญาตญาณ ปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความสุขในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้กับโครงการอบรมศีลธรรมและคุณธรรมเชิงพุทธสำหรับบุคคลทั่วไปโดยเป็นเหตุผลและแนวทางในการพัฒนาแนวคิดความสุขของแต่ละบุคคล

คำสำคัญ: ความสุข; พุทธปรัชญา; ปรัชญากระบวนการธรรม

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to investigate concepts of happiness in the philosophy of paradigm; 2) to conduct an analytical, appreciative, and applicative study of happiness in Buddhism; and 3) to explore the correlation between concepts of happiness in Buddhism and happiness in moderate post-modern philosophical paradigm. The study is grounded on philosophical research that employs content analysis and philosophical hermeneutics based on the moderate postmodern philosophical paradigm.

From the study, the following results indicate that: 1) The following are the concepts of happiness in moderate postmodern philosophical paradigm: (1) primitive paradigm that prioritizes bodily happiness, (2) ancient paradigm that believes in bodily happiness as well as mental happiness which is intellectual happiness, (3) a medieval paradigm that favors supramundane happiness to mundane happiness, (4) a modern paradigm that rejects supramundane happiness but embraces mundane happiness (all bodily happiness), and (5) post-modern paradigm that accepts both supramundane happiness and mundane happiness, since mundane happiness is a good thing that should be pursued, and supramundane happiness in religions is a contributing component to global peace; 2) Buddhism emphasizes happiness, which is a state free of all defilements, as the highest goal in Buddhism, also termed as *Nibbāna*. In Buddhism, there are 2 levels of happiness: mundane happiness and supramundane happiness; and 3) The moderate postmodern philosophical paradigm emphasizes the promotion and development of life quality for a better and happier quality of life, not focused on attachment but rather on the development of life to be happy according to intellectual instinct, which is correlated with Buddhist concepts of happiness. The study's findings can be used in the program of Buddhist morality training for the general public, serving as explanations and guidelines for developing an individual's concept of happiness.

Keywords: Happiness; Buddhist Philosophy; Philosophy of Paradigm

บทนำ

มนุษย์มีเป้าหมายสูงสุด คือ ความสุข เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการและแสวงหา มนุษย์จะพัฒนาชีวิตอย่างไรให้มีความสุข ความสุขในพุทธปรัชญาสามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยมได้หรือไม่ ในหมู่ชาวพุทธบริษัทมีความคิดเรื่องความสุขในทางพุทธปรัชญาแตกต่างกัน โดยเฉพาะการทำคุณงามความดีที่มุ่งสู่ความสุขในโลกหน้า บางคนเอาอย่างพระปัจเจกพุทธเจ้า คือ รู้ไว้มีความสุขคนเดียว ไม่มีบารมีพอที่จะแผ่แผ่แก่คนอื่น แต่ก็มีไม่น้อยที่เอาอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พบแล้ว มีความสุขแล้ว ก็ชอบที่จะแผ่แผ่แก่ผู้อื่นด้วย (Bunchua, 2003) ความสุข ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ โลภียสุข คือ ความสุขแบบชาวโลกทั่วไป และ โลกุตระสุข คือ ความสุขเหนือชาวโลก

ความสำคัญของปัญหาเกิดจากแนวคิดข้อสงสัยที่ว่า ความสุขในพุทธปรัชญาเป็นสุขนิยม หรือเป็นประโยชน์นิยม หรือเป็นวิมุตตินิยม นอกจากนี้มีผู้วิเคราะห์เรื่องความสุขในทางพุทธปรัชญาไว้หลายท่าน

ผู้วิจัยมีแนวคิดตามต่อไปว่า ความสุขในพุทธปรัชญาสามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยมหรือไม่ และความสุขในพุทธปรัชญาสามารถเรียกว่า เป็นความสุขหลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่ จากแนวคิดเรื่องความสุขในทางพุทธปรัชญาที่มีมากมายหลายระดับ ทั้งในระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงสุด เพราะทุกคนมีเป้าหมายต้องการความสุข ความสุขสำหรับบางคนก็สนใจตามความรู้ ความสามารถของตนเอง เท่านั้นก็มีความสุขแล้ว อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การตีความเรื่องความสุขในทางพุทธปรัชญานั้นมีหลายระดับ การตีความเรื่องความสุขจึงแตกต่างกันออกไป หลายแนวคิดมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งกันได้ และมีความหมายทั้งที่เป็นความสุขในทางบวกและทางลบ หรือเป็นในทางดีและไม่ดี สิ่งสำคัญความสุขที่ได้จะทำให้เกิดสุขได้นั้นต้องเกิดจากการพัฒนาด้วยตนเอง โดยอาจพัฒนาจากความสุขเพียงเล็กน้อยไปสู่ความสุขที่ยิ่งใหญ่หรือสุขที่เพิ่มมากขึ้น คำสอนทางพุทธปรัชญาเน้นความสุขที่มาจากเจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสิน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ, เจตยิตวา กัมมํ กโรมิ กาเยน วาจาเยน มนสา” แปลภาษาไทยว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนาอันนั้นแหละเป็นกรรม เมื่อมีเจตนาแล้ว บุคคลย่อมกระทำความกรรมโดยทางกาย วาจา และใจ” (Thai Tripitakas: 25/11/15) ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ความดี ความชั่ว หรือรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุข ต้องดูที่เจตนาของการกระทำนั้นๆด้วย ว่าต้องการความสุขจริงๆ หรือไม่ หรือเพียงต้องการแค่ความสะดวกสบายเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงสงสัยต่อไปว่า ความสุขในพุทธปรัชญาไม่ใช่คิดเพียงว่า เป็นลัทธิสุขนิยมเพียงเท่านั้น จึงต้องศึกษาวิจัยให้ชัดเจนว่า ความสุขในพุทธปรัชญาเป็นแนวคิดแบบใด จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสุขในพุทธปรัชญากับปรัชญากระบวนการบวรธรรม” โดยการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อศึกษาให้ทราบถึงความสุขในพุทธปรัชญาสามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยมได้หรือไม่ และสามารถพัฒนาเป็นความสุขหลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่ด้วย ผู้วิจัยมีความประสงค์ใช้วิธีการวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่าย เพื่อนำมาประนีประนอมเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้มีเหตุผลที่ดีที่สุดและเป็นเหตุผลที่เหนือทุกฝ่าย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิจัย เรื่อง ความสุขในพุทธปรัชญากับปรัชญากระบวนการบวรธรรม เพื่อตีความเรื่องความสุขให้ชัดเจนและสามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความสุขในปรัชญากระบวนการบวรธรรม
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน ความสุขในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างแนวคิดความสุขในพระพุทธศาสนากับความสุขในปรัชญากระบวนการบวรธรรมหลังนวยุคสายกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีการวิจัยเชิงปรัชญา (Philosophical research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Document Research Methods) โดยใช้ตำรา เอกสารทางวิชาการ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และตำราทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลงานเกี่ยวกับแนวคิดด้านพุทธศาสนาและปรัชญา

ขั้นตอนที่ 4 ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ ศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ อันได้แก่

1. วิชาวิธี (Dialectic) วิชาวิธี คือ การตั้งคำถามที่อาจตอบได้หลายคำตอบที่เป็นไปได้
2. วิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Discursive) คือ การรับฟังเหตุผลที่ปรากฏในเอกสาร ตำรา เพื่อสนับสนุนแต่ละคำตอบ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากการประนีประนอมทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลที่ดีเหนือกว่าทุกฝ่าย
3. สรุปผลการศึกษาวิจัย พร้อมกับการนำเสนอผลการวิจัย และเสนอแนวคิดของผู้วิจัยตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในพุทธปรัชญาหรือพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องความสุขที่เป็นสภาวะจิตที่หลุดพ้นการกิเลสตัณหาทั้งปวง คือ หลุดพ้นจาก ความโลภ โกรธ หลง อาจจะเรียกได้ว่าเป็นความสุขที่ได้เข้าถึงสภาวะนิพพาน ข้อคำถามเรื่อง ความสุขในพุทธปรัชญาสามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยมได้หรือไม่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สามารถตีความได้มากกว่าสุขนิยม แต่ฝ่ายตรงข้ามที่ให้การสนับสนุนเรื่องความสุขในทางพุทธปรัชญา ได้เสนอความคิดเห็นว่า คำตอบจากครูบาอาจารย์ที่ท่านได้สอนเรื่องพุทธปรัชญาเป็นคำตอบที่แตกต่างกันบ้าง เพราะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้คำตอบที่หลากหลาย ทั้งนี้เพราะการแบ่งเป็นประเด็นที่สำคัญ ในพุทธปรัชญาหรือพระพุทธศาสนานั้นการสอนเรื่องทุกข์ โดยไม่สอนเรื่องความสุข พระพุทธศาสนาสอนเรื่องทุกข์เพื่อให้รู้จักทุกข์ เพื่อจะได้รู้วิธีออกจากทุกข์ เมื่อพ้นจากทุกข์ได้แล้วก็จะพบกับความสุข ซึ่งเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับความทุกข์ ดังนั้น เราอาจจะกล่าวได้ว่า พุทธปรัชญาหรือพระพุทธศาสนาสอนให้เข้าใจทุกข์ รู้เท่าทันความทุกข์ และอยู่ให้เป็นสุข ความสุขในที่นี้ได้รวมถึงการพัฒนาความสุขให้มีความสุขมากยิ่งขึ้น จนถึงบรมสุขคือพระนิพพานนั่นเอง ส่วน ลัทธิประโยชน์นิยม (Tom be Bcaucham, 1982) คือ ลัทธิที่ถือว่าการกระทำที่ถูกหรือผิดจะพิจารณาจากการกระทำว่ามันจะก่อให้เกิดประโยชน์เพียงใด สิ่งที่ถูกต้องเป็นความดี คือ สิ่งที่เกิดประโยชน์และความสุขแก่คนจำนวนมาก บุคคลทั่วไปที่จะดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้นั้น ต้องศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ส่วนพุทธจริยศาสตร์ไม่เป็นประโยชน์นิยมแบบตะวันตก (Padhamasiri De Silva, 1995) แต่มีลักษณะเป็นประโยชน์นิยมของตัวเอง คือ เป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ โดยได้วิจารณ์ไว้ในหนังสือ “A Companion to Ethics” ว่า โดยทั่วไปพุทธจริยศาสตร์มีลักษณะของประโยชน์นิยม แต่เป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธ ไม่ใช่ประโยชน์นิยมเชิงสุขนิยม

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามมองว่า การที่เราจะมีความสุขได้นั้นคงเป็นเพียงความสุขในโลกนี้เท่านั้น ส่วนนักปรัชญาเมธีหลายสำนักกล่าวว่า “จงอย่าไปเที่ยวแสวงหาความสุขให้มากเกินไป ท่านหามันเท่าไรท่านจะยิ่งได้น้อยกว่าท่าน เพราะสิ่งมีค่าของชีวิตนั้น มีไข้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอก แต่อยู่ที่ความสงบของจิตใจนั่นเอง และในบางครั้งการตีความในคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ก็ยังมีคำสอนจากผู้รู้ นำมาตีความที่ขัดกันเอง เช่นความสุขในทางพระพุทธศาสนา บางสำนักก็บอกว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเรื่องสุข แต่สอนเรื่องทุกข์และวิธีดับทุกข์ หรือบางท่านก็กล่าวว่า ถึงคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจะสอนเรื่องทุกข์ก็จริงอยู่ ถ้าพ้นทุกข์หรือดับความทุกข์ได้ ก็พบความสุข เหมือนกับการกินข้าว พระพุทธองค์จะไม่ทรงสอนว่านี่คือข้าวที่สามารถกินได้ แต่พระพุทธองค์ทรงสอนตั้งแต่ก่อนที่จะเป็นข้าว มันคืออะไร และวิธีจะเป็นข้าวต้องเป็นอะไรมาก่อน ความสุขก็เช่นกัน ก่อนที่จะเป็นความสุข ก็ย่อมผ่านความทุกข์มาก่อน เหมือนคำกล่าวที่ว่า ถ้าไม่เห็นทุกข์ ก็จะไม่พบความสุข นั่นเอง

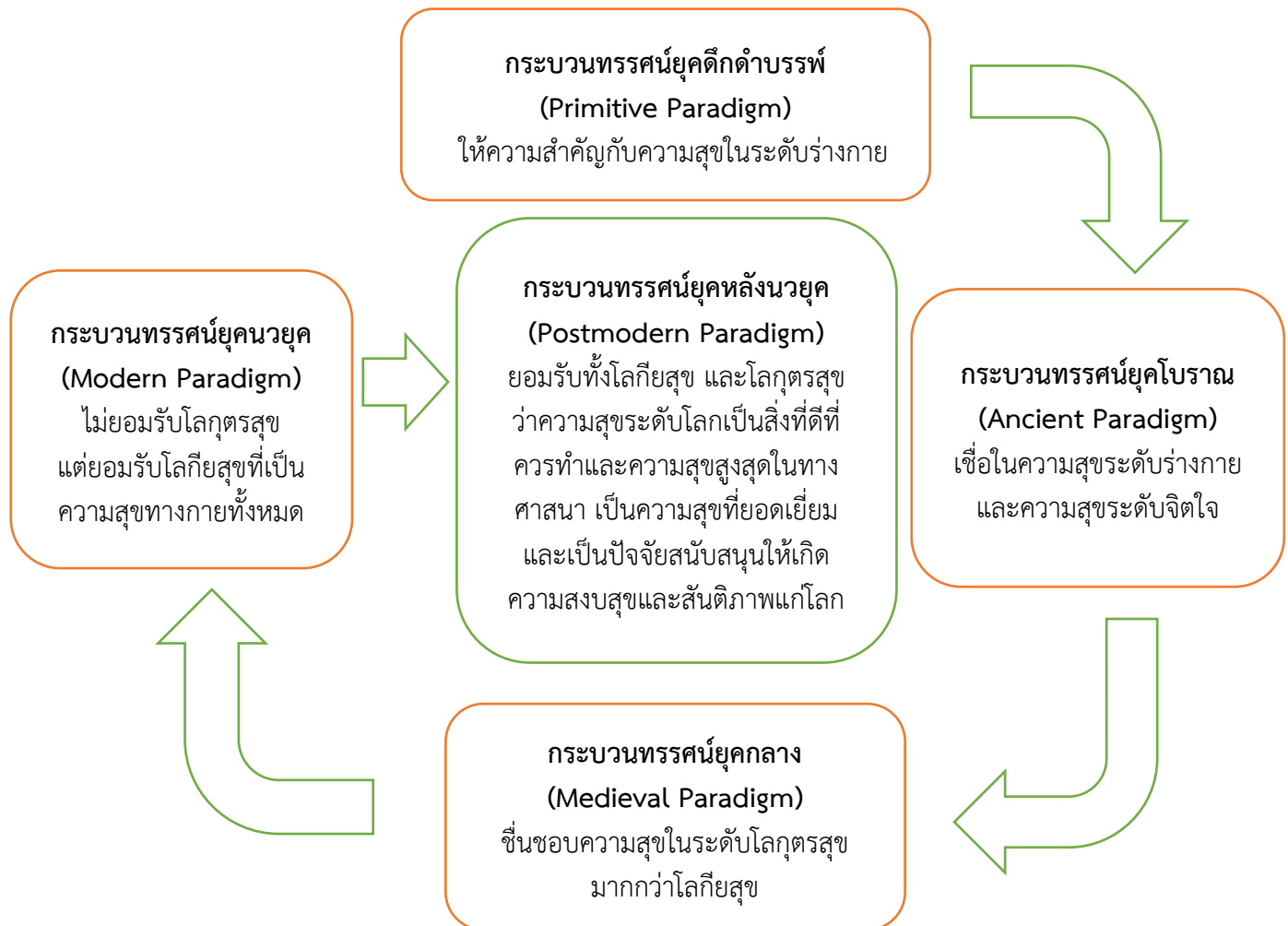
วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความสุขมีความสอดคล้องระหว่างแนวคิดในพระพุทธศาสนากับปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลาง โดยพบว่า เป็นหลักคำสอนที่ไม่เน้นให้มีการยึดมั่นถือมั่น เป็นการส่งเสริม

ให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และให้มีความสุขตามความเป็นจริง และเน้นการส่งเสริมให้พัฒนาชีวิตให้มีความสุขแท้ตามสัจยชาตญาณปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย การตีความแนวคิดความสุขตามปรัชญากระบวนทรรศน์ 5 พบว่า

กระบวนทรรศน์ที่ 1 ยุคดึกดำบรรพ์ (Primitive Paradigm) ได้ให้ความสำคัญในการแสวงหาความสุข โดยการถือเอาในสิ่งลึกลับเอาใจและทำตามความเชื่อโดยการอ่อนนอบวบสรวง เพื่อให้ท่านประธานพรให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา จึงพบได้ว่า ความสุขในยุคนี้จะมีขึ้นมาได้ก็เพราะการอาศัยเบี่ยงเบนในการประธานให้เท่านั้น

กระบวนทรรศน์ที่ 2 ยุคโบราณ (Ancient Paradigm) ได้ให้ความสำคัญว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นมีกฎเกณฑ์ตายตัวอย่างแน่นอน เช่น ความดี ความชั่ว ย่อมมีกฎเกณฑ์ และการแสวงหาความสุขในยุคนี้ ถ้าเป็นกลุ่มศาสนาก็จะมีแนวคิดที่ว่า ความสุขที่แท้จริงคือในโลกหน้าหรือชาติหน้าเท่านั้น หรือบางกลุ่มให้ความสำคัญเรื่องกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในโลก เมื่อทำตามก็ย่อมได้รับผลคือความสุขนั่นเอง

กระบวนทรรศน์ที่ 3 ยุคกลาง (Medieval Paradigm) กลุ่มนี้อาจจะพัฒนาความเชื่อมาจากยุคโบราณ คือ เชื่อว่าในโลกใบนี้ มีกฎเกณฑ์ แต่กฎเกณฑ์นั้นยังไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง เพราะความสุขที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของโลก ยังไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง ความสุขที่แท้จริงควรปฏิบัติตามหลักธรรมในทางศาสนาเท่านั้น

กระบวนทรรศน์ที่ 4 ยุคनวยุค (Modern Paradigm) กลุ่มนี้มีการพัฒนาและต่อยอดความเชื่อจากยุคอื่นๆ ซึ่งได้พัฒนามาจนทำให้เทคโนโลยีต่างๆพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการพัฒนาความสุข และหวังว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่นี้เอง จะทำให้มนุษย์พบความสุขตามที่ต้องการ และกลุ่มนี้ก็พร้อมที่จะทุ่มเททั้งกายและใจพัฒนาสิ่งต่างๆขึ้น เพื่อที่จะให้ได้รับผลสูงสุด คือ ความสุขที่แท้จริงและถาวรนั่นเอง

กระบวนทรรศน์ที่ 5 ยุคหลังนวยุค (Postmodern Paradigm) กลุ่มนี้ได้มองเห็นแล้วว่า วิทยาศาสตร์ไม่ได้ให้ความสุขที่แท้จริงแก่เราให้เพียงความสะดวกสบายเท่านั้น เหมือนกับนักปรัชญาอย่างอิมมานูเอล คานท์ ได้กล่าวว่า มิให้หลงใหลในวิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์มิได้ให้ความจริงอะไรแก่เรา ให้เพียงแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เท่านั้น นั้นแสดงว่ายังไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง ผู้วิจัยเห็นว่า ความสุขไม่ใช่เป็นเพียงแค่สุขนิยมเท่านั้น ยุคหลังนวยุคให้ความสำคัญในการพัฒนาชีวิตและให้คุณค่าของชีวิตมนุษย์เท่าเทียมกัน เน้นสร้างความสุขและสันติภาพแก่โลกเป็นสำคัญ โดยในทางพระพุทธศาสนาคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงใช้หลัก 3 ประการคือ การปฏิรูป ปฏิวัติ ในคำสอนที่มีอยู่เดิมเพื่อพัฒนาชีวิต และทรงบัญญัติหลักธรรมที่ทรงค้นพบขึ้นใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุขอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ก็พบว่าความสุขมีหลายระดับ และสามารถศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดทางปรัชญาได้ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นหาความพ้นทุกข์ คือ ความสิ้นกิเลสทั้งหลายทั้งปวง จนถึงบรมสุขคือพระนิพพาน ความสุขเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาและเป็นสิ่งที่หลายคนต่างแสวงหากัน เมื่อใดที่เรามีความปรารถนาในชีวิต โดยเฉพาะปรารถนาในความรัก ความเมตตาต่อกัน โดยเฉพาะการทำร่างกายและจิตใจของเราผ่องใส สร้างความเบิกบานใจ และความสุขก็เกิดขึ้นได้ทันที ในขณะที่ใจเราสงบ เราอาจจะมองเห็นและสามารถสัมผัสได้กับสิ่งเหล่านี้ ดังนั้น ความสุขเป็นสิ่งที่สำคัญ สำหรับชีวิตมนุษย์ เพราะการดำเนินชีวิตทุกวันก็หวังเพียงเพื่อชีวิตที่มีความสุข แต่ความสุขของแต่ละคนอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกัน รวมไปถึงความสุขของแต่ละคนที่หวังอาจจะไม่เหมือนกัน ดังนั้น ความสุขจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ก็ว่าได้ ความสุขจริงๆ มีอยู่ 3 ทาง คือ สุขทางกาย (สุขภายนอก) สุขทางใจ (สุขภายใน) และสุขทางปัญญา (สุขในการพัฒนาปัญญา) โดยความสุขในพุทธปรัชญา เน้นการสอนให้เข้าใจทุกข์และวิธีพ้นทุกข์ เมื่อพ้นทุกข์แล้วก็จะพบความสุขนั่นเอง ดังที่เราจะเห็นได้ว่า พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นถึงความทุกข์ เพื่อจะให้เข้าถึงความสุขอย่างสมบูรณ์ ส่วน ความสุขตามแนวคิดลัทธิสุขนิยมมีความเชื่อว่า ความสุขเป็นความดีสูงสุดในชีวิต หรือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตคือความสุขนั่นเอง Spencer (1820-1903) ได้กล่าวไว้ว่า จุดหมายสูงสุดของชีวิตก็คือความสุข ความสุขเป็นความดีแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น สุขนิยมมี 2 ลักษณะ คือสุขนิยมประเภทที่เสนอข้อเท็จจริงทางจิตวิทยาว่า ความสุขเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งเดียวเท่านั้นที่มนุษย์ทุกคนแสวงหา เรียกว่าสุขนิยมทางจิตวิทยา, ส่วนสุขนิยมที่เสนอว่า ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาหรือพึงปรารถนา เรียกว่าสุขนิยมทางจริยศาสตร์ (Ploychum, 1995) เพราะมิใช่เป็นการเสนอข้อเท็จจริง แต่เป็นการเสนอว่าอะไรมีคุณค่าควรแก่การแสวงหา หรือควรแก่การกระทำ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า จิตมีหลายระดับ ดังนั้น จึงแสดงความสุขไว้หลายระดับที่แตกต่างกัน ดังเช่น ความสุขในระดับของบุคคลธรรมดาหรือความสุขแบบฆราวาส และความสุขระดับนักบวชหรือบรรพชิต ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสุขระดับนิพพานสุขเป็นความสุขสูงสุดของชีวิต และเป็นความสุขที่มีผลจากการดับกิเลสอาสวะ ซึ่งเป็นการดับทุกข์ทั้งปวงได้อย่างสิ้นเชิง และเป็นความสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเราสามารถเข้าถึงได้ด้วยการดำเนินตามอริยมรรคมีองค์แปดที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและพระพุทธองค์ทรงวางไว้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับทุกคน จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยมุ่งสู่จุดเดียวกัน คือ หลีกเลี้ยงทุกข์แสวงหาสุข ต่างกันที่ปัญหาที่เห็นและคำตอบที่พอใจ (Bunchua, 2003) ความสุขที่เราคิดว่าจะสุขนั้น ก็เหมือนกับอนาคตในอนาคต เราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าความสุขของอนาคตในอนาคต จะเหมือนกับอนาคตในอดีต เพราะเราอาจจะเคยประสบความสุขเกี่ยวกับอนาคตในอดีตมาก็จริง แต่ก็ไม่เคยประสบเกี่ยวกับความสุขของอนาคตในอนาคตเลย ความสุขในอดีตจะยังไม่สามารถแก้ปัญหาหรือเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสุขได้จริงๆ เราจึงต้องพยายามหาหลักการหรือวิธีที่เป็นหนทางเข้าถึงความสุขอื่นๆมาเพิ่มเติม ดังนั้น ความสุขในอนาคตจะไม่แน่ใจได้เลยว่าจะเดินตามกฎในอดีตเสมอ เช่น การที่เราเรียนจบ เราคิดว่าจะมีความสุขมากในชีวิต แต่เมื่อถึงเวลาที่เรียนจบจริงๆ ความสุขที่เราคิดว่าสุขก็เปลี่ยนไป โดยความสุขในขณะที่เรียนจบกลับเปลี่ยนเป็น ถ้าได้งานทำดีๆคงมีความสุขมากกว่านี้ และเมื่อได้งานทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้ ความสุขก็อาจเปลี่ยนไปเป็น ถ้ามีเงินเดือนเยอะๆคงมีความสุขมากกว่านี้ เมื่อมีเงินเดือนเยอะๆ กลับพบอีกว่ายังไม่มีความสุขพอ เพราะกว่าจะได้มาเยอะก็เหน็ดเหนื่อย ดังนั้นถ้าจะรักษาเงินที่ได้มาไม่ให้หมดไปคงจะสุขมากกว่านี้ เมื่อมองเห็นความสุขที่เปลี่ยนไปก็จะรู้ได้เลยว่า ความสุขจริงๆไม่มีอยู่จริง ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมเรามากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบัน และสิ่งเหล่านี้จะทำให้มนุษย์มีความสุขมากขึ้นหรือเป็นเพียงความสะกดมากขึ้นเท่านั้น Kant (1724-1804) ได้เสนอแนวคิดไว่น่าสนใจ นั่นก็คือ จงอย่าหลงใหลในวิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์ไม่ได้ให้ความจริงอะไรแก่เรา ให้เพียงสิ่งที่เปี่ยมประโยชน์ ดังนั้น เราต้องใช้วิทยาศาสตร์เพื่อรับใช้มนุษย์ในขอบข่ายของศีลธรรมและศาสนา ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่า ถึงแม้เทคโนโลยีที่พัฒนามาจากวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่ใช่ว่าความจริงที่แท้จริง ความสุขเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่งในทางจริยธรรม และพระพุทธศาสนาก็สนับสนุนให้ปฏิบัติเพื่อเข้าถึงภาวะที่จะเสวยความสุขได้ในระดับต่างๆ มากมายหลายระดับ โดยเฉพาะเน้นให้พยายามบรรลุความสุขประณีตด้านในที่ไม่ต้องอิงอาศัยอาภิส ซึ่งมีประโยชน์ในทางจริยธรรมมาก (Phra Brahmagunabhorn, (P.A. Payutto), 2009) สุขของผู้ครองเรือน 4 ประการ คือ 1. สุขเกิดจากการมีทรัพย์ 2. สุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ 3. สุขจากการไม่เป็นหนี้ 4. สุขจากการงานที่ไม่มีโทษ (Punyanupap, 1996) กลุ่มศาสนาวางมาตรการความประพฤติดจากพื้นฐานของศาสนามีเป้าหมายที่การหาความสุขในโลกหน้า กลุ่มนี้อาจเรียกได้ว่ากลุ่มวิมุตตินิยม คือ กลุ่มผู้แสวงหาความหลุดพ้นจากความทุกข์ทุกอย่างเพื่อได้ความสุขถาวร (Bunchua, 1985) คนเราจะมีสุขต้องเป็นผู้มีความอดทน มีความเสียสละ อันเป็นคุณธรรมให้ได้รับความสุขในบั้นปลาย หมายถึง ให้อดทนสร้างสมคุณธรรมเพื่อความสุขในบั้นปลาย ดังที่ อริสโตเติลปรัชญาเมธีที่มีความเห็นว่าความสุขในความเบิกบานของชีวิต เป็นความสมบูรณ์ของชีวิต แต่ความสุขนั้นต้องมีมูลฐานมาจากคุณธรรม (Inthasara, 2006) การดำเนินชีวิตของบุคคลในปัจจุบันต้องการประสบความสำเร็จและมีความสุขมากที่สุดในชีวิตอย่างแท้จริง ก็ต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง คือจะต้องปฏิบัติถูกต้องต่อชีวิตตนเอง และต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคม ทางธรรมชาติ และทางวัตถุโดยทั่วไป รวมทั้งเทคโนโลยี

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า จากการศึกษาปรัชญาหลังนวยุคโดยเฉพาะปรัชญาหลังนวยุคสายกลางสามารถแก้ข้อสงสัย และความผิดหวังจากประสบการณ์ในอดีตได้ ตลอดจนการไม่สร้างความผิดหวังในเรื่องนี้ด้วย เพราะช่วยสร้างแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดีขึ้นตามลำดับ คือ ช่วยทำลายความยึดมั่น

ถือนั่นในทิวให้เบาบางลง ช่วยให้เกิดวิจารณ์ญาณในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักอรรถปริวรรตมาตีความในสิ่งต่างๆ ด้วยใจที่เป็นกลาง โดยไม่เอนเอียงไปด้านใดหรือด้านหนึ่ง และช่วยให้มีจุดมุ่งหมายในการตีความต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป โดยในพุทธปรัชญาแบ่งความสุขออกเป็น 2 ประเภท คือความสุขแบบโลกียสุข กับความสุขแบบโลกุตระสุข ในความสุขทั้งสองประเภทนี้ยังแบ่งเป็นหลายระดับ ตั้งแต่ความสุขในระดับต่ำสุดอันได้แก่ กามสุข และความสุขระดับสูงสุดอันได้แก่ บรมสุขคือพระนิพพาน ตามหลักของพุทธศาสนา คนที่รู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้องย่อมมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุขที่แท้จริง ซึ่งหมายถึงการหาความสุขที่เอื้อต่อการเกิดมีความสุขของผู้อื่นด้วย (Phra Brahmagunabhorn, (P.A. Payutto), 2008) ความสุขโดยอาศัยปัญญา เป็นสิ่งที่ต้องพยายามหาความรู้ให้ลึกซึ้ง รอบคอบ โดยใช้จิตวิเคราะห์ อย่าใช้ปัญญาเพียงผิวเผินหรือใช้ปัญญาระดับปริตรตรารมณ์ปัญญา เพราะยังยึดมั่นอยู่ในความรัก ความใคร่ ความพอใจในอารมณ์อยู่ หรือใช้ปัญญาระดับมหัคคตรารมณ์ปัญญาเพราะยังยึดมั่นอยู่ในสิ่งที่มีรูปเป็นอารมณ์อยู่ แต่ควรใช้ปัญญาระดับอัปปมาณารมณ์ปัญญา เพราะเป็นมรรคปัญญา สามารถรู้แจ้งเห็นจริงซึ่งเป็นลักษณะแท้จริงแห่งพระนิพพาน (Thankaew, 2002) ความสุขที่เกิดจากการแสวงหาความสุขตามที่ศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ก็คือ “นิพพานสุขหรือนิโรธสมาบัติสุข ความสุขที่ไม่มีการเสวยอารมณ์ใดๆ ซึ่งความสุขชนิดนี้จัดเป็นจุดหมายสูงสุดของความรู้ตามที่ศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ความสุขของสำนักปรัชญาทั้งสองอาจเทียบได้กับความสุข 2 ประเภท ในพุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่ 1. ความสุขทางกาย (กายิกสุข) สำนักประจักษ์นิยม 2. ความสุขทางใจ (เจตสิกสุข) สำนักเหตุผลนิยม (Attaphat, 2012) เราจะเห็นได้ว่าในพระพุทธศาสนาจะไม่ได้สอนให้คนพยายามที่จะแสวงหาความสุข แต่สอนให้คนพยายามแก้ไขความทุกข์ให้หมดไป หรือสอนให้ดับความทุกข์เมื่อดับได้แล้วความสุขก็จะเกิดขึ้นเอง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ความสงบสุขแห่งจิตใจ เหนือกว่าความสุขอันเกิดจากการมีทรัพย์สินหรือการครอบครองทรัพย์สิน (Adiwatthanasi, 2004) พระพุทธศาสนากล่าวถึงชีวิตมนุษย์ว่าประกอบด้วยทั้งความสุขและความทุกข์ มุ่งเน้นให้ประพฤติปฏิบัติเพื่อลดละความทุกข์ แสวงหาความสุขที่แท้จริง โดยมองว่าความสุขที่แท้จริงไม่มีในโลกนี้ โดยมีได้หมายความว่าโลกนี้ไม่มีความสุข แต่ไม่มีความสุขใดในโลกที่หลุดพ้นไปจากความทุกข์ไม่มี (Phramaha Suthit Apakaro (Ob-on) et. al. 2013)

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าในพระพุทธศาสนาจะไม่ได้สอนให้คนพยายามที่จะแสวงหาความสุข แต่สอนให้คนพยายามแก้ไขความทุกข์ให้หมดไป หรือสอนให้ดับความทุกข์ เมื่อดับได้แล้วความสุขก็จะเกิดขึ้นเอง ดังนั้น ผู้วิจัยก็มีแนวคิดที่จะศึกษาให้ชัดเจนลงไปว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ก็ต้องพัฒนาไปเพื่อความสุข ถึงแม้พระพุทธเจ้าจะสอนเรื่องทุกข์ แนวทางดับทุกข์เมื่อการดับทุกข์ได้ก็คือความสุขนั่นเอง เมื่อการตีความเรื่องความสุขในทางพระพุทธศาสนาย่อมได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม และยังสามารพัฒนาความสุขไปสู่ความเป็นสุขที่แท้จริงและความสุขสากล

สรุป

หากตีความ“ความสุขในพุทธปรัชญา” ตามแนวคิดดังกล่าวจะพบว่า

1. จากการตีความ คำว่า “ความสุขในพุทธปรัชญา” ตามบริบทนี้แล้วจะเห็นได้ว่า เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามมีจุดอ่อนที่ตีความหมายที่แคบ โดยไม่สนใจในข้อความนี้ว่า มีความหมายที่มีหลายนัยยะ จึงสรุปได้ว่า ความสุขในทางพระพุทธศาสนาไม่เหมาะที่จะตีความเพียงว่าเป็นความสุขตามแนวคิดลัทธิสุขนิยม แต่ควรมองว่าสามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยม เพราะพุทธปรัชญาได้อธิบายถึงความสุขที่มีมากกว่าความสุขทางกายแต่ได้ให้ความหมายความสุขทางใจด้วย และที่มากกว่าความสุขทางกายคือ ความสุขที่ได้จากการหลุดพ้นจากสุขทางกายและสุขทางใจ ซึ่งเป็นความหมายที่มีความสำคัญมากกว่าความสุขทั่วไป โดยเฉพาะความสุขตามกระบวนทรรศน์หลังนวยุค ซึ่งได้ยอมรับทั้งโลกียสุขและโลกุตระสุข ว่าเป็นความสุขระดับโลกเป็น

สิ่งที่ดีที่ควรทำและความสุขสูงสุดในทางศาสนา เป็นความสุขที่ยอดเยี่ยม และเป็นปัจจัยในการสนับสนุนให้เกิดความสงบสุขและสันติภาพแก่โลกได้ ความสอดคล้องแนวคิด เรื่อง ความสุขในพระพุทธศาสนากับปรัชญากระบวนการสันติหลังนวยุคสายกลาง พบว่า เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและให้มีความสุขไม่เน้นให้มีการยึดมั่นถือมั่น และยังสามารถนำไปใช้กับโครงการอบรมศีลธรรมและคุณธรรมเชิงพุทธสำหรับบุคคลทั่วไปได้ โดยเป็นเหตุผลและแนวทางในการพัฒนาแนวคิดความสุขของแต่ละบุคคลด้วย

2. ข้อสรุปที่ว่า ความสุขที่สำคัญในพุทธปรัชญา ตามพุทธสุภาษิตที่กล่าวไว้ว่า “นิพพาน ปรม สุข” ซึ่งแปลว่าได้ใจความว่า “นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” ตามความหมายของคำว่า นิพพาน คือ สภาพจิตที่หลุดพ้นเป็นอิสระจากกิเลสตัณหา จิตใจที่ร้อนรุ่มด้วยความโลภ โกรธ และหลงนั้น จะมุ่งออกไปข้างนอก หากเราได้นำใจกลับเข้ามาดูใจตนเองแล้ว สิ่งที่ร้อนจะสงบเอง มีความสุขสงบสบาย เป็นอิสระในตัวเอง ไม่เกิดทุกข์เนื่องจากการผันแปรของวัตถุภายนอก เป็นอิสระโดยไม่ต้องอาศัยกามคุณทั้ง 5 ไม่มีตัวปรุงใดๆ เกิดความสุขสบายแก่ผู้นั้น เพราะในชีวิตคนเราแสนสั้นนัก ถ้ารู้จักใช้เวลาที่เหลือทำจิตให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการทั้งหลาย อยู่กับตัวเอง เราจะพบความสุขสงบที่แท้จริง ที่มนุษย์ทุกคนสามารถรับรู้ได้

ดังนั้น ความสุขตามแนวคิดของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางจึงสอดคล้องกับพุทธปรัชญาที่สามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยม เพราะพุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้คุณค่าแก่ชีวิตมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน โดยเน้นการสร้างความสุขและสันติภาพแก่โลกเป็นสำคัญ และความสุขในพุทธปรัชญาที่กล่าวว่า “นิพพาน ปรม สุข” นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่งในพุทธปรัชญาเป็นความสุขที่เหนือกว่าสุขนิยม เหนือกว่าความสุขในโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งเป็นความสุขแท้ตามความเป็นจริงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับทุกคนในสังคมแล้วแต่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างมีความสุข แต่การจะเข้าถึงความสุขได้นั้นมักจะมองไปในหลายเหตุปัจจัย รวมไปถึงการแสวงหาและได้มาซึ่งปัจจัยสี่ เพื่อเป็นปัจจัยอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต เพราะคิดว่าสิ่งเหล่านั้นแหละคือความสุขที่แท้จริง จึงเน้นไปทางปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายใน ดังนั้น ความสำคัญด้านศาสนา ด้านปรัชญาและจริยศาสตร์จึงถูกมองข้ามไป เหลือเพียงคำสวดหรือที่ออกมาเป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นเป็นเหมือนคำขวัญ แต่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และบางครั้งได้ถูกมองข้ามไป เพราะคิดว่าเป็นสิ่งไกลตัว เป็นสิ่งที่อยู่เหนือโลก เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ยาก แต่ทางกลับกันสังคมต่างเรียกร้องให้มีการสร้างสันติสุข ปรองดองให้มีการพัฒนาคนในองค์กรให้มีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ตามหลักความเชื่อในทางศาสนา เพื่อสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่สังคมและประเทศชาติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรนำบทสรุปวิจัยนี้ไปใช้เพื่ออบรมจิตใจรวมไปถึงการพัฒนาชีวิต และแสวงหาความสุข โดยการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาโดยเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดี และมีความสุข และเปิดเป็นโครงการอบรมเป็นประจำก็จะทำให้ได้รับประโยชน์ไม่มากนักน้อย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามวิจัยเชิงปรัชญาว่าด้วยการศึกษาความสุขในพุทธปรัชญาสามารถตีความได้ว่า ความสุขในพระพุทธศาสนาสามารถตีความได้มากกว่าลัทธิสุขนิยมได้หรือไม่ แต่ถ้าหากมีการศึกษาครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- 2.1 การตีความในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาตามหลักปรัชญากระบวนการทรรศน์หลังนวยุคสายกลาง
- 2.2 การตีความเรื่องความสุขในทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศชาติ
- 2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ

References

- Adiwatthanasi, C. (2004). *Religion, Life and Society*. Bangkok: Mental Health Press.
- Attaphat, C. (2012). *Epistemology (Theory of Knowledge)*. Nakhon Pathom: Sala Phimpakan.
- Beauchamp, T. (1982). *Philosophical Ethics: An Introduction to Moral Philosophy*. New York: McGraw-Hill.
- Bunchua, K. (1985). *Ethics for Beginner*. Bangkok: Thai Wattanapanich Printing.
- _____. (2003). *Philosophy in Simple Language*. Bangkok: St. John University.
- Inthasara, W. (2006). *Buddhist Ethics*. Bangkok: Sand Printing.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Padhamasiri De Silva, P. (1995). Buddhist Ethics. In P. Singer (Ed.), *A Companion to Ethics* (p. 62). London: Blackwell.
- Phra Brahmagunabhorn, (P.A. Payutto). (2008). *Thinking Method According to Buddhist Principles*. Bangkok: Siam Publishing.
- _____. (2009). *Buddhadhamma*. Bangkok: Sahathamik Printing.
- Phramaha Suthit Apakaro (Ob-on) et. al. (2013). *Happy to Gain Dhamma*. Nonthaburi: Design Delight.
- Ploychum, S. (1995). *General Philosophy*. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing.
- Punyanupap, S. (1996). *Tipitaka People Version*. (16th ed.). Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing.
- Thankaew, B. (2002). *Theravada Buddhist Philosophy*. Bangkok: Odeon Store.

รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนประถมศึกษา*

Blended Supervision Model to Enhance Active Learning Management of Primary School Teachers

¹เวียงชัย แสงทอง, นเรศ ชันธีรี และ ชวนคิด มะเสนะ

¹Wiangchai Saengthong, Naret Kuntharee and Chuankid Masena

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wiangchai@esdc.go.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา 2. สร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา รูปแบบวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี ดำเนินการโดย ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 388 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสอบถาม และศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 3 แห่ง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 3 แห่ง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา มีชื่อเรียกว่า “PIDA Model” ประกอบด้วย 1. หลักการของรูปแบบ ได้แก่ หลักการมีกลยุธมิตร หลักการมีส่วนร่วม หลักการประชาธิปไตย หลักการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และหลักการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบเพื่อส่งเสริมครูให้พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้นิเทศสามารถนำรูปแบบไปปรับใช้ในการดำเนินการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา 3. วิธีดำเนินการของรูปแบบ โดยเป็นการนิเทศที่ผสมผสานด้วยวิธีการนิเทศแบบพบหน้า (Face to Face) และแบบออนไลน์ (Online Supervision) มีขั้นตอนคือ การวางแผนการนิเทศ (Planning) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) การดำเนินการนิเทศ (Doing) และการประเมินผลการนิเทศ (Assessing) 4. การประเมินผลรูปแบบ ได้แก่ การประเมินความสามารถของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประเมินกระบวนการของรูปแบบ และประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ และ 5. เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย นโยบายของผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดย

ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การนิเทศแบบผสมผสาน; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to investigate the current conditions and requirements for blended supervision to enhance active learning management of primary school teachers; and 2) to create blended supervision to enhance active learning management of primary school teachers. The research design was a mixed-method method conducted by studying relevant documents and research. To study opinions about the current situation and the need for blended supervision to promote active learning management of primary school teachers. The sample consisted of 388 elementary school teachers who were selected by multistage random sampling, using a questionnaire and study best practices of 3 elementary schools and 3 primary education service area offices by using a semi-structured interview form by focus group discussion of experts. Statistics used in data analysis were content analysis, percentage, mean and standard deviation.

From the study, the following results are found: 1) The current conditions and requirements for blended supervision to enhance active learning management of primary school teachers is at a high level. 2) Blended supervision model to enhance active learning management of primary school teachers is called “PIDA model” comprising: (1) Principles, which include **Kalyāṇamitta** (a good companion), participation, democracy, ability to adapt to change, efficiency and effectiveness; (2) Objective, which is aimed at encouraging teachers to effectively develop active learning so that supervisors can apply the model in their supervision to enhance active learning management of primary school teachers; (3) Procedure, which is a hybrid of face-to-face and online supervision, and consists of the steps of planning, informing, doing, and assessing; (4) Assessment, which is used to evaluate teachers' ability in managing active learning and satisfaction toward the use of model; and (5) Conditions for success, which includes the policies of educational/school administrators, understanding and awareness of the importance of active learning, as well as skills in using digital technology. From the model by experts, it is found that the propriety and feasibility blended supervision model to enhance active learning management of primary school teachers are overall at the highest level.

Keywords: Model Development; Blended Supervision; Active Learning Management

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทุกประเทศจึงมุ่งพัฒนาการศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่วนของประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายการศึกษาที่ส่งเสริมผู้เรียนทุกช่วงวัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาค มีคุณภาพตามมาตรฐาน สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ให้เป็นผู้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Office of The Education Council, 2017) โดยครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นครูจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้สู่ผู้เรียนอย่างเป็นครูมืออาชีพ (Ministry of Education, 2003; Boonphak, 2020) ทำหน้าที่ชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coaching) การกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ สนุกกับการเรียนรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณได้ เพื่อเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน และสิ่งแวดล้อม ผ่านการปฏิบัติจนเกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Pusitrattanavalee, 2017; Srinon, Srinon, Yomdit and Kitnopkiat, 2018)

สภาพปัจจุบันพบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนรู้ในลักษณะเน้นเนื้อหาความจำ (Passive Learning) มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้การศึกษามิประสบความสำเร็จด้านคุณภาพของผู้เรียนตามที่หลักสูตรต้องการ (Malisorn and Ruangmontri, 2020) จากผลการประเมินสมรรถนะผู้เรียนมาตรฐานสากล (Program for International Student Assessment : PISA) ปี ค.ศ. 2018 พบว่าผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 34.6 ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ทั้งด้านการอ่าน ด้านวิทยาศาสตร์ และด้านคณิตศาสตร์ และผลการประเมินทั้ง 3 ด้าน มีระดับคุณภาพต่ำกว่าระดับสอง (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2021) นอกจากนี้ยังพบว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 4 วิชา เพียงร้อยละ 38.63 (Bureau of Educational Testing, 2022)

การนิเทศการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู (Laowreandee, 2017) แต่ในปัจจุบันยังพบว่าการนิเทศการศึกษามีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดแคลนอัตรากำลังศึกษานิเทศก์ ขาดเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ขาดการประสานงาน ขาดงบประมาณ ศึกษานิเทศก์มีภาระมาก ทำให้ไม่มีเวลานิเทศ การนิเทศไม่ต่อเนื่อง ขาดแรงจูงใจ และสนับสนุนให้เกิดการนิเทศ และขาดการประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งปัญหาจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ซึ่งต้องมีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคที่จะเกิดขึ้น ส่งผลให้การนิเทศการศึกษายุคใหม่ได้นำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นับสนับสนุนการนิเทศมากขึ้น เช่น โปรแกรม Zoom, Google Meet และ Microsoft Team เป็นต้น โดยนำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการนิเทศการศึกษา (Choburapun, Khamdit and Siridhrungsri, 2017; Chaikiang, 2019; Phurabpha, 2021; Intrathip, Leetagoon and Tengtragul, 2022) สอดคล้องกับแนวโน้มในการนิเทศการศึกษาในทศวรรษหน้าที่เทคโนโลยีดิจิทัลจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ เกิดการนิเทศแบบผสมผสาน (Blended Supervision) ซึ่งมีการผสมผสานการนิเทศแบบพบหน้าแบบ (Face to Face) และการนิเทศแบบออนไลน์ (Online) เข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการนิเทศให้มีความยืดหยุ่น รวดเร็วในการสื่อสาร และการเก็บบันทึกข้อมูล

ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ช่วยให้ผู้รับการนิเทศเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้นิเทศดำเนินการนิเทศได้อย่างต่อเนื่อง ช่วยลดข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ และให้การนิเทศบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Chaiwong, 2017; Chaikliang, 2019)

เพื่อแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดของการนิเทศการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างการนิเทศแบบพบหน้ากับการนิเทศแบบออนไลน์ เพื่อให้ได้รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานของครูและศึกษานิเทศก์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีวิจัยเชิงบรรยายกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรณีศึกษา (Case Study Research) การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Interviews With Expert) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานของโรงเรียนประถมศึกษา โดยศึกษาในประเด็น ดังนี้ 1) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ 2)) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา 3) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Filed Study)

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลสำหรับการสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา โดยการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และความต้องการการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา และศึกษาจากวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของโรงเรียนประถมศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา โดยการร่างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากระยะที่ 1 และตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่เขตตรวจราชการที่ 14 (จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร) จำนวน 388 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) และศึกษาจากวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 3 แห่ง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 3 แห่ง

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา มีวุฒิการศึกษาทางการบริหาร การศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก ประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป ประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเคราะห์เอกสารการศึกษาค้นคว้าประกอบของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ วิธีดำเนินการของรูปแบบ การประเมินผลรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) โดยผู้วิจัยคัดเลือกข้อความที่มีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80–1.00 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.64–0.96 และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.95 และ 3) แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา และศึกษานิเทศก์ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยคัดเลือกข้อความที่มีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80–1.00

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์และการสัมภาษณ์ออนไลน์ ถ่ายภาพประกอบการทำงาน จัดบันทึกข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปผลการศึกษาวิจัยมาจัดทำรายงานการวิจัยและบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยผู้วิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยปรากฏ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน และความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา

รายการ	สภาพปัจจุบัน			ความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การวางแผนการนิเทศ	4.01	0.79	มาก	4.18	0.73	มาก
การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ	4.10	0.77	มาก	4.26	0.69	มาก
การดำเนินการนิเทศ	3.92	0.76	มาก	4.18	0.71	มาก
การประเมินผลการนิเทศ	4.00	0.74	มาก	4.17	0.70	มาก
รวม	4.01	0.77	มาก	4.20	0.71	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบัน และความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 4.20) เมื่อพิจารณาด้านสภาพปัจจุบัน พบว่ามีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ รองลงมาคือ ด้านการวางแผนการนิเทศ และด้านการประเมินผลการนิเทศ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการดำเนินการนิเทศ และเมื่อพิจารณาด้านของความต้องการ พบว่ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ รองลงมาคือด้านการวางแผนการนิเทศและด้านการดำเนินการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการประเมินผลการนิเทศ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1) หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการมีกัลยาณมิตร หลักการมีส่วนร่วม หลักการประชาธิปไตย หลักการก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และหลักการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย เพื่อได้รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับศึกษานิเทศก์หรือผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษานำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา

3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 การวางแผนการนิเทศ (Planning) ผู้นิเทศศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศ เพื่อนำมากำหนดวัตถุประสงค์และออกแบบการนิเทศ โดยผสมผสานระหว่างแบบพบหน้าและออนไลน์ จัดทำหลักสูตรเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จัดทำเครื่องมือการนิเทศ ปฏิทินการนิเทศ และกำหนดทรัพยากรสำหรับการนิเทศ เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร เป็นต้น และจัดเตรียม Digital Platform สำหรับการนิเทศ เช่น Google Classroom เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) มีการชี้แจงจุดประสงค์การนิเทศ การตรวจสอบความรู้เดิมของผู้รับการนิเทศ การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและฝึกทักษะเกี่ยวกับการใช้ Digital Platform การนิเทศออนไลน์ โดยดำเนินการนิเทศทั้งในรูปแบบพบหน้า เช่น การอบรมปฏิบัติการ และ รูปแบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรมประชุมออนไลน์ เช่น Google Meet Zoom Meeting และ Line เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การดำเนินการนิเทศ (Doing) ผู้รับการนิเทศและผู้นิเทศร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกตามแผนการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ ผู้นิเทศเข้าร่วมสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและร่วมกันสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกทั้งแบบพบหน้าและแบบออนไลน์

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ (Assessing) ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบออนไลน์ผ่าน Digital Platform โดยประเมินความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ผู้นิเทศสรุปและรายงานผลการนิเทศลงใน Digital Platform การนิเทศออนไลน์

4) การประเมินผลรูปแบบ ประกอบด้วย การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้รับการนิเทศตามรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา การประเมินการใช้รูปแบบการนิเทศ และการประเมินความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบการนิเทศ

5) เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ครูผู้รับการนิเทศมีความรู้ มีทักษะ และมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีทักษะพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศอย่างเป็นระบบ

2. ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.58 และ 4.62) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือหลักการของรูปแบบ รองลงมาคือวัตถุประสงค์ของรูปแบบ วิธีดำเนินการของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการประเมินรูปแบบ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสรุปเป็นรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังแสดงในรูปภาพที่ 1

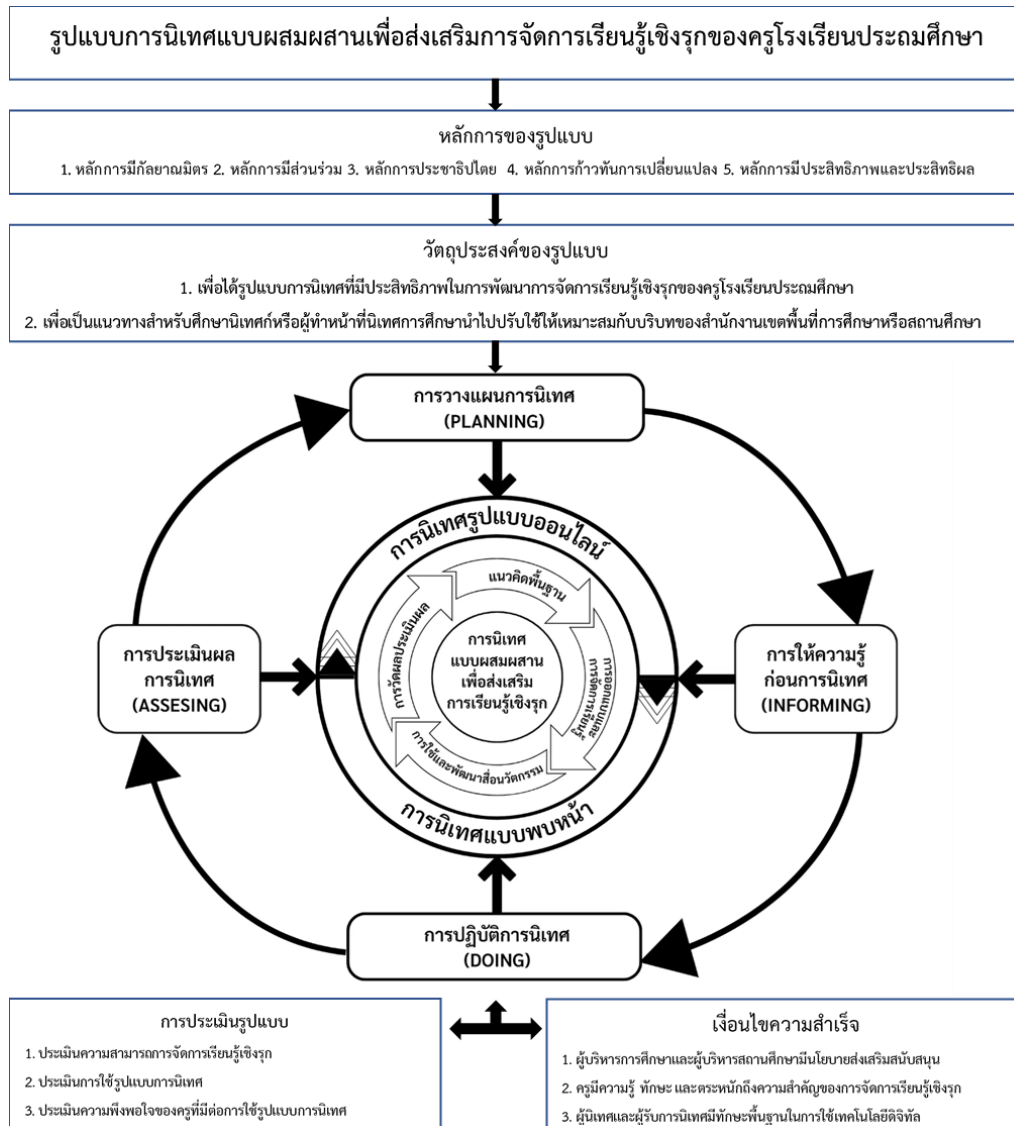

Figure 1: Blended Supervision Model to Enhance Active Learning Management of Primary School Teachers (PIDA Model)

จากรูปภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา (PIDA Model) มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

ด้านสภาพปัจจุบัน พบว่า ขั้นตอนการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ รองลงมาคือ ขั้นตอนการวางแผนการนิเทศและขั้นตอนการประเมินผลการนิเทศ ตามลำดับ ส่วนขั้นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือขั้นตอนการดำเนินการนิเทศ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามบริบทที่ปรับเปลี่ยนไป ค้นพบความชอบและความถนัดของตนเอง ตามศักยภาพ จึงได้จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแก่ครูทั่วประเทศ (Obec, 2023) แต่เมื่อพิจารณาด้านความต้องการ พบว่า ด้านการให้ความรู้ก่อนการนิเทศมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งอาจจะเกิดจากการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแก่ครูนั้นยังไม่ช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และยังจัดการเรียนรู้ในลักษณะเน้นเนื้อหา ความจำ (Passive Learning) มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง (Malisorn and Ruangmontri, 2020) เพราะถึงแม้จะมีการอบรมให้ความรู้แก่ครู แต่ไม่มีการติดตาม ดูแลช่วยเหลือ ครูจะปรับเปลี่ยน พฤติกรรมใหม่ๆ ยากมาก และในการที่จะพัฒนาครูได้นั้นต้องอาศัยวิธีการหลายวิธี ต้องช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงพัฒนาตนเอง พัฒนางานในวิชาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน Laowreandee (2017)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวางแผนการนิเทศ 2) ขั้นตอนการให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 3) ขั้นตอนการดำเนินการนิเทศ และ 4) ขั้นตอนการประเมินผลการนิเทศ โดยการนิเทศในแต่ละขั้นตอน ดำเนินการแบบผสมผสานกันระหว่างการนิเทศแบบพบหน้า โดยกิจกรรมที่ใช้ดำเนินการนิเทศ เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตชั้นเรียน การประชุมสะท้อนผล และการนิเทศแบบออนไลน์ โดยใช้การนิเทศแบบออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น Digital Platform หรือ Application ต่างๆ มาช่วยในการนิเทศ สอดคล้องกับ Chaiwong (2017) ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ระยะเวลาที่ใช้ในการนิเทศ 40 ชั่วโมง เป็นการนิเทศแบบพบหน้า ร้อยละ 55 และการนิเทศแบบออนไลน์ ร้อยละ 45 ช่วยให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ Chaikliang (2019) ที่พัฒนาวิธีการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา โดยการดำเนินการนิเทศประกอบด้วยการนิเทศแบบพบหน้า ได้แก่ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร (PLC & MIO) การชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) การใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Supervision: RBS) และการนิเทศออนไลน์ (Online Supervision) พบว่า ครูผู้เข้าร่วมอบรม มีคะแนนก่อนอบรมและหลังอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 มีผลงานวิจัยมีคุณภาพระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยอยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของครูโรงเรียนประถมศึกษา จากนั้นนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของ

รูปแบบการนิเทศแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ สอดคล้องกับ Chaiwong (2017) ดำเนินการประเมินรูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากรูปแบบการนิเทศพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศ จัดทำรูปแบบการนิเทศฉบับร่าง เอกสารประกอบรูปแบบการนิเทศ แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้มีความถูกต้องเหมาะสม

สรุป

การนิเทศการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังพบว่ามีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ รวมทั้งข้อจำกัดจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้น การนิเทศศึกษายุคใหม่จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อลดข้อจำกัดด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ เกิดรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานระหว่างการนิเทศแบบพบหน้ากับการนิเทศแบบออนไลน์ จากการศึกษาการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยในชั้นวิธีดำเนินการตามรูปแบบ มีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนการนิเทศ 2) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 3) การดำเนินการนิเทศ และ 4) การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งการดำเนินการแต่ละขั้นตอนมีการผสมผสานกันระหว่างการนิเทศแบบพบหน้า (Face to Face) ที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศพบหน้ากัน เช่น การอบรมปฏิบัติการ การสังเกตชั้นเรียน และการประชุมสะท้อนผล เป็นต้น และการนิเทศแบบออนไลน์ ได้แก่ การนิเทศด้วย Digital Platform หรือ Application ได้แก่ Google Classroom Google Meet Zoom Meeting และ Line เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการนิเทศตามรูปแบบนี้จะช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และศึกษานิเทศก์และผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ศึกษาวิเคราะห์ควมมีการพัฒนา Digital Platform สำหรับการนิเทศแบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการใช้งานการนิเทศการศึกษา

1.2 ศึกษาวิเคราะห์นำรูปแบบไปใช้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบายในการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้แก่ครูอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาการนำรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในการพัฒนาครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา

2.2 ควรศึกษาการนำรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานไปใช้ในการพัฒนาครูด้านอื่นๆ เช่น การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เพื่อยืนยันผลการนำรูปแบบการนิเทศนี้ไปใช้กับเนื้อหาด้านอื่นๆ ในการพัฒนาครูได้

References

- Boonphak, K. (2020). Article On Learning Instructional in the New Normal Era. *Journal of Industrial Education*, 19(2), 1-6.
- Bureau of Educational Testing. (2022). *Basic National Education Test Report, Academic Year 2021*. Bangkok: Office of The Basic Education Commission.
- Chaikliang, C. (2019). *Blended Supervision Model for Enhancement Research of Secondary School Teacher*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. Nakhon Si Thammarat.
- Chaiwong, N. (2017). *Development Of a Supervision Model Based on Blended Learning to Enhance Classroom Research Ability Of Teachers under the Office of Nakhon Phanom Primary Education Service Area*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Choburapun, P., Khamdit, S., & Siridhrungsri, P. (2017). The Instructional Supervision Model to Enhance Thinking Skills in Basic Education. *Suthiparithat*, 31(100), 246-260.
- Intrathip, N., Leetagool, S., & Tengtragul, A. (2022). The Information and Communication Technology Application for Teacher Professional Experience Training Supervision of Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University. *UMT Poly Journal*, 17(1), 277-285.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2021). *PISA 2018 Assessment Results Reading, Mathematics and Science*. Bangkok: Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.
- Laowreandee, W. (2017). *Teaching Supervision*. (5th ed.). Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House.
- Malisorn, Y., & Ruangmontri, K. (2020). The Development of Teacher Competency about Active Learning Management in School under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(8), 230-2543.
- Ministry of Education. (2003). *National Education Act 1999 and its amendments (No. 2) 2002*. Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Basic Education Commission. (2021). *OBEC Policy, Fiscal Year 2023*. Retrieved February 2, 2023, form <https://www.obec.go.th>
- Office of The Education Council. (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Office of The Education Council.

- Phurabpha, S. (2021). Development of an Integrated Supervision Supervisory Model to Promote Competency Proactive Learning Management of the Teachers at Baan Puttaraksa School Sakon Nakhon Primary Education Service Area Office 3. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(6), 222-237.
- Pusitrattanaalee, S. (2017). *Development of Active Learning Instructional Model for Teachers in the Southern College of Technology*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Srinon, R., Srinon, U., Yomdit, V., & Kitnopkiat, K. (2018). Active Learning Management in the Era of Thailand 4.0. *Educational Administration Journal. Silpakorn University*, 9(2), 331-343.

ผลการทดลองใช้นวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ ในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาค*

The Tryout Results of Innovative Forensic Medicine Program in Road Traffic Accidents in the Region

¹อนุพงษ์ พูลพร, ณรงค์ กุลนิต, ณรงค์ สัจจวาระนที และ วัชรพงษ์ คำหล้า

¹Anuphong Phunpron, Narong Kulnides, Narong Songwaranatee
and Watcharapong Kumla

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suansunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: anuphong_phun@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สร้างโปรแกรม Forensic Medical Record เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระดับคะแนนผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉิน ระหว่างเวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจรแบบเดิมกับโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระดับคะแนนผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉิน ระหว่างเวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจรแบบเดิมกับโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ เป็นการศึกษาเชิงพัฒนาภายใต้กำกับของกระทรวงสาธารณสุข ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย จำนวน 18 โรงพยาบาล โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ แพทย์ พยาบาล และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทางด้านนิติเวชศาสตร์ รวม 323 ท่าน โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีประสิทธิผล และสถิติ t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพในภาพรวมของเว็บแอปพลิเคชันโปรแกรม Forensic Medical Record อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.00) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับดี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือ ด้านความถูกต้องในการของระบบ และการออกแบบระบบ ($\bar{X}$ = 4.33) รองลงมาคือ ด้านการประเมินระบบด้าน User Experience ($\bar{X}$ = 4.00) รองลงมาคือด้านการประเมินระบบด้าน Security Test ($\bar{X}$ = 3.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการประเมินระบบด้าน User Interface (= 3.33) 2) จากกลุ่มตัวอย่าง 18 โรงพยาบาลที่ทำการเปรียบเทียบโดยการประเมินจากการบันทึกคะแนนแบบตรวจประเมินคุณภาพ เวชระเบียนแบบเดิม มีค่าเฉลี่ย 39.5 ผลคะแนนเวชระเบียนแบบใหม่ มีค่าเฉลี่ย 43.2 มีค่าผลต่าง 3.72 ผลรวมของผลต่าง 12.6 สรุปได้ว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า คะแนนเวชระเบียนใหม่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยเวชระเบียนเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ของระดับคะแนน ผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉินแบบใหม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าแบบเดิม

คำสำคัญ: นวัตกรรม; เวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินอุบัติเหตุจราจร; เว็บแอปพลิเคชัน

Abstract

The article consisted of two objectives: 1) to develop a Forensic Medical Record program related to electronic document management system in forensic medicine in the region under a case study of electronic emergency medical records from traffic accidents, to study the efficiency and effectiveness of the quality assessment score level of outpatient/emergency medical records of a conventional traffic accident emergency medical record and a newly developed forensic medical record program, and 2) to compare the efficiency and effectiveness of the quality assessment score level of outpatient/emergency medical records of a conventional medical record and a newly developed forensic medical record program. The study sample consists of targeted group including physicians, nurses, and relevant units involved in the legal medicine practice, totalling 323 individuals. The statistical methods such as mean, standard deviation, effectiveness index, and t-test were used in this study.

From the study, the following results are found: 1) From the evaluation of the innovative forensic medicine program in road traffic accidents by three experts, the overall efficiency of the forensic medical record web application was at a good level ($\bar{X} = 4.00$, S.D = 0.43). When considering individual aspects, all aspects were at good level. The aspect with the same highest mean was Accuracy and Design ($\bar{X} = 4.33$), followed by User Experience ($\bar{X} = 4.00$), Security Test ($\bar{X} = 3.67$), and the aspect with the lowest mean was User Interface ($\bar{X} = 3.33$). 2) From the comparative study of the efficiency and effectiveness of the quality assessment score level of outpatient/emergency medical records of a conventional medical record and a newly developed forensic medical record program in the sample of 18 hospitals from the quality assessment score record, the mean score of the conventional medical record was 39.5 while the mean score of the new medical record was 43.2 with a difference of 3.72. The sum of the difference was 12.6. In conclusion, when testing the difference between the means, it was found that the mean score of the new medical record was higher than that of the conventional one with a statistical significance level of 0.05 level, reflected by outpatient/emergency medical record quality assessment score level. The results implied that the new model gained higher efficiency and effectiveness than the conventional one.

Keywords: Innovation; Web Application; Provincial Administration

บทนำ

ในปัจจุบันจะพบได้ว่าผู้ป่วยคดีหรือผู้ป่วยที่มีสาเหตุการเจ็บป่วยเกี่ยวข้องกับกฎหมายถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งพบว่าผู้ป่วยคดีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะคดีที่มีสาเหตุหลักเกิดจากอุบัติเหตุจราจร ซึ่งจากข้อมูลสถิติศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2563 รายงาน สถิติคดีอุบัติเหตุการจราจรทางบกมีมากถึง 105,395 คดี ซึ่งจำแนกเป็นจำกุมได้ 99,668 คน หลบหนีการจับกุม 846 คน และไม่รู้ตัวว่าถูกดำเนินคดี 4,881 คน และพบว่าในเขตภาคเหนือ

มีคดีที่เกิดอุบัติเหตุทางจราจร 3,898 ซึ่งจังหวัดเชียงรายจำแนกเป็นจับกุมได้ 3,682 คน อยู่ระหว่างหลบหนี 66 คน และไม่รู้ตัวว่าถูกดำเนินคดีมีทั้งสิ้น 150 คน โดยอันดับจังหวัดที่พบผู้บาดเจ็บสาหัสสูงสุดคือ จังหวัด เชียงใหม่ 132 คน จังหวัดเชียงราย 123 คน และ จังหวัดนครสวรรค์ 108 คน ตามลำดับ (The Situation of Traffic, Whole Kingdome, 2020)

ดังนั้น สถานที่เกิดเหตุถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่มีผลต่อรูปคดีเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งที่รวบรวมพยาน วัตถุได้เกือบทั้งหมด เช่น รอยนิ้วมือแฝง, รอยเบรกของล้อรถ, คราบเลือด, ซึ่งพยานวัตถุทั้งหลายสามารถ นำมาใช้เป็นหลักฐานและนำมาบ่งชี้ความผิดทางอาชญากรรม ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูล เวชระเบียน (Medical record) เอกสารทางการแพทย์ทุกประเภทที่ใช้บันทึกประวัติผู้ป่วยคดี ซึ่งรวมถึงตั้งแต่ประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว ประวัติการเจ็บป่วยทั้งในอดีตและปัจจุบันการรักษาพยาบาลผลการตรวจจากห้องปฏิบัติการ ฯลฯ เอกสารเวชระเบียนจะถูกเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มเวชระเบียนทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการแฟ้ม เวชระเบียนล่าช้าในการเขียนบันทึกเนื่องจากปัจจุบันแฟ้มเวชระเบียนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนผู้ป่วย ที่เข้ามาใช้บริการตรวจรักษาที่มีพื้นที่ไม่เพียงพอและไม่เพียงพอต่อปริมาณของเอกสาร ในขณะเดียวกัน ก็ยากต่อการจัดเก็บและการค้นหาก่อให้เกิดการสูญหายของเวชระเบียนตามมา

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้าพัฒนาระบบการจัดเก็บเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทาง นิติวิทยาศาสตร์ในส่วนภูมิภาคโดยสร้างโปรแกรม Forensic Medical Record ในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน ที่เกี่ยวกับระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติเวชศาสตร์ในส่วนภูมิภาค กรณีศึกษาเอกสาร อิเล็กทรอนิกส์ ผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจร โดยจะอ้างอิงจากการจัดทำหรือแปลงเอกสารและข้อความให้ อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Office of the Council of State, 2008) ความตามวรรคหนึ่งให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ต่อมาคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ออก ประกาศเพื่อรองรับการแปลงเอกสาร กระดาษให้เป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีหลักให้มีความสำคัญว่า ข้อความหรือข้อมูลที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นต้องตรงกับเนื้อหาของข้อความหรือข้อมูลของ เอกสารก่อนที่จะมีการจัดเก็บให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีสาระสำคัญคือ การแปลงเอกสาร และ ข้อความให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะต้องทำให้มีความหมายหรือรูปแบบเหมือนกับเอกสาร และ ข้อความเดิมด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ในการระบุตัวผู้แปลงที่รับผิดชอบในการแปลงนั้น และต้องมีมาตรการ ป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่มีข้อยกเว้นสำหรับการบันทึกเพิ่มเติมที่ไม่มีผลต่อความหมายของข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ในประกาศดังกล่าวมีข้อกำหนดแนบท้ายซึ่งระบุถึงมาตรฐานขั้นต่ำเรื่องความละเอียดของภาพ มาตรฐานขั้นต่ำเรื่องความละเอียดของสี มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการแปลงสัญญาณอนาล็อกเป็นดิจิทัล มาตรฐานขั้นต่ำการถักข้อความเป็นวิธีทัศน์ โดยให้ผู้จัดทำหรือแปลงกำหนดมาตรการการรักษาความมั่นคง ปลอดภัยโดยกำหนดให้มีการลงทะเบียนผู้ใช้งาน (User Registration) การบริหารจัดการสิทธิของผู้ใช้งาน (User Management) การบริหารจัดการรหัสผ่านสำหรับผู้ใช้งาน (User Password Management) การทบทวนสิทธิในการเข้าถึงของผู้ใช้งาน (Review of User Access Rights) การใช้รหัสผ่าน (Pass Use) และการป้องกันไม่ให้ผู้ไม่มีสิทธิสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ในขณะที่ไม่มีผู้ใช้งานที่อุปกรณ์

นอกจากนี้ ผู้จัดทำหรือแปลงยังมีหน้าที่กำหนดบุคคลที่มีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพและรับรอง กระบวนการจัดทำด้วยทั้งนี้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐาน จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อขั้นตอนการจัดทำข้อมูลที่ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากล และผ่านการ พิจารณาเพื่อรับรองความถูกต้องจากหน่วยงานที่มีอำนาจตามพระราชกฤษฎีกากำหนด ตามหลักเกณฑ์และ วิธีการในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ พ.ศ. 2549 มาตรา 3 เพื่อแสดงให้เห็นว่า เอกสาร อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เป็นพยานหลักฐานมีความถูกต้องแท้จริง การใช้งานระบบบริหารจัดการเอกสาร

อิเล็กทรอนิกส์ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กระบวนการปฏิบัติงานมีความทันสมัยและเป็นไปตามมาตรฐานสากลลดทรัพยากรอย่างกระดาษและหันมาใช้ระบบบริหารจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการงานด้านเอกสารให้มีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งระบบบริหารจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์จะเข้ามามีส่วนช่วยให้การเข้าถึงและถ่ายโอนข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและสามารถอำนวยความสะดวกในการประมวลผลข้อมูล และสื่อสารข้อมูลในระยะทางไกลที่จะสนับสนุนกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์ การใช้ทักษะด้านเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติทางการจะเป็นประโยชน์ไม่เพียงกับบุคลากรจะมีผลในเชิงบวกต่อหน่วยงานย่อยที่เกี่ยวข้องโดยช่วยลดจำนวนของเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์และการปรับปรุงคุณภาพความปลอดภัยและประสิทธิภาพมากขึ้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจึงส่งผลให้ระบบการจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานรวมถึงด้านงานบริหารโดยการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาบทบาทต่างๆ เริ่มจากที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้ใช้โดยทำหน้าที่ในการบันทึกและจัดการข้อมูลจนถึงเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้พัฒนาเป็นที่ปรึกษา แก่องค์กร อีกทั้งยังเป็นผู้ใช้งานเพื่อสนับสนุนการดูแลและบริการซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งตามยุคสมัย เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติเวชศาสตร์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการรักษาผู้ป่วย และส่งผลให้การทำสถิติการเจ็บป่วย สามารถระบุสาเหตุของโรคต่างๆ ติดตาม สืบค้น วิเคราะห์ผลการดำเนินงานของทุกฝ่ายงาน เพื่อใช้วางแผนรวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากร ช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนรวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการวางระบบข้อมูลเพื่อการบริหารระดับสูงเพื่อนำมาพัฒนางานรวมทั้งใช้แบบสอบถามผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านนิติเวชศาสตร์เพื่อให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ประการสำคัญเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นมาตรการในการแก้ไขปัญหาทางด้านข้อมูลทางนิติเวชให้มีการบันทึก รวบรวม ควบคุม และเก็บรักษาอย่างสมบูรณ์ถูกต้องตามมาตรฐาน เพื่อให้ได้ต้นแบบระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติเวชศาสตร์ที่สามารถใช้งานได้ง่าย และเกิดความสะดวกในการใช้งาน ข้อมูลที่บันทึกไว้ในฐานข้อมูลระบบมีรายละเอียดมากเพียงพออย่างต่อเนื่องสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานทางคดีความนำไปใช้อ้างอิงในกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สร้างโปรแกรม Forensic Medical Record เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระดับคะแนนผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉิน ระหว่างเวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจรแบบเดิมกับโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระดับคะแนนผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉิน ระหว่างเวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจรแบบเดิมกับโปรแกรม Forensic Medical Record ที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลการทดลองใช้นวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาค” วิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อปรับปรุงพัฒนากระบวนการ แนวทาง วิธีการ และการประยุกต์ใช้เพื่อการทดลองกระบวนการ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุจราจรทางบก เพื่ออำนวยความสะดวกและเสริมสร้างระบบที่ดีในการทำงานจราจร โดยใช้กรอบแนวคิด สติปัญญา 4 โดยมีสติเป็นฐานดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัญหาของระบบการทำงานเดิม เพื่อมาเปรียบเทียบกับระบบการทำงานใหม่โดยมีนวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาคเป็นเครื่องมือในการศึกษา พร้อมทั้งศึกษาเอกสารตามทฤษฎี รวมทั้งหนังสือและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2551 และความรู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ (R1D1) ดังนี้

1. **หนังสือ เอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการ** ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาการพัฒนาการจัดเก็บเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติเวชศาสตร์ในส่วนภูมิภาค โดยผู้วิจัยทำการสร้างนวัตกรรมเกี่ยวกับระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชันประเภทเวพระเบียน ผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจร (R1) กล่าวคือ การบันทึกข้อมูลตามบันทึกในเวพระเบียนหรือแบบฟอร์ม โดยบันทึกผลการตรวจให้อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2. **แหล่งสืบค้นข้อมูล** ได้แก่ เอกสารจากสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เอกสารข้อมูลจากหน่วยงาน องค์กร และศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย

3. **เก็บรวบรวมข้อมูล** ได้แก่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยอย่างละเอียดด้วยการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ บันทึกเสียง การถอดเทปสัมภาษณ์ และ แบบทดสอบ แล้วนำข้อมูลสำคัญเหล่านั้นไปสรุปเพื่อสร้างนวัตกรรมเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติเวชศาสตร์ในส่วนภูมิภาค (R1)

4. **วิเคราะห์และสรุปข้อมูล** ได้แก่ นำเนื้อหาสาระข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่เรียงเรียง สรุปนัยสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักสถิติพื้นฐาน 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อสร้างแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ (R1) จุดประสงค์อยู่ที่การฝึกสติพร้อมกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี และเอกสาร ตำราด้านหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับหลักสถิติพื้นฐาน 4 โดยมีสติเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ สร้างเครื่องมือ (R1) ตามกรอบแนวคิดแผนงานตามหลักสถิติพื้นฐาน 4 ในการสร้างนวัตกรรม นำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลไปทดลองใช้ เป็นการทดลองใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างกับกลุ่มตัวอย่างของบุคลากรทางด้านสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานทางด้านนิติเวชศาสตร์ในแผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉินในโรงพยาบาลของรัฐภายใต้กำกับของกระทรวงสาธารณสุขในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ออกแบบการทดสอบนวัตกรรม โดยมีหลักสถิติพื้นฐาน 4 ปัญญาเห็นแจ้ง เห็นชัด รูป นาม อริยสัจ ปัญญาเห็นแจ้งโดยอากาต่างๆ มีเห็นไตรลักษณ์ ปฏิจตสมุปบาท ปัญญาเห็นในสิ่งที่ได้เห็นในขณะที่ปฏิบัติงาน

4.1 **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีผู้เชี่ยวชาญ** ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ พยาบาลด้านนิติเวชศาสตร์ จำนวน 206 คน แพทย์นิติเวชศาสตร์ จำนวน 81 คน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 36 คน รวม 323 คน (D1) เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ โรงพยาบาลของรัฐภายใต้กำกับของกระทรวงสาธารณสุข ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงรายจังหวัดอันประกอบไปด้วย 18 โรงพยาบาล

4.2 **วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล** การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำวิธีการขั้นตอนดังกล่าวที่ได้ไปทดลองใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ตรวจสอบคุณภาพ เพื่อปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้ได้รับข้อมูลกลับคืนมามากที่สุด แล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริงที่ได้กำหนดไว้ในงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล (R2, D2) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การฝึกอบรม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอน การสัมภาษณ์ การจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น

และเรียบเรียง การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สภาพพื้นที่ และสถานที่ระหว่างเวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจรแบบเดิมกับโปรแกรม Forensic Medical Record ที่ได้พัฒนาขึ้นใหม่โดยมีหลักสถิติพื้นฐาน 4 ในการสร้างนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 6 เตรียมจัดคู่มือการใช้งานของนวัตกรรม และทำการประเมินสื่อในขั้นตอนต่อไปได้จากการสังเคราะห์และรวบรวมข้อมูลหาค่าประสิทธิภาพ และนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคม (R3 D3)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า 1) ประสิทธิภาพในภาพรวมของเว็บแอปพลิเคชันโปรแกรม Forensic Medical Record อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.00) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับดี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือ ด้านความถูกต้องในการของระบบ และการออกแบบระบบ ($\bar{X}$ = 4.33) รองลงมาคือ ด้านการประเมินระบบด้าน User Experience ($\bar{X}$ = 4.00) รองลงมาคือด้านการประเมินระบบด้าน Security Test ($\bar{X}$ = 3.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการประเมินระบบด้าน User Interface ($\bar{X}$ = 3.33)

การออกแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุจราจร

ในขั้นตอนการออกแบบผู้จัดทำได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาประกอบในการออกแบบ สรุปเนื้อหาเพื่อจัดทำเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ที่แบ่งเนื้อหาตามหมวดหมู่ การออกแบบขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากการควบคุมทิศทางการทำงานของโปรแกรมให้ทำงานได้อย่างเป็นขั้นตอน และมีแบบแผนในการทำงาน ซึ่งการออกแบบขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมที่ดีจะส่งผลทำให้โปรแกรมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และทำงานได้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีขั้นตอนตามหมวดหมู่ 7 ส่วนงาน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน หรือปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย ชื่อ สกุล เพศ อายุ สถานะของผู้บาดเจ็บ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสวมหมวกนิรภัย/การคาดเข็มขัดนิรภัย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเจ็บป่วยเบื้องต้น ประกอบไปด้วย ความแรงดัน ระดับความรู้สึกมีสติ มีเมาสัญญาณชีพ อาการนำ หน่วยสังเกตอาการ การตรวจร่างกาย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย ประเภทของอุบัติเหตุช่วงเวลาที่เกิดอุบัติเหตุ วันของการเกิดอุบัติเหตุ เดือนของการเกิดอุบัติเหตุ และถนนที่เกิดอุบัติเหตุ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 4 ระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ ระดับความรุนแรงของการบาดเจ็บ ได้แก่ กลุ่มผู้บาดเจ็บรุนแรง (Resuscitation, Emergency และ Urgent) และกลุ่มผู้บาดเจ็บไม่รุนแรง (Semi-urgent และ Non-urgent) ประกอบไปด้วย การวินิจฉัยบาดแผล ลักษณะบาดแผล อาจแสดงผลในลักษณะการอัปโหลดรูปภาพบาดแผล ตำแหน่ง ขนาด ความกว้าง ยาว ลึก ชนิดของบาดแผล จำนวน กลไกทำให้เกิดบาดแผล และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 5 ความเห็นของแพทย์ผู้ให้การรักษา อาจแสดงผลออกมาในรูปแบบเอกสารหลังจากลงรายละเอียดข้อมูลทั้งหมดครบถ้วนโดยการให้ผู้ใช้อัปโหลดโปรแกรมส่งพิมพ์ออกมาในรูปแบบเอกสาร (Medical Record for Forensic Medicine)

ส่วนที่ 6 ขั้นตอนทดสอบ (Verification) ผู้วิจัยนำโปรแกรมที่พัฒนาสมบูรณ์ตามการออกแบบ จัดเตรียมแท็บเล็ตสำหรับการทดลอง เข้ารับการตรวจประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และเก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมิน

ส่วนที่ 7 ขั้นตอนการปรับปรุง (Maintenance) ผู้วิจัยนำผลการประเมินโปรแกรมจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และปรับปรุงตามคำแนะนำเพื่อให้ได้โปรแกรม Forensic Medical Record ที่มีความสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 18 โรงพยาบาลที่ทำการเปรียบเทียบโดยการประเมินจากการบันทึกคะแนนแบบตรวจประเมินคุณภาพ เวชระเบียนแบบเดิม มีค่าเฉลี่ย 39.5 ผลคะแนนเวชระเบียนแบบใหม่ มีค่าเฉลี่ย 43.2 มีค่าผลต่าง 3.72 ผลรวมของผลต่าง 12.6 สรุปได้ว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า คะแนนเวชระเบียนใหม่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยเวชระเบียนเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ของระดับคะแนน ผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉินแบบใหม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าแบบเดิม

ระบบการทำงานเวชระเบียนแบบใหม่ทางนิติเวชศาสตร์โดยประยุกต์ใช้หลักหลักสูตรฐาน 4 ในการเขียนแผนงานนวัตกรรมนวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุนิติเวชทางบกในส่วนภูมิภาค พบว่า

1. กายานุปัสสนา มีความรู้ในแผนงานที่จะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรที่เป็นพื้นฐานของการทำงานทั้งหมด จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิชากายวิภาคศาสตร์ระบบต่างๆ ของร่างกายอวัยวะต่างๆ ในร่างกายเกี่ยวกับโครงสร้างของสิ่งมีชีวิตว่าอยู่ส่วนใดของร่างกาย เน้นที่การศึกษาเกี่ยวกับการทำงานและหน้าที่เข้ามาอธิบายปรับปรุงเพื่อให้ได้นวัตกรรมโปรแกรม Forensic Medical Record ที่มีความสมบูรณ์

2. เวทนานุปัสสนา ผสมผสานองค์ความรู้จากพุทธศาสนา และองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นเอง มีการหาข้อมูลใหม่ๆ มาเพื่อพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าเป็นกระบวนการทางการแพทย์ทั้ง ตรวจ วินิจฉัย หาสาเหตุโดยอาศัยความรู้

3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน รู้เท่าทันเวทนา รับรู้ความรู้สึก รับรู้ในสิ่งที่กระทบสัมผัสเมื่อรู้ตามความเป็นจริง ว่าผู้ป่วยมีความเจ็บปวดตรงไหนด้วยตนเอง เช่น เห็นรูปที่ปวด ได้ยินเสียง (คำพูด) ที่ถูกใจหรือไม่ถูกใจ เห็นอาการต่างๆ ร้อน หนาว เกิดความรู้สึก (เวทนา) ต่อสิ่งนั้นๆ เช่นนั้นเอง ฯลฯ เมื่อรู้เท่าทันจนชำนาญจิตเมื่อเห็นความจริง เวทนาเป็นดังนี้เองก็จักรู้เท่าทันจิต ความเบื่อหน่าย คลายความยึดความอยากในจิตสังขาร (ความคิด ความนึกต่างๆ) เมื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า สักแต่เกิดแต่เหตุปัจจัยต่างๆ ตามความเป็นจริงอย่างปรมาตม เป็นสังขารต่างๆ ทางใจเกิดขึ้นเช่น โทสะ (โกรธ) โลภ หลง ดีใจ เสียใจต่างๆ เมื่อเห็นว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดแต่เหตุปัจจัยต้องเป็นเช่นนั้นเอง

4. ธรรมานุปัสสนา รู้เท่าทันธรรม เพื่อให้เกิดภูมิรู้ ภูมิปัญญา ความรู้ความเข้าใจอย่างในสิ่งต่าง ๆ นั้นเอง เมื่อเกิดกาย เวทนา หรือจิตตามข้างต้นแล้วเกิดเห็นธรรมะใดๆ ก็หยิบยกขึ้นมาพิจารณา หรือ คิดนึกสังเกตในสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การคิดนึกดังนี้ไม่ใช่การคิดนึกปรุงแต่งที่ก่อให้เกิดทุกข์ แต่เป็นคิดนึกที่จำเป็นในการดับทุกข์อย่างยิ่ง เช่น เห็นทุกข์หรือรู้ ว่าเป็นทุกข์ก็รู้ว่าเกิดแต่เหตุปัจจัยใด เห็นความไม่เที่ยงแนวทางหลักการปฏิบัติมีความสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นการนำมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบนวัตกรรมในครั้งนี้

5. หลักการพิจารณาธรรมภายนอกเชื่อมโยงกับธรรมภายใน การพิจารณาหลักธรรมคือการพิจารณาตามหลักชั้น 5 ไตรลักษณ์ ตามความเป็นจริงหรือตามธรรม

6. พิจารณาเห็นสรรพสิ่งรวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง (กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนาและจิตตานุปัสสนา) รวมทั้งพิจารณาธรรมในธรรม กล่าวคือสิ่งที่เกิดขึ้น รวมถึงความรู้สึก เวทนาว่าเป็นสภาวะธรรม

7. การพิจารณาดังกล่าวจะเกิดความเบื่อหน่าย วางเฉย ที่เกิดได้ทั้งกายและใจ แต่ถ้าเรารู้จักการคิดปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นมากจนเกินไป

องค์ความรู้ใหม่

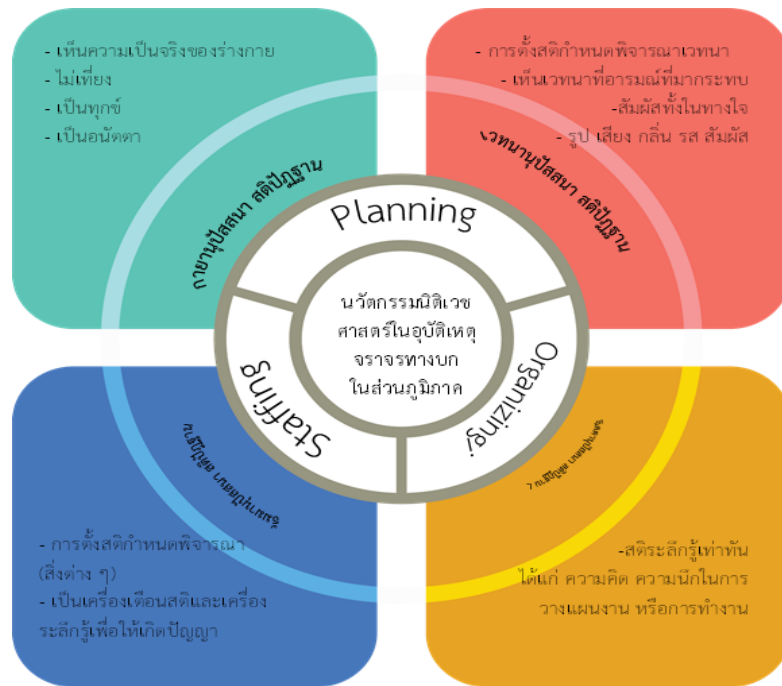

Figure 1: A New Medical Record System in Forensic Medicine by Applying the 4 Foundations of Mindfulness to Write an Innovation Plan for Road Traffic Accidents in the Region.

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ได้ทราบกระบวนการทำงานของนวัตกรรมโปรแกรม Forensic Medical Record แอปพลิเคชัน (Web Application) ที่แบ่งเนื้อหาตามหมวดหมู่ การออกแบบขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากการควบคุมทิศทางการทำงานของโปรแกรมให้ทำงานได้อย่างเป็นขั้นตอน และมีแบบแผนในการทำงาน ซึ่งการออกแบบขั้นตอนการทำงานของโปรแกรมที่ดีจะส่งผลทำให้โปรแกรมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และทำงานได้ตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยโปรแกรมที่ใช้สร้างเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ประกอบด้วย HTML CSS JavaScript และ PHP ซึ่งคัดเลือกโดยคำนึงถึงการออกแบบ โดยการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ ที่แยกออกถึงรูปธรรม นามธรรมที่เกิดขึ้น หมายถึง การมีสติระลึกรู้เท่าทันตามความเป็นจริง รวมทั้งการพิจารณาให้เห็นความจริงใน กาย เวทนา จิต หรือธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติในสติปัฏฐาน 4 และส่งผลที่ดีต่อการทำงานและการดำรงชีพเป็นการผสมผสานองค์ความรู้จากพุทธศาสนา และองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นเองที่ได้วางแผนไว้ ทำให้สามารถสร้างนวัตกรรมเว็บแอปพลิเคชันจัดการงานเวชระเบียนด้านเอกสารภายในองค์กรจากแบบเดิมเป็นระบบใหม่ โดยมีความยืดหยุ่นรู้เท่าทันธรรม เพื่อให้เกิดภูมิรู้ ภูมิปัญญา ความรู้ความเข้าใจอย่างในสิ่งต่างๆ สามารถเพิ่มลดหรือแก้ไขข้อมูลในระบบใหม่ได้ ระบบการทำงานเวชระเบียนแบบใหม่ทางนิติเวชศาสตร์โดยประยุกต์ใช้หลักหลักสติปัฏฐาน ๔ ในการเขียนแผนงานนวัตกรรมในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาคเข้ามาอธิบายปรับปรุงเพื่อให้ได้โปรแกรม Forensic Medical Record มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การสร้างโปรแกรม Forensic Medical Record โดยจัดทำในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชันเป็นการทำงานผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยใช้เว็บเบราว์เซอร์เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างเครื่องเซิร์ฟเวอร์ กับเครื่องไคลเอนต์และเมื่อไคลเอนต์มีการร้องขอข้อมูลมายังฝั่งของเซิร์ฟเวอร์ ซึ่งการทำงานบนเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) จะประกอบไปด้วยเครื่องเซิร์ฟเวอร์และเครื่องไคลเอนต์ โดยจะเริ่มต้นเมื่อผู้ใช้งานเปิดเว็บเบราว์เซอร์ เพื่อร้องขอเปิดไฟล์ PHP ไปยังต้นทางหรือเว็บเซิร์ฟเวอร์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากนั้นเซิร์ฟเวอร์จะทำการประมวลผลไฟล์ PHP และเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลเพื่อส่งผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลเป็นภาษา HTML กลับมายังเว็บเบราว์เซอร์ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ จรัส พงเจริญ (Phongcharoen, 2017) ได้ศึกษาและรวบรวมความหมายเกี่ยวกับผลการเรียนด้วยเว็บแอปพลิเคชันการศึกษาโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนโปรแกรมบนเว็บของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า เว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) คือ การพัฒนาระบบงานบนเว็บ ซึ่งมีระบบมีการไหลเวียนในแบบ Online ทั้งแบบ Local ภายในวง LAN และ Global ออกไปยังเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้เหมาะสำหรับงานที่ต้องการข้อมูลแบบ Real Time การทำงานของ Web Application นั้นโปรแกรมส่วนหนึ่งจะวางตัวอยู่บน Rendering Engine ซึ่งตัว Rendering Engine จะทำหน้าที่หลักๆ คือ นำเอาชุดคำสั่งหรือรูปแบบโครงสร้างข้อมูลที่ใช้ในการแสดงผล นำมาแสดงผลบนพื้นที่ส่วนหนึ่งในจอภาพ โปรแกรมส่วนที่วางตัวอยู่บน Rendering Engine จะทำหน้าที่หลักๆ คือ การเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่แสดงผล จัดการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับเข้ามาเบื้องต้นและการประมวลผลบางส่วน แต่ส่วนการทำงาน หลักๆ จะวางตัวอยู่บนเซิร์ฟเวอร์ในลักษณะ Web Application แบบเบื้องต้น ฝั่งเซิร์ฟเวอร์จะประกอบไปด้วยเว็บเซิร์ฟเวอร์ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อกับไคลเอนต์ตาม โปรโตคอล HTTP/HTTPS โดยนอกจากเว็บเซิร์ฟเวอร์จะทำหน้าที่ส่งไฟล์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงผลตามมาตรฐาน HTTP ตามปกติทั่วไปแล้ว เว็บเซิร์ฟเวอร์จะมีส่วนประมวลผลซึ่งอาจจะเป็นตัวแปลภาษา เช่น Script Engine ของภาษา PHP หรืออาจจะมีการติดตั้ง .NET Framework ซึ่งมีส่วแปลภาษา CLR ที่ใช้แปลภาษา Intermediate จากโค้ดที่เขียนด้วย VB.NET หรือ C#.NET หรืออาจจะเป็น J2EE ที่มีส่วแปลไบต์โค้ดของคลาสที่ได้จากโปรแกรมภาษาจาวา เป็นต้น พบว่า 1. คะแนนความสามารถในกระบวนการแก้ปัญหาการเขียนโปรแกรมบนเว็บมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 40.76 (คะแนนเต็ม 48 คะแนน) ผลคะแนนความสามารถอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งยอมรับข้อสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เว็บแอปพลิเคชันการศึกษาด้วย Google apps for Education ที่ใช้กระบวนการแก้ปัญหาทั้ง 4 ขั้นตอนมีส่วนส่งเสริมความสามารถในกระบวนการแก้ปัญหา

ประสิทธิภาพในภาพรวมของเว็บแอปพลิเคชันโปรแกรม Forensic Medical Record อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.00) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับดี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน คือ ด้านความถูกต้องในการของระบบ และการออกแบบระบบ ($\bar{X}$ = 4.33) รองลงมาคือ ด้านการประเมินระบบ ด้าน User Experience ($\bar{X}$ = 4.00) รองลงมาคือด้านการประเมินระบบด้าน Security Test ($\bar{X}$ = 3.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการประเมินระบบด้าน User Interface ($\bar{X}$ =3.33) ทั้งนี้ในการประเมินประสิทธิภาพของของเว็บแอปพลิเคชันโปรแกรม Forensic Medical Record โดยค่า S.D ของการประเมินบางหัวข้อมีความแตกต่างกัน เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมีความถนัดหรือชำนาญที่แตกต่างกัน ทำให้ผลคะแนนในบางหัวข้อมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากมีการพัฒนาระบบให้มีความสมบูรณ์ฟังก์ชัน คะแนนในบางหมวดหมู่อาจทำให้อยู่ในเกณฑ์ในระดับดีมาก อย่างเช่น การเขียนโปรแกรมให้ครอบคลุมทุกฟังก์ชันและมีความชัดเจนไม่กระจายฟังก์ชันต่างๆ มากหรือน้อยเกินไป ทำให้มองว่าการมีฟังก์ชันย่อยกระจายอยู่หลายส่วนบนหน้าจจะเป็นการสิ้นเปลืองเนื้อที่ และทำให้เห็นลำดับการทำงานของระบบ

ได้ลำบากมากขึ้น สอดคล้องกับ จงกล คงประเสริฐ (Khongprasert, 2012) ได้ศึกษาและรวบรวมความหมายเกี่ยวกับ การศึกษาความพึงพอใจระบบการบันทึกเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ผู้ป่วยอุบัติเหตุ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ด้านการพัฒนาคุณภาพของการใช้งานระบบเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ด้านการพัฒนาคุณภาพที่ชัดเจนมากที่สุดคือ การเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารในโรงพยาบาลโดยเฉพาะระหว่างทีมแพทย์ และพยาบาล กล่าวถึงระบบการรายงานอุบัติเหตุนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขป้องกันพบว่า ระบบคอมพิวเตอร์สามารถช่วยในการค้นหาความเสี่ยงเชิงรุกได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 18 โรงพยาบาลที่ทำการเปรียบเทียบโดยการประเมินจากการบันทึกคะแนนแบบตรวจประเมินคุณภาพ เวชระเบียนแบบเดิม มีค่าเฉลี่ย 39.5 ผลคะแนนเวชระเบียนแบบใหม่ มีค่าเฉลี่ย 43.2 มีค่าผลต่าง 3.72 ผลรวมของผลต่าง 12.6 สรุปได้ว่า ผู้ใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมาใหม่มีคะแนนจากการบันทึกแบบตรวจประเมินคุณภาพหลังการใช้สูงกว่าก่อนใช้ รวมถึงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของของเว็บแอปพลิเคชันอยู่ในระดับดีมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ เพิ่มบทบาทให้ผู้ใช้สามารถปฏิบัติและลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ย 4.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 น้อยที่สุดคือ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์การทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ย 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15

หลังจากที่ได้ทราบถึงผลการประเมินเปรียบเทียบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระดับคะแนน ผลการตรวจประเมินคุณภาพเวชระเบียนผู้ป่วยนอก/ฉุกเฉิน ระหว่างเวชระเบียนผู้ป่วยฉุกเฉินจากอุบัติเหตุ จราจรแบบเดิมกับโปรแกรม Forensic Medical Record ที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ นำเอาผลการประเมินในแต่ละด้านมาผ่านระเบียบวิธีการทางสถิติ เพื่อหาค่าเฉลี่ยรวมทั้งส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพโดยรวมทำให้เห็นว่าโปรแกรม Forensic Medical Record ที่สร้างขึ้นมาใหม่มีประสิทธิภาพมากขึ้น พบว่า การพัฒนาระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่องานบริหารจัดการเอกสารและข้อมูลข่าวสารต่างๆ แล้ว ยังอำนวยความสะดวกภายในองค์กร เพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารและไฟล์เอกสาร สร้างบันทึกข้อความ ค้นหาและดาวน์โหลดเพื่อให้การใช้งานได้เข้าถึงข้อมูลสามารถเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารไปยังผู้รับได้ สามารถควบคุมและตรวจสอบสิทธิการเข้าถึงตลอดอายุการใช้งานของเอกสาร กำหนดประเภทและชนิดของเอกสารตามความต้องการขององค์กรต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยมีโครงสร้าง 4 ระดับที่แตกต่างกัน เครื่องมือในการพัฒนาในส่วนเซิร์ฟเวอร์ ได้เลือกใช้ระบบ ปฏิบัติการลินุกซ์ (Linux) ระบบการจัดการฐานข้อมูล MYSQL โปรแกรมอาปาเช่เว็บเซิร์ฟเวอร์ โปรแกรมภาษา พีเอชพี เป็นซอฟต์แวร์ทูล และได้ใช้โปรแกรมเน็ตสเคป หรือโปรแกรมอินเทอร์เน็ตเอกซ์พลอเรอร์ เป็นซอฟต์แวร์ในการทำงาน ส่วนผลที่ได้พบว่า มีประสิทธิภาพ ในระดับดีมาก และสามารถที่จะนำไปใช้ในองค์กรต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นิลวรรณ วาณิชสุขสมบัติ (Vanichsuksombat, 2005) ได้ศึกษาและรวบรวมความหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาแล้วสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานที่สลับซับซ้อนของสมองที่ต้องอาศัยสติปัญญา ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด การรับรู้ ความชำนาญ รูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ประสบการณ์เดิมทั้งจากทางตรง (เรียนรู้ด้วยตนเอง) และทางอ้อม (มีผู้อบรมสั่งสอน) มโนคติ กฎเกณฑ์ ข้อสรุป การพิจารณา การสังเกตและการใช้กลยุทธ์ทางปัญญาที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความรู้ความเข้าใจต่างๆ อย่างมีวิจารณ์ญาณ มีเหตุผลและจิตนาการ เพื่อหาแนวปฏิบัติให้ปัญหานั้นหมดสิ้นไป บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการและได้มาซึ่งความรู้ใหม่ กระบวนการแก้ปัญหาว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นและวิธีการแก้ปัญหานั้น ผู้แก้ปัญหาแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะบุคคล การแก้ปัญหาจึงไม่เหมือนกัน การแก้ปัญหาไม่มีขั้นตอนที่แน่นอนและไม่เป็นไปตามลำดับก่อนหลัง นอกจากนี้การแก้ปัญหายังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ภูมิภาวะทางสมอง สภาพการณ์ที่แตกต่างและกิจกรรมความสนใจ

ของแต่ละคนที่มีต่อปัญหานั้น สอดคล้องกับ อัจฉรา นิลรัตน์ทัย และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (Nilrattanothai and Phramaha Hansa Dhammahāso, 2021) ได้ศึกษาและรวบรวมความหมายเกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร วัตถุประสงค์การวิจัยมีวินัยจราจรพบว่าสถิติอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ของไทยสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก สาเหตุมาจากความประมาท ไม่เคารพกฎจราจร สภาพรถไม่พร้อมใช้งาน ขาดทักษะในการขับขี่ การไม่เข้ข้มงวดด้านกฎหมาย ขาดการตระหนักถึงผลกระทบและโทษ 2) การเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธสันติวิธี โดยอาศัยไตรสิกขาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึก ทำให้เกิดสติตระหนักรู้ ระวังระมัดระวัง รอบคอบ ใส่ใจ ใคร่ครวญ ระงับยับยั้งใจ เห็นคุณค่าเห็นโทษ คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่น เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ และ 3) การนำเสนอการเสริมสร้างจิตสำนึกวินัยจราจรตามหลักพุทธสันติวิธี ของนักเรียนวิทยาลัยการอาชีพหลังสวน จังหวัดชุมพร ครอบคลุมการพัฒนา 4 ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา การฝึกอบรมมี 16 รายวิชา ผลจากการฝึกอบรมเกิดภูมิคุ้มกันที่ดี 4 ด้าน ได้แก่ AFRA คือ A: Awareness การตระหนักรู้ การวิเคราะห์ตนเองได้ การรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและควบคุมตนเองได้ F: Fluency แรกฉาน มีไหวพริบ ความเชี่ยวชาญ R: Reflection ตรึกตรอง การคิดวิเคราะห์และใคร่ครวญ การคิดหาเหตุผลและแยกประเด็นได้ และ A: Awakening ตื่นรู้ การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน

สรุป

นวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาค ช่วยในการส่งเสริมให้เกิดการบริการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับระบบการทำงานเวอร์ชันแบบเดิม โปรแกรมอิเล็กทรอนิกส์ทางนิติเวชศาสตร์ในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) มีการทำงานร่วมกับฐานข้อมูล สามารถเรียกใช้งานผ่านเบราว์เซอร์ต่างๆ โดยไม่ต้องทำการติดตั้งแอปพลิเคชันเหล่านั้นลงไปในเครื่องแต่สามารถเรียกใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลาโดยการร้องขอเปิดไฟล์ PHP ไปยังเซิร์ฟเวอร์ ผ่านเบราว์เซอร์ ซึ่งเว็บเซิร์ฟเวอร์จะทำการประมวลผลและส่งภาษา HTML กลับมายังผู้ร้องขอผ่านทางเบราว์เซอร์ของผู้ใช้งาน ทำให้สามารถสร้างเว็บแอปพลิเคชันจัดการงานเวอร์ชันด้านเอกสารภายในองค์กรจากแบบเดิมเป็นระบบใหม่โดยการประยุกต์ใช้หลักหลักสถิติพื้นฐาน 4 ในการเขียนแผนงานนวัตกรรมในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาคทำให้มีความยืดหยุ่นรู้เท่าทันธรรม เพื่อให้เกิดภูมิรู้ ภูมิปัญญา ความรู้ความเข้าใจอย่างในสิ่งต่างๆ โดยหลักการพิจารณาธรรมภายนอกเชื่อมโยงกับธรรมภายใน การพิจารณาหลักธรรมคือการพิจารณาตามความเป็นจริงหรือตามธรรม เมื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า สักแต่เกิดแต่เหตุปัจจัยต่างๆ ตามความเป็นจริงอย่างปรมาตถ์ เป็นสังขารต่างๆ ทางใจเกิดขึ้นเช่น โทสะ (โกรธ) โลภ หลง ดีใจ เสียใจต่างๆ เมื่อเห็นว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดแต่เหตุปัจจัยต้องเป็นเช่นนั้นเอง ระบบการทำงานเวอร์ชันแบบใหม่ทางนิติเวชศาสตร์โดยประยุกต์ใช้หลักสถิติพื้นฐาน 4 ในการเขียนแผนงานนวัตกรรมในอุบัติเหตุจราจรทางบกในส่วนภูมิภาคเข้ามาอธิบายปรับปรุงเพื่อให้ได้โปรแกรม Forensic Medical Record มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การสร้างนวัตกรรมโปรแกรมนิติเวชศาสตร์ในอุบัติเหตุนิติเวชทางบกเกิดขึ้นจากการเห็นถึงปัญหา จึงเก็บรวบรวมข้อมูลเวชระเบียนที่มีอยู่เดิมนำมาปรับเปลี่ยนลดเพิ่มฟังก์ชันหรือดีไซน์บางอย่างเพื่อให้สามารถใช้งานได้ดียิ่งขึ้น ทำให้การทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสะดวกขึ้นง่ายขึ้นกว่าระบบการทำงานเดิม

โปรแกรม Forensic Medical Record ก็ยังมีข้อจำกัดของระบบในหลายด้าน เช่น โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมา ยังไม่สามารถพัฒนาเพื่อกำหนดโครงสร้างขององค์กรที่มีความซับซ้อนในหลายระดับ รวมถึงระบบโปรแกรม Forensic Medical Record ที่พัฒนาขึ้นมีรูปแบบการเขียนโปรแกรมเพื่อเชื่อมโยงกับฐานข้อมูล จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการระบุชื่อฐานข้อมูล ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่านอยู่ภายใน Source Code ของโปรแกรมทั้งนี้ยังสามารถพัฒนาระบบให้รองรับฐานข้อมูลที่เพิ่มขึ้นในอนาคตเพื่อการทำงานของระบบให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ในส่วนของการจัดเก็บตัวข้อมูล หรือไฟล์ต้นฉบับเอกสาร ในการพัฒนาครั้งต่อไปควรจะทำให้สามารถจัดเก็บไว้บนเซิร์ฟเวอร์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลเฉพาะ ซึ่งฐานข้อมูลมีขนาดใหญ่ ควรมีระบบการป้องกันที่ปลอดภัย

2.2 ส่วนข้อมูลหรือสรุปรายงานในหมวดต่างๆ ในการพัฒนาต่อไป อาจจะมีการเพิ่มการแสดงผลข้อมูลของรายงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานให้ละเอียดและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.3 การสำรองข้อมูล (Back up) ควรมีการสำรองข้อมูลที่มากกว่าความจำเป็นเป็นพื้นฐานทั่วไป เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของเอกสารทั้งองค์กร

2.4 ยังมีหลักการอีกหลายประการในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้แผนการทำงานเป็นไปอย่างสมบูรณ์มากขึ้น

References

- Lertwut, K., Bothiyod, W., & Unban, C. (2018). *Development of a Prevention Model*. Lamphun Province: Lamphun Provincial Disaster Prevention and Mitigation Office.
- Malithong, K. (1897). *Educational Technology and Innovation*. Bangkok: Printing House Knowledge. Retrieved August 9, 2009, from <http://www.nia.or.th/innolinks>
- Pasilatesang, B. (2010). *Web Application Development Using PHP, MySQL and Dreamweaver*. Bangkok: Se-education.
- Pattum, J., Sooksai, C., Maikong, N., & Yuthao, S. (2020). A Guidelines for the Medical Record Staff Potential Development of Graduate in Medical Record Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University. *Integrated Social Science Journal: ISSJ*, 7(2), 33-58.
- Preeyakorn, P. (1995). *Theories and Concepts of Development in Development Management*; Bangkok: Samchareon Phanich Co., Ltd.
- Sucharitrangkun, N. (2007). *Legal Credibility of Electronic Documents*. Chulalongkorn Educational and Innovative Research. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

- Thanawatthathien, P. (2013). *Design and Build Beautiful Websites with Dreamweaver CS6*. Bangkok: Reviva Co., Ltd.
- Watimathi, Y. (1991). *Community Development: From Theory to Practice*. Bangkok: Bangkok Blocks.
- Wichairat, K. (1999). *Forensic Clinic: Forensic Medicine*, Faculty of Medicine, Chiang Mai University. Chiang Mai: Chiang Mai Press.

การศึกษาอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าและมาตรฐานการพัฒนาวัด

กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*

The Study of Spatial Identity of Forests Temples and Temple Development Standards of Buddhist Monastery Department, National Office of Buddhism

¹กชพร วงษาเนา และ วัฒนพันธุ์ ครุฑเสนา

¹Kotchaphorn Wongsanao and Watanapun Krutasaen

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: info.kotchaphorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความ การศึกษาอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าและมาตรฐานการพัฒนาวัด กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ภาพอนาคตสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างภายในวัดป่าด้วยพุทธสหวิทยาการ ซึ่งในบทความนี้มุ่งศึกษาอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่า และมาตรฐานการพัฒนาวัดเป็นมาตรฐานจากการกำหนดของกองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปัจจุบันป่าไม้ที่ล้อมรอบวัดป่าในประเทศไทยจำนวนหลายวัดได้ถูกตัดโค่น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่ก็เพื่อใช้ประโยชน์ในที่ดินวัดป่าหลายวัดจึงกลายสภาพเป็นวัดบ้าน ถึงแม้ว่าพระสงฆ์ในวัดเหล่านี้จะยังคงธรรมเนียมปฏิบัติแบบสายพระป่าอยู่ แต่วัดป่าได้สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ไปแล้วคงเป็นวัดป่าเพียงชื่อ แต่ทั้งนี้ วัดป่าก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อเวลาเปลี่ยนสังคมเปลี่ยน และปัจจัยทางเศรษฐกิจเปลี่ยนวัดป่าจึงต้องเปลี่ยนไป โดยในบทความนี้เลือกทำการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัดป่าที่ได้รับพิจารณาคัดเลือกจากประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง ผลการคัดเลือกอุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ประจำปี 2563 ซึ่งมีจำนวนวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 13 แห่ง โดยพบว่า วัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษามีความย้อนแย้งกับสิ่งที่ได้รับคัดเลือกและความมีอัตลักษณ์ของวัดป่าถึงแม้วัดที่ได้รับการคัดเลือกต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบ การพัฒนาวัดเพื่อให้วัดมีสภาพสะอาด สงบ และสว่าง เพื่อสร้างความสุขทางด้านจิตใจให้กับประชาชน แต่ก็ไม่มีข้อใดจากการได้รับการคัดเลือกที่บ่งบอกได้ว่าวัดป่าจะสามารถรักษาอัตลักษณ์ของวัดป่าได้จริง

คำสำคัญ: อัตลักษณ์เชิงพื้นที่; วัดป่า; มาตรฐานการพัฒนาวัด

Abstract

The article entitled “the study of spatial identity of forest temples and temple development standards of Department of Buddhist Monastery Affairs, National Office of Buddhism, is part of the thesis on “The scenario of built environment inside the forest temple by interdisciplinary Buddhist.” This article aimed to study spatial identity of forest temples and temple development standards of Buddhist Monastery Department, National Office of Buddhism. Nowadays, forests surrounding a number of temples in Thailand have been cut down for exploitation or land use. As a result, several forest temples turn housing temples. Although monks in these temples still follow the traditions as forest monks, forest temples already lost their spatial identity. Only the name as “forest temple” remains. Nonetheless, forest temples are still part of the society. When time changes, the society changes, and when economic factors change, forest temples change as well. In this article, the samples as forest temples were analyzed. They were selected from the announcement of National Office of Buddhism on the selection results of temple educational parks, role-model developed temples, and role-model developed temples with outstanding achievements in 2020. There were 13 selected forest temples. The findings revealed that those selected as role-model developed temples with outstanding achievements, role-model developed temples, and of temple educational parks contradicted the received awards and the identity of forest temples. Despite the requirements for the development in term of restoration; landscape improvement that suited the areas for perfect utilization; and temple development for cleanliness, peace, and brightness in order to create mental happiness for people, none of those requirements indicated that forest temples could actually maintain the identity of forest temples.

Keywords: Spatial Identity; Forests Temples; Temple Development Standards

บทนำ

บทความนี้มุ่งศึกษาอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าและมาตรฐานการพัฒนาวัด ซึ่งเป็นมาตรฐานจากการกำหนดของกองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยปัจจุบันมาตรฐานการพัฒนาวัดใช้เป็นมาตรฐานการพัฒนาทั้งวัดบ้านหรือวัดคามวาสีและวัดป่าหรือวัดธรรมาวาสี ซึ่งเป็นวัดอีกประเภทหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันของชาวพุทธ ในฐานะที่เป็นวัดสายธรรมยุติ เป็นวัดที่เป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด จึงต้องอยู่อาศัยในสถานที่ที่เงียบสงบ สงัด เพื่อหลีกเลี่ยงความวุ่นวาย พระสงฆ์ที่อาศัยวัดป่าอาจกล่าวได้ว่าอาศัยวัดป่าเพียงชั่วคราวเท่านั้นในช่วงเข้าพรรษา แต่ในช่วงเวลาอื่นๆ คือ การออกธุดงค์ ปักกลด ไปเรื่อยๆ ในป่านั่นเอง ดังนั้น การที่วัดประเภทนี้ต้องอยู่ในป่าจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมและสมควร เนื่องด้วยป่าเป็นสถานที่ที่เงียบสงบ สงัด ปราศจากสิ่งที่จะเข้ามารบกวนดังที่กล่าวข้างต้น แต่ด้วยปัจจุบันมีการพัฒนาความเจริญในทุกๆ ด้าน เช่น เทคโนโลยี ความทันสมัย สิ่งอำนวยความสะดวก ตึก อาคารต่างๆ ที่มีการพัฒนาความเจริญ ไม่เว้นแม้กระทั่งวัดป่าที่มีการพัฒนาความเจริญด้วยเช่นกัน การก่อสร้างสิ่งต่างๆ ก่อให้เกิดความสวยงามให้แก่วัดป่า แต่กำลังทำลายความเป็นป่าหรือความเป็นธรรมชาติ ทำให้อัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าเปลี่ยนไป ซึ่งมาตรฐานการพัฒนาวัดมิได้มี

การแยกประเภทของวัดทั้ง วัดบ้านหรือวัดคามวาสีและวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี เนื่องด้วยวัดทั้งสองประเภทนี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผู้เขียนมองเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าอันที่จริงแล้วการพัฒนาความเจริญของวัดป่าซึ่งปัจจุบันมีการส่งเสริมการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจะมีแตกต่างจากวัดบ้าน และความเหมาะสมของมาตรฐานการพัฒนาวัดที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานกับวัดป่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด รวมถึงเกณฑ์มาตรฐานนี้ได้สังเกตเห็นและเน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ของวัดป่าหรือไม่นั่นเอง

ในอดีตต้นกำเนิดวัดในพระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นในป่า เพราะป่าเป็นธรรมชาติที่เงียบสงบเป็นที่สัปปายะของผู้ปฏิบัติธรรม จึงกลายเป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจวบจนปัจจุบัน (Chaisuwan and Charoonseang, 2018) เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์ชีพอยู่เมื่อราว 2,500 ปีก่อนนั้น พบหลักฐานว่า พุทธบริษัทและคนอินเดียโบราณครั้งพุทธกาลมักเรียกขานสถานที่ที่เป็นวัดด้วยคำว่า อาวาส สังฆาราม วิหาร และ อาราม โดยแนวคิดในการสร้างวัดมาจากความจำเป็นด้านสถานที่สำหรับปฏิบัติศาสนกิจและความศรัทธาของพุทธบริษัท ซึ่งในแง่อุดมคติของการปฏิบัติธรรมเพื่อดับทุกข์แล้วโดยแท้จริง ภิกษุสามารถปฏิบัติตนเพื่อดับทุกข์ได้ทั้งในเสนาสนะตามธรรมชาติในป่า โดยไม่ต้องจำพรรษาในวัดที่สร้างขึ้นเป็นการเฉพาะ และเดิมมิได้ทรงบัญญัติให้ภิกษุจำพรรษาในสถานที่ใด แต่ในที่สุดพระองค์ทรงมีพุทธานุญาตให้ภิกษุจำพรรษาได้ ณ สถานที่ต่อไปนี้ คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนลั่น และถ้ำ วัดอุปประสงค์หลักก็เพื่อให้ภิกษุมีสถานที่อันสะดวกต่อการจำพรรษา เจริญสมาธิเป็นสำคัญ และเพื่อให้ภิกษุมีสถานที่กำบังแดด ลม ฝน และสัตว์ร้าย นอกจากวัดจะเกิดขึ้นจากความจำเป็นที่ต้องการมีสถานที่ที่สะดวกต่อการเจริญสมาธิแล้ว การก่อสร้างวัดและเสนาสนะภายในวัดของพุทธบริษัทนั้นก็ประกอบไปด้วยความศรัทธาที่พุทธบริษัทมีต่อพระศาสนาด้วย (Jongjitngam, 2021) ซึ่งการสร้างวัดในประเทศไทยมี 2 ประเภทคือ วัดบ้านหรือวัดคามวาสี เป็นวัดที่สร้างขึ้นสำหรับชุมชนหรือเมือง การกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายนี้มุ่งไปในทางปฏิบัติด้านพิธีกรรมทางศาสนา และเน้นการศึกษาทางหนังสือเพื่อแสวงหาความรู้สำหรับใช้ในการสั่งสอน เกิดขึ้นเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช โปรดให้เผยแพร่พุทธศาสนาในนานาประเทศส่งพระเถระ 2 องค์มาเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทย เมื่อมีพุทธศาสนิกชนและผู้ขอบวชมากขึ้น จึงไปขอพระบรมธาตุและคณะสงฆ์มาจากอินเดีย สร้างพุทธเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุจึงเกิดมีวัดขึ้น และวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี เป็นวัดที่ส่วนใหญ่นิยมตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าเขา ส่วนใหญ่มีเพียงกุฏิและศาลาโถงอเนกประสงค์ ไม่มีอาคารและแบบแผนมากนัก มีพระสงฆ์เหล่าน้อยจำวัดเฉพาะเพียงช่วงเช้าพรรษา และจะมุ่งธุดงค์เข้าป่าลึก ปักกลด ผักกูด ธรรมฐานจิต และจาริกไปเรื่อยๆ ก่อนกลับออกมาจำพรรษาที่วัดอีกครั้งเมื่อถึงฤดูเข้าพรรษาใหม่ ความต้องการทำสังฆกรรมใด ก็เพียงอาศัยการกำหนดขึ้นใช้เพียงชั่วคราวเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจดีย์จะไม่มีการสร้างในวัดอรัญวาสีหรือวัดป่าที่แท้จริง (Chansuebsri, n.d.) ซึ่งวัดป่าหรือวัดอรัญวาสีเกิดขึ้นเมื่อภายหลังพระเจ้าปรากรมพาหุอุปถัมภ์ให้ทำสังคายนาครั้งที่ 4 ที่ประเทศลังกาเรียบร้อยแล้ว เป็นเมืองที่มีพระไตรปิฎกที่ได้รับการชำระถูกต้อง โดยเชื่อว่าพระสงฆ์มีข้อวัตรปฏิบัติตรงตามพระไตรปิฎก มีหลักเกณฑ์ในการคัดกรองและรับผู้จะเข้าสู่สังฆมณฑลอย่างน้อยต้องลาสิกขาจากนิกายเดิมเพื่อรับความเป็นลังกาวงศ์ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เมืองที่นับถือพระพุทธศาสนาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า มอญ สยาม ล้านนา ล้านช้าง กัมพูชา เดินทางสู่ลังกานำพุทธศาสนายิ่งดินแดนตน (Phramaha Punsombat Pabhakaro, Phrakrusamu Thanachot Ciradhammo and Peuchthonglang, 2021) และในประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลและมีการก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมโดย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงพระผนวช ด้วยทรงเห็นว่า การศึกษาพระศาสนาและการปฏิบัติที่ทำตามกันมานั้น ไม่ใช่พุทธแท้ มีการผิดแผกไปจากคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่มาก พระองค์จึงอ้างเหตุผลของความไม่บริสุทธิ์นั้น แยกตน

ออกมาก่อตั้ง และได้สร้างข้อปฏิบัติที่ต่างจากนิกายเดิม ไม่ว่าจะเป็นการนุ่งห่มจีวร การปฏิบัติซึ่งเป็นการแสดงออกทางนามธรรมยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม กระทั่งพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ทรงสามารถแสดงเป็นรูปธรรมชัดเจนทางสถาปัตยกรรมด้วยการสร้างงานในรูปแบบที่หวนกลับไปใช้แบบอย่างสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัยและอยุธยา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระภิกษุจากกรุงเทพฯ สู่หัวเมืองอันห่างไกลเพื่อเผยแผ่ธรรมยุติกนิกาย ซึ่งอุบลราชธานีเป็นเมืองแถบลุ่มน้ำโขงและอีสานแห่งแรกที่ธรรมยุติกนิกายก่อตั้งขึ้น (Tongklom, 2015) นอกจากนี้ ในอดีตวัดป่านั้นต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้ล้อมรอบในรัศมี 1 กิโลเมตร ซึ่งหากประเทศไทยมีวัดป่า 100 วัด และแต่ละวัดรักษาผืนป่าไว้ได้วัดละ 4 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น วัดป่า 100 วัด ก็สามารถรักษาผืนป่าได้ถึง 400 ตารางกิโลเมตรได้ ปัจจุบันป่าไม้ที่ล้อมรอบวัดป่าในประเทศไทยจำนวนหลายวัดได้ถูกตัดโค่น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่ก็เพื่อใช้ประโยชน์ในที่ดิน วัดป่าหลายวัดจึงกลายสภาพเป็นวัดบ้าน เช่น วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา และวัดป่าสุโคโต จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น ถึงแม้ว่าพระสงฆ์ในวัดเหล่านี้จะยังคงธรรมเนียมปฏิบัติแบบสายพระป่าอยู่ แต่วัดป่าได้สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ไปแล้ว คงเป็นวัดป่าแต่เพียงชื่อ ทั้งนี้ คงเป็นเพราะวัดป่ารวมทั้งพระป่าแม้จะได้ชื่อว่าอยู่ในป่า แต่ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อเวลาเปลี่ยนสังคมเปลี่ยน และปัจจัยทางเศรษฐกิจเปลี่ยน วัดป่าจึงต้องเปลี่ยนไป (Chaisuwan and Charoonseang, 2018)

จากข้อมูลดังกล่าวทั้งหมด ผู้เขียนจึงมีแนวคิดผ่านการเขียนบทความนี้ โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาจากวัดที่ได้รับการคัดเลือกวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษาในวัด เมื่อปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ซึ่งมีวัดที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 120 วัด ได้แก่ วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นจำนวน 30 วัด วัดพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 30 วัด และอุทยานการศึกษาในวัด จำนวน 60 วัด (The National Office of Buddhism, 2020) โดยผู้เขียนทำการแยกประเภทของวัดบ้านหรือวัดคามวาสีและวัดป่าหรือวัดธรรมาวาสออกจากกัน มีวัดป่าที่ถูกคัดเลือกจำนวน 13 วัดจากจำนวนวัดที่ได้รับการคัดเลือกทั้งหมด มาวิเคราะห์วัดป่าที่แท้จริงที่ยังคงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ หรือกึ่งสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ หรือสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ไปแล้ว เพื่อแสดงถึงข้อมูลจำนวนวัดป่าที่ยังคงเป็นวัดป่าที่แท้จริง และนำมาเป็นต้นแบบของวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกมาวิเคราะห์มาตรฐานการพัฒนาวัดของกองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าเหมาะสม หรือควรปรับปรุงส่วนใดบ้าง นำไปสู่การเสนอแนะซึ่งจะเป็นข้อเสนอแนะของผู้เขียนเอง

ลักษณะพื้นที่ภายในวัดป่า

จากบทนำดังกล่าวข้างต้นวัดป่าอาจจะไม่สามารถมีป่าไม้ล้อมรอบรัศมี 1 กิโลเมตรและรักษาผืนป่าไว้วัดละ 4 ตารางกิโลเมตรได้ แต่ก็ยังคงรักษาผืนป่าไว้ได้ไม่น้อยหากวัดป่าไม่ได้สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ ผู้เขียนจึงมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า วัดป่าบางแห่งอาจจะไม่ได้สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ทั้งหมด แต่อาจเป็นการกึ่งสูญเสียเป็นการสูญเสียพื้นที่ป่าเพื่อพัฒนาไปเป็นพื้นที่อื่นๆ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงการใช้พื้นที่ของป่าหรือที่ดินของวัดที่มีเนื้อที่เป็นป่า ซึ่งโดยทั่วไปแล้ววัดทั่วไปจะประกอบด้วยที่ดิน 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ที่วัด มักแบ่งการใช้พื้นที่ออกเป็น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตที่ปรกคือที่ว่างที่ป่า ให้พระสงฆ์ปฏิบัติกรรมฐาน (มักมีเฉพาะในวัดธรรมาวาส)

ประเภทที่ 2 ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ดินที่มีผู้บริจาควัด เพื่อให้วัดได้ใช้ประโยชน์

ประเภทที่ 3 ที่กลบนา คือที่ดินที่เจ้าของอุทิศผลประโยชน์ให้วัดโดยไม่โอนกรรมสิทธิ์

จากข้อมูลที่ดินวัดทั้ง 3 ประเภท ในที่นี้ผู้เขียนจะมุ่งเน้นไปที่ ประเภทที่ 1 เพราะในการวางผังวัดพื้นที่เขตพุทธาวาสจะถูกกำหนดให้มีความสำคัญสูงสุดเสมอ โดยจะถูกวางไว้ในตำแหน่งสำคัญ เข้าถึงง่าย อาจจะถูกวางอยู่ศูนย์กลางหรือด้านหน้าวัด เขตสังฆาวาสอาจจะถูกวางไว้ด้านหลัง ด้านข้าง หรือโอบล้อม แต่ไม่

ถูกวางไว้ด้านหน้าเขตพุทธาวาสเลยส่วนเขตธรณีสงฆ์ก็จะมีคามสำคัญในฐานะเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชน จะถูกวางไว้ในตำแหน่งที่เข้าถึงง่าย แต่ก็ไม่วางไว้ด้านหน้าเขตพุทธาวาสเช่นกัน (Chansuebsri, n.d.) ลักษณะดังภาพต่อไปนี้

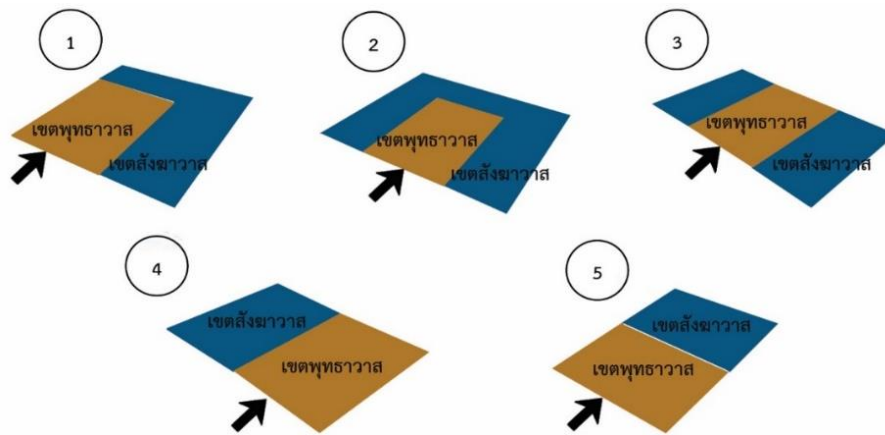

Figure 1: The Framework of the Layout of the Phuttawat and Sangkhawat Areas of General Temples. (Source: Suebpong Chansuebsri)

จากภาพผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และแบ่งสัดส่วนเป็นร้อยละ จากการวางผังวัด ทั้ง 5 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 30 เขตสังฆาวาสร้อยละ 70

รูปแบบที่ 2 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 30 เขตสังฆาวาสร้อยละ 70

รูปแบบที่ 3 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 40 เขตสังฆาวาสร้อยละ 60

รูปแบบที่ 4 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 50 เขตสังฆาวาสร้อยละ 50

รูปแบบที่ 5 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 50 เขตสังฆาวาสร้อยละ 50

จากข้อมูลและการวิเคราะห์นี้ไม่มีการแบ่งเขตที่ปรกซึ่งเป็นที่ว่างหรือที่ป่าเป็นสัดส่วน อาจเป็นเพราะเขตที่ปรกมีเฉพาะในวัดป่าหรือวัดอรุณวาสีก็ได้จึงไม่มีการแบ่งสัดส่วนอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ผู้เขียนจึงได้นำมาเขียนเป็นภาพประกอบเพื่อแสดงลักษณะการวางผังเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตที่ปรก เพื่อให้เห็นภาพตามประเภทที่ 1 ที่วัด มักแบ่งการใช้พื้นที่ออกเป็น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตที่ปรก คือที่ว่าง ที่ป่า ให้พระสงฆ์ปฏิบัติกรรมฐาน (มักมีเฉพาะในวัดอรุณวาสี) โดยมีการแบ่งสัดส่วนตามอดีตของวัดป่าที่แท้จริงตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้ล้อมรอบบริศมี 1 กิโลเมตร และแต่ละวัดรักษาผืนป่าไว้ได้วัดละ 4 ตารางกิโลเมตร (Chansuebsri, n.d.) ลักษณะดังภาพต่อไปนี้

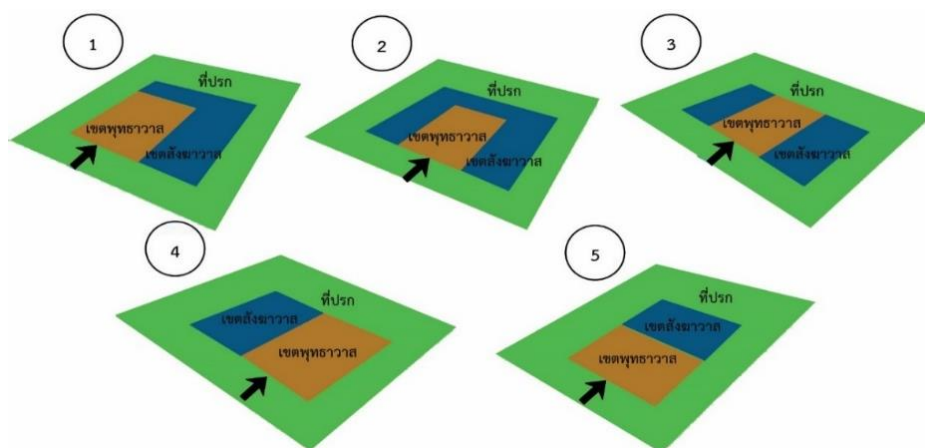

Figure 2: The Layout Framework of the Buddhawat Area, the Sangkhawat Area, and the Forest Temple Area. (Source: Author)

จากภาพผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และแบ่งสัดส่วนเป็นร้อยละ (กรณีที่ดินป่ามีพื้นที่วัด 4 ตารางกิโลเมตร) จากการวางผังวัด ทั้ง 5 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 15 เขตสังฆาวาสร้อยละ 35 เขตที่ปรกร้อยละ 50

รูปแบบที่ 2 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 15 เขตสังฆาวาสร้อยละ 35 เขตที่ปรกร้อยละ 50

รูปแบบที่ 3 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 20 เขตสังฆาวาสร้อยละ 30 เขตที่ปรกร้อยละ 50

รูปแบบที่ 4 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 25 เขตสังฆาวาสร้อยละ 25 เขตที่ปรกร้อยละ 50

รูปแบบที่ 5 แบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาสร้อยละ 25 เขตสังฆาวาสร้อยละ 25 เขตที่ปรกร้อยละ 50

จากข้อมูลและการวิเคราะห์การแบ่งเขตที่ปรกให้เป็นร้อยละ จะเห็นได้ว่าเขตที่ปรกมีจำนวนถึงร้อยละ 50 ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญมากถ้าวัดป่าให้ความสำคัญกับเขตที่ปรกการรักษานั่นก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยาก

มาตรฐานการพัฒนาวัด

นอกจากการศึกษารวบรวมข้อมูลประเภทพื้นที่ของวัด ผู้เขียนได้ศึกษารวบรวมข้อมูลในเรื่องมาตรฐานการพัฒนาวัด โดยปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ส่งเสริมการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน และมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานการพัฒนาวัดโดยเริ่มจากการพัฒนาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองไปสู่คุณภาพและความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง เกิดการยอมรับจากสังคม โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน เพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการพัฒนาวัด สู่ความเป็นมาตรฐาน และเป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเองสู่การดำเนินกิจกรรมวัดพัฒนา ดังนั้นวัดจึงต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบ การพัฒนาวัดเพื่อให้วัดมีสภาพสะอาด สงบ และสว่าง เพื่อสร้างความสุขทางด้านจิตใจให้กับประชาชน นอกจากนี้การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานยังรวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ในวัดด้วย (The National Office of Buddhism, 2011) โดยเกณฑ์ประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง อุทยานการศึกษาในวัด เรียงลำดับจากระดับสูง มีเกณฑ์ ดังนี้

(1) พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึก ห่วงแหนและช่วยกันดูแลรักษา

(2) สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย 5 ประการ คือ

- เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร
- เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม
- เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน
- เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ
- เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน

(3) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา

(4) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น ในการติดต่อกับหน่วยงานอื่นๆ การจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรให้วัดเป็นศูนย์กลาง

(5) ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้นๆ เป็นหน่วยงานเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถพัฒนาวัดได้สมบูรณ์ครบถ้วน การพัฒนาวัดที่สมบูรณ์ครบถ้วน จะต้องพัฒนาวัดแบบบูรณาการ โดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ และให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบันโดยบูรณาการสอดคล้องกับภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ดังนี้

- (1) การปกครอง หมายถึง การดูแล ค้ำครอง บริหาร
- (2) การศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม
- (3) การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยาย กว้างขวางออกไป
- (4) การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด
- (5) การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน
- (6) การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป (The National Office of Buddhism, 2011)

เกณฑ์ประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด โดยวัดที่มีการพัฒนาจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ อุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น มีรายละเอียด ดังนี้

วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

- เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีชื่อในทะเบียนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- เป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว
- เจ้าอาวาสของวัดนั้นได้รับแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายเถรสมาคม ทั้งต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม กฎหมาย กับได้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทางราชการมาด้วยดี

- มีพระภิกษุ สามเณร อยู่ประจำตลอดทั้งปีจำนวน 7 รูปขึ้นไป เวลาติดต่อกัน 1-3 ปี เป็นอย่างน้อย

- ได้รับการคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี นับตั้งแต่ปีที่ได้รับการคัดเลือก

- เป็นวัดที่เข้าร่วมโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข พร้อมกับการยื่นเอกสารเข้าขอรับการพิจารณาคัดเลือกเป็นอุทยานการศึกษาในวัด

- รายงานผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาวัด จำนวน 6 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 การสาธารณูปการ

หมวดที่ 2 การปกครอง

หมวดที่ 3 การศาสนศึกษา

หมวดที่ 4 การเผยแผ่

หมวดที่ 5 การศึกษาสงเคราะห์

หมวดที่ 6 การสาธารณสงเคราะห์

- จัดทำแผนงาน กิจกรรม หรือโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมหรือเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนที่จะดำเนินการในอนาคต เมื่อได้รับการพิจารณาให้เป็นอุทยานการศึกษาในวัด อย่างน้อย 3 โครงการ

วัดพัฒนาตัวอย่าง

- เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีชื่อในทะเบียนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

- เป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว

- เจ้าอาวาสของวัดนั้นได้รับแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายเถรสมาคม ทั้งต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กุฎระเปียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม กฎหมาย กับได้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทางราชการ

- มีพระภิกษุ สามเณร อยู่ประจำตลอดทั้งปีจำนวน 5 รูปขึ้นไป เวลาติดต่อกัน 1-3 ปี เป็นอย่างน้อย

- ได้รับการคัดเลือกเป็นอุทยานการศึกษาในวัดมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี นับตั้งแต่ปีที่ได้รับการคัดเลือก

- เป็นวัดที่เข้าร่วมโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข พร้อมกับการยื่นเอกสารเข้าขอรับการพิจารณาคัดเลือกเป็นอุทยานการศึกษาในวัด

- รายงานผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาวัด จำนวน 5 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 บริเวณวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงาม

หมวดที่ 2 การจัดการศึกษา

หมวดที่ 3 การส่งเสริมศีลธรรม

หมวดที่ 4 การปกครองพระภิกษุ สามเณร

หมวดที่ 5 การจัดทำแผนงาน/โครงการ

- จัดทำแผนงาน กิจกรรม หรือโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมหรือเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนที่จะดำเนินการในอนาคต เมื่อได้รับการพิจารณาให้เป็นอุทยานการศึกษาในวัด อย่างน้อย 2 โครงการ

อุทยานการศึกษาในวัด

- เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีชื่อในทะเบียนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

- เป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว

- เจ้าอาวาสของวัดนั้นได้รับแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายเถรสมาคม ทั้งต้องปฏิบัติตามพระธรรม-วินัย กฎ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม กฎหมาย กับได้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทางราชการมาด้วยดี

- มีพระภิกษุ สามเณร อยู่ประจำตลอดทั้งปีจำนวน 3 รูปขึ้นไป เป็นเวลาติดต่อกัน 1-3 ปี อย่างน้อย

- ไม่เคยได้รับการคัดเลือกเป็นอุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น มาก่อน

- เป็นวัดที่เข้าร่วมโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข พร้อมกับการยื่นเอกสารเข้าขอรับการพิจารณาคัดเลือกเป็นอุทยานการศึกษาในวัด

- รายงานผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาวัด จำนวน 6 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 พิพิธภัณฑหรือมุมแสดงนิทรรศการให้ความรู้

หมวดที่ 2 การจัดการศึกษา

หมวดที่ 3 สถานที่เผยแพร่ข้อมูล

หมวดที่ 4 ความสะอาด

หมวดที่ 5 การจัดทำแผนงาน/โครงการ

หมวดที่ 6 การจัดทำแผนผังวัด

- จัดทำแผนงาน กิจกรรม หรือโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมหรือเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนที่จะดำเนินการในอนาคต เมื่อได้รับการพิจารณาให้เป็นอุทยานการศึกษาในวัด อย่างน้อย 1 โครงการ (The National Office of Buddhism, 2020)

จากข้อมูลเกณฑ์ประเมินมาตรฐานการพัฒนาวัด โดยวัดที่มีการพัฒนาจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น 2) วัดพัฒนาตัวอย่าง และ 3) อุทยานการศึกษาในวัด ดังรายละเอียดข้างต้น ซึ่งงานวิจัยนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นพัฒนาไปในระดับวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ในหมวดที่ 1 การสาธารณูปการ โดยการสาธารณูปการนั้น หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนน ทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้ การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นรัก ษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ ภายในวัด ในการนี้ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธรูปที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษา วัสดุสิ่งของของสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า ภัณฑาคาริก โดยเฉพาะ (The National Office of Buddhism, 2011)

เนื่องจากการสาธารณูปการในระดับวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นครอบคลุมถึงระดับวัดพัฒนาตัวอย่าง และระดับอุทยานการศึกษาในวัด ผู้เขียนจึงสรุปรายการหมวดที่ 1 การสาธารณูปการ วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น เพื่อแสดงให้เห็นถึงส่วนที่จะนำมาวิเคราะห์ถึงสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่า ได้แก่ แผนผังวัด ป้ายสถิตบอจำนวนศาสนบุคคลในวัด ป้ายชื่อวัด ป้ายแสดงรายนามเจ้าอาวาส ป้ายประวัติวัด ป้ายคติธรรมและป้ายพุทธภาษิต ป้ายข้อมูลสารสนเทศ รั้ววัด ถนนและทางเท้าภายในวัด การสาธารณูปโภค ห้องสุขาสาธารณะ ที่นั่งพักผ่อน ไม้ดอกและไม้ประดับ ความสะอาด ป้ายบอกชื่อต้นไม้ สภาพของต้นไม้ ประโยชน์ของต้นไม้ที่ปลูก สภาพอาคารเสนาสนะภายในวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และพื้นที่อื่นๆ ในบริเวณโดยรอบวัด การแต่งตั้งไวยาวัจกร การจัดทำทะเบียน

อสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ บัญชีการเงิน การเก็บรักษาเงิน และอื่นๆ (The National Office of Buddhism, 2020)

ซึ่งการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาวัดในหมวดที่ 1 การสาธารณูปการ มีแนวทางในการดำเนินการภายในบริเวณวัด มีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสม สิ่งเสริมสภาพความเป็นรมณีสถาน แต่ไม่มีข้อใดที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าได้ในเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก โดยจากประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรื่อง ผลการคัดเลือกอุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ประจำปี 2563 มีรายการวัดที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือก มีจำนวน 120 วัด ได้แก่ วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 30 วัด โดยในจำนวนนี้มีวัดป่าที่ถูกคัดเลือก จำนวน 1 วัด วัดพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 30 วัด โดยในจำนวนนี้มีวัดป่าที่ถูกคัดเลือก จำนวน 7 วัด และอุทยานการศึกษาในวัด จำนวน 60 วัด โดยในจำนวนนี้มีวัดป่าที่ถูกคัดเลือก จำนวน 5 วัด

ผู้เขียนได้นำรายชื่อวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษาในวัด มาวิเคราะห์วัดป่าที่แท้จริงที่ยังคงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่หรือกึ่งสูญเสียหรือสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ไปแล้ว เพื่อแสดงถึงข้อมูลจำนวนวัดป่าที่ยังคงเป็นวัดป่าที่แท้จริงอีกทั้งยังเป็นต้นแบบในการได้รับการคัดเลือกวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษาในวัดด้วย ซึ่งข้อมูลนี้จะนำไปสู่การทำวิจัยทางด้านนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้จากข้อมูลข้างต้นผู้เขียนจึงนำข้อมูลวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง อุทยานการศึกษาในวัด มาทำการวิเคราะห์และจำแนกข้อมูลวัดป่าที่คงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ กึ่งสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่านั้นๆ ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง อุทยานการศึกษาในวัดที่คงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ หรือกึ่งสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ หรือสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่

ที่	ชื่อวัด	ประเภทวัดป่า			การวิเคราะห์	ภาพประกอบ	ความเชื่อมโยงกับมาตรฐานการพัฒนาวัด
		คงอัตลักษณ์	กึ่งสูญเสีย	สูญเสีย			
วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น							
1	วัดสมานรัตนาราม(ธ)			✓	มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มากมายและแทบจะไม่มีต้นไม้เลย มีเพียงบางจุดเท่านั้น ปัจจุบันเป็นวัดที่ผู้คนนิยมไปท่องเที่ยวพักผ่อน ไม่มีความเป็นวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรมยุติ) เลย		ความเป็นวัดป่า ไม่มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก
วัดพัฒนาตัวอย่าง							
2	วัดทองเนียม		✓		เดิมที่ดินเป็นพื้นที่ทำสวนและทำบ่อเลี้ยงปลา ปัจจุบันถึงแม้จะอยู่ใจกลางเมืองหลวง แต่ยังคงความเป็นวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรมยุติ) ได้ แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปบ้าง		ความเป็นวัดป่า มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก อยู่

3	วัดป่า นันทบุรี ญาณสังว ราราม	✓		มีพื้นที่ของวัดอย่างกว้างขวาง และ คง ความเป็นวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรม ยุติ) ได้ แม้ว่าจะมีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้น แต่สิ่งปลูกสร้างนั้นไม่กระทบตัว ทำให้ พื้นที่ป่าไม่ถูกรบกวน		ความเป็นวัดป่า มีความเชื่อมโยงกับการได้ รับการคัดเลือก อยู่มาก
4	วัด พระ บรมธาตุ ดอยผา ส้ม	✓		ตั้งอยู่บริเวณดอยสูงระหว่างรอยต่อ ตำบลแม่สาบและตำบลยังเมิน คง ความเป็นวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรม ยุติ) ได้อย่างสมบูรณ์ และวัดเคยเข้า ร่วมโครงการคืนผืนป่าสู่แผ่นดิน		ความเป็นวัดป่า มีความเชื่อมโยงกับการได้ รับการคัดเลือก อยู่มาก
5	วัดเขา ศาลา ตุลฐานะ จาโร (ธ)		✓	ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าไม้สลับกับเทือกเขา กรมป่าไม้ประกาศเป็นเขตพุทธอุทยาน โครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพื่อ อนุรักษ์ป่าไม้และพัฒนาสิ่งแวดล้อม แต่มีสิ่งปลูกสร้างที่พื้นที่ป่าถูกรบกวน		ความเป็นวัดป่า มีความเชื่อมโยงกับการได้ รับการคัดเลือก อยู่
6	วัด ไพร สนธ์ รัตน ราม(ธ)		✓	ตั้งอยู่ในบริเวณที่ต้นไม้มาก และ คง ความเป็นวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรม ยุติ) ได้ แต่มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นที่ ทำให้พื้นที่ป่าถูกรบกวน		ความเป็นวัดป่า มีความเชื่อมโยงกับการได้ รับการคัดเลือก อยู่

ที่มา: ผู้เขียน

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง
อุทยานการศึกษาในวัดที่คงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ หรือกึ่งสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ หรือสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่

ที่	ชื่อวัด	ประเภทวัดป่า			การวิเคราะห์	ภาพประกอบ	ความเชื่อมโยง กับมาตรฐาน การพัฒนาวัด
		คงอัตลักษณ์	กึ่งสูญเสีย	สูญเสีย			
7	วัด โคนอน			✓	ที่ตั้งวัดอยู่ท่ามกลางทุ่งนาของชาวบ้าน มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นภายในวัดที่มี ลักษณะเป็นวัดบ้านเสียมากกว่าวัดป่า ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นวัดป่า หรือวัดอรัญวาสี (ธรรมยุติ) เลย		ความเป็นวัดป่า ไม่มีความเชื่อมโยงกับการได้ รับการคัดเลือก
8	วัดไพร พัฒนา			✓	ตั้งอยู่ในตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้น ภายในวัดเป็นอิฐสีแดงในรูปแบบเก่าแก่ สไตล์ขอม ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นวัด ป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรมยุติ)		ความเป็นวัดป่า ไม่มีความเชื่อมโยงกับการได้ รับการคัดเลือก

อุทยานการศึกษาในวัด						
9	วัดบ้านเหล่า(ธ)		✓	ภายในวัด มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นภายในวัดที่มีลักษณะเป็นวัดบ้านเสียมากกว่าวัดป่า ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่านี่คือวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรมยุติ) แม้จะมีต้นไม้อยู่บ้างก็ตาม		ความเป็นวัดป่า ไม่มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก
10	วัดวาริอุดม(ธ)		✓	ตั้งอยู่บนที่ป่าริมห้วยโขง แต่ปัจจุบันไม่มีความเป็นป่า มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นภายในวัดที่มีลักษณะเป็นวัดบ้านเสียมากกว่าวัดป่า		ความเป็นวัดป่า ไม่มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก
11	วัดมหาชัย		✓	ที่ตั้งวัดเป็นที่ราบริมฝั่งหนองบัว หนองน้ำขนาดใหญ่กลางตัวเมืองหนองบัวลำภู แต่ปัจจุบันมีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นภายในวัดที่มีลักษณะเป็นวัดบ้านเสียมากกว่าวัดป่า		ความเป็นวัดป่า ไม่มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก
12	วัดทุ่งโพธิ์		✓	เดิมที่ดินเป็นพื้นที่นาของชาวบ้าน แต่ปัจจุบันเป็นพื้นที่วัดและมีการปลูกสร้างสิ่งต่างๆ มีความเป็นวัดป่าหรือวัดอรัญวาสี (ธรรมยุติ) อยู่ แต่ลักษณะคล้ายวัดบ้านมากกว่า		ความเป็นวัดป่า มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก อยู่
13	วัดป่าบวรสังฆาราม(ธ)		✓	ตั้งอยู่ริมถนนทางไปอำเภอปราสาท เยื้องเรือนจำกลางสุรินทร์ ภายในวัดมีความเป็นธรรมชาติ แต่ก็มีสิ่งก่อสร้างมากมาย เช่น ศาลาอเนกประสงค์กลางน้ำ ศาลาการเปรียญ กุฏิพระสงฆ์		ความเป็นวัดป่า มีความ เชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก อยู่

ที่มา: ผู้เขียน

สรุป

ผู้เขียนสรุปได้ว่าวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกทั้งหมดจำนวน 13 วัด แบ่งรายละเอียดออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 วัดป่าที่คงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดพระบรมธาตุตอยผาส้ม และวัดบ้านนันทบุรีญาณสังวราราม ซึ่งทั้งสองวัดป่านี้มีความคงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่เป็นวัดป่าที่แท้จริง และมีความเชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก

กลุ่มที่ 2 วัดป่าที่สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่มีจำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดทองเนียม วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร (ธ) วัดไพรสนธิ์รัตนาราม (ธ) วัดไพรพัฒนา และวัดป่าบวรสังฆาราม (ธ) ซึ่งทั้งห้าวัดป่านี้มีความ สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่เป็นวัดป่าที่ไม่แท้จริงเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัด แต่มีความเชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือกอยู่บ้าง

กลุ่มที่ 3 วัดป่าที่สูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ จำนวน 6 วัด ได้แก่ วัดสมานรัตนาราม (ธ) วัดโคกอน วัดบ้านเหล่า (ธ) วัดวาริอุดม (ธ) วัดมหาชัย และวัดทุ่งโพธิ์ ซึ่งทั้งหกวัดป่านี้มีความสูญเสียอัตลักษณ์เชิงพื้นที่เป็นวัดป่าที่ไม่แท้จริงเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัด และไม่มีความเชื่อมโยงกับการได้รับการคัดเลือก

การสรุปผล จะเห็นว่าวัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษา มีความย้อนแย้งกับสิ่งที่ได้รับคัดเลือกและความมีอัตลักษณ์ของวัดป่า ถึงแม้วัดที่ได้รับการคัดเลือกต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบ การพัฒนาวัดเพื่อให้วัดมีสภาพสะอาด สงบ สว่าง เพื่อสร้างความสุขทางด้านจิตใจให้กับประชาชน (The National Office of Buddhism, 2011) แต่ก็ไม่มีข้อใดที่บ่งบอกได้ว่าวัดป่าจะสามารถรักษาสัญลักษณ์ของวัดป่าได้ ซึ่งจะเห็นได้จากตารางที่ 1 วัดป่าที่ได้รับการคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น วัดพัฒนาตัวอย่าง และอุทยานการศึกษามีความตอบสนองต่อเกณฑ์การคัดเลือกก็จริงอยู่ แต่ไม่ตอบสนองและสอดคล้องต่ออัตลักษณ์ของความเป็นวัดป่าเลย บางครั้งอาจจะด้วยหลากหลายเหตุ เช่น ลักษณะที่ตั้งหรือบริบทโดยรอบของวัดหรือปัจจัยอื่นๆ เป็นต้น แต่ความเป็นวัดป่านั้นคือวัดที่ตั้งอยู่ภายในป่า เป็นวัดที่พำนักของพระสายธรรมยุติที่ต้องการความเงียบสงบในการทำสมาธิ ปฏิบัติกรรมฐานต่างๆ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นในด้านมาตรฐานของการคัดเลือกนี้ว่าไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการคัดเลือกวัดป่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรส่งเสริมการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานโดยแยกประเภทของวัดบ้านหรือวัดคามวาสี และวัดป่าหรือวัดธรรมาวาสอย่างชัดเจน และเพิ่มมาตรฐานของการพัฒนาวัดป่าขึ้นมา โดยเล็งเห็นถึงอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ของวัดป่าเป็นหลัก ส่งเสริมการพัฒนาวัดป่าสู่ความเป็นมาตรฐานได้จริงๆ และส่งเสริมความเป็นวัดป่าที่แท้จริงที่ต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีป่าไม้ล้อมรอบ ซึ่งแต่ละวัดป่านั้น นอกจากจะมีความเป็นมาตรฐานแล้วจะช่วยรักษาป่าไม้และธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืน และนอกจากมาตรฐานของการคัดเลือกวัดป่านั้นที่ควรได้รับการปรับปรุง การออกแบบพื้นที่ของวัดป่าก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้วัดป่าคงอัตลักษณ์ไว้เช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ภาพอนาคตสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างภายในวัดป่าด้วยพุทธสหวิทยาการซึ่งได้รับการสนับสนุนด้วยทุนพัฒนานักวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2565

References

- Chaisuwan, P., & Charoonseang, P. (2018). The Forest Monastery and Environment Preservation. *Inthaninthaksin Journal*, 13(2), 166-175.
- Chansuebsri, S. (n.d.). *Thai Architecture: Temples*. Retrieved March 24, 2021, from <https://blog.rmutl.ac.th/suebpong/Thaiweb/Wat53.pdf>
- Jongjitngam, S. (2021). Buddhist Monasteries in Buddha's Period. *Panidhana Journal*, 17(1), 1-24.
- Phramaha Punsombat Pabhakaro, Phrakrusamu Thanachot Ciradhammo, & Peuchthonglang, P. (2020). Dhammayuttikaniyaka: Buddhism's Connecting Point from Lanka to Mon to Siam. *Journal of Philosophy and Religion*, 5(2), 119-139.
- The National Office of Buddhism. (2011). *Guide to the Development of Measurements to Be Standardized*. Retrieved May 5, 2021, from <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/88/iid/4236>
- The National Office of Buddhism. (2020). *Announcement of the National Office of Buddhism on Selection Results for the Educational Parks in Temples, Sample Development Temples, and the Best Performance Sample Development Temples for the Year 2020*. Retrieved September 14, 2021, from https://www.m-culture.go.th/phuket/ewt_news.php?nid=1376&filename=index
- The National Office of Buddhism. (2020). *Announcement of the National Office of Buddhism on Qualifications, Criteria, and Scoring Criteria for Selecting the Best Performance Sample Development Temples, Sample Development Temples, and the Educational Parks in Temples for the Year 2021*. Retrieved December 24, 2021, from <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/11/iid/7916>
- Tongklom, S. (2015). Buddhist Monasteries of Dhammayuttika Nikaya in Ubon Ratchathani. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment Journal*, 12, 354-383.

พุทธธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการทางการเมืองในสังคมไทย*

Buddhist Governance and Political Management in Thai Society

¹พระศีลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), ²สุทัศน์ ประทุมแก้ว และ ³ณัฐธนาถ ศรีเลิศ

¹Phra Silasak Sumato (Buntong), ²Suthat Pratoomkaew and ³Natthanart Srilert

¹มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา

²วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

¹Mahamakutrajavidyalaya University, Roi Et Campus, Thailand.

²Sisaket Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College, Thailand.

²Corresponding Author's Email: suthatpar.b@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา พุทธธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการทางการเมืองในสังคมไทย พบว่าการบริหารจัดการทางการเมืองที่มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศไทยอย่างมาก เช่น ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางการเมือง และการเป็นอยู่ของประชาชน บริบททางการเมืองกลายเป็นรัฐประหารที่ยังวนเวียนอยู่ในสังคมไทย เนื่องจากสาเหตุความขัดแย้งมาจากการแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ระหว่าง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายราชการกับฝ่ายนักการเมือง ผู้ที่แย่งอำนาจมาครอบครองได้จะใช้อำนาจเพื่อจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรให้แก่ตนและพวกพ้อง ดำรงอุดมการณ์ที่ผิดหลักการบริหารประเทศ จึงทำให้การบริหารจัดการทางการเมืองขาดเสถียรภาพทางการเมือง การปกครอง เนื่องจากการขาดหลักการบริหารจัดการที่ดี คือ การขาดหลักธรรมาภิบาล เช่น (1) ขาดหลักนิติธรรม คือ การมีระเบียบและข้อบังคับชัดเจน (2) ขาดหลักธรรม คือ ดำเนินงานไม่เป็นธรรม ไม่อยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม (3) ขาดหลักความโปร่งใส คือ การบริหารจัดการไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน (4) ขาดหลักการมีส่วนร่วม คือ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (5) ขาดหลักความรับผิดชอบ คือ ปฏิบัติงานไม่เต็มความสามารถและไม่รับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และ (6) ขาดหลักความคุ้มค่า คือ การบริหารจัดการต้องใช้ทรัพยากรที่ไม่จำกัด ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลคุ้มค่าแก่ส่วนรวม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; การเมือง; หลักพุทธธรรมาภิบาล; สังคมไทย

Abstract

This academic article aims to study the relationship between Buddhist governance and political management in Thai society. It has been found that political governance, characterized by coup d'états, from May 22, 2014, to the present, has had significant impacts on Thailand's administration. These impacts include economic repercussions, political

---

*Received August 7, 2021; Revised September 15, 2021; Accepted March 14, 2022

instability, and the well-being of the population. The political context has transformed into a cycle of coups d'état that persists in Thai society. The root cause of the conflicts arises from power struggles and competing interests between two factions: the government and the politicians. Those who successfully seize power utilize it to allocate benefits and resources to themselves and their allies, disregarding the principles of good governance. Consequently, political governance lacks stability and effective administration due to the absence of fundamental principles, namely (1) the lack of legal morality, which entails clear regulations and codes of conduct, (2) the lack of moral integrity, as actions are not carried out with fairness based on moral and ethical principles, (3) the lack of transparency, as management practices are not disclosed to the public, (4) the lack of participation, as opportunities for public involvement and relevant organizations are not provided in decision-making processes, (5) the lack of accountability, as duties are not fulfilled to their fullest potential, and responsibility for the outcomes of one's actions is not taken, and (6) the lack of efficiency, as resource allocation is unlimited, inefficient, and fails to yield valuable results for the collective.

Keywords: Management; Politics; Buddhist Governance; Thai Society

บทนำ

การทำรัฐประหารหลายครั้งในอดีตตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา อาจไม่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมากนัก แต่ถ้ามองการทำรัฐประหารในช่วง 7 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการทำรัฐประหารในปี 2557 พบว่า ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจค่อนข้างมาก ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงของโลกที่นานาชาติต่างกำหนดกติกาให้ประเทศต่างๆ ยอมรับ เพื่อให้เข้ากับหลักสากล และจะมองที่การพัฒนาของประเทศนั้นๆ เป็นหลัก หากประเทศใดที่มีการพัฒนาทางการเมืองย้อนหลัง ก็ยากที่จะเป็นที่ยอมรับของประชาคมโลก ผลกระทบต่างๆ จึงมีค่อนข้างมาก วัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมและอิสระนิยมเป็นปัจจัยให้เกิดการรัฐประหาร ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม จึงไม่มีการต่อต้านด้วยพลังมวลชนที่เป็นรูปธรรม แต่ถ้าหากการรัฐประหารนั้นกลุ่มทหารผู้ยึดอำนาจจะสถาปนาตัวเองเป็นอำนาจรัฐเอง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอิสระนิยมก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทย จะมีการเรียกร้องให้เข้าสู่การเลือกตั้ง และเมื่อถึงช่วงหนึ่งเสรีภาพมากขึ้นก็จะนำไปสู่ความยุ่งเหยิงทางการเมือง และเป็นหน้าต่างแห่งโอกาสในการเข้าแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งแต่ละยุคมีรูปแบบการรัฐประหารที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่ในภาพรวมแล้วลักษณะที่ร่วมกันของการรัฐประหารในประเทศไทย คือ การแย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำไทย ใช้กำลังทางทหารเข้ายึดสถานที่สำคัญเชิงสัญลักษณ์ เป็นเครื่องมือเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ผู้นำทางทหารไม่ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือควบคุมรัฐสภา ปราศจากการต่อต้านที่รุนแรงจากประชาชน ตัวแบบการรัฐประหารกับการเมืองไทยนั้น ขึ้นอยู่กับการรักษาสมดุลอำนาจ คือ กลุ่มพลังเก่า กลุ่มพลังใหม่ และกลุ่มพลังภายนอก (ทุนนิยมโลก) โดยหากเกิดความไม่สมดุลอำนาจขึ้น โดยใช้วาทกรรมเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางการเมืองในการเข้าช่วงชิงในพื้นที่สังคมอุดมการณ์ แต่กลุ่มพลังที่จะได้ครองอำนาจนำ จะต้องได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มพลังภายนอก อันหมายถึง กลุ่มทุนนิยมโลกนั่นเอง ดังนั้น กลุ่มพลังภายนอกจึงเป็นกลุ่มพลังชี้ขาดการครองอำนาจนำรัฐอย่างแท้จริง (Chaovaluksakul and Prachayakul, 2018)

การบริหารจัดการทางการเมืองจึงมีอาจขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศได้ เนื่องจากสังคมไทยยึดหลักธรรมนี้มาปกครองบ้านเมืองให้เกิดความสันติสุขของสังคม หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และแนวทางการพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี และส่งเสริมความเป็นธรรมให้กับทุกภาคส่วน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน ฯลฯ เป็นต้น การปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการที่ต้องควบคุมทั้งเชิงความคิดและเชิงกระบวนการจึงจะสามารถนำมาควบคุมความประพฤติของประชาชน องค์กรภาคเอกชน ภาครัฐ และฝ่ายปกครองได้ การปกครองที่ดีจึงต้องทำให้ประชาชนเข้าใจคุณค่าของหลักการปกครองที่ดี และในเชิงกระบวนการจะต้องเน้นความเป็นระบบ กฎระเบียบ และการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใสเชิงระบบ ธรรมาภิบาลจึงถูกอธิบายและประยุกต์ใช้ไปตามความเชื่อ ปรัชญากระบวนการทัศน์ ความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันไปตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือกของแต่ละบุคคล (Phrakhru Ophassarathikhun (Chatree asapho) et al. 2021)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีแรงจูงใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพุทธธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการทางการเมืองในสังคมไทย เนื่องจากการบริหารจัดการทางการเมืองในปัจจุบันส่งผลให้การบริหารประเทศของรัฐบาลขาดเสถียรภาพ เศรษฐกิจซบเซา ประชาชนเดือดร้อน หลักพุทธธรรมาภิบาล จึงเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างมากที่ผู้บริหารควรนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศ ซึ่งหลักธรรมนี้ประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญ 6 ประการ คือ (1) หลักนิติธรรม (2) หลักคุณธรรม (3) หลักความโปร่งใส (4) หลักการมีส่วนร่วม (5) หลักสำนึกรับผิดชอบ และ (6) หลักความคุ้มค่า นอกจากการนำหลักธรรมนี้มาบริหารประเทศแล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใสมักรับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจจากต่างประเทศ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชนทั่วไป ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ทำให้การบริหารจัดการเกิดคุณค่าต่อองค์กร ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรในหน่วยงาน 3 ด้าน คือ (1) ด้านการครองตน (2) ด้านการครองคน และ (3) ด้านการครองงาน จนเกิดองค์ความรู้และความเข้าใจโดยไม่มีอคติต่อผู้ร่วมงาน ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและเป็นธรรม หลักการบริหารนี้มีได้มุ่งหวังกำไรหรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างประโยชน์ ความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความเมตตาต่อกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรหรือประเทศที่ดีได้ในอนาคต ถึงแม้ว่า การทำรัฐประหารจะมีผลต่อการปกครองทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจนก็ตาม หากการได้ผู้นำด้วยการรัฐประหารการปกครองบ้านเมืองก็จะตกอยู่ท่ามกลางความหวาดกลัว แต่หากรัฐประหารแล้วได้ผู้นำที่ดีมาปกครองบ้านเมือง โดยการนำเอาหลักพุทธธรรมาภิบาลมาปกครอง การเป็นอยู่ของประชาชนก็จะมีแต่ความสันติสุขสืบไป

การรัฐประหารที่มีผลต่อการปกครองทางการเมือง

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม โดยลักษณะพื้นฐานของคนไทยแล้วมักจะใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขต ซึ่งเมื่ออิสระเสรีภาพทางการเมืองของไทยเกิดขึ้นอย่างเต็มที่แล้ว คนไทยยังถูกรอบงำด้วยวัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ตนเอง จึงเกิดการยอมรับอำนาจ เมื่อลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นในระบบการเมืองก็จะทำให้ตกเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำที่แย่งชิงอำนาจกันโดยใช้ชนชั้นล่างเป็นเครื่องมือ ผ่านทางระบบอุปถัมภ์

ท้ายที่สุดก็นำไปสู่ความยุ่งเหยิงทางการเมือง ความเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่แฝงอยู่ในตัวของคนไทย ด้วยต้องการให้เหตุการณ์ทางการเมืองไทยกลับเข้าสู่ความสงบ คนไทยจะเรียกร้องให้กลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเมืองออกมาแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะโดยวิธีการใดก็ตาม คนไทยสามารถยอมรับได้แม้จะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพลง ซึ่งการรัฐประหาร คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลโดยไม่เป็นไปตามกติกาหรือข้อกำหนด ในรัฐธรรมนูญและการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะของการใช้จริงหรือชู้ว่าจะใช้จริงก็ตาม ส่วน “การปฏิวัติ” คือ การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง (Bamrungsuk, 2015)

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยจะเคลื่อนไหวไปมาระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเสรีนิยม เห็นได้ชัดเจนว่า การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ผ่านมา ประชาชนไม่ได้ออกมาต่อต้านจนสามารถก่อรูปเป็นพลังได้อย่างเป็นรูปธรรม ตรงกันข้าม เมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลพลเรือนที่มาจากทางเลือกตั้งตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย ไม่สามารถรักษาความชอบธรรมทางการเมืองได้ เช่น มีการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการอย่างกว้างขวาง มีการเล่นพรรคเล่นพวกจนละเลยกฎหมายบ้านเมือง มีการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของตัวเองและพวกพ้อง จนระบบการเมืองเกิดความอ่อนแอ จะเกิดการออกมาชุมนุมต่อต้านจนเป็นพลังมวลชนเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ เมื่ออำนาจรัฐพยายามรักษาสถานะเดิมด้วยวิธีการต่างๆ จนนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง เกิดการจลาจลจนนำไปสู่เงื่อนไขที่ทหารต้องออกมาแทรกแซงทางการเมืองโดยการทำการรัฐประหาร ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คนไทยกลับชื่นชมอำนาจของทหารมากกว่าที่จะรวมกันต่อสู้กับอำนาจเผด็จการนั้น การรัฐประหาร คือ การแย่งชิงอำนาจกันระหว่างขุนนางฝ่ายปกครองและกษัตริย์ซึ่งเป็นพันธมิตรกับขุนนางฝ่ายชำนาญการนั้น มิได้ไปเกี่ยวพันถึงประชาชน (Eawsriwong, 2006)

จากเหตุผลการเข้าแทรกแซงอำนาจของทหารไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำไทยทั้งทหารและพลเรือนเป็นแบบอำนาจนิยม เมื่อพิจารณาเห็นว่าการเมืองการปกครองตามระบบประชาธิปไตยไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เกิดความวุ่นวายเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ทหารมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจเข้ามาจัดการกับสภาวะการณ์เช่นนั้น โดยไม่มีความเชื่อเรื่องการแก้ไขปัญหามองทางการเมืองตามกลไกการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั่นคือไม่เชื่อว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามแนวทางของตะวันตก คือ สิ่งที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมการเมืองไทย การรัฐประหารในประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่เกิดจากการแย่งชิงอำนาจที่เป็นกลุ่มพลังเก่ากับกลุ่มพลังใหม่ หากกลุ่มพลังใดได้ครอบครองอำนาจปกครอง โดยใช้ยุทธวิธีสนับสนุนกลุ่มปัญญาชน จัดตั้ง (Organic Intellectuals) ขึ้นมาคัดค้าน โต้แย้งกลุ่มที่ครองอำนาจอยู่ โดยการตอบโต้ด้วยแนวอุดมการณ์วัฒนธรรม เพื่อแย่งชิงพื้นที่สังคมอุดมการณ์ หรือที่เรียกว่า “War of Movement” และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ จึงใช้ “วาทกรรม” เช่น วาทกรรมเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน เผด็จการรัฐสภา แทรกแซงองค์กรอิสระหรือสมัยรัฐจารีต ก็เรื่องผู้ปกครองมีสติวิปลาส เป็นต้น (Chaovaluksakul and Prachayakul, 2018)

จะเห็นได้ว่า การรัฐประหารที่มีผลต่อการปกครองทางการเมืองในภาวะที่การเมืองเกิดความไม่สงบ หรือในช่วงที่เกิดวิกฤตทางการเมืองน่าจะเกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้ 1) สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศเกิดความไม่สงบ มีความขัดแย้งทางการเมือง เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน มีปัญหาทางเศรษฐกิจ การทุจริต คอร์รัปชัน และปัญหาสังคมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง 2) เกิดการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อกดดันการแก้ปัญหาของรัฐบาลจนกลายเป็นสถานการณ์ความรุนแรง 3) ความไม่มีเสถียรภาพของสถาบันการเมือง เช่น เกิดความอ่อนแอของสถาบันทางการเมืองของรัฐบาล พรรคการเมือง นักการเมืองขาด

เจตนาที่แน่วแน่ในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ประชาชนได้รับผลเสีย เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบมากก็อาจจะเรียกร้องต่อต้านหรือกดดันรัฐบาลด้วยวิธีการต่างๆ ก่อให้เกิดการทำสงครามแย่งชิง ปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงการเริ่มทำสงครามทางการเมือง ก็คือ ระบบเศรษฐกิจ เพราะต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก อาจจะได้รับผลกระทบจากทุนนิยมโลกได้ เช่น การกีดกันการค้า ฯลฯ ดังนั้น หลายครั้งในการทำรัฐประหารในเมืองไทยจะต้องได้รับการสนับสนุนจากพลังภายนอกจึงจะสามารถ “ครองอำนาจ” ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ทั้งนั้น การจะขึ้นครองอำนาจเพื่อการบริหารจัดการประเทศนั้น นักการเมืองจะล้มสิ่งนี้ไม่ได้เลย นั่นก็คือ หลักการบริหารจัดการประเทศที่ดีของรัฐบาล

หลักการบริหารจัดการประเทศที่ดีของรัฐบาล

การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน ความหมายเชิงพฤติกรรม คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น (Phramaha Paitoon Pantanonto, 2007) เป็นการดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ และการควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น (Poonsit, 1998) เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรทางการบริหารมาประกอบการตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (Kitjarak, 1999) เนื่องจากการบริหารจำเป็นต้องมีผู้นำจะต้องมีภาวะของความเป็นผู้นำที่ดี (Good Leadership) มีบริหารงานชัดเจน และตรงไปตรงมา

ผู้นำ คือ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ มีศิลปะมีอิทธิพลต่อกลุ่มคน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำ (Phrakhru Opasonthakit (Sakda Saengthong) and Sajja, 2014) เช่น เป็นผู้อำนวยการ ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (Phra Thammakosajarn (Prayoon Thammachitto), 2006) ผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กร และเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กร ประสานความร่วมมือกันของบุคคลในองค์กร เพื่อให้องค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายของวิสัยทัศน์ที่วางไว้ (Covey, 1999) นอกจากนี้ในการบริหารงานจะต้องมีความยุติธรรมที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไหลเวียนอย่างเสรีของข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่มีความสนใจเกี่ยวข้องจะต้องสามารถเข้าถึงสถาบัน กระบวนการ และข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง ทั้งนี้การได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ต้องมีความเพียงพอต่อการทำความเข้าใจ (Pholwattana, 2014)

ในการบริหารงาน ถ้าผู้นำหรือผู้บริหารยึดเอาหลักธรรมในศาสนาของตนมาเป็นเครื่องวัดค่าของคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ย่อมก่อให้เกิดผลดีอย่างยิ่งต่อองค์กรหรือองค์กรนั้นๆ (Saengnimnuan, 2009) การใช้วาจาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานที่ผู้บังคับบัญชาจำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพื่อส่งผลต่อการปฏิบัติงานในองค์กรของตนเองให้เกิดความเรียบร้อย ประสพผลสำเร็จอย่างทีคาดหวังเอาไว้ และได้รับการยอมรับจากองค์กรอื่นๆ หรือผู้บังคับบัญชาในระดับสูง ขึ้นไป จากหลักการบริหารจัดการที่กล่าวมา พระพุทธศาสนาถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการจัดการบริการองค์กรทั้งทางโลกและธรรม โดยเฉพาะพุทธโอวาทที่พระพุทธองค์ประทานแก่เหล่าพระอริยสาวกรุ่นแรกนั้น เป็นบทยืนยันอันชัดเจนในการบริหารจัดการ พระพุทธองค์พร้อมด้วยเหล่าพระอริยสาวกดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรม ให้แพร่หลายในสังคมอินเดีย ซึ่งได้รับการยอมรับและเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในชมพูทวีป หลังจากที่ พระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพาน พระอริยสาวกได้สานต่อพุทธปณิธานช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรื่อยมา จวบจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นพระราชาอุปถัมภ์ในการทำตติยสังคายนา

และได้ส่งสมณทูตไป เผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศ จำนวน 9 สาย เฉพาะสายที่ 8 โดยการนำของ พระโสณเถระและ พระอุตตรเถระ ได้นำพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย, พม่า และ มอญ) ใน พ.ศ. 218 (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2012) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาวิถีชีวิตของคนไทยก็ผูกพันกับพระพุทธศาสนาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน นับว่าการสืบทอดพระพุทธศาสนาที่ส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพระสงฆ์โดยตรง ที่ต้องศึกษาเล่าเรียนประเพณีปฏิบัติจนเกิดความรู้ความเข้าใจแล้วสั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชนตามสมควรสืบไป

ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจผู้ใต้บังคับบัญชา มีธรรมะสำหรับ ผู้บริหาร คือ มีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำ (Maneerattanalerdvanid and Mungmeesup, 2019) ตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ (Kaewponthong, Chotikavatchagul, Klaydesh and Phra Soontorn Chamkorn, 2018)

การบริหาร เป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหาร ดังนี้

- การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ
- การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ
- การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน
- การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน
- การบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตาม

วัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง จัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Phuphaiboon, 1999)

การบริหารเป็นศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ (Phokanit, 2019) เป็นศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ให้ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก (Thongin, 2004) การบริหารเป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับบุคคลอื่น (Roald, 1997) เป็นการขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ การแนะแนว และการกระตุ้นความเพียรของผู้อื่น เพื่อสู่เป้าหมายขององค์กรและยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ การสื่อสาร การวางแผน และการจัดการ (Chapman, 1995)

การบริหารจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ ใช้วัสดุอุปกรณ์ และใช้เงินทุนในการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยผู้อื่นช่วยในการดำเนินงานให้โครงการหรือองค์กรก้าวหน้าและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้จากภาวะผู้นำ ด้วยหลักการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ในการบริหารทั่วไปต้องอาศัยขั้นตอนในการกำหนดแนวความคิด การวางแผนนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน เพื่อให้โครงการต่างๆ นั้น มีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลสูงสุด จึงต้องอาศัยหลักการบริหารงาน ส่วนการจัดการนั้นจะเน้นไปในเรื่องการปฏิบัติการตามนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่องานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด การบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือ มีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้ ถ้าพิจารณา

การบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎี ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (Kaewkoon, 2018) การบริหารจัดการจะต้องเดินตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่ทำให้การบริหารจัดการองค์การหรือประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของสังคม

จะเห็นได้ว่า พุทธธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการและเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักพุทธธรรมาภิบาลเป็นระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี คือ การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรในองค์กร มีการประสานระหว่างบุคลากรและผู้บังคับบัญชา มีการเปิดเผยการดำเนินงานด้านการบริหารแบบเบ็ดเสร็จด้วยหลักธรรมาภิบาล คือ การนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการโดยการประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศ องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

การบริหารจัดการตามหลักพุทธธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล คือ หลักในการบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 หลัก ได้แก่ (1) หลักประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักการรับผิดชอบ (5) หลักความโปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ (10) หลักการมุ่งฉันทามติ (Intasena and Srima, 2017) อันเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อผลประโยชน์ให้กับคนทุกระดับทั้งในภาครัฐและเอกชน ในเรื่องการเปิดเผย ตรวจสอบได้ และรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัดสินใจ พุทธธรรมาภิบาลจะทำให้สังคมมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านคุณค่าและจิตสำนึกทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และทางเศรษฐกิจ มีสมรรถนะ มีความโปร่งใส อยู่ร่วมกันด้วยความสุขและความเอื้ออาทรต่อกัน

ธรรมาภิบาล เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง จะต้องเกิดขึ้นในองค์กรราชการ ซึ่งเป็นศูนย์การบริการภาครัฐ อันเป็นหน่วยงานที่ต้องบริการประชาชนอย่างเท่าเทียมกันและเป็นธรรม หากกลไกของรัฐสามารถเดินได้อย่างถูกต้องบริสุทธิ์ยุติธรรมและโปร่งใส ก็จะทำให้ประชาชนได้รับการดูแล หรือได้รับการบริการที่ดี โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในส่วนรวมอย่างแท้จริง (Teepirat, 2002) ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญและนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กร เพื่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลด การควบคุม การกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจน พร้อมทั้งจะถูกรตรวจสอบต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงาน ธรรมาภิบาลเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาขีดความสามารถ โดยส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่ปราศจากการคอร์รัปชัน มีการดำเนินงานสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ลดกฎระเบียบที่มากจนเกินไป มีการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส มีกฎ กติกา มารยาทในการบริหารงาน ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐหรือองค์กร นอกจากจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ ยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตามและตรวจสอบโดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์กร (Royal Irrigation Department, 2009)

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาประเทศสามารถบรรลุได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นหลักของความรับผิดชอบต่อ โปร่งใส และประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ ตลอดจนช่วยกำกับทิศทางการพัฒนาให้ เอื้อประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (Rattraikeaw, 2006) นอกจากนี้ยังเป็นหลักการบริหารที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และสร้างความเป็นธรรมในสังคม รวมทั้งทำให้การบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถตรวจสอบได้ ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม (Office of the Public Sector Development Commission, 2009)

ธรรมาภิบาลเป็นหลักการคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดีเพื่อเป็นการรับรองว่า ในองค์กรจะไม่มีกรณีฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพในการบริหารงาน เช่น ธรรมาภิบาลของสถานศึกษาก็คือ สิ่งที่รับรองว่าสถานศึกษาไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพในการพัฒนา แต่เป็นการประกันว่า การบริหารจัดการจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพและตรวจสอบได้ (Wattanachai, 1999) ธรรมาภิบาล เป็นกลไกในการดำเนินงานทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยดำเนินการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุข (Khongkhun, 2008)

การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนา คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Phanngam, 2018) และการเมืองในการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีโปร่งใสยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ (Phothikun, 2017)

การบริหารจัดการแบบพุทธธรรมาภิบาลจึงต้องมีกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึงรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และศีลธรรมด้วย (Posri and Chantuk, 2016)

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ยึดหลักความรับผิดชอบต่อหลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักประสิทธิภาพ หลักความโปร่งใส หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักความเสมอภาค หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในอนาคต เนื่องจากหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานหรือการบริหารงานที่มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรม ความสุจริต ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อ ความคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และช่วยในการจัดระเบียบให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม

การนำหลักพุทธธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการทางการเมือง

การบริหารจัดการภาครัฐเป็นเรื่องของการที่รัฐบาลไม่ควรบริหารงานในลักษณะองค์กรธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานด้วยการยึดหลักประชาธิปไตย หลายประเทศในโลกกำลังดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของหลักการนี้ และการยอมรับในแนวทางการทำงานที่ยึดหลักประชาธิปไตยมากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ หลายเรื่อง เช่น ความสนใจของสาธารณชน กระบวนการบริหารหรือการปกครอง และการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการมีการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะใหม่ในการพัฒนานโยบายและปฏิบัติตาม

นโยบาย มีการรับรู้ มีการเคารพและยอมรับศักดิ์ศรีของการเป็นพลเมืองมากขึ้น (Phrakhrupalad Prawit Warathummo, 2021)

หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีเพราะมีการปรับวิธีคิด วิธีการบริหารราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบ โดยกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกฝ่ายในประเทศ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ และร่วมกันรับผิดชอบแก้ปัญหา เพื่อนำพาแผ่นดินนี้ไปสู่ความมั่นคง ความสันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกล ดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ดังนั้น หลักธรรมที่ชื่อว่า พุทธธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทางการเมือง จึงเป็นปทัสถาน ค่านิยม และกติกาในการแข่งขันที่การจัดการภาครัฐจะได้รับ การจัดการทางการเมืองด้วยรูปแบบที่โปร่งใส มีส่วนร่วม ครอบคลุมอย่างทั่วถึงและรับผิดชอบต่อรายงานต่อสาธารณะ ซึ่งทำให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน สร้างความเชื่อมั่นต่อสาธารณะ และส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมความไว้วางใจในสังคม โดยการแสดงข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะ การรายงานความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม และการบริหารงานสาธารณะที่มีคุณภาพและเสมอภาค กล่าวคือ หลักธรรมาภิบาลที่ทุกส่วนราชการต้องยึดถือปฏิบัติ นั้น มี 6 ประการ คือ 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักการมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และ 6. หลักความคุ้มค่า (Prime Minister's Office, 1999)

จะเห็นได้ว่า หลักพุทธธรรมาภิบาล ก็คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการให้ถูกต้องตามทำนอง คล่องธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึง การบริหารการจัดการที่ดี สามารถนำมาใช้ได้ทั้งองค์กรของรัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารนี้มีความหมายรวมถึงศีลธรรม จริยธรรม และความถูกต้องตามทำนองครองธรรม ที่บุคคลควรนำไปปฏิบัติ ธรรมาภิบาลมีพื้นฐานการดำเนินการอยู่บนกรอบของกฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติ มีการให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีกฎหมายที่เข้มแข็ง มีการระบุงการลงโทษที่ชัดเจนและมีผลบังคับใช้ได้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาระบบการปกครองเพื่อป้องกันการลงโทษที่ชัดเจนและมีผลบังคับใช้ได้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาระบบการปกครองเพื่อป้องกันการละเมิด หรือการมีระบบกฎหมายที่ดีจะส่งเสริมการปกครองตามหลักธรรมาภิบาล

สรุป

จากการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น จะเห็นว่า การบริหารจัดการทางการเมืองที่มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศไทยอย่างมาก เช่น ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางการเมือง และการเป็นอยู่ของประชาชน สังคมไทยได้พบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมไทยมีการเจริญเติบโตขึ้นในแง่ของการมีรายได้ที่น้อยลง มีการพัฒนาประเทศที่ล่าช้า ผู้นำประเทศขาดภาวะความเป็นผู้นำ จึงก่อให้เกิดการแตกสลายของชุมชนทั้งในเมืองและชนบท การแตกสลายนี้ทำให้ชุมชนที่อยู่ระดับล่างของประเทศอ่อนแอ ขาดแรงยึดเหนี่ยวเผชิญปัญหาและตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างไม่เท่าเทียมกัน ในระยะที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ แนวทางการรื้อฟื้นและสร้างวัฒนธรรมชุมชนขึ้นมาใหม่ได้เป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างพลังบวกให้กับชุมชนที่ผิด มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงลบ เมื่อเป็นเช่นนี้ การบริหารองค์กรใดก็ตาม หากปราศจากการบริหารจัดการที่ดีตามแนวทางพระพุทธศาสนาแล้ว การบริหารนั้นถือว่าล้มเหลว

การนำเอาหลักพุทธธรรมาภิบาลมาเป็นกรอบในการบริหารประเทศ จัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองประเทศ พุทธธรรมาภิบาล จึงนับเป็นกระแสที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ให้ความสนใจและนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กร หลักธรรมาภิบาล

ประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นอกจากนี้ยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธา และเชื่อมั่น ในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการ ร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผล ดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ หากประชาชนจะมีความไว้วางใจข้าราชการ ข้าราชการต้องมีคุณธรรม มีเมตตา มีสมรรถนะ และมีพฤติกรรมสม่ำเสมอ

ดังนั้น พุทธธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการทางการเมืองในสังคมไทย จึงเป็นสิ่งที่ดีในการนำเอา หลักธรรมาภิบาลเข้ามาบริหารจัดการ ทำให้การรัฐประหารในสังคมไทยอาจเกิดขึ้นน้อยลงหรือไม่เกิดขึ้นเลย ในอนาคตข้างหน้า

References

- Bamrungsuk, S. (2015). *Sena Thipattai: The Coup and Thai Politics*. Bangkok: Matichon.
- Chaovaluksakul, S., & Prachayakul, Y. (2018). Coups and Thai Politics. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University*. 1(3), 17-34.
- Chapman, E.N. (1995). *Supervisor Survival Kit*. (2nd ed.). California: Science Research Associates Inc.
- Covey, F. (1999). *The Four Roles Leadership*. USA: Franklin Covey.
- Eawsriwong, N. (2006). *Thai Politics in the Reign of King Narai*. Bangkok: Matichon.
- Intasena, N., & Srirama, K. (2017). Factors Influencing the Achievement in the Performance of the Officers of Buddhism Office 17 Northern Provinces of Thailand. *Ganesha Journal*, 13(1), 163-175.
- Kaewkoon, S. (2018). Modern Organization Management with Modern Management. *Mahachula Academic Journal*, 5(Special Edition), 197-208.
- Kaewponthong, J., Chotikavatchagul, S., Klaydesh, P., & Phra Soontorn Chamkorm, (2018). Community Management for Sustainability. *Dhammathas Academic Journal*, 18(1), 263-273.
- Khongkhun, M. (2008). *School Administration Behavior According to the Principles of Good Governance of the School Director under Pattaya City*. (Master's Thesis). Burapha University. Chon Buri.
- Kitjarak, T. (1999). *Educational Administration Teaching Documents*. Phetchabun: Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat Institute.
- Maneerattanalerdvanid, S., & Mungmeesup, N. (2019). Administrators' Emotional Intelligence Affecting Effectiveness of Communication in School under Office of Ratchaburi Educational Service Area 1. *Journal of Social Science Research*, 10(2), 99-112.
- Office of the Civil Service Commission. (2001). *Handbook on Building a Good Governance System for Public Affairs and Society According to the Rules of the Prime Minister's Office on Building a Good Management System for City and Society*. Bangkok: Civil Service Office.

- Phanngam, P. (2018). Administration According to Good Governance of the Wang Sai Sub-district, Administrative Organization Wang Neur District, Lampang Province. *Mahamakut Graduate School Journal*, 16(1), 229-247.
- Phokanit, K. (2019). Application of Sufficiency Economy Philosophy to the Management of Organic Agricultural Community Enterprise in Chaiyaphum Province. *Academic and Research Journal Northeastern University*, 9(1), 50-56.
- Pholwattana, L. (2014). Good Governance for University Administration. *Journal of Educational Administration Burapha University*, 8(2), 16-27.
- Phothikun, A. (2017). Good Governance of Local Administrative Organization, Amphor Mueng, Samutsakorn Province. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 4(1), 97-109.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2012). *Buddhism in ASEAN*. (6th ed.) Printing. Bangkok: Thammasapha Printing House.
- Phra Thammakosajarn (Prayoon Thammachitto). (2006). *Buddhist Method of Administration*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Phrakhru Opasonthakit (Sakda Saengthong), & Sajja, K. (2014). Leadership in the 21st Century in Buddhist Perspective. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU*, 1(2), 135-144.
- Phrakhru Ophassarathikhun (Chatree Asapho) et al. (2021). The Buddhist Good Governance and Philosophy of Moderate Postmodernism. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1444-1454.
- Phrakhrupalad Prawit Warathummo et al. (2021). The Acceptation of Good Governance Principles to Public Management. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(4), 35-47.
- Phramaha Paitoon Pantanonto. (2007). *Administration Thai Sangha*. Bangkok: Sripatum University.
- Phuphaiboon, S. (1999). *Organization and Management*. (2nd ed). Bangkok: Font Protection.
- Posri, B., & Chantuk, Y. (2016). Management to Emphasize to Produce of School to Professional Labor in Vocational. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 216-229.
- Prime Minister's Office (1999). *Regulations of the Office of the Prime Minister on the Construction of a Good Public and Social Affairs Administration, 1999*. Bangkok: Cabinet Press and the Government Gazette.
- Rattraikaew, T. (2006). *Assessment of Management According to the Principles of Good Governance of Schools in Nakhon Sawan Province*. (Master's Thesis). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Royal Irrigation Department. (2013). *Good Governance and Irrigation Management in Perspectives of Service Providers, Fiscal Year 2013*. Bangkok: Policy Analysis Group, Planning Division, Royal Irrigation Department.

- Saengnimnuan, S. (2009). *Leadership and Good Governance in the Administration of Local Government Organizations*. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.
- Teepirat, C. (2002). *Various Perspectives, Experiences, Development Documents for Civil Servants*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Thongin, T. (2004). *Basic Knowledge of Public Administration*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wattanachai, K. (2003). *Good Governance and Roles of the Basic Education Institutions Committee*. Office of the National Education Commission. Bangkok: Fine Print.

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ประนีประนอมที่ใช้สัพพริธรรม*

Dispute Resolution by Mediator with Sappurisa-Dhamma

พิชัย โชติชัยพร

Pichai Chotechaiporn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: pichai0862310999@gmail.com

บทคัดย่อ

การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับและมีการนำไปใช้ในหลากหลายองค์กรอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในศาลยุติธรรมซึ่งการระงับข้อพิพาทในศาลจะเรียกว่าการไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอมข้อพิพาทและผู้ไกล่เกลี่ยในศาลจะเรียกว่าผู้ประนีประนอมด้วยวิธีการคือให้คู่พิพาทได้เจรจากันโดยมีผู้ประนีประนอมเป็นบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือในการเจรจาโดยไม่มีการตัดสินหรือชี้ขาดข้อพิพาทและผู้ประนีประนอมจะทำหน้าที่เพียงช่วยเหลือให้คู่พิพาทได้เจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันยอมผ่อนปรนให้แก่กันจนสามารถยุติข้อพิพาทที่มีต่อกันได้ด้วยดี กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยผู้ประนีประนอมในศาลเป็นกระบวนการยุติข้อพิพาทที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด เป็นธรรมและยังช่วยรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาทไว้ได้ด้วย ซึ่งในกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยผู้ประนีประนอมย่อมปฏิเสธไม่ได้เลยว่าบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จแห่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมผู้ซึ่งพร้อมไปด้วยคุณสมบัติของคนดีเป็นสัตบุรุษตามหลักสัพพริธรรม 7 คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคลย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติดีมีเหตุผลสามารถทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ของคู่พิพาทที่มีความขัดแย้งให้สามารถปรองดองกันได้ไม่ยากส่งเสริมให้กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยประนีประนอมสัมฤทธิ์ผลสมดังเจตนารมณ์ของการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย; ผู้ประนีประนอม; สัพพริธรรม

Abstract

Dispute resolution through mediation is a well-established process and is widely used by a wide range of organizations, particularly in the courts of justice, where dispute resolution in court is referred to as mediation or conciliation, and the parties to the dispute resolution process. A mediator in court is called a mediator by means of a mediator that allows the disputing parties to negotiate with a third party to help in the negotiation without adjudication or arbitration, and the mediator will only serve to help the disputing parties to negotiate and mediate the dispute in order to find a mutually accommodating agreement until they can settle the dispute with each other well. The dispute resolution process by the mediator in the

---

*Received October 20, 2022; Revised February 1, 2023; Accepted February 6, 2023

court is a convenient, rapid, economical, and fair settlement process and also helps to maintain the relationship between the parties to the dispute. In dispute resolution processes by the mediator, it is undeniable that the person acting as the mediator is critical to the success of dispute resolution. The mediator who is equipped with the qualities of a good person is a faithful person according to the seven Sappurisa- Dhammas: knowing the cause, knowing effect, knowing self, knowing moderation, knowing the time, knowing the community, knowing people, known as a person who practices well, has a reason, can act in harmony with the relationship of the people. Dispute parties who have conflicts are able to reconcile with each other are not difficult, to promote dispute resolution processes through mediation to achieve results in accordance with the intent of peaceful dispute resolution.

Keywords: Dispute Resolution; Mediator; Sappurisa-Dhamma

บทนำ

การไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่สามซึ่งมีความเป็นกลางเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการช่วยเหลือและนำเสนอหาทางออกที่คู่กรณีหรือคู่พิพาทยอมรับได้และพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายจนนำไปสู่การทำข้อตกลงประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทกันด้วยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความอันมีผลผูกพันคู่สัญญาให้ต้องปฏิบัติตามสัญญาต่อไป (Surachet, Wongthip and Yooprasert, 2022) ทั้งนี้ด้วยคำนึงถึงความสมัครใจยินยอมของคู่พิพาทเป็นสำคัญซึ่งถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ทำได้ง่ายสะดวกและรวดเร็วทั้งยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้งสามารถสร้างความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมและส่งเสริมให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ทำให้ปัจจุบันวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ได้รับความนิยมที่หลายหน่วยงานนำเอาวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเข้ามาใช้กับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว ลดภาระคดีที่ต้องฟ้องร้องขึ้นสู่ศาลอีกทั้งยังสามารถให้ความเป็นธรรมแก่คู่พิพาทได้และยังยุติปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติในบรรยากาศที่คู่พิพาทยอมรับและประนีประนอมต่อกันยอมลดราวาศอกให้กัน ลดทิว ลดการเอาชนะต่อกันด้วยการยุติข้อพิพาทกันด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายอย่างสันติ

การระงับข้อพิพาทสามารถทำได้ทั้งในศาลและนอกศาล รวมไปถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะการไกล่เกลี่ยในศาลซึ่งผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาลจะเรียกว่า ผู้ประนีประนอม โดยมีกฎหมายกำหนดวิธีการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมโดยศาลไว้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา ๒๐ ทวิ วรรคสองและวรรคสามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Nuyimsai, 2018) อันเป็นกระบวนการที่กำหนดให้มีผู้ประนีประนอมเป็นคนกลางและเป็นผู้ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่พิพาท ดังนั้นผู้ประนีประนอมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ของการไกล่เกลี่ยประนีประนอม การทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมต้องเป็นกลางไม่ใช้อำนาจใดบังคับคู่พิพาทให้ต้องยอมรับเงื่อนไขใดๆ และในการทำหน้าที่ไม่ควรยึดติดกับหลักกฎหมายมากเกินไปจนเผลอทำตัวเป็นผู้ชี้ขาดตัดสินความผิดถูก ความรับผิดชอบ สิทธิหรือหน้าที่ของคู่พิพาทหรือแม้กระทั่งดำเนินการไกล่เกลี่ยไปในลักษณะของการต่อรองราคาสินค้าเหมือนการซื้อขายสินค้าในตลาดซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นวิธีการที่ไม่ควรไม่ถูกต้องเหมาะสมและไม่ใช่วิธีของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมที่แท้จริง ผู้ประนีประนอมต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจถึงแก่นแท้ของการไกล่เกลี่ยต้องมีความรู้เกี่ยวกับการ

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต้องเข้าใจสภาพและสาเหตุของปัญหา ความต้องการ ความคิดรวมถึงต้องเข้าใจถึงความรู้สึกของคู่พิพาทเป็นสำคัญด้วย

คุณสมบัติอันส่งเสริมการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมที่ดีในเบื้องต้นผู้ประนีประนอมควรต้องเป็นผู้เข้าใจในหลักอริยสัจสี่อันประกอบด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ว่าข้อพิพาทคือทุกข์ และมีสาเหตุของทุกข์มาจากความขัดแย้ง คือสมุทัย มีหนทางในการปฏิบัติงานใกล้เคียงคือมรรค เพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาท เมื่อยุติข้อพิพาทได้ คือนิโรธ (Nuyimsai, 2018) และต้องมีธรรมะในจิตใจตามหลักพรหมวิหารธรรม คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องปราศจากอคติและต้องมีความอดทนเป็นขั้นตติธรรมมีความเป็นกัลยาณมิตรกับทุกฝ่ายและที่สำคัญที่สุดคือพึงต้องมีคุณสมบัติของคนดีเป็นสัตบุรุษตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ 1) ธัมมัญญตา (ความรู้จักรักรธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ) คือรู้ว่าต้องจัดการกับปัญหาอย่างไรจึงจะเกิดผลที่ต้องการ 2) อตฺถัญญตา (ความรู้จักรักรธรรมา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล) คือรู้ความมุ่งหมายรู้ผลที่ต้องการ 3) อตฺตัญญตา (ความรู้จักตน) คือรู้ว่าตนมีความรู้ความสามารถและศักยภาพเพียงใด 4) มตฺตัญญตา (ความรู้จักประมาณ) คือรู้ถึงความพอดี 5) กาลัญญตา (ความรู้จักกาล) คือรู้เวลาที่เหมาะสม 6) ปริสฺสัญญตา (ความรู้จักชุมชน) คือรู้ว่าต้องพูดหรือประพฤติต่อชุมชนนั้นอย่างไร 7) ปุคคลัญญตา (ความรู้จักบุคคล) คือรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลและรู้ว่าต้องปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเหมาะสมอย่างไรซึ่งทั้งหมดดังที่กล่าวมานี้เป็นคุณลักษณะสำคัญอันส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการระงับข้อพิพาทโดยผู้ประนีประนอมผู้มีสัปปุริสธรรม 7

กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอม

การประนีประนอมข้อพิพาทหรือที่มักเรียกกันอีกอย่างว่าการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่สามารถกระทำได้ทั้งในศาลและนอกศาล หากเป็นการไกล่เกลี่ยในศาลการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอาจเริ่มต้นหลังจากมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลกันแล้วหรือในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หากคู่พิพาทตกลงให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือเป็นกรณีศาลเห็นสมควรจัดให้มีการไกล่เกลี่ยคดีทั้งก่อนวันนัดขึ้นสองสถานหรือนัดสืบพยานหรือหลังวันนัดหรือในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลไม่ว่าจะเป็นในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา คู่ความที่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถติดต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศ (Lopburi Provincial Court, 2022)

สำหรับขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักวิชาการอาจมีความแตกต่างกันไปเพราะเอกสารหรือตำราทางวิชาการแต่ละฉบับจะมีการจัดแบ่งขั้นตอนไว้แตกต่างกัน เช่นในหนังสือเทคนิคการระงับข้อพิพาททางเลือกฯ ที่จัดทำโดยสำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน (Office of Judicial Promotion Office of the Court of Justice, 2016) ในเอกสารประกอบการอบรมความรู้พื้นฐานและเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้นที่ผู้ประนีประนอมทุกคนต้องผ่านการอบรมซึ่งแนวทางจะเป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสไตล์ฮาวาย (Nuyimsai, 2018) ซึ่งเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีผู้ประนีประนอมเป็นผู้อำนวยความสะดวก และศาลยุติธรรมได้นำแนวทางไกล่เกลี่ยดังกล่าวมาใช้ในการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับผู้ประนีประนอมโดยกำหนดไว้ 7 ขั้นตอน (Soonthorn and Prachaya, 2022) แต่สรุปแล้วต่างก็มีเป้าหมายเดียวกันคือการเจรจาหาทางออกร่วมกันระหว่างคู่พิพาทแต่ในที่นี้ผู้เขียนขอกล่าวสรุปกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากการเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลแพ่งและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ซึ่งได้รับการอบรมความรู้พื้นฐานด้านการระงับข้อพิพาทและเทคนิคการไกล่เกลี่ยโดยใช้แนวทางของการไกล่เกลี่ย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการเปิดประชุม ในขั้นตอนแรกนี้เป็นการสร้างสัมพันธภาพ ผู้ประนีประนอมต้องสร้างบรรยากาศที่ดีในการประชุมไกล่เกลี่ย มีการทักทายที่เหมาะสมใช้คำพูดที่ช่วยให้มีการผ่อนคลายและ

มีความเป็นมิตรต่อกัน โดยเริ่มต้นด้วยการแนะนำตนเองว่าเป็นบุคคลภายนอกไม่มีส่วนได้เสีย มีความเป็นกลาง ไม่มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทแต่อย่างใด คู่พิพาทมีอิสระในการตัดสินใจ เป็นความสมัครใจของคู่พิพาทที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย สามารถยกเลิกการไกล่เกลี่ยได้ด้วยตนเองเมื่อใดก็ได้ แจ้งคู่พิพาทว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้แก่คู่พิพาทสามารถพูดเรื่องราวที่ยังคับข้องใจออกมาให้หาทางออกร่วมกันได้ และให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายแนะนำตนเอง และอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยว่าเป็นอย่างไร มีกฎ กติกาในการไกล่เกลี่ย โดยเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพูด ให้อีกฝ่ายไม่พูดแทรกเพื่อทำลายบรรยากาศ อธิบายเรื่องการไม่สามารถเอาเรื่องราวในการไกล่เกลี่ยไปอ้างอิงในชั้นศาลหรือที่ใด และอาจมีการประชุมแยกฝ่ายเพื่อพูดถึงสิ่งที่คู่พิพาทยังมีปัญหาที่ไม่อยากให้อีกฝ่ายได้ฟัง ให้ทั้งสองฝ่ายมีเมตตา ให้อภัยซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่หนทางแก้ไขข้อพิพาท

ขั้นตอนที่สอง ขั้นตอนการจดบันทึก ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมต้องทำการจดบันทึกข้อมูลจากสำนวนคดีที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ จดบันทึกรายละเอียดของคดีและสืบค้นข้อมูลหลักกฎหมาย หลักการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคดี ศึกษาให้เข้าใจปัญหาข้อพิพาทในเบื้องต้น เมื่อทำการประชุมไกล่เกลี่ยต้องทำการจดบันทึกเรื่องราวในคดีเพิ่มเติมเพื่อสามารถเข้าใจในคดีได้อย่างถ่องแท้ ในการเจรจาไกล่เกลี่ยต้องเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายพูดคุยรายละเอียดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยใช้กฎกติกาของการเจรจาไกล่เกลี่ยให้พูดคุยอย่างสุภาพเรียบร้อย ไม่พูดแทรก ไม่พูดโต้แย้งซึ่งกันและกัน และปฏิบัติตามกติกาข้อ 1 อย่างเคร่งครัด เมื่อฝ่ายใดพูดให้อีกฝ่ายหนึ่งรอให้พูดจบจึงค่อยพูดต่อ ผู้ประนีประนอมต้องพูดให้ทุกฝ่ายเกิดทัศนคติที่ดีในการร่วมกันหาทางออกจากปัญหาย่างสันติ ให้ทั้งสองฝ่ายสรุปประเด็นข้อขัดแย้งของตนแล้วบันทึกเป็นประเด็นไว้เพื่อกำหนดปัญหาให้ชัดเจนร่วมกัน

ขั้นตอนที่สาม ขั้นตอนกำหนดประเด็น เมื่อได้จดบันทึกข้อมูลแล้วและนำมากำหนดประเด็นปัญหาของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ในการกำหนดประเด็นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ได้ตลอดเวลา ในการเจรจาไกล่เกลี่ยอาจมีประเด็นในการประชุมที่เกิดขึ้นมาใหม่ได้ตลอดเวลา บางครั้งแม้กำหนดประเด็นปัญหาไว้แล้ว แต่หากคู่พิพาทฝ่ายใดมีข้อเสนอใหม่ที่มีความผ่อนปรนให้แก่กัน อาจทำให้เป็นแนวทางในการสามารถรับข้อพิพาทนั้นได้ ผู้ประนีประนอมต้องมีการคุมสติของตนเองได้ดี มีปัญญาที่ถูกต้องในการเจรจาไกล่เกลี่ยสามารถนำประเด็นที่เกิดขึ้นมาคิดวิเคราะห์และเสนอแนะทางออกของปัญหา บางครั้งหากมีความขัดแย้งไม่พอใจระหว่างคู่พิพาทเกิดขึ้นระหว่างการประชุม ผู้ประนีประนอมต้องมีความสามารถ มีเทคนิคในการหาวิธีดับอารมณ์ของคู่พิพาทที่อาจมีขึ้นจากการประชุมไกล่เกลี่ย เช่น อาจพักการประชุม หรือใช้วิธีการประชุมแยกฝ่ายเจรจา ทั้งนี้ ต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบเหตุแห่งการประชุมแยกฝ่ายเพื่อให้แต่ละฝ่ายได้มีโอกาสพูดคุยอย่างเต็มที่และผู้ประนีประนอมอาจทราบถึงปัญหาที่แท้จริงที่อาจมีการเก็บซ่อนไว้ได้

ขั้นตอนที่สี่ ขั้นตอนค้นหาความต้องการที่แท้จริง ในขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากเพราะสิ่งที่แสดงออกมาเป็นคำฟ้อง คำให้การ ยังอาจไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงในคดีที่พิพาทกัน ผู้ประนีประนอมต้องมีทักษะในการค้นหาเหตุความขัดแย้งที่แท้จริงภายในใจของแต่ละฝ่าย โดยใช้เทคนิคการสื่อสาร และจิตวิทยาในการไกล่เกลี่ยอย่างเหมาะสม (Office of the Court of Justice. Dispute Resolution Office. Alternative Dispute Resolution Center, 2013) เช่น การฟังอย่างเอาใจใส่ อย่างตั้งใจเพื่อให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายมีความมั่นใจ เชื่อมั่นในตัวผู้ประนีประนอม และยินดีที่จะพูดถึงสิ่งที่อยู่ภายในใจว่ามีความต้องการให้แก้ไขปัญหาก็พิพาทอย่างไร การใช้เทคนิคจิตวิทยาโดยวิธีการตั้งคำถามที่เหมาะสม ในบางกรณีข้อพิพาทสามารถยุติลงได้เมื่อผู้ประนีประนอมสามารถใช้คำถามที่ดีในการทำให้อีกฝ่ายคิดว่า การดำเนินคดีต่อกันอาจไม่เกิดประโยชน์มีแต่ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่าย หากนำเวลาไปทำธุรกิจหรืองานอื่นต่อไปอาจได้ประโยชน์มากกว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ครั้งล่าสุดของผู้เขียนในคดีที่ฟ้องร้องกันมีทุนทรัพย์ที่พิพาทในคดีสูงถึงเก้าสิบล้านบาท

เมื่อใช้เทคนิคการใช้คำถามที่เหมาะสมสามารถทำให้ยุติข้อพิพาทลงได้โดยทั้งสองฝ่ายไม่ติดใจเรียกร้องจำนวนเงินค่าเสียหายใดๆ ต่อกัน

ขั้นตอนที่ห้า การเสนอทางออก ในขั้นตอนนี้บางครั้งอาจใช้เทคนิคของการเก็บความลับเพื่อให้เกิดการเจรจาต่อรองที่เหมาะสม เช่น เมื่อได้จำนวนเงินที่เจรจาต่อรองอาจแจ้งกับคู่พิพาทเพียงว่ามีแนวโน้มที่ดี เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลในการเจรจาทางออกที่เหมาะสมต่อไป ในการเสนอทางออกของปัญหาข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมต้องมีมาตรฐานของข้อตกลงการระงับข้อพิพาท โดยอาจใช้แนวทางของกฎหมาย หรือคำพิพากษาศาลที่เป็นบรรทัดฐานมากำหนด หรือเป็นมาตรฐานตามวิชาชีพนั้นๆ หรือเป็นมาตรฐานที่ได้ปฏิบัติกัน ทั้งนี้ หากคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันได้อาจใช้เทคนิคผ่าทางตัน หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า BATNA ย่อมาจาก Best Alternative to Negotiated Agreement (Notini, 2022) คือ อธิบายให้คู่พิพาทเข้าใจว่า หากไม่สามารถหาข้อตกลงในการเจรจากันได้ให้พิจารณาว่าจะมีทางเลือกอื่นที่ดีที่สุดหรือไม่ หากไม่มีข้อตกลงในการเจรจาให้เข้าใจเรื่อง WATNA ย่อมาจาก Worst Alternative to Negotiated Agreement ทางเลือกอื่นที่แย่ที่สุดหากไม่มีข้อตกลงในการเจรจาเพื่อให้เข้าใจตามสภาพความเป็นจริงในขณะนั้นว่าจะเกิดผลดีผลเสียอย่างไรหากไม่สามารถยุติข้อพิพาท

ขั้นตอนที่หก การร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยปกติจะให้ทนายความของคู่พิพาทหรือนิติกรของศาลช่วยจัดทำ แต่ผู้ประนีประนอมต้องมีความรู้เกี่ยวกับการทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้ถูกต้องตามกฎหมายไว้ด้วยเพราะบางกรณีเมื่อมีการตกลงกันในเบื้องต้นควรมีการร่างข้อตกลงที่ยอมรับกันได้ทั้งสองฝ่ายโดยเร็วเพราะหากทอดเวลาไปนานอาจมีการเปลี่ยนใจจากการได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องจากทนายความหรือบุคคลอื่น ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องตรวจสอบว่าผู้ลงนามผูกพันตามสัญญามีความสามารถในการลงนามในสัญญาครบถ้วน ได้รับการมอบอำนาจถูกต้องหรือไม่ และจำนวนเงินและข้อสัญญาต้องชอบด้วยกฎหมายและสามารถปฏิบัติตามได้ (Surachet, Wongthip and Yooprasert, 2022)

ขั้นตอนที่เจ็ด การปิดประชุม ในกรณีที่สามารถยุติข้อพิพาทสำเร็จ ผู้ประนีประนอมควรกล่าวขอบคุณคู่พิพาททั้งสองฝ่ายที่ได้ยินยอมผ่อนปรน ผ่อนผันให้แกกัน อันนำมาซึ่งการประนีประนอมยอมความกันได้ กรณีที่ไม่สามารถยุติข้อพิพาทสำเร็จ ผู้ประนีประนอมจะทำการบันทึกในรายงานการประชุมใกล้เคียงเพื่อส่งสำนวนคดีขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาลต่อไป ทั้งนี้ ในการประนีประนอมยอมความนั้นตามกฎหมายบัญญัติว่าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายสามารถทำความตกลงให้มีการประนีประนอมยอมความกันก่อนศาลมีคำพิพากษา

บทบาทและคุณสมบัติที่สำคัญของผู้ประนีประนอม

ผู้ประนีประนอมคือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นบุคคลที่สามที่มีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาทในคดีโดยเข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ทั้งสองฝ่ายตกลงผ่อนปรนให้แกกันและเพื่อได้ข้อสรุปที่สามารถตกลงกันได้จนมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อยุติข้อพิพาทต่อกัน (Office of the Court of Justice, Dispute Resolution Office, Alternative Dispute Resolution Center, 2013) ดังนั้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท บทบาทสำคัญของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทคือการช่วยให้คู่พิพาทได้มาพบปะเจรจากันเพื่อให้ได้มีการเปิดใจพูดคุยกันทำความเข้าใจเพื่อหาโอกาสหรือช่องทางให้ได้คืนดีกันโดยผู้ประนีประนอมจะเป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท ช่วยเสาะหาข้อมูลที่จำเป็นและข้อมูลทางกฎหมายแปลความหมายและเป็นสื่อกลางให้แก่คู่พิพาทได้เข้าใจตรงกันตลอดจนให้ความรู้ในการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทตลอดจนการเจรจาต่อรองแก่คู่พิพาท ทำหน้าที่ดำเนินการและควบคุมขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพฤติการณ์

แห่งกรณีตามที่เห็นเหมาะสมและสมควร เมื่อคู่พิพาทสามารถเจรจาตกลงยินยอมกันได้ผู้ประนีประนอมจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและช่วยในการทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่พิพาทต่อไป

สำหรับคุณสมบัติที่สำคัญของผู้ประนีประนอมคือความเป็นอิสระและเป็นกลาง ต้องรักษาความลับของคู่พิพาท มีความอดทนและอดกลั้นต่ออารมณ์ขุ่นมัวของคู่พิพาท มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่แสวงหาประโยชน์จากการทำหน้าที่ ควรเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย มีทักษะและความสามารถในการเจรจา และการสื่อสาร มีความพร้อมในความรู้หรือในเนื้อหาหรือเรื่องที่พิพาท มีความเมตตาและมีทัศนคติที่ดีต่อการไกล่เกลี่ย เข้าใจหลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ยและควรเป็นผู้มีใจกว้างและคิดบวก (Yooprasert, 2022) นอกจากนี้ยังมีประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอมตามที่สำนักกระบวนวิธีพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดทำไว้จำนวน 35 ข้อ (Dispute Resolution Office of the Court of Justice, 2012) หากผู้ประนีประนอมยึดถือปฏิบัติย่อมทำให้งานที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี ซึ่งสาระสำคัญสามารถสรุปได้เป็น 7 ประการ ดังนี้

1) ต้องมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างแท้จริง ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใด หากมีหรือเคยมีความสัมพันธ์กับฝ่ายใดต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ทุกฝ่ายทราบ หรือขอถอนตัวจากการเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อป้องกันปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ ปรัชญาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการระงับข้อพิพาทโดยสมัครใจ ข้อพิพาทยุติลงด้วยความคิดความเห็นร่วมกัน และการหาทางออกร่วมกันด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาท ไม่มองเรื่องราวข้อขัดแย้งในอดีตให้เข้าใจว่าจะแก้ไขปัญหานั้นร่วมกันอย่างไรเป็นสำคัญ สอดคล้องกับหลักธัมมัญญา คือ มีความรู้ในหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่

2) ต้องให้ความมั่นใจด้วยตนเองโดยมีข้อมูลเพียงพอไม่ชี้ขาดในประเด็นข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมเมื่อได้สอบถามข้อเท็จจริงและมีข้อมูลที่ติดต้องอธิบายให้คู่พิพาทเข้าใจในเรื่องราวข้อดีข้อเสียในการดำเนินคดี โดยไม่ตัดสินใจแทนคู่พิพาท ไม่ชี้ขาดในประเด็นใดๆ ในข้อพิพาททั้งสิ้น ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมที่ทำการประชุมแยกฝ่ายมักจะได้รับข้อมูลที่แท้จริงที่หากนำความรู้ที่ได้รับมาเป็นเหตุในการตัดสินใจว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความผิด และชี้ขาดในข้อพิพาทเป็นสิ่งที่ต้องระวังเพราะในการเจรจาไกล่เกลี่ยต้องมองเรื่องราวในปัจจุบันว่า เป็นการประชุมเพื่อการระงับข้อพิพาทโดยสันติไม่ใช่การตัดสินชี้ขาดคดี ต้องทำงานด้วยความรู้ความเข้าใจในวิธีการของการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอม สอดคล้องกับหลักอรรถัญญา คือ ความรู้จักรรรถ รู้ความมุ่งหมายในการทำหน้าที่อย่างถูกต้อง

3) ต้องรักษาความลับของคู่พิพาท กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่เป็นความลับ ดังนั้นผู้ประนีประนอมจะต้องรักษาความลับของคู่พิพาทที่ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เปิดเผยให้บุคคลอื่นทราบเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่คู่พิพาท การรักษาความลับของคู่พิพาทรวมถึงความลับในสำนวนคดี ผู้ประนีประนอมต้องแสดงความสุจริตใจในการทำงานให้คู่พิพาทได้รับรู้ หากมีผลประโยชน์หรือความเกี่ยวข้องในมูลความแห่งคดีต้องแจ้งให้คู่พิพาทรับรู้ หรือถอนตัวออกจากการเป็นผู้ประนีประนอมในคดีนั้นๆ เพราะการรักษาความลับนอกจากเป็นเรื่องของจริยธรรมแล้ว หากฝ่าฝืนอาจมีโทษทางอาญาที่ผู้ประนีประนอมต้องรับผิดชอบตามกฎหมายด้วย สอดคล้องกับหลักปุคคลัญญา หรือ ปุคคลปโรปรัญญา คือ ความรู้จักบุคคล เข้าใจเรื่องการเก็บรักษาความลับของบุคคลที่เป็นคู่พิพาทไม่ให้เกิดความเสียหาย

4) ต้องไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ต้องไม่รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ใดๆ จากคู่พิพาทหรือบุคคลอื่นใด อันเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอม อธิบายได้ว่า การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบนั้นในบางกรณีผู้ประนีประนอมให้นามบัตรกับคู่พิพาทเป็นการแสดงถึงเจตนาไม่สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ และการไม่รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ใดๆ จากคู่พิพาทหรือบุคคลอื่น อันเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติหน้าที่

ถือเป็นเรื่องร้ายแรงหากมีการรับเงินหรือประโยชน์อื่นใดแล้วผู้บริหารศาลรับทราบจะถือเป็นเหตุการณ์ถดถอย ผู้ประนีประนอมได้ สอดคล้องกับหลักกัตตัญญูตา คือ ความรู้จักตน ต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมถูกต้อง ไม่แสวงหาประโยชน์ใดๆ ในการปฏิบัติหน้าที่

5) ต้องไม่ให้ข่าว หรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชน อันอาจกระทบกระเทือนต่อศาล หรือผู้อื่น ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายโดยเคร่งครัด มีความอดทน และอุทิศเวลาของตนให้แก่การปฏิบัติหน้าที่ แม้จะต้องใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยหลายครั้ง ในการประนีประนอมข้อพิพาทมักมีประเด็นปัญหาหรือสภาพแวดล้อม บริบทที่เกี่ยวข้องหลายประการ บางครั้งในการเจรจาไกล่เกลี่ยใช้เวลาหลายเดือน ต้องประชุมเจรจาหลายครั้ง การทุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานจึงเป็นข้อสำคัญที่จะทำให้สามารถยุติข้อพิพาทลงได้ สอดคล้องกับหลักกัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ รู้ความพอดีในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ให้ข่าวหรือแสดงความคิดเห็นอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่พิพาท

6) ต้องวางตนให้เหมาะสม ผู้ประนีประนอมต้องมีการยาที่ดี มีกิริยาสุภาพขณะปฏิบัติหน้าที่ ไม่คบหาสมาคมกับคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีความหรือคบหากับผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียที่จะกระทบกระเทือนต่อความเชื่อถือของผู้อื่น ต้องรักษาชื่อเสียงของตนเอง ไม่เป็นคนเสเพล เล่นการพนัน หรือกระทำการอื่นใดให้เป็นการเสื่อมเสียแก่ศาล ผู้ประนีประนอมที่มีการวางตนอย่างถูกต้องเหมาะสมย่อมได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากคู่พิพาท เมื่อให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อขัดแย้งแล้วมักจะเกิดความเชื่อมั่นทำให้คู่พิพาทสามารถหาทางออกร่วมกันได้อย่างพึงพอใจทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับหลักกัตตัญญูตา คือ ความรู้จักกาล รู้กาลเวลาอันเหมาะสมในการเจรจา การวางตัวถูกต้องตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

7) ต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีทักษะ มีความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันศาลยุติธรรมได้เห็นความสำคัญของการประนีประนอมข้อพิพาทจึงได้จัดทำงบประมาณเพื่อให้มีการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับประนีประนอมข้อพิพาทหลายหลักสูตร ปีละหลายครั้ง ผู้ประนีประนอมควรเข้ารับการอบรมทุกครั้งเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักกัตตัญญูตา คือ ความรู้จักบริษัท เข้าใจว่าการทำงานในองค์กรของศาลต้องพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับองค์กร พัฒนาตนเองให้มีทักษะความรู้ที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่

หลักสัปบุริสธรรม 7 อันส่งเสริมการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอม

นอกจากคุณสมบัติทั่วไปที่สำคัญและจริยธรรมของผู้ประนีประนอมดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ยังมีหลักพุทธธรรมสำคัญที่เป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีคุณธรรมอันควรยกย่องนับถือ ซึ่งก็คือหลักสัปบุริสธรรม 7 (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2016) อันเป็นหลักธรรมของคนดี มีคุณธรรม ผู้ที่มีหลักธรรมนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดี รู้จักวิเคราะห์แยกแยะ มีเหตุผล มีความรู้คู่คุณธรรม มีความพอดี วางตัวได้ดีเหมาะสม รู้กาลเทศะ ปรับตัวได้ดีและมีมนุษยสัมพันธ์อย่างเหมาะสมซึ่งล้วนเป็นคุณสมบัติที่พึงมีในผู้ประนีประนอมหรือผู้ไกล่เกลี่ย หลักสัปบุริสธรรม 7 มีองค์ประกอบธรรม ดังนี้

1. ฉัมมัญญูตา คือ ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผลและรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ผู้ประนีประนอมรู้ว่าหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยมีอยู่อย่างไร พึงต้องเข้าใจในสิ่งที่ตนทำหน้าที่ไปตามเหตุผล ตามหลักการและมีความเข้าใจว่าต้องทำอย่างไรการไกล่เกลี่ยจึงจะบรรลุผลสำเร็จ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมเมื่อได้รับสำนวนคดีที่พิพาทกันมาแล้วต้องศึกษาหาข้อมูลคำฟ้อง คำให้การ และสาเหตุของการเกิดข้อขัดแย้ง หาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น เบื้องต้นและค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งที่แท้จริงนำไปสู่การค้นหาวางออกจากปัญหาที่พิพาทอย่างเหมาะสมต่อไป

2. อัตถัญญตา คือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย รู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น ผู้ประนีประนอมรู้ว่าการไกล่เกลี่ยประนีประนอมมีวัตถุประสงค์ความมุ่งหมายเพื่อให้ข้อพิพาทระงับลงอย่างสันติ รู้ว่าสิ่งที่ตนกำลังทำนั้นจะเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไร ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ต้องรู้ผลที่มาจากเหตุ รู้เป้าหมาย รู้หลักการที่ตนปฏิบัติเพื่อจะได้ดำเนินการอย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น ผู้ประนีประนอมที่หมั่นเรียนรู้พัฒนาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็นผู้ทรงความรู้และมีเทคนิควิธีการ มีทักษะในการทำงานที่ช่วยให้เข้าใจในเรื่องราวของปัญหาได้อย่างรวดเร็วและแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. อัตตัญญตา คือ ความรู้จักตน รู้ว่าตนเองอยู่ในฐานะผู้ประนีประนอมมีประมวลจริยธรรม ผู้ประนีประนอมที่กำหนดวิธีการปฏิบัติตนไว้ ผู้ประนีประนอมต้องฝึกตนให้มีกำลังสติ มีปัญญาความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมในการทำงาน มีหลักธรรมที่นำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ตัวผู้ประนีประนอมควรมีความสติที่ถูกต้องในการทำงาน ไม่มีอารมณ์ขุ่นมัว ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด มีความเมตตากรุณาต่อคู่พิพาท มุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ การปรับปรุงพัฒนาตนเองโดยเข้าอบรมเพิ่มเติมความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ผู้ประนีประนอมที่รู้จักตนย่อมทำหน้าที่ได้อย่างให้เหมาะสมเต็มกำลังและรู้จักที่จะแก้ไขปรับปรุงพัฒนาตนเพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการทำหน้าที่ต่อไป

4. มัตตัญญตา คือ ความรู้จักประมาณ รู้ความพอดี เช่น ผู้ประนีประนอมรู้จักประมาณในการเจรจาไกล่เกลี่ยว่าควรเจรจาหรือประพัตติตนอย่างไรให้อยู่ในความพอเหมาะพอดี ในการเจรจาไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมควรใช้คำถามที่เหมาะสมทำให้คู่พิพาทได้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริงในปัจจุบันว่า การนำคดีมาฟ้องร้องต่อกัน ทำให้เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย เสียโอกาสในการดำเนินธุรกิจของตน การใช้คำถามที่ถูกต้องเหมาะสมพอดีเมื่อทำให้คู่พิพาทเกิดปัญญารู้คิดย่อมเป็นเหตุให้ข้อพิพาทระงับลงได้อย่างสันติ ผู้ประนีประนอมควรเป็นผู้รับฟังมากกว่าผู้พูด การรับฟังอย่างเอาใจใส่ ด้วยความตั้งใจทำให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง จะทำให้สามารถรู้ถึงสาเหตุแห่งความขัดแย้งที่ซ่อนไว้ การรู้จักขอบเขตความเหมาะสมที่พอดี ไม่ทำสิ่งที่เกินตัวเกินความสามารถจนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน

5. กาลัญญตา คือ ความรู้จักกาล รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ผู้ประนีประนอมต้องตรงเวลา บริหารเวลาเป็น ใช้เวลาในการเจรจาไกล่เกลี่ยไม่น้อยไปหรือมากเกินไป ให้เวลาแก่คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยกันอย่างเหมาะสม รู้ถึงการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อกาล ต่อเวลา เข้าใจว่าเวลาปฏิบัติงานต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ไม่ละเลยในการทำงาน ต้องมีความช่างสังเกต หมั่นพิจารณาหาทางออกอยู่ตลอดเวลา ในบางครั้งคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีคำพูดที่ยอมผ่อนปรนข้อเรียกร้อง ต้องจับประเด็นดังกล่าวมีพิจารณาหาทางออกร่วมกันในทันที

6. ปริสัญญุตตา คือ ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจวิธที่จะประพัตติต่อที่ประชุม นั้นๆ ว่าเมื่อเริ่มปฏิบัติหน้าที่ต้องแล้วต้องทำอะไร ในการอำนวยความสะดวกเจรจาไกล่เกลี่ย ต้องเริ่มต้นในการเตรียมการประชุมด้วยการศึกษาข้อมูลข้อพิพาท การเปิดประชุมต้องให้คู่พิพาทเคารพในกฎกติกาของการประชุม พูดจากันด้วยความสุภาพเรียบร้อย ไม่พูดแทรก ขณะประชุมให้มีความปรารถนาดีต่อกันร่วมกันหาทางออกจากข้อพิพาท และเมื่อปิดประชุมแล้วไม่ว่าข้อพิพาทจะยุติลงได้หรือไม่ ผู้ประนีประนอมต้องขอบคุณคู่พิพาทที่ได้เข้ามาร่วมประชุมกันและให้ข้อคิดในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีร่วมกันต่อไป

7. ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปรปักษ์ญุตตา คือ ความรู้จักบุคคล รู้ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันเพราะแต่ละคนมีพื้นเพ สังคม สิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน อุปนิสัย การพูดการจา กิริยามารยาทย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา ความรู้ ความสามารถ ฐานะทางสังคมและคุณธรรมเป็นอย่างไร

ใครมีอำนาจต่อรองมากน้อยกว่ากันเพียงไรเพื่อที่จะได้รู้ว่าควรจะมีปฏิบัติหรืออำนวยความสะดวกต่อบุคคลทั้งหลายอย่างไรจึงเป็นการเหมาะสมและเกิดความเท่าเทียมกัน ได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอกัน การรู้จักบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน การเข้าใจบุคลิกภาพ ลักษณะของบุคคลย่อมสามารถใช้วิธีในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครั้งหนึ่งในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางซึ่งผู้เขียนได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เมื่อเปิดประชุมไกล่เกลี่ยจะพบปัญหาที่คล้ายคลึงกันในหลายๆคดีว่า หนายความฝ่ายจำเลยในคดีมักจะหาเหตุที่ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง มีการพุดจาไม่สุภาพเรียบร้อย ทำให้คู่พิพาทเกิดความขุ่นข้องหมองใจต่อกัน ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมต้องมีการปฏิบัติอย่างเหมาะสมใช้วาจาที่นุ่มนวลเชิญนายความหรือบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในคดีออกจากห้องประชุมเป็นการชั่วคราวโดยให้เหตุผลว่าจะให้คู่พิพาทเจรจากันเองในเบื้องต้นก่อน และเมื่อผู้ประนีประนอมใช้หลักสัปปุริสธรรมมาใช้ในการทำงานมีธัมมัญญตา รู้หลักสำคัญของการเจรจาไกล่เกลี่ยว่าเป็นแนวทางเพื่อที่จะอธิบายและทำให้คู่พิพาทได้เข้าใจว่าความขัดแย้งในคดีทำให้เสียเวลา เสียโอกาสในการทำธุรกิจ มีอัตรัดญญตา รู้จักตน วางตนได้เหมาะสมและสร้างความเชื่อถือและเชื่อมั่นให้แก่คู่พิพาทว่า ผู้ประนีประนอมมีความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด เมื่อได้รับความเชื่อถือและได้กล่าวเรื่องของประโยชน์ที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับจากการยอมผ่อนปรนให้แก่กัน ในคดีนี้มีทนายทพย์ฟ้องร้องในคดีสูงถึงเก้าสิบสามล้านบาท สามารถยุติลงได้โดยทั้งสองฝ่ายไม่ติดใจเรียกร้องค่าเสียหายต่อกัน ทั้งนี้ หลักสัปปุริสธรรมทั้งเจ็ดประการ สามารถนำหลักในแต่ละข้อมาบูรณาการและใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้ตามเหตุการณ์แห่งคดีและทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถพบวิธีการยุติปัญหาได้ด้วยดี

กล่าวโดยสรุปคือ หลักสัปปุริสธรรม 7 นี้เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับคนดี ควรเป็นธรรมประจำใจของผู้ประนีประนอมผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทให้ยุติลงได้อย่างสันติวิธี คุณธรรมทั้ง 7 ประการนี้จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีความรู้ที่ดี มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ เป็นผู้ประนีประนอมที่ดี น่าเคารพนับถือและเป็นที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจของคู่พิพาท เมื่อคู่พิพาทมีความเชื่อมั่นในการทำงานของผู้ประนีประนอมแล้วย่อมทำให้การระงับข้อพิพาทมีความสำเร็จได้ด้วยดีความราบรื่น ยุติความขัดแย้งของคู่พิพาทลงได้ด้วยความพึงพอใจของทุกฝ่ายส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีการพัฒนาการที่ดีเป็นที่พึงของประชาชนผู้มีบรรณคดี ทั้งนี้ หลักสัปปุริสธรรม สามารถนำไปใช้พัฒนาตนเองเพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ทุกกรณี ทั้งการไกล่เกลี่ยในศาลและนอกศาล รวมไปถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เมื่อข้อพิพาทระงับลงได้ด้วยดีย่อมนำพาประโยชน์มาสู่ตัวผู้ประนีประนอมที่ได้ทำความดีให้ตัวเอง ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น สร้างประโยชน์ต่อองค์กรและนำพาความสันติสุขมาสู่สังคมต่อไป

สรุป

กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมนั้นผู้ประนีประนอมถือเป็นส่วนสำคัญเพราะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายตามเจตนารมณ์และหลักการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้น ผู้ประนีประนอมจึงควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่พร้อมสมบูรณ์ในการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของคนดีมีธรรมของสัตว์บุรุษ คือ 1) รู้หลักหรือรู้จักเหตุเข้าใจถึงหน้าที่และสิ่งที่ตนต้องปฏิบัติว่ามีหลักการเหตุผลอย่างไรต้องทำอย่างไรจึงจะสำเร็จผลตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2) รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผลรู้และเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนทำว่ามีความมุ่งหมายอย่างไรและจะเกิดผลอย่างไร รู้เป้าหมายและดำเนินการไปตามแนวทางที่วางเป้าหมายไว้ 3) รู้จักตนว่าตนเองมีความสามารถ มีศักยภาพแค่ไหนเพียงใด มีความถนัดอย่างไรและต้องรู้ว่าตนควรพัฒนาเพิ่มเติมในส่วนใดเพื่อเพิ่มศักยภาพและ

ความสามารถให้แก่ตนเองได้เพื่อให้การทำหน้าที่มีประสิทธิภาพเต็มที่ 4) รู้จักประมาณ รู้ความพอดี รู้จักขอบเขตและขีดจำกัดที่พอดีเหมาะสมในการทำหน้าที่ต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะพอดี ไม่ทำสิ่งที่เกินความสามารถทั้งของตนเองและของคู่กรณีจนทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือเกิดความเสียหายขึ้น 5) รู้จักกาลรู้เวลาที่เหมาะสมในการทำหน้าที่ทุกขั้นตอน 6) รู้จักที่ประชุม ต้องรู้จักการวางตัวที่เหมาะสมต่อที่ประชุมนั้น รู้ว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไรต่อที่ประชุมนั้น 7) รู้จักบุคคล เข้าใจความแตกต่างของบุคคลและต้องยอมรับความแตกต่างของบุคคลไม่ตัดสินผู้อื่นและไม่ตำหนิในกิริยามารยาท ไม่ถือสาในคำพูดจาที่อาจไม่สุภาพเรียบร้อย หากผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจและรู้จักบุคคลดีแล้วย่อมไม่มีอุปสรรคมาขัดขวางการทำหน้าที่ได้เพราะผู้ประนีประนอมจะสามารถจัดการกับบุคคลนั้นๆ ได้ด้วยความเข้าใจอย่างเหมาะสม ดังนั้น การที่ผู้ประนีประนอมปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ ความสามารถได้ฝึกฝนอบรมมา หมั่นศึกษาเพิ่มเติมความรู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ และนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาบูรณาการในการปฏิบัติหน้าที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ช่วยพัฒนาตัวผู้ประนีประนอม ย่อมทำให้เกิดประโยชน์กับตัวผู้ประนีประนอมเอง กับผู้อื่นและสังคมต่อไป

References

- Dispute Resolution Office of the Court of Justice. (2012). *Code of Ethics of Mediator*. Bangkok: Thanaplace Company Limited.
- Notini, J. (2022). *Effective Alternatives Analysis in Mediation: “BATNA/WATNA” Analysis Demystified*. Retrieved September 9, 2022, from <https://www.mediate.com/articles/notini1.cfm>
- Lopburi Provincial Court. (2022). *How important is dispute mediation?* Retrieved October 19, 2022, from <https://lbrc.coj.go.th/th/file/get/file/20200527d41d8cd98f00b204e9800998ecf8427e124149.pdf>
- Surachet, M., Wongthip, W., & Yooprasert, P. (2022). *Dispute Resolution*, Retrieved September 9, 2022, from <https://www.stou.ac.th/schools/slw/upload/40205-13.pdf>
- Office of Judicial Promotion Office of the Court of Justice. (2016). *Advice for Mediators*. (3rd ed.). Bangkok: Active Print Company Limited.
- Office of the Court of Justice. Dispute Resolution Office. Alternative Dispute Resolution Center. (2013). *Techniques, Psychology and Communication. For Mediation of Disputes Version 1.4*. Bangkok: Office of Dispute Resolution Office of the Court of Justice.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. Retrieved October 19, 2022, from https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/dictionary_of_buddhism_pra-muan-dhaama.pdf
- Yooprasert, P. (2022). Overview of Dispute Resolution with Mediation/Mediation Techniques and Strategies for Breaking Through the Stalemate. Retrieved October 19, 2022, from <http://www.peaceinhealth.org/main/wp-content/uploads/2019/06/stop.pdf>
- Nuyimsai, W. (2018). “A Model of the Mediation by Buddhist Peaceful Means: A Case of the Mediation Center of Lawyers Council, Bangkok”. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.